II 26370

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

Prof. univ. emerit
C. G. Demetrescu
Doctor. doc. în științe

Prof. univ.
E. I. Macovei
Doctor în economie

Prof. univ.
Gh. D. Bistriceanu
Doctor în economie

LEXICON DE FINANȚE-CREDIT, CONTABILITATE ȘI INFORMATICĂ FINANCIAR-CONTABILĂ

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICĂ
INVENTAR ... Nr. 25560

VOL. II

Contabilitate și informatică financiar-contabilă

Biblioteca Fac. de Lb. și Lit. ...

Editura didactică și pedagogică — București, 1981

Referenţi ştiinţifici:

— Prof. univ. dr. doc. **N. N. CONSTANTINESCU,** membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

— Conf. univ. dr. **PETRACHE ERCUȚĂ**
— Dr. **GHEORGHE ȘICĂ**
— Dr. **DIMITRIE TOMA**
— Ec. **IOAN CRISTU**

Redactor:
— **DUMITRU GURANDA**

Tehnoredactor:
— **ION TEODORESCU**

Coperta:
— **NICOLAE SÎRBU**

CUVÎNT ÎNAINTE
Volumul II

CONTABILITATE ȘI INFORMATICĂ FINANCIAR-CONTABILĂ

Lucrare originală, apare pentru prima dată în literatura economică de specialitate din țara noastră, conține 2225 termeni de contabilitate și informatică financiar-contabilă. Are la bază studiul unei vaste literaturi de specialitate din țară și străinătate.

Volumul II răspunde necesității resimțită ca urmare a progresului științific și tehnic contemporan, a efortului pe care-l face statul pentru economia noastră de a dota unitățile socialiste în ritm rapid cu mijloace de prelucrare automată a datelor menite să contribuie la modernizarea și perfecționarea sistemului informațional financiar-contabil, la aplicarea cu succes a noului mecanis' economico-financiar. Toate acestea au făcut să se dezvolte teoria și practica în domeniul contabilității și al prelucrării mecanizate și automatizate a datelor sistemului informațional financiar-contabil, să apară termeni noi care se cer să fie fundamentați, definiți riguros științific, unitar și complex.

Termenii sînt prezentați strict după alfabet, în urma unei selecții după criteriul importanței teoretice și aplicative.

Volumul II este destinat unui cerc larg de cititori, menit să contribuie la lărgirea și diversificarea orizontului intelectual al lucrătorilor din domeniul economic. Lexiconul poate fi consultat în munca de zi cu zi de către lucrătorii din domeniul financiar-contabil, care au sarcina de a realiza un sistem informațional financiar-contabil mai eficient, de către lucrătorii din aparatul de partid și de stat care conduc nemijlocit sau exercită controlul asupra activității economico-financiare a unităților socialiste și care au nevoie de informații pentru fundamentarea deciziilor pentru a

acționa în stare de certitudine; de către cadrele didactice și cercetătorii științifici din domeniul economic și al informaticii; de către studenții facultăților de științe economice și de informatică.

Lexiconul poate constitui în același timp un izvor documentar pentru specialiștii străini care se interesează de activitatea de cercetare științifică economică din țara noastră.

Avem convingerea nestrămutată că progresul științific poate să aibă loc numai într-o atmosferă de generozitate și de prietenie, cititorii care ne vor scrie animați de aceleași sentimente vor ajuta pe autori să realizeze noi progrese prin cooperarea lor prietenească, fapt pentru care mulțumim anticipat.

AUTORII,

A

ABAC, instrument de calcul folosit în China acum 2600 de ani şi apoi în Europa de către Marco Polo. La romani se folosea sub denumirea de abax şi a fost descris pentru prima dată în anul 300 e.n. **A.** are o formă dreptunghiulară, cuprinzînd mai multe şiruri de bile colorate montate pe sîrme orizontale şi paralele. Prin sistemul de deplasare a bilelor pe sîrmă, la dreapta şi la stînga, se efectuează operaţii de adunare şi de scădere.

ABACA, grafic care serveşte la rezolvarea a numeroase şi variate probleme de calcul. **A.,** tabelă sau diagramă folosită în calculele inginereşti şi economice.

ABATERE DE LA CHELTUIELILE NORMATE, diferenţa dintre costurile normate şi cele efective. Dacă cheltuielile efective sînt mai mici decît cele normate, abaterea este considerată economie (favorabilă) iar în caz contrar, depăşire (nefavorabilă). Înregistrarea abaterilor se face cu ajutorul contului „Diferenţe de preţ la produse finite", dezvoltat în analitice pe locuri de gestiune, feluri de produse şi articole de calculaţie. Cu ocazia calculării costului efectiv pe produs, abaterile se repartizează pe baza unor coeficienţi de suplimentare calculaţi ca raport între abateri şi cheltuieli normate. Contul „Diferenţe de preţ la produse finite" se debitează în roşu (diferenţă favorabilă) sau negru (diferenţă nefavorabilă) prin creditul contului „Decontarea producţiei" şi se creditează în roşu sau negru prin debitul contului „Diferenţe de preţ la produse, lucrări şi servicii facturate".

ABATERE DE LA COSTURILE PLANIFICATE, diferenţa dintre cheltuielile planificate şi cele efective de producţie, reflectînd gradul de realizare a costurilor de producţie planificate. → şi abatere de la cheltuielile normate.

ACCES, modalitate manuală sau automată de a găsi şi regăsi într-un fişier de date un articol sau o înregistrare care are un indicativ (cheie) dinainte stabilit. → şi *articol; cheie.*

A. modalitatea de a ajunge, a identifica şi a pune la dispoziţia programului, calculatorului electronic, datele înregistrate într-un fişier. **A.** *aleator,* găsirea sau regăsirea automată a unei înregistrări de date solicitată dintr-un fişier, nesituată în raport de secvenţă faţă de înregistrările operate anterior, în acelaşi unitate de timp indiferent locul pe suportul de memorie unde a fost amplasată. Stabilirea poziţiei înregistrării pe suportul de memorie se face pe baza unui algoritm, utilizat atît la crearea fişierului, cît şi la regăsirea datelor fişierului. Algoritmul de regăsire este la alegerea programatorului şi este propriu fişierelor organizate pe discuri şi folii magnetice. → şi *acces direct; acces selectiv; fişier.*

A. *cu fir de așteptare*, modalitate prin care se sincronizează automat executarea programului operațiilor de intrare-ieșire și de prelucrarea datelor în unitatea centrală a unui calculator electronic, evitînd întîrzierile în execuția acestora. **A.** *direct*, → și *acces aleator*.
A. *întîmplător* → și *acces aleator*.
A. *multiplu*, modalitate automată de folosire din partea mai multor utilizatori a unui sistem electronic de calcul care oferă fiecărui utilizator în parte un acces la prelucrarea datelor, la fel de liber de restricții ca și la un calculator propriu. Sistemul electronic de prelucrare a datelor în acces multiplu este prevăzut cu posibilități de intrare/ieșire a datelor, de creare și ștergere de fișiere, de examinare, repartizare a fișierelor existente și, desigur, de execuție a programelor de prelucrare a datelor după algoritmii de calcul stabiliți. Sistemul răspunde comenzilor, transmițînd utilizatorului rezultate ale prelucrării, care pot fi: informații de gestiune pentru diagnosticare și fundamentare de decizii, diferite mesaje etc. **A.** *poziționat*, modalitate de găsire automată a unei înregistrări de date dintr-un fișier în funcție de poziția pe mediu de înregistrare. **A.** *secvențial*, modalitate prin care, la executarea programului, o înregistrare de date din fișier cerută de program este situată în fișier întotdeauna imediat după înregistrarea prelucrată anterior. Cheia fiecărei înregistrări se află în raporturi de precedență bine definite față de înregistrările vecine. **A.** *secvențial-indexat*, modalitate automată de găsire și regăsire a datelor într-un fișier organizat în același timp secvențial, prin poziționarea înregistrărilor în ordine crescătoare a cheilor acestora și direct, prin păstrarea cheilor în tabelele de indexuri. Poate fi realizat numai în cazul organizării datelor pe discuri magnetice și folii magnetice. **A.** *selectiv*. → și *acces aleator*; *acces direct*.

ACHIZIȚIE, procurarea, de regulă, prin cumpărare a mărfurilor, a materialelor, a imobilelor, utilajelor, mașinilor etc. Contabilitatea cheltuielilor de transport aprovizionare ocazionate de achiziția valorilor materiale se ține separat.

ACHIZITOR *(în capitalism)* agentul unei societăți de asigurare, care contractează asigurări în contul societății pentru care lucrează; *(în socialism)*, persoana însărcinată de o unitate socialistă de a o aprovizionа cu materialele sau mărfurile de care are nevoie.

ACONT, suma de bani plătită anticipat unei persoane în contul sumei totale datorate. Suma oferită de cumpărător vînzătorului ca dovadă a angajamentului definitiv. → și *arvuna*.
ACT, înscrisul prin care se face dovada executării unei operațiuni economico-financiare.
A. *comercial (în capitalism)*, înscrisul prin care se dovedește săvîrșirea unei fapte (unui act) de comerț. **A.** *constitutiv (în capitalism)*, înscrisul prin care se constată înființarea unei societăți cu caracter de afaceri: de comerț, industrie, bancă etc. și în care sînt prevăzute condițiile de organizare și de funcționare a acesteia; *(în socialism)* statut. → și *statut*. **A.** *de cabotaj (în capitalism)*, documentul pe baza căruia se efectuează transporturile de-a lungul țărmurilor unei mări sau fluviu (cabotaj). El cuprinde trei părți: partea I act de garanție și permis de încărcare; partea a II-a bilet de transport și partea a III-a act de control ce se înaintează administrației vamale. **A.** *de cheltuială*, documentul justificativ folosit la înregistrarea în contabilitate a unei cheltuieli. **A.** *de compromis (în capitalism)*, actul prin care sînt numiți arbitri la Camera arbitrală spre a judeca litigiile rezultate din afacerile comerciale. **A.** de depozit în garanție, document, prin care o persoană numită deponent, încredințează altei persoane numită depozitar, diferite bunuri mobile în vederea garantării executării unui contract, cu condiția ca acestea să i se restituie cînd cauza pentru care s-a înființat depozitul a fost rezolvată. → și *depozitar*.

ACTIV, totalitatea mijloacelor economice în expresie bănească, existente la un moment dat într-o unitate socialistă. Partea bilanțului în care sînt înscrise, în expresie bănească, sub denumirea de posturi de **a.** formele concrete sub care se prezintă mijloacele economice ale unei unități gestionare. **A.** este format din totalitatea elementelor care intervin în desfășurarea activității unităților economice. → și bilanț; pasiv.

ACTUALIZARE, operație de înregistrare, de ștergere, de modificare, de calcul etc. intervenită în lucrările de contabilitate sau în sistemul informațional, în general prin care se aduc la zi datele unui fișier, a situației unui cont sau a unor anumite valori, ținînd seama de modificările cantitative, valorice, descriptive etc. care au putut interveni de la o anumită dată din trecut pînă la data zilei prezente.

ACȚIUNE, răspuns regulator sau transformator prescris unui centru de activitate. → și *centru de activitate; acțiune.*

ACUMULATOR. 1. Dispozitivul cu ajutorul căruia se memorează și se cumulează datele în procesul prelucrării lor la mașinile de calcul mecanice. La calculatoarele electronice, **a.** este o parte din memoria unității centrale care poate fi: un registru sau o locație din memoria internă avînd proprietatea de a cumula datele, fie ca date inițiale, fie ca rezultate intermediare sau finale ale prelucrării. → și *locație de memorie; registru.* **A.,** registru electronic, parte componentă a unității aritmetice-logice cu ajutorul căruia se execută operații aritmetice și logice asigurînd totodată păstrarea rezultatului calculului.

ADRESĂ, 1. indicație, mențiune pe scrisori, colete etc. care conține numele și domiciliul destinatarului; **A.,** combinație de caractere, cifre, litere, semne speciale care alcătuiește un cod, simbol, cheie sau nume atribuite pentru indentificarea unei locații din memoria internă a calculatorului electronic, a unui registru al acestuia sau pe un suport de memorie externă adresabil de la care se primește sau la care se transmite o înregistrare de date dintr-un fișier. → și *locație de memorie.* **A.** *absolută,* combinație de caractere atribuită unei anumite locații din memoria calculatorului electronic. **A.** *de bază,* valoare numerică avînd semnificația unei cifre de referință în calculul adreselor în cursul rulării unui program la calculator electronic. **A.** *directă,* cod, simbol sau o cheie care specifică locația unui operand înregistrat în memoria calculatorului. → și *adresare directă.* **A.** *efectivă,* conținutul părții de adresă a unei instrucțiuni de program de execuție pentru calculator electronic. **A.** *fizică,* adresă prin care se definește locul de memorare a unei entități de memorare (articol, înregistrare) în cadrul suportului de memorie. **A.** *generată,* rezultat obținut în timpul rulării unui program la calculator electronic și utilizat ca adresă. **A.** *imediată,* parte de adresă care reprezintă valoarea unui operand și nu a unei adrese. **A.** *indirectă* (sau indexată), cod, simbol sau o cheie cu ajutorul căreia se ajunge la o anumită secvență a suportului care este apoi citită secvențial pînă se găsește informația căutată. Este proprie discului magnetic. → și *adresare indirectă.* **A.** *logică,* adresă folosită în program în etapa de scriere și compilare. **A.** *simbolică,* stabilită în mod convențional de programator prin atribuire de simboluri sau prescurtări de cuvinte sub formă mnemonică în vederea identificării unei informații indiferent în ce locație de memorie a calculatorului s-ar găsi ea. **A.** *translatabilă,* direct modificabilă, în funcție de noua amplasare în memoria calculatorului a înregistrării de date pe care o conține. **A.** *virtuală,* **a.** teoretică privind aplasamentul unui program într-o memorie virtuală. → și *memorie virtuală.*

ADRESARE, indicarea adresei unde poate fi găsit sau regăsit un articol sau o înregistrare aparținînd unui fișier ale cărui date sînt înregistrate pe un suport de date

adresabil, disc magnetic, folii magnetice. **A.** *directă*, folosirea adresei directe pentru identificarea articolelor, înregistrărilor de date în memoria calculatorului electronic. → și *adresă directă*. **A.** *implicită*, modalitate automată de adresare în care partea de operație a unei instrucțiuni presupune adresele operanzilor. **A.** *indirectă*, folosirea adresei indirecte. → și *adresă indirectă*. **A.** *în progresie automată*, modalitate de adresare implicită în care partea de operație a unei instrucțiuni presupune adresele operanzilor situați în locația imediat următoare locației unde se află ultima instrucțiune executată. **A.** *repetitivă*, modalitate de adresare implicită aplicabilă instrucțiunilor fără adresă, se caracterizează prin aceea că partea de operație a unei instrucțiuni presupune adresele operanzilor ultimei instrucțiuni executate.

AGREGAREA DATELOR, transformarea datelor pentru a le exprima într-o formă avantajoasă unui anumit gen de prelucrări.

ALFABET, mulțimea finită de semne având semnificația literelor, cifrelor, semnelor speciale pentru punctuație, semne convenționale, aritmetice, logice etc. folosită într-un limbaj de programare a calculatorului electronic sau într-o limbă vorbită.

ALFANUMERIC, expresia folosită în codificarea nomenclaturilor sistemului informațional economic, cuprinzînd atît semnele literelor alfabetului, cît și cifrele sistemului zecimal. **A.** se *mai folosește pentru a denumi* mașinile de calcul care primesc datele la intrare, le prelucrează și le redau la ieșire, în cifre și litere.

ALGEBRĂ BOOLEANĂ, partea logicii matematice apărută în deceniul al cincilea al secolului al XIX-lea datorită lui George Boole și A. de Morgen, cuprinde calculul propozițiilor, claselor și relațiilor, folosind pentru reprezentarea operațiilor un sistem de simboluri: *Da*; *Și*; *Nu*; *Sau*; *Dacă*; *Atunci* etc.

ALGOL (prescurtarea cuvintelor din l. engleză ALGOrithmic Language), primul limbaj de programare al calculatoarelor electronice apropiat ca mod de scriere de descrierea matematică uzuală, elaborat de un colectiv internațional, în anul 1957. Limbajul inițial a fost perfecționat în anii 1958 și 1960, cînd este standardizat. Varianta din 1960 a fost îmbunătățită în 1968 dar n-a fost răspîndită în rîndul utilizatorilor. **A.** este profilat în special pentru programarea prelucrării datelor din domeniul matematicii și cercetării științifice. Simbolurile de bază ale limbajului **A.** sînt grupate în patru categorii: litere; cifre; valori logice; delimitatori. Literele sînt în număr de 52, majuscule și minuscule ale alfabetului l. engleze:

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W Y Z

a b c d e f g h i j k l m n o p r s t u v w y z

Cifrele sînt în număr de 10, cele ale sistemului zecimal de numerație:

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Valorile logice apar în propoziții alcătuite din două valori, exemplu: < valoare logică > :: = true/false. Pe baza literelor sînt alcătuite cuvinte folosite ca simboluri de bază: true; false; go to; if; then; else; for; do; step; until; while; comment; begin; end; own; Boolean; integer; real; array; switch; procedure; string; label; value. Delimitatorii sînt constituiți în cinci grupe: 1) opertori/aritmetici |+|−|×|÷|↑; relaționali < ≤ = > ≥; logici| ⊐ | ≡ | ∨ | ∧ | ⊐ |și secvențiali go to if then else for do 2) separatori |.|10|:|;|:=|—| step until while comment; 3) paranteze |(|)|[|]|‘|’| begin end; 4) declaratori own Booleen integer real array swich procedure; 5) specificatori: string label value.
Programele scrise în limbajul ALGOL cu următoarea structură: instrucțiuni; instrucțiuni compuse; blocuri.

ALGORITM, expresie apărută în secolul al IX-lea e.n., datorită matematicianului arab Al-Horezmi. Cuprinde o succesiune (un şir finit) de operaţii la care sînt supuse diferitele valori ale datelor, în vederea găsirii, în mod mecanic, a unor rezultate exacte privind un tip de probleme. Cerinţele **a.** sînt: să fie definit exact şi în aşa fel încît să excludă posibilitatea interpretării datelor în mod diferit; să fie unic, pe baza acelorași date iniţiale, diferite persoane, cunoscînd **a.** problemei, să obţină acelaşi rezultat; să aibă caracter de masă, adică, pentru o anumită problemă să fie aplicabil la orice valori care pot lua datele iniţiale ale problemei; să fie rezultativ, adică, în condiţiile existenţei datelor iniţiale ale problemei, **a.** trebuie să ducă la un rezultat exact. **A.** *de randomizare*, algoritm de generare de numere pseudoaleatoare, care calculează adresele înregistrărilor pe disc magnetic prin împărţirea valorilor cheii în clase de resturi modulo un număr prim ales în vecinătatea numărului minim de piste necesare fişierului, iar înregistrările sinonime care depăşesc capacitatea adresei iniţiale sînt plasate pe pista imediat următoare asigurîndu-se înlănţuirea printr-o adresă de legătură plasată în prima înregistrare a fiecărei piste. Este considerat eficient acel algoritm care generează un procent cît mai mic de înregistrări sinonime şi numărul mediu de citiri pentru o înregistrare şi *disc magnetic.*

ALIAJ, corpul metalic obţinut prin unirea a două sau mai multor metale pure, sub influenţa unei temperaturi ridicate. Dintre **a.** cele mai remarcabile se pot menţiona acelea formate cu aluminiu, ca de exemplu, duraluminiu care conţine 5% magneziu şi care poate servi la fabricarea caroseriilor de automobile. Alte **a.** se obţin din aluminiu cu aramă (bronzul de aluminiu), aluminiul cu fierul, argintul cu arama, fierul cu nichelul etc. Prin regula de aliaj se pot determina proporţiile de greutate în care trebuie să se opereze fuziunea a două **a.** formate din acelaşi metal pentru a obţine un **a.** cu un titlu mediu determinat. Această regulă este cunoscută şi sub numele de regula de compensaţie. Exemplu, în ce proporţii trebuie să se amestece (alieze) două lingouri de aur, din care unul cu titlul de 540 şi altul de 960, pentru a da un **a.** cu titlul 0,900?
Termenii problemei se aşază astfel:

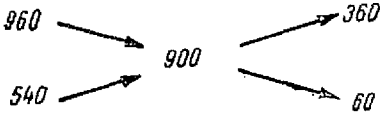

adică: din lingoul cu titlul 0,960 sînt necesare 360 de părţi, iar din cel cu titlul 0,540 sînt necesare 60 de părţi.

ALTERARE, modificarea însuşirilor unui produs sau a unei mărfi, datorită influenţei agenţilor naturali ca: aerul, umezeala, căldura, lumina. Unele **a.** produc o îmbunătăţire calitativă, ca, de exemplu, învechirea vinurilor, iar altele, o pierdere parţială sau totală a însuşirilor produsului sau mărfii. → şi *avarie* Vol. I.

AMANET *(în capitalism)*, contractul prin care un debitor predă creditorului său posesiunea unui bun mobil ca garanţie a restituirii sumei împrumutate. În caz de neplată, creditorul are dreptul să vîndă bunul amanetat din preţul căruia să-şi reţină suma datorată, îndeplinind în prealabil însă formele legale. În cazul cînd debitorul a achitat la scadenţă suma împrumutată, creditorul este obligat să restituie bunul amanetat. În contabilitate, întreprinderea sau persoana creditoare, care primeşte bunul amanetat, face înregistrarea lui la contul de ordine respectiv. → şi *gaj; garanţie* Vol. I.

AMBALAJ, obiectul sau materialul folosit la învelirea sau împachetarea produselor și mărfurilor pentru a fi transportate sau ferite de pierderi sau stricăciuni în timpul transportului sau conservării lor. Ambalajul constituie o cheltuială importantă pentru întreprinderi, în special pentru cele comerciale, din care cauză acestea dau o atenție deosebită manipulării și recuperării lor. În practica întreprinderilor se folosește o mare varietate de ambalaje. **A.** *de circulație sau de desfacere* se predă clientului odată cu marfa și nu se mai reîntoarce în unitatea economică. Acest **a.** se vinde deci odată cu marfa. În contabilitatea unităților comerciale, înregistrarea se face în contul „Ambalaje", iar la unitățile industriale în contul *„Cheltuieli de transport-aprovizionare"*. **A.** *de investiție* îndeplinește condițiile mijloacelor fixe (de exemplu, cisternele, butoaiele mari și cele de fier etc.). Înregistrarea acestora se face în contabilitatea întreprinderilor furnizoare la contul *Mijloace fixe*. **A.** *de natura obiectelor de inventar de mică valoare sau de scurtă durată* îndeplinește condițiile acestor obiecte, ca de exemplu butoaiele mici de bere, sacii de cînepă etc. Înregistrarea acestora se face în contabilitatea unităților furnizoare la contul *Obiecte de inventar*. **A.** *de producție*, folosit pentru desăvîrșirea procesului de producție. Exemplu, cutiile de conserve, tuburile de medicamente etc. Valoarea acestora se înregistrează în contabilitatea unităților economice industriale ca o cheltuială directă, spre deosebire de **a.** folosite în cadrul procesului de desfacere, în care caz ele se înregistrează ca o cheltuială de vînzare. La unitățile comerciale, recuperarea și restituirea **a.** se face în funcție de felul lor și de normativele oficiale. **A.** *de restituit*, cel primit de la furnizor nefacturat și necuprins în prețul materialelor sau al mărfurilor aprovizionate, cu obligația de a-l restitui în termenele stabilite prin contract și în condițiile legale. Contul în afara bilanțului *„Ambalaje de restituit"*; la care se înregistrează acestea, se debitează cu prețul fixat prin contract pentru **a.** primite și se creditează cu valoarea celor restituite sau lipsă. **A.** *de transport*, care se restituie și care circulă pe bază de vindere-cumpărare, se înapoiază furnizorilor cu care se încheie contracte speciale. **A.** de natura mijloacelor fixe și a obiectelor de inventar de mică valoare sau de scurtă durată din inventarul permanent al întreprinderii furnizoare nu se facturează în vederea încasării contravalorii lor, ci se menționează numai cantitativ, urmînd să fie restituite obligatoriu în proporție de 100%. Nerestituirea la termen a **a.** și a cotelor de recuperare se penalizează. Evidența operativă la locul de depozitare a **a.** de transport se ține cu ajutorul „fișelor de raft" pe fiecare fel sau grupe de **a.** cu caracter omogen și cu prețuri identice. La contabilitatea unităților economice se ține și o evidență cantitativ-valorică. La unitățile de desfacere cu amănuntul, evidența analitică a **a.** se ține global, valoric, la prețurile de circulație internă, cu ajutorul „raportului zilnic de gestiune". În cadrul serviciului comercial se ține și o evidență cantitativă pe fel de **a.** și pe furnizori, precum și o evidență a termenelor de restituire cu ajutorul scadențarelor. La întreprinderile cu ridicata, cu contabilitate descentralizată pe depozite, pentru **a.** de natura mijloacelor fixe se ține evidența atît la centrală, cît și la depozitul care a primit **a.**, folosindu-se conturile de ordine.

AMBULANT, persoana care face comerț purtînd marfa în locurile unde se află clienții cărora le-o oferă.

AMORTIZARE *(în capitalism)*, operație prin care se reconstituie un capital (la societățile cu obiect sau durată limitată), se rambursează un împrumut pe termen lung prin prelevări anuale (anuități) sau periodice (lunare, trimestriale sau semestriale), se reduce valoarea înregistrată în contabilitate a unui activ, din cauza deprecierii lui, ca urmare a unei uzuri, a unui accident, ascăderii prețului, a micșorării substanței. În genere, **a.** are loc pentru: deprecierea valorii de înregistrare a imobilizărilor, a mărfurilor, a materiilor prime, a produselor, a valorilor mobiliare, a creanțelor sau a clienților dubioși etc.; micșorarea valorii unui element de activ în funcție

de durata existenței lui. Numită inexact și amortisment este considerată ca fiind: o pierdere, o cheltuială sau o rezervă. Cînd este considerată pierdere se înregistrează în contabilitatea întreprinderii capitaliste la contul de „Profit și Pierdere". În acest caz, întreprinderile capitaliste condiționează **a.** de rezultatele întreprinderii, ceea ce constituie o denaturare a realității. În majoritatea întreprinderilor capitaliste de producție, **a.** este însă considerată drept cheltuială de producție și se include în costul producției. În contabilitatea acestor întreprinderi, **a.** se înregistrează la contul: „Cheltuieli de exploatare" sau la contul „Fabricații", „Culturi" etc. În cazul în care se fac **a.** exagerat de mari, care depășesc valoarea efectivă a deprecierilor activului amortizat, aceste **a.** au caracterul de rezerve ascunse. Mărimea **a.** depinde de: suma ce se amortizează; durata folosirii obiectului amortizat; cota anuală a **a.**, adică proporția după care urmează a se repartiza anual **a.** Pentru stabilirea duratei obiectului amortizat și a proporției după care se face **a.**, practica întreprinderilor capitaliste folosește evaluarea analitică, adică a fiecărui obiect în parte, sau sintetică, adică global pe grupe mari de obiecte amortizabile. În aceste evaluări se ține seama de: calitatea obiectului de amortizat; modul cum este întreținut acest obiect; natura și intensitatea lucrului ce i se cere; apariția ulterioară a unor obiecte mai rentabile, datorită progresului tehnic. Procentul de amortizare se aplică asupra: valorii de cumpărare a bunului, valorii din ultimul bilanț, valorii de înlocuire sau valorii inițiale minus valoarea reziduală. În practică, acesta poate fi: constant sau variabil (crescător sau descrescător). Procentul constant se aplică, de regulă, la **a.** mobilierului și a imobilelor, iar procentul variabil crescător se aplică la utilajul de producție, deoarece uzura acestuia crește pe măsura învechirii lui în producție. Întreprinderile capitaliste aplică procentul de **a.** asupra valorii din ultimul bilanț, la obiectele care, pînă la urmă, deși amortizate, au totuși o valoare reziduală. În capitalism, procentele de **a.** sînt stabilite de legile fiscale și pe baza lor se admit scăderile de impozite asupra beneficiilor.

AN COMERCIAL, perioadă de gestiune a întreprinderilor economice cuprinsă între 1 ian. și 31 dec. al fiecărui an; pentru calculul dobînzii, anul comercial este stabilit la 360 de zile, iar luna de 30 de zile.

ANALIST, persoana care face enunțul unei probleme, determină procedura ce urmează să fie folosită în vederea prelucrării datelor pentru rezolvarea problemei, alege echipamentul electronic potrivit operațiilor de prelucrare a datelor problemei și stabilește modul cum va fi folosit echipamentul ales. El este un nou tip de organizator al unității socialiste în ce privește utilizarea calculatoarelor electronice. **A.** *de sistem informațional,* persoana calificată, în măsură să examineze critic și să facă propuneri privind raționalizarea, perfecționarea și elaborarea unui nou sistem informațional. **A.** *matematician,* persoană capabilă să examineze o problemă și să o prezinte sub formă matematică în vederea rezolvării ei cu ajutorul calculatorului electronic.

ANALIZĂ, metodă generală de cercetare a realității, bazată pe descompunerea unui întreg (fenomen, proces sau obiect) în elementele lui componente și pe studierea fiecăruia dintre acestea. Opusă **a.,** dar strîns legată de ea, este sinteza. → și *sinteza.* **A.** *activității economice a întreprinderilor (în socialism),* metodă de studiere a legăturilor reciproce dintre fenomenele care au avut loc într-o unitate economică cu ajutorul datelor contabile, statistice și de evidență operativă pe care le prelucrează în vederea stabilirii felului în care au fost îndepliniți indicatorii cantitativi și calitativi ai planului, a cunoașterii factorilor care au determinat rezultatele obținute, a descoperirii și mobilizării rezervelor interne de care dispune întreprinderea pentru îmbunătățirea activității ei; **a.a.e.** studiază în mod corelat fenomenele economice potrivit principiilor materialismului dialectic și ale economiei politice socialiste. Obiectul **a.a.e.** a **f.** socialiste îl formează, în primul rînd, procesele de îndeplinire

a planului național unic de dezvoltare a economiei naționale. În conținutul **a.** se cuprind: scoaterea la iveală a factorilor pozitivi și negativi care au influențat mersul îndeplinirii planului; aprecierea pe această bază și elaborarea măsurilor pentru scoaterea în evidență și folosirea rezervelor interne, pentru înlăturarea lipsurilor și pierderilor; verificarea sistematică a înfăptuirii acestor măsuri. Spre deosebire de metodă, procedeul tehnic de **a.** constituie mijlocul de verificare, de prelucrare și de calcul al indicatorilor în funcție de specificul întreprinderilor studiate, precum și mijlocul folosit la întocmirea graficelor și tabelelor analitice. **A.** folosește o serie de metode și procedee tehnice specifice, cu ajutorul cărora își realizează obiectul; între acestea, metoda stabilirii factorilor care acționează asupra unui fenomen economic; metoda măsurării influențelor diferiților factori, comparația, procentul, coeficientul, media, gruparea. În metoda măsurării influențelor diferiților factori, **a.** folosește pentru separarea influenței modificării fiecărui factor fie metoda substituirilor în lanț, fie metoda diferențelor, care este de fapt o simplificare a primei metode. În metoda substituirilor în lanț apare variația succesivă a fiecărui factor, ceilalți factori rămîn constanți. Pentru determinarea influenței, factorii sînt așezați în ordinea de condiționare a lor, după sensul economic, după care substituirile se fac succesiv, iar unul din factori rămîne substituit. În tehnica **a.** se folosește și metoda balanțelor cu ajutorul căreia se dezvăluie influența fiecărui element în care, între factorii fenomenului analizat, există relație de sumă și diferență. Balanțele stabilesc, pe de o parte, resursele, iar pe de alta, consumul. Izvoarele **a.** sînt: datele de plan privind sarcinile întreprinderii în perioada analizată și datele din cadrul evidenței economice (contabile, statistice și operative). **A.** *bilanțului*, partea componentă cea mai importantă a studiului activității economice a întreprinderilor care au ca obiect examinarea multilaterală și compararea cu rezultate eficiente a elementelor de activ și de pasiv ale întreprinderilor economice, așa cum sînt prezentate în cuprinsul bilanțului. Pentru **a.b.** se impune ca acest document să fie complet, adică să cuprindă toate sumele și posturile care interesează pe cercetători; să fie ordonat, adică toate posturile să fie înscrise în ordinea stabilită; să fie clar, adică nomenclatura conturilor să nu dea naștere la interpretări greșite; să fie exact, adică posturile din **b.** să concorde cu datele din contabilitate, sau din inventar iar evaluările să fie juste și bazate pe prețuri reale. Analiza **b.** nu se limitează numai la aspectele de corelare dintre grupele de activ și de pasiv, ci se extinde și la alte probleme, pentru care ea poate îmbrăca mai multe forme și anume: *de analiză orizontală*, cînd se are în vedere, la analiza dinamicei mijloacelor și surselor economice, corelarea grupelor și posturilor de pasiv prin compensarea datelor de la începutul și sfîrșitul anului; analiza mijloacelor circulante în comparație cu normativul minim; modul de utilizare a creditelor bancare etc.; *de analiză verticală*, cînd cercetarea grupelor de activ și de pasiv se face separat în vederea determinării lor în totalul activului și pasivului, precum și a modificărilor intervenite; *de analiză combinată* (orizontală plus verticală) cînd se imprimă analizei **b.** un caracter complex, se efectuează în vederea determinării modului de utilizare a mijloacelor economice în totalitatea lor, precum și a rezultatelor și a cauzelor acestora. Aceste analize se mai pot prezenta și sub forma analizei independente a grupelor de **b.** sau de analiză corelată a indicatorilor sintetici cu datele din situațiile anexe ale bilanțului anual. → și *bilanț; delicte de bilanț.* **A.** *contabilă*, metodă de analiză științifică bazată pe principiile logicii, cu ajutorul căreia se examinează o operație economică, în vederea stabilirii conturilor corespondente, în debitul și creditul cărora urmează a se înregistra concomitent și cu aceeași sumă acea operație. Potrivit principiilor logicii, în această analiză se pornește de la elementele cunoscute pentru a se ajunge la aflarea celor necunoscute, folosind în acest scop: raționamentul, silogismul și regulile de funcționare a conturilor. Ordinea în care se face această **a.** este următoarea: se determină natura operației economice (cumpărare, vînzare, încasare, plată etc.); efectele pe care le produce operația în elementele mijloacelor și surselor întreprinderii; caracterul de activ sau de pasiv

al elementelor care se modifică, datorită operației economice analizate; se stabilește denumirea elementului (mijlocului sau sursei) modificat și deci contul la care se înregistrează operația; se aplică regula de debitare și de creditare a conturilor, pentru precizarea conturilor în care se face înregistrarea operației analizate. Metodă introdusă de Prof. Dr. C. G. Demetrescu în „Tratatul de Contabilitate, vol. 1, editura Socec, București, 1947. **A.** *numerică*, constă în studierea problemelor exprimate sub formă matematică cu scopul de a obține soluții optime sau de a descoperi erorile. **A.** *și proiectarea prelucrării automate a datelor financiar-contabile*, trecerea la prelucrarea automată a datelor financiar-contabile presupune o activitate laborioasă și comportă parcurgerea mai multor etape. Literatura de specialitate și practica înregistrată pînă în prezent în domeniul prelucrării automate a datelor au omologat *în principal următoarele etape*: I. Studiul de oportunitate; II. Proiectarea generală (de concepție) a noului sistem; III. Proiectarea de detaliu a noului sistem; IV. Implementarea și menținerea în funcțiune a sistemului proiectat. În cadrul fiecărei etape sînt grupate activitățile relativ omogene, în subetape. Rezultatul activității desfășurate în cadrul fiecărei etape și subetape se materializează într-un proiect de sistem informatic care constituie documentația tehnică pentru beneficiarul de proiect și centrul de calcul care urmează să exploateze sistemul. Pentru elaborarea conținutului proiectului prezentăm în cadrul fiecărei etape activitățile și documentele în care se concretizează aceste activități, respectiv metodologia de analiză și proiectare a unui sistem informatic. I. În cadrul etapei de elaborarea studiului de oportunitate se pregătesc mai întîi condițiile organizatorice: — se alege, se dimensionează și se numește prin decizia conducerii unității socialiste colectivul care va elabora studiul de oportunitate. Colectivul poate fi din afară sau din întreprindere. Din colectiv se recomandă să facă parte specialiștii care cunosc foarte bine sistemul informațional financiar-contabil existent și, pe cît posibil, persoane cu funcții de răspundere pentru a avea și calitatea de a decide în legătură cu descrierea corectă a sistemului și punerea în evidență a neajunsurilor; se stabilește locul unde va lucra colectivul; se alcătuiește un plan de muncă prin care sînt repartizate sarcinile membrilor colectivului. Odată colectivul constituit și repartizate sarcinile pe fiecare membru, colectivul procedează la: culegerea materialului documentar: cadrul legal care reglementează problemele sistemului informațional în general și pe compartimentele sale; literatura de specialitate în care se generalizează experiența cea mai avansată privind organizarea sistemului informațional și informații privind cele mai noi realizări în legătură cu culegerea, transmiterea, memorarea și prelucrarea datelor folosind diferite variante de configurații de echipamente de calcul; face cunoștință cu cadrul general de organizare și funcționare a sistemului informațional financiar-contabil, prilej cînd conducătorii compartimentelor pun în evidență și principalele neajunsuri ale sistemului existent. Tot cu acest prilej se definesc obiectivele documentării, compartimentele funcționale implicate în realizarea sistemului informațional, beneficiarii de informații și se alege metodologia de analiză și proiectare. După aceste măsuri organizatorice se consideră pregătite premisele pentru trecerea la elaborarea studiului de oportunitate. Elaborarea propriu-zisă a studiului de oportunitate începe cu: elaborarea și studiul organigramei structurii organizatorice a unității socialiste, a funcționalității compartimentelor de organizare, pe baza cadrului legal de înființare și de funcționare a acesteia. Organigrama constituie totodată un ghid pentru colectivul care elaborează studiul de oportunitate, în procesul activității sale; divizarea sistemului informațional financiar-contabil după criteriile: funcționalității organizatorice, a omogenității activităților, a impulsului (care poate fi o nouă comandă etc.); organizării fluxului procesului tehnologic etc., procedîndu-se la descrierea activităților desfășurate, lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil în care se concretizează activitățile, frecvența, termenele de predare a lucrărilor, mijloacele de calcul folosite (sub aspectul calitativ al performanțelor de calcul) și personalul antrenat în realizarea sistemului (sub aspectul numărului de persoane,

al studiilor, încadrării tarifare); se studiază fluxul și circulația documentelor sistemului informațional financiar-contabil, culegîndu-se din fiecare document un exemplar completat cu toate datele, așa cum se procedează la data efectuării studiului, concretizîndu-se într-o organigramă a sistemului de prelucrare; se stabilește apoi volumul datelor care se culeg și se prelucrează în cadrul sistemului informațional financiar-contabil existent pentru a căpăta imaginea asupra dificultății, complexității și cerințelor de execuție a lucrărilor. Pe baza datelor culese privind activitățile menționate se procedează la analiza critică a sistemului informațional financiar-contabil existent. Critica vizează: obiectivele sistemului; mijloacele și procedurile cu care se realizează sistemul respectiv, echipamentul folosit, procedurile de calcul și personalul; costul sistemului. Cu privire la obiectivele sistemului informațional financiar-contabil existent este necesar să se scoată în evidență insuficiența informațiilor existente în sistem, ceea ce face ca multe decizii să nu fie fundamentate științific corespunzător, prisos de informații; paralelisme în evidență și circulația documentelor, aspecte care pot afecta calitatea și eficiența conducerii. Critica se întemeiază pe confruntarea realităților despre sistemul informațional financiar-contabil existent cu cadrul legal și cu cerințele formulate de conducerea unității socialiste. Cu privire la mijloacele și procedurile cu care se realizează sistemul informațional financiar-contabil existent, critica vizează: gradul de mecanizare și automatizare a lucrărilor de culegere, transmitere și prelucrare a datelor; dacă sînt folosite echipamente adecvate gradului de complexitate al prelucrării, dacă se exploatează echipamentele de calcul la capacitatea și performanțele lor, în cîte schimburi este organizată exploatarea echipamentului, dificultăți în exploatarea și întreținerea în exploatare a echipamentului; dacă procedurile folosite în exploatarea echipamentului sînt cele la nivelul performanțelor lor, costul echipamentului și întreținerii lui. Iar în ceea ce privește personalul se stabilește dacă sînt respectate normele de încadrare; dacă personalul este folosit în conformitate cu prevederile legale (grad de pregătire, încadrare tarifară, executare de lucrări etc.). Cu privire la costul sistemului se estimează cheltuielile cu: retribuția, asigurări sociale, impozite, alocația de stat pentru copii, a personalului; amortizarea echipamentului de culegere, transmitere, prelucrare a datelor, a mobilierului și localului; întreținerea echipamentului; materialele folosite (hîrtie, indigo etc.); cheltuieli cu telefonul, poșta, telex etc.; cota-parte din cheltuielile generale ale întreprinderii (iluminat, încălzit etc.). Pe baza criticii sistemului informațional financiar-contabil existent, a cadrului legal și a cerințelor formulate de conducerea unității socialiste se poate trece la definirea obiectivelor viitorului sistem care poate viza: modificarea obiectivelor; mijloacelor și procedurilor; modificarea ambelor, trecerea la un sistem nou de prelucrare a datelor. În cazul cînd conducerea ia decizia de trecere la un nou sistem de prelucrare a datelor, la un sistem automatizat, stabilește obiectivele acestui sistem, prezintă posibilitățile financiare, iar colectivul de informaticieni, în funcție de obiectivele și posibilitățile financiare, stabilește variante de configurații, de echipamente de calcul, restricțiile, avantajele și dezavantajele fiecărei variante, făcînd totodată o evaluare a costului noului sistem în diferite variante, oferind astfel conducerii unității posibilitatea de opțiune pentru una din variante în concluziile studiului de oportunitate. II. Trecerea la etapa a II-a de proiectare generală a noului sistem este precedată, de asemenea, de unele măsuri organizatorice, de alegerea și dimensionarea colectivului de analiză și proiectare a noului sistem; stabilirea locului de lucru; elaborarea planului de muncă și repartizarea sarcinilor, responsabilităților și termenelor de execuție. Colectivul constituit, numit prin decizia conducerii, care poate fi același care a elaborat studiul de oportunitate, lărgit cu specialiști în informatică, sau unul nou, procedează în prealabil la: o documentare cu privire la critica sistemului informațional existent și opțiunea privind varianta viitorului sistem, cunoașterea temeinică a cadrului legal privind conducerea unității studiate, și a cerințelor formulate de conducere față de viitorul sistem, în consecință împreună

cu conducerea unității definitivează obiectivele noului sistem. Pe baza obiectivelor noului sistem în continuare se procedează la definirea modelelor de lucrări ale sistemului informațional financiar-contabil pe care sistemul informatic le va furniza la ieșire și a algoritmilor de calcul pentru informațiile care vor rezulta din calcul. Modelele de ieșiri sînt analizate din punctul de vedere al structurii de informații conținute, definindu-se mulțimea informațiilor de ieșire și a datelor de intrare pe baza cărora se vor obține toate informațiile de ieșire. În felul acesta se asigură ca la intrare să figureze date riguros determinate ca necesare pentru obținerea tuturor informațiilor de ieșire. Apoi datele de intrare sînt structurate după criteriul duratei de valabilitate în date care se modifică de la un moment la altul, date nerepetitive ($\overline{R}$) și date care nu se modifică o perioadă de timp mai îndelungată, data repetitive (R), în fișiere variabile și, respectiv, permanente. Fiecare categorie de fișiere astfel determinată se grupează în continuare după criterii de apartenență a atributelor la descrierea unui mijloc economic, sursă, proces economic, persoană fizică sau juridică, natura operațiilor economico, felul documentului primar etc., obținîndu-se astfel mulțimea fișierelor variabile și permanente. Mulțimea datelor de intrare, identificată și structurată, este supusă activității de codificare în vederea economisirii spațiului de memorie (internă și externă), a operativității și rapidității culegerii, transmiterii, memorării, găsirii, regăsirii și prelucrării. Pe baza structurii de date de intrare din fișiere și a codificării lor se determină conținutul și forma modelelor de documente de intrare (documente sursă de date). Astfel stabilite, ieșirile și intrările sistemului, se întocmește o listă a modelelor (situațiilor) de ieșire și a documentelor de intrare. Etapa de proiectare generală a noului sistem financiar-contabil se încheie prin alcătuirea organigramei generale a sistemului proiectat, în care se figurează intrările (documentele sursă de intrare), sistemul de prelucrare, ieșirile /(situațiile) pe care le va furniza sistemul și beneficiarii de situații (destinatarii situațiilor). Sistemul general este structurat în unități funcționale după criterii privind: frecvența întocmirii situațiilor, participarea acelorași fișiere, volumul datelor de prelucrat etc., stabilindu-se ordinea de prioritate a proiectării în continuare a acelor unități funcționale care prezintă avantaje imediate. Concomitent se stabilește configurația de echipament de culegere, transmitere și prelucrare a datelor, precum și sistemul de operare corespunzător. III. Proiectarea de detaliu se concretizează în proiectul de lucru (execuție) al sistemului. În cadrul acestei etape se face analiza de detaliu a fiecărei unități funcționale, stabilindu-se: organigrama de sistem a prelucrării datelor (lanțul de prelucrare) ordonînd activitățile de prelucrare ținînd seama de tipurile de suporturi alese, modalități optime de organizare și exploatare a fișierelor de date, proiectînd machetele de organizare a datelor fișierelor la nivelul suporturilor, inventariind în final totalitatea fișierelor pentru realizarea fiecărei unități funcționale. În continuare, fiecare unitate funcțională este decupată în unități de prelucrare și fiecare unitate de prelucrare este supusă analizei de detaliu stabilindu-se organizarea unității de prelucrare (fișierele de intrare, de ieșire și programele de prelucrare). Fiecare fișier de date este descris, după care se întocmește schema logică de program, eventual tabele de decizii, pe baza cărora se scrie programul de prelucrare pentru fiecare unitate de prelucrare, în limbajul de programare adecvat specificului calculelor de realizat cu calculatorul electronic. Programul scris se rulează, se verifică și se testează înainte de a fi dat în exploatare. Prin programul testat se încheie etapa de proiectare de detaliu. IV. Implementarea și exploatarea sistemului de prelucrare automată a datelor financiar-contabile constituie etapa cu care se încheie activitatea de analiză și proiectare a unui sistem informatic. Prin implementare, sistemul informatic este pus în stare de operare. Această etapă presupune un șir de măsuri organizatorice: pregătirea utilizatorilor prin informarea lor asupra modului de funcționare a sistemului și sarcinile ce le revin pentru a asigura buna funcționare a sistemului (în principal să furnizeze datele de intrare și pe baza lor să primească și să valorifice situațiile de ieșire). Pregătirea programatorilor este

menită să asigure exploatarea programelor elaborate, actualizarea acestora, dezvoltarea și perfecționarea pe mai departe a sistemului. Pregătirea operatorilor este menită să asigure buna exploatare a posibilităților configurației sistemului. Concomitent cu pregătirea personalului menționat se iau măsuri de pregătire a localului, procurarea, instalarea și testarea echipamentului. Odată pregătit personalul și echipamentul, se trece la culegerea și pregătirea datelor, conversia fișierelor și programelor, creîndu-se astfel condițiile de dare în funcțiune la utilizator a sistemului informatic proiectat. Sistemul informatic proiectat poate fi dat în funcțiune în două moduri: la terminarea integrală a proiectului abandonîndu-se vechiul sistem sau succesiv pe măsură ce se termină analiza de detaliu a fiecărei unități funcționale și de prelucrare. Primul caz prezintă incertitudine pentru conducere dacă sistemul proiectat nu va funcționa corect, avînd o seamă de lipsuri, aceasta va fi lipsită de informații pentru luarea deciziilor pînă la corectarea erorilor și depanarea sistemului. Al doilea mod prezintă avantajul că sistemul este verificat concomitent cu cel existent care funcționează în paralel. Acest mod însă este mai costisitor prin faptul că un timp trebuie să funcționeze două sisteme, prezintă mai mare certitudine și termen de comparație pentru conducere. Concomitent și mai ales după o perioadă de 1—2 ani de funcționare a sistemului informatic se recomandă o analiză a eficienței sistemului pentru a vedea dacă s-au realizat toate obiectivele propuse, cum se valorifică informațiile furnizate de sistem și posibilitățile de perfecționare și dezvoltare a acestuia. **A.** *sistemului informațional financiar-contabil.* → și *Analiza și proiectarea prelucrării automate a datelor financiar-contabile; Organizarea și conducerea analizei sistemului informațional financiar-contabil.*; **A.** *valorii*, tehnică de a gîndi logic, folosită în reproiectarea de produse, proiectarea de produse noi, de procese tehnologice și de prestări de servicii prin intermediul căreia se urmărește să se introducă la nivelul concepției acele metode, cunoștințe și atitudini capabile să orienteze către soluțiile tehnice cele mai economice, iar produsele reproiectate sau proiectate să satisfacă cît mai deplin necesitățile sociale în general și cele ale beneficiarilor, în special. Analiza valorii poate fi aplicată prin asimilare și la proiectarea de sisteme de culegere, transmitere și prelucrare automată a datelor financiar-contabile în vederea obținerii de informații pentru conducere. Obiectivul fundamental al aplicării organizate a analizei valorii îl constituie creșterea eficienței producției respectivelor produse/informații exprimată prin raportul dintre valoarea de întrebuințare cît mai mare și cheltuielile de fabricație a produsului (costul) cît mai scăzute. Aceasta deoarece 75—80% din cheltuielile de fabricație a produselor/de prelucrare a datelor în vederea obținerii informațiilor, sînt determinate din proiectare, iar defecțiunile din proiectare nu pot fi înlăturate prin măsuri de organizare a producției, a locurilor de muncă etc. Creșterea eficienței se poate obține prin mai multe căi: creșterea valorii de întrebuințare a produsului/informației concomitent cu scăderea costului (soluția optimă, cea mai dorită); reducerea cheltuielilor de fabricație/de prelucrare a datelor, cu menținerea intactă a valorii de întrebuințare a produsului/informației și invers; creșterea valorii de întrebuințare a produsului/informației, concomitent cu o creștere mai mică a costului. Ca obiective secundare se menționează: generalizarea unor soluții recunoscute, optime din punct de vedere economic pentru toate produsele/informațiile existente sau viitoare ale întreprinderii; crearea unei noi atitudini în întreprindere cu privire la aspectele economice ale construcției produselor/informațiilor și cu privire la legăturile dintre compartimentele funcționale ale întreprinderii; scoaterea în evidență a punctelor slabe în organizarea întreprinderii care sporesc cheltuielile. Utilizarea analizei valorii contribuie totodată la descoperirea și înlăturarea unor cauze care generează cheltuieli suplimentare în activitatea colectivelor de proiectare: cunoștințe tehnice de specialitate insuficiente, eronate, depășite; necunoașterea costurilor diverselor variante de soluții; necunoașterea celor mai noi și eficiente realizări; adoptarea unor variante de soluții insuficient studiate din lipsa de timp; lipsa de inventivitate din lipsa de

cointeresare sau din lipsă de stimulare a comportamentului de creativitate; adoptarea de soluții provizorii care se mențin apoi timp îndelungat; folosirea unor coeficienți de siguranță exagerați; manifestarea unei atitudini tehniciste „superioare" și de ignorare a aspectelor economice în proiectarea produselor/informațiilor; atitudine retrogradă față de promovarea progresului; orgoliul „superiorității" personale manifestat prin neconsultarea și a altor specialiști care ar putea oferi soluții mai bune etc. Folosirea analizei valorii conduce în medie la reducerea costului produsului/informației de minimum 20%, recuperarea cheltuielilor ocazionate de întocmirea studiilor 1000%, nu necesită mijloace speciale decît cunoașterea metodologiei. Aplicarea analizei valorii presupune parcurgerea următoarelor etape: informarea; analiza funcțională; cercetarea soluțiilor; implementarea soluțiilor. În cadrul etapei de informare se culeg și se studiază totalitatea informațiilor de ordin tehnic și economic privind necesitățile sociale cărora trebuie să răspundă produsul/informația și beneficiarii potențiali ai respectivului produs. De exemplu în cazul unui produs vor fi culese informațiile: tema de proiectare; STAS; norma internă; caiet de sarcini; principalele caracteristici de calitate și performanțe, fișe tehnologice, desene de execuție, seria de fabricație, beneficiarii interni și externi, restricții de fabricație impuse de unii beneficiari; costuri de fabricație; prețul de livrare; comportarea în exploatare, informații tehnico-economice despre produse similare fabricate în străinătate etc. Cînd produsul este o informație/un ansamblu de informații financiar-contabile în legătură cu aceasta/acesta se vor culege: tema de proiectare; metodologia actuală de obținere a informației/ansamblului de informații, principalele caracteristici de calitate și performanțe (grad de exactitate, volumul datelor prelucrate, frecvența de furnizare a informației, restricții impuse de beneficiari); costul obținerii informației (materiale, manopera, amortizarea echipamentului de calcul, cheltuieli de regie, eventuale anomalii în privința costului, beneficiarii de informație și măsura în care este valorificată informația în procesul de decizie financiar-contabilă sau alte decizii în sistemul de conducere al unității socialiste. Analiza funcțională se desfășoară pe faze: *1.* determinarea nomenclatorului de funcții și caracteristici funcționale care presupun indentificarea și definirea corectă a funcțiilor cu precizarea naturii funcțiilor (de bază sau auxiliare), cît și menționarea funcției/funcțiilor de bază pe care le condiționează funcțiile auxiliare. În cazul cînd produsul este o informație/ansamblu de informații, determinarea nomenclatorului de funcții și caracteristici funcționale au în vedere funcțiile îndeplinite de informația respectivă (de a asigura integritatea proprietății socialiste, de a asigura folosirea rațională, optimă a mijloacelor economice, de a fundamenta științific una sau mai multe decizii etc.; 2. dimensionarea tehnică a funcțiilor, adică măsurarea nivelului de realizare a unei funcții cu ajutorul unei unități de măsură specifice, pentru a compara cu necesitățile sociale. În cazul cînd produsul este o informație/un ansamblu de informații, dimensionarea tehnică a funcțiilor înseamnă găsirea unei unități de măsură prin care să se poată aprecia cîte din necesitățile sociale au fost realizate cu ajutorul funcțiilor informației respective. În ce măsură deciziile fundamentate pe baza informațiilor au asigurat eficiența economică maximă; 3. determinarea ponderii funcțiilor în valoarea de întrebuințare a produsului are în vedere numai funcțiile de bază și cu scop să ierarhizeze funcțiile după contribuția (importanța) pe care o aduc la realizarea valorii de întrebuințare a produsului. Se face cu ajutorul unei matrice cu dublă intrare, în care funcțiile sînt comparate și cotate două cîte două după cum urmează: se atribuie 2 (două) puncte funcției considerată mai importantă, 0 (zero) puncte celei mai puțin importante și cîte 1 (un) punct ambelor funcții cînd se consideră de importanță egală. Însumarea punctajului obținut de fiecare funcție și transformarea acestuia în procente permit măsurarea ponderii funcțiilor în valoarea de întrebuințare a produsului/ informației și efectuarea unor alte comparații ulterioare. Se recomandă, pentru exactitatea aprecierii, ca matricea să fie completată simultan și de beneficiarii de produs/informație. În urma prelu-

crării tuturor variantelor se obține o matrice rezultantă, cu care se operează în continuare fără riscul unor erori care să deformeze aprecierea reală; 4. dimensionarea economică a funcțiilor presupune identificarea și stabilirea cheltuielilor de fabricație/de culegere, transmitere și prelucrare a datelor necesare obținerii produsului/informației. Se realizează cu ajutorul unei matrice dreptunghiulare unde pe linii se înscriu toate componentele costului iar pe coloane se înscriu funcțiile produsului. Costul fiecărui element ce constituie o linie a matricei va fi repartizat pe funcție (funcțiile) la realizarea căreia contribuie. Repartizarea se face pe bază de considerente tehnice sau proporțional cu ponderile funcțiilor respective. La sfîrșit se însumează costurile rezultate pe fiecare coloană obținîndu-se astfel dimensiunea economică sau costul fiecărei funcții, care se va putea exprima în procente față de costul total al fabricației produsului/informațiilor. Costurile funcțiilor ar fi bine să fie defalcate în cheltuieli cu materiale, manopera, amortizarea etc., lucru ce permite construirea unei diagrame din care să rezulte pentru fiecare funcție în parte care este ponderea fiecărei cheltuieli, ceea ce poate sugera direcții concrete de acționare; 5. evoluarea critică a funcțiilor are menirea să: a) identifice funcțiile inutile parțial sau total ale unui produs/informației. Este considerată o funcție de bază inutilă total dacă nu este cerută de nici unul din beneficiari și inutilă parțial dacă este solicitată numai de o parte din beneficiarii produsului/informației. Este considerată o funcție auxiliară inutilă dacă nu condiționează realizarea vreunei alte funcții a produsului/informației; b) prin raportarea dimensiunilor tehnice ale funcțiilor la necesitățile sociale reale să identifice acele caracteristici funcționale care sînt supradimensionate tehnic antrenînd, în consecință, și costuri mai mari de realizare, cît și a celor subdimensionate tehnic care conduc la o calitate a produsului/informației sub nivelul cerut de beneficiari; c) prin compararea ponderii funcțiilor în valoarea de întrebuințare, cu ponderea lor în costurile de realizare se identifică disproporțiile dintre costurile de realizare a unor funcții (dimensiunile economice) și importanța lor exprimată prin contribuția (ponderea) la valoarea de întrebuințare a produsului/informației. Punerea în evidență a funcțiilor supradimensionate economic se face cu ajutorul unor diagrame în care se reprezintă cu ajutorul procentelor două curbe: o curbă descrescătoare a ponderii funcțiilor de bază cu valoarea de întrebuințare și o curbă a costurilor funcțiilor de bază la care s-au adăugat costurile funcțiilor auxiliare ce condiționează realizarea acestora. Punctele de pe curba costurilor care depășesc curba ponderilor funcțiilor în cadrul valorii de întrebuințare a produsului/informației ne dezvăluie funcțiile de bază sau auxiliare ce antrenează cheltuieli mari (nejustificate) pentru realizarea lor; d) evaluarea teoretică a funcțiilor are în vedere masa de material necesar pentru realizarea funcției determinată prin calcule pentru a stabili costul teoretic al funcției care urmează a fi comparat cu costul efectiv. În urma analizei funcționale complete pot rezulta: funcții inutile total sau parțial, funcții supradimensionate tehnic, funcții supradimensionate economic. În cadrul etapei de cercetare a soluțiilor în prealabil se efectuează critica temei de proiectare care poate fi completată sau reformulată; se reactualizează nomenclatorul de funcții, prin eliminarea unor funcții inutile total, sau adăugarea de noi funcții. Dacă intervin modificări în cadrul funcțiilor de bază stabilite inițial se recalculează ponderea funcțiilor în valoarea de întrebuințare a produsului. Numai după efectuarea acestor operații se trece la căutarea de noi soluții care pot viza concepția de ansamblu a produsului, concepția unor subansamble etc. Pentru cercetarea soluțiilor se pot folosi mai multe metode: Breinstorming, analize morfologice, chestionarul. În cadrul metodei Breinstorming, membrii echipei de proiectare în cadrul ședinței sînt stimulați a emite cît mai multe păreri, fără a fi criticate sau evaluate. Metoda analizei morfologice permite obținerea unui număr mare de soluții de realizare a unor funcții ale produsului, care, prin eliminarea combinațiilor incompatibile, permit alegerea variantei celei mai bune. Metoda chestionarului, printre răspunsuri primite: pot rezulta soluții multiple de reducere a costurilor și îmbună-

tăţire funcţională a produsului. Soluţiile reţinute sînt evaluate folosind una din metodele: evaluarea-selectarea după avantaje şi dezavantaje; evaluarea-selectarea după nivelul satisfacerii funcţiilor. 4. Implementarea are loc direct sub conducerea unităţii socialiste. După ce au fost evaluate şi selectate soluţiile care produc modificări în concepţia iniţială a produsului/informaţiei se procedează la detalierea fiecărei soluţii sub aspectul conţinutului şi condiţiilor de aplicare necesare, reactualizarea matricei de dimensionare economică a funcţiilor ca urmare a modificărilor adoptate, calcularea eficienţei economice a produsului reproiectat, aprobarea acestora de către conducerea unităţii socialiste, elaborarea unui plan de aplicare a soluţiilor aprobate de conducere, urmărirea modului de îndeplinire a planului şi asigurarea asistenţei tehnice necesare. După aplicarea soluţiilor se întocmeşte un bilanţ al rezultatelor obţinute prin construirea unei noi diagrame de comparare a costurilor cu importanţa funcţiilor pentru a pune în evidenţă rezervele de viitor.

ANALOGIC, termen asociat cu calculatorul electronic analogic, care efectuează calcule pe baza mărimilor fizice alimentate continuu. Rezultatele calculelor sînt menite să regleze, de regulă, procesele tehnologice de producţie.

ANEXĂ LA BILANŢ, document conţinînd informaţii care detaliază şi aprofundează aspectele activităţii economico-financiare a unităţii economice faţă de cele relatate sintetic în bilanţ, întocmit în scopul analizei economico-financiare. Metodologia unitară pe economia naţională de întocmire a bilanţului stabileşte şi anexele la bilanţ. După conţinutul de informaţii, anexele la bilanţ se împart în: anexe comune tuturor ramurilor economiei naţionale şi anexe specifice ramurii. Anexele comune sînt: Execuţia bugetului de venituri şi cheltuieli: cap. II „Fondurile proprii, creditele şi destinaţia lor", cap. III „Vărsăminte la buget" şi cap. IV „Restituirea fondurilor băneşti primite de la societate"; repartizarea beneficiilor; Mijloace circulante şi surse de finanţare; Viteza de rotaţie a mijloacelor circulante: Investiţii; Pierderi din rebuturi şi alte cheltuieli neeconomicoase; Pagube materiale; Cheltuieli administrativ-gospodăreşti şi indirecte; Cheltuieli ce se suportă direct din rezultatele financiare. Între anexele specifice, cu titlul de exemplu pentru întreprinderile comerciale menţionăm: bugetul de venituri şi cheltuieli: cap. I „Veniturile, cheltuielile şi rezultatele întreprinderii" şi cap. II Date informative; cheltuieli de circulaţie → şi *bilanţ.*

ANGRO (En Gros) *(în capitalism)*, comerţ cu ridicata, cu toptanul, în care vînzarea de mărfuri se face în cantităţi mari. Se practică în special în comerţul de import şi de export. *(în socialism)* Vînzare cu ridicata în cantităţi mari, de regulă unităţi comerciale specializate pe produse alimentare, chimice, *cu ridicata.*

ANGROSIST *(în capitalism)*, comerciant care face cumpărări şi vînzări de mărfuri.

ANIMALE DE LABORATOR (de experienţă), crescute şi utilizate de institutele de cercetări ştiinţifice în activitatea lor. Exemplu, şoareci, şobolani, cobai, iepuri etc. În contabilitatea acestor institute, animalele de laborator se înregistrează la preţ de aprovizionare efectiv sau la costul de producţie pentru cele obţinute din producţie proprie. Cheltuielile de întreţinere şi de creştere a animalelor se înregistrează în contul „Cheltuielile activităţilor auxiliare" de unde, lunar, pe măsura sacrificării animalelor, se virează în contul Cheltuielile activităţii de bază sau în contul Cheltuielile comune ale secţiei sau ale sectorului (laboratorului), după caz. Evidenţa acestor animale se ţine în contul de activ, Animale de laborator: în debit se înregistrează animalele achiziţionate sau născute, iar în credit, cele vîndute, sacrificate, constatate

lipsă sau moarte. **A.** *de producție și de reproducție* fac parte din categoria mijloacelor circulante. De la ele, în timpul vieții lor, se obțin produse și produși (tineret animal). Sînt considerate mijloace fixe. **A.** *de tracțiune* (greșită este expresia animale de muncă), a căror producție o formează serviciile de transport sau în agricultură: arat, semănat etc. Sînt considerate mijloace fixe. În întreprinderile agricole fac parte din turma de bază a întreprinderii. Contabilitatea animalelor de tracțiune se ține după aceleași reguli ca și a celorlalte mijloace fixe. **A.** *de producție și reproducție*, cele folosite pentru reproducția turmei de bază. **A.** *tinere și animalele la îngrășat* se cresc pentru prăsilă și pentru îngrășat. În această categorie se cuprind și a. care sînt trecute din grupa a. de tracțiune și de producție în grupa celor destinate a fi îngrășate. În sectorul agricol, animalele tinere sînt destinate să refacă și să lărgească turma de bază. În industrie, ele se cuprind în grupa mijloacelor circulante și sînt destinate ca materie primă fabricilor de conserve de carne. Înregistrarea acestor a. se face la costul lor atît la debitare, cît și la creditare.

ANSAMBLU ELECTRONIC DE CALCUL, un număr determinat de aparate și dispozitive conectate cu calculatorul electronic, cu ajutorul căruia și pe baza unui program se pot executa automat un mare număr de operații de citire, numărare, calcul și scriere fără intervenția omului. → și *sistem electronic de calcul.*

ANTECALCUL, calculația de plan a costului, care se întocmește în economia socialistă pe perioade (de obicei anual) și pe produse, înainte de începerea activității de producție și de efectuare a cheltuielilor, pe baza normelor de consum de materii și materiale, a normelor de muncă. **A.** are drept scop determinarea costului planificat al producției, a prețului de aprovizionare etc.

ANTECALCULAȚIE, se folosește în calculațiile de plan și de deviz. În prețul antecalculat se cuprind toate cheltuielile pînă la locul de îndeplinire a clauzelor contractuale, după care se mai adaugă și cota de beneficiu a întreprinderii.

APARTENENȚA, operație în teoria mulțimilor prin care se notează dacă un element aparține sau nu unei mulțimi. Se notează cu simbolul $\in$, respectiv $\notin$.

APEL, operație prin care se declanșează execuția unui program subprogram sau a unei rutine de program în urma determinării prezenței condiției de intrare. **A.,** operație de semnalizare a îndeplinirii condițiilor necesare executării unui program sau subprogram. **A.** *selectiv*, operație de interogare a terminalelor calculatoarelor electronice, care-și împart aceeași linie de comunicație, pentru a cunoaște dacă linia este disponibilă pentru a fi utilizată. → și *terminale.*

APLICAȚIE, expresie folosită în analiza și proiectarea sistemelor de prelucrare automată a datelor, însumînd un grup de activități omogene din punct de vedere al obiectului prelucrării. De exemplu, aplicația privind gestiunea stocurilor, calculul retribuțiilor etc. **A.** *integrată*, ansamblu de activități omogene din punct de vedere al obiectului prelucrării datelor privind un compartiment al sistemului informațional economic, prin intermediul căruia datele inițiale înregistrate o singură dată, la locul sursei, să fie prelucrate complex încît să asigure obținerea totalității informațiilor destinate funcțiilor de conducere ale întreprinderii interesate în a intra în posesia acestora în vederea fundamentării deciziilor, ținerii evidenței, asigurării integrității proprietății socialiste a valorilor materiale etc. Exemplu, gestiunea stocurilor de materiale, mijloacelor fixe etc.

APARAT CONTABIL, totalitatea organelor (servicii, birouri, colective etc.) care conduc și execută lucrările de contabilitate dintr-o unitate socialistă.

ARANJAMENT, împărțirea unei mulțimi de „n" obiecte în grupe de cîte două obiecte. Se notează A_n^2. Formula de calcul: $A_n^2 = n(n-1) \ldots n - q + 1)$.

ARBORE, structură de date în care fiecare dată conține puncte de referință către celelalte. **A.** *de decizie,* metodă probabilistică de evaluare și selectare, utilizată în procese decizionale, urmărind alegerea unei strategii, cînd trebuie să se țină seama de cel puțin un factor necontrolabil cu caracter de eveniment întîmplător. Luarea deciziei implică asumarea unor probabilități de producere a evenimentului întîmplător considerat, iar criteriul de alegere îl constituie rezultatul maxim la care se poate ajunge prin aplicarea uneia din strategiile aflate în alternativă. De exemplu, să se aleagă varianta de strategie cu rezultat maxim pentru situația următoare: o întreprindere dorește să asimileze în fabricație un produs nou realizabil în două variante constructive, care, la rîndul lor, admit, fiecare, două variante tehnologice, după cum urmează: 1. Produs x de complexitate ridicată, relativ scump, realizat în cadrul unei linii noi de fabricație care asigură o capacitate mare de producție dar cu cheltuieli ridicate de amortizare a echipamentului tehnologic. 2. Același produs realizat în cadrul unei linii de fabricație existente (adaptată la noul produs) de capacitate inferioară, cu cheltuieli de amortizare relativ reduse. 3. Produs y de complexitate medie, mai ieftin decît primul produs (x), realizat în cadrul unei linii noi de fabricație, asigurînd o capacitate mare de producție, dar cu cheltuieli ridicate de amortizare a echipamentului tehnologic (inferioară liniei noi de fabricație a primului produs (x). 4. Același produs y realizat în cadrul unei linii de fabricație existente (adaptată cu unele modificări) de capacitate inferioară liniei noi, cu cheltuieli de amortizare reduse. Ca factor incert de reacția pieței exprimat sub formă de coeficienți probabili se pot considera coeficienții:

0,3 pentru varianta optimistă;
0,5 pentru varianta medie;
0,2 pentru varianta pesimistă.

Beneficiile anticipate, calculate prin diferența dintre valoarea vînzărilor estimate și costurile de fabricație (fixe + variabile) la care se asociază probabilitățile variabilei aleatoare (reacția pieței) vor fi:

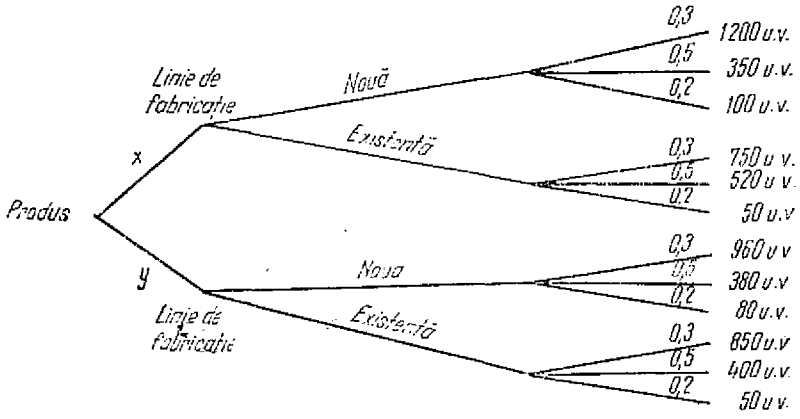

$S1 = 1\,200 \times 0{,}3 + 350 \times 0{,}5 - 100 \times 0{,}2 = 415$ u.v.
$S2 = 750 \times 0{,}3 + 520 \times 0{,}5 + 60 \times 0{,}2 = 263$ u.v.
$S3 = 960 \times 0{,}3 + 380 \times 0{,}5 + 80 \times 0{,}2 = \boxed{494}$ u.v.
$S4 = 850 \times 0{,}3 + 400 \times 0{,}5 + 50 \times 0{,}2 = 465$ u.v.

Se alege strategia S3 produs y linie de fabricaţie nouă care conduce la rezultatul maxim. Metoda poate fi folosită şi în analiza şi proiectarea de sisteme de prelucrare automată a datelor financiar-contabile. **A.** *neorientat*, arbore în care punctele de referinţă prin o anume dată sînt orientate în ambele sensuri. **A.** *orientat*, arbore în care punctele de referinţă sînt orientate într-un singur sens.

ARGUMENT, data folosită ca cheie în cursul unei sortări sau a unei căutări într-un fişier. **A.** cuvînt cheie din cartelele de comandă. **A.** un operand într-o operaţie de executat la calculator electronic, cu una sau mai multe variabile.

ARHIVĂ, biroul, secţia sau serviciul special amenajat într-o instituţie publică sau unitate economică, în vederea păstrării în ordine a unor acte sau documente, inclusiv cele financiar-contabile clasate provizoriu sau definitiv. **A.** *curentă*, totalitatea documentelor privind operaţiile financiar-contabile din cursul anului curent. **A.** *generală*, totalitatea documentelor clasate definitiv ca fiind rezolvate şi depuse spre păstrare la biroul de arhivă general.

ARHIVAR, persoana care conduce şi răspunde de evidenţa, existenţa, ordinea şi păstrarea în bune condiţii a documentelor aflate în seama sa.

APROVIZIONARE TEHNICO-MATERIALĂ, activitate depusă pentru procurarea şi repartizarea ritmică şi la timp a mijloacelor de producţie necesare unităţilor economice. Organizarea eficientă a acesteia asigură repartizarea planificată a mijloacelor de producţie, de la unităţile economice producătoare la cele consumatoare pe baza unor preţuri fixe. Stabilirea proporţiilor ce trebuie să existe între producţia şi consumul de resurse materiale se realizează prin utilizarea balanţelor de materiale, întocmite în special pentru principalele mijloace de producţie. **A.t.-m.** trebuie să fie în concordanţă cu planul naţional unic de dezvoltare economico-socială şi cu respectarea normelor de consum şi de stocare, să ţină seama de graficele de livrare, sortimentele şi cantităţile contractate spre a nu se prejudicia desfăşurarea normală a producţiei. Prin **a.t.-m.** se are în vedere: stabilirea necesarului de mijloace de producţie care să asigure desfăşurarea normală a proceselor de producţie în unităţile economice; utilizarea completă, raţională şi eficientă a mijloacelor şi capacităţilor de producţie; întocmirea balanţelor materiale şi, pe baza lor, încheierea contractelor economice etc. **A.t.-m.** se realizează fie direct de la unităţile producătoare, fie prin bazele şi întreprinderile teritoriale, sau prin bazele departamentale ale centralelor industriale şi ale ministerelor şi constituie obiectul înregistrării contabile.

ARTICOL, descrierea unui obiect, fenomen sau proces economic într-o structură determinată de elemente: identitate + atribut + măsura, alcătuind o unitate logică pentru program. **A.,** mod de organizare a datelor pe un suport tehnic, într-o anumită ordine de succesiune, de obicei, în concordanţă cu cea din documentul de intrare (primar) şi cu posibilităţile de exploatare raţională a calculatoarelor electronice. → şi *înregistrare; funcţia datei.* **A.** *contabil*, mijloc folosit în contabilitatea în partidă dublă pentru înregistrarea cronologică şi în expresie valorică a unei operaţii economice în registrul jurnal de contabilitate. Părţile componente ale unui **a.c.** sînt:

data operației, titlul conturilor care se debitează și se creditează și care constituie o egalitate, explicația operației înregistrate și sume. Stabilirea contului/conturilor care se debitează și se creditează se realizează cu ajutorul operației numită *analiza contabilă*. **A.** *contabil compus*, format dintr-un cont debitor și mai multe conturi creditoare sau invers, folosit în cazul operațiilor economice de înregistrat, în care intervin mai multe elemente de activ avînd corespondent un singur element de pasiv (sursă) sau invers. **A.** *contabil de corectare*, procedeu folosit în contabilitatea în partidă dublă pentru rectificarea (îndreptarea) unei înregistrări greșit făcute. În categoria **a.c.** de **c.** se cuprind: articolele de stornare și articolele de virare. Articolul de stornare constă în înregistrarea inversă și cu suma dublă a înregistrării greșite și anume: o dată pentru anularea înregistrării greșite și a doua oară pentru înregistrarea corectă. De exemplu, în loc de articolul Casa = Mărfuri în depozit 1 000 lei s-a făcut articolul greșit Mărfuri în depozit = Casa 1 000 lei. Pentru corectare se va face un articol de anulare a articolului greșit și anume: Casa = Mărfuri în depozit 1 000 lei și apoi un al doilea articol pentru înregistrarea corectă, adică: Casa = Mărfuri în depozit 1 000 lei. Deci, prin unificarea acestor două articole rectificarea s-a realizat printr-un articol invers celui greșit, dar cu suma dublă. În practica contabilă a unităților socialiste, corectarea înregistrărilor greșite se realizează cu ajutorul articolelor de *stornare în roșu*, care constă *în anularea* înregistrării greșite printr-un articol similar, însă cu suma scrisă în roșu (sau în negru dar încadrată într-un chenar), iar pentru înregistrarea corectă se face articolul respectiv, însă în negru. → și *storno în roșu*. În ce privește articolul de virare, acesta constă în rectificarea înregistrării greșite prin debitarea unui cont prin creditul altui cont, fără ca între aceste două conturi să fi existat vreun raport economic sau juridic direct. De exemplu, în loc de Casa = Mărfuri în depozit 1 000 lei s-a făcut înregistrarea greșită: Casa = Materiale 1 000 lei. Pentru rectificare se face un articol de virare: Materiale = Mărfuri în depozit lei 1 000, adică s-a virat suma de 1 000 lei de la creditul contului Materiale la creditul contului Mărfuri în depozit. **A.** *contabil de deschidere* servește în contabilitatea întreprinderilor de tip capitalist la redeschiderea în registre a conturilor de activ și de pasiv la începutul unei noi perioade de gestiune (de regulă, anual), în care caz redeschiderea se face cu ajutorul contului Bilanț. În acest caz se debitează fiecare cont de activ cu soldul său debitor prin creditul contului Bilanț (de deschidere) și se creditează fiecare cont de pasiv cu soldul său creditor prin debitul contului Bilanț (de deschidere). În aceste cazuri, bilanțul îndeplinește funcția de cont. **A.** *contabil de închidere*, folosit în contabilitatea întreprinderilor de tip capitalist pentru închiderea în registre a conturilor de activ și de pasiv, cu ocazia întocmirii bilanțului la sfîrșitul perioadei de gestiune. În acest caz, închiderea conturilor de activ se face cu creditarea lor prin debitul contului Bilanț (de închidere), iar conturile de pasiv se închid cu debitarea lor prin creditul contului Bilanț (de închidere). În aceste cazuri, Bilanțul îndeplinește funcția de cont. → și *bilanț*. **A.** *de calculație*, cheltuială de producție, așa cum urmează a fi inclusă în cost potrivit destinației ei. **A.** de **c.** cuprinse în nomenclatorul cheltuielilor de producție și prevăzute în normativele oficiale pentru întreprinderile industriale sînt: materii prime și materiale directe, deșeuri (care se scad), retribuții directe, cheltuieli cu întreținerea și funcționarea utilajului, cheltuielile generale ale secțiilor de fabricație, pierderi din rebuturi. Totalitatea acestor cheltuieli constituie nomenclatura cheltuielilor pe **a.** de **c.** utilizată la calcularea costului pe un anumit produs sau pe grupe de produse. Modificarea acestei nomenclaturi nu se poate face decît cu avizul organelor ierarhice în drept. → și *cheltuială de producție*. **A.** *selectiv*, articol identificat în mulțimea articolelor dintr-un fișier cu ajutorul unei chei, obținut prin aplicarea unei operații de sortare, alegere asupra cheii articolului. **A.** *simplu*, al cărui titlu este format dintr-un cont debitor și un cont creditor, cu sume egale, formînd astfel o egalitate.

ASAMBLARE, unirea unor subprograme, rutine, într-un program. Traducerea în limbaj mașină a unui program scris în limbaj de asamblare. → și *limbaj de asamblare; rutină de program; subprogram.*

ASAMBLOR, program operațional de asamblare, adică de alcătuire automată de programe din rutine, segmente de programe sau macroinstrucțiuni.

ATRIBUIREA AUTOMATĂ A NUMERELOR, operație stabilită prin programul de prelucrare automată a datelor la calculator electronic, de a se realiza automat în locația din memoria calculatorului anume rezervată și apoi la imprimantă, numere în ordine crescătoare sau descrescătoare pornind de la un număr dat. Se folosește în numerotarea rîndurilor la imprimantă, în codificarea automată a nomenclaturilor sistemului informațional financiar-contabil. **A.** *dinamică a memoriei,* modalitate de repartizare, alocare a memoriei interne a calculatorului electronic prin care zonele de memorie atribuite programului și datele sînt determinate prin aplicarea unui algoritm de calcul. **A.** *memorie,* modalitate de repartizare, distribuire, alocare a zonelor de memorie internă a calculatorului electronic, unor date sau programe.

ATRIBUT, funcție a datei. → și **funcția datei.**

AUTENTICITATEA INFORMAȚIEI FINANCIAR-CONTABILE, calitatea pe care o au informațiile financiar-contabile de a nu li se pune la îndoială autoritatea sau realitatea conținutului lor. În trecut, **a.** legală a acestor informații era rezultatul esențial al faptului că datele și prelucrarea lor erau asigurate prin documente întocmite lizibil și oferind un suport analitic sau sintetic rațional organelor de control sau judecătorești. În ultima vreme, partea materială a acestei **a.** a fost încredințată calculatorului electronic, rămînînd organelor de control și celor judecătorești numai partea interpretativă a conținutului informațiilor. → și *informație.*

AUTOCOD, cod cu structură simplă, realizat automat de calculatorul electronic. → și *cod; autocontrol; control concomitent; atribuirea automată a numerelor.*

AUTOMAT, dispozitiv sau mașină care efectuează una sau mai multe operații de prelucrare sau de calcul financiar-contabil pe baza unor comenzi (instrucțiuni), fără intervenția omului. În practică se disting automate cu sisteme cu circuit închis care efectuează continuu controlul privind îndeplinirea comenzii și înlăturarea eventualelor abateri și automate cu sisteme cu circuit deschis care nu efectuează controlul îndeplinirii comenzilor, ele fiind supravegheate de om care intervine cu comenzi de reglare.

AUTOMATIZARE, treaptă superioară a mecanizării. Substituirea omului de către mașini, prin efectuarea de către acestea a unor anumite operații și chiar lucrări. Tehnica modernă a pus la dispoziția economiștilor și a conducerilor unităților socialiste o mare varietate de mijloace de mecanizare a lucrărilor de calcul și de contabilitate, iar prin **a.** le-a asigurat și prelucrarea datelor financiar-contabile oricît de complexe ar fi. → și *mecanizare.*

AUTOMATIZAREA INTEGRALĂ, forma superioară a automatizării, cuprinzînd în proporții de masă toată gama de operații ale procesului tehnologic de culegere, transmitere și prelucrare a datelor financiar-contabile. **A.** *prelucrării datelor,* ansamblu de mijloace și măsuri tehnice, economice și organizatorice puse în aplicare pentru culegerea, transmiterea și prelucrarea datelor, asigurînd astfel desfășurarea în condițiuni optime a proceselor menționate fără participarea omului la efectuarea

lor, dar sub controlul lui. Prin **a.p.d.** se realizează o creștere rapidă a productivității muncii personalului din compartimentul financiar-contabil, se reduc cheltuielile ocazionate de executarea acestor lucrări și se asigură o conducere științifică a unităților socialiste. → și *prelucrarea automată a datelor; proiectarea prelucrării automate a datelor sistemului informațional financiar-contabil.*

AVANS, → și vol. I. **A.** *furnizori externi*, cont de activ, care funcționează în contabilitatea întreprinderilor de export. În debit se înregistrează sumele acordate ca avans furnizorilor externi pentru executarea și livrarea unor comenzi cu ciclu mai lung de fabricație, conform condițiilor contractuale, și se creditează cu livrările de mărfuri efectuate în contul acestor avansuri, precum și cu avansurile nefolosite și retrase.

B

BAIT, multiplu bitului, alcătuit din 8 biți, considerat ca unitate. Se folosește pentru exprimarea capacității memoriei interne a calculatorului electronic sau pentru exprimarea volumului de date de culeș, de transmis și de prelucrat automat. Pentru calculatoarele electronice care utilizează codificarea BCD cu 6 biți, baitul este o succesiune de 6 biți; pentru cele care utilizează codificările ISO sau ASCII, baitul este o succesiune de 7 biți, iar pentru cele care utilizează codificarea EBCDIC baitul este o succesiune de 8 biți. → și *bit.*

BALANȚĂ, model (tabel) alcătuit din două părți între care există un raport de egalitate; sistem de indicatori cu ajutorul cărora se stabilesc proporțiile în dezvoltarea economiei naționale; instrument pentru măsurarea greutății corpurilor prin echilibrarea lor cu greutăți care au calitatea de etalon. → și *etalon de evidență.*

BALANȚA DE CONTURI, model privind situația care însumează toate drepturile și obligațiile bănești ale unui stat față de celelalte state, fără a ține seama de data cînd s-a născut dreptul sau obligația respectivă și indiferent de cauze, scadență etc. În partea de activ se înscriu drepturile bănești provenite din exportul de mărfuri, prestările de servicii, turism, împrumuturi și dobînzi de încasat, iar la pasiv se prevăd obligațiile bănești, rezultate din astfel de operații. **B.** *de materiale,* sistem de indicatori pentru caracterizarea resurselor existente privind diferitele feluri de produse, precum și necesarul lor în cadrul economiei naționale. Are forma unui tabel cu două părți pentru indicarea resurselor și a repartizării lor. **B.** de m. sînt folosite în munca de planificare sub forma **b.** de mijloace de producție și a **b.** bunurilor de consum. → și *aprovizionarea tehnico-materială.* **B.** *de verificare,* tabel specific de grupare și sistematizare, la o anumită dată, a informațiilor reflectate în conturi, destinat să verifice respectarea principiilor dublei înregistrări, a exactității înregistrării informațiilor contabile în ansamblu, în vederea elaborării lucrărilor de sinteză și de analiză contabilă; servește ca instrument de control al înregistrărilor în conturi, ca mijloc de legătură a conturilor sintetice cu posturile de bilanț și a conturilor analitice cu contul sintetic respectiv, ca mijloc de centralizare a datelor evidenței contabile curente și de analiză a activității economice a întreprinderii. **B.** *de verificare analitică,* tabel în care se grupează și se centralizează la o anumită dată informațiile din conturile analitice deschise în cadrul unui cont sintetic. Totalul sumelor debitoare ale fiecărei **b.** analitice este egal cu totalul sumelor debitoare ale contului sintetic respectiv din **b.** generală, iar totalul sumelor creditoare corespunde totalului sumelor creditoare ale contului sintetic respectiv. De asemenea, totalul soldurilor debitoare din **b.** este egal cu soldul debitor al contului sintetic din **b.** generală (dacă conturile analitice sînt deschise unor elemente de activ) sau totalul soldurilor creditoare din **b.** de verificare analitică este egal cu soldul creditor al contului sintetic

din **b.** de verificare generală (dacă conturile analitice sînt deschise unor elemente de pasiv). **B.** *de verificare cu două egalităţi* cuprinde: o egalitate între totalul sumelor debitoare şi totalul sumelor creditoare şi o altă egalitate între totalul soldurilor debitoare şi totalul soldurilor creditoare. **B.** *de verificare cu patru egalităţi* cuprinde: totalul sumelor debitoare de la începutul anului şi pînă la sfîrşitul lunii precedente = totalul sumelor creditoare pe aceeaşi perioadă de timp; totalul mişcărilor sumelor debitoare din cursul lunii curente = totalul mişcărilor creditoare din aceeaşi perioadă de timp; totalul sumelor debitoare la finele lunii curente = totalul sumelor creditoare pe aceeaşi perioadă de timp; totalul soldurilor finale debitoare = totalul soldurilor finale creditoare. **B.** serveşte la analiza completă a activităţii întreprinderii, deoarece cuprinde şi volumul operaţiilor de la începutul anului de gestiune. **B.** *de verificare cu trei egalităţi* cuprinde: totalul soldurilor iniţiale debitoare = totalul soldurilor iniţiale creditoare; totalul mişcărilor debitoare din luna curentă = totalul mişcărilor creditoare din luna curentă; totalul soldurilor finale debitoare = totalul soldurilor finale creditoare. **B.** v. cu t.e. prezintă avantajul că, din datele lor, se pot constata mişcările debitoare şi creditoare ale conturilor, făcînd posibilă cercetarea măsurii în care a fost îndeplinit planul de către întreprindere în cursul lunii pentru care a fost întocmită. **B.** *de verificare generală* cuprinde sursele şi soldurile conturilor sintetice. **B.** *de verificare sub formă de şah* are forma unui tabel divizat în pătrăţele rezultate din întretăierea coloanelor orizontale cu cele verticale. În această **b.** toate conturile sînt înscrise de două ori: în partea de sus sînt cuprinse conturile care se creditează şi în partea stîngă conturile care se debitează. Sumele care se creditează se scriu în coloanele respective pe verticală, iar cele care se debitează se scriu pe orizontală pe rîndul respectiv. În acest mod se stabileşte şi corespondenţa conturilor în cadrul **b.**, deoarece trecerea unei sume pe verticală la creditul unui cont corespunde cu înregistrarea ei concomitentă şi în contul corespondent debitor la orizontală, suma înscriindu-se o singură dată în pătrăţelul format din întretăierea coloanei în care este înscris pe verticală contul creditor, cu aceea în care se află înscris pe orizontală contul debitor. În felul acesta se înscriu şi mişcările lunare ale fiecărui cont. La urmă, mişcările debitoare se adună pe orizontală şi totalul se înscrie în coloana deschisă în partea dreaptă a balanţei, imediat după coloana ultimului cont creditor. Mişcările creditoare se adună şi ele, însă pe verticală, iar totalul lor se înscrie pe ultima coloană orizontală, după coloana ultimului cont debitor. Pentru stabilirea soldurilor se procedează astfel: la conturile de pasiv, soldul lor fiind creditor, se adună la soldul iniţial creditor al fiecărui cont, totalul mişcărilor sale creditoare (din partea de jos a, b) şi se scade totalul mişcărilor debitoare ale acestor conturi (din partea dreaptă a, b), iar diferenţa, care este soldul final al fiecărui cont de pasiv, se înscrie în **b.** în partea ei dreaptă, după coloana totalului mişcărilor debitoare. Pentru determinarea soldului debitor al conturilor de activ, se adună la soldul debitor iniţial al contului respectiv, totalul mişcărilor debitoare lunare ale fiecărui cont de activ şi din totalul obţinut se scade totalul mişcărilor creditoare ale aceloraşi conturi de activ, iar diferenţa care se obţine se înscrie ca sold final debitor în coloana de jos, după aceea a totalului mişcărilor creditoare. O asemenea **b.** face posibilă o analiză mai largă a activităţii întreprinderii, în ce priveşte, în special, mersul îndeplinirii planului şi uşurează mult controlul înregistrărilor contabile. **B.** *forţei de muncă* (parte componentă a **b.** economiei naţionale) cuprinde un sistem de indicatori cu ajutorul cărora se determină resursele de muncă existente, de cadre calificate, într-o anumită perioadă de timp, precum şi repartizarea şi folosirea lor — caracterizează reproducţia lărgită a forţei de muncă, repartizarea ei pe ramurile sferei producţiei materiale şi ale sferei neproductive.

BANCA DE DATE, un sistem de organizare şi prelucrare a datelor în care datele sînt organizate fizic şi logic, independent de programe, iar sistemul de programe pentru gestiunea datelor asigură timp minim de răspuns pentru utilizator; baza

de date a sistemului informațional, plus tehnicile speciale de organizare și exploatare a acesteia, într-un sistem integrat de prelucrare automată a datelor. Tehnicile speciale se referă la: folosirea mediilor de memorare cu acces direct și echipamentul adecvat; descrierea formală a bazei de date menită să asigure flexibilitatea bazei de date evolutive și dezvoltarea continuă a sistemului, independența datelor, independența programelor între ele și față de date, posibilitatea legăturilor între date în vederea regăsirii după cel puțin un criteriu de căutare, înlăturarea redundanței datelor, asigurarea integrității datelor, sporirea operativității de acces la date, prevenirea accesului neautorizat la date, performanța datelor, compatibilitatea datelor etc.; tehnicile tabelelor de indexare și înlănțuire a înregistrărilor pentru a folosi cît mai rațional capacitatea de memorie a suportului; programele de gestiune a băncii de date care se compun din: programul aplicației (programul propriu-zis de prelucrare), administratorul (programul care definește suportul fizic al datelor, structura fizică a datelor și modul de acces la date) și monitorul băncii de date (program care transferă datele conform cererii programului de aplicație și instrucțiuni date de administrator). Comunicarea între monitor și administrator se realizează prin intermediul unui limbaj de descriere a băncii de date și al unor programe utilitare. Obiectivele majore ale băncii de date sînt: scurtarea timpului de răspuns al sistemului informațional, valorificarea la maximum a conținutului informațional al datelor prin prelucrarea lor complexă (integrată), reducerea costului prelucrării. → și *baza de date.*

BANDĂ DE HÎRTIE, fișie de hîrtie avînd anumite proprietăți fizice (umiditate, elasticitate, rezistență etc.) folosită, în special, la mașinile de calcul și de contabilizat electromecanice sau electronice pentru imprimarea rezultatelor calculelor. **B.** *magnetică*, purtător tehnic de date, utilizat ca memorie externă, cu acces secvențial la datele înregistrate, este confecționată dintr-o bandă de nylon acoperită pe una din fețe, cu un strat de oxid metalic care poate fi magnetizat. Datele sînt reprezentate în cod binar și înregistrate sub formă de puncte magnetizate și nemagnetizate cu ajutorul unor dispozitive speciale de scriere-citire. **B.m.** poate fi de diferite dimensiuni și cu mai multe canale (piste) de imprimare. **B.m.** este suport de mare capacitate de memorie, viteză relativ mare de înregistrare și de acces la date; este reutilizabil, adică datele memorate se pot șterge, suportul permițînd memorarea datelor noi cu ștergere automată a datelor înregistrate anterior. **B.** *perforată*, suport de date pe care datele sînt înregistrate sub formă de perforații. Confecționată din hîrtie specială, impregnată cu ulei mineral sau din materiale plastice ca: nylon sau nylon metalizat, care să fie rezistentă, rău conducătoare de electricitate, să dea naștere la cît mai puține scame sau praf la perforare. Lățimea este determinată de numărul de canale și de forma perforațiilor, grosimea fiind variabilă. Transpunerea datelor se face prin combinații de perforații în rînduri paralele cu axa **b.**, ceea ce reprezintă canalele și pe coloane perpendiculare pe axa **b.**, ceea ce reprezintă pozițiii. La fiecare poziție se pot înregistra o cifră, o literă sau un alt semn convențional. → și *pistă; suport.* **B.** *program* conține programul pentru prelucrarea datelor cu ajutorul unei mașini electronice de calcul. Instrucțiunile de program sînt transpuse pe **b.** sub formă de perforații în funcție de codul folosit (binar, octal sau zecimal), dacă **b.** este de hîrtie sau sub formă de zone magnetizate, dacă **b.** este magnetică.

BATCH PROCESSING (termen din limba engleză), mod de prelucrare a datelor cu ajutorul calculatoarelor electronice, caracterizat prin aceea că datele sînt mai întîi culese și stocate pe pachete sau loturi de documente și numai după aceea sînt supuse prelucrării.

BAUD, din limba franceză baud, 1 bil/secundă, rapiditatea de modulație a unei surse de date ce emite un moment pe secundă. Unitate de măsură în transmiterea datelor.

BAZA DE DATE, structura fizică a datelor, forma sub care sînt reprezentate pe suportul de date, depinde de caracteristicile suportului și tehnicile de adresare. **B. de d.,** totalitatea datelor reprezentînd intrări privind un anumit domeniu riguros determinat, necesar obținerii, prin prelucrare, a unei game întregi de informații care să caracterizeze pe deplin domeniul respectiv. Odată identificată mulțimea acestor date de intrare, ele sînt organizate în fișiere, care trebuie să îndeplinească următoarele caracteristici operaționale și funcționale: să fie înregistrate o singură dată la locul sursei de date, alcătuind intrarea pentru obținerea de informații în număr și frecvență cerute de utilizator; atît datele din interiorul întreprinderii, cît și cele provenite din exterior să fie stocate pe suporturi tehnice direct (on-line) sau indirect (off-line) accesibile calculatorului electronic; structura și formatul înregistrărilor în fișiere să fie suple pentru a facilita memorarea și consultarea operativă de către utilizator; mare flexibilitate în actualizarea fișierelor și adaptabilitate la echipamente noi; toate datele să fie păstrate sub forma lor inițială, dar aceasta să nu excludă posibilitatea stocării lor la nivele mai ridicate, cu transfer de la un nivel la altul în momentul utilizării lor; capacitate de memorie capabilă să memoreze totalitatea datelor considerate intrări pentru obținerea ansamblului de informații necesar conducerii întreprinderii; în cazul unui volum mare de date trebuie asigurat un sistem de comprimare prin utilizarea diverselor tehnici de codificare; programe corespunzătoare de acces și prelucrare a datelor. Organizarea bazei comune de date trebuie să permită accesul simultan la date prin două sau mai multe programe (cum este cazul în multiprogramare); să fie protejate contra erorilor și a penelor de sistem, introducerii neautorizate de date și folosirii neautorizate a datelor. **B.** *de desfacere,* întreprindere comercială cu ridicata, organizată pe baza autogestiunii economico-financiare, care se ocupă cu achiziționarea de mărfuri direct de la întreprinderile de producție, pentru a le desface apoi întreprinderilor comerciale cu amănuntul. **B.** *de repartizare.* → și *metode de calculare a costurilor; cheltuieli de producție.*

BENEFICII SAU SUBVENȚII, cota de beneficii care se încasează prin bancă în contul furnizorului odată cu suma facturii, precum și subvenția încasată pentru acoperirea pierderilor. În contabilitatea furnizorului, beneficiul sau subvenția astfel încasată sînt reflectate în contul analitic „Beneficii sau Subvenții" din cadrul contului sintetic „Acumulări și împrumuturi pe documente de decontare".

BENEFICII ȘI PIERDERI, cont bifuncțional, funcționează în contabilitatea tuturor unităților economice, în care se înregistrează toate pierderile și beneficiile rezultate din activitatea de bază și din alte activități, precum și pierderile și veniturile diverse. Se creditează cu beneficiile obținute și se debitează cu repartizarea beneficiilor conform normelor legale și cu pierderile. *Formular* anexă la bilanț. Tabelul care cuprinde un extras sistematizat al datelor din contul „Beneficii și pierderi" grupate pe felul surselor din care provin. Pe baza acestor date, completate cu situația realizărilor se calculează rentabilitatea întreprinderii.

BENEFICIUL POTENȚIAL, diferența valorică între producția marfă fabricată evaluată la cost de producție și aceeași producție evaluată la cost complet.

BIBLIOTECA DE PROGRAME, ansamblu de programe care se află pe suporturi tehnice de date în vederea rezolvării cu ajutorul calculatoarelor electronice a unor probleme tipice, privind sistemul informațional al unei unități economice, centrale,

departament etc. În bibliotecă programele pot fi în diferite ipostaze: sursă, relocabile, executabile. De aici trei feluri de biblioteci: bibliotecă executabilă, bibliotecă relocabilă și bibliotecă sursă. **B.** *executabilă*, conține faze de program sub formă executabilă care pot fi încărcate în memoria principală a calculatorului pentru execuție, constituie ieșire pentru Editorul de legături și intrare pentru Încărcător. → și *editorul de legături; încărcător*. **B.** *relocabilă* conține module obiect obținute în urma activității de compilare, aflate în forma relocabilă gata pentru faza de editare, constituie o ieșire pentru compilator și o intrare pentru Editorul de legături. → și *compilator; editorul de legături*. **B.** *sursă* conține programe sau fragmente de programe sursă, precum și macrodefinițiile Asamblorului, constituie o intrare pentru Asamblor sau compilator. → și *asamblor*. **B.** *națională de programe (B.N.P.)*, organizată în cadrul Institutului central pentru conducere și informatică (ICI), are ca sarcină constituirea fondului național de programe în vederea promovării în proiectarea de sisteme informatice și în prelucrarea automată a datelor, a celor mai eficiente și performante produse-program elaborate pentru rezolvarea unor probleme sau obținerea de informări/rapoarte ale sistemului informațional prin utilizarea calculatoarelor electronice din dotarea economiei naționale. Activitatea B.N.P. se bazează pe următoarele principii: utilizarea la concepția și realizarea programelor a celor mai avansate metode de rezolvare a problemelor programate și a celor mai eficiente metode de organizare și structurare a programelor; adoptarea soluțiilor tehnice care conduc la utilizarea rațională a resurselor echipamentelor de prelucrare automată a datelor; eliminarea paralelismelor în elaborarea de programe, prin refolosirea programelor de bibliotecă; antrenarea în procesul de elaborare și dezvoltare a produselor-program a celor mai competente colective de analiști programatori, acordînd prioritate unităților de informatică incluse în sistemul de responsabilitate al ramurii de activitate căreia îi sînt destinate produsele-program respective; promovarea la export a produselor-program. Pentru informarea mai rapidă și mai completă ca și pentru a facilita accesul utilizatorilor la B.N.P. este elaborat un catalog al programelor. În catalog este realizată o clasificare a programelor în trei clase, după criteriul de integrare în B.N.P., modalitatea de obținere a programelor și facilitățile oferite pentru asistență tehnică necesară utilizării acestora. Programele din clasa A sînt testate, omologate, se distribuie și sînt întreținute prin grija B.N.P., în concordanță cu cerințele ultimelor versiuni operaționale ale sistemelor de operare pentru care au fost elaborate. În clasa B sînt incluse programele transmise de către elaboratori la B.N.P. pentru difuzare, dar pentru care B.N.P. nu a încheiat procedura de testare și omologare. Ele sînt distribuite fără garanția BNP și necesită, pentru cazul solicitării de asistență tehnică sau întreținere, contactarea unităților de informatică elaboratoare. Programele din clasa C nu sînt disponibile în B.N.P., ele fiind numai anunțate de către elaboratori spre a fi aduse la cunoștința utilizatorilor. Orice solicitare de distribuire a acestora (documentații sau program) se va adresa direct elaboratorilor. Trecerea unor programe dintr-o clasă în alta se face pe baza calității documentației și comportării în exploatare a programelor respective. În catalog fiecare program din B.N.P. are un cod, numele simbolic, o descriere succintă a funcțiunilor programului, clasa programului și instituția elaboratoare sau care oferă asistență tehnică utilizatorilor programului respectiv. Pentru popularizarea programelor cu aplicabilitate generală și a programelor de pe urma cărora s-au obținut rezultate importante de ordin economic sau tehnico-științific B.N.P. editează fișe descriptive individuale.

BIBLIOTECAR, un set de programe independente ale sistemului de operare prin care se realizează funcțiile de creare și actualizare a bibliotecilor: executabilă, relocabilă și sursă; organizarea de noi biblioteci din cele deja existente; listarea sau perforarea componentelor și directivelor bibliotecilor.

BILANȚ, document de gestiune, în care se reflectă, în expresie bănească, mijloacele aflate la dispoziția unității socialiste la un moment dat, în comparație cu sursele de proveniență și de formare a lor. **B.** apare ca o situație întocmită sub formă contabilă și după un anumit plan, cuprinzînd elementele de activ și de pasiv patrimonial, precum și rezultatul final destinat să sporească sau să micșoreze patrimoniul întreprinderii sau ca un *cont final* care să servească la închiderea conturilor de activ și de pasiv, precum și a conturilor de rezultate. → și *cont bilanț.* Oglindirea în **b.** a mijloacelor economice se face sub dublu aspect: pe de o parte, după componența și rolul lor în procesele economice, iar pe de altă parte, după sursele de constituire (de proveniență) a acestor mijloace și a destinației fiecărei surse. Fiind vorba de aceleași mijloace economice privite sub aceste aspecte, prezentarea lor în **b.**, în exprimare bănească, apare sub forma unei egalități. Acest mod de prezentare a mijloacelor economice, specific contabilității în partidă dublă, a dus la necesitatea împărțirii conținutului **b.** în două părți distincte: partea stîngă, activul, în care sînt înscrise mijloacele economice și partea dreaptă, pasivul, în care sînt înscrise sursele de procurare a mijloacelor din activ. Conținutul egalității dintre elementele de activ și cele de pasiv reprezintă soldurile debitoare și creditoare a conturilor, adică situația contabilă a acestor elemente. **B.** reprezintă însă și dreptul unității gestionare de a utiliza mijloacele ce i-au fost puse la dispoziție în baza legilor ce i se aplică, precum și gradul ei de răspundere față de stat și de alte unități economice sau persoane care i-au pus la dispoziție, în anumite condiții, mijloacele economice. Din punct de vedere economic, activul **b.** prezintă modul cum au fost plasate mijloacele economice, respectiv formele concrete ale lor în diferitele faze ale circuitului, la un moment dat, iar pasivul, modul cum au fost procurate sursele acestor mijloace, respectiv finanțarea lor. **B.** nu este conceput, deci, ca o simplă situație contabilă, ci ca un instrument de cunoaștere, indispensabil organelor de conducere ale unităților gestionare, menit să caracterizeze sub cele mai variate aspecte activitatea lor economică și financiară, pe o anumită perioadă de timp, în vederea luării celor mai juste decizii. Întocmirea **b.** necesită efectuarea unor lucrări privind elaborarea balanței de verificare, după ce s-au înregistrat toate operațiile întreprinderii, pînă la data întocmirii **b.**; punerea de acord a înregistrărilor contabile cu inventarul; concentrarea rezultatelor în contul de Beneficii și pierderi; închiderea conturilor și încadrarea sistematică a soldurilor lor în posturile de activ și de pasiv ale **b.** Potrivit normelor metodologice, fiecare unitate economică întocmește **b.** care servește la: reflectarea în expresie bănească a patrimoniului; asigurarea informațiilor necesare unităților economice, celor subordonate acestora și organelor ierarhic superioare. **B.** se întocmește de către întreprinderile și organizațiile socialiste trimestrial și anual. Centralele industriale, de construcții etc. întocmesc și ele, pe baza datelor contabile efective, **b.** trimestriale și anuale, pentru activitatea lor proprie. Modificările bilanțului datorită operațiilor economice. Prin activitatea desfășurată de întreprindere în cursul îndeplinirii planului, mijloacele și sursele se află într-o continuă mișcare, în urma căreia ele sînt supuse unor schimbări calitative și cantitative. Operațiile economice provoacă mișcarea mijloacelor și surselor în mod succesiv prin cele trei faze ale circuitului lor economic: aprovizionare, producție și realizare (desfacere). Astfel, contabilitatea reflectă, pe baza documentelor, în conturile sale, asemenea operații ca: recepționarea și depozitarea materialelor primite de la furnizori, eliberarea acestora din magazie, pentru desfășurarea procesului de producție și realizarea ei prin desfacerea produselor. Întrucît fiecare operație economică produce anumite schimbări în situația mijloacelor și surselor întreprinderii, rezultă că noua situație este oglindită, de fiecare dată, de către un nou **b.** Aceste operații pot da naștere la schimbări, fie numai în componența mijloacelor întreprinderii, prin sporirea unora din aceste mijloace și micșorarea simultană și cu aceeași sumă a altora, fie în ordinea de constituire sau în destinația surselor; de asemenea, prin sporirea unor surse și micșorarea

simultană și cu aceeași sumă a altora. Aceste operații produc, deci, schimbări numai între posturile din activ sau numai între cele de pasiv. Altă categorie de operații dă naștere la schimbări atît în posturile de activ, cît și în acelea de pasiv, în mod concomitent și cu aceeași sumă. Pentru reflectarea la un moment dat a situației întreprinderii, în urma modificării mijloacelor și surselor ei, datorită efectuării fiecărei operații economice, este necesară întocmirea de fiecare dată a cîte unui **b.** Față însă de numărul foarte mare de operații economice efectuate zilnic de întreprinderi, precum și din cauza complexității lucrărilor de întocmire a **b.**, este firesc ca această lucrare să nu poată fi efectuată după fiecare operație. La aceasta se mai adaugă și faptul că **b.**, chiar dacă ar fi posibil să se încheie după fiecare operație, totuși el nu ar reflecta decît situația mijloacelor și surselor la un moment dat și nu ar putea să arate căror cauze se datorează situația acestor mijloace și surse. De aceea, contabilitatea a simțit nevoia de a se folosi de un instrument propriu (contul) cu ajutorul căruia să poată urmări modificările produse în componența și proveniența mijloacelor economice după efectuarea fiecărei operații economice. Particularitățile structurii bilanțului. **B.** unităților economice socialiste reflectă prin structura și conținutul lor atît forma proprietății socialiste, care stă la baza acestor unități, cît și ramura de activitate economică în care ele activează. Astfel, **b.** unităților economice socialiste de stat, indiferent de obiectul activității lor, are înscris în pasiv posturile: fondul mijloacelor fixe și fondul mijloacelor circulante. Spre deosebire de acestea, unitățile cooperatiste cuprind posturile speciale: fond de acumulări, fond de rezervă, fond social etc. În ce privește caracterul specific al ramurii de activitate în care se încadrează unitatea economică (agricultura, industrie, comerț etc.) aceasta se oglindește în diferitele posturi de activ ale bilanțului. Astfel, în **b.** întreprinderii industriale se găsesc posturile de activ: produse în depozit, semifabricate din producție proprie etc. La întreprinderile comerciale vor apărea în activ posturile specifice acestor întreprinderi și anume: mărfuri în unitățile cu amănuntul, mărfuri în depozit etc. Importanța deosebirii **b.** după forma de proprietate și după ramura de activitate își găsește justificarea în analiza activității economice a întreprinderilor pe baza unor **b.** care să reflecte just aceste caracteristici. **B.** *aur* este de fapt un bilanț de reevaluare, care constă în reevaluarea atît a activului, cît și a pasivului, în raport cu valoarea monedei aflate în circulație față de aceea de aur. Se deosebește de **b.** de stabilizare prin aceea că la **b. a.** nu se reevaluează numai activul, ci și pasivul întreprinderii. Prin acest **b.** se urmărește conservarea substanței patrimoniale în epocile de inflație. Ca urmare a deprecierii continue a valorii monedelor din statele capitaliste, s-a simțit nevoia întocmirii **b.a. B.** *brut* cuprinde elementele de activ și de pasiv ale unei întreprinderi, așa cum rezultă din contabilitate, fără a li se aduce vreo modificare. **B.** *centralizat* cuprinde totalul elementelor de activ și de pasiv al unei unități socialiste, în care se întocmesc **b.** separate la unitățile care funcționează pe baza gestiunii economice. Asemenea **b.**, care se numesc **b.** generale, se întocmesc de întreprinderile care fac parte dintr-o centrală economică, o uniune sau grup de întreprinderi și de întreprinderile centrale care includ în **b.** lor general și bilanțurile agențiilor și sucursalelor lor. **B.** *centralizat*, întocmit prin însumarea bilanțurilor unităților din subordine. → și **B.** *concordatar*, întocmit obligatoriu în vederea acordării concordatului, potrivit legislației comerciale capitaliste. **B.** *contabil*, întocmit pe baza datelor din contabilitate și din inventar. **B.** *de asanare* (în capitalism), conceput în vederea modificării mijloacelor proprii și împrumutate ale unei întreprinderi în proporție cu valoarea reală a elementelor de activ. Se întocmește cu ocazia operațiilor de însănătoșire a întreprinderii capitaliste fie prin metoda directă care constă în reducerea capitalului sau a angajamentelor, fie prin aducerea de noi capitaluri. → și *asanare*. **B.** *de avere*, în care sînt cuprinse elementele de avere pozitivă (mijloacele materiale, bănești și creanțe), datoriile propriu-zise, care formează elementele de pasiv și elementele patrimoniului net, adică capitalul întreprinderii. **B.** *de corectare*. → și *bilanț aur; bilanț de stabilizare*. **B.** *de deschidere* (în capitalism),

servește pentru redeschiderea conturilor în registrele de contabilitate. În acest scop, se debitează conturile de activ prin creditul contului „Bilanț", iar conturile de pasiv se creditează prin debitul, de asemenea, al contului „Bilanț". În acest caz, b. are caracterul de cont și poartă denumirea de b. de d. sau de Balanță de intrare. → și *balanță de ieșire*, *bilanț de închidere*. **B.** *de dizolvare* cuprinde situația fondurilor și mijloacelor de exploatare ale unei societăți anonime la data cînd a fost declarată dizolvarea ei. **B.** *de fuziune* (în capitalism) reflectă situația patrimonială a întreprinderilor în vederea fuzionării lor; servește ca bază de discuție pentru creditorii care se pot opune la fuziune; la fel se pot opune și acționarii la societățile anonime pe acțiuni și în comanditâ pe acțiuni. În practica întreprinderilor de tip capitalist se întocmesc: un **b.** inițial de **î.** și unul definitiv. **B.** *de închidere* (în capitalism) servește la închiderea conturilor în registrele de contabilitate. **B.** de **î.** are, de data aceasta, caracterul de cont și se mai numește și Balanță de ieșire. Pentru închiderea conturilor se debitează contul „Bilanț de închidere" prin creditul conturilor de activ și se creditează prin debitul conturilor de pasiv. **B.** *de lichidare* (în capitalism) se întocmește de către lichidatorul societății aflate în lichidare, la începutul lichidării, în cursul lichidării (anual) și la sfîrșitul lichidării. După ce societatea a fost dizolvată și au fost numiți lichidatorii, primul bilanț care se întocmește pentru a servi ca act pe baza căruia lichidatorii iau în primire patrimoniul ce sînt chemați a-l lichida este **b.** inițial de **l.,** după care, dacă lichidarea durează mai mult de un an, ei sînt obligați să întocmească un **b.** intermediar de **l.,** iar la sfîrșitul operațiilor de lichidare întocmesc și al treilea **b.** de **l.** final sau de închidere, numit și cont de gestiune. **B.** *de mișcare* (în capitalism), în care sînt înscrise intrările și ieșirile, respectiv circulația valorilor întregii întreprinderi (se numește și Bilanț de trafic sau de circulație). **B.** *de reevaluare* (în capitalism), cuprinde elementele de activ, în special imobilizările, reevaluate în funcție de valoarea monedei curente. Reevaluarea are loc în perioadele de inflație monetară. **B.** de **r.** are drept scop să dea posibilitate întreprinderilor de a-și face amortizările la o valoare mai aproape de cea reală și de a-și constitui și rezerve. Prin reevaluare se modifică și capitalul întreprinderilor. **B.** *de stabilizare* (în capitalism), care exprimă valoarea patrimoniului în monedă de hîrtie la cursul de stabilizare. **B.** *dinamic*, oglindește mișcarea averii, respectiv modificarea ei de la data bilanțului precedent pînă la data bilanțului actual. Din compararea acestor două bilanțuri se poate constata măsura în care modificarea structurii și volumului activului influențează mărimea capitalului; se pot calcula deci și rezultatele întreprinderii. **B.** *extraordinar*, întocmit în capitalism, ca urmare a unor fapte extraordinare ca: dizolvare, fuziune, faliment, concordat, lichidare etc. **B.** *falimentar* (în capitalism), întocmit de falit în termen de 3 zile de la încetarea plăților; trebuie să cuprindă toate indicațiile codului comercial capitalist în materie de faliment. **B.** *final*, întocmit la sfîrșitul unei perioade de gestiune. **B.** *fiscal* (în capitalism) ține seama la întocmirea lui de cerințele legii contribuțiilor privitoare la stabilirea venitului impozabil. **B.** *general al executării bugetului de stat*, întocmit pe baza datelor din evidența executării bugetului republican și cuprinde soldurile conturilor de la începutul și de la sfîrșitul perioadei pentru care s-a întocmit. **B.** *inițial* prezintă sub formă contabilă situația patrimonială a unei unități economice la data înființării ei. **B.** *intern* se întocmește pentru nevoile interne ale conducătorilor responsabili ai întreprinderii avînd pentru aceasta calitățile unui bilanț sincer, clar, precis, spre deosebire de bilanțul care se publică sau care este pus la dispoziția altor persoane (creditori, furnizori etc.), dar care cuprinde date modificate potrivit intereselor conducerii capitaliste a întreprinderii. **B.** *în monedă constantă* (în capitalism), care exprimă valoarea patrimoniului într-o monedă stabilă (de regulă, o monedă cu o valoare fixă recunoscută și de alte țări). → și *bilanț aur ; bilanț de stabilizare*. **B.** *net*, care conține toate elementele de activ și de pasiv așa cum rezultă din contabilitate, după ce s-au terminat lucrările contabile, privitoare la întocmirea bilanțului. **B.** *ordinar* este considerat bilanțul

întocmit la epocile fixate de lege sau de conducerea întreprinderii, ca normale. **B.** *principal* (în capitalism) sînt considerate bilanțurile: de exploatare, de mișcare, de rezultate și de avere. **B.** *secundar* (în capitalism). → și *bilanț brut*. **B.** *static* cuprinde situația atît a activului și pasivului unei întreprinderi, cît și structura patrimoniului. El este astfel un mijloc de constatare și de calculare a averii întreprinderii la un moment dat și un mijloc de control al randamentului. → și *bilanț dinamic*. **B.** *tip*, în care posturile de activ și de pasiv sînt aranjate și clasificate în anumite grupe, potrivit unor criterii raționale și corespunzătoare cerințelor întreprinderilor, privitoare la fixarea unei cît mai juste denumiri a posturilor de bilanț. În țara noastră, problema **b.t.** s-a rezolvat abia în socialism prin normarea contabilității și stabilirea de scheme de bilanț-tip și de conturi de Beneficii și Pierderi tip.

BILETE PENTRU SISTEME SPECIALE DISTRIBUITE DIRECȚIILOR JUDEȚENE, cont care apare în contabilitatea centrală a Administrației de Stat „Loto-Pronosport", cu ajutorul căruia se ține evidența biletelor pentru sistemele speciale, care au fost difuzate direcțiilor județene, precum și evidența biletelor vîndute și decontate de aceste direcții. Se debitează cu biletele expediate direcțiilor județene și cu valoarea biletelor nevîndute și restituite și se creditează cu sume primite de la direcțiile județene din vînzarea acestor bilete. Înregistrările se fac la preț de vînzare. **B.** *pentru sistemele speciale din depozitul direcției județene*, cont în afara bilanțului care funcționează în contabilitatea direcțiilor județene Loto-Pronosport și în care se înregistrează, la preț de vînzare, biletele pentru sistemele speciale aflate în depozitul direcției județene. Se debitează cu biletele primite de la centrală și se creditează cu cele distribuite spre vînzare. Contabilitatea analitică se ține cantitativ și valoric pe tragere sau concursuri pentru fiecare sistem. **B.** *pentru sistemele speciale în depozitul Centralei*, cont în afara bilanțului care funcționează în contabilitatea centralei Administrației de Stat Loto-Pronosport și în care se înregistrează biletele pentru sistemele speciale, aflate în depozitul Centralei. Se debitează cu prețul de vînzare la primirea lor de la furnizor și se creditează cu același preț la expedierea lor direcțiilor județene. Contabilitatea analitică se ține cantitativ și valoric pe tragere sau concursuri pentru fiecare sistem special de participare. **B.** *pentru sistemele speciale în stoc la agenții*, cont în afara bilanțului care funcționează în contabilitatea direcțiilor județene Loto-Pronosport, cu ajutorul căruia se ține evidența biletelor pentru sistemele speciale aflate în stoc la agenții. Contabilitatea analitică se ține valoric pe agenții. Se debitează cu prețul de vînzare al biletelor eliberate agenților din depozitul direcției județene și se creditează, cu același preț, biletele vîndute de agenții.

BINAR, termen folosit în prelucrarea automată a datelor, indicînd starea alternativă în care se poate afla un dispozitiv electronic de calcul sau fenomenul studiat.

BIT, cifră folosită în sistemul de numerație binară; unitate de măsură a capacității memoriei unei mașini electronice de calcul. **B.** *de paritate*, cifra binară care se adaugă pentru a forma o paritate cu soț sau fără soț. În cazul parității cu soț, ca, de exemplu, al unui caracter care ar avea forma 1110110, numărul biților 1 este impar. În acest caz, calculatorul înscrie automat pe bandă în canalul de paritate bitul 1, pentru a arăta caracterul de 1110111. Iar dacă un alt caracter este de forma 011.011, deci număr par de biți (aici sînt 4 cifre de 1) calculatorul va adăuga bitul „0", păstrîndu-se astfel paritatea biților. În cazul parităților fără soț, situația se va prezenta invers.

BI-QVINER (Biqviner), cod de transpunere a datelor pe suporturi tehnice alcătuit din combinații de cifre ale sistemului binar de numerație.

BIROU DE CONTABILITATE MECANIZATĂ, formă organizată de folosire a mijloacelor tehnice de calcul pentru executarea lucrărilor de contabilitate, este înzestrat cu mașini de calculat și de contabilizat-facturat, cu ajutorul cărora se execută lucrările de contabilitate, conform principiilor diviziunii muncii și în ordinea stabilită de contabilul șef.

BIROU DE EXPERTIZE CONTABILE, b. central organizat în cadrul Ministerului Finanțelor, avînd organizate birouri locale pe lîngă organele financiare județene. Are sarcina de a elabora metodologia expertizelor contabile, a măsurilor de îmbunătățire a executării lucrărilor de expertiză contabilă, ca urmare a constatărilor făcute cu ocazia controlului rapoartelor de expertiză; colaborează cu organele judiciare, ale procuraturii, ale Arbitrajului de Stat și ale miliției în anumite cazuri etc. → și *expertiză contabilă.*

BISTABIL, dispozitiv capabil să aibă două stări stabile. Prin aplicarea unor semnale de anumite valori, dispozitivul poate trece de la o stare la alta.

BLANC 1. model de formular folosit în automatizarea executării lucrărilor; 2. partea (zonă sau cîmp) dintr-un suport de date care nu conține înregistrări, spațiu nescris.

BLOC, un număr variabil de caractere ordonate în cuvinte sau grupe de cuvinte, ale căror adrese sînt consecutive care înseamnă o înregistrare a unei operații economice sau mai multe înregistrări grupate. În cadrul schemelor logice, blocul reprezintă printr-o figură geometrică convențională o operație sau un grup de operații ca, de exemplu, rutina de operații de deschidere a fișierului, de sfîrșit de program, de calcule privind un indicator etc. **B.** *de comandă,* o parte din unitatea centrală a unui calculator care are capacitatea de a administra funcționarea ansamblului calculatorului. Prin **b.** de **c.** se asigură funcționarea unui organ sau altul al calculatorului electronic conform programului. **B.** *de control* (la tabulatoare **b.** de **c.**), dispozitiv care efectuează compararea perforațiilor din două cartele succesive, în vederea sesizării concordanței sau neconcordanței. → și *perforații; tabulator.* **B.** *de decizie,* prezentat sub forma unui romb, în cadrul schemei logice indică o porțiune dintr-o procedură unde se execută o decizie, sau unde poate apărea o ramificare. Se utilizează în programarea executării lucrărilor cu ajutorul calculatorului electronic. → și *schema logică.* **B.** *de inițializare,* grupă de operații dintr-o schemă logică de program a prelucrării datelor prin intermediul cărora se realizează aducerea la poziția „0" a conținutului unor registre sau zone rezervate ale memoriei centrale a calculatorului electronic. **B.** *de înregistrări,* grupare a mai multor înregistrări logice. Se folosește pentru utilizarea mai rațională a capacității de memorie a suporturilor magnetice (disc, bandă). **B.** *de memorie,* parte a memoriei interne a calculatorului electronic, de capacitate depășind un cuvînt, care este tratată de program ca o unitate în care pot fi înregistrate anumite date. → și *cuvînt.*

BLOCARE, operație realizată prin program sau comenzi manuale prin care se interzice accesul la o anumită parte a sistemului electronic de prelucrare a datelor, în scopuri și împrejurări determinate.

BON, document, bilet pe baza căruia deținătorul lui are dreptul să încaseze o sumă de bani, să ridice o cantitate de materiale sau mărfuri etc. Este folosit și în contabilitate, ca piesă justificativă de înregistrare. **B.** *de avans,* document ce se întocmește la finele lunii la întreprinderile industriale și în care se transcriu toate bonurile de lucru, operațiile în curs de executare (neterminate), lucrările executate și suma cuvenită ca avans în contul acestor lucrări. **B.** *de casă,* document intern, întocmit

de cel ce urmează a încasa pe baza lui o sumă de la casieria unei unităţi gestionare. **B.** de **c.** trebuie să fie aprobat de organele în drept ale unităţii respective. **B.** *de consum*, document de eliberare a materialelor din magazie pentru consum; conţine date iniţiale care se înregistrează în evidenţa operativă şi în contabilitate. **B.** *de consum colectiv*, se emite în cazul eliberării din magazie a mai multor feluri de materiale. **B.** *de consum individual* se emite în cazul eliberării din magazie a unui singur fel de materiale. **B.** *de lucru*, dispoziţia scrisă privind operaţiile tehnologice ce trebuie să execute muncitorul pentru fabricarea unui produs sau reper. Serveşte la înregistrarea şi pontarea lucrului efectuat, precum şi la stabilirea drepturilor de retribuire după muncă. Pentru lucrările mici şi de scurtă durată se folosesc bonuri zilnice de lucru, se întocmesc de serviciul de lansarea fabricaţiei pe baza datelor din fişa tehnologică. Pentru fiecare operaţie prevăzută în fişă se întocmeşte cîte un **b.** de **l.** El poate fi individual sau colectiv, după cum lucrul se execută de unul sau de mai mulţi (o echipă) lucrători. În **b.** de **l.** colectiv se specifică şi repartizarea sumei pe fiecare membru al echipei. După terminarea lucrării şi verificarea ei de către controlul tehnic de calitate (C.T.C.) se înscrie pe **b.** cantitatea producţiei recepţionate pe calităţi, specificîndu-se producţia bună de plată şi cea rebutată din vina muncitorului, în care caz nu i se plăteşte manopera. → şi *fişa de evidenţă a cîştigurilor*. **B.** *de marcaj*, document folosit de unităţile de alimentaţie publică (restaurante). În baza lui, ospătarii ridică marfa de la secţiile de vînzare ale unităţii (bufet, bar, bucătărie). Contravaloarea **b.** de **m.** trebuie să fie decontată de ospătari cu numerarul încasat. **B.** *de mişcare a mijloacelor fixe*, document întocmit de compartimentul mecanicului şef, folosit ca act justificativ de predare-primire a mijloacelor fixe transferate în cadrul unităţii sau a altor unităţi. **B.** *de poartă*, documentul în care se înscriu: denumirea şi cantitatea de obiecte, de materiale sau de produse care pot ieşi pe poarta întreprinderii; se întocmeşte de către serviciul de expediţie al întreprinderii sau de mecanicul şef. **B.** *de predare-transfer, restituire*, document folosit pentru: predarea la magazie a produselor finite, semifabricatelor şi deşeurilor rezultate din producţie; restituirea la magazie a valorilor materiale ridicate în plus sau nefolosite în producţie; transferul valorilor materiale de la o gestiune la alta. Serveşte ca act de încărcare pentru gestiunea primitoare şi descărcare pentru gestiunea predătoare. **B.** *de vînzare*, notă scrisă care cuprinde denumirea, cantitatea şi valoarea mărfurilor vîndute unui client. Cu **b.** de **v.** clientul se prezintă la casieria magazinului şi numai după achitarea contravalorii mărfii poate ridica marfa. **B.** de **v.** se întocmeşte de vînzător.

BONIFICAŢIE 1. Scăzămînt, reducere de preţ, avantaj ce se acordă de vînzător cumpărătorului, atunci cînd i s-a expediat o cantitate mai mare de mărfuri, decît aceea indicată prin scrisoarea de comandă sau mărfurile nu corespund calitativ prevederilor contractuale. **2.** Sumă de bani care reprezintă o reducere de preţ sau compensarea unei pierderi. → şi *refacţie* Vol. I ◇**B.** *la ambalaje*, reducere de preţ făcută de clienţi pentru ambalajele restituite sau de furnizori, pentru ambalajele facturate ca restituibile. În comerţul socialist se acordă **b.** de către întreprinderile furnizoare, la valoarea ambalajelor facturate distinct, în cazul cînd ele circulă pe baza principiului de vindere-cumpărare şi nu pe principiul de restituire. În acest caz, ambalajele se facturează la preţul de livrare din care se scade cota de beneficiu cuvenită. **B.** la **a.** servesc la acoperirea cheltuielilor de transport şi manipulare a ambalajelor restituite de clienţi, precum şi a eventualelor cheltuieli de recondiţionare.

BORDEROU, document care se întocmeşte pentru însumarea mai multor operaţii de acelaşi fel, a mai multor hîrtii de valoare (cambii, cecuri, bilete la ordin) sau pentru centralizarea mai multor documente primare ce urmează a fi depuse la o bancă, la o întreprindere etc. → şi *document cumulativ*. **B.** *de achiziţii*, document întocmit de compartimentul financiar-contabil al unităţilor economice şi al coopera-

tivelor de credit care efectuează operaţii de achiziţii, contractări de produse sau colectări de deşeuri pe baza căruia, în urma aprobării date de organele competente, casierii fac plăţi în numerar predătorilor respectivi de produse, deşeuri etc. **B. *de acte de cheltuieli***, documentul în care se înscriu sumele prevăzute în actele de cheltuieli (facturi, chitanţe, note de plată etc.), care, de regulă, se anexează la **b. B. *de confruntare***, tabelul întocmit pe baza listelor de inventariere, în care se înscriu mijloacele de producţie ale întreprinderii inventariate, cu indicarea valorii şi cantităţii lor, după datele din contabilitate. **B. de c.** serveşte la întocmirea procesului-verbal de inventariere. → şi *comisia de inventariere; proces-verbal de inventariere.* **B. *de efecte publice***, document în care se înscriu datele principale şi în special valoarea nominală şi cea reală a efectelor publice cumpărate sau vîndute (negociate). **B. *de facturile prezentate la bancă spre încasare***, document cumulativ care se întocmeşte de furnizor în două exemplare pentru facturile-talon, predate zilnic la bancă spre încasare. În **b.** se înscriu şi taloanele pentru facturile specifice, situaţiile de lucrări, dispoziţiile de încasare care îndeplinesc condiţiile de lucrări, dispoziţiile de încasare care îndeplinesc condiţiile de creditare etc. Întocmirea lor se face de compartimentul financiar-contabil al întreprinderii furnizoare. → şi *decontare prin factură.* **B. *de insoţire***, folosit ca document de depunere a numerarului prin genţi sigilate la casa serală a băncii şi colectarea genţilor sigilate prin organele de colectare ale băncii. Pe baza **b.** se fac înregistrările în registrul de casă şi în contabilitate. **B. *de predarea documentelor***, folosit pentru predarea la contabilitate de către gestionar a documentelor justificative privind mişcarea valorilor materiale sau pentru predarea documentelor între compartimentele unităţii. Se întocmeşte de gestionar pe baza actelor justificative privind intrările şi ieşirile de materiale. **B. *de prezentare a mandatelor la Oficiul PTTR***, document cumulativ care se întocmeşte de compartimentul financiar-contabil în dublu exemplar, din care unul se reţine de oficiul PTTR şi serveşte pentru predarea la aceste oficii a sumelor remise diverşilor beneficiari cu plată din conturile de decontare în baza dispoziţiei de plată emisă de titularii conturilor în favoarea PTTR. În valoarea **b.** şi a dispoziţiei de plată se cuprind şi taxele cuvenite oficiului PTTR pentru expedierea sumelor. **B. *de scont*** (în capitalism), documentul în care se înscriu datele principale şi, în special, valoarea nominală şi scadenţa efectelor comerciale prezentate spre scontare (cumpărate înainte de *scadenţă*) băncii scontatoare, precum şi dobînda pe timpul de la data scontării şi pînă la scadenţa fiecărui efect. Dobînda reţinută, numită scont, se calculează cu procentul stabilit de banca scontatoare. → şi *scont.* **B. *pentru vînzările zilei***, document întocmit la unităţile de desfacere cu amănuntul, care se completează de casier şi care serveşte la: decontarea sumelor încasate din vînzări, controlul caselor, urmărirea realizării planului de desfacere pe fiecare vînzător.

BORDEROUL CURTIERULUI, document în care sînt înscrise mărfurile ce se încarcă pe navă. Se întocmeşte de către administratorul danei sau al magaziei şi se remite curtierului pentru calcularea navlului şi a comisionului ce i se cuvine. → *broker.* Vol. I.

BORNĂ, orificiu la tabloul de conexiuni (de programare) prin intermediul căruia se stabileşte contactul de curent electric menit a pune în funcţiune diferite dispozitive (mecanisme) componente ale unui tabulator, în vederea realizării automate a unei funcţii de prelucrare a datelor. În cazul tabulatoarelor, numărul **b.** poate depăşi cifra de 20 000, permiţînd realizarea unei game largi de funcţii pentru executarea de lucrări ale sistemului informaţional, cît mai variate. **B.** sînt grupate pe funcţii şi zone de amplasare în cadrul tabloului de conexiuni. **B. *comună***, orificiu prin intermediul căruia se face ventilarea unor date în vederea trimiterii lor în totalizatoare distincte. De exemplu, datele privind beneficiul şi pierderea, perforate în aceleaşi coloane ale cartelelor, la citirea cartelelor, cu supraperforaţie şi fără prin conexiunea cu **b.c.,** tabulatorul diferenţiază şi trimite sumele reprezentînd beneficiul

într-un totalizator, iar pierderile într-altul. **B.** *dublă*, bornă a tabloului de conexiuni, prin care se realizează operații sau funcții duble. De exemplu, citirea din cartelă și trimiterea într-un totalizator a unei sume. **B.** *pentru listare*, orificiu în tabloul de conexiune prin intermediul căruia se realizează contactul de curent electric pentru punerea în funcțiune a dispozitivului de imprimare pe tabulogramă, rînd cu rînd, a conținutului fiecărei cartele citite. *Bornele periilor superioare*, conectate cu **b.** blocului de control, permit citirea și efectuarea controlului criteriilor de grupare, iar cu **b.** selectoarelor auxiliare realizarea unor operații de selecție.

BUCLA, partea din program (la calculatoarele electronice), rutina de program care se termină cu o instrucțiune de repetare de mai multe ori pînă se satisfac anumite condiții. → și *rutină de program.* **B.** *închisă*, mulțime de instrucțiuni din care lipsește instrucțiunea de ieșire și din care se poate ieși numai printr-o intervenție exterioară programului care conține această buclă.

BULETIN DE ANALIZĂ, document întocmit pentru constatarea și atestarea calității mărfurilor; se utilizează cu ocazia operațiilor de recepționare a unor mărfuri sau materiale. → și *refuz de plată.*

BURARE, operație de blocare a alimentării cu cartele perforate a mașinii de sortat, a tabulatorului sau a cititorului electronic de cartele, în timpul trecerii lor prin mașină.

BUTON LUMINOS, simbol afișat, care, detectat cu ajutorul unui creion luminos, poate determina calculatorul electronic să funcționeze ca în cazul acționării unui buton de la pupitrul de comandă.

C

CADRUL CONTABILITĂȚII LOGISMOGRAFICE, tabelul în care se indică pentru fiecare registru (jurnal, dezvoltător) denumirea coloanei și a numărului ei, precum și registrele în care aceste coloane sînt repetate (adică au coloane care le corespund). Astfel, în ce privește numele coloanei se va arăta pentru jurnal: coloana pentru sume din partida dublă, coloana pentru debitul și creditul contului proprietarului și coloanele pentru debitul și creditul agenției. Pentru dezvoltătoare, numele coloanei va indica: numele contului căruia i s-au deschis coloanele de debit și de credit respective.

CADRUL GENERAL AL CONTURILOR, tabelul tuturor conturilor utilizate de unitățile economice și bugetare din toate ramurile economiei noastre naționale. În tabel se cuprind astfel conturile comune acestor unități, ceea ce face posibilă desprinderea din el a unor planuri distincte de conturi pentru fiecare ramură, în care vor apărea, alături de conturile **c.g.** al **c.**, și conturile specifice ramurii pentru care s-a întocmit planul. În **c.g.** al **c.** și în planurile de conturi, conturile sînt grupate în ordine zecimală, începînd cu clasele și continuînd cu grupele și apoi cu conturile sintetice. → și *cont; planul de conturi.*

CAIET DE SARCINI, totalitatea clauzelor și condițiilor cerute de o instituție sau întreprindere pentru adjudecarea unei lucrări în favoarea unei persoane fizice sau juridice.

CALCUL, acțiunea de efectuare a operațiilor într-o expresie aritmetică sau logică potrivit unui algoritm . → și *algoritm.* **C.** *analitic,* efectuarea de calcule privind elementele componente ale unei mulțimi. Exemplu, calculul costului efectiv al fiecărui reper al produsului din mulțimea reperelor produsului respectiv fabricat de o întreprindere. **C.** *contabil,* calcul numeric, cu preponderență în expresie valorică pe baza datelor din cont contabil privind mijloacele economice și sursele lor de proveniență dintr-o unitate organizatorică dată. Rezultatul **c.c.** se concretizează în indicatori în expresie valorică absolută și/sau relativă. Exemplu, valoarea mijloacelor fixe, valoarea materialelor, valoarea materialelor consumate în procesul de producție, valoarea manoperei, valoarea obligațiilor întreprinderii: pentru mijloacele fixe provenite prin dotare, pentru materialele procurate de la furnizori etc., etc. → și *calculație contabilă.* **C.** *economic,* efectuarea de operații de calcul numeric menite să asigure folosirea cît mai rațională și eficientă a valorilor materiale și a forței de muncă pe o perioadă de timp determinată în cadrul unei unități organizatorice date. Rezultatul **c.e.** se concretizează în sistemul de indicatori în expresie cantitativă și valorică, absolută și/sau relativă, exemplu, cantitatea de produse fabricată în anume condiții date, costul producției obținute, gradul de îndeplinire a planului privind

dusele fabricate etc. → și *socoteală*. **C.** *costului efectiv*. → și *Postcalcul*. **C.** *final*, efectuare de calcule la sfîrșitul ultimei etape cînd se termină o acțiune, un obiectiv industrial, o comandă de producție etc., care a durat mai mult timp pentru a stabili costul final al obiectului de calcul respectiv. → și *cost efectiv*. **C.** *integral*, efectuarea de calcule privind un obiectiv sau un ansamblu alcătuit din mai multe subansamble sau părți. Exemplu, calculul integral al costului unei fabrici, al unui ansamblu de blocuri de locuințe etc. → și *calcul total; calcul final*. **C.** *matricial*, modalitate de rezolvare a ecuațiilor algebrice liniare prezentate în forma unor tabele sau matrice. În contabilitate, **e.m.** se folosește pentru repartizarea cheltuielilor de producție directe și indirecte pe locuri sau pe produs pentru calcularea costului planificat și a celui efectiv, precum și pentru întocmirea balanțelor de verificare. **C.** *parțial*, efectuarea de calcul pe parcursul realizării unui obiectiv, unei comenzi, care va dura mai mult timp. **C.** *previzional*, prin care se anticipează modul în care se vor realiza principalii indicatori economici și financiari în perioada de gestiune următoare la nivel de întreprindere, de centrală economică etc. **C.** *rațional*, efectuarea de calcule într-o expresie aritmetică și compararea rezultatelor în vederea alegerii rezultatului optim sau convenabil. → și *cercetare operațională*. **C.** *total*, efectuarea de calcule privind suma elementelor componente ale unui întreg. → și *calcul final; calcul integral*.

CALCULAȚIA COSTURILOR DE PRODUCȚIE, totalitatea operațiilor aritmetice și contabile efectuate în vederea stabilirii în expresie bănească a volumului cheltuielilor ce revin unei unități de produs fabricat. **C.** este o formă a folosirii legii valorii și constituie un mijloc puternic de consolidare a autogestiunii economico-financiare. În socialism, **c.c.** de **p.** are un conținut nou față de acela din capitalism și se caracterizează prin realitatea cheltuielilor, prin esența sa unitară și științifică și prin rolul ei în îndeplinirea sarcinii de reducere a costurilor. Ca urmare a caracterului planificat al economiei naționale, obiectivele principale ale **c.c.** de **p.** sînt: determinarea justă și la timp a costului efectiv și compararea lui cu costul planificat; determinarea rezultatelor financiare ale activității economice a întreprinderii și a rentabilității ei; controlul îndeplinirii planului costului de producție; asigurarea condițiilor necesare analizei factorilor care influențează reducerea sau creșterea costului. **C.** *cheltuielilor*, → *calculația costurilor de producție*. **C.** *rezultatelor financiare* are în vedere ansamblul de operații de calcul aritmetic și logic privind cheltuielile efectuate și veniturile realizate în scopul determinării rezultatelor financiare. **C.r.f.** se concretizează în beneficii sau pierderi. **C.** *veniturilor* are în vedere stabilirea veniturilor unității economice din activitatea de bază: vînzarea producției marfă, executări de lucrări și prestări de servicii pentru terți; din alte activități etc.

CALCULAȚIE, totalitatea operațiilor cu caracter matematic, efectuate pe baza unor principii și metodologii stabilite în vederea determinării unor indicatori economici și financiari (cost de producție, beneficii, investiții, amortizări, retribuții etc.). → și *calcul economic*. **C.** *contabilă*, bazată pe procedeele și datele în expresie valorică furnizate de sistemul contabilității. Se mai numește și postcalculație, deoarece se efectuează posterior efectuării cheltuielilor, spre deosebire de antecalculație, care se efectuează înainte de a avea loc cheltuielile. Mai poartă numele de calculație de gestiune sau de dare de seamă, întrucît se întocmește pentru o perioadă de gestiune și servește și ca informație la darea de seamă. **C.c.** este de fapt o formă a cuantificării, ca procedeu al metodei contabilității. Poate avea ca obiect costul aprovizionării, costul producției, costul desfacerii, stabilirea rezultatelor financiare etc. și poate fi organizată după mai multe criterii de grupare a datelor: după natura cheltuielilor ocazionate: consum de materiale, consum de manoperă, amortizarea mijloacelor fixe etc.; după locurile generatoare de costuri: secții, ateliere, faze ale procesului tehnologic de producție, depozite etc.; pe comandă, fel de produs, fel de ma-

terial etc. **C.** *de plan*, numită și antecalculație (previzională) are ca scop să determine sarcinile ce decurg din planul tehnic, de producție și financiar al întreprinderii privind costul fiecărui produs, fel sau grup de produse, stabilit pe baza calculării cheltuielilor de producție pe fiecare articol de calculație și pe întreaga întreprindere înainte de efectuarea lor. Pentru aceasta, se ține seama de sarcinile de reducere a costului stabilite prin planul național unic, de normele înaintate de folosire a utilajului de producție, de cheltuielile de muncă, de consumul de materiale, de combustibil etc. Obiectul c. de **p.** îl formează toate produsele, lucrările și serviciile cuprinse în nomenclatura producției-marfă. Pentru ramurile care au o nomenclatură cu produse variate se poate face **c.** și pe grupe de produse sau pe un număr restrîns de produse. **C.** de **p.** se bazează pe normele și sarcinile stabilite pentru perioada planificată. **C.** *normativă* are la bază normele de consum în vigoare la începutul perioadei de gestiune pentru care se calculează costul pe produs. → și *metoda normativă*. **C.** *progresivă*, în care determinarea costului unui produs pornește de la cheltuielile directe, la care se adaugă succesiv cheltuielile indirecte. **C.** *regresivă*, în care se pornește de la prețul cu amănuntul din care se scad, succesiv, cheltuielile indirecte și cele directe, așa că prețul regresează, adică se micșorează succesiv.

CALCULATOR 1. Persoana specializată în efectuarea de operații matematice pentru rezolvarea unor probleme. În practica întreprinderilor, **c.** sînt folosiți în special pentru efectuarea de calcule economice și financiare; **2.** Mașina de calcul cu ajutorul căreia se efectuează anumite operații sau succesiuni de operații de calcul aritmetice, logice etc. Din punctul de vedere al elementelor constructive, **c.** sînt mecanice, electromecanice și electronice. **C.** mecanice lucrează fără program, **c.** electromecanice cu program cablat. **C.** *electronice*, realizate din elemente componente electronice, dispozitive semiconductoare sau circuite integrate, elemente magnetice paramietroane, criotroane și lucrează cu program fix imprimat pe plăcuțe pentru a executa automat o serie de calcule ca: operații aritmetice, de ridicare la pătrat a unui număr, extrageri de rădăcini etc. și cu programe scrise transpuse pe suport tehnic și care se introduc în memoria **c.**, în funcție de natura problemei de rezolvat, avînd astfel caracter de universalitate. **C.e.** poate fi: **c.e.** alfa-numeric, avînd performanța să perceapă, să prelucreze și să redea rezultatele calculelor sub formă alfa-numerică. **C.e.** *analogic*, ansamblu de dispozitive astfel unite între ele încît împreună să formeze analogia fizică a problemei date spre rezolvare. Există două tipuri de **c.e. a.**: calculatoare pentru modelare directă și indirectă. Din prima categorie fac parte modelele pentru rezolvarea ecuațiilor cu derivate parțiale, iar din cea de-a doua calculatoarele în care modelele necesare se fac din blocuri standard. Se caracterizează prin ușurința în programare a problemelor, viteza mare de rezolvare, apropierea maximă de natura problemei de rezolvat. **C. e.** *asincron*, care execută operațiile următoare numai pe baza unui semnal declanșat la sfîrșitul operației precedente. **C.e.** *cifric*, → și *Calculator electronic numeric*. **C.e.** *cu cartele perforate*, care folosește ca suport tehnic pentru introducerea programelor și a datelor de prelucrare cartele perforate. **C.e.** *cu o adresă* (numeric) la care fiecare instrucțiune cuprinde numai o adresă. → și *adresă; Instrucțiune*. **C.e.** *cu mai multe adrese*. **C.** numeric la care în fiecare instrucțiune figurează „n" adrese. **C.e.** *cu program memorat*, care execută operații de calcul pe baza unor instrucțiuni înregistrate dinainte (prin construcție) în memoria internă a calculatorului prin acționarea tastelor de program de la pupitru. **C.e.** *cu virgulă fixă* (numeric) la care numerele sistemului zecimal de numerație cu virgula dispusă imediat după cifra unităților. **C.** *cu virgulă mobilă* (**c.** numeric) la care numerele sînt reprezentate prin două grupuri de semne, dintre care unele corespund cifrelor semnificative diferite de zero, iar celelalte ordinului de mărime al numărului din primul grup. **C.e.** *de proces*, **c.** specializat, destinat comenzii proceselor tehnologice de producție ca și prelucrării datelor sistemului informațional. **C.e.** de **p.** are sistemul de instrucțiuni mai puțin dezvoltat, o structură

mai simplă și o memorie operativă de capacitate mult mai mică în comparație cu calculatoarele universale, în schimb memorii permanente destul de mari în care se păstrează atît programele problemelor de soluționat, cît și datele numerice necesare. Legătura între obiectul comandat și c. de p se realizează prin intermediul unor convertoare analogico-numerice, iar între c. de p. și elementele de execuție prin convertizoare numerico-analogice. În cazul c. de p. datele de intrare sînt introduse de operator manual, iar rezultatele calculelor nu se extrag la imprimantă, ci se transmit unor dispozitive de execuție. → și *convertor analogic*. **C.e.** *digital*. → și *Calculator electronic numeric*. **C.** *electronic de facturat-contabilizat Felix FC* 32, face parte din familia de calculatoare Felix FC 96,128. Este destinat pentru executarea de lucrări ale sistemului informațional economic, între care și cele de facturat, contabilizat. Pentru construcția calculatorului s-au folosit circuite integrate de tip MOS/TTL. Părțile componente ale calculatorului sînt: procesorul electronic; panoul de comandă; tastatura operativă; mașina de scris; perforator/cititor bandă, cartele perforate marginale. 1. *Procesorul electronic* este format din următoarele blocuri funcționale: blocul de comandă, memoria fixă, memoria operativă, blocul aritmetic și blocul de comandă/control al perifericelor. Blocul de comandă asigură atît introducerea datelor în procesul de prelucrare, cît și comanda-controlul extern al calculatorului. În acest scop, blocul de comandă este dotat cu o serie de taste și semnalizatoare optice: taste pentru introducerea datelor numerice, de selectarea normală a secvențelor de program, taste pentru culegerea punctului zecimal și taste pentru culegerea semnului minus, taste funcționale sau pentru declanșarea manuală a funcțiilor; iar semnalizatoarele optice pentru arătarea stării funcționale a calculatorului: de repaos; de execuție; de stop program; de intrare; încarcă program; citește; perforează; listează; de eroare (intrare depășire, program, purtător etc.). Memoria fixă este de tipul TROS, alcătuită din două plăci perforate a cîte 512 caractere programa a = 4 biți fiecare, programabilă prin însertarea unor știfturi de ferită în placă. Un știft însertat înseamnă că bitul respectiv este logic „1", iar lipsa știftului este logic „0". Plăcile de memorie program pot fi folosite una și pentru înscrierea datelor constante, iar cealaltă pentru 1—2 sisteme programabile de codificare. Cele două plăci interschimbabile conferă calculatorului calitatea de a fi folosit pentru o mare varietate de aplicații. Prezența ambelor plăci în procesor este obligatorie pentru operare. Memoria operativă alcătuită din 32 registre de bază pînă la 48 registre, extindere opțional. Pentru introducerea datelor și a funcțiilor asociate lor, calculatorul este prevăzut cu un registru tampon avînd capacitatea de 64 caractere. Blocul aritmetic cuprinde 4 registre de lucru: trei dispuse în stivă RA, RB, RC și al patrulea suplimentar RS, fiecare registru avînd o capacitate de 16 biți. Poziționarea virgulei zecimale este aceeași pentru toate registrele (format standard stînga-dreapta zecimal 11.4); la cerere poate fi în orice alt format zecimal cuprins între 12.3 și 9.6. Operațiile aritmetice se execută între conținuturile registrelor RA și RB, la operațiile de înmulțire și împărțire se folosește și registrul RS ca registru tampon pentru numerele ce sînt introduse. Adresarea memoriei de date. Calculatorul are 32 locații adresabile de memorie operativă (M_1 — M 32), fiecare locație avînd 15 semne binare plus unul pentru semn. Adresarea se face pe baza registrului RI al cărui conținut este egal cu numărul de ordine al registrului de memorie adresat. Modificarea conținutului registrului RI se face prin instrucțiunile: Crește index; Descrește index; Încarcă index; Poziționează index. Transferul de la sau către memorie este destructiv sau nedestructiv, în funcție de instrucțiunile folosite. Tastatura operativă asigură introducerea datelor și controlul complet al funcționării procesului electronic. Este alcătuită din: 10 taste numerice (0 — 9), taste de virgulă zecimală [·] și taste de minus (—). Tastele numerice îndeplinesc totodată și funcția de selectare a secvențelor de program. Tasta INTRARE [y] comandă sfîrșitul introducerii și alinierea corectă a numărului introdus la virgula zecimală în RA. Tasta

de TABULARE [TAB] în asociere cu instrucțiunea de introducere/salt adresă [EBR] se folosește pentru a depăși o introducere și porțiunea corespunzătoare a secvenței de program, iar în asociere cu tasta [HALT] determină ieșirea din starea de stop program. Tasta de CORECȚIE folosită pentru corectarea introducerii de date și a funcțiilor eronate, ieșirea din stare de eroare ca depășirea la stînga virgulei zecimale sau a capacității registrului tampon. 6 taste alfabetice a + f, împreună cu tastele numerice, sînt destinate pentru selectarea secvențelor de program. Tasta de listare program [LIST] folosită pentru imprimarea la mașina de scris a caracterelor hexazecimale ale instrucțiunilor de program cuprinse în secvența de program selectată. Tasta de execuție EXEC folosită pentru execuția secvenței de program selectate. Tasta de anulare a operațiilor în curs TERM, precum și a oricărei stări de eroare inclusiv ștergerea registrelor de lucru. Tasta de corecție a memoriei CM folosită pentru ștergerea conținutului memoriei operative și a registrelor de lucru cînd sistemul este în afara programului. Tastele selectorilor manuali M_1 M_2 M_3, folosite pentru a trece în starea 1 a selectorului manual corespunzător, precum și aprinderea lămpii indicatoare aferente. Punerea la starea „0" (zero) se realizează printr-o nouă apăsare a tastelor corespunzătoare. Selectorul manual 3 se folosește asociat instrucțiunilor de ACUMULARE POZITIVĂ și NEGATIVĂ. Indicatorii opticii: PROGRAM EXECUTĂ cînd este aprins, ⊗ , indică faptul că procesorul electronic execută o secvență de program și luminează intermitent cînd se listează o secvență de program; EROARE Program Purtător se aprinde ⊗ și luminează intermitent dacă apare o condiție de eroare în timpul operării procesorului respectiv al periferi-celor; INTRARE Activă aprins ⊗ semnalizează execuția unei instrucțiuni de INTRARE sau de INTRARE/SALT, iar INTRARE Depășire cînd se depășește la stînga virgulei zecimale capacitatea registrelor de lucru, sau prin lumină intermitentă cînd se depășește capacitatea registrului tampon al tastaturii. STOP Program aprins ⊗ semnalizează că procesorul electronic este în starea stop program. SELECTORII MANUALI M_1 M_2 M_3 se aprind ⊗ ⊗ ⊗ cînd respectivii selectori manuali sînt stare logică 1. SECVENȚA Program [□□] semnalizează că secvența de program selectată se realizează cu un dispozitiv de afișare LED cu 7 segmente. Principii de operare. Introducerea și extragerea datelor se fac prin intermediul celor 10 taste numerice și al tastelor de punct zecimal și semn minus din tastura operativă. Toate introducerile de date în procesor de la perifericele de intrare, transferurile de date de la și către memorie și extragerile de date la mașina de scris și/sau la alte periferice de ieșire se fac prin intermediul registrului RA. Registrele RB și RC conțin operanzii, ambii operanzi se anulează iar rezultatul se plasează în RA. Instrucțiuni de programare. Sînt comenzile succesive pentru execuția unei prelucrări de date. O instrucțiune de program este alcătuită din două zone: de comandă și de adresă — zona de comandă indică funcția instrucțiunii, iar zona de adresă specifică natura sau locația execuției comenzii. Instrucțiunile de program sînt grupate în 6 (șase) grupe: aritmetice; de adresare a memoriei; de transfer; de intrare/ieșire; logice; de control al programului. Instrucțiunile aritmetice permit executarea celor patru operații aritmetice de bază. Instrucțiunile de adresare memorie permit adresarea memoriei indirect prin intermediul unui registru index și sînt folosite pentru poziționarea, încărcarea sau găsirea registrului de adresare a memoriei (RI). Instrucțiunile de transfer execută transferul datelor între registrul RA și registrele de memorie sau între cele trei registre de lucru. Instrucțiunile de intrare se folosesc la introducerea datelor de la perifericele de intrare în registrul RA, iar cele de ieșire pentru transferul conținutului registrului RA la perifericele de ieșire, precum și pentru controlul unor funcții și stări ale dispozitivelor de ieșire, ca tipărirea și/sau înregistrarea cifrelor, caracterelor, simbolurilor și mișcările carului. Instrucțiunile

logice sînt folosite pentru testarea existenței unor condiții de salt, fiind programate întotdeauna cu o instrucțiune de salt care se execută sau nu, în funcție de rezultatul testului efectuat. Instrucțiunile de control al programului privesc inițializarea secvenței de program, a subrutinelor de schimbarea ordinii execuției instrucțiunilor sau repetarea unor segmente de program. Un program nu trebuie să depășească 1 024 caractere de 4 biți. Programul poate fi împărțit în mai multe secvențe, care pot fi identificate și adresate prin instrucțiune de definire a adresei secvenței. Calculatorul dispune de 16 adrese de secvențe care pot fi selectate manual prin testele alfanumerice sau prin comenzi speciale incluse în program a cărei execuție poate fi repetată. Calculatorul dispune de 3 selectori manuali, din care primii doi (MS_1 MS_2) sînt folosiți pentru condiționarea manuală a salturilor în cadrul unei secvențe de program, cel de-al treilea MS_3 este folosit pentru schimbarea semnului acumulării în memorie. Mașina electrică de scris are toate caracteristicile unei mașini standard cu 46 teste de tipărire, în plus 12 teste cu caracteristici speciale pentru operare în regim automat: spațiu, avans, rînd, retur car cu avans rînd, tabulare, schimbarea poziției coșului și schimbarea poziției roșu/negru a benzii bicolore. Opțional, mașina poate fi dotată cu un dispozitiv frontal, detașabil de introducere manuală a fișelor de cont. Are caracterele de imprimare stil pica, carul mașinii este de 510 mm, iar lățimea maximă a hîrtiei de 504 mm. Pe o linie se pot imprima 186 caractere. Perforatorul/cititor de bandă/cartele perforate marginal, destinat pentru obținerea simultană cu efectuarea calculelor și elaborarea documentelor, a benzii/cartelei perforate pe care se transpun o parte din date ce urmează a fi prelucrate. Este alcătuit din perforatorul propriu-zis și derulorul montate în partea superioară a cabinetului procesorului. Datele pot fi perforate în cuvinte de lungime fixă sau variabilă, pe 5, 7 sau 8 canale. Controlul perforării este asigurat prin patru comutatoare: EROARE poziționat sus sau dreapta determină perforarea unui cod de eroare cînd sistemul intră într-o stare de eroare și perforatorul este activ; STOP LECTOR și PUNCT ZECIMAL se folosesc la perforarea în lungime fixă, poziționate jos sau stînga, ele determină inhibarea perforării codurilor corespunzătoare; CONVERSIE SP → 0 poziționat jos sau stînga determină inhibarea perforării codurilor de asterisc sau spațiu nesemnificativ. Principii de programare. Executarea unui model de lucrare a sistemului informațional economic cu ajutorul calculatorului de facturat-contabilizat presupune în prealabil parcurgerea următoarelor etape: 1. Analiza cerințelor modelului lucrării de contabilitate, adică definirea conținutului de date și modul cum vor fi obținute: prin preluări (manuale sau introduceri automate), prin calcul, numărul do totaluri, gradul fiecăruia și modul de obținere a lor, modul de imprimare a datelor pe documentul contabil. 2. Stabilirea formatelor zecimale SDZ și repartizarea registrelor de memorie vizează definirea lungimii datelor care se introduc sau se vor obține din calcul și rezervarea pentru acestea din urmă de registre de memorie. 3. Scrierea instrucțiunilor programului ținînd seama strict de rezultatul primei și celei de-a doua etape parcurse, codificarea comenzilor de execuție, identificarea instrucțiunilor corespunzătoare și scrierea programului de execuție a modelului lucrării în limbajul calculatorului. 4. Transpunerea programului de execuție a modelului lucrării pe placa de memorie fixă prin insertarea știfturilor de ferită sau introducerea în memoria operativă de la tastatura operativă. 5. Verificarea programului sub aspectul dacă programul a fost corect elaborat, insertat în placa de memorie fixă, sau introdus în memoria operativă, procedîndu-se la listarea la mașina de scris a programului, instrucțiune cu instrucțiune, pentru a fi controlată cu programa scrisă inițial, manual. *Calculatorul electronic de facturat-contabilizat Felix FC* 96. Face parte din familia de calculatoare de facturat-contabilizat Felix FC 32 și Felix FC 128. Configurația include procesorul electronic, cititorul de bandă și perforatorul de bandă de hîrtie. Prezintă următoarele facilități față de Felix FC 32: Memoria de date este alcătuită din 96 registre, cu extindere opțională pînă la 128. Memoria program, conținutul lui RI trebuie să fie 97 pentru primul registru

de constante (129 pentru opțiunea cu 128 registre), 98 pentru al doilea (130 pentru opțiune) etc. Memoria operativă se compune din registre de deplasare dinamice MOS în care se pot depune atît date constante, cît și caractere de program. Are o capacitate de 1 536 de caractere corespunzînd la 96 de registre de date. Mașina electrică de scris este, în același timp, un periferic de intrare/ieșire, are 44 taste pentru cifre, litere și simboluri care sînt controlate prin program și tipărite automat. Fiecare tastă (caracter sau funcție) care este comandată automat furnizează la operarea manuală un cod corespunzător pentru înregistrare. Principii de operare. Introducerile se pot face și automat de la cititorul de bandă perforată. Toate literele și simbolurile se pot imprima cu comenzi de program. Adresarea memoriei de date, numărul maxim disponibil de caractere de program de 4 biți pentru toate secvențele depind de numărul de memorii necesar pentru problema ce se cere rezolvată, pînă la capacitatea memoriei operative. Stările funcționale ale calculatorului. Starea ÎNCARCĂ PROGRAM, caracterele hexazecimale ale unei secvențe se încarcă în memoria operativă de la tastatura operativă. Starea CITEȘTE PROGRAM, caracterele hexazecimale ale unei secvențe se introduc în memoria operativă de la cititorul de bandă perforată. Starea PERFOREAZĂ PROGRAM, caracterele hexazecimale ale secvenței selectate sînt perforate în bandă. Instrucțiuni de program. Atît memoria fixă, cît și memoria operativă pot să conțină instrucțiuni de program sau date numerice. Instrucțiuni de INTRARE/IEȘIRE. Instrucțiunea SALT BANDA HÎRTIE ÎNAINTE face ca banda să se deplaseze înainte peste numărul de cîmpuri specificate prin cei trei biți mai semnificativi ai adresei instrucțiunii. Cel de-al doilea caracter al instrucțiunii indică unul din două coduri perforate pentru separarea de blocuri în deplasarea înainte. Instrucțiunea SALT BANDA HÎRTIE ÎNAPOI permite ca banda perforată din cititorul de bandă să se deplaseze prin cei trei biți mai puțin semnificativi ai adresei sale. Al doilea caracter al instrucțiunii indică codul de separație căutat. Instrucțiunea CITEȘTE DATA asigură transferul unei date numerice de la cititorul de bandă în RA cu deplasarea stivei în sus, fără imprimare. Instrucțiunea CITEȘTE ȘI IMPRIMĂ determină transmiterea caracterelor și funcțiunilor citite din banda perforată către perifericul activ în acel moment (mașina de scris și/sau perforatorul de bandă). Instrucțiuni de control al programului. Instrucțiunea STOP PROGRAM, dacă perforatorul este activ, acționările mașinii de scris vor fi perforate. Apăsarea tastei LECT are ca efect transmiterea caracterelor și funcțiilor citite din banda perforată către orice periferic activ în acel moment. Instrucțiunea CITEȘTE SECVENȚA NOUĂ; la execuția acestei instrucțiuni, procesorul electronic comandă cititorului de bandă pentru a introduce o nouă secvență de program care o înlocuiește pe cea veche și apoi inițiază execuția noilor instrucțiuni. Perforatorul de bandă/cartele perforate marginal. Pentru calculatorul Felix FC 96 prezintă următoarele facilități suplimentare: permite și perforarea de secvențe de program pentru încărcarea ulterioară automată a programului. Execuția instrucțiunilor RAP sau HAL cu perforatorul activat va determina perforarea benzii corespunzător codurilor citite de cititorul de bandă (instrucțiunea citește și imprimă) sau caracterelor și funcțiilor executate la mașina de scris (instrucțiunea STOP PROGRAM). *Calculatorul electronic de facturat-contabilizat Felix FC* 128. Face parte din familia de calculatoare de facturat-contabilizat Felix FC 32 și Felix FC 96. Configurația include procesorul electronic, cititorul de bandă, perforatorul de bandă și unitățile de casetă magnetică. Prezintă următoarele facilități față de Felix FC 32: Memoria de date este alcătuită din 128 registre. Cele 16 registre ale memoriei tampon ale primei unități de casetă magnetică pot fi adresate ca o memorie externă. Memoria program. Conținutul lui RI trebuie să fie 129 pentru primul registru de constante, 130 pentru al doilea etc. Procedura de adresare a registrului tampon al primei unități de casetă magnetică trebuie să pună conținutul de la 161 pînă la 176 în RI deoarece sînt disponibile 32 de registre de constante. Memoria operativă se compune din registre de deplasare dinamice MOS în care se pot depune atît date, cît și carac-

tere de program. Are o capacitate de 2 048 de caractere corespunzînd la 128 de registre de date. Maşina electrică de scris este, în acelaşi timp, un periferic de intrare/ieşire, are 44 taste pentru cifre, litere şi simboluri, care sînt controlate prin program şi tipărite automat. Fiecare tastă (caracter sau funcţie) care este comandată automat furnizează la operarea manuală un cod corespunzător pentru înregistrare. Principii de operare. Introducerile se pot face şi automat de la unitatea de casetă magnetică. Instrucţiunea de introducere date numerice selectează purtătorul magnetic de date. Toate literele şi simbolurile se pot imprima cu comenzi de program. Adresarea memoriei de date, numărul maxim disponibil de caractere de program de 4 biţi pentru toate secvenţele depind de numărul de memorii necesar pentru problema ce se cere rezolvată pînă la capacitatea memoriei operative. Stările funcţionale ale calculatorului. Starea ÎNCARCĂ PROGRAM, caracterele hexazecimale ale unei secvenţe se introduc în memoria operativă. Starea CITEŞTE PROGRAM, caracterele hexazecimale ale unei secvenţe se introduc în memoria operativă de la cititorul de bandă perforată sau din banda magnetică de la unitatea de casetă magnetică activată. Starea SCRIE PROGRAM, caracterele hexazecimale ale secvenţei selectate se perforează în bandă de hîrtie sau se înregistrează în banda magnetică a unităţii de casetă magnetică activată. Instrucţiuni de program. Atît memoria fixă, cît şi memoria operativă pot să conţină instrucţiuni de program sau date numerice. Instrucţiuni de adresare. Registrul tampon al primei unităţi de casetă magnetică se consideră ca fiind compus din 16 registre numerotate de la 161 la 176. Cele două unităţi de casetă au registre index de cîte trei caractere separate pentru adresarea pînă la 999 de blocuri de date (256 octeţi fiecare). Instrucţiunea ÎNCARCĂ INDEX 1 determină încărcarea primilor trei digiţi de la stînga punctului zecimal din RA în registrul index al primei unităţi de casetă magnetică cu condiţia ca în unitate să se găsească o casetă încărcată. Caseta pleacă automat în căutarea blocului de informaţie specificat; instrucţiunea se termină cînd blocul a fost găsit. Dacă nu există casetă sau dacă se ajunge la perforaţia EOT fără a se fi găsit blocul, sistemul va semnala starea de eroare prin aprinderea lămpii EROARE de la tastatura operativă. ÎNCARCĂ INDEX 2 asigură încărcarea automată a primelor 3 caractere de la stînga punctului zecimal din RA în registrul index al celei de a doua unităţi de casetă magnetică. Dacă nu există casetă sau dacă pe bandă nu există înregistrat numărul de identificare al blocului căutat se va aprinde lampa de EROARE Purtător de la tastatura operativă. MOD EXTERN ACTIV asigură punerea primei unităţi de casetă magnetică în modul de operare ca memorie externă. MOD EXTERN INACTIV asigură restabilirea modului iniţial de operare fişier logic pentru prima unitate de casetă magnetică şi face ca numărătorul de adresă din cadrul registrului tampon să indice din nou primul octet din tampon ca şi cum nu s-ar fi transferat nici un cod spre/dinspre registrul tampon care să păşească adresa. Instrucţiuni de transfer. Sînt posibile transferuri între RA şi cele 16 registre formate din registrul tampon al primei unităţi de casetă magnetică pentru care se folosesc poziţiile 161 la 176 ale registrului index din procesorul electronic. Instrucţiunea MEMOREAZĂ, cu registrul index poziţionat pe una din valorile 161 pînă la 176, execuţia acestei instrucţiuni determină transferul conţinutului lui RA în registrul corespunzător din tamponul primei unităţi de casetă al cărei conţinut anterior se pierde. Acest tip de transfer poate fi efectuat numai în cadrul modului de operare ca memorie externă. Orice încercare de a folosi fără a se fi pus în prealabil modul memorie externă va determina instaurarea stării de eroare program. Instrucţiunea RECHEAMĂ, cu registrul poziţionat pe una din valorile 161 pînă la 176, determină transferul în RA al conţinutului registrului corespunzător din tamponul primei unităţi de casetă numai în cadrul modului de operare ca memorie externă. Instrucţiuni de ÎNTRARE/IEŞIRE. Instrucţiunea SALT BANDA HÎRTIE ÎNAINTE face ca banda să se deplaseze înainte peste numărul de cîmpuri specificate prin cei trei biţi mai semnificativi ai adresei instrucţiunii. Cel de-al doilea caracter al instrucţiunii indică unul

din două coduri perforate pentru separare de blocuri în deplasarea înainte. Instrucțiunea SALT BANDA HÎRTIE ÎNAPOI permite ca banda perforată din cititorul de bandă să se deplaseze înapoi peste numărul de cîmpuri de date specificat prin cei trei biți puțin semnificativi ai adresei sale. Al doilea caracter al instrucțiunii indică codul de separație căutat. Instrucțiunea CITEȘTE DATA asigură transferul unei date numerice de la cititorul de bandă în RA cu deplasarea stivei în sus, fără imprimare. Instrucțiunea CITEȘTE ȘI IMPRIMĂ determină transmiterea caracterelor și funcțiunilor citite de la cititorul de bandă sau din registrul tampon al unității de casetă activată pentru citire către orice periferic de ieșire activ (mașina de scris, perforatorul de bandă și/sau cealaltă unitate de casetă activată pentru înregistrare). Instrucțiunea CITEȘTE MAGNETIC DATA determină transferul în RA al datelor numerice din registrul tampon al unității de casetă magnetică activată pentru citire, fără tipărire. Instrucțiunea CITEȘTE FIȘIER determină citirea înapoi în registrul tampon al unității de casetă activată pentru citirea blocului de date a cărui locație în bandă magnetică este specificată în conținutul registrului index al acestei unități de casetă. Cînd citirea este terminată, indexul casetei păşește automat la următoarea poziție de fișier. Instrucțiunea ÎNSCRIE FIȘIER asigură ca blocul de date din registrul tampon al unității de casetă activată pentru înregistrare să fie înregistrat pe banda magnetică în locația specificată de conținutul registrului index al unității de casetă respectivă. Cînd unitatea termină înregistrarea și banda se mișcă spre locația blocului următor, registrul index al unității păşește automat pentru a fi în concordanță cu poziția benzii. Instrucțiunea ACTIVEAZĂ CITIRE 1 selectează tamponul primei unități de casetă magnetică ca periferic de intrare pentru toate instrucțiunile de citire din bandă magnetică întîlnite în program după execuția acestei instrucțiuni. Execuția acestei instrucțiuni determină în plus inactivarea pentru citire a celei de-a doua unități de casetă, precum și inactivarea pentru scriere a primei unități. În timpul execuției unei instrucțiuni de intrare, după transferul ultimului caracter din registrul tampon, are loc în mod automat operația de citire a unui nou fișier. Instrucțiunea ACTIVEAZĂ SCRIERE 1 determină activarea pentru scriere a primei unități de casetă magnetică pentru toate codurile următoare transmise de procesorul electronic dispozitivelor de ieșire. Aceste coduri vor umple succesiv registrul tampon al primei unități. La completarea unui bloc de 256 octeți are loc automat operația de înscriere a unui fișier. Instrucțiunea ACTIVEAZĂ CITIRE 2 selectează a doua unitate de casetă magnetică ca periferic de intrare pentru toate instrucțiunile de citire din banda magnetică întîlnite în program, după execuția acestei instrucțiuni determinînd, de asemenea, dezactivarea pentru citire a primei unități și dezactivarea pentru citire a primei unități și dezactivarea pentru scriere a celei de-a doua. După transferul ultimului caracter din registrul tampon are loc automat operația de citire fișier. Instrucțiunea ACTIVEAZĂ SCRIERE 2 determină activarea pentru scriere a celei de-a doua unități de casetă magnetică pentru toate codurile următoare transmise de către procesorul electronic dispozitivelor de ieșire, dezactivînd în același timp prima unitate pentru scriere, precum și pe cea de-a doua pentru citire. Codurile transmise se depun în registrul tampon pînă la capacitatea sa de 256 octeți, după care are loc automat operația de scriere fișier. Inițial a doua unitate de casetă este dezactivată pentru scriere. Instrucțiunea DEZACTIVEAZĂ SCRIERE determină revenirea în starea inițială de dezactivare pentru scriere, pentru ambele unități de casetă. Instrucțiuni de control al programului. Instrucțiunea STOP PROGRAM determină ca acționările mașinii de scris să fie înscrise în banda de hîrtie sau banda magnetică cu condiția ca perforatorul și/sau o unitate de casetă să fie active. Apăsarea tastei LECT are ca efect transmiterea codurilor caracterelor și funcțiilor citite, în funcție de poziția comutatorului BANDA HÎRTIE/BANDA MAGNETICĂ, de la cititorul de bandă sau de la unitatea de casetă activată pentru citire, către orice periferic de ieșire activ în acel moment. Instrucțiunea CITEȘTE SECVENȚA NOUĂ, la execuția

acestei instrucțiuni procesorul electronic comandă cititorul de bandă sau o unitate de casetă magnetică activată pentru citire (corespunzător poziției comutatorului BANDA HÎRTIE/BANDA MAGNETICĂ) pentru a introduce o nouă secvență de program care o înlocuiește pe cea veche și apoi inițiază execuția noilor instrucțiuni. Secvența nouă trebuie întotdeauna să aibă același caracter și aceeași adresă ca secvența veche. Perforatorul de bandă/cartele perforate marginal. Permite și perforarea de secvențe de program pentru încărcarea ulterioară automată a programului Instrucțiuni de perforare. Execuția instrucțiunilor RAP sau HAL cu perforatorul activat va determina perforarea benzii corespunzător codurilor citite de cititorul de bandă (instrucțiunea citește și imprimă) sau caracterelor și funcțiilor executate la mașina de scris (instrucțiunea Stop program). În timpul instrucțiunii RAP, codurile citite de la unitatea de casetă activată pentru citire vor fi, de asemenea, perforate în bandă cu condiția ca perforatorul de bandă să fie activ și comutatorul BANDA HÎRTIE/BANDA MAGNETICĂ să se afle în poziția MAGNETIC. Cititorul de bandă perforată/cartele perforate marginal. Pentru calculatorul Felix FC 128 prezintă următoarele facilități suplimentare: permite și perforarea de secvențe de program pentru încărcarea ulterioară automată a programului. Execuția instrucțiunilor RAP sau HAL cu perforatorul activat va determina perforarea benzii corespunzătoare codurilor citite de cititorul de bandă (instrucțiunea citește și imprimă) sau caracterelor și funcțiilor executate la mașina de scris (instrucțiunea Stop program). În timpul execuției instrucțiunii RAP, codurile citite de la unitatea de casetă activată pentru citire vor fi, de asemenea, perforate în bandă cu condiția ca perforatorul de bandă să fie activ și comutatorul Banda hîrtie/Banda magnetică să se afle în poziția MAGNETIC. → și *Cititorul de bandă perforată/cartele perforate marginal de calculatorul Felix FC* 32. Cititorul de bandă perforată/cartele perforate marginal. Este perifericul de intrare folosit pentru introducerea datelor alfanumerice și a programelor. Unitatea de cititor este alcătuită din cititorul propriu-zis și un sistem bidirecțional de rulare a benzii care sînt amplasate în partea din față jos a procesorului, sub panoul frontal de comandă. În partea superioară, cititorul este prevăzut cu două perechi de butoane pentru comenzi manuale și automate de contare sau derulare a benzii, precum și un buton de alimentare a sistemului de rulare a benzii. În vederea introducerii datelor de prelucrare ca și a datelor de program, acestea pot fi codificate la alegere: sistemul intern de codificare în 8 canale cu control de paritate în canalul 5 sau în cele două sisteme de codificare programabile de către utilizator. Pentru citirea benzii sînt folosite instrucțiunile: CITEȘTE DATA (RDD), CITEȘTE și IMPRIMĂ (RAP), STOP PROGRAM (HAL) sau CITEȘTE SECVENȚA NOUĂ (RNS). Controlul citirii poate să pună în evidență: existența unui număr cu mai mult de 11 caractere la stînga codului de punct zecimal semnalizînd starea de eroare depășire: eroarea de paritate semnalată prin stare de eroare purtător; poziția incorectă a perforației canalului de sincronizare semnalată prin oprirea citirii; cele două contacte de bandă deschise (nu există bandă) semnalate prin lampa de citire stinsă și capacul cititorului deschis, citirea nu poate avea loc. Unitatea de casetă magnetică. Calculatorul Felix FC 128 este dotat cu două unități de casete magnetice destinate pentru introducerea/extragerea datelor alfanumerice de prelucrare și a programelor. Aceste casete sînt montate în partea din față sus a cabinetului calculatorului, prima unitate la stînga, a doua la dreapta, avînd între ele panoul frontal de comandă. Pe fața anterioară a fiecărei unități de casetă se află montat un indicator verde notat LOCK și două butoane LOAD (încarcă) și UNLOAD (descarcă). Acționarea butonului LOAD pune banda în mișcare și o aduce cu primul bloc de date în fața capetelor, iar apăsarea butonului UNLOAD determină deschiderea carului în vederea scoaterii casetei. Caseta cu bandă este fixată în carul portcasetă, care, închizîndu-se, aduce automat caseta în poziția de lucru. Banda magnetică este de 3,81 mm de tipul „Computer grade compact Tape cassette", cu perforații de început și sfîrșit de bandă, are capacitatea de memorie de 1,3 milioane de

biți pe pistă, la o densitate de 32 biți/mm. Banda magnetică este folosită atît pentru înregistrarea datelor de prelucrat și a programelor, cît și pentru citirea datelor înregistrate în vederea prelucrării. Datele sînt înregistrate în blocuri de 2 048 biți cu posibilitate de căutare rapidă și adresare individuală a oricărui bloc înregistrat, ceea ce conduce la o extindere practic nelimitată a memoriei interne de date, cît și la păstrarea și memorarea unui număr important de programe într-un spațiu foarte mic. Programarea unității de casetă magnetică se realizează prin intermediul instrucțiunilor care sînt comune și pentru banda perforată. Astfel, starea unității este controlată prin instrucțiunile ER_1, ER_2, EW_1, EW_2 și DWA. Poziționarea la un anumit bloc de informație cu instrucțiunile LI_1, LI_2. Scrierea și încărcarea registrului tampon al unității corespunzătoare conținutului lui RA se fac prin instrucțiunile PRI, RAP, HAL sau TRE, iar citirea din registrul tampon al unității și transferul în RA se fac cu instrucțiunile RMD, RAP sau RNS. Transferul unui număr din/în RA în/din un anumit registru al tamponului primei unități de casetă se face cu instrucțiunile STO sau REC. Acumularea conținutului registrului RA la registrul specificat din tampon se face prin instrucțiunile PAC sau NAC. Transferul întregului conținut al registrului tampon din/în banda magnetică se realizează cu ajutorul instrucțiunilor RFI și WF_1 fără modul memorie externă. Controlul operării benzii magnetice se asigură prin comutatoarele: EROARE poziționat dreapta, în caz de eroare codul erorii este înscris în registrul tampon al unității de casetă; STOP LECTOR și „PUNCT ZECIMAL" poziționate stînga determină inhibarea înregistrării automate a codurilor respective; CONVERSIE SP → 0 poziționat stînga determină neînscrierea în bandă a codurilor de spațiu sau asterisc pentru zerourile nesemnificative la stînga punctului zecimal. Starea de depășire este atunci cînd cîmpul de date care trebuie să fie transferat este alcătuit din mai mult de 11 caractere la stînga punctului zecimal. Eroare de purtător este indicată la detectarea erorii de paritate, dacă banda este la început sau la sfîrșit, în timp ce aceasta operează dacă unitatea de bandă nu este încărcată și se comandă citire/scriere; dacă unitatea de casetă trebuie să execute o operație de scriere fișier, inserția de permitere a înscrierii pistei lipsește. Eroarea de program este indicată în cazurile: execuției unei instrucțiuni de RFI sau WFI, fără activarea corespunzătoare a unității de casetă; folosirii instrucțiunilor STO sau REC pentru transferuri spre/din registrul tampon al primei unități de casetă fără a se fi declarat modul memorie externă. Ieșirea din stare de eroare se face prin acționarea tastei TERM de la tastatura operativă. Marcarea unei casete noi se face prin preînregistrare de marcaje pe bandă a locurilor viitoarelor blocuri de date cu ajutorul comutatorului intern NORMAL-PREREC pe poziția PREREC, după aceea pe poziția NORMAL, pentru a preveni ștergerea marcajelor înregistrate. C. *Felix C-256* este de producție românească, de generație a treia, cu profil universal, putînd prelucra date pentru domenii din cele mai variate: economic, științific, tehnic, prelucrări în timp real, prelucrări la distanță etc. La fabricarea c. se utilizează o tehnologie avansată: memorii cu litium, circuite integrate cu siliciu; structurat să asigure atît independența funcțiilor, cît și desfășurarea lor simultană, ceea ce duce la reducerea neconcordanței dintre nivelul performanțelor unităților de intrare-ieșire și cel al performanțelor unității centrale. Modularitatea și multiprogramarea sînt caracteristice moderne ale calculatorului care-i asigură utilizarea în domenii variate. Configurația minimă a calculatorului Felix C-256 este alcătuită din: unitatea de memorie, unitatea de comandă, unitatea de schimb și cititor de cartele, imprimante, unitatea de discuri magnetice, fiecare periferic este legat de unitatea de schimb prin cîte o unitate de legătură. Unitatea de memorie a calculatorului Felix C-256 este formată din unul pînă la patru blocuri, fiecare bloc avînd 1 la 4 module de 16 K cu excepția primului bloc care trebuie să cuprindă cel puțin două module. Capacitatea maximă este deci de 256 K, adică 262 144 octeți. Unitatea de memorie permite accesul la fiecare octet (caracter), folosit în probleme de gestiune și transferul de cuvinte de doi octeți

pentru prelucrări în timp real. Unitatea de memorie este legată de unitatea de comandă printr-o legătură de transfer și comunică cu canalele de schimb prin una sau două legături de același tip. În unitatea de memorie există control de paritate pe fiecare octet. Durata unui ciclu complet de citire/scriere a informației într-un modul este de 800 nanosecunde, debitul fiecărui modul fiind deci de 2,5 Megaocteți/secundă. Unitatea de comandă este realizată cu circuite integrate cu siliciu, în module logice compacte, montate pe plăcuțe suport din sticlă-epoxi multistrat. Unitatea de comandă cuprinde: 16 registre generale, numerotate de la 00 la 15, fiecare avînd 32 poziții binare și care pot fi folosite ca memorii rapide intermediare, ca registre de index sau de bază (numai registrele 9 la 15); registrele de manevră, în care sînt înregistrate toate informațiile ce definesc starea curentă a unității de comandă în orice moment; operatorul binar care execută operațiile aritmetice și logice în cadrul unității de comandă; sistemul de întreruperi care permite să se apeleze la anumite programe prioritare atunci cînd apare o întrerupere din multiplele cauze; generatorul de tact care emite semnale de temporizare cu o perioadă de 250 sau 300 nanosecunde, comandă trecerea de la o fază la alta pentru executarea operațiilor elementare ale prelucrării: legătura programată care permite, sub controlul programului, să se trimită conținutul oricărui registru general la un echipament exterior oarecare, și invers, să se introducă într-un registru general datele provenite de la un echipament exterior oarecare. Prin unitatea de comandă sînt realizate următoarele funcții: extragerea, analiza și executarea instrucțiunilor; rezolvarea întreruperilor, rezolvarea situațiilor de excepție. FELIX C-256 posedă un set de 102 instrucțiuni (din care unele opționale) pentru următoarele operații: încărcarea și depunerea în memorie a conținutului registrelor, calculul binar, calculul zecimal, calculul în virgulă mobilă, analiză și decizie logică, manevrări de lanțuri de caractere, instrucțiuni de intrare-ieșire, controlul modului de funcționare. Instrucțiunile au toate un singur format și o lungime fixă de 4 octeți. FELIX C-256 dispune de trei moduri de adresare: adresarea directă, cînd adresa operandului se obține adunînd valoarea deplasării din instrucțiune la conținutul registrului de bază (B — 8); adresarea indirectă, cînd adresa operandului se obține în mai multe etape; adresarea indexată se realizează prin adăugarea la adresa obținută, după adresarea directă sau indirectă, a conținutului unui registru de indexare Q. În acest caz, ca registru de lucru se folosește registrul zero. Viteza de execuție a instrucțiunilor depinde de tipul operațiilor. Principalele instrucțiuni sînt executate în 4,6 microsecunde. Prin construcție, unitatea de comandă permite 96 nivele de întrerupere (unele opționale), cu o prioritate prestabilită și numerotate de la 32 la 127. FELIX C-256 folosește pentru intrarea/ieșirea informațiilor două tipuri de unități de schimb: unitatea de schimb mulțiplu și unitatea de schimb pentru comunicații. Unitatea de schimb mulțiplu (canal multiplexor) comandă și controlează toate operațiile de intrare/ieșire între memorie și unitățile periferice. Unități de schimb pentru comunicații controlează transmiterea și prelucrarea la distanță a datelor. Legată la memorie cu o interfață, o unitate de schimb pentru comunicații poate controla lucrul, printr-o rețea de legături la distanță, cu 256 terminale. Pentru operații de intrare/ieșire, FELIX C-256 folosește unități periferice de diferite tipuri și performanțe. Acestea sînt atașate la canalul multiplexor prin unități de legătură simple (pentru o singură unitate 1/E) sau multiple (pentru maximum 16 unități de același tip). **C. c.** *FELIX C-512* este un calculator de generația a III-a de capacitate medie. Prin organizarea structural-logică și sistemul de programare, FELIX C-512 este complet compatibil cu calculatorul FELIX C-256 și formează cu acesta și cu calculatorul FELIX C-32, familia de calculatoare FELIX. Calculatorul FELIX C-512 este destinat rezolvării de aplicații din diferite domenii, cum ar fi: — probleme de gestiune: evidența gestiunilor de materiale; evidența și analiza costurilor de producție; planificare; calculul retribuțiilor; — conducerea proceselor tehnologice: în regim de supraveghere a parametrilor; în regim de optimizare off-line; în regim de reglare

numerică directă; — calcule tehnico-științifice: programe matriciale; funcții speciale; integrale; funcții integro-diferențiale; probleme de transport; minimizări de polinoame și funcții. Structură calculatorului electronic FELIX C-512 este modulară, permițînd funcționarea independentă a unității centrale și unităților de schimburi multiple. Unitatea centrală operează cu 117 instrucțiuni (cu 15 instrucțiuni în plus față de FELIX C-256); viteza medie de calcul: 250 000 operații pe secundă; 16 registre generale — lungimea de 32 biți; operator binar — lungimea de 32 biți; executarea simultană (în UP și UE) a fazelor de execuție și pregătire a instrucțiunilor; sistemul de întreruperi 16 nivele standard și 6 grupe de 16 nivele opționale. Unitatea centrală în versiunea standard cuprinde: unitatea de pregătire (UP); unitatea de execuție (UE); unitatea de virgulă mobilă (UVM); unitatea aritmetică logică (UAL); unitatea de întreruperi (UI). Unitatea de memorie a calculatorului electronic FELIX C-512 are capacitate: de la 128 K.O. pînă la 512 K.O. (extensibil pînă la 1.024 K.O.); modulul: 32 K.O. (format din două module de 16 K.O.); transfer de date: 4 octeți simultan: îmbinarea adreselor între blocuri în diferite variante de echipare cu module a blocurilor; organizarea memoriei: 4 blocuri (sau 8 blocuri în cazul extinderii capacității pînă la 1.024 K.O.), fiecare bloc cuprinzînd cîte patru module de 32 K.O. Funcționarea simultană a blocurilor între ele și accesul la bloc pe trei magistrale de informații de 32 ranguri binare; ciclul memoriei; 900 nsec. pentru patru octeți; debitul de informații a memoriei; prin echiparea completă cu cele 4 blocuri, debitul maxim este de 12 M.O./sec. (sau de 24 M.O./sec. în cazul extinderii capacității la 1.024 K.O.); protecția memoriei este asigurată cu chei de protecție, unitatea protejată fiind pagina de 2 K.O. Unitatea de intrare/ieșire: intrarea/ieșirea se realizează prin unitatea de schimburi multiple (USM) sau prin canalul selector (C.S.); la sistem se pot conecta 1—8 USM sau 1—6 C.S.; la o magistrală de acces a memoriei se pot conecta 1—4 USM sau 1—3 C.S.; la o USM se pot conecta 4—64 unități de legătură, iar numărul maxim de unități de legătură ce se pot conecta la sistem este de 512; canalul multiplexor cu prioritatea maximă are un debit de transfer de 500 K.O./sec., debitul de transfer maxim posibil prin echiparea sistemului cu 8 USM este de 2 875 K.O./sec.; canalul selector are un debit maxim de transfer de 2 M.O./sec.; schimbul de date între USM sau CS și unitatea de memorie se face pe 32 ranguri binare. Componența echipamentelor periferice conectate la calculatorul electronic FELIX C-512 este aceeași ca și la FELIX C-256. Se pot conecta și perifericele de alte tipuri și caracteristici tehnice decît cele existente, cu condiția respectării interfeței existente. Prin existența canalului selector se asigură conectarea perifericelor cu performanțe ridicate (exemplu, discuri de masă) cu condiția respectării interfeței FELIX și să nu se depășească debitul maxim de 2 M.O./sec. Sistemul de exploatare și programare asigură comanda și utilizarea optimă a resurselor calculatorului: memorie, unitate centrală și sistemul de intrare-ieșire cu periferice aferente. Sistemul asigură funcționarea calculatorului în regim de monoprogramare, multiprogramare și timp real. Gestiunea automată a fișierelor oferă posibilitatea exploatării raționale și eficiente a calculatorului, creînd facilități importante de acces și manipulare a fișierelor. Modularitatea sistemului permite generarea de sisteme operative corespunzătoare fiecărei aplicații și configurații concrete. Sistemul de exploatare cuprinde: Monitorul SIRIS 3 R compus din trei module: supervizorul-rezident în memorie, prin care se asigură executarea intrării-ieșirii, funcționarea în regim de multiprogramare, prelucrarea întreruperilor și derutărilor; monitorul central-rezident în memorie facilitează încărcarea în memorie a monitorului de înlănțuiri și a diverselor secvențe de program ținînd cont de relațiile între ele; monitorul de înlănțuire-facilitează înlănțuirea automată a fazelor de lucru; sistemul de gestiune a fișierelor automatizează gestiunea fișierelor și este compus din mai multe module specializate pentru prelucrarea fișierelor de mai multe tipuri (secvențiale, secvențial-indexate, nedefinite și selective), de asemenea asigură identificarea și protecția fișierelor; Editorul de legături transformă modulele de pro-

gram rezultate din asamblare și compilare în program sub format IMT. Funcțiile sale de reacoperire și înlănțuire asigură obținerea structurilor segmentate; Generatorul de sistem furnizează, plecînd de la sistemul standard de referință, sisteme de programare adaptate configurației și cerințelor utilizatorilor; bibliotecarul este specializat în operațiile legate de biblioteca de programe, asigurînd o mare flexibilitate în crearea și punerea la zi a acesteia; Programe de traducere asigură asamblarea sau translatarea programelor scrise în diverse limbaje sursă (ASSIRIS, FORTRAN, COBOL, LPG, MAGIRIS); sistemul de exploatare mai dispune de funcțiile SYMBIONT și TELESYMBIONT, care oferă utilizatorului facilități suplimentare, asigurînd crearea de fișiere de lucrări funcție de prioritatea lucrărilor, sistemul urmărind „drumul" unei lucrări de la intrare pînă la ieșire; Sistemul asigură multiprogramarea în cadrul lucrării (multitasking), ceea ce permite o mai bună simultaneitate a prelucrării cu intrarea-ieșirea; Sistemul cuprinde programe utilitare (de exemplu, pentru schimbarea suportului de informație) și programe standard de bibliotecă (programe matematice și economice). **C.e.** *hibrid*, identic din punct de vedere constructiv cu cel analogic, dar operațiile se efectuează prin tehnica numerică. **C.e.** *M 18 → și microcalculatorul Felix M 18.* **C.e.** *numeric*, care prelucrează datele reprezentate sub formă numerică, automat, în baza unui program, fără participarea omului la procesul de calcul. Principalele părți componente ale **C.e.n.** sînt: unitatea de comandă, unitatea de memorie, unitatea aritmetică-logică și unitățile de introducere a datelor în vederea prelucrării și de extragerea datelor rezultate de pe urma prelucrării. Aceste unități lucrează conectate între ele. Criterii de apreciere a **c.e.n.** în vederea alegerii pentru prelucrarea datelor sistemului informațional financiar-contabil: **1.** capacitatea memoriei interne și posibilități de extindere; **2.** viteza de introducere și extragere a datelor și tipul echipamentelor destinate acestui scop, compatibilitatea lor cu unitatea centrală; **3.** grad de dificultate în elaborarea programelor; **4.** biblioteca de programe; **5.** posibilități de multiprogramare; **6.** compatibilitate cu alte calculatoare; **7.** costul. **C.e.** *paralel*, **c.** *numeric* la care cele „n" semnale corespunzînd celor „n" cifre ale unui cuvînt sînt date practic simultan la „n" elemente ale unui registru. → și *cuvînt; registru.* **C.e.** *perforator automat de cartele*, c. numeric cu ajutorul căruia, pe baza unui program cablat, se efectuează atît operații de calcule aritmetice și logice, cît și operații de perforare a cartelelor pentru a transpune pe acest suport tehnic rezultatele calculelor. **C.** a fost construit pentru a suplini randamentul scăzut al tabulatorului din sistemul mecanografic în efectuarea operațiilor de înmulțire și împărțire, îndeosebi. **C.e.** *sincron*, c. numeric, la care efectuarea tuturor operațiilor ordinare începe datorită unor semnale egal distanțate în timp și produse de oscilatorul pilot. **C.e.** *specializat*, destinat prin însăși construcția sa să rezolve numai un anumit număr și tipuri de probleme. **C.e.** *universal*, destinat prin construcția sa să poată rezolva o gamă largă de probleme, pentru care sînt elaborați algoritmii de calcul și programele într-un limbaj evoluat FORTRAN, COBOL etc.

CALITATEA INFORMAȚIEI, proprietatea informației de a satisface trebuința unei persoane pentru a-i înlătura starea de incertitudine în care se află și a-i da posibilitatea să fundamenteze decizia ce urmează a lua într-o anumită problemă. **C.i.** se asigură prin complexitatea elementelor de noutate semnalate, exactitatea cu care reflectă realitatea, operativitatea cu care intră în posesia beneficiarului. **C.i** asigură eficiența în activitatea de conducere.

CALO *(în capitalism)*, reducerea cantității de marfă acordată de furnizor cumpărătorului ca echivalent al scăderii greutății mărfurilor din cauza uscării sau evaporării. Se mai numește și *decalo*.

CAMUFLARE → și *bilanț; delicte de bilanț.*

CANAL DE TRANSMISIE DE DATE, mijloc prin care, în cadrul sistemului electronic de calcul, are loc transmisia de date între echipamentele periferice și unitatea centrală. Un sistem electronic poate fi prevăzut cu două tipuri de canale: canale multiplexor și canale selectoare. → și *canal multiplexor ; canal selector.* **C.** *multiplex*, care conectează echipamentul periferic la unitatea de comandă a calculatorului electronic asigurînd lucrul simultan pe principiul time-sharing. **C.m.** poate fi prevăzut cu mai multe subcanale care operează independent. El poate opera în două moduri: „multiplex" și „burst". În cazul „multiplex", perifericul este conectat la canal numai în timpul transmiterii unui caracter; între transmisii el este deconectat. În cazul „burst", perifericul este conectat la canal în tot timpul transmiterii blocului de date. → și *periferic.* **C.** *selector*, folosit curent ca echipament periferic în configurațiile electronice de calcul de mare viteză, cititoare de benzi magnetice, discuri magnetice, tamburi magnetici, care permit, la un moment dat, să efectueze o singură operație de transfer de date, iar celelalte periferice, atașate lui, să execute operații care nu necesită comunicări cu canalul. **C.** *simplex*, mijloc de comunicare a mesajelor numai într-un singur sens. **C.** *teritorial de transmitere a informațiilor economice*, sistem de raportare privind îndeplinirea sarcinilor planului de stat de la unitățile economice la direcțiile județene de statistică și de la acestea la Direcția Centrală de Statistică.

Canale duplex, două canale reunite în scopul de a se asigura transmisia mesajelor în ambele sensuri, între două puncte beneficiare reciproce, de informații, sau un punct de prelucrare a datelor și unul beneficiar al rezultatelor prelucrării.

CANTITATE DE INFORMAȚIE FINANCIAR-CONTABILĂ, număr de concepte, mesaje, știri reprezentînd elemente de noutate despre un obiect, eveniment, proces, luat în evidență, capabil să înlăture starea de incertitudine a receptorului (beneficiarului). Încă din 1928 R. V. Hartley a introdus noțiunea de cantitate de informație definind-o ca informația obținută prin precizarea uneia din „n" variante egal probabile, egală cu logaritmul lui „n" în baza 2:

$$CI = \log_2 n = -\log_2 p,$$

unde: $p = \frac{1}{n}$ reprezintă probabilitatea de realizare a unei variante. Această măsură corespunde unui număr restrîns de cazuri, realitatea și îndeosebi cea financiar-contabilă oferă în general sisteme cu restricții pentru care stările sau evenimentele nu reprezintă realizări echiprobabile. Shannon a sesizat acest aspect și a propus ca măsură a cantității de informație realizată prin apariția unui eveniment la o sursă ce poate crea „n" evenimente cu probabilități diferite, media ponderată a celor „n" cantități de informații individuale obținute în ipoteza că fiecare din ele ar fi egal probabile. Măsura cantității de informație se referă mai ales la sisteme tehnice cu un sistem complet de evenimente, cu existența unui echilibru final al stărilor sau evenimentelor, ceea ce nu poate fi realizat întotdeauna în sistemele economice, financiar-contabile. Măsura cantității de informație joacă un rol fundamental în culegerea, transmiterea, prelucrarea datelor și elaborarea deciziilor financiar-contabile. Starea de incertitudine în luarea deciziilor poate aduce mari daune în gestiunea financiară.

CAP DE SCRIERE-CITIRE, dispozitiv cu ajutorul căruia se realizează operațiile de scriere, citire și de ștergere a datelor pe un suport tehnic de date, banda magnetică, discul magnetic, tamburul magnetic, foliile magnetice etc.

CAP MAGNETIC, dispozitiv electromagnetic capabil să traducă electromagnetic scriind, citind sau ștergînd datele de pe un suport magnetic.

CAPACITATE, aptitudinea pe care o are o persoană de a face acte juridice valabile, sau de a executa anumite lucrări. Performanța unei mașini de a efectua mecanic sau automat un anumit număr de operații ale procesului tehnologic de prelucrare a datelor. **C.** teoretică a mașinii este cea prevăzută în prospectele mașinii de calcul, iar cea practică este aceea pe care o dă mașina în anumite condiții de timp, de loc și de factori umani. Tendința este să se ia astfel de măsuri de organizare a locului de muncă la mașini, încît să se ajungă la **c.** teoretică, adică să se obțină exploatarea **c.** maxime a mașinii.

CAPACITATEA CANALULUI, performanța canalului de a permite transmiterea unei cantități maxime de date într-o unitate de timp. **C. MEMORIEI,** numărul maxim de unități binare pe care le poate memora dispozitivul de memorie al calculatorului. **C.m.** se poate exprima în unități de biți, octeți sau kilocteți. → și *bit*; *octet*; *koctet*.

CAR, dispozitivul mașinii de calcul, care susține și ghidează hîrtia de scris, parte integrantă a dispozitivului de imprimare. **C.** *automat,* care este comandat prin programul de lucru al mașinii de calcul. În general, calculatoarele electronice sînt înzestrate cu car automat. **C.** *contabil,* dispozitivul mașinii de contabilizat care susține și ghidează fișele contabile suprapuse peste jurnale în procesul executării lucrărilor de contabilitate. **C.** *mecanic,* car comandat de la pupitrul mașinii de calcul prin intermediul tastelor. În general, sînt înzestrate cu car mecanic mașinile de calcul electromecanice.

CARACTER (în prelucrarea electronică a datelor), un semn grafic asociat unei semnificații; un spațiu liber între două caractere reprezentate pe un suport tehnic; o cifră sau literă sau orice alt simbol sau semn care intră în componența unui cuvînt aparținînd unei limbi vorbite sau unui limbaj de programare. **C.** pot fi alfabetice, cînd reprezintă literele alfabetului unei limbi, cifrice, cînd reprezintă cifrele unui sistem de numerație, alfanumerice cînd reprezintă o combinație de cifre și litere și simbolice cînd reprezintă diferite semne utilizate în procesul de culegere, transmitere și prelucrare a datelor. **C.** *de anulare,* a cărui prezență în programul de prelucrare automată a datelor are valoarea executării unei comenzi care indică neluarea în seamă a datelor reprezentate prin acest caracter. **C.** *de comandă,* a cărui prezență în programul de prelucrare automată a datelor are valoarea executării unei operații de citire, transmitere, corectarea erorii, de imprimare, de ignorare, sincronizare etc. Caracter utilizat pentru generarea unei decizii într-un proces de prelucrare, ca, de exemplu, cel generat de canal pentru a controla dispozitivele periferice ale sistemului electronic de calcul; pentru neimprimare etc. **C.** *de control,* cel asociat unei date pe baza unui algoritm, în scopul asigurării exactității datelor în procesul prelucrării automate cu ajutorul calculatorului electronic. → și *bit de paritate.* **C.** *de extindere,* caracter prin care se asigură extinderea unui set de caractere limitat pe baza interpretării alternative a caracterelor următoare. **C.** *grafic,* simbol grafic elementar. **C.** *de întoarcere,* caracter prin care se comandă dispozitivului de imprimare să nu avanseze, în cazul imprimării caracterelor compuse. **C.** *de ștergere* prin care se comandă anularea unui caracter nedorit. **C.** *dinamic al informației,* calitatea informației de a fi mereu actuală, prezentă și care participă la luarea deciziilor și la reflectarea existenței mișcării și transformării mijloacelor economice și a surselor lor în cadrul sistemului informațional financiar-contabil. **C.** *în afară de cod,* care nu aparține codului respectiv sau sistemului de cod. **C.** *magnetic,* scris cu o cerneală specială — magnetică — avînd calitatea de a fi interpretat, citit automat de capul magnetic de citire a unității de disc magnetic. **C.** *nul,* prin care se realizează ștergerea (anularea) conținutului memoriei calculatorului electronic, în întregime sau parțial.

Este reprezentat prin cifra 0. **C. *special***, semn grafic elementar, parte componentă din ansamblul semnelor unui limbaj, folosit pentru punctuație, operatori aritmetici, logici etc.

CARACTERISTICĂ, o parte din numere care indică valoarea unei puteri a bazei. → și *virgula mobilă*.

CARMANGERIE, secție pentru tranșarea cărnii pe calități; se organizează pe lîngă întreprinderile de alimentație publică.

CARNET DE RETRIBUIRE, folosit de întreprindere ca urmare a obligației prevăzute în contractul colectiv de muncă. Se completează după fișa individuală de retribuire sau după statul de plată a retribuției cu datele privind drepturile de retribuție, reținerile ce trebuie să se facă lucrătorului, datoriile lui și suma netă cei i se cuvine.

CARNETE T.I.R., documente pe baza cărora se permite transportul internațional rutier al unor mărfuri, fără control vamal și scoaterea sigiliilor vamale de origine direct din țara expeditoare, pînă la țara primitoare.

CARNETUL BRIGADIERULUI, registru, format mic sau de dimensiunile unui caiet, în care se notează toate datele care caracterizează activitatea unei brigăzi agricole și cu ajutorul căruia se pot urmări operativ sarcinile de plan ale brigăzii.

CARTEA MARE, registru de contabilitate în care operațiile se înregistrează sistematic și repartizate pe conturi. Se mai numește și registru de partizi sau maestru. În contabilitatea marilor întreprinderi capitaliste și socialiste, acest registru a fost înlocuit prin sistemul fișelor de conturi (foi volante) care se păstrează în cartoteci. În condițiile prelucrării automate a datelor cu echipamente mecanografice, cartea mare este reprezentată prin tabulograma, care se întocmește pe baza cartelelor total, privind conturile sintetice de activ și de pasiv, iar în condițiile folosirii calculatoarelor electronice se obține automat pe baza datelor intermediare din fișiere.

CARTELA, suport de date, confecționat din foi de carton ale cărei formă, dimensiuni și conținut variază după natura și destinația ei. Se utilizează în industrie, în comerț, bancă etc., precum și în lucrările de contabilitate, de mecanizare și automatizare a prelucrării datelor. → și *cartelă perforată*. **C. *ajutătoare***, suport tehnic de date avînd aceleași dimensiuni standard sau mai mari ca ale cartelei perforate, de culori diferite, folosită pentru organizarea fișierelor de date financiar-contabile, în delimitarea unor pachete de cartele din punctul de vedere al conținutului de date perforate, ca de exemplu, privind contabilitatea: materialelor, retribuțiilor etc. a perioadei la care se referă (luna: ianuarie, februarie etc.). Cartela ajutătoare nu participă la procesul de prelucrare propriu-zis al datelor privind obținerea situațiilor, modelelor economice de lucrări financiar-contabile. **C. *CEC sau tichet***, suport tehnic de date folosit ca CEC care poate fi întocmit și prelucrat automat. **C. *continuu***, suport tehnic de date de dimensiuni standard, asamblată pe una din laturi, dîndu-i calitatea de a fi continuă pentru a fi folosită ca bandă atunci cînd este utilizată pentru introducerea datelor în mașină de calcul. **C. *cu crestare marginală***, suport de date care poate fi de diferite dimensiuni, cu marginile perforate și crestate; forma perforației, a crestării și locul, pe una din laturile marginale au semnificația unui cod, putînd reprezenta un criteriu mecanic de sortare a cartelelor. **C. *de bază***, denumită și cartelă primară suport tehnic de date conținînd date curente care urmează a se prelucra în vederea obținerii modelelor de situații ale sistemului informațional

financiar-contabil. **C.** *de comandă sau de control* reprezintă mijlocul de comunicare între utilizator și sistemul de operare; la prelucrarea în flux a datelor, prin **c.** de **c.** utilizatorul dă indicații sistemului relativ la evoluția programului său. **C.** de **c.** sînt citite efectiv de către monitorul de înlănțuire. **C.** *de sold*, suport tehnic de date în cele mai multe cazuri se obține în mod automat și simultan, cu imprimarea modelelor de lucrări de contabilitate în care sînt reprezentate soldurile conturilor sintetice sau analitice. **C.** *document* (dual), suport tehnic de date de dimensiuni standard pe care datele sînt transpuse în două feluri: sub forma scrisă și perforată. Modalitățile de transpunere a datelor înlesnesc folosirea cartelei ca document, ca act justificativ de evidență și ca suport pentru prelucrarea automată a datelor. **C.** *inițială*, suport tehnic de date, perforat, după care se pot reproduce în întregime sau parțial mai multe exemplare de noi cartele. **C.** *machetă*, suport de date prin care se reprezintă modelul de organizare a datelor pe cîmpul cartelei, în vederea perforării datelor privind diferite compartimente de lucrări ale sistemului informațional financiar-contabil. La macheta de cartelă privind datele de contabilitate, organizarea lor pe cîmpul cartelei se recomandă în următoarea ordine de preferință: date de referință, date de grupare, date privind cantitățile și valorile. Ordinea de succesiune a cîmpurilor rezervate pentru reprezentare a datelor trebuie să fie în concordanță cu ordinea de succesiune a datelor din documentele primare. → și *document primar*. **C.** *magnetică*, suport tehnic de date, de dimensiuni standard de mare capacitate de memorie a datelor pe care datele se transpun în mod binar sub formă de zone magnetizate și nemagnetizate. Are calitatea de a fi reutilizată prin ștergerea înregistrărilor de date vechi care se realizează automat odată cu înregistrarea datelor noi. **C.** *perforată*, purtător tehnic de date, confecționată din carton sau material plastic, avînd anumite calități de elasticitate, rezistență, rău conducător de electricitate și cu dimensiuni standard, pe care se transpun datele sub formă de perforații în vederea prelucrării lor. Cîmpul cartelei este împărțit în coloane numerotate de la 1—80, 1—45 sau 1—20 în funcție de tipul de cartelă și rînduri numerotate de la 0—9, 11 și 12. Intersecția rîndului cu coloana cartelei este folosită pentru a reprezenta o cifră, o literă sau un caracter special. Cifrele se înregistrează pe **c.p.** prin orificii perforate automat în pozițiile corespunzătoare ale cartelei de la 0 la 9, iar literele și semnele speciale în pozițiile 0 la 9 și 11 și 12. → și *perforație*. **C.** *permanentă*, suport tehnic de date care conține date financiar-contabile cu caracter de valabilitate o perioadă mai îndelungată de timp. Exemplu, cartela perforată cu datele care privesc tariful operațiilor tehnologice, valoarea inițială a mijloculu i fix, structura reperelor unui produs etc. Acest tip de cartele participă în procesul prelucrării automate a datelor singure sau interclasate cu cartele purtătoare de date variabile. → și *date permanente*; *date variabile*; *fișiere permanente*; *fișiere variabile*. **C.** *program*, suport tehnic de date care conține: 1. programul de perforare sau verificarea cartelelor, fiind fixată într-un dispozitiv al mașinii de perforat cartele și pe baza perforațiilor se realizează automat comenzile de perforare a cartelelor avînd o anumită machetă sau verificarea perforării corecte a cartelelor perforate; 2. conține perforate instrucțiunile care alcătuiesc un program de prelucrare automată a datelor cu ajutorul calculatorului electronic. **C.** *semiperforată*, suport tehnic de date care a fost în așa fel perforat încît orificiile sînt doar parțial decupate. Se practică pentru sporirea operativității în perforarea cartelelor și evitarea perioadelor de vîrf în munca de perforare. În general, datele constante (permanente) se perforează în întregime, iar cele cu caracter variabil se semiperforează. → și *cartelă permanentă*. **C.** *total*, suport tehnic de date purtător de totaluri obținute simultan cu prilejul imprimării modelelor de situații ale sistemului informațional financiar-contabil. Are deosebită importanță în sporirea operativității prelucrării în continuare a datelor pentru întocmirea lucrărilor de sinteză ale sistemului informațional financiar-contabil, în sensul că nu se mai vehiculează întregul volum de cartele (de bază sau primar), ci doar uh număr restrins de cartele-total. A fost larg folosită

în prelucrarea datelor cu echipament mecanografic. **C.** *variabilă*, suport tehnic purtător de date variabile care, împreună cu cartelele permanente, participă la prelucrarea integrată a datelor sistemului informațional financiar-contabil.

CARTOTECĂ, cutia, lada sau dulapul special în care sînt așezate fișele cu datele sau documentele care privesc evidența materialelor, mijloacelor fixe etc. ale unei unități economice sau bugetare, într-o anumită ordine (vertical, orizontal, clasate etc.).

CATALOG DE MĂRFURI, liste broșate sau carte, în care se înscriu mărfurile cu denumirea lor și alte indicații privind calitatea, dimensiunile, prețurile etc. Uneori poate cuprinde și probe de mărfuri lipite pe paginile catalogului. Se întocmește pentru a înlesni reclama mărfurilor și a facilita încheierea de comenzi din partea clienților. **C.** *de prețuri*, listă în care mărfurile sau produsele sînt înscrise în ordine alfabetică, pe sortimente și calități, cu prețul de achiziție, loco magazin pentru materiale și cu prețul de livrare pentru produse fabricate. În aceste cataloage, materialele și produsele finite sînt indicate și cu simbolul cifric corespunzător din nomenclator. → și *nomenclatura materialelor*, *simbolizare*.

CATALOGUL PROGRAMELOR DIN BIBLIOTECA NAȚIONALĂ DE PROGRAME, lista cu programele omologate și luate în evidență Bibliotecii naționale de programe a Institutului central pentru conducere și informatică. → și Biblioteca națională de programe; Institutul central pentru conducere și informatică.

CĂUTARE, operație de găsire sau regăsire a articolelor sau a înregistrărilor necesare într-un fișier. Operația este automată, are la bază anumiți indicatori sau chei. → și *cheie*.

CEAS DE PONTAJ CU BANDĂ, aparat care servește la stabilirea exactă a zilei, orei și minutului la care personalul muncitor a sosit la lucru la întreprindere sau a plecat din întreprindere. Aparatul are o bandă de hîrtie care trece printr-un spațiu deschis de mărimea necesară pentru ca persoana care pontează să-și poată înscrie numărul de marcă și semnătura, după care, prin manevrarea unei pîrghii, să imprime în dreptul semnăturii, data zilei, ora și minutul indicat în acel moment în cadranul ceasului. **C.** *cu fișe*, aparat care servește la înregistrarea sosirii și plecării din întreprindere a personalului muncitor. La sosire, acesta ridică dintr-un sistem de cartotecă, amplasat la poartă, fișa în care este înscrisă marca sa, o introduce în dispozitivul ceasului de pontaj, care imprimă pe fișă ora și minutul indicat în acel moment pe cadranul ceasului. Fișa astfel imprimată este așezată apoi la locul rezervat în cartoteca numărului respectiv de marcă. Ceasul are un dispozitiv cu ajutorul căruia, marcarea celor întîrziați se face cu o altă culoare. După trecerea orei reglementare, pontatorul realizează evidența operativă a celor întîrziați, dacă datele se prelucrează manual. Ceasul poate fi cuplat cu un dispozitiv de perforat cartele sau bandă, în vederea introducerii automate a datelor în sistemul de prelucrare. → și *evidența pontajului*.

CEC MAGNETIC, suport tehnic de date, prevăzut cu posibilități de înregistrare magnetică a unor date mai importante, ca, de exemplu, numărul cecului, codul cui aparține, codul operației înregistrate, tariful operației înregistrate etc.

CELULA MAGNETICĂ, subdiviziune folosită în organizarea memoriei auxiliare a calculatorului electronic pe folii magnetice. Un dispozitiv de memorie bazat pe folii magnetice are 10 celule a cîte 20 de subcelule. Într-o celulă sînt 10 folii magnetice, fiecare folie fiind adresabilă. Capacitatea de a memora a unei celule poate ajunge și pînă la 40 milioane de biți în funcție de tipul de fabricație și densitatea

înregistrărilor. → și *bit*. **C.** *memoriei*, entitate adresabilă a memoriei calculatorului electronic. **C.m.** se identifică printr-un număr numit adresa **e.m.** respective. Sub aspectul capacității de memorie, **C.m.** se compune dintr-un număr de biți în care se poate înregistra un cuvînt sau o parte de cuvînt; numărul de biți este constant pentru un calculator dat.

CENTRALIZAREA DATELOR CONTABILE, operație de însumare la anumite perioade, a *datelor contabile pe grupe omogene, în vederea obținerii unor indicatori* cuprinși în situații care să facă posibilă privirea de ansamblu asupra activității întreprinderii în întregul ei sau numai asupra unei părți din această activitate. În economia socialistă, centralizarea se face, în primul rînd, în cadrul fiecărei întreprinderi cu ajutorul balanței de verificare și apoi pe ramuri de activitate economică cu ajutorul bilanțurilor. → și *balanță de verificare, bilanț*. **C.** *documentelor*. → și *document centralizator*.

CENTRALIZAREA DĂRILOR DE SEAMĂ, operație de însumare a indicatorilor din dările de seamă statistice ale întreprinderilor din cadrul unei unități tutelare: centrală, trust, minister.

CENTRALIZATOR, document cumulativ folosit pentru înregistrarea simultană, prin transcopiere de date de pe documente primare reprezentînd operații economice omogene, atît pe fișa de cont analitic, cît și pe centralizator. Cu ajutorul acestor centralizatoare se asigură egalitatea dintre fiecare cont sintetic și conturile sale analitice, deoarece, pe de o parte, în ele se înregistrează operațiile economice simultan cu înregistrarea lor prin transcopiere, iar pe de altă parte, aceste centralizatoare servesc la întocmirea notei de contabilitate, pentru a se face apoi înregistrările și în conturile respective. **C.** se folosesc în forma de contabilitate maestru șah. În forme de înregistrare pe jurnale au fost înlăturate. În condițiile prelucrării automate a datelor se obțin automat din fișiere sortate după criterii dorite.

CENTRUL DE CALCUL ELECTRONIC, unitate economică care funcționează independent sau în cadrul structurii organizatorice a unității socialiste, cu sau fără personalitate juridică, dotată cel puțin cu un calculator electronic avînd ca obiect analiza și proiectarea de sisteme informatice, prestări de servicii de prelucrare automată a datelor, asistență tehnică de specialitate pentru implementarea, exploatarea, menținerea în funcțiune a sistemelor informatice și pregătirea de cadre de specialitate. Se constituie în conformitate cu normele de structură prevăzute în Decretul 499/1973 privind organizarea unitară a activității de informatică, după cum urmează: mare/mijlociu/mic, avînd drept criteriu de dimensiune capacitatea de memorie internă a calculatorului electronic exprimată în kilooctețI: peste128; 64—128; 32—64 și număr de personal 90; 60: 25. La rîndul lor, capacitatea de memorie a calculatorului/calculatoarelor și numărul de personal sînt determinate de volumul datelor de prelucrat pentru a obține situațiile (rapoartele) de ieșire cerute, complexitatea prelucrărilor, importanța și specificul activității unității socialiste. Structura organizatorică a **c.** de **c. e.** este în directă legătură cu natura și volumul sarcinilor grupate în sarcini de cercetare și/sau proiectare, sarcini de prelucrare automată a datelor și sarcini funcționale. Pentru cuprinderea și realizarea sarcinilor de cercetare-proiectare se organizează laboratoare de cercetare, ateliere de proiectare; pentru sarcini de prelucrare automată a datelor se organizează; ateliere de exploatare, întreținere, reparații; secții de exploatare și oficii de calcul, iar pentru sarcini funcționale se organizează servicii și birouri. Compartimentele menționate sînt încadrate cu personal avînd funcții de conducere: director centru de calcul; director adjunct tehnic; șef oficiu de calcul; șef stație de calcul și personal cu funcții

de execuție de specialitate: analist (programator, inginer de sistem, instructor) principal gradul I, gradul II și gradul III; analist, programator, inginer de sistem instructor; analist (programator) principal-ajutor; analist (programator)-ajutor;, șef tură (formație) exploatare; operator principal (calculator electronic, bandotecă, discotecă); operator/calculator electronic, bandotecă, discotecă); operator principal (mașini contabilizat-facturat, tabulare), controlor principal de date; operator (mașini de facturat-contabilizat, tabulare), controlor de date; operator principal (perforare, verificare, sortare); operator (perforare, verificare, sortare). → și *Centrul de calcul electronic departamental*; **C. de c.e.** *al unității socialiste*, **C. de c.e.** *teritorial*. **C.c.e.** *al unității socialiste* organizat în cadrul unității socialiste, fără personalitate juridică, are ca obiect al activității cercetarea, proiectarea sistemului informatic pentru propria unitate socialistă, implementarea și menținerea în funcțiune a acestuia, prelucrarea datelor în scopul furnizării de informații necesare conducerii. Se înființează prin ordinul ministrului ministerului tutelar și cu avizul Institutului central pentru conducere și informatică. → și *Centrul de calcul electronic*. **C.c.e.** departamental/ramură, organizat în cadrul ministerului sau a unuia din departamentele acestuia, fără personalitate juridică, avînd ca obiect al activității analiza și proiectarea de sisteme informatice la nivel de ramură, precum și pentru unitățile din subordine, în scopul furnizării informațiilor conducerii ministerului/ departamentului, prestări de servicii constînd din asistență tehnică de specialitate pentru implementarea, exploatarea și menținerea în funcțiune a sistemelor informatice și pregătirea cadrelor de informaticieni pentru unitățile din subordine. Poate să aibă rol de coordonator al activității de informatică la nivelul ramurii. Se înființează prin ordinul ministrului sau al conducătorului organului central și cu avizul Institutului Central de conducere și informatică.→ și *Centrul de calcul electronic*. **C.c.e.** *teritorial*, organizat pe lîngă consiliile populare, cu personalitate juridică, avînd ca obiect al activității cercetarea, proiectarea de sisteme informatice la nivel teritorial, precum și pentru unitățile socialiste din județ și județele învecinate, prestări de servicii constînd din: asistență de specialitate: implementarea, exploatarea și menținerea în funcțiune de sisteme informatice; prelucrare a datelor și pregătirea cadrelor pentru unitățile socialiste servite. Activitatea **c.c.e.t.** este coordonată de Institutul Central pentru Conducere și Informatică. Se înființează prin ordinul conducătorului consiliului popular al județului și cu avizul I.C.I.

CERCETARE OPERAȚIONALĂ, ansamblul metodelor (atît matematice, cît și tehnice) de analiză a fenomenelor organizatorice, adică a fenomenelor care exprimă relații active între elementele sistemelor compuse dintr-un număr mare de elemente. Cercetarea operațională se ocupă în special cu analiza situațiilor complexe, prelucrarea unor alternative de procedee și pregătirea bazelor pentru motivarea deciziei în cazul comenzii sistemelor, în scopul atingerii obiectivului trasat sau al obținerii unui rezultat pe o cale optimă, printr-un criteriu oarecare. Cuvîntul „operațional" provine de la denumirea cercetării operaționale, a fost preluat din terminologia militară. Operația după această terminologie înseamnă ansamblul activităților de luptă desfășurate după un plan unic, pentru atingerea unui obiectiv. În epoca actuală, **c.o.** este aplicată la probleme economice-financiare pentru că trebuie să ofere, pe baza studiului operațiilor, date cantitative pentru luarea unor decizii de către organele de conducere. Cele mai cunoscute procedee folosite de **c.c.** sînt: modelele matematice, teoria firelor de așteptare, teoria probabilităților, confruntarea și analiza regresivă etc., în afara programării liniare care este considerată ca fiind unul din principalele procedee ale cercetării. Condițiile necesare efectuării acestor cercetări, la nivelul întreprinderii, sînt: existența unei bogate documentări obținute cu ajutorul normării contabilității, pentru culegerea și valorificarea datelor numerice; posibilitatea organizării unor discuții concrete între specialiștii cercetători economiști ai întreprinderii; găsirea unor metode de investigație și de cercetare care să

permită valorificarea informațiilor culese pentru rezolvarea problemelor de conducere a întreprinderii și a celor pe care le ridică studiul științific al fenomenelor economice. → și *programare liniară*.

CERERE DE MATERIALE, document întocmit pentru materialele care nu se eliberează zilnic din depozitele întreprinderii, ci la perioade de timp mai îndelungate. În aceste cazuri se folosește fișa limită de materiale. → și *fișa limită de materiale*.

CERNEALA MAGNETICĂ, cerneala specială care conține substanțe magnetizabile, folosită pentru completarea documentelor primare sau a unor cartele tip în vederea citirii automate a datelor și introducerii lor în calculator.

CERTIFICAT DE ORIGINE, document eliberat, de regulă, de Camerele de Comerț, prin care se dovedește originea mărfii și țara în care a fost produsă. Documentul este necesar în operațiile de comerț exterior și servește la încadrarea mărfii în tariful vamal, precum și la acordarea licențelor de import etc.

CHEIE, ansamblul de semne asociate din cifre, cifre și litere, prin intermediul căruia se identifică o înregistrare din fișier sau un fișier în baza de date sau banca de date. **C.,** cod al înregistrării reprezentînd un cîmp al înregistrării din punct de vedere fizic. **C.** *de acces* prin care se indică poziția fizică sau logică a unui articol sau unei înregistrări într-un fișier aflat pe un suport magnetic cu acces direct. → și *acces direct*. **C.** *de sortare*, în baza căreia are loc căutarea înregistrărilor într-un fișier și ordonarea lor într-un nou fișier.

CHELTUIELI, consumul de mijloace de producție și mijloace bănești pentru a satisface o trebuință de ordin productiv sau neproductiv reflectat în contabilitate în expresie valorică. **C.** *antecalculate*, stabilite prin planul de cheltuieli înainte de a se efectua. **C.** *anticipate*, se efectuează în perioada de gestiune curentă, dar privesc producția din perioadele viitoare de gestiune. Costul efectiv al producției cuprinde **c.a.** făcute pentru producția din perioada de gestiune respectivă. De aceea, potrivit principiului delimitării cheltuielilor, este necesar ca toate cheltuielile efectuate în perioada curentă de gestiune, dar care privesc producția ce urmează a se obține în perioadele viitoare de gestiune, să fie obligatoriu repartizate numai asupra perioadelor viitoare de gestiune. Nedelimitarea justă a acestor cheltuieli provoacă o variație a costului de la o perioadă la alta, ceea ce constituie un aspect negativ și o denaturare a situației economice și financiare a întreprinderii. Aceste cheltuieli, cunoscute sub numele de **c.a.** sau cheltuieli privind perioadele viitoare de gestiune cuprind: chiriile și abonamentul la publicații plătite anticipat; cheltuieli pentru executarea lucrărilor pregătitoare miniere; cheltuieli pentru reparații curente la întreprinderile sezoniere și alte cheltuieli anticipate; proiectarea unui produs nou și elaborarea procesului tehnologic pentru fabricarea lui; proiectarea sculelor și dispozitivelor speciale și elaborarea procesului de fabricație a acestora; întocmirea documentației pentru normele de consum și a planului de cheltuieli pentru fabricare de produse noi; încărcarea materialelor, semifabricatelor, dispozitivelor și instrumentelor pentru fabricarea produsului nou; valoarea produsului nou fabricat ca prototip; readaptarea și aranjarea instalațiilor; diferența între prețul planificat și costul de producție al prototipului sau al primei partizi de produse fabricate sub forma însușirii producției etc. Contabilitatea sintetică se ține la contul sintetic „Cheltuielile anticipate", iar cea analitică la conturile analitice: „Cheltuieli pentru reparații curente și revizii tehnice" în cazul cînd acestea privesc mai multe perioade de gestiune, „Cheltuieli pentru abonamente" etc. Contul sintetic **c.a.** se debitează pentru comenzile executate de către secțiile auxiliare cu costul efectiv al acestor comenzi, care urmează a se repartiza pe mai multe perioade de gestiune prin creditul conturilor „Cheltuie-

lile activităţilor auxiliare". Se mai debitează cu sumele plătite prin casieria întreprinderii sau prin bancă, precum şi din avansurile spre decontare, prin creditul conturilor Casa, Cont curent, Debitori etc. Creditarea contului sintetic **c.a.** se face la finele fiecărei luni cu cota de cheltuieli privind perioada curentă de gestiune, prin debitul conturilor care ţin evidenţa cheltuielilor aferente locurilor ce trebuie să le suporte („Cheltuielile producţiei de bază", „Cheltuielile activităţilor auxiliare", „Cheltuielile generale ale întreprinderii" etc. Organizarea contabilităţii cheltuielilor pentru asimilarea produselor noi şi repartizarea lor este condiţionată de tipul de organizare a producţiei întreprinderii. Astfel, la întreprinderile cu producţie individuală (comenzi speciale) sau în serii mici, repartizarea acestor cheltuieli se face direct şi integral asupra comenzilor respective, creditîndu-se contul **c.a.** şi analiticul său prin debitul contului „Cheltuielile producţiei de bază" sau „Cheltuielile activităţilor auxiliare şi anexă". La întreprinderile cu producţie de serie mare sau de masă, care fabrică produsele noi într-o perioadă mai îndelungată şi pentru mai mulţi beneficiari, repartizarea cheltuielilor de asimilare se face asupra producţiei din perioada curentă de gestiune treptat, în raport de termenul de amortizare stabilit şi de volumul fabricaţiei din această perioadă. Dacă fabricarea propriu-zisă a unui prototip a fost prevăzută în planul de producţie, planul costurilor, planul fondului de retribuire etc., cheltuielile ocazionate de fabricarea prototipului fiind cuprinse în aceste planuri, ele urmează a se înregistra fie în contul analitic al contului cheltuielile producţiei de bază fie în acela al contului cheltuielile activităţilor auxiliare şi anexe. Pentru urmărirea repartizării la timp a acestor cheltuieli asupra producţiei din fiecare lună se foloseşte un scadenţar special. → şi *cheltuieli de asimilare a producţiei noi; scadenţarul cheltuielilor anticipate.* **C.** *comune ale secţiei*, cont de activ la care se înregistrează cheltuielile privind întreţinerea şi funcţionarea utilajului, cheltuielile generale şi neeconomicoase ale secţiilor principale de producţie. Se debitează în cursul lunii cu aceste cheltuieli prin creditul conturilor de „Materiale", cu preţul de înregistrare al materialelor, Decontări cu personalul, cu retribuţiile cuvenite personalului secţiilor principale de producţie şi se creditează la sfîrşitul lunii cu cheltuielile repartizate asupra conturilor care trebuie să le suporte: „Cheltuielile producţiei de bază", „Debitori" cu sumele imputate persoanelor vinovate pentru cheltuieli nelegale şi neeconomicoase etc. De regulă, la sfîrşitul lunii, contul **ch.e** ale **s.** nu prezintă sold, sau are sold debitor cînd încă n-au fost repartizate integral cheltuielile comune ale secţiei. → şi *cheltuieli cu întreţinerea şi funcţionarea utilajului Vol. I.* **C.** *cu exploatarea utilajului*, cont de activ la care se înregistrează cheltuielile efectuate pentru întreţinerea utilajelor folosite la executarea lucrărilor de construcţii-montaj, geologice şi de foraj, chiria aferentă utilajelor închiriate care se înregistrează de către unităţile de construcţii-montaj, geologice şi de foraj direct în contul „Cheltuielile producţiei de bază" sau „Cheltuielile generale ale întreprinderii", după cum au fost prevăzute în indicatoarele normelor de deviz. Bazele şi staţiile de utilaj-transport (cu contabilitate separată) din cadrul trusturilor şi întreprinderilor de construcţii-montaj, geologice şi foraj înregistrează chiria pentru utilajele închiriate de la terţi la contul „Cheltuieli pentru exploatarea utilajului", care se debitează cu cheltuielile efectuate în cursul lunii pentru funcţionarea şi întreţinerea utilajului şi se creditează la sfîrşitul lunii prin debitul contul „Cheltuielile producţiei de bază" cu cheltuielile repartizate asupra producţiei de bază. → şi *Cheltuielile cu întreţinerea şi funcţionarea utilajului Vol. I.* **C.** *cu întreţinerea şi funcţionarea organelor de stat* cuprind: cheltuielile cu organele puterii de stat (Marea Adunare Naţională, Preşedinţia Republicii, Consiliul de Stat, consiliile populare), cheltuielile cu organele centrale şi locale ale administraţiei de stat, cheltuielile cu organele administrative care conduc activitatea economică, cheltuielile cu ministerele, instituţiile centrale etc. **C.** *de circulaţie*, cont de activ, cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea cheltuielilor ocazionate de aprovizionare şi desfacere a mărfurilor în comerţul cu ridicata, cu amănuntul, în alimentaţia publică, legu-

melor şi fructelor şi ambalajelor. Se debitează prin creditul conturilor: „Decontări cu personalul", cu retribuţiile cuvenite personalului, „Decontări cu bugetul statului" cu impozitul datorat bugetului statului pentru retribuţii; „Decontări privind asigurările sociale" cu contribuţiile privind asigurările sociale; „Furnizori" cu pierderi la mărfuri pe timpul transportului; „Mărfuri în unităţile cu amănuntul" cu pierderi la mărfuri pentru păstrare şi manipulare şi pentru risc la vînzare; „Ambalaje" cu cheltuieli de casare de ambalaje; „Materiale" cu valoarea materialelor folosite pentru ambalat mărfuri şi pentru întreţinere; cheltuieli de transport-aprovizionare" cu cheltuielile ocazionate de aprovizionarea şi desfacerea mărfurilor, „Decontări privind amortizările" cu amortizarea aferentă mijloacelor fixe; „Cont curent" cu dobînzi, cheltuieli şi reclama; „Debitori" cu cheltuieli de deplasare; „Cheltuieli generale ale întreprinderii" cu cota de cheltuieli generale ale întreprinderii pentru sectorul comercial etc. Se creditează la sfîrşitul lunii prin debitul conturilor: „Venituri din activitatea de bază" cu cota de cheltuieli aferentă mărfurilor vîndute" desfăşurat pe analitice: din vînzarea cu ridicata a mărfurilor; din vînzarea cu amănuntul a mărfurilor; din vînzarea mărfurilor prin unităţile de alimentaţie publică etc. Rulajul debitor al contului **c.** de **c.** comparat cu planul **c.** de **c.** arată modul cum a fost realizată activitatea de comerţ, cu cheltuieli de dorit minime pentru un beneficiu maxim. Soldul contului **c.** de **c.** este debitor reflectînd cota de **c.** de **c.** aferentă mărfurilor în stoc. **C.** *de desfacere*, cont de activ, cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea cheltuielilor ocazionate de vînzarea produselor fabricate: ambalarea, încărcarea-descărcarea, transportul, cheltuieli suplimentare cu pregătirea produselor pentru export etc. Se debitează în cursul lunii prin creditul conturilor: „Materiale" cu preţul de înregistrare al materialelor consumate pentru necesităţile de desfacere, „Decontări cu personalul" cu retribuţiile cuvenite personalului muncitor folosit pentru desfacerea produselor, „Casa" cu cheltuielile de desfacere plătite în numerar etc. Se creditează la sfîrşitul lunii prin debitul conturilor: „Venituri din activitatea de bază", cu **c.** de **d.** aferente produselor vîndute şi încasate în cursul lunii. Rulajul debitor al contului **c.** de **d.** mare prezintă semnificaţia unei activităţi de desfacere de amploare, dar totodată o cerinţă de sporire a preocupărilor întreprinderii pentru încasarea contravalorii produselor vîndute şi reducerea continuă a nivelului acestor cheltuieli, care, în final, afectează nivelul veniturilor din activitatea de bază. Soldul debitor al contului reprezintă **c.** de **d.** aferente produselor aflate în stoc sau expediate şi neîncasate, mărimea lui trebuie să fie cît mai mică. **C.** *de transport-aprovizionare*, cont de activ, cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea cheltuielilor ocazionate de procurarea materiilor prime, materialelor şi obiectelor de inventar în scopul producţiei. Se debitează prin creditul conturilor: „Furnizori" cu sumele facturate de furnizori pentru transportul şi aprovizionarea cu materiale şi obiecte de inventar; „Carnete de cecuri cu limită de sumă" cu cheltuielile de transport-aprovizionare plătite cu cecuri din carnete cu limită de sumă etc. Se creditează prin debitul conturilor: „Cheltuielile producţiei de bază"; „Cheltuielile activităţilor auxiliare"; „Cheltuieli generale ale întreprinderii" etc. cu cota de cheltuieli de transport-aprovizionare aferentă: materialelor eliberate pentru producţia de bază; întreţinerea şi funcţionarea utilajului şi nevoile generale ale secţiilor principale de producţie; pentru nevoile administrativ-gospodăreşti. Rulajul debitor al contului **c.** de **t.n.** mare, semnifică o activitate amplă de aprovizionare, comparat cu nivelul planificat al **c.** de **t.n.**; măsura în care s-a respectat acest nivel şi este necesar ca nivelul cheltuielilor efective de transport-aprovizionare să fie cît mai mic, întrucît afectează costul efectiv al materialelor şi în final costul de producţie. Soldul contului debitor exprimă **c.** de **t.n.** aferente materialelor şi obiectelor de inventar aflate în stoc, o imobilizare a fondurilor circulante care diminuează viteza de rotaţie a mijloacelor circulante. **C.** *generale ale întreprinderii*, cont de activ cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea cheltuielilor ocazionate de asigurarea condiţiilor de ordin general al întreprinderii, precum şi o seamă de cheltuieli neeconomi-

coase. Se debitează prin creditul conturilor: „Decontări cu personalul" cu retribuţiile de bază şi suplimentare cuvenite personalului de conducere, tehnic, economic, de altă specialitate şi administrativ, precum şi personalului muncitor direct productiv cuvenite pe timpul întreruperilor din cauze externe; „Decontări privind asigurările sociale" cu contribuţii la asigurări sociale asupra retribuţiilor incluse în categoria **c.g.** ale **î.**; „Decontări cu bugetul statului" cu impozitele asupra retribuţiilor şi cele pe clădirile de interes general ale întreprinderii; „Furnizori" cu preţul de facturare a lucrărilor executate şi serviciilor prestate de furnizori pentru nevoile generale ale întreprinderii; „Materiale" cu contravaloarea materialelor la preţ de înregistrare folosite pentru nevoile administrativ-gospodăreşti ale întreprinderii; „Casa" cu cheltuielile administrativ-gospodăreşti ale întreprinderii plătite în numerar; „Cont curent" cu amenzile, penalităţile, cheltuielile de judecată neimputabile plătite din disponibilul de mijloace băneşti de la bancă etc. Se creditează la sfîrşitul lunii, prin debitul conturilor (prin aplicarea unor criterii de repartizare; retribuţii directe, materii prime etc.): „Cheltuielile producţiei de bază" şi respectiv „Cheltuielile activităţilor auxiliare" cu cotele de **c.g.** ale **î.** repartizate asupra producţiei de bază şi, respectiv, auxiliare): „Casa" şi „Cont curent" cu amenzile, penalităţile, cheltuielile de judecată etc. încasate în numerar sau în contul de disponibil la bancă etc. Rulajul debitor al contului **c.g.** ale **î.** este permanent în atenţia controlului preventiv pentru a reduce nivelul acestor cheltuieli, ele diminuînd beneficiile întreprinderii. **C.** *pentru lucrări de construcţii interne*, cont de activ, la care se înregistrează, în contabilitatea întreprinderii de construcţii, toate cheltuielile care nu se decontează clienţilor şi care cuprind cheltuielile ocazionate de lucrările de construcţii interne, ca, de exemplu, lucrările de organizare a şantierelor. Lucrările se execută pe seama cheltuielilor directe (schelărie, cofraje etc.) şi pe seama cheltuielilor indirecte. Se debitează cu cheltuielile efectuate pentru aceste lucrări prin creditul conturilor: „Materiale", „Decontări cu personalul" etc. şi se creditează cu costul lucrărilor terminate şi decontate prin debitul conturilor: „Cheltuielile producţiei de bază, cheltuieli generale ale întreprinderii. Soldul debitor al contului reprezintă cheltuielile aferente lucrările neterminate. **C.** *pentru premii Loto-Pronosport*, cont de activ, care funcţionează în contabilitatea centralei Loto-Pronosport şi în care se înregistrează premiile acordate cîştigătorilor participanţi. Se debitează cu premiile acordate şi se creditează, la sfîrşitul lunii, cu valoarea totală a acestor premii prin debitul contului Beneficii şi Pierderi.

CHELTUIELILE ACTIVITĂŢILOR AUXILIARE, cont de activ cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea cheltuielilor cu acelaşi nume şi se calculează costul producţiei auxiliare, cele ocazionate de desfăşurarea activităţii secţiilor de producţie auxiliară. Se debitează în cursul lunii cu toate cheltuielile directe şi indirecte privind activităţile auxiliare, iar la sfîrşitul lunii se creditează cu repartizarea lor asupra producţiei finite. Soldul debitor reprezintă cheltuielile aferente producţiei auxiliare neterminate. → şi *Producţie auxiliară*. **C.** *producţiei de bază*, cont de activ, cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea cheltuielilor directe (materii prime, manopera directă etc.), cît şi a celor repartizate la sfîrşitul lunii pe baza unor chei de repartizare din conturile de cheltuieli comune ale secţiei şi cheltuieli generale ale întreprinderii, în scopul calculării costului efectiv al producţiei de bază. Se debitează în cursul lunii prin creditul conturilor: „Materiale" cu contravaloarea materiilor prime la preţ de înregistrare, date în consum pentru producţia de bază; „Cheltuieli de transport-aprovizionare", cu cota aferentă de cheltuieli de transport-aprovizionare proporţională cu cantitatea de materiale date în consum pentru producţia de bază; „Decontări cu personalul" cu retribuţiile cuvenite muncitorilor direct productivi; „Decontări privind amortizările" cu amortizarea calculată asupra mijloacelor fixe folosite în producţia de bază (în cazul folosirii articolului de calculaţie „amortizarea mijloacelor fixe") etc., iar la sfîrşitul lunii şi prin creditul conturilor: „Cheltuielile activită-

ţilor auxiliare" cu costul efectiv al lucrărilor executate şi serviciilor prestate de secţiile auxiliare pentru producţia de bază; „Cheltuieli comune ale secţiei" şi „Cheltuieli generale ale întreprinderii" cu cota aferentă de cheltuieli repartizate asupra producţiei de bază etc. Se creditează prin debitul conturilor: „Decontarea producţiei" cu costul efectiv al produselor finite obţinute şi al lucrărilor executate şi serviciilor prestate în cursul lunii de către producţia de bază. Soldul debitor al contului reprezintă cheltuielile aferente producţiei neterminate.

CHESTIONARUL, procedeu de culegere a datelor pentru analiza sistemului informaţional financiar-contabil, pe baza completării unor chestionare multiplicate, difuzate simultan la personalul din toate compartimentele supuse analizei. Pentru elaborarea chestionarului este necesar ca analistul de sistem sau colectivul de analiză să aibă o experienţă mare în analiza sistemului informaţional pentru a formula întrebările al căror răspuns să furnizeze totalitatea datelor necesare pentru analiză. Se recomandă ca înainte de a fi difuzat chestionarul pentru culegerea datelor, să fie experimentat, completîndu-se prin interviu direct. Numărul de întrebări să nu depăşească 15—20, întrebările să fie clare, uşor de înţeles şi completat răspunsul pentru fiecare persoană care participă la executarea sistemului informaţional. Întrebările trebuie astfel formulate încît să nu determine un răspuns de forma „da", „nu". Răspunsurile să aibă în vedere evidenţierea cauzelor care conduc la aspecte nefavorabile şi să sugereze unele măsuri sau soluţii de îmbunătăţire cu indicarea nivelului ierarhic care poate lua decizii de aplicare. Pentru a evita un număr mare de întrebări, chestionarul se poate circumscrie la o problemă, un subsistem etc. Procedeul prezintă avantajul că întrebările din chestionar se pot stabili în fluxul logic al faptelor, iar răspunsurile să fie date pe parcurs într-un anume termen, oferind posibilitatea unei documentări şi unei exprimări mai clare şi precise, obţinîndu-se astfel la un moment dat, într-un timp relativ scurt, totalitatea şi omogenitatea datelor necesare analizei, cu un colectiv relativ restrins. Chestionarul prezintă dezavantaje: limitează analiza la datele culese prin răspunsuri la chestionar. Unele răspunsuri pot fi incomplete, fapt care necesită folosirea unui alt procedeu pentru completarea lor. Necesită pregătirea temeinică a personalului în vederea completării chestionarului cu răspunsuri sincere, reale, complete şi la timpul dinainte stabilit.

CHITANŢIER, carnet, registru, cu regim special, cuprinzînd un anumit număr de foi (chitanţe) detaşabile pe care sînt imprimate diferite date. Eliberarea acestor carnete se face de către compartimentul financiar-contabil. → şi *chitanţă.*

CIBERNETICA, ştiinţa despre conducere; în înţeles larg, care se referă la legile generale ale proceselor de conducere în sistemele sociale, în organismele vii şi în dispozitivele sau instalaţiile tehnice. După sfera de studiu, cibernetica poate fi: biologică, tehnică, economică etc. Cuvîntul cibernetică este de origine grecească şi provine de la cuvîntul „Kibernetis" care înseamnă „cîrmaci", adică „cel ce posedă arta de a conduce o barcă". **C.** s-a născut din necesitatea de adîncire a teoriei privind unele instalaţii, ca, de exemplu automatele, sistemele de telecomunicaţie sau calculatoarele electronice, precum şi din necesităţile de organizare a datelor şi faptelor de experienţă în cadrul unor sisteme cît mai cuprinzătoare. **C.** apare atunci cînd se stabilesc scheme comune, modele matematice comune unor dispozitive tehnice şi unor sisteme biologice. La început, aceste modele se refereau la transmiterea informaţiei şi la sistemele de reglare automată, deci la sisteme de conducere. Principiul de abordare a cibernetică constă în codificarea, transmiterea, păstrarea şi prelucrarea informaţiei; ea se caracterizează prin aceeaşi structură simplă şi de reglare comună, respectiv a proceselor de conducere. Apariţia cibernetică a fost condiţionată de crearea unor maşini noi informaţionale care să transmită, să prelucreze, să recepţioneze şi să conserve informaţia. Aplicarea teoriei

informației este dealtfel strîns legată de **c.** De asemenea, teoria matematică a comunicării prin mesaj a devenit un instrument important de analiză și a găsit o largă utilizare în problemele de economie a întreprinderilor și în contabilitate. O influență hotărîtoare asupra dezvoltării metodelor **c.** au avut-o rezultatele cercetărilor privitoare la calculul probabilităților. **C.** are și un caracter tehnic, deoarece tehnica modernă a pus la dispoziție noi mijloace de cercetare științifică și de stăpînire a realităților. Disciplinele de bază ale ciberneticii, ca știință modernă de conducere, sînt: teoria sistemelor de conducere automată; teoria informației; teoria regulatoarelor din punctul de vedere al posibilității lor de a realiza anumite funcții logice.

CICLAREA UNUI PROGRAM, expresie folosită în prelucrarea automată a datelor, avînd semnificația repetării unui ansamblu de instrucțiuni programate în vederea obținerii unei lucrări a sistemului informațional financiar-contabil. De exemplu, la calcularea retribuției cuvenite tuturor lucrătorilor unei întreprinderi se vor repeta atîtea cicläri de program privind un lucrător cîte sînt necesare pînă se preiau în calcul toate datele din cele „n" cartele în care sînt înregistrate drepturile bănești ale tuturor lucrătorilor.

CICLU, număr determinat de operații elementare necesare efectuării unui calcul cu ajutorul calculatorului electronic. În elaborarea algoritmului unei probleme (unei lucrări a sistemului informațional financiar-contabil) pot interveni mai multe feluri de cicluri: cicluri simple cu un singur criteriu de ieșire; cu două sau mai multe criterii de ieșire. Ciclul este „în cuib" cînd se închide în lanțul de operații al unui alt ciclu, obținîndu-se un cuib de două cicluri. Primul, denumit ciclu interior care este în lanțul ciclului exterior. Prin recursivitate se pot obține cuiburi multiple. **C.** *de acces al memoriei*, succesiunea ansamblului de operații implicate în transferul datelor în/sau din memoria calculatorului electronic. Operativitatea (viteza) cu care se realizează **c.** de **a.** al **m.** este un criteriu de apreciere a performanței calculatorului electronic. **C.** *de căutare*, ansamblu de operații care se repetă în procesul căutării unui articol sau a unei înregistrări. **C.** *de fabricație*, durată a procesului de producție, calculată de la intrarea materiilor prime și a materialelor în procesul de producție pînă în momentul obținerii produsului finit. **C.** de **f.** este format din timpul reclamat de pregătirea operațiilor tehnologice (întocmirea documentației tehnice și tehnologice, aprovizionarea cu S.D.V.-uri și materiale, reglarea utilajelor ș.a.), timpul necesar efectuării operațiilor tehnologice, timpul necesar transportului la magazii a produselor finite și a controlului calității acestora etc. **C.** de **f.** poate fi redus prin lichidarea întreruperilor în producție, automatizare, electrificare, cooperare, chimizarea producției, introducerea tehnicii și tehnologiei moderne la nivel mondial etc. **C.** *de memorie*, timpul minim dintre două apeluri consecutive la memoria calculatorului electronic. **C.** *mașinii de calcul*, unitate de timp în care se poate repeta un ordin.

CIFRA, semn convențional care reprezintă prin el însuși un număr. Provine de la cuvîntul arab „sifir", care însemnă zero, întrucît mai înainte nu se folosea în numerotație semnul zero. **C.** *binară*, semn convențional aparținînd sistemului de numerație binar. Ea poate fi cifra 0 sau 1. → și *bit*. **C.b.** *de control*, cifră rezultată din adunarea unor cifre binare, folosită ca cifră de control. **C.b.** *de paritate*, → și *Bit de paritate*. **C.b.** *de start*, cifră folosită în transmisia de date, „pornit-oprit" în vederea identificării corecte la recepție a datelor transmise. **C.** *de control* → și *număr de control*. **C.** *de semn*, cifră stabilită convențional pentru a indica semnul algebric al numărului reprezentat. **C.** *de transport*, cifră ce depășește cel mai mare număr ce poate fi reprezentat la rangul respectiv și este transferată la rangul următor pentru a fi prelucrată. **C.** *zecimală*, cifră a sistemului de numerație cu baza zece.

CILINDRU, totalitatea pistelor la discurile magnetice aflate pe aceeași generatoare. → și *pista.*

CIRCUIT, sistem de legătură între două sau mai multe puncte prin care circulă curenți electrici, materializînd comunicarea informației. **C.** *bistabil,* care basculează alternativ în funcție de impulsurile primite într-un sens sau altul. Aplicat la memoriile calculatorului electronic pentru a obține semnificația celor două cifre ale sistemului binar, în baza căruia calculatoarele electronice prelucrează datele. **C.** *booleen,* în care mărimile de stare pot avea numai una din două valori posibile. **C.** *duplex,* circuit care permite transmiterea simultană în ambele sensuri a datelor pe linii de comunicații între punctul de transmitere și punctul de recepție. **C.** *integrat* (circuit electronic), cuprinzînd elemente active de circuit, elemente pasive liniare și neliniare, cum și conexiuni. Este utilizat în fabricarea calculatoarelor din a treia generație. **C.** *logic* (element logic), model fizic al unor funcții booleene de mai multe variabile. Prin el se realizează și operațiile logice „Da", „Nu", „Și", „Sau". **C.** *semiduplex,* circuit care permite transmiterea în ambele sensuri a datelor, dar alternativ. **C.** *simplex,* circuit care permite transmiterea datelor pe linii de comunicații între două puncte numai într-un singur sens.

CIRCULAȚIA DOCUMENTELOR, mișcarea succesivă a documentelor din momentul întocmirii sau intrării lor în întreprindere și pînă la clasarea lor la arhivă. Condițiile esențiale ale organizării raționale a circulației documentelor sînt: să se facă pe cele mai scurte căi și prin cît mai puține verigi organizatorice ale întreprinderii; să asigure o continuitate, iar rezolvarea problemelor pe baza datelor din documente să se facă în toate verigile, fără întîrziere, complet și în termenul stabilit prin schema circulației documentelor. → și *clasare; grafic; arhivă.* **C.** *informațiilor,* deplasarea informațiilor pe verticală și orizontală în cadrul structurii organizatorice a unității socialiste, respectîndu-se sau nu anumite reguli privitoare la cantitate, sens, viteză, suport etc. **C.i.** poate fi: continuă, pe măsura generării lor, periodică, sistematică, nesistematică, reglementară sau nereglementară etc.

CITIRE, operația de extragere dintr-un mediu de memorie internă a mașinii de calcul sau externă de pe un suport de date. **C.** poate fi distructivă, cînd conținutul memoriei citit se anulează și nedistructivă în caz contrar, permițînd ca operația de citire să fie repetată. **C.** *de paraziți,* citire eronată a unui element binar, datorită calității necorespunzătoare a suportului magnetic sau a prezenței unor particule pe suprafața acestuia. **C.** *distructivă,* citire care produce ștergerea de pe suportul de memorie a datelor citite. **C.** *nedistructivă,* citire care nu produce ștergerea datelor citite de pe suportul de memorie.

CITITOR, dispozitiv de citire a datelor de pe un suport de date: cartela perforată, bandă perforată, bandă magnetică, disc magnetic etc. **C.** *de cartele perforate,* dispozitiv prin intermediul căruia se citesc datele de pe cartelele perforate, în vederea introducerii lor în unitatea centrală a calculatorului, pentru a fi prelucrate automat. **C.** *optic,* dispozitiv prin intermediul căruia se citesc datele de pe suporturi de date (documente), reprezentate prin însemnări speciale. Există cititoare optice „monofont" și „multifont", adică acelea care disting un singur fel de scriere de semne sau mai multe feluri de scriere de semne. Cititoarele optice permit introducerea automată a datelor în unitatea centrală a calculatorului cu viteza cea mai mare comparativ cu cititoarele de cartele perforate sau benzi perforate.

CÎMP, grupare de mai multe coloane ale unei cartele perforate, destinată înregistrării datelor reprezentînd o semnificație. Exemplu, cîmp rezervat pentru înre-

gistrarea simbolului contului care se debitează, a simbolului contului care se creditează, suma contului care se debitează, suma contului care se creditează etc.

CLASĂ, ansamblu de elemente care au aceleași proprietăți. În cadrul unui sistem se pot deosebi următoarele categorii de clase: clasa inițială, asupra căreia se aplică procesul de diviziune; clasă derivată rezultată din divizare; clasă nodală, care poate fi divizată în continuare; clasă extremă, care nu mai poate fi divizată. În definirea unei clase trebuie acordată importanță deosebită limitelor ei, astfel încît clasele de pe aceeași treaptă să fie disjuncte.

CLASARE, așezarea obiectelor sau documentelor într-o anumită ordine, luînd ca bază, pentru aceasta, categoria sau caracterele comune ale acestora. Scopul clasării este de a înlesni găsirea cît mai repede a oricărui obiect sau document clasat. **C.** trebuie să fie însă precedată de o clasificare rațională a obiectelor sau documentelor ce urmează a se clasa. **C.** poate fi: provizorie, cînd se referă la obiecte sau documente care mai necesită completări sau de care mai este nevoie în cursul unei anumite perioade de timp și definitivă, care nu mai necesită nici un fel de completare, fiind definitiv rezolvată. **C.** mai poate fi: orizontală sau verticală, după cum obiectele se așază unul după altul în poziție orizontală sau unul deasupra celuilalt, adică în poziție verticală.

CLASIFICARE, procedeu folosit de toate științele și, deci, și de contabilitate și informatică financiar-contabilă, care constă în împărțirea obiectelor sau fenomenelor în clase sau grupe omogene, adică potrivit asemănărilor față de cele din aceeași clasă, în așa fel încît fiecare clasă sau grupă să ocupe un loc constant și precis, în raport de celelalte clase sau grupe. În cadrul metodei, clasificarea prezintă o importanță atît de mare, încît a ajuns să fie considerată ca absolut necesară oricărui fel de cercetare științifică și, deci, ca un procedeu nedespărțit al metodei. Caracterul științific al clasificării este determinat de principiile stabilite de logică în ce privește clasificarea și diviziunea (descompunerea sferei unei noțiuni în părțile ei componente). **C.** și diviziunea sînt operații logice cu ajutorul cărora se determină, în primul rînd, apartenența unui obiect sau fenomen la o anumită clasă (în clasificare) și, în al doilea rînd, se determină sfera noțiunii unui obiect sau fenomen (în diviziune), adică se determină din ce subclase este formată clasa inițială. În contabilitate, **c.** este folosită pentru organizarea justă și rațională a acestei discipline, în ce privește problemele teoretice și cele aplicative. Astfel, **c.** se folosește pentru studierea rațională și sub diferite aspecte a materiei contabile, respectiv a mijloacelor, a surselor și a proceselor economice: pentru studierea conturilor, a documentelor, a cheltuielilor etc.; pentru analiza și proiectarea sistemelor informatice financiar-contabile; pentru analiza activității economice pe baza elementelor bilanțului și acestea clasificate după anumite criterii etc. **C.** *cheltuielilor de producție,* → și *cheltuieli de producție.* **C.** *conturilor,* operația prin care se împart conturile în mod sistematic și după anumite principii în clase, grupe, subgrupe, în funcție de caracterele lor comune și după trăsăturile lor distinctive. În clasificarea științifică a conturilor trebuie să se țină seama de principiul după care o astfel de clasificare se sprijină pe o idee fundamentală, care justifică atît treptele clasificării, cît și diviziunile acesteia. În acest scop s-a stabilit drept criteriu de bază al **c.c.** conținutul lor economic, care este comun oricărui cont. În diviziunile **c.c.,** în afară de criteriul comun — conținutul economic al tuturor grupelor de conturi —, fiecare din aceste grupe mai cuprinde și caractere specifice care le diferențiază și care sînt comune numai conturilor din grupa respectivă. În acest mod, caracterele comune unesc conturile într-un singur tot, în timp ce caracterele specifice le separă în grupe sau subgrupe distincte. Deoarece contul

este forma sub care se prezintă în contabilitate conținutul economic, ceea ce se schimbă este numai conținutul care poate fi diferit, după cum este vorba de un mijloc economic, o sursă, un proces economic, iar forma, respectiv contul, rămîne în toate aceste cazuri neschimbată. În **c.c.** se ia, astfel, ca punct de pornire conținutul economic al c. care constituie dealtfel și elementul esențial al obiectului contabilității. Însemnătatea **c.c.** constă în aceea că, prin gruparea sistematică a **c.**, se creează condițiile unei studieri ordonate a **c.**, se poate face o analiză justă a activității economice a întreprinderilor, se poate stabili o legătură între sistemul c. și planurile de conturi, bilanț etc. Pe baza criteriului comun (conținutul economic), **c.c.** se prezintă astfel: criteriul comun tuturor conturilor — conținutul lor economic; conturile mijloacelor economice (după componență); conturile proceselor economice (mijloace economice în transformare) și conturile surselor (mijloace economice după proveniență). Fiecare din aceste grupe mari de conturi se împarte apoi în subgrupe, care, în afară de criteriul comun al conținutului lor economic, mai cuprind și criterii specifice, care diferențiază acestei subgrupe. Astfel, grupa conturilor mijloacelor economice după componență se subimparte în **c.** mijloacelor fixe, **c.** mijloacelor circulante și **c.** rectificative a mijloacelor economice, luînd ca bază de clasificare caracterul lor comun, adică conținutul lor economic și caracterul lor specific: durata de întrebuințare și rolul lor în desfășurarea activității economice a întreprinderii. Conturile surselor se împart și ele în: conturile surselor proprii și a asimilatelor lor, conturile surselor speciale și conturile surselor atrase și împrumutate. În ce privește conturile proceselor economice, și acestea au la baza clasificării lor, pe lîngă caracterul comun — conținutul economic — și caracterul specific al subgrupelor, adică succesiunea naturală a operațiilor ocazionate de aceste procese, așa că gruparea lor se face în conturile: de colectare și de repartizare, de calcul al costului, delimitative, de control al nivelului cheltuielilor, de rezultate finale și rectificative ale rezultatelor finale. Fiecare din aceste subgrupe de conturi cuprinde, la rîndul ei, conturi individuale, deosebite unele de altele prin natura diferită a conținutului lor economic. Astfel, unele conturi au un conținut care, prin natura lui au caracterul elementelor de activ, iar altele au caracterul elementelor de pasiv. Aceasta prezintă o deosebită importanță pentru funcțiunea contabilă a conturilor, întrucît conturile de activ funcționează în sens contrar celor de pasiv. Funcțiunea contabilă nu poate fi considerată drept criteriu comun tuturor conturilor, ci numai ca un criteriu specific determinat de necesitățile de tehnică contabilă.

CLIENT CU PLATA ÎN RATE, cont de activ, cu ajutorul căruia se ține contabilitatea decontărilor cu clienții pentru mărfurile vîndute, lucrările executate și serviciile prestate, care se plătesc în rate. Contabilitatea lor se ține analitic pe instituții și unități economice și, în cadrul lor, pe clienți. Acest cont se debitează prin creditul conturilor: Venituri din vînzarea cu amănuntul a mărfurilor; Dobînzi de încasat din vînzări cu plata în rate, cu prețul de vînzare inclusiv dobînda calculată și se creditează prin debitul conturilor: Casa; „Cont curent" cu valoarea avansului în numerar primit de la acești clienți și cu ratele încasate prin bancă. Soldul debitor reprezintă sumele datorate de clienții cu plata în rate. **C.** *dubios*, → și *debitor dubios*. **C.** *extern*, cumpărător din străinătate care efectuează tranzacții cu întreprinderea din țară. **C.** *intern*, cumpărător care domiciliază în țara în care se află și întreprinderea cu care încheie tranzacții comerciale, financiare sau de servicii. **C.** *în suferință*, → și *debitor în suferință*. **C.** *în urmărire*, → și *debitori în urmărire; debitori litigioși.*

CLIENTELĂ, totalitatea persoanelor care cumpără mărfuri în mod regulat de la o întreprindere.

CLIENȚI, cont de activ, funcționează în contabilitatea tuturor unităților economice. Cu ajutorul acestui cont se contabilizează decontările cu clienții (cumpărătorii) pentru produse, semifabricate, mărfuri materiale etc., vîndute, lucrări executate și servicii prestate, cu facturi care nu se încasează prin bancă ci în numerar sau prin mandat poștal. Contul se debitează prin creditul conturilor: Venituri din activitatea de bază; Venituri din alte activități, cu prețul de vînzare al produselor finite și semifabricatelor livrate, lucrărilor, executate și serviciilor prestate etc. Se creditează prin debitul conturilor, de exemplu: Cont curent, cu sumele încasate în contul curent de la clienți; Debitori, cu sumele reclamate de la clienți pentru care s-au introdus acțiuni de urmărire la instanțele judecătorești etc. Soldul debitor al contului reprezintă sumele datorate de clienți. Contabilitatea analitică se ține pe fiecare client.

COALĂ DE DECONTARE, → și *situație de repartizare.*

COBOL, prescurtare a cuvintelor din l. engleză Common Business Oriented Language. limbaj evoluat de programare a calculatoarelor electronice, destinat pentru rezolvarea problemelor economice, financiar-contabile caracterizate în general printr-un volum mare de date. Elaborat în S.U.A. în 1959 de comitetul CODASYL care reunea reprezentanții constructorilor și utilizatorilor de calculatoare, precum și pe cei ai guvernului S.U.A. În 1960 a fost publicată prima versiune a COBOL-ului. Pînă în 1965, diferite versiuni au fost elaborate și perfecționate. Pentru a face compatibile programele COBOL pe calculatoare diferite, în 1965 ASA (American Standard Association) a prezentat un COBOL standard avînd ca bază normele publicate de CODASYL tot în 1965. COBOL a devenit astfel un limbaj internațional fiind foarte ușor de adaptat la elaborarea unui limbaj național. În U.R.S.S., pentru calcule economice pe baza COBOL-ului s-a elaborat limbajul ALGEK. Și în țara noastră au fost luate măsuri de adoptare a limbajului COBOL pentru programarea calculatorului Felix C-256 de producție românească. Ca orice limbaj de programare, COBOL-ul folosește un alfabet (COBOL Felix C-256 folosește un alfabet format din 51 caractere), litere majuscule de la A—Z din limba engleză, cifrele zecimale de la 0—9 și 15 caractere speciale (spațiu; +, plus; —, semnul minus sau linița de unire; x, semnul înmulțirii sau asteriscul; /, semnul împărțirii; , marca zecimală sau virgula; ., marca zecimală sau punctul; =, semnul egal; >, semnul mai mare; <, semnul mai mic; (,paranteza stîngă;), paranteza dreaptă; ;, punctul și virgula; ' apostroful; $, semnul monetar, cuvinte formate din cel mult 30 caractere, în total 203 cuvinte din limba engleză, care sînt de două feluri: cuvinte rezervate și cuvinte utilizator; literale numerice și nenumerice, constante figurative și lanțul de caractere. Limbajul COBOL dispune și de un metalimbaj alcătuit din simboluri metalingvistice și reguli de descriere sintactică. Un program scris în limbaj COBOL conține patru părți (diviziuni): de identificare (IDENTIFICATION DIVISION); de echipament (ENVIRONMENT DIVISION); de descriere a datelor (DATA DIVISION); de procedură (PROCEDURE DIVISION). → și caracter; constante figurative; cuvînt rezervat; lanț de caractere; literal; program COBOL.

COD, caracter sau grup de caractere care permite desenarea sub formă convențională și în general prescurtată a unei nomenclaturi sau a unui ansamblu de nomenclaturi de informații; o combinație de caractere diferită de cea a limbajului obișnuit, pentru a reprezenta semnificația informației; sistem de semne convenționale, cu semnificații bine precizate, folosit pentru înregistrarea și transmiterea unor mesaje, știri, informații. Codurile au semnificația numai pentru procesul de prelucrare a datelor, pentru a spori operativitatea și exactitatea prelucrării. Ele nu constituie o informație utilizabilă pentru beneficiari cărora le sînt destinate

rezultatele prelucrării datelor. → și *tipuri de coduri*. **C.** *abstract*, alcătuit din semne convenționale independent de construcția calculatorului, care pentru a fi prelucrat trebuie tradus în sistemul de cod al calculatorului. **C.** *alfabetic*, alcătuit din semnele alfabetului limbii vorbite. Folosirea **c.a.** permite codificarea unor clase relativ largi de elemente datorită numărului de combinații posibile ale literelor alfabetului respectiv. Este ușor de reținut. Se practică în prelucrarea mecanizată și automatizată a datelor dacă mașinile de calcul sînt alfanumerice. **C.** *alfanumeric*, alcătuit din litere și cifre pe baza unor reguli dinainte stabilite. Permite codificarea unei game largi de nomenclaturi de elemente. Prezintă avantajele codurilor alfabetice și numerice. Larg folosit în prelucrarea automată a datelor. **C.** *al instrucțiunii standard*, codul prin care este definită operațiunea instrucțiunii de program a calculatorului. **C.** *al operației*, cod reprezentînd una din operațiile pe care le execută un calculator electronic. **C.** *autocorector de erori*, simbol alcătuit pe baza unui algoritm de calcul permițînd detectarea automată a erorilor și în același timp corectarea lor. Un astfel de algoritm poate fi de forma matricială. Prin însumarea cifrelor pe linie și apoi pe coloană și scăzînd rezultatul obținut din ordinul zecilor imediat superior se obține pentru fiecare linie și coloană cîte o cheie de control. Eventualele erori sînt detectate și localizate la intersecția dintre linie și coloană ale căror chei calculate și comparate cu cele inițiale nu coincid. Diferența dintre cheia cheilor dă valoarea absolută a erorii, care este corectată automat. Exemplu, se controlează codurile:

359	3	3	59	3
462	⑧	3	62	⑨ linie cu eroare
522	1	5	22	1
432	1	4	32	1
④45	⑦	5	45	⑥
		↓		
		coloană cu eroare		

$7 - 6 = 1$ valoarea absolută a erorii detectată la intersecția primei coloane cu linia a doua unde au apărut chei diferite 5 și 9 în loc de 4 și 8.

C. *autodetector de erori*, simbol alcătuit din semnele sistemului zecimal de numerație, avînd la bază un algoritm de calcul prin intermediul căruia se poate depista automat cu ajutorul calculatorului electronic, dacă s-a preluat greșit în prelucrare un anume cod. Algoritmul se bazează pe metoda aritmetică, geometrică și litera de control. Metoda aritmetică constă în ponderarea codului succesiv cu cifrele, de exemplu, 1 și 2, adunarea cifrelor produșilor și împărțirea la un modul. Exemplu:

cod: 5348
cifre: 1212

5 6 4 16

$5 + 6 + 4 + (1 + 6) = 22 -$
19 modul
3

Astfel codul 5348 devine cod autodetector de erori 5348 (3).
Metoda geometrică, algoritmul de calcul constă în ponderarea fiecărei cifre a codului cu puterile lui 2, în rest se procedează identic ca în cazul metodei aritmetice. Metoda literei de control are algoritmul identic ca la metoda aritmetică sau geo-

metrică cu deosebirea că restul este asociat unei litere a alfabetului (exemplu, la rest 3 se asociază litera c, deci codul va fi 5348 (c)). **C.** *bicvinar*, unul din primele coduri zecimale folosite, care a redus numărul de elemente bistabile de la 10 la 7. Bicvinarul este un grup de două cifre (bi) și un al doilea grup de cinci cifre (cvinar). Partea cvinară numără pînă la 5 cifre (de la 0 la 4) și apoi le repetă a doua oară, de la 5—9. Partea bi indică dacă partea cvinară numără prima sau a doua oară. Dacă partea bi este 01, înseamnă numărul în partea cvinară pentru prima dată, adică în intervalul de la 0 la 4. Dacă partea bi este 10, aceasta înseamnă că se numără în partea cvinară pentru a doua oară în intervalul de la 5 la 9. **C.** *binar*, alcătuit din semnele sistemului binar de numerație, din 0 și 1, pe baza unor reguli care să permită conversia informațiilor reprezentate în alte sisteme de cod: alfabetic, alfanumeric etc. **C.** *ciclic*, tip de cod corector de erori utilizat în tehnica comunicațiilor și în tehnica de calcul. **C.** *2 din 5* (cod binar), ce permite descoperirea unei singure greșeli care se aplică la unele calculatoare electronice. **C.** este foarte comod pentru control întrucît prezența în cuvînt a cifrei 1 mai mult de două ori dovedește prezența unei erori. **C.** *Hollerith*, folosit pentru perforarea cartelelor de 80 coloane. Cifrele sînt reprezentate prin cîte o perforație amplasată la nivele pe verticală în următoarea ordine: 12, 11, 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Literele alfabetului și semnele speciale sînt reprezentate prin combinații de două perforații: una din cifrele 0—9 și una din cifrele 12 sau 11. Forma perforației este dreptunghiulară. **C.** *mnemonic*, alcătuit din literele sau grupe de litere ale cuvintelor desemnînd nomenclaturi lungi. exemplu, factură (Fact.), Academia de studii economice (ASE) etc. **C.** *numeric*, alcătuit numai din cifrele sistemului zecimal de numerație, după regulile diferitelor sisteme de codificare. Este mai greu de reținut, dar foarte practic în prelucrarea automată a datelor. **C.** *Powers*, folosit pentru perforarea cartelelor de 45 și 90 de coloane. Cifrele de la 0—9 sînt reprezentate în următoarea combinație: cifrele impare printr-o perforație în coloană la nivelul corespunzător al ordinei crescătoare a numerelor, iar cele pare, prin perforații, una în coloana și la nivelul premergător mărimii numărului și una în poziția cifrei 9. Exemplu, cifra 6 se perforează în poziția cifrei 5 și în poziția cifrei 9.

CODAJ, transpunerea unei organigrame. Pentru aceasta este necesar ca organigrama să fie la un nivel de detaliu suficient. **C.** are de fapt semnificația de programare. → și *organigrama.*

CODIFICARE, operație de atribuire de semne cifrice, alfabetice sau alfanumerice unor informații în scopul optimizării numărului de semne cu care se scriu, nomenclaturile sistemului informațional financiar-contabil în cazul prelucrării manuale a datelor sau introducerii mai rapide a datelor în mașini de calcul și prelucrării lor mecanizat sau automatizat.

CODIFICAREA AMERICAN STANDARD CODE FOR INFORMATION INTERCHANGE (ASCII), reprezentarea prin elementele din B^7 a unui număr de 128 caractere. Utilizată îndeosebi în transmisia datelor. **C.** *BCD cu 4 biți*, funcția prin care se asociază fiecărei cifre sistemului zecimal de numerație un element din B^4, astfel: $0 \rightarrow 0000$; $1 \rightarrow 0001$; $2 \rightarrow 0010$; $3 \rightarrow 0011$ ș.a.m.d. Numărul 3425 în cod BCD va fi: 0011010000100101. Codul BCD cu 4 biți permite codificarea a numai 16 caractere dintre care 10 sînt cifre zecimale. Pentru a putea prelucra date alfanumerice, codul BCD cu 4 biți a fost extins la 6, 7 și 8 biți. **C.** *BCD cu 6 biți*, funcția prin care se asociază fiecărui caracter un element de B^6. Aceasta permite deci reprezentarea a 64 caractere: cifrele zecimale, literele majuscule ale alfabetului latin și anumite caractere speciale. **C.** *Externed Binary-Coded-Decimal Interchange code (EBCDIC)*, reprezintă o extensie a codului ASCII, permite

reprezentarea prin elemente din B^8 a 256 caractere grafice și negrafice. Fiecare caracter EBCDIC poate fi reprezentat pe o coloană a unei cartele prin cîte o combinație de perforații enumerînd liniile pe care se găsesc perforațiile combinației; exemplu 11—0—9—8—2; 12—8; 0—2 etc. **C.** *hexazecimală* se bazează pe același principiu ca și cea prin 4 biți, prin intermediul elementelor din B^4. Se utilizează pentru reprezentarea mai condensată a unei informații codificată binar. **C.** *informațiilor*, operație de punerea informațiilor sub o formă adoptată prelucrării cu ajutorul mașinilor de calcul și de contabilizat; operație de optimizare prin care se substituie forma de informație naturală cu un simbol adaptat prelucrării automate, reducînd volumul fișierelor și timpul de prelucrare. Acest gen de operație este valabil în măsura în care se compensează prin timpul de codificare și decodificare. Își propune ca directive identificarea unei date sau a unui articol prin examinarea obiectelor sau fenomenelor urmărite în sistemul informațional financiar-contabil și identificarea unui ansamblu de date avînd o proprietate caracteristică și o prelucrare identică. **C.** *Internațional Standard Organisation (I.S.O.)*, reprezentarea prin intermediul elementelor de B^7, a 128 caractere: cifrele sistemului zecimal de numerație, literele mari și mici ale alfabetului latin și o serie de caractere speciale. **C.** *secvențială*, operație de atribuirea de coduri cifrice sau alfanumerice în ordine crescătoare sau descrescătoare, a diferitelor ansambluri de informații. **C.** *sistem serial* constă în aceea că se rezervă grupelor de nomenclaturi de informații cîte o serie de numere. **C.** *zecimală*, în care nomenclaturile se clasifică în cîte 10 clase, zece subclase etc., fiecăreia atribuindu-i-se numere de la 0 la 9.

COEFICIENTUL ORĂ-MAȘINĂ, → și *metode de calculație.*

COLECTAREA DATELOR, operația de adunare a datelor înregistrate, în puncte de sursă de date dinainte stabilite, în vederea transmiterii la distanță sau a prelucrării lor. **C.d.** poate fi organizată centralizat sau descentralizat. **C.** centralizată constă în adunarea datelor într-un anumit loc și apoi transmiterea lor la Centrul de calcul în vederea prelucrării. **C.** descentralizată constă în conectarea punctelor-surse de date, direct cu Centrul de calcul.

COLECTOR DE DATE, persoana care adună datele în vederea prelucrării lor; dispozitiv, cu ajutorul căruia se adună datele transmise sub formă de semnale electrice sau electromagnetice din rețeaua de transmisie.

COLPORTOR, → și *ambulant.*

COMANDA 1, cerere, ordin sau dispoziție dată de conducerea unei întreprinderi altei întreprinderi de a i se fabrica sau procura un produs sau o marfă, de a i se executa o lucrare sau presta un serviciu. **2.** Parte dintr-un sistem de calcul electronic, care execută programul prin extragerea și interpretarea instrucțiunilor și determină ca toate celelalte unități să funcționeze în concordanță cu prevederile instrucțiunilor. **C.** *acceptată*, devenită definitivă și obligatorie pentru părțile contractante, ca urmare a acceptării ei de către unitatea economică furnizoare. **C.** *adaptivă*, proprie calculatoarelor de proces, generată pe baza optimizării procesului pentru a pune în mișcare mașina-unealtă cu comandă numerică. **C.** *anulată*, a cărei executare a rămas neterminată și nu se mai continuă, ca urmare a restructurării planului de producție al întreprinderii sau ca urmare a cererii de renunțare la comandă din partea clientului. În contabilitate, aceste comenzi se înregistrează la conturi analitice „Comenzi anulate", deschise în cadrul contului „Decontarea producției". Pentru comenzile anulate din dispoziția clientului se emite un bon de predare, transfer, restituire pentru înregistrarea cantității de materiale în curs de fabricare, la costul stabilit de postcalcul, care se înregistrează tot atunci. În ce privește

stocurile de materiale, de semifabricate, de scule și de piese speciale care și-au pierdut din importanță din cauza anulării comenzii, contabilitatea ține seama de acestea și dacă ele se pot întrebuința în producție la alte comenzi, se virează de la contul analitic „comenzi anulate" la contul analitic al comenzii pentru care se întrebuințează sau la contul semifabricate din producție sau la contul analitic deșeuri din cadrul contului, materii și materiale. Cheltuielile făcute pentru comenzile anulate se includ în cheltuielile producției, deoarece se încasează de la client. **C.** *incompletă*, executată de fabrică dar care a rămas în ateliere din cauză că nu a putut fi completată cu piesele neprimite de la întreprinderile cărora li s-a dat spre executare, sau cu care se cooperează. **C.** *întreruptă*, oprită temporar de către întreprindere din cauza modificării planului de producție sau din cauza condițiilor tehnico-economice. **C.î.** nu se include în producția neterminată, ci se înregistrează la contul analitic „Comenzi întrerupte" din cadrul contului sintetic „Cheltuielile producției de bază". Asupra acestor comenzi nu se repartizează, pe tot timpul întreruperii comenzii, nici o cotă din cheltuielile generale ale întreprinderii și nici din cheltuielile comune secției. → și *inventarul producției neterminate*. **C.** *în timp real*, comanda unui proces în timpul desfășurării acestuia. **C.** *numerică*, comanda automată a procesului de lucru a unei mașini-unelte, bazată pe date numerice; conducerea unei mașini cu ajutorul informațiilor numerice, lămurind pozițiile succesive ale uneltelor și ale piesei de executat, precum și condițiile de execuție a muncii. **C.** *program*, o succesiune de operații ordonate a fi executate automat. **C.p.** se transpun pe cartele perforate, benzi perforate, benzi magnetice sînt descifrate de dispozitive corespunzătoare cuplate cu instalații și aparate capabile să fie acționate pe baza comenzilor din program. **C.p.** este folosită în automatizarea proceselor tehnologice de producție, îndeosebi la prelucrarea metalelor la războaie de țesut pentru realizarea automată a unor modele de țesături, covoare etc. **C.** *sistată*, → și *comandă anulată*. **C.** *suplimentară*, document emis de beneficiarul unei lucrări către executant prin care se cere realizarea unor cantități mai mari decît cele prevăzute în deviz, modificări sau completări de lucrări privind stabilirea, rezistența sau procesul funcțional ori tehnologic de funcționare a instalațiilor, înlocuirea unor materiale de construcții, executarea lucrărilor po timp friguros sau la lumină artificială.

COMBUSTIBIL, materialul care, prin ardere, ia parte direct sau indirect la procesul de producție. După destinația lui, **c.** poate fi: *energetic*, cînd ia parte la procesul de producere a forței, a energiei (**c.** folosit la cazane pentru producerea aburului); *neindustrial* (gospodăresc) cînd ia parte indirect la procesul de producție fiind folosit pentru încălzirea atelierelor, birourilor etc. și *tehnologic*, cînd ia parte direct la procesul de producție și este folosit în scopul provocării unor modificări în materia primă sau în materialul respectiv, pentru transformarea acestora în produs fabricat, caz în care **c.** are caracterul de materie auxiliară. Această împărțire a **c.** prezintă importanță pentru contabilitate, deoarece consumarea lui se înregistrează distinct, în funcție de natura și destinația ce i s-a dat.

COMENTARIU, enunț descriptiv, explicativ sau de referință adăugat sau intercalat printre enunțurile programului scris în limbaj sursă, fără efect pentru calculator, făcut de programator pentru înțelegerea programului.

COMERCIALIZARE, valorificare a unui bun prin punerea lui în circulație ca obiect de comerț (ca marfă).

COMERȚ, ramură de activitate distinctă a economiei naționale avînd ca obiect primirea, conservarea și schimbul de mărfuri și de alte valori; înlesnește legătura dintre producție și consum. După obiectul de comerț se distinge comerțul de mărfuri

propriu-zis, comerțul de valori mobiliare sau de bursă, comerțul de bancă etc. În *socialism*, **c.** este de un gen deosebit, avînd sarcina să dezvolte la maximum circulația mărfurilor între oraș și sat, între regiunile țării, între diferitele ramuri ale economiei naționale, astfel incît această circulație să fie neîntreruptă între locurile de producție și cele de consumație. După volum se distinge *comerțul cu amănuntul* (→) sau de detaliu, în care aprovizionarea cu mărfuri se face de la comerțul cu ridicata iar desfacerea se face în cantități mici direct la consumatori și *comerțul cu ridicata* (→) sau baze de desfacere, în caro aprovizionarea se face direct de la locurile de producție iar desfacerea se efectuează către întreprinderile comerciale cu amănuntul. **C.** poate fi *interior* (de stat și cooperatist) și *exterior*. Activitatea de comerț este reflectată integral în sistemul contabilității.

COMERȚ CAPITALIST, forma pură a capitalului comercial constînd în cumpărarea mărfurilor pentru revînzarea lor cu profit. Esența comerțului capitalist constă în schimbul de mărfuri pe calea vînzării-cumpărării cu scopul obținerii unui profit, a unei plusvalori create însă în procesul de producție. **C.c.** constituie un mijloc de exploatare a maselor largi ale populației (consumatori, mici producători, lucrători comerciali etc.).

COMERȚ COOPERATIST (în *capitalism*), **c.** desfășurat prin intermediul, în special, al cooperativelor de consum, dar rolul lor este limitat de monopolurile capitaliste și de intervenția statului capitalist în viața economică. În *socialism*, **c.c.** face parte din rețeaua cooperativelor de consum din sistemul Uniunii centrale a cooperativelor de consum și contribuie la sporirea sistematică a volumului vînzărilor către populație, alături de comerțul interior de stat.

COMERȚ CU AMĂNUNTUL, c. în care circulația mărfurilor încheie procesul general al circulației generale a bunurilor de consum, prin vînzarea acestora în cantități mici către consumatorii individuali sau în partizi mai mari către consumatorii colectivi. Obiectul acestui comerț îl constituie mărfurile alimentare și nealimentare. Exercitarea lui se face prin unitățile economice din cadrul Ministerului Comerțului Interior și al Cooperației. → și *circulația mărfurilor. Vol.I.*

COMERȚ CU RIDICATA, c. în care circulația mărfurilor constituie o parte a circulației generale a mărfurilor, adică atît a mijloacelor de producție, cît și a bunurilor de consum. Acest comerț constă în achiziționarea mărfurilor în partizi mari de la întreprinderile producătoare în scopul revînzării lor către întreprinderile și organizațiile cu amănuntul. → și *circulația mărfurilor. Vol.I.*

COMERȚ EXTERIOR, operațiile privind cumpărările din import și vînzările la export a mărfurilor, se înregistrează în *contabilitate* atît la *întreprinderile* producătoare de mărfuri pentru export, cît și la întreprinderile de comerț exterior. Înregistrările se referă în special la creditarea separată a produselor aflate în stoc și destinate exportului, creditarea mărfurilor expediate clienților externi, creditarea produselor trimise în străinătate pentru a fi vîndute în consignație la tîrguri și expoziții internaționale etc.

COMERȚ SOCIALIST, schimb de mărfuri desfășurat pe baza proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție și în conformitate cu legea economică fundamentală a socialismului. Se desfășoară planificat sub forma comerțului de stat și a comerțului cooperatist.

COMISIA DE INVENTARIERE, organ însărcinat de conducerea unei unități gestionare de a organiza, îndruma și coordona lucrările de inventariere a mijloacelor

economice și a fondurilor aparținînd acelor unități. Comisia este formată din persoane cu funcții de răspundere și din specialiști și este numită de conducerea unității gestionare respective, la propunerea contabilului șef. În actul de numire se arată cine este responsabilul comisiei, modul de organizare a inventarierii și data începerii și terminării ei. Comisia stabilește rezultatele inventarierii și consemnează în procesul verbal concluziile, propunerile și hotărîrile. → și *inventariere*. **C.** *de recepție*, organul chemat să constate și să se pronunțe asupra calității materialelor sau mărfurilor aprovizionate de întreprindere sau instituție, precum și asupra executării în bune condiții a lucrărilor de investiții și reparații.

COMITETUL STANDARDELOR DE STAT, → și *standard*.

COMPARAȚIE, procedeu folosit de contabilitate, constînd în paralela dintre două obiecte sau fenomene, cu scopul de a stabili asemănările și deosebirile dintre ele, fixînd astfel notele lor esențiale. În contabilitate, comparația se folosește între obiectele sau fenomenele care au legături reale între ele. De exemplu, se compară mijloacele economice după componență cu mijloacele economice după proveniență, pentru a stabili particularitățile noțiunilor de activ și pasiv sau se compară datele contabile cu acelea ale planului pentru a stabili măsura în care a fost îndeplinit planul național unic. În prelucrarea automată a datelor, **c.** constă în examinarea de către calculatorul electronic a două sau mai multe mărimi fizice, cifrice sau alfanumerice cu scopul de a constata relația dintre identitate și neidentitate; operație logică de examinare a două sau mai multe articole (înregistrări) în vederea determinării apartenenței la un fișier sau altul, intervine în procesul sortării. →și *sortare*.

COMPATIBILITATE, performanța unui echipament de calcul de a putea fi conectat cu un altul alcătuind un sistem (configurație) de calcul.

COMPILARE, traducerea unui program dintr-un limbaj în alt limbaj, exemplu, din limbaj sursă în limbaj obiect. Acțiune de traducere automată a unui program sursă în program obiect.

COMPILATOR, program special cu ajutorul căruia calculatorul electronic traduce programul sursă scris în limbaj procedural, într-un program obiect în limbajul concret al unui calculator. Cu cît este mai evoluat limbajul de programare, cu atît este mai complexă compilarea.

COMPLEMENT, procedeu de reprezentare a numerelor negative în convenția virgulei fixe, în prelucrarea automată a datelor. → și *virgulă fixă*.

COMPLEMENTUL UNUI NUMĂR, număr care se obține prin scăderea unui alt număr inițial. → și *număr complementar*.

COMPONENT, dispozitiv sau mașină care intră în structura unui sistem de mașini sau a unei configurații de echipamente de prelucrare automată a datelor.

COMUTARE, la calculatoare electronice — modificarea valorii unui semnal binar la valoarea alternativă a acestuia. La mașini de contabilizat electromecanice — schimbarea poziției de lucru a barei de comandă. **C.** *de pistă*, procesul de selectare a unui cap magnetic fix sau de poziționare a unui cap magnetic mobil pentru a citi sau scrie pe o nouă pistă.

CONDICĂ DE PREZENȚĂ, caiet sau registru special în care sînt înscrise zilnic: numele și prenumele, marca și funcția, ora sosirii la lucru și ora plecării, semnătura personalului făcînd dovada prezenței la serviciu a lucrătorilor respectivi. Imediat după trecerea orei de prezentare la serviciu, condica se ridică, se verifică și se semnează de organul de control, iar la plecare, condica se pune din nou la dispoziția lucrătorilor pentru semnare. În tot restul timpului, condica se află depusă de pontator la serviciul de evidență a personalului unde se notează întîrzierile, absențele motivate și nemotivate etc. **C. de p.** se folosește pentru întocmirea foii colective de prezență și stabilirea drepturilor bănești pentru timpul de lucru prestat. → și *pontaj*.

CONDIȚIE, clauza unei înțelegeri, a unei convenții. **C.** *de intrare*, condiție îndeplinită înaintea declanșării execuției unui program, subprogram sau a unei rutine de calcul. **C.** *de reluare*, condiție îndeplinită pentru unul și același criteriu de grupare a datelor. Exemplu, citirea și calculul necesar ale tuturor cartelelor privind cîștigurile realizate de același marcă reprezentînd un anume lucrător.

CONEXIUNE, la mașinile electronice de facturat-contabilizat, ca și la cele mecanografice care lucrează pe bază de program cablat, reprezintă legătura a două sau mai multe borne de program prin intermediul unui conductor. **C.** *inversă*, în cibernetică legătura dintre ieșire și intrare după ce a avut loc procesul de prelucrare.

CONFIGURAȚIE, ansamblu de dispozitive care alcătuiește un calculator electronic sau un sistem de mașini de calcul. → și *Sistem electronic de calcul*. **C.** *pentru aplicații în domeniul financiar-contabil*, aplicațiile în domeniul economic se caracterizează prin volum mare de date la intrare/ieșire și neuniformitatea acestuia în decursul timpului, ceea ce necesită un sistem de intrare/ieșire foarte puternic alcătuit dintr-un număr mare și variat de echipamente periferice cuplate la un calculator specializat pentru controlul intrării/ieșirii datelor sau direct la un calculator cu capacitatea de memorie medie sau mare.

CONJUNCȚIE, operator logic, care asociază unei perechi de expresii logice o variabilă logică.

CONSOLĂ, dispozitiv de intrare/ieșire, avînd caracterul unei mașini de scris speciale, care servește operatorului de a comunica cu programele de gestiune ale funcționării calculatorului.

CONSTANTĂ, data (cifra, litera sau combinația lor) care primește o anumită valoare sau semnificație pentru a fi utilizată în programul de prelucrare a datelor la calculatorul electronic.

CONSTANTA, mărime de cantitate invariabilă. **C.** *figurativă*, nume de dată rezervată în limbajul de programare COBOL.

CONSTRUCȚII, ramură a economiei naționale, făcînd parte din sfera producției materiale, în care se desfășoară procesul de execuție al lucrărilor de construcții-montaj, destinate asigurării reproducției socialiste lărgite a unor fonduri fixe, precum și cele destinate menținerii construcțiilor existente la un nivel tehnic constructiv cît mai apropiat de cel inițial. Din punctul de vedere al stadiului de execuție, **c.** pot fi: terminate, în continuarea celor din anii precedenți, sistate și neterminate. Contabilitatea lor se ține cu ajutorul conturilor distincte.

CONSUMAȚIE, utilizarea unei cantități de valori pentru obținerea unei alte valori sau pentru satisfacerea unei necesități. **C.** *neutrală*, consumațiile care nu au carac-

ter de cheltuieli de producție și, deci, care nu se iau în considerare la calcularea costului. **C. *periodică***, totalitatea cheltuielilor ocazionate de obținerea unei valori materiale (produs, lucrare sau serviciu). → și *cost*.

CONT, instrument de bază al contabilității, cu ajutorul căruia se reflectă în expresie bănească și sub dublu aspect existența și mișcarea unui mijloc economic sau a unei grupe omogene de mijloace economice în toate fazele circuitului economic; mijloc de calcul contabil pentru stabilirea soldului final pe baza soldului inițial și a modificărilor succesive ale unui element de activ sau de pasiv în cursul unei perioade de timp, partidă în contabilitate în care se înregistrează debitele și creditele anumitor operații economice, comerciale, financiare, bancare etc. Cunoașterea laturilor activității economico-financiare a unităților socialiste se realizează cu ajutorul conturilor al căror conținut economic este determinat de natura elementelor pe care le înregistrează, fapt care presupune un mod diferit de prezentare, ca urmare a destinației informației furnizate și de rolul pe care-l are în procesul de cunoaștere a obiectului contabilității. Cu ajutorul conturilor, contabilitatea oglindește și controlează toate laturile procesului reproducției socialiste lărgite care se cuprind în obiectul contabilității, precum și starea și mișcarea mijloacelor economice. Contabilitatea își realizează în mod curent obiectivele sale prin înregistrări complete și neîntrerupte în conturi, iar generalizarea acestor date se face la anumite perioade de timp cu ajutorul bilanțului în etalon bănesc. Pentru controlul cantitativ al proprietății socialiste, contabilitatea folosește și etalonul natural alături de cel bănesc. Deschizîndu-se pentru fiecare mijloc, sursă sau proces economic cîte un cont în contabilitate, fiecare din aceste conturi reprezintă, de fapt, socoteala unei anumite părți din totalitatea mijloacelor, surselor și proceselor economice. Deși conturile prezintă unele particularități determinate, de regulă, de conținutul lor economic, care le deosebesc unele de altele, totuși ole au o serie de caractere comune, care le condiționează reciproc, le unesc, stabilind între ele o interdependență, din care cauză ele formează un tot unitar, un sistem al conturilor. → și *credit; debit; deschiderea contului; funcțiile contului; mișcarea contului; reguli de funcționare a contului; sistemul conturilor; soldul contului; titlul contului; rulajul contului*.

CONT ANALITIC, în care se înregistrează un element ce constituie speța, genul, fiind reflectat în contul sintetic. **C.a.** înregistrează elemente considerate în individualitatea lor potrivit însușirilor specifice. Față de gen, ele au caractere comune, iar între ele au caractere deosebite. De aceea, **c.a.** se caracterizează și prin aceea că fiecare din ele reprezintă cîte o parte componentă din totalitatea acestor părți reflectate în contul sintetic. Astfel, de exemplu, contul Materiale, care este un cont sintetic, se desfășoară în conturile analitice: lînă, bumbac, in, cînepă etc. Numărul conturilor analitice deschise unui cont sintetic este determinat de natura elementelor a căror socoteală se ține de către contul sintetic. Pentru necesitățile practice ale tehnicii contabile, conturile analitice se pot desfășura în adîncime pe conturi de gradul I, II, III etc. Spre deosebire de conturile sintetice care se țin numai în expresie bănească, conturile analitice se pot ține în expresie bănească alături de exprimarea naturală. **C.a.** constituie o sursă importantă de informație și de documentare pentru conducerea întreprinderii. În socialism, se folosesc și pentru aceste conturi planuri de conturi analitice, întocmite de Direcția metodologiei și îndrumării contabile din Ministerul Finanțelor. **C. *balansat***, → și *sold*. **C. *bifuncțional***, care prezintă următoarele caracteristici: începe să funcționeze fie prin debitare, fie prin creditare, la sfîrșitul lunii poate avea sold debitor sau creditor; după caz, **C.b.** pot fi conturi de activ sau de pasiv, după cum soldul lor este debitor sau creditor. Ele nu pot forma în nici un caz o grupă separată de activ și în același timp și de pasiv, din care cauză denumirea de conturi de activ-pasiv este inexactă, nefiind cu nimic justificată. Între conturile bifuncționale se cuprind și conturile de decontare. **C.**

bilanț, care la sfîrșitul perioadei de gestiune poate avea fie sold debitor, fie sold creditor și care în bilanț apare la activ sau la pasiv. În întreprinderile de tip capitalist, acest cont servește la închiderea în registre a conturilor de activ și de pasiv și apoi la redeschiderea lor la începutul unei noi perioade de gestiune. **C.** *blocat* din care nu se mai pot efectua plăți pentru titularul lui, din cauza consumării integrale a disponibilului de mijloace bănești pe care-l avusese întreprinderea-titulara contului — la bancă. **C.** *corespondent*, calitatea pe care o are contul debitor față de cel creditor sau invers, așa cum apare într-o înregistrare contabilă în partidă dublă. Cu alte cuvinte, unui cont debitor îi corespunde un cont creditor și invers. → și *corespondența conturilor*. **C.** *cu duble valori*, care cuprinde în liniatura sa, alături de coloana de sume pentru moneda națională (lei) și o coloană suplimentară pentru înscrierea sumei și în monedă străină. Asemenea conturi se folosesc de întreprinderile care efectuează operații cu străinătatea. **C.** *curent (în capitalism)*, contractul prin care două persoane se învoiesc să-și remită reciproc bani sau diferite valori în plină proprietate, pentru care primitorul creditează pe ordonator, iar acesta îl debitează pe primitor urmînd ca lichidarea să se facă la un termen anumit, prin compensarea sumelor debitoare și creditoare, precum și a dobînzilor acestor sume. Contractul de **c.c.** produce ca efecte juridice: strămutarea proprietății valorii remise prin simpla înregistrare în **c.c.**; novația datoriilor; lichidarea obligațiilor prin compensare, adică prin plata diferenței dintre sumele datorate și cele cuvenite; curgerea de dobînzi din momentul înscrierii sumei în **c.c.** pînă la închiderea contului cînd are loc regularizarea dobînzilor și stabilirea soldului. Închiderea are loc la anumite perioade de timp. Spre deosebire de închidere, desființarea **c.c.** are loc: la retragerea uneia din părțile contractante; în caz de faliment sau de moarte a uneia din părți, la termenul fixat și dacă nu este fixat un termen, obligatoriu la 31 decembrie al fiecărui an. Deschiderea **c.c.** are loc pentru: acordare de creidt; pentru operații de incaso, de comision, de trageri de polițe sau cecuri, pentru operații de scont, pentru operații cu străinătatea etc. În socialism, **c.c.** se deschide la *bancă* sau la Casa de Economii și Consemnațiuni unui depunător de mijloace bănești, pe care le poate retrage oricînd, dacă depunerile nu sînt pe termen. Pentru sumele depuse, titularul contului primește dobînzi. În contabilitate, **c.c.** este un cont bifuncțional, la care se înregistrează încasările și plățile efectuate de bancă prin **c.c.** pentru operațiile privind activitatea de bază a unităților economice, titularele acestui **c.c.** Se debitează cu toate încasările și se creditează cu toate plățile efectuate prin bancă. → și *novație*. **C.** *de activ*, care ține evidența unui element de activ. Particularitățile funcționale ale conturilor de activ sînt: încep prin a se debita: se debitează cu existențele și sporirile de activ, se creditează cu micșorările de activ și au fie sold debitor, fie că sînt soldate. **C.** *de activ formal*, → și *cont de regularizare*. **C.** *de calculație*, la care se înregistrează totalitatea cheltuielilor efective ocazionate de un anumit proces economic în întregul lui și care servește la calcularea costului produsului obținut din acel proces. Exemplu, Contul Cheltuielile producției de bază. **C.** *de colectare și repartizare*, în care se oglindește o anumită fază a procesului economic. În el se înregistrează numai cheltuielile aferente acelei faze, pentru a fi apoi repartizate asupra procesului economic respectiv, în întregul lui. În debitul c. de **c.** și r. se înregistrează în cursul lunii cheltuielile efectuate pentru faza respectivă a procesului care le-a ocazionat, iar la sfîrșitul lunii se creditează cu totalul acestor cheltuieli, ce se repartizează asupra locurilor care trebuie să le suporte. La sfîrșitul lunii, el nu are, de regulă, sold. **C.** *de control al nivelului cheltuielilor*, cu ajutorul căruia se stabilește nivelul cheltuielilor efective de aprovizionare, de producție și de desfacere prin compararea acestor cheltuieli cu cele planificate. Aceste conturi au caracterul de conturi comparative, deoarece ele pun față în față cheltuielile efective cu cele planificate. Diferența dintre cheltuielile efective și cele planificate reprezintă rezultatul modului de îndeplinire a planului. Exemplu. Contul Decontarea producției. **C.** *de decontare*, cont cu ajutorul căruia se regularizează situația juridică și economică ce rezultă

din operațiile reciproce efectuate de o întreprindere cu alte întreprinderi, cu personalul, precum și regularizarea situației ce rezultă din desfășurarea unor procese de producție, de circulație etc. **C.** *delimitativ*, la care se înregistrează cheltuielile efectuate în perioada de gestiune curentă, dar care privesc perioadele viitoare de gestiune (contul Cheltuieli anticipate) sau cheltuielile care urmează a se face într-o perioadă viitoare de gestiune dar care privesc toate perioadele de gestiune (Cheltuielile preliminate). → și *cont de regularizare*. **C.** *de drepturi și angajamente eventuale*, la care se înregistrează raporturi juridice din care nu rezultă vreo primire sau dare a unui mijloc economic în proprietatea sau posesia altei persoane sau întreprinderi, dar care ar putea să aibă loc în cazul realizării dreptului sau obligației eventuale. Exemplu contul Angajamente din gir (în capitalism) sau Drepturi din asigurări etc.). → și *cont în afara bilanțului*. **C.** *de economii*, cu ajutorul căruia se ține socoteala economiilor realizate de fiecare muncitor în parte, în vederea acordării premiilor, potrivit dispozițiilor legale. Fiind un cont cu caracter operativ, datele lui se verifică cu acelea din contabilitate. **C. de c.** constituie un stimulent real în lupta pentru reducerea costului. → și *economii de mijloace de producție*. **C.** *de evidență*, care ține evidența mijloacelor economice aflate provizoriu și condiționat în posesia altei persoane în vederea executării unui mandat sau a unui contract de consignație sau în alt scop. Acest cont se înscrie separat în bilanț în afara celorlalte conturi și, deci, în afara totalului activului sau pasivului, din care cauză el se mai numește și cont în afara bilanțului, cont de ordine sau cont interimal. Exemplu. Deținători de mărfuri în consignație. **C.** *de executare a planului de cheltuieli bugetare*, document întocmit la sfîrșitul anului de instituțiile bugetare, în care se înscriu: creditele bugetare anuale definitive pe articole și aliniate, creditele deschise și plățile nete de casă numai pe articole și cheltuielile efective atît pe articole, cît și pe aliniate. Datele se extrag din contabilitate. **C.** *de executare a planului de finanțare a investițiilor*, document care se întocmește de instituțiile bugetare, desfășurat pe subdiviziunile cadrului general al clasificației bugetare și în care se cuprind datele privitoare la planul anual și trimestrial de finanțare și la plățile de casă efectuate pentru investiții în perioada raportată. El servește la justificarea de către instituția bugetară respectivă a modului cum a utilizat fondurile de investiție. **C.** *de executare a planului mijloacelor extrabugetare*, document care se întocmește la sfîrșitul anului de către ordonatorii de credite privind executarea planurilor de venituri și cheltuieli ale mijloacelor extrabugetare. → și *mijloace extrabugetare. Vol. I*. **C.** *de executare a planului de venituri bugetare*, document întocmit la sfîrșitul anului, cuprinzînd datele privitoare la modul în care au fost realizate veniturile pe fiecare sursă în parte. **C.** *de ordine*, → și *cont de evidență*. **C.** *de pasiv*, care ține evidența unui element de pasiv și care începe să funcționeze prin creditare. Se creditează cu existențele și creșterile de elemente de pasiv și se debitează cu micșorările elementelor de pasiv. Are sold creditor. **C.** *de pasiv formal*, → și *cont de regularizare*. **C.** *derectificare*, cu ajutorul căruia se aduce la nivel real valoarea unui element de activ sau de pasiv. Rectificarea valorii se poate face atît la conturile de activ, cît și la cele de pasiv prin adăugare sau scădere, din care cauză ele pot fi: aditive sau substractive. O funcție rectificativă o îndeplinește, de exemplu, contul Rabat sau Adaus comerical. **C.** *de regularizare*, care îndeplinește funcția de regularizare a unor procese economice în vederea calculării juste a costului. Exemplu, conturile delimitative. Ele se mai numesc și conturi de activ formal sau de pasiv formal. **C.** *de virament*, deschis unei întreprinderi, organizații economice sau instituții de către Banca Națională a R.S.R. sau de către băncile speciale. Se deosebește de contul de decontare prin aceea că se deschide și unităților nedotate cu fond statutar, dar care pot beneficia de credite. **C.** *în afara bilanțului*, → și *cont de ordine; cont de evidență; cont interimal*. **C.** *interimal*, la care se înregistrează drepturile și angajamentele eventuale; face parte din grupa conturilor de ordine și de evidență. **C.** *monofuncțional*, care îndeplinește numai o singură funcție și anume: funcția conturilor de activ, în care caz posedă particularitățile acestor

conturi în ce privește conținutul și funcționarea lor, sau funcția conturilor de pasiv, cu particularitățile lor. Exemplu, contul Casa (cont monofuncțional de activ); contul Fondul mijloacelor fixe (cont monofuncțional de pasiv). **C.** *sintetic*, în care elementele se înregistrează pe categorii mari, pe genuri, adică sub aspectul lor general. Exemplu, conturile: Materiale, Produse, Cultura plantelor, Mărfuri etc. **C.s.** se dezvoltă, de regulă, în conturi analitice. **C.s.** reprezintă genul, iar cele analitice, speța elementelor înregistrate. Între **c.s.** și cele analitice există astfel o strînsă legătură organică, o interdependență a cazurilor generale de cele particulare. **C.** *soldat*, → și *cont*; *sold*.

CONTABIL, persoana care posedă cunoștințele teoretice și aptitudini practice necesare în lucrările de contabilitate, executînd în cele mai bune condiții înregistrările în partidă dublă la unitățile socialiste. Contabilul exercită controlul preventiv și postoperativ colaborînd cu conducerea tehnică și administrativă la îndeplinirea și depășirea planului. Contabilul trebuie să aibă o pregătire temeinică teoretică și practică verificată de organele de conducere ale locului de muncă sau de către un organ de specialitate și de învățămînt financiar-contabil. El ocupă o situație importantă în viața economică, datorită în special calităților sale de cunoscător și competent analist al activității economice a unității socialiste în care lucrează. Profesia de contabil este profesia timpurilor moderne prin serviciile considerabile pe care le poate aduce prin elaborarea informațiilor financiar-contabile necesare sistemului de conducere științifică a unității socialiste, statului și altor organizații social-economice. Inginerul și contabilul sînt cei doi factori executivi de răspundere directă pe care se bazează producția, aducîndu-și aportul la gestiunea și dezvoltarea continuă a proprietății socialiste din cadrul unității socialiste. O conlucrare strînsă trebuie să existe și între aparatul financiar-contabil și cel al celorlalte compartimente funcționale ale unității socialiste de planificare-cercetare-dezvoltare, aprovizionare-desfacere (comercial), personal-învățămînt-retribuire după muncă, producție deoarece contabilitatea servește prin datele ei la întocmirea și urmărirea planului național unic și la întocmirea statisticii de stat. Numirea sau înlocuirea contabilului, în socialism, se face în condițiile stabilite prin normele legale. Sub aspect administrativ, el depinde de conducătorul unității socialiste respective, iar sub aspect funcțional, depinde de șeful contabil al unității. Contabilul prezentului și mai ales al viitorului apropiat trebuie să cunoască foarte bine posibilitățile sistemelor electronice de prelucrare automată a datelor, să le folosească cu succes în activitatea sa de zi cu zi, devenind dintr-un țiitor de terfeloage un specialist cunoscător al lucrărilor compartimentului financiar-contabil eliberat de munca de rutină, preocupat permanent de optimizarea evoluției favorabile a întregii activități a unității socialiste și îndeosebi a activității și rezultatele ei financiare. → și *contabil șef*. **C.** *autorizat*, persoana care îndeplinește condițiile cerute în capitalism pentru a avea dreptul de a conduce lucrările de contabilitate și de a semna bilanțul unei întreprinderi. **C.** *expert*, persoana calificată, recunoscută legal ca posedînd în specialitatea contabilitate o competență de specialitate deosebită, fiind consultată pentru a-și da avizul în cazurile de neînțelegeri între persoane sau întreprinderi cu interese opuse în probleme financiar-contabile, precum și pentru verificări, control și organizări de contabilități în diferite unități socialiste. Ca organ care contribuie la apărarea avutului obștesc, contabilul-expert are sarcina să ajute organele judiciare la stabilirea situației reale, documentat pe bază de date concrete în ce privește încălcarea legalității socialiste, să fundamenteze cauzele care au dus la prejudicierea avutului obștesc, să propună măsurile necesare pentru înlăturarea pe viitor a unor noi încălcări a legalității. **C.** *în bani*, persoana care îndeplinește funcția de gestionar de bani și pentru care trebuie să țină o contabilitate operativă. → și *casier*. **C.** *în materii* persoana care îndeplinește funcția de gestionar de materiale și care este obligată să țină o contabilitate operativă. Exemplu, depozitar, magazier etc. → și *gestionar*. **C.** *șef*, per-

soana căreia i se încredinţează organizarea şi conducerea lucrărilor de contabilitate dintr-o unitate socialistă. Face parte din organul colectiv de conducere al unităţii socialiste. Condiţiile ce trebuie să îndeplinească un **c.s.** sînt: să fie nu numai un organizator al contabilităţii, ci şi ajutorul principal al conducerii întreprinderii, în ce priveşte administrarea ei în condiţii optime; să fie un inovator în folosirea procedeelor avansate ale contabilităţii, să stăpînească pe deplin teoria şi tehnica actuală a contabilităţii şi să o perfecţioneze neîncetat; să ştie nu numai să execute singur anumite lucrări, dar mai ales să ştie să organizeze munca aparatului contabil din subordine; să fie perseverent în muncă, să fie de o înaltă principialitate, intransigent în lupta împotriva lipsurilor în munca de contabilitate şi pentru respectarea strictă şi neclintită a disciplinei financiare de stat. **C.s.** împreună cu ajutoarele sale execută controlul preventiv şi postoperativ asupra tuturor operaţiilor de gestiune a valorilor materiale şi a mijloacelor băneşti în legătură cu urmărirea îndeplinirii planului, colaborînd pentru aceasta cu conducerea tehnico-administrativă a unităţii socialiste. Atribuţiile **c.s.** privesc, în special, organizarea lucrărilor de contabilitate şi a muncii aparatului contabil, întocmirea corectă şi înregistrarea la zi a actelor de contabilitate, controlul tuturor operaţiilor de eliberare de materiale, a efectuării cheltuielilor şi a oricăror acte de gestiune, urmărirea respectării stricte a disciplinei contractuale şi financiare etc. El are, de asemenea, sarcina de a contribui la rezolvarea problemelor legate de eficienţa economică a introducerii tehnicii noi, de realizarea progresului tehnic, a introducerii mecanizării şi automatizării lucrărilor de contabilitate etc. Misiunea contabilului se extinde asupra întregii activităţi a unităţii gestionare respective. **C.s.** face parte obligatoriu din comitetul (consiliul) oamenilor muncii. **C.** *stagiar* (în capitalism), persoană obligată să facă un anumit timp o practică contabilă, după care, pe baza studiilor şi a unui examen sau a unei calificări în munca sa practică, poate fi avansat la gradul de contabil autorizat.

CONTABILITATE, totalitatea lucrărilor de calcule şi de înregistrări făcute în documentele şi formularele metodologiei contabile; biroul (secţia sau serviciul) la care se execută lucrările de înregistrare şi de calcule contabile privind operaţiile financiare şi economice ale unei unităţi socialiste; sistemul specific de informare al conducerii unităţii socialiste; disciplină ştiinţifică, ramură a ştiinţelor social-economice care stabileşte normele de calcul şi de înregistrare metodică şi ordonată a operaţiilor economice şi financiare în legătură cu mijloacele economice, procesele economice şi sursele acestora, avînd ca scop stabilirea situaţiei economice şi financiare a unităţilor socialiste, a controlului permanent şi a rezultatelor activităţii într-o anumită perioadă de timp, servindu-se pentru aceasta de mijloace proprii şi speciale de reprezentare şi de calcul. Ea este atît ştiinţă, cît şi tehnică. În cadrul sistemului informaţional economic, contabilitatea şi-a dezvoltat şi mai mult rolul informaţional de previziune, de studiere şi de elaborare de informaţii pentru a servi la luarea celor mai juste decizii de către conducerea unităţilor socialiste respective. Ca urmare a cerinţelor actuale ale conducerii şi organizării ştiinţifice a unităţilor socialiste şi a introducerii tehnicii moderne de evidenţă, contabilitatea se orientează tot mai mult către calculele previzionale pe care le îmbină cu reflectarea istorică a fenomenelor economico-financiare. Pentru realizarea obiectivelor sale, contabilitatea trebuie: să se organizeze pe baza unor principii unitare aplicabile tuturor întreprinderilor, centralelor economice şi instituţiilor; în cadrul fiecărui minister, fiecărei organizaţii economice, întreprinderi şi instituţii să aibă stabilite norme comune de organizare în ce priveşte: unitatea în conţinutul şi nomenclatura conturilor, în documentaţie şi sistem de indicatori ai bilanţului, dării de seamă etc.; să asigure o unitate în metodologia calculării indicatorilor folosiţi la centralizare; să fie ţinută la zi, clar, precis, exact şi simplu pentru a fi fidelă şi operativă; să nu fie costisitoare, folosind pentru aceasta formele şi mijloacele cele mai înaintate de înregistrări contabile care să uşureze şi să ridice productivitatea şi calitatea muncii aparatului

contabil. În practică se folosesc diferite feluri și forme de contabilitate, care variază fie după natura materiei înregistrate (contabilitate analitică, sintetică etc.), fie după forma registrelor sau modul de înregistrare (contabilitate jurnal-carte mare, jurnal bilanț, maestru șah, copigrafica etc.). În perioada postbelică s-au publicat în țara noastră numeroase lucrări de contabilitate generală și de ramură (pentru agricultură, comerț, industrie etc.), precum și diferite studii de specialitate de către: C. G. Demetrescu, V. Puchiță, Gh. Enache, St. Donoaica, S. Popovici, V. Cărbunescu, D. Cameniță, G. Cîrligel, A. Balint, E. Macovei, I. Văduva, L. Possler, V. Voica, M. Blidea, A. Ștefănescu, I. Roșca, I. Negescu, M. Boulescu, M. Ristea, A. Oțoiu, D. Vișan, D. Urdea, D. Rusu-Iași), C. Olariu (Timișoara), M. Teaciuc, (Timișoara), T. Tămășan, C. Purcărete ș.a. **C.** *analitică* constă în înregistrarea operațiilor economice în jurnale analitice speciale pentru fiecare element analitic. Această **c.** constituie o sursă importantă de informații financiar-contabile pentru organele de conducere ale unității socialiste. → și *cont analitic*. **C.** *analitică a materialelor, produselor, mărfurilor* etc., organizată pe fiecare loc de depozitare și pe feluri de materiale, produse, mărfuri etc., cu excepția unora din ele, la care contabilitatea se ține numai valoric pe fiecare gestiune în parte, contabilitatea analitică a mărfurilor și ambalajelor aflate la unitățile de desfacere cu amănuntul. **C.a.** a valorilor materiale se poate ține: operativ-contabil; pe fișe de cont analitice, pe centralizatoare, pe situații (tabulograme) în cazul folosirii echipamentului mecanografic, în fișiere pe diferite suporturi tehnice de date și pe imprimate în condițiile utilizării calculatoarelor electronice. În contabilitatea curentă, valorile materiale se pot înregistra: la preț de facturare, separat de cheltuielile de transport-aprovizionare; la preț planificat de aprovizionare și separat diferențele dintre prețul de aprovizionare efectiv și cel planificat, la prețul efectiv de aprovizionare, adică prețul de facturare plus cheltuielile de transport-aprovizionare. Produsele finite din producție proprie din depozite sau expediate se pot înregistra fie la cost planificat, la cost de producție sau la preț de livrare și separat diferențele între prețurile de înregistrare și cele efective, fie la cost efectiv. Semifabricatele din producție proprie se înregistrează la cost efectiv, la cost planificat sau la cost efectiv de producție. Ulterior, prețul planificat se corectează cu diferența pînă la costul efectiv. Mărfurile din depozitele cu ridicata și de repartizare și cele din unitățile de desfacere cu amănuntul ale organizațiilor comerciale se înregistrează la preț de vînzare cu amănuntul sau de alimentație publică și separat rabatul sau adaosul comercial. Mărfurile aflate la organizațiile de aprovizionare și desfacere se înregistrează la prețul de facturare (de catalog), iar cele aflate la organizațiile de contractare, achiziții și recepționări, la prețul de cumpărare sau de înregistrare. **C.** *bugetară*, ramură a contabilității, constă în înregistrarea executării bugetului în toate fazele lui. Ea înregistrează volumul veniturilor realizate și al cheltuielilor efectuate, stabilind cu ajutorul dărilor de seamă indicatorii generalizați ai rezultatelor executării bugetului de stat. Întocmirea în bune condiții a bugetului se asigură cu ajutorul datelor contabile privitoare la executarea planurilor de venituri și cheltuieli pe anul în curs. În instituțiile bugetare, sarcinile contabilității bugetare sînt: de a oglindi și urmări întregul proces de execuție al bugetului de stat pe fiecare venit și natură de cheltuieli, separat, pe verigile sistemului bugetar și global, pe întregul buget, precum și pe fiecare organ financiar și instituție bugetară în parte; de a procura datele privind executarea bugetului pe perioadele expirate, contribuind astfel la întocmirea bugetelor viitoare; de a contribui la asigurarea integrității avutului obștesc, prin înregistrarea existenței și mișcărilor mijloacelor materiale și bănești puse la dispoziția instituțiilor bugetare etc.; obiectivul principal al contabilității bugetare este astfel bugetul de venituri și cheltuieli, controlul mijloacelor materiale și bănești, pentru asigurarea integrității proprietății socialiste și folosirea acestor mijloace potrivit destinației și aprobărilor legale. **C.b.** centralizatoare cuprinde operațiile de centralizare a dărilor de seamă contabile periodice și anuale. Prin aceasta, **c.**

centralizată depășește limitele instituțiilor bugetare, cuprinzînd în sfera sa și rezultatele execuției bugetare pe verigile sistemului bugetar și pe întregul buget de stat. În unitățile economice, **c.b.**, ca parte a contabilității generale, este concepută ca o formă de prezentare a informației contabile de natură să ajute conducerea întreprinderii în definirea politicii ei. Ea constituie astfel un serviciu al conducerii întreprinderii. **C.b.** are la bază procedeele ce-i sînt necesare pentru crearea unui mijloc de control, în vederea stabilirii de bugete relative la responsabilitățile conducerii, cu privire la exigențele unei politici și comparări permanente a cifrelor reale cu rezultatele prevăzute, spre a se realiza obiectivul acestei politici sau de a pregăti bazele reviziei sale; în industrie, **c.b.** face legătura dintre previziune și control, definindu-și în acest scop obiectivele, adică: pregătirea unui program anual și bugete detaliate cu obiective funcționale individuale; organizarea unui program de lucru și stabilirea punctelor de control; acțiunea pentru obținerea unui rezultat de a înregistra și face cunoscut rezultatele, de a compara și face critica etc.**C.** *cameralã*, caracterizată prin aceea că în ea se înregistrează numai veniturile și cheltuielile fără a ține seama de modificările de bunuri materiale. Este o variantă a **c.** simple și s-a folosit în trecut în administrația statală din Austria și statele germane. Numele de contabilitate cameralã se crede că provine de la cuvîntul Kamera sau Kamara, care era locul unde se strîngeau veniturile principilor și de aici se plăteau soldele soldaților și funcționarilor. **C.** *centralizată*, forma sub care se organizează **c.** *curentă* în unități socialiste și care constă în executarea tuturor lucrărilor de contabilitate numai la serviciul contabilității generale sub conducerea și răspunderea directă a contabilului șef al unității respective. **C.c.** prezintă inconveniente, între care se pot menționa următoarele: înregistrările se fac cu întîrziere, datorită netrimiterii la timp a documentelor de către sectoarele care le întocmesc; documentele fiind necesare și altor sectoare, ele trebuie să fie întocmite în mai multe exemplare, deci cheltuieli suplimentare etc. O parte din aceste inconveniente au fost înlăturate prin mecanizarea și automatizarea lucrărilor de contabilitate. **C.** *centralizatoare*, totalitatea datelor contabilității curente a întreprinderilor însumate pe ramuri de activitate economică sau pe întreaga economie națională. Prin această centralizare, **c.c.** are o importanță deosebită pentru munca de planificare a economiei naționale, deoarece datele acestei contabilități servesc la întocmirea și la urmărirea îndeplinirii planului național unic. **C.** *conducerii*, contabilitate în care se folosesc, pe lîngă datele istorice ale contabilității financiare, și datele previzionale, ca de exemplu, datele privind evaluările și calcularea costului, furnizate de evidența operativă și statistică. Obiectivul acestei **c.** este furnizarea de informații organelor de execuție din cadrul întreprinderii pentru luarea imediată a măsurilor stabilite prin deciziile conducerii întreprinderii. În această contabilitate, care este de fapt facultativă, se utilizează și date aproximative, în special cînd este vorna de informații urgente și ca indicatori de bord ai conducerii. **C.** *constantă*, a fost elaborată de Fr. Hugli care a aplicat-o în administrația cantonului Berna la 1871. Are la bază principiile contabilității duble și constă în folosirea a două jurnale și anume: un jurnal administrativ, care nu este ținut cronologic, dar în care sînt deschise toate conturile, cu excepția contului Casa, pentru care se ține un jurnal separat de casă. Între aceste două jurnale relațiile sînt permanent neschimbate, adică sînt constante. În **c.c.** conturile sînt grupate în: conturi de casă, conturi administrative și conturi de compensare. Cu ajutorul acestor din urmă conturi se pun față în față veniturile și cheltuielile constatate cu cele realizate, iar contul Casa realizează egalitatea și controlul conturilor administrative cu grupa conturilor de casă. **C.** *copigrafică*, transcrierea prin copiere a înregistrărilor de pe fișele de cont în registrul jurnal. În această formă, fișa de cont devine elementul principal, deoarece înregistrările apar întîi pe fișa de cont și apoi în jurnal. Aici fișa de cont este suprapusă paginii din jurnal și, deci, înregistrările din jurnal apar ca o copie a celor de pe fișa de cont. Dacă copierea se face cu mîna, **c.** se numește copigrafică manual, iar dacă se face cu mașina, copigrafică mecanic.

În practica întreprinderilor se folosesc mașini diferite, din care cauză și **c.** ținută copigrafic cu aceste mașini poartă numele mărcilor de fabrică sau a inventatorilor acestor mașini. (Definitiv, Duplex, Hinz, Ruff etc.). Ca mijloace, în această contabilitate, cînd este mecanizată, se folosesc: registrul jurnal, fișe de cont, cu călăreți sau alte indicatoare metalice, ca semnalizatoare, aparatul de contabilitate etc. Ordinea în care se execută lucrările de **c.** este, în formă copigrafică „Ruff" următoarea: actul justificativ, înregistrarea în cont și copierea simultană în jurnal, întocmirea balanței zilnice. **C.** *cronologică*, în care înregistrările se fac în ordinea datei cînd s-a efectuat operația (zi de zi) sau cînd s-a întocmit documentul. **C.c.** se ține fie în registrul jurnal, fie în registru jurnal carte-mare, dar, în acest caz, înregistrarea cronologică se ține paralel cu cea sistematică. Ea se mai poate ține și cu ajutorul notelor de contabilitate cînd se folosește forma de contabilitate „maestru șah", sau cu ajutorul situațiilor și jurnalelor — în forma de contabilitate „jurnal" —. → și *înregistrări contabile*. **C.** *curentă*, ținută în cadrul unei unități socialiste în care înregistrările se fac pe măsura efectuării operațiilor economice, adică în mod curent, fără vreo întrerupere. **C.c.** se poate organiza sub formă centralizată sau descentralizată. **C.** *descentralizată*, ținută în cadrul secțiilor de producție ale întreprinderii, organizate pe bază de gestiune economică, cărora li s-a atribuit o parte din lucrările de contabilitate, de către serviciul contabilității generale a întreprinderii și anume: înregistrarea materialelor, a fabricației, postcalculul etc. **C.d.** este mai operativă decît **c.** *centralizată*, întrucît se ține la locurile de muncă unde se efectuează operațiile economice, ceea ce face posibilă înregistrarea acestora de cele mai multe ori imediat ce au fost efectuate. Prin aceasta se înlătură întîrzierile în înregistrări și se realizează o operativitate sporită și o reducere a volumului lucrărilor de evidență operativă. → și *contabilitate centralizată*. **C.** *dublă* (contabilitate digrafică sau dopică), care folosește dubla înregistrare, adică orice operație economică se înregistrează la debitul unui cont și la creditul altui cont, simultan și cu aceeași sumă. Se mai numește și contabilitate italiană, pentru că a apărut pentru prima oară în Italia. Înregistrările în partidă dublă, în interiorul unui sistem închegat de conturi, dau în mod automat certitudinea exactității matematice a informațiilor financiar-contabile prezentate sistematic sub formă de cifre. După sectoarele de activitate în care se aplică, contabilitate dublă poate fi: contabilitate agricolă, de asigurare, bancară, comercială, industrială, minieră, publică, de transport etc. → și *digrafie*. **C.** *financiară* furnizează informații, în special, în interesul persoanelor din afara întreprinderii: furnizori, creditori, bănci etc. Caracteristicile acestei contabilități sînt, între altele, următoarele: cu ajutorul datelor ei se urmărește activitatea întreprinderii în totalitatea ei; este obligatorie și nu facultativă, cum este contabilitatea conducerii; informațiile nu sînt furnizate cu rapiditate; ele sînt însă mult mai exacte, dar au un caracter istoric, deoarece privesc trecutul, adică se obțin mult timp după efectuarea operațiilor înregistrate; majoritatea datelor necesare conducerii sînt totuși procurate de **c.f.** **C.** *americană*, denumire inexactă, deoarece această formă de contabilitate nu este decît forma de înregistrare pe jurnalul carte-mare inventat de autorul francez Edmond De Granges la 1804. Se caracterizează prin liniatura specială a registrului jurnal care cuprinde, pe lîngă coloanele de jurnal, în continuarea lor și coloane pentru debitul și creditul conturilor în care urmează a se înregistra operațiunile economice. **C.** *franceză* (descrisă la 1673 de Mathieu Delaporte) constă în introducerea jurnalelor multiple în locul jurnalului unic și trecerea memorialului ca registru principal. **C.** *germană* (descrisă la 1774 de Helwig) constă în introducerea a două noi registre: unul numit extras și altul jurnal recapitulativ, în care înregistrările se fac pe sume lunare, de unde apoi ele se trec tot pe sume lunare și în conturile din cartea mare. **C.** *italiană (clasică)*, descrisă pentru prima oară în Luca Pacioli la 1494, cuprinde 3 registre principale: memorialul, care nu era liniat, jurnalul și cartea mare. Aceasta era forma veche de contabilitate italiană în care nu se cunoștea încă deosebirea dintre contabilitatea sintetică și cea analitică. În forma

nouă, descrisă la 1688 F. Garatti, se foloseau registrele: jurnalul, cartea mare și registrele analitice. O ultimă formă de C. italiană este aceea dezvoltată, în care jurnalul este împărțit în două registre. C. *jurnal-bilanț* constă în aplicarea teoriei materialiste a conturilor în înregistrările contabile pentru care se folosesc registrele: jurnalul-bilanț, strața sau minutarul, dezvoltătoarele și cadrul contabilității, toate acestea foarte asemănătoare registrelor logismografice de care se deosebește în special prin înlocuirea conturilor proprietarului și aziendei prin conturile intitulate: Activ, Pasiv și Patrimoniu net. Această formă a fost descrisă pentru prima oară în 1900 de profesorul C. Petrescu de la Iași în „Contabilitate și administrație". C. *jurnal cartea-mare*, → și *contabilitate americană*. C. *jurnal-order*, formă de contabilitate introdusă în țara noastră în anul 1953, în locul formei maestru șah. Forma jurnal order are la bază următoarele principii: înregistrarea unilaterală a operațiilor economice, adică numai în creditul contului respectiv; gruparea operațiilor economice după felul și natura lor în conturi sau grupe de conturi cu conținut similar sau pentru înregistrarea unui anumit proces; descentralizarea evidenței cronologice și îmbinarea ei cu contabilitatea sintetică; eliminarea documentelor intermediare, adică înregistrarea se face direct după documente fără a se mai folosi notele de contabilitate; sistematizarea și gruparea înregistrărilor în funcție de cerințele dărilor de seamă; clasarea și păstrarea documentelor primare separat pe fiecare jurnal și în ordinea înregistrării lor. Pentru înregistrarea operațiilor se folosește în forma jurnal-order un număr de jurnale order în care aceste înregistrări se fac, după caz, zilnic sau lunar în creditul conturilor respective, precum și situații auxiliare în care se face centralizarea datelor contabile, gruparea lor, înregistrarea în conturile analitice și controlul unor înregistrări în jurnalul order. Se mai folosește și un formular pentru Cartea mare în care se înscriu lunar rulajele din jurnalele order. În această formă de contabilitate, planul de conturi este mult simplificat prin suprimarea unor conturi. În ultima vreme s-au adus însemnate îmbunătățiri contabilității, numită de data aceasta contabilitatea pe jurnale. C. *logismografică*, în care înregistrările se fac în partidă guadruplă, iar conturile sînt împărțite în: conturi specifice destinate să înregistreze faptele administrative — permutative; conturi economice destinate să înregistreze faptele modificative și conturile juridice, destinate să înregistreze raporturile juridice de debit și de credit dintre proprietarul întreprinderii și corespondenții săi. Pentru proprietar se deschid două conturi: un cont integral în care se reflectă situația statistică a patrimoniului și raporturile juridice față de consemnatari și corespondenți (Agenția) și un cont diferențial în care se reflectă patrimoniul net și rezultatele modificatoare ale acestui patrimoniu. Pentru agenție se deschid ca și pentru proprietar, de asemenea, un cont integral și unul diferențial. În jurnalul logismografic se înregistrează la contul integral al proprietarului și la acela al agenției faptele permutative, apoi faptele modificative se înregistrează la contul integral și diferențial al proprietarului și agenției, iar faptele mixte urmează normele faptelor permutative și a celor modificative. Pe baza acestor norme este alcătuit jurnalul logismografic care cuprinde coloane speciale pentru înregistrarea sumelor privind conturile balanței economice, formată din egalitățile: debitul proprietarului este egal cu creditul agenției și debitul agenției este egal cu creditul proprietarului. În afara jurnalului logismografic, această contabilitate cuprinde și registre dezvoltătoare pentru conturile proprietarului și ale agenției, o straţa (minuta conturilor) și un cadru al conturilor. C. *maestru-șah*, formă de contabilitate caracterizată prin următoarele particularități: întocmirea unei note de contabilitate pentru fiecare operație economică sau pentru mai multe operații de același fel dintr-o zi; înregistrarea după notele de contabilitate a operațiilor în fișele conturilor sintetice cu indicarea conturilor corespondente; înregistrarea operațiilor în fișele de cont analitice; separarea operațiilor înregistrate pe gestiuni lunare. C. *mecanizată*, → și *mecanizarea lucrărilor de contabilitate*. C. *națională*, concepută ca un tablou al activității și structurii economice a țării, ca un instru-

ment de conducere al economiei naționale, ca o reprezentare schematică a economiei unei țări, exprimă legăturile între fenomenele complexe cu ajutorul conturilor care reprezintă fapte economice dintr-o categorie omogenă. Structura **c.n.** se reflectă în conturile agenților și operațiilor efectuate în cadrul unei țări. Conturile principale folosite în **c.n.** sînt: conturile agenților și conturile operațiilor. Conturile agenților privesc întreprinderile de producție și de distribuție a bunurilor și serviciilor, gospodăriile individuale, administrațiile de stat și alte persoane morale, precum și contul extern, pentru relațiile cu agenții externi. Conturile de operații cuprind: operații de bunuri și servicii pentru producție și consum, operațiile de repartiție între diferiții agenți, operații financiare. Încrucișarea conturilor agenților cu acelea ale operațiilor poate forma un sistem complet, un tablou economic. **C.n.** trebuie să reflecte echilibrul dintre surse și utilizările în bunuri și servicii; modul cum au fost finanțate întreprinderile în anul precedent, modul cum au fost folosite veniturile în gospodăriile individuale, modul cum evoluează tendința de a economisi a populației **C.n.** este folosită în țările capitaliste ca model previzional în următoarele scopuri: fixarea prețurilor de vînzare și aplicarea unei politici a veniturilor și la întreprinderile etatizate. În **c.n.** se folosesc datele contabile și statistice fără a se recurge însă la procedeele contabilității, din care cauză ea are mai mult un caracter statistic. → și *balanța legăturilor dintre ramuri*. **C.** *normată*, bazată pe o serie de reguli unitare privind denumirea și gruparea conturilor după conținutul lor economic, în planuri de conturi elaborate după principii unitare, precum și stabilirea corespondenței conturilor prin instrucțiuni speciale. În **c.n.** se folosește, în afară de nomenclatura unitară a conturilor, și o sistematizare rațională a acestora, precum și scheme tip de bilanț, de cont privind beneficiile și pierderile etc. Prin aceasta se asigură înregistrarea corectă a mijloacelor, surselor și proceselor economice, se ușurează munca de contabilizare și se asigură și o operativitate sporită a datelor contabile. → și *normarea contabilității*. **C.** *publică*, ansamblul regulilor care guvernează efectuarea încasărilor și cheltuielilor sectorului public. În capitalism, contabilitatea publică se împarte, după cele trei faze prin care trec veniturile și cheltuielile statului de la aprobarea și votarea acestora și pînă la „declarația" Curții de conturi, în: **c.** legislativă, care cuprinde toate operațiile prin care proiectul de buget se transformă în lege bugetară de finanțe; **c.** administrativă, cuprinzînd *faza în care se execută* bugetul și **c.** judiciară, cuprinzînd faza în care bugetul executat trece la Curtea de conturi pentru controlul judiciar asupra tuturor conturilor de venituri și cheltuieli și a conturilor de materiale. În ultima vreme, multe state capitaliste au înlocuit **c.p.** ținută sub forma partidei simple, prin **c.** științifică a partidei duble. Exemplu: Italia, Franța etc. → și *contabilitate bugetară*. **C.** *simplă* (contabilitate în partidă simplă) înregistrează relațiile juridice de drepturi și obligații cu terțele persoane, neglijînd complet înregistrarea mișcărilor de mijloace, de surse sau de procese economice. În această contabilitate, operațiile se înregistrează, după caz, numai în debitul sau numai în creditul persoanei respective (debitor sau creditor). **C.** *sintetică* înregistrează operațiile economice pe gen de elemente în conturile sintetice și în registrele contabile, de asemenea, sintetice. Contabilitatea sintetică a materialelor se ține cu ajutorul contului Materiale, prevăzut în planul de conturi. În economia socialistă, contabilitatea materialelor necesită o atenție deosebită, deoarece de justa organizare a acestei contabilități depinde într-o mare măsură însăși aprovizionarea completă și la timp a întreprinderii cu materialele necesare, formarea stocurilor corespunzătoare producției, integritatea materialelor, economisirea materialelor, calcularea justă a costului produselor fabricate, utilizarea rațională a materialelor, descoperirea și mobilizarea rezervelor interne. → și *contabilitatea analitică*. **C.** *statmografică*, în care se evidențiază fapte: statice, dinamice și statico-dinamice, în locul faptelor permutative, modificative și mixte din contabilitatea logismografică. Cu ajutorul registrelor statmografice se întocmesc 3 situații: una eco-

nomică, una administrativă și una finală a rezultatelor. Statmecanografia se prezintă ca un sistem de înregistrări complexe în partidă quadruplă, cu formă sinoptică sintetică și analitică.

CONTARE, înscrierea direct pe document a conturilor corespondente la care urmează a se înregistra o operație economică în fișele respective de cont sau în jurnal. În practică, acest mod de înregistrare pe document se mai numește șapitrare.

CONTOR, dispozitiv a cărui stare la un moment dat poate reprezenta un număr care poate fi mărit sau micșorat invariabil cu cîte o unitate pe măsura primirii unui semnal. Se rezervă în memoria calculatorului electronic pentru a număra din cîte cartele perforate a fost alcătuit fișierul/fișiere, din care s-au prelucrat datele.

CONTRACT, acord de voință liber consimțită între două sau mai multe persoane din care decurg anumite drepturi și obligații. Pentru contabilitate este un instrument de control preventiv. **C.** *colectiv* (de muncă), înțelegală scrisă încheiată de o unitate socialistă cu lucrătorii săi încadrați, reprezentați prin comitetul sindicatului din unitate. **C.c.** obligă întreprinderea la plata unor drepturi bănești. **C.** *de muncă*, convenția scrisă sau verbală, potrivit căreia, o parte — lucrătorul — se obligă a presta o muncă celeilalte părți, care-l încadrează în muncă în schimbul unei retribuții. Contractul se încheie pe o perioadă limitată de timp sau numai pentru executarea unei lucrări. De asemenea, contractul se încheie, indiferent că există sau nu un contract colectiv de muncă. Pentru personalul încadrat temporar (muncitori sezonieri și zilieri) nu se încheie contract de muncă. Desfacerea contractului de muncă are loc în cazurile prevăzute în Codul muncii și poate fi cerută de întreprindere sau de lucrător, însă numai în condițiile legale. La desfacerea contractului de muncă lucrătorul are dreptul la o indemnizație egală cu cîștigul mediu pe 1/2 lună. Pe baza **c.** de **m.** se întocmesc de către unitățile socialiste documentele primare de încadrare, retribuire, transferare, lichidare etc. **C.** *economic*, acordul de voință între unități socialiste reglementat prin legea contractelor avînd ca obiect fabricarea unor produse, executarea sau prestarea unor servicii, constituie instrumentul de fundamentare a planurilor anuale și de realizare a prevederilor înscrise în planul național unic de dezvoltare economico-socială, asigură părților posibilitatea unui control reciproc asupra îndeplinirii obligațiilor asumate și a unui control preventiv realizat de șeful contabil pentru plățile efectuate; de asemenea, act legal de probă la Arbitrajul de stat sau în justiție; în caz de nerespectarea obligațiilor de către una din părți, aceasta este obligată să plătească penalități, despăgubiri părții căreia i-a creat prejudicii.

CONTROL AL INFORMAȚIEI, operația de verificare, de examinare, în vederea constatării exactității înregistrării unei operații economice, a unui calcul aritmetic, logic etc. pentru a rezulta o informație de calitate. **C.** *automat*, control realizat cu ajutorul calculatorului electronic pe baza programelor de prelucrare a datelor. → și *Control de paritate; control de validitate; control identitate; control sintetic* ș.a. **C.** *contabil*, efectuat cu ajutorul mijloacelor contabilității, ca: înregistrări, conturi, balanțe de verificare, situații contabile, inventare, registrele contabilității sintetice și analitice, registrele operative ale gestionarilor în bani și materii etc. **C.** *de paritate*, operație prin care se verifică dacă numerele 1 sau 0 dintr-o succesiune de cifre binare sînt pare sau impare. **C.** *de validitate*, operație prin care se verifică datele unui fișier fiind cunoscute anumite limite sau forme de reprezentare. Exemplu: Codul reprezentînd marca muncitorilor poate varia între 0001 — 9999, un cod alcătuit în afara acestei limite nu este valid. **C.** *prelucrări automate a datelor*, operații prin care se stabilește dacă rezultatele prelucrării datelor sînt corecte. Sistemele automate-

de prelucrare a datelor caracterizîndu-se prin mare capacitate și viteză de prelucrare, prin incapacitatea calculatorului electronic de a raționa dacă nu este prevăzut acest lucru de om prin program, necesită ca încă de la proiectare să fie prevăzute mijloace și procedee de control. Principalele obiective care se urmăresc în realizarea unui sistem de control eficient a prelucrării automate a datelor sînt: să asigure validitatea tuturor datelor care intră în sistem; dacă toate datele intrate în sistem sînt oportune și autorizate; asigurarea prelucrării tuturor datelor fără a se pierde pe parcurs sau în timpul prelucrării o parte din date; toate fișierele să fie protejate împotriva pierderilor sau ștergerilor de înregistrări; dacă s-au identificat toate posibilitățile de erori care pot apărea înaintea intrării datelor în sistemul de prelucrare, în timpul prelucrării și după prelucrare și să asigure procedee corespunzătoare ca, pe cît posibil, majoritatea erorilor să fie corectate automat. Controlul înainte de prelucrare vizează întocmirea documentelor purtătoare de date inițiale la locurile sursă, conform instrucțiunilor: să fie înregistrate numai datele stabilite a intra în sistem; să fie scrise cît mai clar, fără ștersături și erori de transcriere; să fie autorizate de persoane desemnate în acest scop. În vederea asigurării păstrării și transmiterii tuturor documentelor destinate prelucrării se întocmesc borderouri care conțin inventarul documentelor predate spre prelucrare și o seamă de cifre de control reprezentînd diferite totaluri (total documente de același fel într-un pachet; totalul cantităților, valorilor etc. înscrise în anumite rubrici ale documentelor). Documentele din care s-au extras datele în vederea prelucrării se ștampilează sau se însemnează într-un fel pentru a evita dubla preluare a datelor în sistemul de prelucrare. Deosebită atenție în finalul acestei etape se acordă conversiei datelor de pe documente pe suporturi tehnice într-o formă care poate fi citită de mașină, care se realizează cu ajutorul mașinilor de verificat cartele perforate, bandă perforată; control în zare, vizual; se pot folosi diferite tipuri de coduri (coduri autodetectoare de erori etc.), testări ale diferitelor cîmpuri ale suporturilor tehnice etc. folosind în acest scop și calculatorul electronic. Controlul în timpul prelucrării datelor, efectuat prin program de calculator, vizează în primul rînd validarea intrărilor de date (dacă datele sînt în cadrul limitelor, dacă cîmpul este numeric, alfabetic etc.), apoi însăși prelucrarea: toate datele din fișierele identificate să fie prelucrate; pentru a depista eventualele erori se încorporează în program puncte de control care să permită identificarea clară și completă a erorilor încît intervenția operatorului să fie operativă și eficientă. Controlul după prelucrarea datelor vizează ca rezultatele prelucrării să fie cît mai exacte, eventualele erori să fie corectate prin reprelucrare în sistem; în acest scop se confruntă totalurile (cheile de control) cu rezultatele prelucrării, eventualele erori se corectează cu ajutorul aceluiași procedeu, lucrările să ajungă la destinație în timp util, în format optim pentru studiu și complete.

CONTROLUL PRELUCRĂRII MECANIZATE A DATELOR, operație prin care se verifică în ce măsură datele au fost prelucrate corect. În cazul utilizării mașinilor de calcul mecanice, electromecanice și electromagnetice, se efectuează: de obicei prin repetarea operației de calcul la altă mașină sau la aceeași mașină utilizată confruntîndu-se rezultatele prelucrării; prin preluare repetată a datelor care se prelucrează atribuindu-se (cifrei, numărului) semnul invers ca rezultatul să fie zero dacă calculele s-au efectuat corect; după prelucrare prin intermediul unor chei de control dinainte stabilite. **C.p.m.a.d.** are o deosebită importanță deoarece informațiile obținute de pe urma prelucrării datelor servesc la fundamentarea deciziilor; în acest scop ele trebuie să fie rezultate cît mai exacte. → și *număr de control.*

CONVERSIE, operație prin care se transpun datele unui fișier de pe un suport tehnic pe alt suport tehnic, fără a modifica structura articolului și ordinea articolelor din fișier. **C.** *bazei de numerație,* transformarea numerelor dintr-un sistem de numerație

cu baza α în alt sistem de numerație cu baza β, pentru părți întregi a numărului prin împărțiri succesive la baza β, iar pentru părți fracționare prin înmulțiri succesive la baza β.

CONVERTIZOR, aparat care servește la transpunerea înregistrărilor de pe un suport de date pe un alt suport de alt tip. Se folosește în prelucrarea automată a datelor pentru a optimiza procesul de prelucrare.

CONVERTOR, dispozitiv care transformă datele dintr-o formă într-altă formă de reprezentare fără a modifica valoarea informației. Exemplu: schimbarea datelor reprezentate prin mărimi fizice în semne cifrice, litere alfabetice etc. **C.** *analog digital,* dispozitiv care transformă datele, semnificînd mărimile fizice în numere cifrice sau alfabetice.

COOPERATIVĂ, unitate economică ce ia naștere prin asocierea pe baza liberului consimțămînt, a mai multor persoane care concentrează mijloace de producție și forță de muncă pentru achiziționarea, producerea sau desfacerea în comun de mărfuri, executarea de lucrări, prestarea de servicii, acordare de credite etc. Mijloacele, sursele și activitatea cooperativei constituie obiect al contabilității.

COOPERATIVĂ AGRICOLĂ DE PRODUCȚIE (C.A.P.), organizație economică socialistă autonomă, constituită pe baza liberului consimțămînt, în care populația agricolă aduce în proprietate comună pămîntul și celelalte mijloace de producție, în vederea desfășurării activității lor de producție. Retribuirea membrilor cooperatori se face după cantitatea și calitatea muncii, precum și în funcție de producția realizată. **C.A.P.** realizează o productivitate sporită a muncii în comparație cu gospodăriile individuale și au un rol important în creșterea producției agricole a țării, în aprovizionarea satului și a orașului cu produse vegetale și animale, în asigurarea industriei cu necesarul de materii prime și în ridicarea nivelului de trai al întregului popor.

COOPERATIVA DE CONSUM, unitate economică autonomă constituită prin unirea unui grup de persoane în vederea achiziționării și vînzării în comun a mărfurilor. În România, cooperativele de consum au apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea; în perioada capitalistă ele reprezentau o formă de întreprindere colectivă de tip capitalist. În *socialism,* **c. de c.** se constituie ca organizații obștești cu preocupări multiple atît în sfera circulației de mărfuri, cît și a producției, îndeplinind un rol important în dezvoltarea schimbului de mărfuri dintre orașe și sate. La nivel național, **c. de c.** sînt reunite în Uniunea Centrală a Cooperativelor de Consum (CENTROCOOP).

COOPERATIVĂ MEȘTEȘUGĂREASCĂ, formă socialistă de cooperație cu caracter economic, în care se asociază de bună voie un grup de meseriași și alte persoane pentru a lucra împreună cu mijloacele de producție aduse de ei sau cumpărate și care rămîn în proprietate cooperatistă. **C.m.,** ca unitate socialistă de producție, are ca obiect de activitate executarea de lucrări după comandă și prestări de servicii pentru populație, producerea de bunuri de consum, de obiecte de artă populară și artizanat, realizare de piese și subansamble în cadrul cooperării cu întreprinderile de stat, desfacere de mărfuri etc.

COPIER (în capitalism), registru legal în care comercianții sînt datori să copieze scrisorile pe care le expediază. Servește ca probă în justiție.

COPIEREA UNUI FIȘIER, reproducerea datelor de pe un suport de date pentru a obține două sau mai multe fișiere identice din punctul de vedere al conținutului de date și al suportului tehnic de date. → și *duplicare.*

CORECTAREA ERORILOR, îndreptarea greșelilor făcute în contabilitate cu ocazia înregistrării operațiilor economice, folosind pentru aceasta diferite procedee. Astfel, dacă eroarea s-a făcut în nota de contabilitate sau numai într-o fișă de cont și nu s-a mai trecut și în altă fișă sau registru, ea poate fi corectată printr-o nouă înregistrare corectă, iar cea veche se anulează prin trecerea unei linii peste ea. Dacă însă a fost trecută în toate registrele și fișele, se stornează în roșu înregistrarea greșită și se face în negru înregistrarea corectă. Orice corectare trebuie să poarte semnătura celui ce a făcut-o și data respectivă. → și *erori*; *storn*ări.

CORESPONDENȚA CONTURILOR, legătura dintre contul debitor și cel creditor într-o înregistrare în contabilitatea în partidă dublă. Spre deosebire de contabilitatea capitalistă, în care **c.c.** se stabilește după criterii subiective, în contabilitatea socialistă această corespondență este fixată pe bază de criterii științifice pentru toate întreprinderile din aceeași ramură de activitate economică, sau din economia națională prin instrucțiuni de aplicare a planurilor de conturi. → și *analiza contabilă.*

CORPUL CONTABILILOR AUTORIZAȚI ȘI EXPERȚILOR CONTABILI DIN ROMÂNIA, organizație profesională înființată în anul 1921 și desființată în anul 1951. Potrivit legii din 1921, s-a reglementat profesiunea de contabil stagiar, contabil autorizat și de expert contabil în România, stabilindu-se drepturile și obligațiile fiecărei categorii de contabili.

CORUTINĂ, componentă de program mai generală, în care fiecare apelează pe cealaltă, fără a face distincție între entitate apelantă și entitate apelată.

COST, cheltuiala exprimată în bani, făcută pentru producerea sau cumpărarea de bunuri materiale, efectuarea de lucrări sau prestarea de servicii. **C.** *decisiv*, termen folosit în metoda „Direct Costing" pentru a indica cheltuiala care decide dacă un produs, care, deși nu prea este rentabil, ar putea totuși să fie fabricat în continuare, fără a influența rentabilitatea întreprinderii. **C.** *marginal*, → și *marginal Costing*. **C.** *standard*, expresie folosită în capitalism în locul noțiunii de cheltuieli de producție standard. **C.s.** este de fapt o cheltuială antecalculată și reprezintă limita maximă a consumurilor ce pot fi făcute pentru o anumită producție în condiții normale și într-o anumită perioadă de timp. Bazele de stabilire a **c.s.** sînt: activitate normală, respectiv capacitate practică de producție; capacitate teoretică de producție (maximă) în capacitate medie pe mai mulți ani. Clasificarea **c.s.** După nivelul la care s-a stabilit acest **c.s.** se disting: costuri ideale, în care volumul cheltuielilor este stabilit în funcție de cele mai favorabile condiții de lucru; costuri medii, stabilite pe baza mai multor perioade precedente; costuri normale, fixate pe baza condițiilor normale de lucru. După elementele standardizate se deosebesc: costuri integrale, în care toate elementele sînt standardizate și costuri parțiale în care numai unele cheltuieli de producție sînt standardizate. După durata pentru care se face standardizarea, se disting: costuri curente, stabilite anual, dar care se pot modifica mai des; costuri fixe (statice) stabilite pentru o perioadă mai lungă și nu sînt influențate de modificarea normelor. După obiectul lor sînt: costuri cuplate sau conexe, folosite în producția simultană și stabilite pe bază de calcule convenționale; costuri flexibile, stabilite pe baza volumului diferit de producție, o parte

din cheltuieli avînd caracterul convențional-constant etc.; costuri pe produse, respectiv pe unitatea de produs; costuri de secție, stabilite pe fiecare secție de producție în întregul ei etc. → și *cheltuieli standard.*

CREATIVITATE, aptitudine intelectuală cerută unui conducător, proiectant etc. de a emite idei originale, a descoperi soluții, principii noi, în rezolvarea unor probleme date, într-un domeniu sau altul. Actul creativ se bazează pe folosirea informațiilor din subconștient ca și a celor furnizate de memoria activă, precum și pe o bogată experiență practică. Creativitatea poate fi favorizată de factorii: inteligența și memoria; capacitatea de analiză și sinteză; spiritul practic și receptivitatea la experiment; sensibilitatea și curiozitatea; flexibilitatea și independența de gîndire; cantitatea de informație în măsură să creeze stare de certitudine. Creativitatea poate fi inhibată de: înțelegerea greșită sau definirea incorectă a problemei; rutina profesională sau obișnuința de a gîndi într-un anume fel și a acționa numai pe căi verificate; supraestimarea experienței, lipsa de informații; starea de incertitudine; teama de risc; teama de a nu greși, lipsa de curaj de abordare într-un spirit nou etc. Faze ale creativității: cunoașterea problemei de rezolvat pe baza unor informații reale și complete; intuiția, căutarea de soluții noi, stabilirea unor relații cauză-efect, asociații de idei, fază de incubație, de germinare a noilor idei, soluții; descoperirea unei soluții noi sau găsirea unei noi idei de rezolvare a problemei, potrivirea datelor din planul imaginar cu datele din planul real; verificarea și aplicarea noii soluții pe bază de analiză critică, evaluare teoretică după criterii raționale și experimentarea practică.

CREDIT. → și *creditarea contului; credit* vol. I.

CREDITAREA CONTULUI, înscrierea unei sume și a contului debitor în creditul unui cont (în partea sa dreaptă). → și *cont.*

CREDITE PENTRU INVESTIȚII DIN FONDUL DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea întreprinderilor industriale. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea creditelor pentru investiții din fondul de dezvoltare economică. Contul se creditează de exemplu prin debitul contului „Furnizori și antreprenori pentru investiții", cu sumele achitate furnizorilor pentru lucrări de investiții. Se debitează de exemplu prin creditul contului „Disponibil din fondul de dezvoltare economică, cu sumele reprezentînd valoarea creditului rambursat. Soldul creditor al contului reprezintă valoarea creditului pentru investiții din fondul de dezvoltare economică existent la un moment dat. **C.** *pentru mijloace circulante pe termen mijlociu și lung,* cont de pasiv, funcționează în contabilitatea unităților economice: de transporturi (interne și internaționale) și prestări servicii; comerț exterior; turism; unități agricole de stat; C.A.P. și Asociații intercooperatiste. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea creditelor pentru mijloace circulante pe termen mijlociu și lung acordate de BNRSR, BAIA BRCE după caz. Contul **c.** pentru **m.c.** pe **t.m.** și **l.** se desfășoară pe analitice reprezentînd felul creditului acordat, pentru a nu schimba destinația lui: credite pentru mărfuri vîndute pe credit comercial în străinătate; credite pentru mărfuri vîndute pe credit pe bază de convenții și acorduri guvernamentale; credite pentru acțiuni de cooperare internațională; (în cazul întreprinderilor de comerț exterior); credite pentru organizarea de șantiere în străinătate (în cazul întreprinderilor de transporturi internaționale și de comerț exterior); credite pentru lucrări de nivelări, sacrificări și modelări (în cazul unităților agricole de stat, C.A.P.); credite pe bază de programe de redresare economico-financiară (în cazul C.A.P.); credite acordate asociațiilor economice intercooperatiste (în cazul asociațiilor intercooperatiste); credite cu termene de rambursare prelungite (în cazul întreprinderilor de transporturi internaționale și

prestări servicii, comerț exterior, turism, C.A.P. și asociații intercooperatiste). Contul se creditează de exemplu prin debitul contului „Cont curent" cu sume reprezentînd valoarea creditului primit, și se debitează prin creditul contului Cont curent cu suma reprezentînd rambursare la termen a creditului, prin creditul contului „Credite pentru mijloace circulante pe termen mijlociu și lung nerambursate la scadență", cu suma reprezentînd valoarea creditului rămas nerambursat la termen. Soldul creditor al contului reprezintă valoarea creditelor pentru mijloace circulante pe termen mijlociu și lung existente la un moment dat. **C.** *pentru mijloace circulante pe termen mijlociu și lung nerambursate la scadență*, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea unităților economice: de transporturi (interne și internaționale) și prestări servicii; comerț exterior; turism; unități agricole de stat; C.A.P. și Asociații intercooperatiste. Contul se creditează prin debitul contului „Credite pentru mijloace circulante pe termen mijlociu și lung, cu suma reprezentînd valoarea creditului rămas nerambursat la scadență și se debitează prin creditul contului „Cont curent" cu suma reprezentînd valoarea creditului nerambursat care se achită (se rambursează). **C.** *pentru mijloace circulante pe termen scurt*, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea tuturor unităților economice socialiste. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea creditelor pentru mijloace circulante pe termen scurt acordate de Banca Națională a R.S. România B.A.I.A., B.R.C.E. după caz. Contul **c.** pentru **m.c.** pe **t.s.** se desfășoară pe analitice reprezentînd felul creditului acordat pentru a nu schimba destinația lui: credite pentru stocuri constituite rezervă de plan (în cazul întreprinderilor industriale, de comerț interior și a unităților agricole de stat); credite pentru materii prime (în cazul întreprinderilor industriale); credite pentru reparații capitale (în cazul tuturor unităților economice socialiste exclusiv CAP și Asociații intercooperatiste); credite pentru acoperirea cheltuielilor planificate care depășesc în unele trimestre veniturile (în cazul tuturor unităților economice socialiste cu excepția unităților de construcții montaj; unităților cooperației meșteșugărești, de consum, C.A.P. și Asociații intercooperatiste); credite pentru mărfuri vîndute, lucrări executate și servicii prestate cu plata în rate (în cazul întreprinderilor industriale, de transporturi și prestări servicii, de comerț interior, cooperative meșteșugărești și C.A.P.); credite pentru cheltuieli de organizare a șantierelor de construcții-montaj (în cazul întreprinderilor de construcții-montaj, de transporturi, turism și unități agricole de stat); credite pentru cantine și activități anexe (în cazul întreprinderilor de construcții-montaj, întreprinderilor agricole de stat, stațiunilor pentru mecanizarea agriculturii, asociațiilor intercooperatiste); credite pentru mărfuri și documente de export (în cazul întreprinderilor industriale, de transporturi și prestări servicii, comerț interior, comerț exterior, turism, cooperative meșteșugărești și de consum); credite pentru mărfuri și documente de import (în cazul întreprinderilor de transport și prestări servicii, comerț exterior); credite pentru mărfuri vîndute pe credit comercial în străinătate (în cazul întreprinderilor de comerț exterior și a cooperativelor meșteșugărești); credite pentru avansuri acordate furnizorilor externi (în cazul întreprinderilor de transport și prestări servicii, comerț exterior); credite pentru lucrări de construcții-montaj în străinătate (în cazul întreprinderilor de transport și prestări servicii, comerț exterior); credite pentru stocuri de intervenție (în cazul întreprinderilor de comerț interior, aprovizionare-desfacere, contractări și achiziții); credite pentru stocuri de materii și materiale disponibile preluate de bazele de aprovizionare (în cazul întreprinderilor de comerț interior, aprovizionare-desfacere, contractări și achiziții; cooperative meșteșugărești); credite pentru acoperirea pierderilor provocate de acțiunea negativă a factorilor naturali (în cazul unităților agricole de stat și C.A.P.); credite pentru acțiuni de cooperare în producția agricolă (în cazul unităților agricole de stat și C.A.P.); credite pentru producție la sectoare și ferme specializate (în cazul C.A.P.); credite pentru activitate industrială și prestări servicii (în cazul C.A.P.); credite pentru stocuri și cheltuieli pe bază de aprobări speciale (în cazul tuturor unităților economice);

credite pentru refacerea capacității de plată (în cazul tuturor unităților economice socialiste cu excepția cooperativelor de consum și a C.A.P.). Contul **c.** pentru **m.c.** pe **t.s.** se creditează prin debitul contului „Cont curent" cu sumele reprezentînd creditul acordat în limita plafonului de creditare. Se debitează prin creditul contului „Cont curent" cu sumele reprezentînd valoarea creditului care se rambursează, și prin creditul contului „Credite pentru mijloace circulante pe termen scurt nerambursate la scadență" cu sumele reprezentînd valoarea creditului rămas la scadență nerambursat. Soldul creditor al contului reprezintă valoarea creditului existent la un moment dat. → și *Credit* vol. I. **C.** *pentru mijloace circulante pe termen scurt, nerambursate la scadență*, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea tuturor unităților economice socialiste. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea creditelor pentru mijloace circulante pe termen scurt nerambursate la scadență. Se creditează prin debitul contului „Credite pentru mijloace circulante pe termen scurt", cu sume reprezentînd valoarea creditului rămas nerambursat la scadență și se debitează prin creditul contului „Cont curent" cu sume reprezentînd valoarea creditului care n-a fost rambursat la scadență. Soldul creditor al contului reprezintă valoarea **c.** pentru **m.c.** pe **t.s.n.** la **s.** la un moment dat. → și *scadență; credite pentru mijloace circulante pe termen scurt*; *credit* Vol. I.

CREDITOR, contul în creditul căruia se face înregistrarea unei sume; soldul unui cont, în cazul cînd totalul sumelor creditoare este mai mare decît totalul sumelor debitoare.

CREDITORI, cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ține contabilitatea creditorilor pentru sumele reținute personalului retribuit pe bază de hotărîri ale instanțelor judecătorești, în favoarea altor unități, instituții sau persoane fizice, pentru retribuțiile neridicate în termen legal de plată, pentru reținerile din retribuțiile personalului, pentru plata obligațiilor în rate în favoarea altor unități etc. Se creditează cu sumele cuvenite acestor creditori și se debitează cu sumele ce li s-au plătit sau care s-au prescris legal. Soldul creditor al contului Creditori reprezintă sumele datorate creditorilor. **C.** *pentru investiții*, cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ține evidența decontărilor cu creditorii, inclusiv cu bugetul statului și asigurările sociale pentru sumele datorate acestora din operații în legătură cu activitatea de investiții. Se creditează cu retribuțiile neridicate de personal, contribuțiile asupra retribuțiilor, impozitul asupra retribuțiilor, sumele datorate activității de bază și terților din diverse operații bănești și se debitează cu sumele plătite creditorilor pentru investiții. Soldul creditor al contului reprezintă sumele datorate creditorilor pentru investiții.

CREDITUL CONTULUI, termen convențional, folosit în contabilitate pentru indicarea părții din dreapta unui cont. În **c.c.** se înregistrează existențele și sporirile de elemente de pasiv, precum și micșorările de elemente de activ.

CREION LUMINOS, dispozitiv folosit pentru a detecta ieșirile și intrările de date prin intermediul luminii emise de un ecran de afișare ca și a unui semnal luminos.

CRITERIU DE SORTARE, indiciu de grupare a datelor avînd aceeași semnificație. Exemplu: gruparea materialelor după felul materialelor. → și *cheie de sortare.*

CRITICA SISTEMULUI INFORMAȚIONAL FINANCIAR-CONTABIL. Aprecierea rezultatelor analizei sistemului informațional existent sînt comparate mai întîi cu cadrul legal care reglementează problemele sistemului /subsistemului /aplicației, măsura în care sînt respectate cerințele metodologiilor unitare pe țară: de planificare, contabilitate, statistică, fiind criteriul esențial de referință în critica sistemului. Apoi cu cerințele

conducerii de a dispune de un sistem de informații corespunzător, capabil să faciliteze în timp real fundamentarea tuturor deciziilor și în final cu cele mai noi realizări de perfecționare și modernizare a sistemului informațional financiar-contabil al unităților socialiste.

Critica sistemului internațional financiar-contabil existent poate fi organizată de asemenea pe etape: critica obiectivelor sistemului, critica mijloacelor folosite, critica costului sistemului. a) *Critica obiectivelor sistemului informațional financiar-contabil existent.* Sistemul informațional financiar-contabil, prin obiectivele sale, trebuie să asigure la ieșire ansamblul de informații atît cele impuse prin cadrul legal, cît și cele la cererea conducerii moderne a întreprinderii. Pe baza studiului datelor culese cu privire la sistemul de organizare și conducere al unității, a documentelor și circulației acestora, precum și a fișierelor, pot rezulta: 1. Lipsă de informații pentru sistemul de organizare și conducere. Se enumeră denumirile de informații și se stabilesc cauzele care pot fi: neprevăzute, ca urmare a faptului că la baza sistemului informațional financiar-contabil existent nu a stat un proiect, sistemul evoluînd empiric; insuficiența mijloacelor de culegere, transmitere și prelucrare a datelor, personalul suprasolicitat nu dovedește să prelucreze volumul de date în timp util sau limitele prelucrării manuale nu pot asigura obținerea informațiilor în totalitatea lor; fișierele slab cunoscute sub aspectul conținutului de date; circulația greoaie a documentelor; costul informației depășește valoarea cognitivă și deci informația nu este rentabil să fie produsă; influența asupra calității deciziilor luate de conducere în stare de incertitudine. Ex. comenzi noi nefundamentate duc la stocuri supranormative etc. 2. Existența în rețeaua sistemului informațional financiar-contabil a unor informații de prisos; se enumeră denumirile de informații și se stabilesc cauzele care pot fi: la baza sistemului informațional financiar-contabil existent nu a stat o analiză minuțioasă a mulțimii informațiilor de ieșire care să aibă la intrare datele de intrare strict necesare. Existența mai multor surse de date de intrare de același fel, dar prelucrate în locuri diferite și cu proceduri diferite, generează paralelisme în prelucrare și informații redondante; lipsa de concepție globală asupra sistemului informațional financiar-contabil și nivelul redus de integrare a prelucrării generează de asemenea, inevitabil, paralelisme și informații de prisos; folosirea mijloacelor moderne de calcul de mare capacitate de prelucrare peste nevoile reale ale conducerii întreprinderii, din motive nefundamentate științific: personalul nepregătit sau slab pregătit nu sesizează informațiile de prisos, operativitatea scăzută a sistemului, informațiile obținute cu întîrziere își pierd calitatea de a aduce elementul de noutate, fișiere neactualizate, influența asupra conducerii se manifestă prin poluarea cu informații, conducerea pierzînd timp cu selecția informațiilor strict necesare, se naște starea de incertitudine. b) *Critica mijloacelor sistemului informațional financiar-contabil.* Aceasta are în vedere personalul care realizează sistemul informațional financiar-contabil și echipamentul de culegere, transmitere și prelucrare a datelor. Pe baza datelor culese privind personalul cu ajutorul căruia se realizează sistemul corelat cu volumul de date din sistem se poate constata: 1. Personal insuficient, se enumeră funcții încadrate cu personal insuficient și se stabilesc cauzele care pot fi: ca urmare a concepției greșite a conducerii întreprinderii care consideră sistemul informațional financiar-contabil o muncă birocratică, lipsa unei estimări reale a volumului datelor de prelucrat, care este mai mare decît posibilitățile numărului de personal care le prelucrează, slaba preocupare pentru selecționarea, creșterea și promovarea cadrelor, randament scăzut în muncă, politică de personal necorespunzătoare din partea șefilor de compartimente, fluctuație de personal etc. 2. Personal de prisos, se enumeră funcții supraîncadrate și se stabilesc cauzele care pot fi: un volum mai mic de date de prelucrat decît posibilitățile de prelucrare a personalului încadrat, lipsa unor norme de muncă științific fundamentate pentru activitățile de realizare a sistemului informațional, ca urmare

a măsurilor de raționalizare a sistemului informațional financiar-contabil prin reducerea volumului datelor de prelucrat, introducerea mijloacelor de prelucrare automată a datelor de mare randament etc. Pe baza datelor culese cu privire la echipamentul de culegere, transmitere și prelucrare a datelor, se poate constata: 1. echipament de culegere, transmitere și prelucrare a datelor insuficient, pe măsura dinamicii creșterii volumului datelor de prelucrat și a cerințelor de informații tot mai mari și mai exacte pentru a caracteriza multilateral fenomenele studiate și a lua decizii în stare de certitudine. Poate avea drept cauză: slaba preocupare pentru modernizarea sistemului și punerea în concordanță a cerințelor de informații cu performanțe reduse de memorie și acces la datele aflate pe suporturi, echipamentul existent încă neamortizat integral, fiabilitatea scăzută a echipamentului, întreținerea necorespunzătoare a echipamentului, posibilitățile financiare ale întreprinderii sînt reduse în prezent și perspectivă, nefolosirea rezervelor de capacități de prelucrare existente pe plan local, organizarea necorespunzătoare a exploatării echipamentului. 2. Prisos de capacități de prelucrare, care poate avea drept cauze: supradimensionarea capacităților de prelucrare, insuficient studiu al volumului cerințelor și gradului de complexitate a prelucrării datelor, organizarea mai rațională a exploatării echipamentului poate face disponibilă o parte din capacitatea de prelucrare, înlocuirea unui sistem depășit cu unul modern creează capacități disponibile de prelucrare, însă de performanțe mari reduse care trebuie redistribuite altor unități socialiste. c) *Critica costului sistemului informațional financiar-contabil.* Aprecierea critică a costului sistemului informațional financiar-contabil vizează în primul rînd raportul dintre costul informațiilor și limita valorii cognitive a informațiilor. Costul informațiilor, de regulă, trebuie să fie mai mic decît valoarea deciziilor care se iau pe baza informațiilor respective. Faptul că unele informații nu se obțin la timp, determină degradarea conținutului lor informațional și luarea deciziilor pe baza acestor informații depășite, face ca cheltuielile cu obținerea lor să fie inutile și în consecință să ridice costul informațiilor. Cheltuielile cu obținerea informațiilor se consideră eficiente și costul scăzut al sistemului, dacă se obțin informații în totalitatea lor și în timp real, iar deciziile luate pe baza acestor informații depășesc considerabil prin efectul lor cheltuielile cu obținerea informațiilor. Lipsa unei evidențe a cheltuielilor ocazionate de realizarea sistemului informațional financiar-contabil nu poate permite acționarea în avans pentru a preîntîmpina creșterea lor. De aceea, cu prilejul culegerii datelor privind sistemul informațional financiar-contabil existent, o atenție deosebită trebuie acordată nu numai cheltuielilor efective ocazionate cu obținerea informațiilor, ci și modului cum sînt valorificate aceste informații, de asemenea efectele negative care pot fi provocate prin lipsa de informații și decizii nefundamentate. *Concluziile analizei critice a sistemului informațional financiar-contabil* trebuie să privească în principal: sinteza anomaliilor constatate; cauzele fundamentale ale funcționării necorespunzătoare a sistemului informațional financiar-contabil existent; soluțiile privind viitorul sistem.
Primele două aspecte definesc diagnosticul sistemului informațional pe care trebuie să se sprijine variantele de soluții privind viitorul sistem informațional financiar-contabil pentru conducerea unității. → *și culegerea datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil.*

CREȘTEREA ANIMALELOR, subramură a agriculturii, care cuprinde toate speciile și categoriile de animale și anume: animalele de producție, de reproducție, de la care se obțin produse și produși (tineret animal) în timpul vieții lor; animale de muncă, pentru serviciile pe care le efectuează; animale tinere, care se cresc pentru prăsilă și pentru îngrășat și animale la îngrășat, de la care se obține carnea prin sacrificarea lor. Animalele de tracțiune și de producție formează turma de bază. Animalele de tracțiune sînt înregistrate în contabilitate la contul Mijloace

fixe, iar celelalte categorii sînt înregistrate la conturile mijloacelor circulante. Categoriile de animale, ca grup omogen, formează obiect de planificare și de contabilitate, așa că cheltuielile ocazionate de producția lor se planifică și se urmăresc la nivelul întreprinderii și al brigăzilor. Cheltuielile de producție, deși variază în privința conținutului lor după categoria de animale, totuși ele se prezintă sub o nomenclatură unitară, aplicabilă întregii producții animale. Nomenclatura (structura costului) cuprinde: retribuțiile de bază directe, furajele, transportul în interior și prepararea furajelor, medicamente și material biologic, materiale diverse, amortizare specifică, întreținere și reparații curente specifice, alte cheltuieli comune, inclusiv CAS, cheltuieli comune de producție, cheltuieli generale ale întreprinderii, cheltuieli din anul precedent.

CRONOMETRAREA MUNCII, stabilirea prin măsurare, cu ajutorul cronometrului, a timpului necesar pentru executarea unei unități din procesul de muncă. Măsurarea timpului necesar pentru efectuarea unei înregistrări în fișele de cont sau a unei operații cu ajutorul mașinilor de contabilizat. **C.m.** este folosită în practică pentru organizarea rațională a diverselor sectoare de activitate economică a unei întreprinderi. Cu ajutorul cronometrării se poate raționaliza regimul de muncă pe bază de norme juste, se pot descoperi și înlătura mișcările inutile etc. → și *fotografierea zilei de muncă.*

CUANTIFICAREA, procedeu al metodei contabilității, cu ajutorul căruia se stabilește mărimea obiectelor, fenomenelor și proceselor economice, precum și mărimile naturale sau convenționale, prin intermediul cărora se exprimă aceste mărimi. Formele prin care se realizează **c.** sînt: evaluarea și calculația, care, în aplicația lor, se împletesc atît de strîns, încît, de cele mai multe ori, nu se poate ști de unde începe una din aceste forme și unde se termină cealaltă și invers. Proces de conversie în care domeniul unei variabile este împărțit într-un număr fix de cuante. → și *evaluare; calculație.*

CULEGEREA DATELOR PENTRU ANALIZA SISTEMULUI INFORMAȚIONAL FINANCIAR-CONTABIL. În vederea culegerii cu succes a datelor se recomandă să se țină seama de următoarele principii: nu se consideră nimic cunoscut dinainte; orice informație trebuie să fie susținută prin date certe; nu se pornește cu idei preconcepute în privința soluțiilor de îmbunătățire a sistemului informațional financiar-contabil; în timpul culegerii datelor nu se elaborează soluții; eventualele idei de soluții se notează fără a se zăbovi asupra lor; se ține seama în permanență de obiectivele analizei care constituie cea mai bună călăuză în culegerea datelor.

În general, la culegerea datelor colectivul de analiză poate întîmpina două categorii de dificultăți: a) Din partea sistemului: conducătorii compartimentelor sistemului informațional financiar-contabil cînd sînt întrebați în detaliu cu privire la sistemul existent, împotriva aparențelor, de multe ori nu știu și mai curînd răspund ce cred sau cum ar vrea să funcționeze sistemul pe care îl conduc; executanții știu, însă, numai părți din sistemul informațional, deseori ei neputînd explica de ce execută anumite lucrări, care este finalitatea lor în sistemul informațional; b) Din partea analiștilor din cadrul colectivului de analiză care pot fi: superficiali, slab pregătiți profesional fără spirit analitic, lipsiți de tenacitate etc. De aceea, colectivului de analiză i se cere să depună o muncă intensă, minuțioasă și neîntreruptă. Orice ezitare, inconsecvență, superficialitate se va răsfrînge asupra calității analizei și mai ales asupra concluziilor și deciziei care se va lua pe baza concluziilor.

Culegerea datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil pornește de la obiectivele analizei sistemului și are în vedere:

a) *Studiul problemelor de conducere generală și a structurii organizatorice funcționale a unității socialiste pe care se grefează sistemul informațional financiar-contabil.* În acest scop se culeg datele de ordin general de organizare și conducere a unității socialiste privind: sistemul condus și sistemul de conducere. Astfel despre sistemul condus se culeg date cu privire la: 1. Obiectivul activității unității socialiste exprimat prin natura produselor fabricate, a lucrărilor executate sau a serviciilor prestate, tipul producției (la comandă, de serie, de masă etc.), structura de elemente (repere) ale fiecărui produs, numărul felurilor de produse și a reperelor pe fiecare fel de produs; 2. Operațiile tehnologice care intervin pentru fiecare reper și fluxul acestor operații pentru fabricarea produselor, executarea lucrărilor sau prestarea serviciilor. Organizarea fluxului tehnologic (compactizarea operațiilor tehnologice) pe secții, sectoare, ateliere, faze etc., durata ciclurilor de producție pe produs, subansamble, piese, repere etc.; 3. Indicatorii tehnico-economici privind elementele sistemului condus și anume: volumul producției fizice și al producției nete, numărul de muncitori al unității, locul unității în cadrul ramurii și economiei naționale, evoluția indicatorilor de bază în ultimii 2—3 ani și în perspectivă (5—10 ani), capacitatea de producție, nivelul de dotare, gradul de automatizare a procesului de producție, elemente componente ale cheltuielilor de producție și desfacere, situația rentabilității produselor, lucrărilor sau a serviciilor, competitivitatea produselor, posibilități de satisfacere a unei cereri sporite de produse din cele mai rentabile în următorii 2—3 ani, posibilități de extindere și diversificare a produselor, lucrărilor, serviciilor în funcție de necesități și în vederea optimizării profilului de producție, a capacităților de producție, a folosirii forței de muncă etc. Despre sistemul de conducere sînt necesare să fie cunoscute: metode de conducere practicată (conducerea prin obiective, conducerea prin excepție etc.), structura organizatorică, cum sînt exercitate atribuțiile conducerii pe diferite niveluri ierarhice, centrele de decizie, volumul și natura deciziilor, fluxul ascendent și descendent de informații etc.

Fiecare compartiment și post din organigramă este privit sub aspectul legalității și oportunității, a sarcinilor ce-i revin, a funcțiilor și numărului de personal încadrat, a încadrării tarifare.

b) *Studiul activităților și a mijloacelor de prelucrare automată a datelor sistemului informațional financiar-contabil.*

Pe baza organigramei de organizare funcțională a unității se procedează la culegerea datelor pentru cunoașterea în detaliu a activității desfășurate de fiecare compartiment funcțional, a lucrărilor în care se concretizează aceste activități și a mijloacelor de calcul folosite, aceasta în scopul unei analize corelate a ansamblului activităților din sistem, frecvența și termenul de execuție a fiecărei activități aportul și gradul de încărcare (solicitare) a fiecărui compartiment funcțional, respectiv post de lucru. Numărul de posturi este corelat cu numărul efectiv de personal încadrat pentru realizarea sistemului informațional, precum și cu numărul, natura și gradul de dificultate al acestei activități.

Ordinea de succesiune a studiului activităților poate să difere în funcție de criteriul folosit pentru decuparea (divizarea) sistemului: frecvența și termenul de efectuare a activităților și respectiv a lucrărilor în care se concretizează activitățile (zilnică, săptămînală, bilunară, lunară etc.), natura operațiilor economice. De exemplu: activități privind: intrarea de valori materiale, ieșirea de valori materiale și lucrări privind stocurile de valori materiale etc.); natura informațională a activităților, respectiv lucrărilor, sau succesiunea logică a acestora: activități și lucrări de planificare, evidența tehnică operativă, contabilitatea analitică și sintetică, raportări statistice, raportări la cererea conducerii unității și a forurilor sale superioare.

Odată cu analiza activităților și documentelor, se culeg date cu privire la mijloacele tehnice de calcul folosite, respectiv caracteristicile tehnice de exploatare

și modul de utilizare a acestora. Corelate, aceste date cu natura lucrărilor executate, analiza are menirea să pună în evidență gradul de mecanizare și automatizare a executării lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil, limitele mijloacelor de calcul folosite și posibilitățile de integrare a acestora în sistemele de calcul electronice mult mai evoluate.

c) *Studiul documentelor sistemului informațional financiar-contabil și a circulației acestora.* Analiza sistemică a documentelor/lucrărilor, ca purtători de informații vehiculate în sistemul informațional financiar-contabil al unității socialiste necesită în prealabil o clasificare a acestora în două grupe mari: documente de „intrare" și documente de „ieșire". Sînt considerate documente de „intrare" acele documente care sosesc în cadrul serviciului din afara unității (din alte sisteme), de la un alt serviciu/birou al unității sau se găsesc deja în cadrul acelui serviciu și pe baza conținutului lor de date ca și a algoritmilor de prelucrare se obțin informații care se concretizează în documente/lucrări rezultate, numite documente de „ieșire". La rîndul lor, documentele rezultate de pe urma prelucrării datelor-documente de „ieșire" pot deveni documente de „intrare" dacă pe baza datelor cuprinse în ele se întocmesc noi documente de „ieșire". Studiul documentelor și a circulației acestora are ca obiective: să stabilească activitățile în detaliu și circulația privind fiecare fel de document și exemplar, de la apariție (emiterea) lui pînă la arhivare, compartimentele implicate în emiterea documentelor, prelucrarea datelor și valorificarea rezultatelor prelucrării datelor; prezentarea într-o formă grafică cît mai sugestivă, uzînd de semne convenționale pentru a reda ipostazele documentelor, prelucrările la care sînt supuse datele din documente în cadrul compartimentelor pe unde circulă; identificarea deficiențelor de circulație a documentelor, de staționări prelungite în cadrul compartimentelor. Realizarea obiectivelor menționate necesită culegerea și analiza următoarelor date privind fiecare document de „intrare" și/sau de „ieșire": compartimentul/serviciul/biroul emitent; numărul de exemplare, de rînduri, mediu și maxim completate pentru fiecare fel de document; temeiul legal al emiterii; frecvența și termenul întocmirii, unde circulă fiecare exemplar din document; durata fluxului de la un compartiment/serviciu/birou la altul și a întregului circuit; timpul de staționare al fiecărui document în fiecare compartiment pe tot traseul pînă la arhivare; dacă documentul este sub formă tipizată sau nu; ce decizii se iau pe baza datelor din documente; care sînt informațiile din documentele existente care rămîn nevalorificate; dacă sînt necesare să fie incluse și alte date în documente și care anume; care este gradul de dificultate în descoperirea și corectarea erorilor frecvente; ce echipamente de calcul sînt folosite pentru întocmirea fiecărui fel de document etc. Pentru uniformitate în culegerea datelor privind fiecare document, datele menționate pot fi incluse într-un model de fișă a documentului care să stea la baza analizei sistemului informațional financiar-contabil. Alături de documentele de „intrare" un loc important în întocmirea documentelor de „ieșire" îl ocupă așa-numitele „Fișiere manuale": nomenclatoare de produse, materiale etc., cataloage cu prețurile de facturare ale materialelor, tabele cu dobînzi, cu impozite, fișe cu date personale privind personalul muncitor al unității, liste de consumuri specifice de materiale și manoperă etc. În privința acestor „fișiere" ca și în cazul documentelor studiate trebuie identificate următoarele date: numărul fișierelor; volumul datelor conținute în fiecare fișier, exprimat în număr de articole/număr de caractere; frecvența utilizării și actualizării acestor fișiere etc. Datele privind documentele și fișierele se pot culege folosind unul sau mai multe procedee: chestionarul, interviul, observarea directă, inventarierea documentelor etc., culegerea lor se poate executa secvențial sau simultan. Pentru studiul datelor culese privind documentele și fișierele sistemului informațional financiar-contabil se pot folosi un complex de metode de reprezentare: organigrame, tabele, grafice, scheme logice etc. Cel mai frecvent sînt folosite organigramele, deoarece printr-o organigramă de prelucrare

a datelor sistemului informațional pot fi reprezentate în același timp mai multe elemente: compartimentele/serviciile/birourile (plan-cercetare-dezvoltare, aprovizionare-desfacere, producție, personal-învățămînt, financiar-contabilitate), activitățile de culegere, transmitere, prelucrare a datelor și valorificare a rezultatelor prelucrării, documentele de „intrare", fișierele care participă la prelucrare, documentele de „ieșire", legăturile dintre compartimente, activități și documente. Fluxul documentelor ca și circuitul lor pot fi exprimate și în unități de timp, ceea ce permite o evaluare dinamică a sistemului. Pentru reprezentarea grafică a acestor elemente este important să se delimiteze exact sfera, domeniul, obiectul organigramei, să se folosească consecvent semnul asociat fiecărui element. Elementele să fie redate în ordinea operațională a producerii lor. O organigramă de calitate trebuie să fie pertinentă, inteligibilă și „aerisită", respectiv ușor de citit și interpretat. Analiza documentelor și a circulației acestora prin organigramă are menirea să scoată la iveală: compartimentele participante la realizarea activităților, gradul de încărcare și solicitare a acestora; documentele de „intrare" și fișierele ale căror date sînt supuse prelucrării, documentele de „ieșire", fluxul acestor documente și circuitul lor de la emitere la arhivare; paralelisme și circulație nerațională a acestora (compartimente unde documentele sînt vehiculate inutil sau imobilizate); utilizatorii documentelor; existența unor fișiere manuale neutilizate, documente care nu ajung la destinația lor; fluxuri întrerupte, cine deviază documentele de pe traseul normal înainte de a fi utilizate, existența unor documente de prisos („vagabond"), a unor circuite simplificate ilegal etc. Organigrama corect întocmită permite înțelegerea rațiunii încetinelii lucrului, a timpului de răspuns prelungit al sistemului informațional și ca urmare a acestui fapt lipsa de informații, folosirea unor informații aproximative, depășite (îmbătrînite) etc., neajunsuri care impun măsuri de raționalizare, perfecționare și modernizare a sistemului informațional.

d) *Studiul volumului datelor în sistemul informațional financiar-contabil.* Informațiile pentru stabilirea volumului de date din sistemul informațional financiar-contabil se culeg odată cu studiul documentelor și a circulației acestora. Analiza volumului datelor se realizează prin întocmirea unui tabel cuprinzînd elementele cantitative de date cum ar fi: denumirea documentului; frecvența întocmirii, numărul documentelor întocmite pe perioada frecvenței; număr maxim și mediu (rezultat din media aritmetică simplă), număr mediu de rînduri completate pentru fiecare fel de document pe perioada frecvenței, total rînduri pentru fiecare fel de document pe perioada frecvenței, număr de exemplare pentru fiecare fel de document, evoluția probabilă a numărului mediu din fiecare fel de document în următorii 5 ani. Analiza documentelor sub aspectul volumului de date corelată cu numărul de posturi din statul de funcțiuni sau cu acela al personalului efectiv încadrat pe compartimente/servicii sau birouri, permite să se pună în evidență o seamă de aspecte privind sistemul informațional al unității cum ar fi: volumul de ansamblu al documentelor, al datelor conținute, exprimat în număr de rînduri (înregistrări, articole), volumul de muncă necesar, gradul de încărcare-solicitare a personalului încadrat etc. Dacă documentele se întocmesc mecanizat sau automatizat se pune în evidență și gradul de mecanizare-automatizare, gradul de folosire a capacității de calcul, în ce măsură mașinile de calcul corespund gradului de dificultate al întocmirii documentelor, precum și o seamă de recomandări pentru modernizarea sistemului informațional: necesarul de suport tehnic, dimensionarea configurației sistemului de prelucrare automată a datelor, timpul de ocupare al configurației, timpul de răspuns al sistemului etc.

e) *Studiul costurilor sistemului informațional financiar-contabil.* Cu toate că nu există în practica muncii de realizare a sistemului informațional financiar-contabil organizată o evidență separată a cheltuielilor și o calculație a costurilor sistemului, nici metodologie în acest sens, colectivul de analiză este bine s-o realizeze întrucît

conducerea unității este sensibilă la comparația costurilor procedurilor manuale cu acelea ale soluțiilor noi care vor fi propuse. Pentru determinarea cheltuielilor și costului privind sistemul informațional financiar-contabil, cu toată dificultatea care rezultă din specificul procesului de realizare a acestuia pot fi folosite prin asimilare diferite metode: pe comenzi (avînd în vedere o anumită aplicație a sistemului informațional), globală, pe faze etc. Indiferent de metoda de calculație, categoriile de cheltuieli care intervin în procesul înfăptuirii sistemului informaționl sînt: 1. Cheltuieli cu retribuția personalului (retribuții tarifare, asigurări sociale, sporuri, alocații de stat pentru copii, deplasări, cheltuieli pentru pregătirea personalului etc. care lucrează la înfăptuirea sistemului informațional financiar-contabil; 2. cheltuieli cu amortizarea și întreținerea echipamentului de calcul și a localului pus la dispoziția personalului care realizează sistemul informațional financiar-contabil, cheltuieli cu mobilierul etc.; 3. Cheltuieli cu furnituri de birou: hîrtie, creioane, indigouri, imprimate, furnituri de clasare a documentelor (dosare, mape); 4. Cheltuieli cu circulația documentelor și transmisia informațiilor: poștă, telefon, telex, curier, radio-tv. etc. Cheltuielile menționate pot fi considerate cheltuieli directe (cînd se identifică pe o lucrare, un subsistem etc.) sau indirecte (cînd nu pot fi identificate și se repartizează pe bază de chei de repartizare proporțional cu locul și volumul lucrărilor subsistemului). Culegerea datelor privind cheltuielile ocazionate de înfăptuirea sistemului informațional financiar-contabil existent se face concomitent cu culegerea datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil.

CULEGEREA INFORMAȚIEI, operația de consemnare și de extragere a informațiilor existente pe anumite suporturi de evidență, documente, situații, tabele etc. în vederea prelucrării lor. → și *culegerea datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil.*

CULTURA PLANTELOR, totalitatea felurilor de culturi vegetale, posibile în agricultură. Grupele principale de culturi care se cuprind în categoria culturii plantelor sînt: cultura cerealelor (grîu, orz, ovăz, porumb etc.); cultura plantelor furajere (ierburi furajere, fîn natural, pășuni etc.); cultura legumelor sau legumicultura; pomicultura și viticultura (pepiniere, pomi fructiferi, vii pe rod, arbuști ornamentali etc.). Produsele obținute de la **c.p.** (din producția vegetală) variază de la o cultură la alta, atît calitativ, cît și cantitativ. De asemenea, sub aspectul perioadei de vegetație, producția vegetală prezintă particularitatea că ciclul de producție, la majoritatea produselor, este de un an, cu excepția unora care se obțin într-o perioadă mai scurtă. În ce privește cheltuielile ocazionate de cultura plantelor, structura și volumul lor variază, de asemenea, de la o cultură la alta. În general, cheltuielile directe și indirecte ale **c.p.** se compun din următoarele articole: 1. Cheltuieli directe, retribuții și contribuții asupra retribuțiilor muncitorilor direct productivi, serviciile, tracțiuni animale exprimate în zile, perechi-animale (Z.P.A.), serviciile tractoarelor, motoarelor, autovehiculelor etc. exprimate în hantri, tona kilometrică, H.P.KW/ore etc., materii și materiale (semințe, material de plantat, îngrășăminte, amortizare specifică) etc.; 2. Cheltuieli indirecte: cheltuieli comune **c.p.** și cheltuieli generale ale producției.

CUVÎNT, șir finit de caractere litere, cifre sau alte simboluri semnificînd o entitate. **C.** *calculator,* șir finit de caractere care ocupă o singură locație a memoriei interne a calculatorului electronic. **C.** *cheie,* în **COBOL** cuvînt rezervat a cărui prezență este obligatorie într-o construcție sintactică. **C.** *de stare,* informație asociată unei partiții de memorie, care precizează starea momentană a programului ce execută partiția respectivă. **C.** *index* are semnificația unei adrese din memoria internă

a calculatorului sau din memoria sa externă (disc magnetic), adică a locului unde se află o anumită înregistrare în cadrul subdiviziunilor acestor memorii. Exemplu, în cazul memoriei interne, cuvîntul index reprezintă numărul locației (celulei) unde a fost făcută o înregistrare; în cazul discului magnetic, el arată sectorul, cilindrul și pista unde se găsește înregistrarea căutată. **C.** *mașină*, → și *cod mașină*. **C.** *opțional*, în COBOL cuvînt a cărui prezență nu este obligatorie într-o construcție sintactică. **C.** *rezervat*, în COBOL o succesiune de caractere avînd riguros definită semnificația de semantica acelei construcții și care nu poate fi folosit decît în construcția respectivă. În limbajul COBOL, cuvintele rezervate sînt alese din limba engleză sau sînt prescurtări ale unor cuvinte englezești. Exemplu: IF, GO, TO, ADD, DIVIDE, DATA COMP-1. **C.** *utilizator*, în COBOL, altul decît cuvînt rezervat, creat de programator, pentru a denumi diferite variabile, tabele, programe etc. Cuvinte utilizator pot fi: nume de dată, nume de condiție, nume de prelucrare și nume de program.

D

DANA, construcție aflată în porturi servind la ancorarea navelor și pentru efectuarea operațiilor de încărcare și descărcare a mărfurilor și materialelor necesare aprovizionării vaselor. **D.** este indicată de proprietarul încărcăturii în contractul de năvlosire și vasul trebuie să se apropie de această **d.** pentru a preda sau prelua încărcătura, rămînînd mai departe pe linia de plutire.

DARE DE SEAMĂ, raport, de regulă, scris, asupra unei activități, a unei gestiuni etc. alcătuit de un organ subordonat pentru un organ superior, conține aspecte de analiză critică pe baza informațiilor economice și financiar-contabile, precum și propuneri de perfecționare a conducerii activității și a gestiunii. Funcție de obiect, **d.** de **s.** poate fi de mai multe feluri: contabilă, statistică, iar funcție de perioada de raportare **d.** de **s.** poate fi: lunară, trimestrială, semestrială și anuală. **D.** de **s.** *contabilă*, lucrare de sinteză pentru conducerea unității socialiste și organelor ierarhice superioare, alcătuită din: bilanțul contabil; anexele la bilanț; execuția bugetului de venituri și cheltuieli; raportul explicativ. Prin conținutul de informații, **d.** de **s. c.** caracterizează starea și mișcarea patrimoniului unității socialiste pe perioada de reportare. → și *bilanț; anexele la bilanț; raportul explicativ; bugetul de venituri și cheltuieli* vol. I. **D.** de **s.c.** *anuală*, alcătuită din: bilanțul contabil, anexele la bilanțul contabil, execuția bugetului de venituri și cheltuieli și raportul explicativ. **D.** de **s.c.** *bugetară*, lucrare de sinteză care constituie principala sursă de cunoaștere a mersului execuției bugetare în toate domeniile de activitate ale sectorului bugetar. Cu ajutorul acestor **d.** de **s.**, fiecare unitate bugetară comunică organelor ierarhice datele cumulate de la începutul anului privitoare la realizarea veniturilor și efectuarea cheltuielilor. Ordonatorii principali de credite bugetare, circumscripțiile, administrațiile financiare și Ministerul Finanțelor folosesc aceste date pentru întocmirea, pe baza lor, a dărilor de seamă centralizate. Dările de seamă bugetare se întocmesc de ordonatorii de credite cu privire la îndeplinirea planurilor de venituri și cheltuieli, circumscripțiile și administrațiile financiare privind executarea bugetelor organizațiilor de administrație locală. **D.** de **s.c.** *lunară*, alcătuită din principalii indicatori economico-financiari și raportul explicativ privind respectivii indicatori. **D.** de **s.c.** *trimestrială*, → și *darea de seamă contabilă anuală*. **D.** de **s.** *statistică* se întocmește pe baza datelor culese direct de statistică sau preluate de la contabilitate ori din evidența operativă. În practică se întocmesc: dări de seamă asupra îndeplinirii planului de producție, asupra utilizării energiei electrice, asupra îndeplinirii planului costului de producție etc.

DATA, mențiunea scrisă, indicînd anul, luna și ziua cînd a avut loc încheierea unui contract, a unei tranzacții civile sau comerciale etc. Indicația anul, luna și ziua este necesară pentru a se stabili momentul cînd iau naștere, se modifică

sau se sting raporturile juridice dintre părțile contractante, precum și dacă în ace moment părțile între care s-a încheiat contractul aveau sau nu capacitatea legală de a se obliga; orice informație (indicator) ce poate fi folosită pentru efectuarea de calcule, comparații sau alte prelucrări, sau care necesită a fi reținută pentru prelucrări ulterioare. Exemplu: dată contabilă, statistică etc. Uneori acest termen se folosește pentru referire la înregistrări sau alte informații implicate într-un program, spre a se face deosebire de programul în sine. Informațiile elementare (valori numerice sau nenumerice) de calcul care se pot prelucra cu ajutorul mijloacelor automate de calcul. Au caracter de suport material al informației și constau din cifre, litere, semne speciale folosite pentru a reda sensul informației. → și *informația; purtători tehnici de date.* **D.** *alfabetică*, prezentată prin semnele alfabetului unei limbi vorbite, **D.** *alfanumerică*, prezentată prin semnele alfabetului unei limbi vorbite combinată cu cifrele aparținînd unui sistem de numerație. **D.** *brută*, care nu a fost supusă încă unei prelucrări. → și *dată de intrare* sau *inițială.* **D.** *certă* (calendaristică), confirmată printr-o mențiune oficială făcută de o instituție. Data actelor sub semnătură privată nu face dovada legală decît din ziua cînd aceste acte au fost prezentate unei instituții sau întreprinderi. **D.** *digitală*, reprezentată prin semnele sistemului binar de numerație, adică 0 (zero) și 1 (unu). **D.** *discretă*, → și *data numerică.* **D.** *de ieșire* (de rezultate) este obținută în urma procesului de prelucrare a datelor de intrare. **D.** *de intrare sau inițială*, consemnată în momentul apariției unui fenomen sau proces economic luat în evidență și stă la baza procesului de prelucrare în vederea obținerii datelor de ieșire a informațiilor. Datele inițiale alcătuiesc conținutul documentelor primare. **D.** *de lucru* (temporară) exprimă rezultate intermediare ale prelucrării, necesare în etape ulterioare, dar care nu mai prezintă interes la terminarea prelucrării. **D.** *livrării*, momentul transmiterii dreptului de proprietate asupra mărfurilor în tranzacțiile de comerț exterior; ca dată a livrării se consideră, de regulă, data indicată pe document astfel: data scrisorii de trăsură sau ștampila stației feroviare de la frontiera țării pentru transporturile feroviare, a conosamentului pentru transporturile maritime etc. **D.** *numerică*, reprezentată exclusiv cu ajutorul numerelor dintr-un anumit sistem de numerație. **D.** *permanentă*, care nu-și schimbă valoarea, are valabilitate o perioadă de timp îndelungată; de exemplu: prețul de livrare al materialului; valoarea de inventar a mijlocului fix; încadrarea tarifară etc. **D.** *preliminară*, indicator exprimat în mărime absolută sau relativă, care caracterizează posibilitățile viitoare de îndeplinire a planului, estimări privind viitoarele cheltuieli care vor fi ocazionate sau viitoarele cifre de plan. → și *cheltuieli preliminate.* **D.** *variabilă*, a cărei valoare se schimbă de la un moment dat la altul, de exemplu: cantitatea de produse bune de plată predate zilnic de un muncitor; cantitatea de materiale intrate zilnic în depozit etc.

DEBIT, termen convențional folosit în contabilitate pentru a indica partea stîngă a contului unde se înregistrează existentul de activ la începutul perioadei (soldul debitor inițial), creșterile de activ și micșorările de pasiv. **D.** *constatat*, suma stabilită de organele financiare că este datorată statului de către plătitori și care se înscrie în evidențele nominale ale acestor organe spre a fi urmărită și realizată. **D.** *de transmitere a datelor*, număr de unități binare de date transmis în unitatea de timp, printr-un canal, se măsoară în bauds (bozi).

DEBITAREA CONTULUI, înscrierea unei sume și a contului creditor în debitul unui cont (în partea sa stîngă). → și *cont.*

DEBITOR, persoana fizică sau juridică care primește o sumă de bani în numerar sau alte valori, cu obligația de a le restitui mai tîrziu, la un anumit termen, în

natură sau contravaloarea lor. Soldul unui cont, în cazul cînd totalul sumelor debitoare este mai mare decît totalul sumelor creditoare.

DEBITORI, contul de activ, cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea debitorilor pentru avansuri spre decontare, reclamaţii, pagube materiale etc. Se debitează prin creditul contului „Casa" cu sumele datorate de debitori şi se creditează prin debitul contului „Casa" cu sumele restituite de debitori; „Cheltuieli de transport-aprovizionare" cu avansurile decontate de debitori în contul cheltuielilor de aprovizionare. **D.** *din amenzi şi penalităţi pretinse,* cont în afara bilanţului, cu ajutorul căruia se ţine evidenţa debitorilor din amenzi şi penalităţi pretinse furnizorilor şi altor contractanţi, pentru nerespectarea clauzelor contractuale. Se debitează cu amenzile sau cu penalităţile calculate şi se creditează cu sumele recunoscute de contractanţi. **D.** *dubioşi,* a căror solvabilitate este îndoielnică şi, deci, care nu ar mai avea posibilitatea să-şi plătească datoriile. **D.** *insolvabili sau în suferinţă,* care nu mai au mijloacele necesare pentru plata la scadenţă a datoriilor lor. Insolvabilitatea debitorilor în capitalism este cauza legală pentru declararea lor în stare de faliment (în stare de încetare de plăţi). → şi *faliment.* **D.** *litigioşi,* cont analitic cu ajutorul căruia se ţine evidenţa debitorilor rău platnici aflaţi în proces cu ei în faţa Arbitrajului de Stat sau a instanţelor judecătoreşti. **D.** *pentru investiţii,* persoanele, de regulă, antreprenorii, care au primit sub diferite forme avansuri pentru executarea unor lucrări de investiţii. Cont de activ, la care se înregistrează decontările cu debitorii pentru sumele datorate de aceştia din operaţiile în legătură cu activitatea din investiţii. **D.** *scoşi din activ şi urmăriţi în continuare,* cont în afara bilanţului, cu ajutorul căruia se ţine evidenţa debitorilor care au fost scoşi din activul unităţii socialiste ca insolvabili sau dispăruţi şi care trebuie să fie urmăriţi pînă la reactivare sau împlinirea termenului legal de prescripţie. Se debitează cu sumele datorate de acesti debitori şi se creditează cu sumele achitate sau prescrise legal.

DEBITUL SISTEMULUI INFORMAŢIONAL, cantitatea de informaţii obţinută la ieşire din sistemul de prelucrare. Are dublă calitate: parametru de apreciere privind necesarul de informaţii existente în sistemul informaţional (insuficient, suficient, de prisos); parametru de apreciere a performanţei sistemului de prelucrare automată a datelor de a furniza cantitatea de informaţii cerută de utilizator (beneficiar). **D.s.i.** depinde de datele existente la intrare, capacitatea de prelucrare în timp real a echipamentului de prelucrare a datelor folosit şi cerinţele formulate de beneficiar privind timpul de răspuns al sistemului de prelucrare. → şi *timpul de răspuns; cantitate de informaţie financiar-contabilă; sistemul informaţional.*

DEBUŞEU, piaţa, oraşul sau ţara în care se pot vinde materiale, produse sau mărfuri. Pentru desfacerea acestora în cît mai bune condiţii şi ca urmare a progresului tehnico-ştiinţific, toate ţările au interesul să-şi asigure debuşeuri în cît mai multe ţări.

DECOLARE, deplasarea unui şir de caractere cu un număr de poziţii la dreapta sau la stînga în vederea aşezării în spaţiul rubricii rezervate înscrierii unei informaţii.

DECALO (Calo), reducerea de preţ acordată de vînzător pentru scăderea greutăţii mărfii din cauza evaporării sau uscării.

DECIZIE, soluţia (hotărîrea) conştient aleasă dintr-un anumit număr de posibilităţi pentru a ajunge la rezultatul prevăzut. **D.** presupune alegerea ei pe bază de informaţii ample pentru a înlătura riscul şi starea de incertitudine a decidentului. Alegerea dintr-un număr de soluţii este o operaţie foarte dificilă. Dacă nu este decît

o singură posibilitate, **d.** se impune de la sine, fără a mai fi nevoie de o alegere. Condițiile care asigură aplicarea **d.** sînt: precizarea măsurilor necesare pentru transpunerea **d.** în acțiune; indicarea persoanelor care trebuie informate privitor la **d.** adoptate, precum și a persoanelor care trebuie să le aplice, precizarea măsurilor necesare asigurării posibilităților și realizării lor efective; adoptarea mijloacelor de realizare a **d.** la capacitatea celor însărcinați cu aplicarea lor; exercitarea unui control permanent în ce privește asigurarea îndeplinirii lor și obținerea informațiilor necesare **d.** viitoare; utilizarea celor mai potrivite metode moderne de conducere și de organizare. **D.** pot fi de mai multe feluri: financiare, strategice, organizatorice, curente (operative) etc. **D.** *curentă (operativă)*, cînd se referă la problemele de conducere operativă a unității socialiste. **D.** *financiară*, cînd se referă la obținerea de rezultate financiare. **D.** *organizatorică*, atunci cînd se referă la modul de organizare și funcționare a unității socialiste. **D.** *strategică*, cînd se referă la stabilirea relațiilor unității socialiste cu mediul înconjurător (alte unități socialiste), pe bază de contracte de lungă durată, de a obține rezultate pozitive maxime.

DECODIFICARE, operație de readucere la forma inițială originală a datelor și nomenclaturilor codificate.

DECODIFICATOR, dispozitiv de decodificare cu ajutorul căruia se realizează automat transformarea rezultatelor calculelor din codul în care a lucrat mașina în codul în care urmează să apară la imprimantă.

DECONECTARE, întreruperea legăturii dintre un periferic de intrare/ieșire și unitatea centrală.

DECONT, document în care se centralizează totalitatea cheltuielilor efectuate cu prilejul îndeplinirii unei misiuni încredințate în folosul unității socialiste, pe bază de acte justificative, în scopul contabilizării lor.

DECONTARE, operație contabilă prin care se justifică folosirea unei sume de bani primite. Efectuarea de plăți cu numerar reprezentînd retribuțiile cuvenite personalului pentru munca prestată. Justificarea cheltuielilor ocazionate de fabricarea produselor prin predarea produselor. Efectuarea de încasări și plăți fără folosirea banilor în numerar, pe bază de viramente de sume prin intermediul conturilor deschise la bănci pentru a stinge obligațiile bănești rezultate din acte de vînzare-cumpărare, obligații de a vărsa impozite la bugetul statului, plata contribuțiilor privind asigurările sociale la bugetul asigurărilor sociale, plata amortizării mijloacelor fixe, stingerea drepturilor și obligațiilor reciproce dintre unități și subunități, dintre unitate și organul ierarhic superior (centrală, minister) etc.

DECONTAREA DIRECȚIEI JUDEȚENE CU AGENȚIILE, cont cu ajutorul căruia se ține de către direcțiile județene Loto-Pronosport evidența decontărilor pentru operații privind realizările de la sistemele de participare Pronosport, Pronoexpres și Loto. Este un cont de activ care se debitează cu realizările obținute de agenții de la sistemele de participare Pronosport, Pronoexpres și Loto, în baza scrisorii de debitare trimisă de Centrală și se creditează cu sumele depuse la CEC de agenții în contul realizărilor de la aceste sisteme.

DECONTAREA PREMIILOR DE PLATĂ, cont de pasiv, care funcționează numai în contabilitatea Centralei, cu ajutorul căruia se ține evidența premiilor de plată la sistemele Pronosport, Pronoexpres și Loto, stabilite de comisiile de omologare. Se creditează cu suma premiilor omologate și cuvenite participanților și se debitează cu plata acestor premii.

DECONTAREA PRODUCȚIEI, cont bifuncțional, cu ajutorul căruia se înregistrează atît producția obținută și destinată vînzării (produsele finite și semifabricatele), precum și lucrările executate și serviciile prestate, cît și diferența dintre prețul de înregistrare și costul efectiv al acestei producții. În tot cursul lunii, acest cont se creditează cu valoarea produselor finite și a semifabricatelor obținute din producție și destinate vînzării, precum și a lucrărilor executate și a serviciilor prestate, toate acestea la cost de uzină planificat sau la cost de producție. La sfîrșitul lunii, cînd s-a calculat costul efectiv, acest cont se debitează cu costul efectiv. Din această cauză, contul Decontarea producției poate avea fie sold creditor, cînd costul efectiv este mai mic decît cel planificat, fie sold debitor, cînd costul efectiv este mai mare decît cel planificat. La sfîrșitul lunii, contul se închide cu diferența de preț prin creditarea lui în roșu, cînd soldul este creditor, sau în negru, cînd soldul este debitor.

DECONTĂRI CU ACHIZITORII ȘI PRODUCĂTORII AGRICOLI, folosite de întreprinderile producătoare și comerciale pentru achitarea valorii materialelor primite de la achizitori și producători agricoli. În contabilitate, decontarea cu achizitorii și producătorii agricoli se înregistrează la contul bifuncțional „Achizitori și producători agricoli". **D.** *cu bugetul statului,* cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ține contabilitatea sumelor cuvenite bugetului statului din impozite, pe: retribuții, circulația mărfurilor, clădiri, beneficii etc. Contul **d.** cu **b.s.** funcționează în contabilitatea tuturor unităților socialiste. Se creditează prin debitul conturilor: „Cheltuielile comune ale secției", „Cheltuieli generale ale întreprinderii", „Cheltuieli de circulație", „Venituri din activitatea de bază", „Beneficii și pierderi" etc., cu sumele datorate de unitatea socialistă respectivă bugetului statului. Se debitează prin creditul conturilor: „Cont curent", „Repartizarea beneficiului" etc. cu sumele achitate. Contabilitatea analitică se ține cu ajutorul conturilor analitice: impozite, beneficii, prisosuri și excedente de mijloace circulante etc. Soldul contului creditor reprezintă obligațiile unității socialiste neachitate bugetului statului, iar soldul debitor sumele cuvenite de la bugetul statului. **D.** *cu clienți* → și *Clienți.* **D.** *cu furnizori* → și *Furnizori.* **D.** *cu mandatarii,* cont de activ, care se debitează cu valoarea bunurilor predate de unitatea economică mandatarilor și se creditează cu sumele decontate de către aceștia. Contabilitatea analitică se ține pe fiecare mandatar și fel de decontare. **D.** *cu personalul,* cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ține contabilitatea retribuțiilor de bază și suplimentare cuvenite personalului din unități socialiste. Contul **d.** cu **p.** funcționează în contabilitatea tuturor unităților socialiste. Se creditează prin debitul conturilor: „Cheltuielile producției de bază", „Cheltuielile comune ale secției", „Cheltuielile activităților auxiliare", „Cheltuieli generale ale întreprinderii", „Rezerve pentru cheltuieli preliminate", „Cheltuieli de desfacere", „Cheltuieli de circulație" etc., cu retribuțiile de bază și suplimentare cuvenite personalului unității socialiste pentru timpul de muncă efectiv prestat, precum toate drepturile bănești cuvenite ca om al muncii, cum sînt: spor de vechime în muncă, spor de toxicitate, concediu de odihnă plătit, premii și gratificații, alocații de stat pentru copii etc. Se debitează prin creditul conturilor „Casa" cu sumele reprezentînd retribuții de bază și suplimentare plătite personalului, „Creditori" cu retribuțiile neridicate în termen, „Debitori" cu sumele reținute din retribuții în favoarea altor unități socialiste sau persoane fizice etc. Soldul contului **d.** cu **p.** creditor reprezintă drepturile bănești datorate personalului, rămase neachitate. → și *retribuție* vol. I. **D.** *cu personalul pentru investiții,* cont de pasiv, în creditul căruia se înregistrează retribuțiile brute cuvenite lucrătorilor unității socialiste folosiți pentru lucrările de investiții, iar la debit se trec retribuțiile plătite. **D.** *cu remizierii,* cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ține evidența decontărilor cu lucrătorii administrației Loto-Pronosport, remunerați pe bază de cotă procentuală. Remizele și indemnizațiile plătite ca avans la prima chenzină se înregistrează în debitul acestui cont, urmînd a fi reținute din remiză și in-

demnizațiile cuvenite pe luna respectivă, cînd se face plata la a doua chenzină. Contul **D.** cu **r.** se creditează cu drepturile bănești cuvenite remizierilor și se debitează pe măsura achitării acestor drepturi. **D.** *cu unitățile de vînzare a lozurilor în plic*, cont care funcționează atît în contabilitatea Centralei, cît și în aceea a direcțiilor județene Loto-Pronosport. Cu ajutorul acestui cont se ține evidența decontărilor privind lozurile în plic date spre vînzare. Înregistrările în debitul și creditul acestui cont se fac în baza decontului lunar în care figurează constituirile, majorările, lichidările și diminuările de plafoane. **D.** *din operații în curs de lămurire*, cont bifuncțional cu ajutorul căruia se ține evidența valorilor materiale scăzute din conturile de gestiune, ca urmare a lipsurilor și degradărilor etc., precum și a sumelor plătite ca: amenzi, locații, cheltuieli de judecată etc. pentru care în momentul constatării nu pot fi luate măsuri de urmărire sau care nu pot fi trecute la cheltuieli, fiind necesare cercetări și urmăriri suplimentare. În cazul în care persoanele vinovate au fost identificate, odată cu constatarea pagubei, sumele nu se mai înregistrează în acest cont, ci direct în debitul contului Debitori, luîndu-se măsuri pentru acoperirea prejudiciului. Acest cont se debitează cu valoarea de înregistrare a lipsurilor și degradărilor constatate, precum și cu plățile sau sumele trecute la cheltuieli și se creditează cu sumele trecute în contul debitorilor sau lichidate prin cheltuieli. **D.** *din reevaluarea stocurilor*, cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ține evidența diferențelor rezultate ca urmare a modificării prețurilor la ambalaje, mărfuri, semifabricate din producție proprie, produse finite etc. Diferențele de preț se înregistrează în roșu, în cazul reducerii prețurilor, și în negru, în cazul majorării lor. **D.** *în curs*, cont de pasiv, folosit de întreprinderile de transport și cu ajutorul căruia se ține evidența valorii documentelor de transport (bilete de pasageri, bilete de bagaje etc.), emise pentru transporturile ce urmează a se efectua în transportul internațional, precum și decontarea acestora cu administrațiile (companiile) străine pe măsura efectuării transporturilor. Se creditează cu valoarea documentelor de transport externe încasate sau decontate clienților și se debitează cu valoarea documentelor pentru transporturile efectuate. **D.** *în trafic internațional*, cont bifuncțional, care funcționează în contabilitatea TAROM-ului și a CFR-ului, cu ajutorul căruia se ține evidența decontărilor cu administrațiile (companiile) străine pentru transporturile din trafic internațional. Se debitează cu valoarea documentelor aferente transporturilor internaționale (externe) efectuate de CFR sau TAROM și plățile făcute de acestea pentru transporturile efectuate de administrațiile străine, și se creditează cu valoarea documentelor pentru transporturile externe efectuate de administrațiile străine și cu sumele încasate de la acestea. **D.** *între direcțiile județene și centrală, privind sistemele de participare*, cont bifuncțional, folosit atît în activitatea Centralei, cît și în aceea a direcțiilor județene Loto-Pronosport. Cu ajutorul lui se ține evidența decontărilor între direcțiile județene și Centrală, privind realizările din sistemele Pronosport, Pronoexpres, Loto și sisteme speciale, din vînzarea materialelor comercializabile, precum și a decontărilor privind stocurile de lozuri în plic de la unitățile de vînzare proprii și mandatare. În acest cont se înregistrează sumele încasate de direcțiile județene din sistemele de participare, sumele virate centralei și diminuarea stocurilor de lozuri în plic la unitățile de vînzare. **D.** *între subunități*, cont bifuncțional, cu ajutorul căruia se ține evidența decontărilor între subunitățile cu autogestiune economică internă și contabilitate proprie din cadrul aceleeași unități. Se debitează cu materialele, semifabricatele, mărfurile livrate și sumele virate între subunități și se creditează cu valorile materiale și sumele primite. **D.** *între unitate și organul ierarhic superior*, cont bifuncțional, în care se înregistrează sumele virate organului superior (centrală, direcție generală, trust sau minister), privind beneficiul din anul expirat, cota de cheltuieli cuvenită centralei, diferențele nefavorabile la export recuperate de la organul superior, și alte operații. Se debitează cu sumele virate organului ierarhic superior și se creditează cu sumele primite sau datorate acestuia. Soldul debitor reflectă sumele cuvenite de la organul ierarhic superior, iar soldul creditor

sumele datorate acestuia. **D.** *între unitate și subunități*, cont bifuncțional, la care se înregistrează decontările între unități privind materialele, semifabricatele și mărfurile livrate, lucrările executate, serviciile prestate, încasările și plățile pentru operații reciproce. Se debitează cu toate aceste materiale, semifabricate etc. livrate și se creditează cu cele primite. Acest cont se ține atît în contabilitatea unității, cît și în aceea a subunității. Soldul debitor reprezintă sume de încasat, iar soldul creditor sume datorate pentru operațiuni reciproce. **D.** *privind asigurările sociale*, cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ține contabilitatea sumelor cuvenite bugetului asigurărilor sociale de stat, din contribuții la asigurările sociale calculate de unități socialiste în fiecare lună. Contul **d.** privind **a.s.** funcționează în contabilitatea tuturor unităților socialiste. Se creditează prin debitul conturilor: „Cheltuielile producției de bază" cu contribuția la asigurările sociale calculată în funcție de retribuții și repartizată asupra cheltuielilor producției de bază (dacă se folosește articol de calculație „Contribuții la asigurări sociale"); cheltuielile comune ale secției (dacă nu se folosește articol de calculație contribuții la asigurări sociale). „Cheltuieli de circulație" cu contribuția la asigurările sociale calculată în funcție de retribuții în unitățile de comerț; „Decontări cu personalul" cu sumele calculate asupra retribuțiilor reprezentînd contribuția pentru pensia suplimentară reținută din retribuții etc. Se debitează prin creditul contului „Cont curent" cu sumele virate din „Cont curent" în contul asigurărilor sociale; „Casa" cu sumele reprezentînd ajutoarele plătite personalului în contul asigurărilor sociale etc. Soldul creditor al contului reprezintă contribuții nedecontate asigurărilor sociale.

DEFECT DE ALIMENTARE, citire greșită a cartelei perforate datorită pierderii calităților ei de suport tehnic sau perforării deplasate. → și *cartela perforată.*

DEGRADARE, alterare parțială (totală) a unui bun astfel încît acesta nu mai are proprietățile și posibilitățile de utilizare avute anterior. Unitățile socialiste și lucrătorii acestora, precum și celelalte persoane fizice sînt răspunzătoare și pasibile de sancțiuni pentru degradarea bunurilor proprietate obștească.

DELICTE DE BILANȚ, abaterile cu intenție de la principiile contabilității cu ocazia întocmirii bilanțului de către întreprinderile capitaliste, cu scopul de a arăta o altă situație decît cea reală. Prin astfel de abateri se atinge claritatea bilanțului și exactitatea datelor lui. Ca **d. de b.** se practică în special camuflarea și falsificarea. Camuflarea constă în ascunderea unor anumite situații prin denaturarea conținutului posturilor din bilanț, ceea ce se realizează prin concentrarea posturilor din bilanț, utilizarea unor nomenclaturi a conturilor, potrivit acestui scop, ascunderea unor rezultate prin înregistrări contabile anterioare întocmirii bilanțului (prin așa-numita operație de măsluire a registrelor) etc. O altă formă de **d. de b.** este aceea a falsificării, care constă în denaturarea înregistrărilor contabile pentru ca bilanțul să prezinte o situație inexactă, prin sporirea sau micșorarea activului, folosind supraevaluări sau subevaluări nejustificate, ascunderi de pierderi, sporirea sau micșorarea sumelor din posturile pasive și a beneficiului etc. **D.** de **b.** se mai pot realiza și prin folosirea unor terminologii a conturilor care să facă posibilă interpretarea greșită a datelor lor. De exemplu, conturi tranzitorii, contul „diverse" sau „diverși" etc.; compensarea unor conturi de activ cu altele de pasiv, de exemplu, conturile curente debitoare cu cele creditoare, sau contul Casa cu contul Depozite la bănci sau „Rezerve" cu „Amortizări" etc.

DELIMITATOR, element care marchează începutul și sfîrșitul unui caracter sau a unui șir de caractere (articol, bloc, înregistrare), fără a face parte din respectivul șir. Specific suporturilor magnetice de înregistrare a datelor.

DENSITATE DE ÎNREGISTRARE, număr de caractere raportat la suprafaţa sau lungimea suportului de înregistrare a datelor.

DEPANAREA PROGRAMULUI, depistarea, localizarea şi corectarea erorilor de programare.

DEPĂŞIRE DE CAPACITATE, stare a registrului sau a unei unităţi de memorie rezervată, creată, cînd rezultatul unei operaţii aritmetice prin numărul de caractere din care este alcătuit nu are loc să fie înregistrat integral.

DEPOZIT, locul special amenajat, acoperit şi închis pentru păstrarea integrităţii cantitative şi calitative ale valorilor materiale. Pentru materialele care au un volum mare şi care nu se alterează din cauza intemperiilor, se folosesc depozite şi locuri deschise şi neacoperite. Exemplu, depozit de lemne, de cărbuni etc.; unitatea economică-administrativă organizată în cadrul întreprinderilor şi a instituţiilor bugetare, avînd ca scop: primirea, păstrarea şi eliberarea materialelor aparţinînd organizaţiilor în cadrul cărora ele funcţionează. Pentru evidenţa raţională a valorilor materiale s-a făcut o specializare a **d.** centralei astfel încît materialele, mărfurile sau produsele cu aceeaşi denumire să se găsească în acelaşi **d.** Dacă întreprinderea dispune de mai multe **d.,** fiecare dintre aceste **d.** se identifică printr-un număr. **D.** se aşază, de regulă, pe lîngă liniile de garaj, sau rampe de încărcare şi de descărcare, mijloace de transport în interiorul întreprinderii, dispun de aparate de măsurat şi de cîntărit, de instalaţii, de macarale, poduri rulante, autocare etc., care să asigure primirea, păstrarea şi eliberarea valorilor depozitate la timp şi în cît mai bune condiţii. La primirea materialelor, la aşezarea şi la manipularea lor, se foloseşte nomenclatorul de materiale pe dimensiuni, pe sorturi şi calităţi, care se menţionează, dealtfel, şi în documentele primare. **D.** sînt conduse de gestionari numiţi de conducerea întreprinderii. În **d.** se ţine evidenţa operativă pe fişe de magazie. **D.** *I.C.R.*, organizat de întreprinderea comerţului cu ridicata pentru păstrarea mărfurilor în bune condiţii, asigurîndu-le prin aceasta menţinerea calităţii şi evitarea pierderilor calitative şi cantitative. Intrarea şi ieşirea mărfurilor din aceste depozite se înregistrează zilnic de gestionari în fişele de magazie pe baza documentelor de intrare şi de ieşire. În contabilitate, pentru mărfurile intrate şi ieşite din depozitele I.C.R. se fac înregistrări la conturile: Mărfuri în depozit, Rabat sau adaos comercial, Cheltuieli de circulaţie, Decontări pentru diferenţele de preţ etc. **D.** *de repartizare*, care se aprovizionează de la întreprinderile comerţului cu ridicata sau direct de la întreprinderile producătoare furnizoare cu mărfurile pe care le repartizează la cerere în cantităţi mici, în baza notelor de comandă, magazinelor de desfacere cu amănuntul. În acest mod, **d.** de **r.** asigură aprovizionarea neîntreruptă a magazinelor de desfacere ale aceleiaşi întreprinderi. În magazine, raioane, tonete, restaurante, bufete exprese, cofetării etc. evidenţa operativă a mărfurilor din **d.** de **r.** se ţine cu ajutorul raportului zilnic de gestiune, care se completează de fiecare unitate, raion etc. în parte, se verifică de contabilul de mărfuri şi se semnează de responsabilul unităţii respective. Evidenţa intrării şi ieşirii mărfurilor din **d.** de **r.,** precum şi a rabatului şi a adaosului comercial se ţine în contabilitatea unităţilor cu amănuntul la conturile „Mărfuri în unităţile cu amănuntul" şi „Rabat sau adaos comercial". **D.** *intermediar* (depozitul, magazia), spaţiu rezervat în interiorul unei secţii de producţie pentru păstrarea materialelor ridicate din depozitul întreprinderii, pînă la completa lor folosire. Şefii de secţii sînt, în acest caz, gestionari.

DERULOR DE BANDĂ, dispozitiv folosit pentru rularea benzii de hîrtie sau magnetice în vederea păstrării, după ce datele au fost înregistrate sau citite de pe aceste suporturi. Cu acelaşi dispozitiv se realizează şi derularea (desfăşurarea) benzilor de hîrtie sau magnetice, în vederea înregistrării sau citirii datelor.

DESCHIDEREA UNUI CONT, prima înscriere a unei operații economice în debitul sau creditul contului. Conturile de activ se deschid prin debitare, iar cele de pasiv prin creditare. Conturile de activ se deschid prin debitarea lor cu soldul debitor inițial, iar cele de pasiv, cu soldul lor inițial creditor.

DESCOPERIREA ERORILOR, → și *erori de înregistrări contabile.*

DESPACHETARE, operație de aducere a numerelor înregistrate împachetate la forma lor inițială. → și *împachetare.*

DEȘEU, restul de materiale sau de semifabricate rezultat din procesul de transformare a materialului sau semifabricatului în produs finit și care a pierdut integral sau parțial proprietățile de întrebuințare ale materialului inițial sau ale semifabricatului inițial (proprietăți chimice sau fizice, inclusiv cele care se referă la aspect etc.) și care, din această cauză, pot fi întrebuințate într-o măsură mai redusă sau nu mai pot fi folosite deloc nici pentru destinația inițială, nici pentru o altă destinație. **D.** mai provin și din rebuturile nerecondiționabile. **D.** pot fi: utilizabile, adică acelea care pot fi folosite în producția de bază, și neutilizabile, adică acelea care pot fi folosite pentru alte destinații. Aceste două feluri de deșeuri constituie **d.** recuperabile. **D.** nerecuperabile sînt resturile de materiale care nu mai pot fi deloc folosite și, deci, nu mai au nici o valoare. Înregistrarea în contabilitate a deșeurilor se face la prețul integral al materiei prime sau materialului de dimensiuni normale, dacă deșeurile pot fi folosite ca materie primă; la prețul micșorat al materiei prime sau materialului, dacă **d.** rămîn în aceeași secție pentru a fi utilizate ca semifabricat la o altă producție de bază sau la fabricarea produselor de larg consum; la prețul de **d.** în cazul predării deșeurilor la alte secții sau depozitului pentru valorificarea lor ca deșeuri definitive. Înregistrarea se face și în contabilitatea analitică pe calități și feluri de **d.** **D.** *supranormative* sînt cele rezultate din nerespectarea procesului tehnologic, constituind pierderi asimilate pierderilor din rebuturi.

DETAILIST, persoana sau întreprinderea a cărei activitate are ca obiect vînzarea mărfurilor cu amănuntul sau cu bucata, direct consumatorilor. În socialism, comerțul cu amănuntul se efectuează de întreprinderile comerciale de stat dependente de Ministerul Comerțului Interior și de întreprinderile cooperative.

DEVIERE, noțiune practicată altădată pentru diferența dintre valorile efective și cele planificate. → și *diferență de preț.*

DIAGRAMA DE FLUX, reprezentare grafică folosind diferite simboluri geometrice convenționale pentru operații, ordinea de succesiune a lor, documente, informații, materiale etc. Funcție de conținutul reprezentat, diagramele de flux pot fi: de circulație a documentelor, a informațiilor, a proceselor de producție etc. Prezintă avantajul că oferă imaginea de ansamblu a obiectului, procesului studiat. **D.** *de stare,* reprezentare grafică folosind diferite simboluri geometrice convenționale pentru a ilustra evoluția unui fenomen în diferite momente.

DIFERENȚE DE PREȚ LA PRODUSE FINITE, cont de activ, rectificativ al valorii produselor finite. Diferența stabilită între prețul de înregistrare (planificat sau de producție) și costul efectiv al produselor finite, lucrărilor executate și serviciilor prestate, nefacturate pînă la sfîrșitul lunii. Diferența poate fi favorabilă (se înregistrează în roșu) sau nefavorabilă (se înregistrează în negru). Este favorabilă cînd prețul de înregistrare este mai mare decît cel efectiv și nefavorabilă în caz contrar. **D.** de **p.** se repartizează asupra conturilor privind stocul de produse existent la

sfîrșitul lunii. Coeficientul de repartizare se stabilește la nivelul contului sintetic de produse, pe grupe și felurile de produse, după formula de calcul, astfel:

$$\text{Coeficient de repartizare} = \frac{\text{Soldul diferențelor la începutul lunii} + \text{Diferența înregistrată în cursul lunii}}{\text{Soldul produselor finite la începutul lunii} + \text{Produsele finite înregistrate în cursul lunii}}$$

Se debitează lunar (în negru sau în roșu) după stabilirea costului produselor finite intrate în depozit, cînd se stabilește și diferența de preț și se creditează cu diferența aferentă produselor liberate din depozit prin debitul conturilor cu ajutorul cărora se ține evidența locurilor care au primit produsele. Diferențele se înregistrează în roșu cînd diferența este favorabilă și în negru cînd diferența este nefavorabilă. Soldul contului reprezintă diferențele de preț aferente produselor finite aflate în stoc. **D.** *de* **p.** *la lucrări și servicii facturate*, cont de activ, rectificativ al valorii produselor, lucrărilor și serviciilor facturate, care urmează a fi decontate prin bancă. **D.** pot fi favorabile, cînd costul efectiv este mai mic decît prețul de înregistrare sau nefavorabile, în caz contrar. În primul caz, diferența se înregistrează în roșu, iar în al doilea caz, în negru. Contul se debitează lunar în roșu sau în negru cu diferențele de preț, după determinarea lor la produsele expediate, lucrări și servicii facturate și se creditează tot lunar cu diferențele de preț (în roșu sau în negru) repartizate în debitul conturilor de venituri la care au fost înregistrate produsele expediate, lucrări și servicii facturate ale căror facturi au fost încasate prin bancă. Soldul contului reprezintă diferențele de preț aferente produselor, lucrărilor și serviciilor facturate clienților și neîncasate încă. **D.** de **p.** *la semifabricate*, cont de activ, rectificativ al valorii semifabricatelor. În acest cont se înregistrează diferența dintre prețul de înregistrare (de cost planificat sau de producție) și costul efectiv al semifabricatelor din producție proprie. Se debitează prin creditul conturilor: „Cheltuielile producției de bază", cu diferențe de preț aferentă semifabricatelor rezultate din producția de bază (în negru sau roșu); „Decontări între subunități" cu diferența de preț aferentă semifabricatelor primite de o subunitate de la altă subunitate (în negru sau roșu). Se creditează prin debitul conturilor: „Decontarea producției" cu diferențe de preț aferente semifabricatelor din producție facturate clienților, investițiilor proprii și activităților neindustriale (în negru sau roșu); „Venituri din alte activități" cu diferența de preț aferentă semifabricatelor din producție predate secțiilor de producție pentru continuarea procesului tehnologic, în cazul cînd acestea se includ în cheltuieli la preț cu ridicata, fiind cuprinse în producția-marfă (în negru sau roșu) etc. Soldul debitor al contului reprezintă diferențele de preț aferente semifabricatelor din producție, aflate în stoc la sfîrșitul lunii.

DIGRAFIE, → și *Contabilitate dublă.*

DIN CALĂ, tranzacție în care prețul stabilit de vînzător nu include adausurile de cheltuieli pentru transportul mai departe al mărfii la cumpărător. La acest preț, cumpărătorul trebuie să preia marfa în acel loc unde se află în momentul încheierii tranzacției și să suporte viitoarele cheltuieli și riscuri pînă la locul destinației. Condiții similare sînt stabilite și în tranzacțiile: „din depozit", „de la chei", „de pe navă" etc.

DISC MAGNETIC, suport tehnic de date, confecționat din metal asemănător cu o placă de gramofon, acoperit pe ambele fețe cu un material magnetic pentru înregistrare. Datele sînt înregistrate sub formă de porțiuni magnetice, aranjate liniar pe piste concentrice, pe fiecare față a discului. Datele se înregistrează serial prin

biți individuali. Discurile sînt montate în mod obișnuit în pachete de cîte 6 sau 11 discuri pe un ax vertical rotativ. Între discuri există spații suficiente pentru a permite accesul unor brațe care se deplasează pentru a citi sau a înregistra datele. Brațele de acces sînt sub formă de furci și au două capete de înregistrare-citire. Un pachet de 6 discuri are 12 fețe, din care prima și ultima sînt de protecție, iar celelalte pentru înregistrarea datelor. Pachetul cu 11 discuri are 20 de fețe pentru înregistrarea datelor. Memoria pe discuri este adresabilă, discul fiind organizat pe subdiviziuni: sectoare, cilindri, piste, fiecare subdiviziune este adresabilă. Pachetele de discuri pot fi fixe sau amovibile. De obicei, la un calculator se pot conecta mai multe unități cu discuri. Se folosesc ca memorii externe de mare capacitate și viteză, de acces direct la date.

DISCRETIZARE, conversie din reprezentarea analogică a unui număr într-o reprezentare cifrică a acestuia.

DISCRIMINARE, cea mai mică modificare a semnalului de comandă care produce o modificare perceptibilă a stării comandate.

DISK OPERATING SYSTEM (D.O.S.), expresie din limba engleză folosită în prelucrarea automată a datelor cînd, din configurația sistemului de prelucrare, fac parte dispozitivul și discurile magnetice de operare a datelor.

DISPONIBIL LA BANCĂ, cont de activ, funcționează în contabilitatea centralelor și a unităților economice cu statut de centrală, cu ajutorul căruia se ține contabilitatea mijloacelor bănești ale acestor unități existente la bancă. Contul **d.** la **b.** se debitează prin creditul conturilor: „Decontări între unitate și organul ierarhic superior" cu sumele încasate de centrală în contul de disponibil la bancă de la unitățile subordonate, reprezentînd cota de cheltuieli cuvenită centralei; „Decontări cu bugetul statului" cu sumele restituite de la bugetul statului în contul de **d.** la **b.**, reprezentînd vărsăminte efectuate în plus; „Debitori" cu sumele încasate în contul **d.** la **b.** de la debitorii centralei etc. Se creditează prin debitul conturilor: „Casa" cu sumele ridicate în numerar din Contul de **d.** la **b.**; „Furnizori" cu sumele plătite furnizorilor din Contul de **d.** la **b.**; „Decontări cu bugetul statului" cu sumele vărsate la bugetul statului din Contul de **d.** la **b.**, reprezentînd impozite și economii la fondul de retribuire a personalului de conducere, tehnic, economic, de altă specialitate și administrativ etc. Rulajul debitor și creditor al contului reprezintă viteza de rotație a disponibilităților bănești ale centralei, iar soldul debitor al contului existent la un moment dat reprezintă disponibilități bănești ale centralei la bancă. **D.** la **b.** *din diferențe de preț aferente schimbului de mărfuri*, cont de activ, funcționează în unități socialiste de comerț exterior și cooperative meșteșugărești. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea sumelor provenite din diferențe de preț aferente importului și exportului de mărfuri în cadrul schimbului. Se debitează prin creditul contului „Credite pentru export/Credite pentru import" cu sume reprezentînd diferențe de preț favorabile rezultate din schimbul de mărfuri, încasate din contul special de împrumut. Se creditează prin debitul conturilor: Decontări cu bugetul statului cu sume reprezentînd soldul diferențelor de preț favorabile rezultate din schimbul de mărfuri, virate la bugetul statului; Credite pentru export/Credite pentru import cu sumele reprezentînd diferențele de preț nefavorabile rezultate din schimbul de mărfuri virate în contul special de împrumut. Soldul debitor al contului reprezintă diferența de preț favorabilă rezultată din operațiuni de schimb de mărfuri. **D.** la **b.** *din fondul centralei pentru finanțarea investițiilor*, cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților economice socialiste din: construcții-montaj; transporturi (interne și internaționale) și prestări servicii; poștă și telecomunicații: cercetare-proiectare; comerț exterior, aprovizionare-desfacere, contractări și achi-

ziţii: turism; unităţi agricole de stat; staţiuni de mecanizare a agriculturii. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea mijloacelor băneşti constituite la întreprinderi noi şi dezvoltări importante şi a operaţiunilor de încasări şi plăţi din aceste disponibilităţi. Se debitează prin creditul conturilor, ca de exemplu, „Sume avansate pentru finanţarea investiţiilor la întreprinderi noi şi dezvoltări importante": cu sumele încasate de la centrală pentru finanţarea investiţiei etc. Se creditează prin debitul conturilor, ca de exemplu, „Furnizori şi antreprenori pentru investiţii" cu sumele achitate furnizorilor şi antreprenorilor pentru lucrările de investiţii executate etc. Soldul debitor al contului **d.** din **f. c.** pentru **f.i.** reprezintă disponibilităţile băneşti existente la un moment dat pentru finanţarea investiţiilor la întreprinderi noi şi dezvoltări importante. **D.** la **b.** *din fondul de dezvoltare economică*, cont de activ, funcţionează în contabilitatea unităţilor economice socialiste de stat, din: industrie; construcţii-montaj; transporturi (interne şi internaţionale) şi prestări servicii; poştă şi telecomunicaţii; cercetare-proiectare; comerţ interior, aprovizionare-desfacere, contractări şi achiziţii; comerţ exterior, turism, unităţi agricole de stat; staţiuni de mecanizare a agriculturii. Cu ajutorul contului **d.** la **b.** din **f.** de **d.c.** se ţine contabilitatea disponibilităţilor băneşti ale unităţilor economice de stat, la bancă, constituite din cote de amortizare a mijloacelor fixe productive ale întreprinderii, o cotă de beneficii, alocaţii de la buget pentru investiţii, valorificarea materialelor obţinute la scoaterea din uz a mijloacelor fixe etc., în scopul finanţării investiţiilor productive prevăzute în planul naţional unic de dezvoltare economico-socială. Se debitează prin creditul contului „Fond de dezvoltare economică" cu sumele încasate în contul de **d.** la **b.** din **f.** de **d.c.** Se creditează prin debitul contului „Furnizori antreprenori pentru investiţii" etc. cu sumele plătite furnizorilor antreprenorilor pentru lucrările de investiţii executate. Soldul debitor al contului reprezintă existentul la un moment dat de mijloace băneşti în contul de disponibil din fondul de dezvoltare economică. **D.** *la* **b.** *din* **f.** *pentru construcţii de locuinţe şi alte investiţii cu caracter social*, cont de activ, funcţionează în unităţile economice socialiste de stat din: industrie; construcţii-montaj; transporturi (interne şi internaţionale) şi prestări servicii; poştă şi telecomunicaţii; cercetare-proiectare; comerţ exterior; comerţ interior, aprovizionare-desfacere, contractări şi achiziţii; turism; unităţi agricole de stat; staţiuni pentru mecanizarea agriculturii. Cu ajutorul contului **d.** la **b.** din **f.** pentru **c.** de **l.** şi **a.i.** cu **c.s.** se ţine contabilitatea mijloacelor băneşti ale unităţilor socialiste, aflate la bancă cu destinaţie pentru construcţii de locuinţe şi alte investiţii cu caracter social. Se debitează prin creditul contului: „Fond pentru construcţii de locuinţe şi alte investiţii cu caracter social" cu sumele virate în contul de **d.** la **b.** din **f.** pentru **c.** de **l.** şi **a.i.** cu **c.s.** Se creditează prin debitul contului „Furnizori antreprenori pentru investiţii" cu sumele achitate din **d.** la **b.** din **f.** pentru **c.** de **l.** şi **a.i.** cu **c.s.** Soldul debitor al contului reprezintă disponibilul existent la un moment dat. **D.** la **b.** *din încasări la export*, cont de activ, funcţionează în contabilitatea unităţilor din transporturi (interne şi internaţionale) şi prestări servicii; comerţ exterior; cooperative meşteşugăreşti şi cooperative de consum. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea sumelor încasate prin bancă din exporturile de mărfuri, executări de lucrări şi prestări de servicii în străinătate, exprimate în preţuri externe. Contabilitatea încasărilor în acest cont se ţine la valoarea rezultată din transformarea valutei străine în lei cu ajutorul coeficienţilor interni de calcul. Se debitează cu sumele efectiv încasate din export şi se creditează cu sumele plătite efectiv din acest cont. Soldul contului reprezintă disponibilităţi existente din încasări la export la un moment dat. **D.** la **b.** *pentru alte activităţi*, cont de activ, funcţionează în contabilitatea unităţilor economice socialiste din: industrie; construcţii-montaj; transporturi (interne şi internaţionale) şi prestări servicii; poştă şi telecomunicaţii; comerţ interior, aprovizionare-desfacere, contractări şi achiziţii; turism; unităţi agricole de stat; staţiuni pentru mecanizarea agriculturii. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea mijloacelor băneşti disponibile

existente la bancă destinate pentru alte activităţi decît activitatea de bază a unităţii economice, precum şi a încasărilor şi plăţilor efectuate în legătură cu alte activităţi. Se debitează cu sumele încasate pentru mărfurile livrate, serviciile prestate şi lucrări executate de alte activităţi, cu dobînzile acordate de bancă şi orice alte încasări făcute de bancă privind alte activităţi. Se creditează cu plăţile făcute de bancă în legătură cu efectuarea altor activităţi de unităţile economice respective. Soldul debitor al contului reprezintă existentul la un moment dat de disponibilităţi băneşti la bancă provenite din alte activităţi ale unităţii economice respective **D.** la **b.** *pentru investiţii*, cont de activ, funcţionează în contabilitatea unităţilor cooperatiste: cooperative meşteşugăreşti; cooperative de consum; cooperative agricole de producţie; asociaţii intercooperatiste. Cu ajutorul contului **d.** la **b.** pentru **i.** se ţine contabilitatea mijloacelor băneşti ale unităţilor economice respective destinate finanţării investiţiilor. Se debitează prin creditul contului „Fond pentru investiţii" cu fondul constituit din sumele depuse de unităţile economice respective din amortismente, alte surse etc. Se creditează prin debitul contului „Fond pentru investiţii" cu sumele plătite pentru finanţarea investiţiilor. Soldul debitor al contului reprezintă disponibilităţi băneşti ale unităţilor economice respective aflate la Banca de Investiţii şi B.A.I.A. **D.** *la CEC al centralei*, cont care funcţionează numai în contabilitatea centralei Loto-Pronosport şi în care se ţine evidenţa mijloacelor băneşti existente în contul de la CEC pentru activitatea centralei, precum şi a mişcării acestor mijloace. Este un cont de activ şi se debitează cu sumele virate de direcţiile judeţene, reprezentînd realizări din vînzarea biletelor şi buletinelor de participare la tragerile şi concursurile obişnuite, speciale şi excepţionale şi din vînzarea formularelor şi tipăriturilor comercializabile, precum şi din sumele încasate de la „Lozul în plic". Se mai debitează şi cu încasările din vînzarea materialelor, din dobînzi etc. Se creditează cu plăţile efectuate din acest disponibil pentru premiile acordate, pentru cheltuielile direcţiilor judeţene etc. **D.** *la CEC din venituri*, cont de activ, care funcţionează numai în contabilitatea direcţiilor judeţene şi cu ajutorul căruia se ţine evidenţa mişcării mijloacelor băneşti aflate în cont la CEC. În debitul acestui cont se înregistrează sumele realizate din încasări şi din dobînzi, iar în credit, sumele virate din contul Centralei. **D.** *la CEC pentru cheltuieli*, cont de activ, care se debitează cu sumele primite de la Centrală, cu sumele provenind din dobînzile încasate de la CEC etc. şi se creditează cu sumele plătite din acest disponibil. Contul funcţionează în contabilitatea direcţiilor judeţene ale Loto-Pronosport.

DISPOZITIV DE AFIŞARE CU TUB CATODIC (DISPLAY), unitate periferică de intrare/ieşire, permite utilizatorului vizualizarea pe ecran a mesajelor transmise de la calculator sau care se transmit către calculator. Funcţionează după următorul principiu: sistemul de calcul transmite informaţia în memoria tampon care este decodificată şi convertită în semnale analogice ce sînt aplicate circuitelor de generare a simbolurilor, simbolurile sînt apoi afişate pe ecran. Introducerea datelor se poate vizualiza cu ajutorul creionului electronic folosit pentru indicarea şi pentru desenare pe ecran generînd un impuls care se amplifică şi se transmite calculatorului, impulsul avînd rolul de a şterge, modifica şi afişa informaţii numerice sau grafice despre simbol. **D.** *de vizualizare*, dispozitiv de ieşire din sistemul de prelucrare a datelor prin intermediul căruia se produce reprezentarea vizuală a datelor.

DISPOZIŢIE DE LIVRARE, document întocmit de serviciul de vînzări din întreprinderile industriale şi pe baza căruia depozitul întreprinderii predă serviciului de expediţie produsele. Unităţile care, datorită unor condiţii obiective şi cu totul excepţionale, nu au posibilitatea să întocmească factura odată cu expedierea mărfii, utilizează un document intitulat „Dispoziţie de livrare-aviz de expediţie" care îndeplineşte funcţia de: ordin către magazinerul întreprinderii de a elibera produsele, materiile sau materialele supuse vînzării; document justificativ al scăderii produselor

sau materialelor eliberate din depozit; ca act de însoțire pe timpul transportului și ca act de avizare a clientului pentru produsele sau materialele vîndute și expediate, ca document de bază pentru întocmirea facturii.

DISTRIBUIREA RESURSELOR DE CALCUL DISPONIBILE, operație de alocare a unei părți (resursă) a sistemului de calcul disponibilă pentru a se asigura o exploatare cît mai rațională a întregului sistem. Se practică în sistemul de multiprogramare, în cazul unei supradimensionări a capacităților de calcul pentru unitatea posesoare a sistemului, în cazul centrelor de calcul care servesc mai mulți beneficiari (centre teritoriale de calcul electronic și a sistemelor informatice distribuite).

DOCUMENT, actul scris, întocmit cu ocazia efectuării unei operații economice, care servește ca dovadă a realizării ei, precum și actul ocazionat de exercitarea funcției organizatorice-administrative a unităților socialiste. Numai documentele în care se consemnează operații economice sînt considerate documente contabile. Cu ajutorul d. se realizează principiul „nici o operație economică și nici o înregistrare contabilă, fără document". **D.** *centralizator* cuprinde datele din mai multe **d.** primare referitoare la operații de același fel. Exemplu: situațiile de facturi pentru mărfurile livrate în aceeași lună, situația zilnică de casă, decontul de avans etc. → și *document cumulativ*. **D.** *combinat* care întrunește caracterele unui **d.** de dispoziție și de execuție sau justificativ, deoarece cuprinde date privind atît dispoziția de a executa o operație economico-financiară, cît și date privitoare la executarea ei. Orice document de dispoziție poate deveni și un document justificativ dacă este completat cu datele care dovedesc executarea operației respective. El are, deci, caracterul unui document mixt. **D.** *contabil*, în care sînt consemnate operațiile economice și care servesc ca bază a înregistrărilor contabile, precum și la: asigurarea controlului integrității proprietății socialiste, repartizarea justă a cheltuielilor asupra locurilor care le-au ocazionat, contribuind prin aceasta la calcularea exactă a costului, stabilirea de raporturi de drepturi și de obligații între întreprinderi în ce privește respectarea disciplinei contractuale etc. Pentru oglindirea clară și completă a operațiilor economice, documentele trebuie să fie completate cu anumite mențiuni și anume: unele comune tuturor documentelor, iar altele care variază după natura operației consemnate în ele. Documentele contabile mai trebuie să îndeplinească și alte condiții: în ce privește numărul de exemplare în care pot fi întocmite; modul cum se pot corecta erorile din documente; termenul în care ele trebuie să fie întocmite; timpul cît trebuie păstrate în arhivă etc. **D.** *cumulativ* cuprinde recapitularea datelor privind operații de același fel, consemnate în mai multe documente justificative. → și *document centralizator*. **D.** *cu regim special*, folosit de gestionarii în bani și materii, după anumite norme. Utilizarea acestor **d.** se urmărește de către organele de control cu ajutorul unei „fișe de evidență a formularelor cu regim special". Primirea de către gestionari a acestor documente se face pe baza unei „fișe de recepție", iar darea lor în consum, pe baza unui „bon de materiale". **D.** *de contabilitate*. → și *document contabil*. **D.** *de dispoziție* cuprinde ordinul de executare a unei operații economice. Exemplu, comenzile, ordinele de livrare etc. Aceste **d.** nu constituie suporturi de înregistrare în contabilitate. **D.** *de ieșire*, cel care rezultă de pe urma prelucrării automate a datelor. **D.** *de execuție*, care dovedește executarea unei operații economice. Are caracter de act justificativ și servește ca bază la înregistrările contabile. Exemplu, factura, chitanța, bonul de consum de materiale etc. → și *document contabil*. **D.** *de intrare*, cel care conține date inițiale ce urmează a fi supuse prelucrării automate. → *document primar*. **D.** *extern* se întocmește și se primește din afara întreprinderii și consemnează operațiile efectuate cu alte întreprinderi, organizații etc. Servesc ca piese justificative ale înregistrărilor contabile. Exemplu, facturile primite de la furnizori, extrasele de cont primite de la bancă etc. **D.** *intern*, întocmit de întreprindere fie pentru necesități interne, ca de exemplu, bonurile de consum pentru

eliberarea materialelor de la depozit secţiilor de producţie, fie pentru a fi trimise altor întreprinderi ca justificare a operaţiilor economice încheiate cu acele întreprinderi, ca de exemplu, facturile întocmite în interiorul întreprinderii pentru a fi trimise întreprinderilor cumpărătoare. **D.** *justificativ*, prin care se constată executarea efectivă a unei operaţii economice. Serveşte ca bază înregistrărilor contabile. **D.** *mixt.* → şi *document combinat.* **D.** *primar* (de evidenţă primară), în care se consemnează pentru prima oară o operaţie economico-financiară. Exemplu, factura, chitanţa, cecul. Ţinerea evidenţelor necesită ca fiecare eveniment, care are un efect economic, să fie înscris într-un document, în momentul şi pe cît posibil şi în locul în care el s-a produs. **D.p.** constituie astfel prima etapă a funcţiei contabile. Conţinutul **d.p.** poate fi mai mult sau mai puţin detaliat potrivit rolului pe care îl are în contabilitate. **D.** *recapitulativ.* → şi *document centralizator; document cumulativ.*

DOCUMENTAŢIE, ansamblu de acte scrise privind un obiect, fenomen, proces studiat, diagnosticul stabilit şi soluţiile recomandate.

DOCUMENTAŢII TEHNICE, LICENŢE ŞI MODELE DE REFERINŢĂ, cont în afara bilanţului, cu ajutorul căruia se ţine evidenţa documentaţiei tehnice, licenţelor, modelelor de referinţă etc. cumpărate sau primite gratuit de întreprindere. Se debitează cu preţul de cumpărare sau de cost efectiv, la intrarea acestor **d.t., l.** şi **m.** de **r.** etc. în întreprindere şi se creditează cu valoarea celor vîndute, transferate, distruse sau lipsă. Contabilitatea analitică se ţine pe feluri de documentaţie tehnică la preţul de cumpărare sau de cost.

DOSAR DE APLICAŢIE, care conţine date privind: analiza şi pregătirea unei probleme pentru a fi rezolvată la calculator; metode de rezolvare; procedurile şi programul pentru rezolvarea problemei la calculator electronic.

DRUMUL CRITIC, drumul cel mai lung dintre toate variantele posibile, iar lungimea lui constituie factorul decisiv, pe baza căruia se stabileşte durata executării întregului complex de lucrări. Se foloseşte în urmărirea lucrărilor de proiectare, de construcţii, ca şi a celor ale sistemului informaţional economic.→ şi *grafic; metoda drumului critic.*

DUBLA ÎNREGISTRARE, mod de reflectare în contabilitatea unităţii socialiste a fiecărei operaţii economice privind existentul şi mişcarea mijloacelor economice după componenţa lor şi a existentului şi mişcării surselor, mijloacelor economice, simultan şi cu aceeaşi sumă, în cel puţin în două conturi între care se stabileşte o legătură de tipul: în debitul unui cont şi în creditul altui cont, sau în debitul mai multor conturi şi în creditul unui singur cont sau invers, în debitul unui cont şi în creditul mai multor conturi. **D.i.** are ca scop astfel să asigure pe parcursul înregistrărilor prin corespondenţă dintre conturi care se debitează şi se creditează egalitatea dintre sumele debitoare şi sumele creditoare, precum şi egalitatea dintre activul şi pasivul bilanţului întocmit la un moment dat. **D.** *reprezentare*, principiul teoretic şi totodată practic fundamental al contabilităţii care se bazează pe reflectarea mijloacelor economice reprezentînd patrimoniul unităţii socialiste în două serii de conturi: conturi de activ pentru reflectarea valorii de întrebuinţare a mijloacelor economice şi conturile de pasiv pentru a exprima echivalentul lor bănesc în domeniul relaţiilor economice (respectiv valoarea). **D.r.** are ca scop să exercite controlul permanent al egalităţii ce trebuie să existe între activ şi pasiv, ca principiu al dublei reprezentări. Potrivit acestui principiu, forma valoare a oricărui bun este exprimată atît sub aspectul concret, cît şi sub acela al relaţiilor economice, a valorii lor.

DUPLICATOR, aparat folosit pentru a reproduce rapid un document într-un mare număr de exemplare **D.** poate fi: aparat cu pastă heliografică, duplicator cu caractere mobile etc.

E

ECHILIBRISTICA, arta de a păstra într-o poziție normală un obiect sau fenomen, în diferitele sale mișcări dificile; arta de a se descurca ușor în situații dificile. Expresie folosită de V. I. Lenin în lucrarea sa „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului", pentru a explica modul cum tehnica contabilă modernă de întocmire a bilanțurilor creează posibilitatea ca societățile pe acțiuni să ascundă afacerile riscante față de acționarii lor și față de cei interesați, pentru ca în caz de nereușită a experimentării acestor afaceri organele de conducere vinovate să scape de răspundere.

ECHIPAMENT, mijloace mecanice, electromecanice, electronice, din categoria mașinilor de culegere, transmitere sau prelucrare a datelor. În literatura de specialitate expresia de echipament de calcul este înlocuită cu aceea de hardware (din limba engleză). → și *echipament de lucru; echipament mecanografic.* **E.** *de calcul auxiliar,* echipament care nu este comandat de unitatea centrală a sistemului de prelucrare automată a datelor. În cazul echipamentului mecanografic, mașinile care completează setul de bază (mașini de duplicat, interclasat etc.). **E.** *de convertire a semnelor,* dispozitiv cu ajutorul căruia se asigură transmiterea datelor prin modularea semnalelor la transmitere și demodulare la recepție. **E.** *de lucru,* îmbrăcămintea, încălțămintea etc. pe care o primesc unii lucrători ai unităților socialiste care muncesc în condiții deosebite ce duc la degradarea sau uzarea prematură a îmbrăcămintei sau încălțămintei lor proprii. Lucrătorul nu poate primi alt **e.** de **l.** înainte de termenul normat pentru uzarea lui. Pentru acest **e.** de **l.,** lucrătorul achită în rate lunare numai 1/2 din prețul lui. Prețul **e.** de **l.** se recuperează pentru cealaltă jumătate din cheltuielile de producție. Distribuirea **e.** de **l.** se înregistrează direct la creditul contului „Obiecte de inventar în depozit" prin debitul conturilor Debitori, Cheltuielile comune ale secției, Cheltuielile generale ale întreprinderii etc. **E.** *de prelucrare a datelor,* mașini cu ajutorul cărora se efectuează parțial sau integral operațiile de prelucrare la care sînt supuse datele în vederea obținerii ansamblului de informații ale sistemului informațional al unității/unităților socialiste. Din categoria echipamentului de prelucrare a datelor fac parte: mașinile de calcul propriu-zise (→); mașinile de perforat, imprimat suporturi tehnice de date (→); de control al transpunerii datelor pe suporturi tehnice; de conversie etc. **E.** *de protecție,* totalitatea obiectelor necesare asigurării protecției muncii lucrătorilor din unitățile socialiste. În același scop se mai folosesc și unele materiale speciale. Contabilitatea acestui **e.** de **p.** se ține la contul Obiecte de inventar (în depozit sau în folosință). În categoria **e.** de **p.** se cuprind: halatele, mănușile de cauciuc, măștile contra gazelor, ochelarii de protecție etc. **E.** *electronic,* → și *sistem de mașini electronice; mașina de calcul electronică; calculator electronic.* **E.** *intermediar,* instalația care se interpune între cea terminală și convertorul de semnale în cazul sistemelor electronice de calcul.

E. *mecanografic*, ansamblu de mașini numerice sau alfanumerice, electromecanice sau electromagnetice care prelucrează datele prin intermediul suportului tehnic de date, cartela perforată. Se poate folosi în orice domeniu de activitate, avînd astfel destinații multiple. În componența **c.m.** se cuprind: *a)* mașini care pregătesc suportul tehnic purtător de date în vederea prelucrării datelor, ca de exemplu: mașini de perforat și verificat cartele. →), mașini de reprodus cartelele, mașini de sortat cartele etc.; *b)* mașini pentru prelucrarea datelor din cartele (→), pe bază de programe prestabilitate (mașini de calculat-perforat și tabulatoarele sau mașinile de tabelat). **E.** *periferic*, mașina sau dispozitivul prin intermediul căruia se asigură introducerea sau ieșirea datelor dintr-un calculator electronic. Între **c.p.** se pot menționa: cititoarele de cartele (→), de benzi perforate, cititoare de benzi magnetice și discuri magnetice (→), cititoare optice de caractere (→), imprimate (→) etc. **E.** *terminal*, instalație care servește la colectarea datelor în vederea introducerii lor direct în unitatea centrală a calculatorului electronic sau pentru a transmite rezultatele calculelor efectuate cu ajutorul calculatorului. În cazul sistemelor electronice de teleprelucrare a datelor la sediul beneficiarului prelucrării sînt instalate terminale tip consolă, ecran, video, telex.

ECONOMETRIE, ramură a științei economice care utilizează metode de analiză matematică și statistică a fenomenelor și proceselor economice.

ECONOMIA INFORMAȚIILOR, ansamblu de măsuri și procedee de alocare a mijloacelor bănești, materiale și resurse umane în vederea producerii și difuzării informațiilor necesare și la un cost cît mai redus. Producerea *informațiilor* de calitate și necesare are o importanță deosebită pentru calitatea sistemului informațional economic al întreprinderii, insuficiența ca și prisosul de informații sînt tot atît de dăunătoare pentru sistemul de decizie și conducere a unităților socialiste De aceea se impune o concepție științifică privind sistemul de informații necesar, optimizate din punctul de vedere al cantității, calității și costul informațiilor din sistem, cadre de specialiști și mijloace perfecționate pentru producere, utilizare și controlul informațiilor. → și *cibernetica*; *informatica*; eficiența mecanizării și automatizării prelucrării datelor.

EDITARE, secvență din programul de prelucrare a datelor la calculatorul electronic, de imprimare a rezultatelor calculelor sau a unei stări a rulării programului.

EDITORUL DE LEGĂTURI, program care realizează dintr-un număr de module obiect neexecutabile, un program care poate fi încărcat în memoria principală a calculatorului pentru executare. În procesul de editare a legăturilor se efectuează următoarele operații: se explorează lista simbolurilor externe de la toate modulele și se cercetează dacă toate simbolurile declarate ca externe, în unele secțiuni de control, sînt definite ca interne în alte secțiuni de control sau sînt autodefinite; se fixează adresele de început ale modulelor, conform parametrilor indicați editorului de legături de către programator; se efectuează relocările prin calcularea valorilor pentru constantele de adresare și înscrierea lor în cîmpul ce le-a fost alocat în instrucțiuni.

EFICIENȚA MECANIZĂRII ȘI AUTOMATIZĂRII PRELUCRĂRII DATELOR, raportul obținut fie prin compararea diferitelor sisteme de prelucrare a datelor, fie prin compararea sistemului folosit cu sistemul ideal (care eliberează fiecărui beneficiar, la cererea sa, informații cu următoarele caracteristici: exactitate, complexitate, omogenitate, accesibilitate etc.). Pentru aprecierea eficienței economice se folosesc indicatori naturali și valorici. Cu ajutorul indicatorilor naturali se stabilește economia de timp, necesarul optim de echipament, se pot compara variante

de proiecte în ce privește cele mai bune realizări ale parametrilor, ca: viteza de prelucrare, grad de siguranță a funcționării echipamentului, numărul și structura lucrătorilor folosiți la prelucrarea datelor etc. Cu ajutorul indicatorilor valorici se măsoară în etalon bănesc consumul de muncă vie și de muncă trecută (materializată), se stabilește raportul optim dintre costul informației și valoarea informației, economia bănească efectivă. Principalii indicatori naturali folosiți în calculul **e.m.** și **a.p.d.** sînt: cantitatea de muncă folosită pentru efectuarea mecanizată sau automatizată a unei lucrări sau a tuturor lucrărilor sistemului informațional economic se poate calcula după formula: $Km = \sum_{0=1}^{n} t$, unde „t" este unitatea de timp (ore, minute etc.) în care se măsoară operațiile pentru întocmirea unei lucrări a sistemului informațional economic; n — numărul de operații; volumul de muncă global (Vmg) reflectă cheltuiala de muncă a întregului personal al sistemului de prelucrare. Acest indicator se poate calcula, astfel: $Vmg = Tl + Ta, + Tc$, unde: Tt este timpul de muncă tehnologic; Taj = timp de muncă ajutător; Tc — timp de muncă pentru conducere. Indicatorul economiei de timp de muncă (Rt) poate fi calculat și ca diferență dintre cheltuielile de timp de muncă în cazul diferitelor mijloace de prelucrare a datelor, volumul de informații fiind constant: $Et = tv - tn$, unde: Et este economia de timp de muncă; tv = timp pentru o unitate de informație în vechiul sistem; tn — timp pentru o unitate de informații în noul sistem. Cînd volumul informațiilor variază, economia de timp se determină: $Et = (Tv - tn)\ Ui$, unde: Ui este volumul anual al unităților de informații. Eficiența mai poate fi exprimată și sub formă de indice al economiei de muncă (Iem) în cifre relative. $Iem = \frac{tv}{tn} \cdot 100$; coeficientul economiei de muncă (Kem) se obține din indicele economiei de muncă, după cum urmează: Kem = (1 — Iem) sau (1 — Iem). 100%. Randamentul sistemului de prelucrare a datelor se poate calcula prin formula: $Q = \frac{Ui}{T}$ sau $\frac{T}{Ui}$, unde: Q este randamentul sistemului; Ui = unități de informație; T = timp pentru unitate de informație. În calitate de indicator sintetic al eficienței economice a sistemului de prelucrare a datelor, ținînd seama de randamentul și costul lor, se poate alege următoarea relație:

$Kns = \frac{Qn}{Cn} : \frac{Qv}{Ce}$, unde: Kns este coeficientul eficienței economice a noului sistem de prelucrare a datelor; Qn — randamentul noului sistem de prelucrare a datelor; Qv — randamentul vechiului sistem de prelucrare a datelor; Cn — costul deservirii informaționale în condițiile sistemului informatic; Cv — costul servirii informaționale în condițiile vechiului sistem. Cînd coeficientul eficienței economice este egal cu unu (1), arată că sistemul de prelucrarea datelor proiectat nu dă efectul în comparație cu cel vechi. Dacă $Cn < Cv$, sau $Qn > Qv$, atunci $Knsi > 1$. Numărul de lucrători ai sistemului (Nls) care pot fi eliberați în condițiile noului sistem se calculează astfel: $Nls = \frac{(tv - tn) \cdot Ui \cdot 100}{L} \cdot Kd \cdot P$; unde: Nls este numărul de lucrători ai vechiului sistem care pot fi eliberați; L — numărul lucrătorilor necesari în condițiile păstrării productivității muncii în perioada dată; Kd — coeficient de disiminare (nr. de lucrători ai sistemului asupra cărora măsura luată exercită influență); P — perioada în decursul căreia va acționa sistemul proiectat. Indicatorii valorici sînt: costul lucrărilor sistemului informațional efectuate cu unul din sistemele de prelucrare a datelor se poate calcula după formula: $Cl = R + A + M + Chl$, unde: R reprezintă cheltuieli cu retribuția; A — amortizarea mași-

nilor de calcul, a altor echipamente, clădiri și instalații; M — costul materialelor; Chl — cheltuieli indirecte. Indicatorul economiilor bănești (Eb) sau valoarea economiei (cînd volumul unităților de informație este constant) poate fi calculată după formula: Eb = Cv — Cn, unde: Cv reprezintă totalul cheltuielilor în expresie bănească privind vechiul sistem; Cn — totalul cheltuielilor în expresie bănească privind noul sistem. Indicatorul economiei bănești anuale (Eb) (cînd volumul unităților de informație este variabil) se calculează după formula: Ev = (Cv — Cn) × Ui, unde: Cv, Cn reprezintă costul unității de informație în vechiul și noul sistem de prelucrare a datelor, sau planificat și cel efectiv; Ui — volumul anual al unităților de informație în condițiile noului sistem proiectat. Dacă crește volumul unităților de informații, atunci este necesar să se calculeze reducerea costului informației (Rci) pe seama cheltuielilor convențional-constante după formula: $Rci = \left(1 - \frac{100}{100 + Mvi}\right) \cdot p$, unde: Rci reprezintă micșorarea costului unității de informație pe seama măririi volumului informațiilor; Mvi — mărirea volumului de informații; p — ponderea cheltuielilor convențional-constante în structura costului. Indicele reducerii costului lucrării (Irc) efectuate poate fi calculat după formula: $Irc = \frac{Cv}{Cn} \cdot 100$; coeficientul reducerii costului lucrării se află după formula: Krc = (l-Irc) 100 sau $Krc = \frac{Cv - Cn\ 100}{Cn}$. Calculul economiei efective (Ee) se realizează prin formula: $Ee = \frac{(Tpv \cdot Cpv) + (Tv \cdot Cv) \cdot Rv}{(Tpn \cdot Cpn) + (Tn \cdot Cn) \cdot Rn}$; în care: Tpv, Tpn reprezintă timpul de pregătire în sistemul vechi și nou de prelucrare a datelor; Tv, Tn — timp de execuție în sistemul vechi și nou; Rv, Rn — repetări de rezolvări a aceluiași tip de problemă în sistemul vechi și nou. Efectul economic anual (Ea) al introducerii sistemului de prelucrare automată a datelor se poate calcula ca diferență dintre economia anuală generală obținută pe seama implementării noului sistem și cheltuielile cu exploatarea lui. Eea = (Expl + Ept + Epa + Ecd + Een) = (Cg — Ce); unde: Expl reprezintă economii cu exploatarea sistemului; Ept — economia obținută în sfera pregătirii tehnice a producției; Epa — economia obținută în producția auxiliară; Ecd — economia obținută în sfera conducerii și deservirii; Een — economia obținută în economia națională; Cg — cheltuieli generale pentru sistem; Ce — cheltuielile legate de exploatarea sistemului. Coeficientul eficienței economice (Cee) se calculează: $Cee = \frac{Pn}{Cns} + \frac{Pe}{Cse}$, unde: Pn reprezintă randamentul noului sistem; Pe — randamentul vechiului sistem: Cns — costul servirii informaționale în condițiile noului sistem; Cse — costul servirii informaționale în condițiile vechiului sistem. Termenul recuperării investițiilor se calculează: $Tr = \frac{Ivp}{(Cv - Cn) \times Pe}$; sau $E = \frac{I}{Tr}$, unde: Tr este termenul de recuperare; Ivp — cheltuieli cu investiții pentru varianta proiectată; Cv și Cn — costul informației în vechiul și noul sistem; Pe — perioada de funcționare a sistemului; E este coeficientul eficienței cheltuielilor. Comparînd cu cîteva variante, formula pentru calculul indicatorului termenului de recuperare va căpăta modelul: $Tr = \frac{Ivp_2 - Ivp_1}{(Cv - Cn) \times E}$, în care: Ivp_1, Ivp_2 reprezintă cheltuielile cu investiții ale variantei comparate. Indicatorii enu-

merați sînt necesari pentru fundamentarea deciziei de trecere la un nou sistem de prelucrare a datelor și la analize periodice a modului cum funcționează sistemele informatice.

EGALITATE, relație de echivalență numerică. Relație între două elemente care coincid cantitativ și calitativ.

ELABORAREA VARIANTELOR DE SOLUȚII PRIVIND VIITORUL SISTEM INFORMAȚIONAL FINANCIAR-CONTABIL. Elaborarea variantelor de soluții se realizează în trei etape: definirea obiectivelor; conceperea variantelor de soluții; stabilirea mijloacelor necesare pentru fiecare variantă de soluție și a restricțiilor respective; calculul costului fiecărei veriante. Pentru definirea obiectivelor privind viitorul sistem informațional financiar-contabil se au în vedere, în primul rînd, sarcinile de plan curente și pentru viitorii 5 ani ai unității, ridicarea pe o treaptă superioară a calității și eficienței conducerii în procesul realizării sarcinilor de plan. Imaginea obiectivelor este intregită prin criticile aduse vechiului sistem, posibilitățile financiare ale întreprinderii și progresul performanțelor mijloacelor de culegere, transmitere și prelucrare a datelor. Dacă posibilitățile financiare sînt reduse și obiectivele vor fi mai modeste. Sînt posibile 3 tipuri de variante de soluții: modificarea obiectivelor; modificarea mijloacelor; modificarea procedurilor. Soluțiile care vizează modificarea obiectivelor au în vedere viitorul sistem dispunînd de totalitatea informațiilor prin intermediul cărora conducerea unității, în stare de certitudine să ia decizii menite să asigure îndeplinirea și depășirea calitativă a tuturor sarcinilor de plan. Aceasta presupune identificarea și includerea în sistem a tuturor informațiilor, cu mai multă putere de caracterizare a fenomenului, care în vechiul sistem nu a existat din diferite motive (grad redus de mecanizare și automatizare a prelucrării datelor, insuficient personal, insuficient studiu al fenomenelor economico-financiare etc.). Soluțiile care vizează modificarea mijloacelor pot fi: a. înlocuirea mijloacelor manuale cu mijloace mecanizate; folosirea unor mașini de calcul de birou, a unor mașini de facturat și contabilizat; b. înlocuirea muncii mecanizate cu mașini de birou sau de facturat contabilizat cu o variantă de configurație de sistem electronic de calcul; c. dezvoltarea configurației de sistem electronic de calcul existente într-una cu performanțe superioare. d. Abonament la un centru de calcul. Soluțiile privind modificarea procedeelor pot interveni în cazul cînd se constată necesitatea folosirii mai raționale a echipamentului existent sau sînt implicate cînd se schimbă mijloacele de prelucrare a datelor. Fiecare variantă de soluție se prezintă cu avantajele, dezavantajele și limitele sale. Stabilirea mijloacelor necesare pentru fiecare variantă de soluție se face pe baza volumului de date de prelucrat și a volumului de documente de ieșire de obținut, raportînd respectivul volum de date de intrare, pe de o parte, și cele de ieșire, pe de altă parte, la performanțele echipamentului ales ca variantă de soluție pentru intrări de date și pentru ieșiri de date. Restricțiile se stabilesc avînd în vedere dimensiunea configurației sistemului (capacitatea de memorie a calculatorului, numărul calculatoarelor, numărul periferiecelor), regimul de lucru al configurației (prelucrarea în loturi, în timp real, prelucrare locală sau la distanță, monoprogramare sau multiprogramare etc.), regimul juridic (centrul de calcul propriu, abonament la un alt centru de calcul). Pentru realizarea în practică a fiecărei variante de soluție sînt necesare: personal, local, mobilier, furnituri, echipament de culegere, transmitere și prelucrare a datelor, timp și, în final, toate acestea exprimate prin cost care se compară cu posibilitățile financiare ale întreprinderii. Elaborarea variantelor de soluții se derulează prin apropieri succesive. Fiecare variantă de soluție privind viitorul sistem de prelucrare a datelor este necesar să fie însoțită de un calcul al costului, avînd următorul model de structură a cheltuielilor: costuri inițiale de analiză și proiectare, lei ... din care: analiza sistemului informațional nr. ore ... tarif/oră

lei . . .; analiza de concepție nr. ore × tarif/oră lei . . .; analiza de detaliu nr. ore × tarif/oră lei . . .; implementare nr. ore × tarif/oră lei . . .; ore rulare calculator conversie programe și fișiere nr. ore × tarif/oră lei . . .; cheltuieli cu materiale consumabile (cartele, hîrtie imprimantă, benzi și discuri magnetice) lei . . .; cheltuieli poștă, telefon, telex etc. lei . . .; cota-parte din cheltuieli cu întreținerea localului unde echipa de proiectare își desfășoară activitatea lei . . . investiții pentru echipament de calcul și instalații lei . . .; investiții pentru local și climatizare lei . . .; costul permanent de funcționare a sistemului lei . . .; din care: amortizarea echipamentului lei . . .; amortizarea localului lei . . .; întreținerea echipamentului lei . . .; cheltuieli cu piese de schimb lei . . .; întreținerea localului (reparații curente, iluminat, încălzit, curățenie) lei . . .; întreținerea sistemului de climatizare lei . . .; retribuția personalului centrului de calcul lei . . .; CAS lei . . .; impozit pe retribuție lei . . .; cheltuieli cu instruirea personalului lei . . .; cheltuieli cu materiale (cartele, hîrtie, benzi de hîrtie, alte furnituri de birou) lei . . .; cheltuieli cu poșta, telefon, telegraf, telex lei . . .; cheltuieli pentru energia electrică, căldură, apă lei . . ..

TOTAL GENERAL: lei . . ..

Concomitent cu efectuarea calculului costului fiecărei variante de soluție, se procedează totodată la evaluarea economiilor posibile în cazul fiecărei variante. Economiile clasificîndu-se în economii cuantificabile și necuantificabile. a. Economii cuantificabile lei . . . din care: valoarea echipamentului de calcul care nu poate fi ntegrat în varianta de configurație a sistemului și care urmează să fie pus la dispoziție altor unități lei . . .; economii cu reducerea personalului care a lucrat manualmîntal la prelucrarea datelor și care ar fi fost necesar la volumul de date în măsură să prelucreze sistemul automat lei . . .; economii cu reducerea dobînzilor pentru împrumuturi din cauza imobilizărilor de mijloace circulante lei . . .; economii cu reducerea costurilor de fabricație pe seama optimizării loturilor de fabricație a capacităților de producție și a comenzilor lei . . .; economii cu reducerea stocurilor supranormative lei . . .; economii cu material consumabil (hîrtie, creioane etc) lei . . .; alte economii. b. Economii necuantificabile. Prin prelucrarea automată a datelor, se asigură un nivel superior muncii de conducere a contabilității și în general a unității socialiste. Acest nivel se concretizează în: operativitatea cu care conducerea este informată și ia decizii din cele mai eficiente de raționalizare a organizării producției; sporirea ritmului de dezvoltare armonioasă tehnico-economică a întreprinderii; elaborarea de planuri în mai multe variante, alegîndu-se varianta optimă; posibilități sporite de a întocmi lucrări care, în condițiile prelucrării manuale a datelor nu pot fi executate întrucît necesită volum mare de muncă și de timp; posibilități crescînde de a prevedea și preveni fenomene economice, financiare negative pe baza informațiilor primite în timp real și suficiente creșterea productivității muncii lucrătorilor din compartimentul financiar-contabil și din conducere prin faptul că lucrările prezentate spre examinare conțin date strict necesare luării deciziei, obținute prin prealabila selecție riguroasă a strictului necesar de informații; micșorarea volumului de muncă al conducerii pe seama luării automate a unor decizii simple; scade simțitor numărul erorilor și crește corespunzător exactitatea și calitatea informațiilor etc. Un element important al deciziei pe care o va lua conducerea, în legătură cu viitorul sistem informațional financiar-contabil, desigur va constitui timpul de recuperare a investiției (T), în cazul trecerii la prelucrarea automată a datelor, care poate fi calculat după formula: $T = \frac{I}{E - C}$, unde: I = costul echipamentului de calcul, instalațiilor de climatizare a locului și costul privind analiza și proiectarea sistemului de prelucrare automată a datelor financiar-contabile. E = economii anuale; C = costuri anuale permanente de funcționare a sistemului de prelucrare automată a datelor financiar-contabile. *Decizia privind varianta de soluție aleasă.* Conducerea unității economice fundamentează decizia de trecere

la sistemul de prelucrare automată a datelor financiar-contabile pe baza variantelor de soluții, alegînd soluția optimă din punct de vedere al: posibilităților/performanțelor sistemului în măsură să rezolve obiective maxime; procedurilor celor mai accesibile din punctul de vedere al exploatării sistemului și al costului minim. Desigur că elementele temeiului deciziei se vor influența reciproc, de aceea conducerea trebuie să găsească un echilibru avînd în vedere mai ales viitorul sistemului. Luarea deciziei favorabile de trecere la un sistem de prelucrare automată a datelor financiar-contabile este urmată de un șir de măsuri organizatorice pe linia elaborării următoarelor planuri: planul general pentru etapa următoare de analiză de concepție, de detaliu și implementare a noului sistem și angajarea colectivului de proiectare; planul amplasării localului; planul procurării echipamentului de calcul, inclusiv a instalațiilor de climatizare și a materialelor consumabile → și *modelare deterministă*, *probabilistă*.

ELEMENT, obiect, noțiune sau entitate într-o mulțime. În algebra booleană se întîlnesc elemente de disjuncție, de echivalență, de identitate, de incluziune, de excludere. **E.** logic, dispozitiv în care relația dintre semnalele de ieșire și cele de intrare poate fi definită în termenii operațiilor booleene. [**E.** *primar de cheltuială.* → și *cheltuială de producție.*

EMITERE, operație de generare în cifre, litere și caractere speciale, efectuată pe cale electronică în interiorul unei mașini electronice de calcul.

ENGINEERING, activitate de concepție, de studiu și coordonare a diferitelor discipline sau specialități, executată de către inginerii și tehnicienii care activează în cadrul unei echipe pentru punerea în stare de folosire a unui ansamblu de lucrări. Engineeringul a devenit o activitate de sine stătătoare în țările capitaliste dezvoltate industrial, dată fiind tendința unor firme de a se libera de munca de concepție și coordonare a anumitor lucrări (de exemplu, de construcții-montaj). Pentru lucrările, în special, de proiectări a apărut și s-a dezvoltat activitatea numită „consulting". Firmele de engineering folosesc specialiști ca: ingineri, tehnicieni, experți, contabili, economiști, juriști, matematicieni, informaticieni, medici etc. Aceștia au sarcina de a studia obiectiv și multilateral situația întreprinderii și numai în urma acestor studii se propun deciziile ce urmează a se lua. Operațiile de **e.** se pot grupa în: Industrial Engineering, care constă în folosirea și coordonarea muncii oamenilor, a funcționării mașinilor și folosirii materialelor în vederea obținerii unei anumite cantități de produse, de calitate competitivă pe piață, la termenul stabilit și cu cheltuieli minime; Engineering Desing, care constă în executarea tuturor lucrărilor de proiectare a unei uzine, după ce s-a stabilit tehnologia de fabricație și care constau în pregătirea planurilor, a specificațiilor și a proiectelor de execuție; Engineering economic, adică stabilirea științifică și economică a căii și metodei inginerești ce trebuie aleasă pentru realizarea obiectivului respectiv și înlăturarea pe cît posibil a oricărui risc.

ENTITATE, model de descriere a unui anumit obiect. Entitatea este reprezentată prin diversele proprietăți ale obiectului pe care îl descrie, proprietăți care poartă numele de caracteristici sau atribute. O colecție de atribute care definesc un obiect, proces, fenomen, persoană etc.

ENTROPIA INFORMAȚIONALĂ, gradul de nedeterminare a unui fenomen. Entropia unui sistem de evenimente este maximă cînd evenimentele sînt echiprobabile-adică egal probabile. Pentru înlăturarea acestei nedeterminări este necesară cantitatea de informație cea mai mare.

EROARE, diferența dintre valoarea unei mărimi înregistrate, calculate, transcrise etc. și valoarea privind aceeași mărime în realitate. **E.** *de adaptare,* diferență provenită din împerecherea incorectă a componentelor pasive. *E. de ambiguitate,* diferența provenită din interpretarea reprezentării cifrice a unui număr. **E.** *de calcul,* diferența provenită ca urmare a aplicării incorecte a algoritmului de calcul, a preluării greșite a operanzilor sau ca urmare a funcționării defectuoase a mașinii de calcul. Eroarea poate căpăta caracter dinamic dacă se repetă. **E.** *de compensație,* → și *eroare de înregistrare contabilă.* **E.** *de imputație,* → și *eroare de înregistrare contabilă.* **E.** *de înregistrare contabilă,* înregistrarea greșită a unei operații în contabilitate. Asemenea erori pot proveni din: omisiunea unei înregistrări atît în debitul, cît și în creditul conturilor respective; înregistrarea de două ori a unei operații în conturile respective; înregistrarea operației în debitul altui cont decît acela la care trebuia să se înregistreze sau la creditul altui cont decît acela în care trebuia să se înregistreze (eroare de imputație); înregistrarea unei operații cu sume mai mari sau mici decît cele reale, însă egale în toate conturile, atît la debit, cît și la credit (erori de compensație). Toate aceste erori nu se pot descoperi cu ajutorul balanței de verificare. Sînt însă erori care se pot descoperi cu ajutorul balanței de verificare: omiterea înregistrării operației la unul din conturi; înregistrarea greșită a unei sume la unul din conturi, adică a fost corect înregistrată, de exemplu, la debitul unui cont și greșit înregistrată la creditul celuilalt cont corespondent sau invers; stabilirea greșită a soldului unor conturi; adunarea greșită a sumelor în formulele contabile compuse etc. În toate aceste cazuri, egalitățile balanței de verificare nu sînt satisfăcute, ceea ce dovedește că există o eroare care trebuie corectată. Identificarea erorilor semnalate cu ajutorul acestor balanțe se face prin mai multe procedee, dintre care cel mai des folosit este acela al punctării. → și *balanța de verificare; corectarea erorilor* și *punctarea.* **E.** *de rezoluție,* absența semnalului privind modificări ale unei variabile mai mici decît o creștere dată. **E.** *statică,* eroare constantă în timp.

ETALON DE EVIDENȚĂ, unitate de măsură folosită pentru consemnarea operațiilor economice în documentele de evidență, în evidența operativă, în contabilitate și în statistică. Ca **e.** de **e.** se folosesc: etalonul bănesc, etalonul cantitativ, etalonul muncă și etalonul convențional-natural. Aceste etaloane se pot folosi individual, independente unele de altele, paralel sau toate la un loc.

ETAPELE INVENTARIERII, fazele prin care trec lucrările de întocmire a inventarului. Executarea inventarierii are loc în următoarele etape: a) pregătirea inventarierii începînd cu precizarea obiectului ce se inventariază, mai ales cînd este vorba de o inventariere parțială. Se stabilesc ordinea lucrărilor de inventariere pe categorii de elemente și termenele în care trebuie să se efectueze aceste operații. Obiectele supuse inventarierii se sortează și se grupează la locul de păstrare pe partizi prevăzute cu etichete în care se indică cantitatea și calitatea lor. Se separă apoi materialele în păstrare, materialele primite spre prelucrare, materialele avariate, reformate etc. După aceea se pregătesc aparatul pentru măsurarea materialului și imprimatele necesare. Se constituie comisia de inventariere și se termină toate lucrările de înregistrări contabile în conturile sintetice și analitice, verificîndu-se exactitatea lor cu ajutorul balanței de verificare generale (sintetice) și analitice; b) constatarea și descrierea elementelor inventariate marchează începerea efectivă a acestor operații. Mai întîi se iau însă toate măsurile ca gestionarii să nu aibă posibilitatea de a face completări sau adăugiri în scriptele lor. Constatarea existenței mijloacelor materiale se face prin numărarea, măsurarea și cîntărirea lor. După natura mijloacelor inventariate, poate varia și metoda folosită în măsurarea lor, bucată cu bucată, ladă cu ladă, prin sondaj, cu sau fără ambalaj etc. Aplicarea acestor metode de constatare se menționează pe listele de inventariere. Pentru

mijloacele economice aflate în afara întreprinderii, ca şi pentru decontări, inventarierea se face pe bază de documente, de extrase de cont etc. Inventarierea producţiei neterminate se face pe bază de documente şi de calcule. Constatarea, descrierea şi evaluarea mijloacelor economice inventariate se consemnează în listele de inventariere; c) evaluarea obiectelor inventariate se efectuează de serviciul contabilităţii care înscrie preţul cantităţilor constatate la inventariere pentru fiecare mijloc în parte. Evaluarea se înscrie în listele de inventariere. În contabilitate, mijloacele unităţii socialiste sînt oglindite la preţuri efective sau care se pot stabili cu uşurinţă, din care cauză şi inventarierea este posibil a se face tot la preţuri reale, în concordanţă cu cele cuprinse în datele contabile. În acest mod, bilanţul şi inventarul se sprijină pe preţurile efective din contabilitate; d) stabilirea rezultatelor inventarierii constă în confruntarea datelor înscrise în listele de inventariere cu cele din contabilitatea sintetică şi analitică, în scopul punerii lor de acord. Între aceste date pot exista unele nepotriviri datorită, de exemplu, scăzămintelor naturale, a cîntăririi defectuoase, confundării sorturilor, sustragerilor, omiterilor de înregistrare etc. Pe baza constatărilor comisiei de inventariere privitoare la plusurile şi minusurile de inventar, contabilitatea face înregistrările respective în termenul stabilit prin dispoziţiile legale.

ETICHETA, în informatică, un semn sau un ansamblu de semne folosite pentru identificarea sau definirea unui fişier, aflat pe suport magnetic, a unui volum de suport magnetic. De obicei, **e.** este plasată la începutul unui suport (bandă magnetică, disc magnetic) sau la sfîrşit, în scopul de a se recunoaşte conţinutul înregistrărilor aflate pe suport sau că înregistrările privind un fişier încep ori s-au terminat. **E.** pot fi de mai multe feluri: de început de fişier, de volum; de sfîrşit de fişier şi de volum etc. Oricare ar fi **e.,** ea se caracterizează printr-un identificator de etichetă, care denumeşte tipul etichetei, urmat de corpul etichetei ce conţine informaţiile de identificare. Identificatorul etichetei este în general o succesiune de 4 caractere, dintre care 3 sînt standardizate. Informaţiile de identificare a unei **e.** pot fi standardizate sau definite de programator; primele se numesc standard, iar ultimele etichete utilizator. **E.** *de material,* fişă ataşată la fiecare bucată, piesă, legătură, balot etc. de material aflat în depozit pentru a fi identificat cu uşurinţă şi pentru a evita greşelile de manipulare. Pe etichetă se scriu, de regulă, denumirea materialului şi simbolul din nomenclatorul de materiale, preţul etc., elemente strict necesare identificării materialului. **E.** *de raft,* fişă ataşată la fiecare loc de depozitare pentru indicarea felului, calităţii şi sortimentului de materiale ce se depozitează în locul sau compartimentul respectiv. **E.** *standard* conţin identificatori standardizaţi, ele sînt create şi controlate automat de către sistemul de operare. Identificatorii etichetelor standard sînt: EOF (End Of File) pentru etichete de sfîrşit de fişier; EOV (End Of Volume) pentru etichete de sfîrşit de volum; HDR (HeaDeR labels) pentru etichete de început de fişier; VOL (VOLume labels) etichete de început de volum. **E.** *utilizator,* conţinutul lor este definit de programator, sînt create şi controlate în program. Identificatorul de etichetă este standardizat: UHL (Users Header Labels) pentru etichetele de început de fişier; UTL (Users Traiter Labels) pentru etichetele de sfîrşit de fişier şi UVL (Users Volume Labels) pentru etichete de volum. Folosirea etichetelor în cazul sistemului Felix C 256 este obligatorie pentru fişiere pe discuri. Pentru cele pe benzi magnetice cartele perforate etichetele sînt omise.

EURISTICA, metoda nefundamentată matematic, în rezolvarea problemelor se bazează pe observaţii şi rezultate anterioare.

EVALUARE, procedeu caracteristic al metodei contabilităţii, reprezentînd forma particulară a cuantificării care constă în determinarea mărimii valorice a mijloacelor economice ale întreprinderilor, instituţiilor bugetare etc. **E.** se face cu ajutorul eta-

lonului bănesc folosit şi pentru înregistrarea în contabilitate a acestei evaluări. La baza evaluării stau principiile ştiinţifice şi unitare care asigură oglindirea corectă în contabilitate şi în bilanţ a situaţiei mijloacelor, surselor şi rezultatelor activităţii întreprinderilor. În practica unităţilor socialiste, evaluarea se face în forme şi sub denumiri diferite, în funcţie de natura mijloacelor supuse acestor aprecieri valorice. Astfel, mijloacele fixe se evaluează sub formă de: valoare iniţială, valoare de inventar, valoare medie anuală, valoare rămasă, valoare reziduală etc., iar mijloacele circulante se evaluează sub formă de: cost efectiv, preţ planificat, preţ de deviz, preţ efectiv de aprovizionare, cost de producţie, preţ de livrare, preţ cu amănuntul, cost de uzină, cost de secţie etc.

EVALUAREA MIJLOACELOR DE PRODUCŢIE LA BILANŢ, operaţiuni prin care se determină valoarea mijloacelor de producţie. Mijloacele fixe se evaluează cu valoarea de inventar, înscriindu-se separat uzura înregistrată pînă în momentul întocmirii bilanţului, iar mijloacele circulante se evaluează astfel: materiile prime, materialele, combustibilul, piesele de schimb, ambalajele şi mărfurile cumpărate (cu excepţia celor din întreprinderile comerciale) la preţul efectiv de aprovizionare, iar produsele finite şi semifabricatele din producţie proprie, la cost efectiv. La fel se evaluează şi animalele tinere şi la îngrăşat. Producţia neterminată se evaluează la costul efectiv normat sau planificat, după caz. La organizaţiile comerciale, evaluarea mărfurilor se face, de regulă, la preţul de vînzare cu amănuntul mai puţin rabatul comercial. Datele privitoare la preţurile la care se fac evaluările se preiau din contabilitate.

EVIDENŢĂ, consemnarea (înscrierea, înregistrarea pe un suport) într-o anumită ordine a fenomenelor social-economice, care se petrec într-un anumit loc şi timp, cu scopul de a servi imediat sau în viitor unei activităţi practice de conducere şi gestiune sau de cercetare ştiinţifică din diferite domenii ale vieţii social-economice. **E.** se poate ţine în diferite forme, potrivit naturii fenomenului ce trebuie cunoscut şi a nevoilor care determină ţinerea evidenţei. În afară de caracterul informativ, **e.** asigură şi controlul cantitativ valoric şi calitativ asupra activităţii economice şi sociale. În economia socialistă, **e.** este organizată pe baza unui sistem unitar. **E.** *analitică,* → şi *contabilitate analitică.* **E.** *bugetară,* ansamblul lucrărilor de reflectare a operaţiunilor contabile necesare în vederea executării bugetului de stat, a bugetelor locale, a bugetelor de venituri şi cheltuieli ale instituţiilor bugetare. **E.b.** reprezintă prezenţa şi mişcarea mijloacelor bugetare şi serveşte la urmărirea executării în bune condiţiuni a veniturilor şi cheltuielilor bugetare, asigură integritatea avutului obştesc şi, din acest punct de vedere, disciplina bugetară. **E.b.** este organizată corespunzător sistemului bugetar. **E.** *cadrelor întreprinderii,* reflectarea şi urmărirea mişcării personalului unităţii socialiste (permanenţi şi temporari), a desfacerii contractului de muncă, a transferării lor de la un loc de muncă la altul, numărul lucrătorilor grupaţi pe profesii, funcţii etc. Indicatorii acestei evidenţe servesc la calcularea şi urmărirea planului de muncă, a planului forţelor de muncă, a fondului de retribuire, a productivităţii muncii etc. **E.** *contabilă,* formă a sistemului de evidenţă economică, cu ajutorul căreia se oglindeşte, se urmăreşte şi se controlează complet, sistematic, neîntrerupt, documentat şi în expresie bănească şi uneori şi în expresie naturală, procesul planificat al reproducţiei lărgite şi baza sa economică, proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producţie. Spre deosebire de contabilitate, evidenţa contabilă constă numai în aplicaţiile contabilităţii destinate a servi cerinţelor sistemului evidenţei economice socialiste. Raportul dintre evidenţa contabilă şi celelalte forme ale evidenţei economice este determinat de complexitatea şi destinaţia datelor pe care le deţine fiecare. Astfel, informaţiile din evidenţa operativă sînt preluate în mare măsură de evidenţa contabilă şi prelucrate în continuare. De aceea, evidenţa operativă este integrată de unii autori în evidenţa contabilă în

special cînd datele ei sînt valorificate de evidența contabilă. Datele contabile sînt și ele preluate și prelucrate ca fenomen de masă de evidența statistică. **E.** *economică*, sistem unitar de reflectare, de urmărire și de control neîntrerupt și sistematic, în indicatori cantitativi și calitativi, a procesului reproducției lărgite și a bazei materiale a acestui proces — proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție —, toate acestea în cadrul unităților socialiste și, prin centralizare, pe ramuri și pe întreaga economie națională. Noțiunea de sistem unitar al **e.e.** implică existența unor părți componente ale sistemului, părți interdependente, prezentate sub anumite forme de evidență, care se completează reciproc. Aceste forme sînt: evidența operativă, evidența contabilă și evidența statistică. Evidența contabilă și statistică au caracterul de evidențe numai ca forme ale sistemului de evidență economică. Ele nu se pot confunda cu contabilitatea și nici cu statistica, acestea fiind discipline științifice, a căror aplicație în cadrul **e.e.** o formează evidența contabilă și statistică. Fiecare din aceste forme folosește în aplicațiile sale metode proprii de calculare și de prezentare a datelor lor. **E.** *operativă*, formă a sistemului de evidență economică, cu ajutorul căreia se oglindesc, se urmăresc și se controlează numai anumite părți ale proceselor economice și ale mijloacelor de producție în cadrul unităților economice și instituțiilor bugetare, în momentul și, de regulă, la locul unde se desfășoară procesul sau unde se află mijlocul, folosind, pentru aceasta, etalonul corespunzător. Are caracter operativ deoarece, aproape în toate cazurile, ea consemnează fenomenele chiar în momentul în care se produc, ceea ce face posibilă informarea imediată a organelor respective pentru conducerea operativă, adică rapid și cu rezultate, imediat, a proceselor tehnice și economice **E.o.** este organizată în diferitele sectoare de activitate ale unității socialiste (planificare, aprovizionare, producție, desfacere etc.) și nu într-unul singur, cum este organizată evidența contabilă centralizată. **E.o.** nu constituie un sistem de evidență ca statistica și contabilitatea; ea se organizează pe măsura necesităților și numai pentru completarea datelor contabile cînd acestea nu sînt suficiente, pentru a satisface astfel cerințele sistemului informațional economic. **E.o.** generalizează numai datele care privesc anumite feluri de operații sau de mijloace. Pentru perfecționarea sistemului informațional economic este necesară simplificarea și raționalizarea evidenței operative prin: reducerea datelor și numărului documentelor la strictul necesar, lichidarea paralelismelor, adaptarea documentelor la cerințele mecanizării lucrărilor de evidență. **E.o.** a fost și este încă și astăzi numită greșit evidență tehnico-operativă. Ea este o evidență creată, în special, pentru necesități operative, care apar în toate sectoarele de activitate a tuturor felurilor de unități gestionare. Necesitățile tehnice nu apar decît în sectoarele de producție materială. Casieria, desfacerea, aprovizionarea, financiarul unei unități gestionare nu au nimic tehnic, ci numai necesități cu caracter operativ, operativitate care, în schimb, se găsește și în sectorul tehnic al producției. **E.** *operativă a aprovizionării cu mărfuri și materiale*, ținută direct de serviciul aprovizionării și care servește la cunoașterea modului cum sînt îndeplinite clauzele contractelor economice; pe ea se sprijină decontarea întreprinderii furnizoare, formularea pretențiilor întreprinderii cumpărătoare față de furnizor, se realizează controlul intrării la timp a mărfurilor și materialelor în întreprinderea cumpărătoare. Datele privind respectarea disciplinei contractuale sînt furnizate cu ajutorul registrului de comenzi, a notei de recepție și constatare de diferențe a registrului. „Evidența documentelor de primire a transporturilor. → și *materiale*. **E.** *operativă a încasărilor și plăților în numerar*, → și *contul casierului*. **E.** *operativ-contabilă* (sau *per sold*), formă de evidență care transformă evidența operativă a depozitelor în evidența contabilă analitică a materialelor, produselor și mărfurilor, realizînd astfel simplificarea lucrărilor de evidență. Formularele folosite în **e.o.c.** sînt: fișa de magazie, situația centralizatoare a evidenței materialelor, registrul de stocuri, formularele jurnalului. Prin aplicarea acestei evidențe, fișele de mărfuri sau de materiale devin registrul principal de evidență analitică, iar contabilii

au posibilitatea să controleze zilnic exactitatea mișcării mărfurilor chiar în momentul prezentării de către gestionari a documentelor de intrare și ieșire a materialelor sau mărfurilor. Avantajul acestei forme de evidență constă în aceea că mărește productivitatea muncii contabililor, reduce consumul de imprimate și, deci, și a cheltuielilor. **E.** *pontajului*, → și *pontaj*. **E.** *primară*, denumire dată documentației primare pentru faptul că documentele primare servesc la consemnarea pentru prima oară a fenomenului și în consecință ele au caracter de evidență primară. Normal, **e.p.** ar trebui considerată ca una din formele evidenței economice, asimilînd-o pentru aceasta cu evidența operativă. **E.** *statistică*, → și *evidența economică; statistică*.

EXACTITATE, calitatea unui calcul al cărui rezultat este lipsit de eroare. Calitatea unei înregistrări, conversii, sortări, transmiteri de date etc. lipsită de eroare.

EXECUȚIE, înfăptuirea unei funcții, a unei activități în cadrul funcției, a unei instrucțiuni de program de calcul etc. **E.** *pas cu pas*, mod de lucru al unui calculator electronic, caracterizat prin aceea că fiecare instrucțiune de program obiect este înfăptuită la comanda unui semnal exterior. **E.** *program*, rularea programului de prelucrare a datelor în vederea efectuării unei rutine de calcul sau a ansamblului rutinelor de calcul privind întocmirea unei lucrări a sistemului informațional financiar-contabil.

EXPEDIEREA INFORMAȚIEI, trimiterea la beneficiari a informațiilor obținute prin prelucrarea automată a datelor de către centrul de calcul. Trimiterea informațiilor de către verigile inferioare, verigilor superioare în sistemul de raportare.

EXPERT, persoana care posedă într-o anumită specialitate o competență deosebită și care este numită de un organ de stat sau de părțile interesate spre a fi consultată pentru a-și da avizul în cazurile de neînțelegeri, precum și în materie de organizare a unei întreprinderi sau instituții. **E.** *contabil*, → și *contabil expert*.

EXPERTIZĂ CONTABILĂ-JUDICIARĂ, lucrarea executată de una sau mai multe persoane competente — contabili-experți — care, în urma unei însărcinări primite, cercetează modul cum sînt consemnate în documente și în contabilitate anumite operații financiar-contabile, ținînd seama de faptul că expertiza contabilă constituie una din funcțiunile importante ale contabilității, cu ajutorul căreia se reconstituie, pe baza datelor contabile, operațiile financiar-contabile care formează obiectul cercetărilor și al soluționării lor legale de către instanțele de judecată sau de arbitrajul de stat. O particularitate a acestor expertize o constituie pluralitatea obiectului ei. În efectuarea **e.c.-j.** se parcurg mai multe etape, ca: numirea experților contabili, stabilirea și examinarea obiectului expertizei contabile, examinarea materialului supus expertizei, întocmirea raportului de expertiză, verificarea raportului de expertiză și se folosesc mai multe procedee specifice acestor expertize și anume: folosirea documentelor, a datelor contabile, a diferitelor materiale cercetate și mai înainte prin revizii, control, verificări și expertize anterioare, martori, declarațiile părților din proces etc. Expertiza judiciară are loc, de regulă, în cursul unui litigiu sau proces în stare de judecată, pentru a cărui rezolvare sînt necesare lămuririle specialistului contabil-expert care trebuie să stabilească, în principal volumul pagubelor aduse avutului obștesc și realitatea învinuirilor ce se aduc inculpaților. În capitalism, **e.c.-j.** este folosită pentru apărarea proprietății privat-capitaliste și a intereselor claselor exploatatoare, fără însă a se ocupa de dezvăluirea secretului comercial sau a mijloacelor folosite pentru frustrarea oamenilor muncii etc. Astfel, în capitalism se folosesc: expertize administrative, care au caracter de expertize oficiale ordonate de unele ministere pentru stabilirea prețurilor oficiale; expertize judiciare, care pot fi: civile, avînd ca obiect cercetarea

unor operații patrimoniale cu caracter civil. Ele pot fi ordonate de justiție, în urma cererii părților interesate, sau direct de către instanța de judecată; expertize judiciare comerciale, ordonate de justiție sau la cererea părților pentru operații cu caracter comercial; expertize judiciare penale ordonate direct de justiție pentru stabilirea unor fapte prevăzute de codul penal burghez. O altă categorie de expertize contabile este aceea a expertizelor fiscale, ordonate în capitalism de către comisiile fiscale de impuneri sau de către organele judiciare în cazurile de contestații (apel, recurs etc.). În socialism, **e.c.-j.** este un instrument eficace care contribuie la apărarea integrității avutului obștesc și la întărirea legalității socialiste.

EXPLORAREA UNUI FIȘIER, examinarea secvențială, înregistrare cu înregistrare, articol cu articol a unui fișier de date în scopul găsirii unui articol căutat, a unei erori de înregistrare, de perforare a cartelei sau de calcul etc.

EXPLOZIA, operația de scindare a unui fișier în două sau mai multe fișiere, funcție de numărul criteriilor de regrupare a datelor folosite. **E.** *de informații*, creșterea exponențială a cantității de informație ca urmare a utilizării calculatoarelor electronice pentru prelucrarea datelor, a prelucrării unui volum mic de date de intrare și obținerii unui volum mare de informații de ieșire.

EXPRESIE, ansamblu de variabile sau constante și operatori, constituit după anumite reguli.

EXTRACONTABIL, datele (informațiile) obținute pe o altă cale și din alte surse decît din registrele de contabilitate. Astfel, informațiile economice se pot obține și din alte surse decît din contabilitate și anume: din documentele primare, din evidența operativă, din statistică, planificare etc. De asemenea, inventarul efectuat după realități este o sursă extracontabilă.

EXTRAGERE, operație de alegere dintr-o mulțime de elemente (articole, înregistrări ale unui fișier) o submulțime care le include pe toate cele ce satisfac un anumit criteriu. **E.** *din tabel*, operație prin care se obține o valoare dintr-un tabel de valori.

EXTRAGEREA DATELOR, transferul de date rezultate de pe urma prelucrării din memoria internă a calculatorului electronic la un dispozitiv de memorie externă sau la imprimantă.

EXTRAS, act în care sînt reproduse părțile importante dintr-un document; material informativ, obținut dintr-un ansamblu de date. **E. de cont. 1.** Situația unui cont așa cum este reflectată în contul original din care au fost luate datele. **2.** Act care conține copia fidelă a operațiunilor efectuate într-un cont, într-un registru într-o perioadă de timp dată. **E. de c.** se întocmește lunar, trimestrial și anual, reflectînd fidel încasările și plățile contului pe perioada de timp respectivă. **E. din jurnalul de bord,** document eliberat de comandantul navei și, în unele cazuri, certificat de o autoritate portuară sau de un birou de notariat, în care sînt reproduse operațiile înregistrate în jurnalul de bord al navei pe o anumită perioadă de timp, în cazul cînd a survenit un eveniment ce se cere a fi probat (de exemplu, în asigurări de bunuri, ale navei etc.

EZITARE ÎN PRELUCRAREA DATELOR, moment de suspensie a unei succesiuni de operații într-un program de prelucrare a datelor, în scopul de a efectua o altă operație sau toate operațiile unei alte succesiuni de operații.

F

FACTOR, unul din cei doi operanzi ai operației aritmetice de înmulțire sau împărțire. **F.** *de blocare*, în prelucrarea automată a datelor reprezintă numărul înregistrărilor logice incluse în bloc. → și *bloc; înregistrare logică; înregistrare fizică.* **F.** *de scală*, coeficient egal cu puterea lui 10.

FACTORIAL, produsul tuturor numerelor naturale de la 1 la n. Se notează: n! exemplu: $5! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5 = 120$.

FACTORYNG, termen de origine engleză utilizat pentru a desemna un tip de serviciu complex de natură financiară și contabilă pe care o societate comercială îl efectuează alteia. Societatea de **f.** cumpără toate drepturile întreprinderii cu care a încheiat contractul de **f.** rezultate din desfacerea produselor, urmînd a încasa contravaloarea de la clienții întreprinderii, ține contabilitatea detaliată a contului „Clienți", al întreprinderii furnizoare, dă indicații privitoare la modul de organizare a serviciilor de contabilitate, financiar și comercial al întreprinderii respective. De asemenea, fixează volumul maxim al creditului pe care-l poate acorda întreprinderea și pentru care își asumă întreaga răspundere. Societățile **f.** și-au găsit o largă aplicație în S.U.A., Franța etc. Avantajele acestor societăți constau în aceea că fac posibilă asigurarea unor mai mari libertăți conducătorilor de întreprinderi de a se ocupa de alte probleme mai importante, contabilitatea, finanțele etc. rămînînd în sarcina acestor societăți.

FACTURĂ, document comercial justificativ, întocmit de serviciul vînzări al unei întreprinderi industriale sau comerciale cu indicarea exactă a cantității, calității, felului, a prețurilor de vînzare și a sumelor de încasat pentru mărfurile vîndute, lucrările executate sau serviciile prestate, a conținutului fiecărui colet, taxele și spezele ce se suportă de cumpărător, a datei livrării. **F.** servește ca: act justificativ al operației de vînzare-cumpărare atît pentru vînzător, cît și pentru cumpărător, ca act de proprietate asupra mărfurilor cumpărate; ca act de ieșire și de însoțire a mărfurilor în circulația lor de la vînzător la cumpărător; ca document de decontare a sumei facturate în cadrul operațiilor de încasări și plăți prin bancă; ca document justificativ al înregistrărilor contabile atît în contabilitatea întreprinderii furnizoare, cît și în aceea a întreprinderii cumpărătoare.

FACTURA PRO FORMA se emite cu anticipație de vînzător și, pe baza ei, cumpărătorul poate întreprinde demersuri în țara sa pentru a obține licențe de import, credit etc.

FALSIFICAREA BILANȚULUI, → și *bilanț; delict de bilanț.*

FAMILIE DE CALCULATOARE ELECTRONICE, un număr de calculatoare electronice având comune: principiile de construcție, programare și exploatare. Ceea ce particularizează fiecare calculator din familie este capacitatea de memorie. → și *Calculator electronic de facturat-contabilizat Felix FC 32, 96, 128.*

FAȚA CARTELEI PERFORATE, una dintre suprafețele cartelei pe care sînt imprimate rîndurile și coloanele.

FAZĂ a procesului de producție, parte distinctă din desfășurarea unui proces de producție în care materia primă suportă o transformare completă, care poate fi cu ușurință delimitată în spațiu spre a i se afecta direct o parte din cheltuielile pe care le ocazionează.

FERITĂ, substanță feromagnetică posedînd două stări stabile: magnetizată și nemagnetizată. Este utilizată în fabricarea torurilor (inelelor) constituind biții memoriei centrale a calculatorului electronic.

FERMA AGRICOLĂ DE PRODUCȚIE, veriga de bază în structura organizatorică a întreprinderilor agricole de stat și a cooperativelor agricole de producție. În funcție de posibilitățile existente de concentrare și de specializare a producției f. sînt organizate pe cele două sectoare de activitate; ca ferme specializate pe sectorul vegetal și animal (specializate în producții cerealiere, horticole sau zootehnice, vaci pentru lapte, pentru îngrășat etc.). Activitatea acestor ferme este organizată pe principiul gestiunii economice.

FIABILITATE (fr. fiabilité sau eng. fiability), calitatea ce se poate acorda unei mașini de calcul în ce privește funcționarea ei normală; siguranța în funcționarea unei mașini de calcul sau a unui sistem informatic. Ea este caracterizată prin timpul mediu între două pene și timpul mediu de reparații în caz de pană.

FINANȚĂRI PENTRU ALTE DESTINAȚII; FINANȚĂRI PENTRU: PREGĂTIREA CADRELOR, FINANȚĂRI PENTRU PREMIEREA UNITĂȚILOR EVIDENȚIATE PE RAMURI. FINANȚĂRI PRIVIND ALOCAȚIILE PENTRU COPII fac parte din categoria alte finanțări, a căror contabilitate se realizează cu ajutorul contului sintetic „Alte fonduri", cont de pasiv, funcționează în contabilitatea unităților economice desfășurat pe analiticele menționate mai sus. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea altor fonduri cu destinație specială. Se creditează prin debitul contului „Cont curent" cu sumele reprezentînd finanțările menționate și se debitează prin creditul contului „Cont curent" cu sumele reprezentînd fondurile folosite.

FIRELE DE AȘTEPTARE, procedeu al cercetării operaționale cu ajutorul căruia se măsoară efectul pe care l-ar produce asupra nivelului producției, a inventarului și asupra termenelor de livrare, adoptarea unei variații a liniei de urmat în activitatea întreprinderii. Procedeul este cunoscut sub numele de „Teoria firelor de așteptare". Fenomenele supuse acestui procedeu se caracterizează, în genere, prin: sosirile unităților la intervale de timp regulate sau neregulate la un punct dat, denumit centru de servire. Exemplu, sosirile camioanelor la o stație de încărcare, intrările clienților într-un magazin etc.; unul sau mai multe canale de servire sau stații (drum, ghișeu, vînzător etc.) reunite într-un centru de servire.Pentru a fi servite, unitățile trebuie să aștepte ca o stație să devină disponibilă.

FIRMWARE. → și *microprogramare.*

FIȘĂ, foaie de hîrtie sau bucată de carton în care se înscriu date cu caracter personal, economic, științific etc. într-o anumită ordine conform modelului de organizare a rubricilor, necesare în procesul gestiunii sau al conducerii. **F.** *colectoare de retribuții*, formular în care se grupează retribuțiile pe unitate de produs în vederea includerii lor în cost. Fișa se întocmește pentru fiecare produs sau comandă în parte. → și *fișa individuală de retribuții*. **F.** *comunicare*, → și *metoda normativă*. **F.** *de încadrare*, formularul întocmit cu ocazia încadrării unei persoane într-o unitate socialistă și care trebuie apoi vizată de serviciul de protecție a muncii. După ce se vizează și de serviciul special în ce privește situația militară, fișa se vizează de serviciul personalului și organul de sindicat pentru ca apoi să se întocmească dosarul personal al lucrătorului și să se facă înscrierea în registrul de personal al unității socialiste. **F.** *de calcul a normelor de consum*, → și *economie de mijloace de producție* Vol. I. **F.** *de cont analitic pentru valori materiale* servește la ținerea evidenței analitice pe sortimente a valorilor materiale. Se întocmește pe baza documentelor primite de la compartimentele: aprovizionare, producție, desfacere și depozit. **F.** *de evidență a aprovizionărilor*, → și *evidența operativă a aprovizionării*. **F.** *de evidență a cîștigurilor*, întocmită de compartimentul „calculul retribuțiilor", pentru evidența timpului lucrat și a timpului nelucrat de fiecare lucrător pentru stabilirea retribuției, indemnizației de conducere, de concedii, a premiilor și alocațiilor pentru copii, stabilirea reținerilor din retribuții etc. **F.** *de evidență a formularelor cu regim special*, → și *documente cu regim special*. **F.** *de evidență a materialelor pe locuri de consum* se întocmește în unitățile bugetare pentru evidența stocurilor de valori materiale și pentru mișcarea acestora în depozitul central și pe fiecare loc de consum. **F.** *de evidență individuală a muncii și a retribuției*, folosită în cooperativele agricole de producție în care se consemnează, pe baza fișei de pontaj, volumul fizic al lucrărilor executate, grupate pe forme de retribuire și în cadrul lor pe culturi și categorii de animale. Pe baza datelor din această fișă se determină chenzinal cheltuielile cu retribuția **F.** *de inventar*, → și *fișa mijlocului fix*. **F.** *de itinerar* și *fișa de însoțire*. **F.** *de însoțire*, în care se înscriu datele privind pontajul orelor lucrate efectiv și retribuțiile cuvenite muncitorilor. În procesul tehnologic îndeplinește *rolul de buletin de identitate al lotului de piese* pe care-l însoțește, de la prima pînă la ultima operație. Din această cauză, ea se mai numește și fișa de itinerar sau de marșrut. De regulă, fișa se emite de serviciul de pregătire a lucrului, pe baza fișei tehnologice (la întreprinderile constructoare de mașini). Între altele, în fișă se menționează timpul programat pentru executarea fiecărei operații tehnologice, utilajul folosit pentru executarea lucrării și produsele bune și rebutate obținute. **F.** *de întreruperi*, → și *pierderi din întreruperi*. **F.** *de magazie* se folosește la depozit, cu ajutorul ei se ține evidența analitică a materialelor intrate, ieșite, a stocului maxim și minim; fișele sînt aranjate în casete după diferite criterii: în ordinea alfabetică sau a numerelor din nomenclatorul de materiale, pe conturi de materiale și pe subgrupele acestora. Înregistrările în **f.m.** se fac zilnic, pentru materialele intrate și recepționate, pe baza facturilor și a notelor de recepție, iar pentru materialele ieșite din depozit, pe baza bonurilor de consum sau a fișelor limită de materiale. Pe măsura înregistrării se stabilește stocul rămas, pentru ca, prin compararea lui cu stocul maxim și minim normat, să se vadă dacă nu s-au depășit aceste limite și, deci, să se anunțe organele de decizie ale întreprinderii pentru a lua din timp măsurile necesare fie pentru completarea stocurilor de materiale, fie pentru lichidarea supranormativelor de materiale. În ce privește înregistrarea materialelor restituite, acestea se înscriu în roșu sau în negru, dar în chenar, afară de cazul cînd se folosesc fișe limită de materiale. În cazul cînd se folosește evidența operativ-contabilă, fișele de magazie se sortează pe intrări și ieșiri, după care documentele primare înregistrate în aceste fișe se trec zilnic sau săptămînal într-un borderou de predare a documentelor separat pe intrări și ieșiri, desfășurat pe zile, pe conturi sintetice, pe grupe și pe feluri de materiale.

În zilele stabilite, delegatul contabilității materialelor verifică înregistrările făcute de gestionarul depozitului în fișele de magazie, pe baza documentelor de intrare și de ieșire a materialelor înscrise în borderoul respectiv. După aceea stabilește soldul scriptic și-l confruntă cu cel real. Semnează fișele pe care trece prețul planificat și calculează valoarea materialelor intrate și ieșite, după care face totalul sumelor pe grupe, subgrupe și conturi sintetice, iar totalul se înscrie și pe borderoul de predare a documentelor. Pentru necesitățile întocmirii balanței legăturilor dintre ramuri, unitățile economice completează **f. de m.** cu mențiunile necesare acestei balanțe. Evidența analitică a materialelor se ține cu ajutorul situației centralizate de materiale. → și *situația centralizatoare de materiale*. **F.** *de marșrut*, → și *fișa de însoțire*. **F.** *de modificare a normelor de consum*. → și *metoda normativă*. **F.** *de planificare*, → și *producție globală*. **F.** *de pontaj*, document primar folosit de cooperativele agricole de producție, care servește ca sursă principală de informație privind volumul de muncă prestată; de asemenea, cuprinde informații cantitative și valorice necesare determinării cheltuielilor cu retribuirea după muncă. În aceste fișe se consemnează volumul lucrărilor pe culturi, specii și categorii de animale, efectuate de formațiile de lucru și cooperatori zilnic sau pe măsura terminării lucrărilor. **F.** *de protecție a muncii*, → și *fișa de încadrare*. **F.** *de urmărire a realizării normelor de consum*. **F.** *limită de materiale* se întocmește de serviciul planificării sau al lansării producției pentru a servi la eliberarea zilnică a acelorași feluri de materiale pentru o comandă, un produs sau o lucrare. Pe baza cantităților înscrise în fișă, a se elibera zilnic, gestionarul predă secției respective materialul și înscrie în fișă cantitatea eliberată. Atît gestionarul, cît și primitorul (delegatul secției) semnează în coloana respectivă pentru predare și, respectiv, pentru primire de materiale. Dacă pînă la sfîrșitul lunii nu s-a ridicat în întregime cantitatea de materiale planificată și dacă comanda este încă în curs de executare, fișa se închide pentru cantitatea liberată, iar restul se reportează pe fișa limită emisă pentru luna următoare. În cursul lunii nu se face nici o înregistrare contabilă. Numai la sfîrșitul lunii, cînd se închide fișa, se face înregistrarea pentru materialele intrate efectiv în producție. Înlocuirea unui material cu un altul nu se poate face decît cu aprobarea inginerului șef sau a tehnologului șef, care trebuie să facă mențiune pe fișă, indicînd materialul care se înlocuiește și materialul cu care se face înlocuirea. Eliberarea materialelor peste limită se face numai cu aprobarea conducerii întreprinderii și cu viza de control a contabilului șef. **F. i. de m.** servește ca: cerere de materiale pentru producție; document justificativ al eliberării de materiale din depozit; document informativ al consumurilor de materiale planificate și al celor efectiv consumate; document cu ajutorul căruia se determină economiile sau depășirile de materiale consumate. Această fișă înlocuiește bonurile de materiale; calcularea prețului mediu nu se mai face zilnic, ci o dată pe lună; nu se mai folosesc notele de restituire, întrucît depozitul se scade numai cu cantitățile efectiv consumate. Se înlesnește controlul preventiv și operativ în ce privește respectarea normelor de consum în cursul lunii. **F.** *mijlocului fix* se întocmește într-un singur exemplar de către compartimentul financiar-contabil în colaborare cu serviciul mecanicului șef și care servește la ținerea contabilității analitice a mijloacelor fixe. Completarea **f.m.f.** se face cu ocazia punerii în funcție sau a recepționării mijlocului fix intrat în întreprindere. În fișă se înregistrează și modificarea valorii mijlocului fix ca urmare a revaluării legale sau a casării lui, transferării la alte întreprinderi sau de la alte întreprinderi, investițiile care măresc valoarea mijlocului fix respectiv. Pentru fiecare mijloc fix înscris în fișă se indică și numărul de inventar. La mijloacele fixe colective se înscrie numărul bucăților și se menționează numărul de inventar. → și *mijloace fixe; număr de inventar*. **F.** *nominală* se întocmește de către gestionarul care eliberează obiecte de inventar de mică valoare sau de scurtă durată, echipament de protecție sau alte mijloace fixe lucrătorilor în folosință pentru o perioadă îndelungată.

F. *obiectelor de inventar în folosință* se întocmește și se ține de magazioner pentru evidența acestor obiecte. **F.** *personală de absențe*, → și *pontaj*. **F.** *sintetică șah*, formular contabil, întocmit pe baza documentelor justificative și a notelor de contabilitate. Servește la înregistrarea cronologică a operațiilor economice și la stabilirea rulajului lunar al înregistrărilor la unitățile socialiste care aplică forma de înregistrare „maestru-șah". **F.** *specimenelor de semnături*, document întocmit de compartimentul financiar-contabil al întreprinderii prin care se comunică unității bancare care o deservește, specimenele de semnături ale persoanelor autorizate să dispună de sumele din conturile de decontare de la bancă. Pe acest document se pune și amprenta ștampilei întreprinderii. **F.** *tehnologică*, în care se înscriu operațiile tehnologice pe fiecare reper și se indică: utilajul necesar, regimul de lucru, echipa care servește locul de muncă, timpul normat, materialele necesare, piesele din care se compune ansamblul, numărul de ore de lucru calculate pentru o unitate de produs și valoarea manoperei. → și *producție globală netă*. Vol. I.

FIȘIER (*în contabilitate*), constă dintr-un set de înregistrări de același tip sau de tipuri asemănătoare, care se păstrează în sertarul unui fișet (caseta sau dulapul special în care se păstrează fișele). Fișierele se compun astfel din mai multe înregistrări, adică dintr-un grup de înregistrări corelate. O înregistrare reprezintă o diviziune logică a **f.** În practică se folosesc două tipuri de **f.**: principale și de tranzacție. FIȘIER (în prelucrarea automată a datelor), un ansamblu (mulțime) de date omogene, grupate după un anume criteriu. De exemplu: fișierul de date referitoare la intrarea materialelor; fișierul de date referitoare la mijloace fixe etc. **F.** *actualizat*, al cărui conținut de date este ținut la zi, adică au fost eliminate datele care s-au învechit și deci nu mai au valabilitate, introducîndu-se în locul lor date noi, în vigoare, adăugate elemente noi de date. De exemplu, **f.** *prețurilor*. **F.** *auxiliar* conține date care nu sînt strict necesare, dar care, prelucrate împreună cu datele **f.** *principal*, permit să se obțină unele informații care să completeze sistemul informațional. **F.** *consolidat*, care reunește cîmpurile de date sau elemente de date cunoscute sau ce se au în vedere și care au legătură strînsă între ele pentru a caracteriza complex un fenomen, un proces etc. Un **f.c.** permite echipei de proiectare să aibă în vedere relațiile de proiectare între toate părțile componente ale sistemului, înlocuirea unor fișiere independente, în diverse compartimente. **F.** *cu adresare directă*, acel fișier în care adresa se obține prin transformarea directă a cheii. Formă de organizare a fișierelor cînd numărul înregistrărilor este relativ mic, înregistrările sînt de lungime fixă, cheile sînt numerice și cu o distribuție valorică uniformă, adică fără goluri în secvența cheilor. Prezintă avantajul accesului rapid la înregistrări. În cazul unei distribuții valorice neuniforme a cheilor, se vor pierde zone multe de memorie rezervate pentru toate cheile posibile. **F.** *cu adresare indirectă*, acel fișier în care adresa se identifică printr-o funcție oarecare a cheii, funcția de randomizare care îndeplinește condițiile de alocare fiecărei înregistrări o adresă: permite alocarea aceleiași adrese la un număr maxim de înregistrări plasabile într-o zonă adresabilă fizic și asociază o altă adresă înregistrărilor care nu mai au loc în zona de adresă inițială. **F.** *cu organizare aleatoare*, o colecție (ansamblu) de înregistrări cărora li se asociază cîte două elemente de identificare: adresa zonei fizice a suportului de memorie unde se depune înregistrarea și cheia înregistrării. **F.** *de date constante* permanente, ale cărui date au ca durată de valabilitate o perioadă de timp mai îndelungată. De exemplu, unele date ale personalului unității economice ca: data nașterii, sexul, data încadrării în cîmpul muncii sau valoarea inițială a mijlocului fix, parametrii tehnici de exploatare a mijlocului fix, normele de amortizare etc. Date cu caracter relativ constant care au o durată de valabilitate uneori mai mare, ca de exemplu: funcția, retribuția tarifară de încadrare, prețul de facturare a materialelor, norme de consum de materiale și manoperă pe unitatea de produs. **F.** *de date intermediare sau de*

legătură, ale cărui date sînt cumulate pe parcurs ca rezultat al calculelor preliminare care se cumulează pînă la sfîrșitul perioadei de raportare. De exemplu, pentru calculul retribuției cuvenite unui muncitor pe o lună se vor folosi ca date intermediare veniturile realizate zilnic. **F.** *de date variabile*, ale cărui date au durată de valabilitate numai în perioada curentă de raportare. De exemplu, cantitatea de produse bune de plată decontată zilnic de un lucrător, timpul efectiv prestat pentru executarea unei operații tehnologice în decursul unei perioade de timp etc. **F.** *de detaliu*, ale cărui date descriu amănunțit obiectele luate în evidență. Fișier care întregește conținutul unui alt fișier. **F.** *de ieșire*, ale cărui date au rezultat din prelucrarea datelor de intrare. **F.** *de intrare*, ale cărui date intră în prelucrare în vederea obținerii informațiilor dorite. Un **f. de i.** poate fi folosit pentru întocmirea succesivă a mai multor lucrări ale sistemului informațional, financiar-contabil singur sau în combinație cu alte fișiere. **F.** *independent*, constituit pentru anumite lucrări ale sistemului informațional. De exemplu, în cazul evidenței materialelor pot fi **f.i.** numai pentru intrări de materiale sau numai pentru ieșiri de materiale. **F.** *integrat*, ale cărui date sînt organizate pe baza legăturilor logice intrinseci ale acestora și nu în funcție de diferite aplicații pentru care sînt organizate. **F.** *monovolum*, ale cărui date sînt transpuse pe o singură unitate de suport tehnic. De exemplu, pe o rolă de bandă magnetică, pe un pachet de discuri. **F.** *multiindexate*, fișiere care pot fi explorate după mai multe chei, organizate sub forma de liste multiindexate, pe suporturi do date cu acces direct. **F.** *multivolum*, ale cărui date sînt transpuse pe mai multe unități de suport tehnic. De exemplu, pe mai multe unități de benzi magnetice (role) sau pe mai multe pachete de discuri. **F.** *partiție*, fișier făcînd parte din colecția fișierul partiționat. **F.** *partiționat*, colecție de fișiere organizate secvențial, identificabile prin același nume. Se poate realiza numai pe suporturi de date cu acces direct. Accesul este aleator pentru identificarea partiției și secvențial în cadrul partiției: **F.** permanent. → și *fișier de date constante*. **F.** *principal* conține înregistrările cele mai recente și cele mai exacte pentru fiecare cont sau articol care este subiectul unui ciclu de prelucrare a datelor; **F.** *tranzacțiilor* conține modificările ce trebuie operate în fișierul principal. În prelucrarea automată a datelor, **f.** este un ansamblu organizat de date omogene, cu un cadru bine delimitat la anumite obiecte sau fenomene luate în evidență, transpus pe un suport într-o ordine ușor accesibilă la prelucrare. Colecție de înregistrări de date care au cel puțin un element comun. Un fișier este identificat printr-un nume de fișier. De exemplu, **f.** privind datele personalului unității economice; **f.** privind gestiunea materialelor etc. În prelucrarea automată a datelor, pentru rezolvarea unei probleme se folosesc cel puțin: un **f.** pentru intrare și unul pentru ieșire. În calculele complexe pot interveni **f.** intermediare, așa-numitele **f.** de lucru, care servesc la memorarea temporară a unor rezultate intermediare, dar care nu mai prezintă interes la terminarea prelucrării. → și *fișier de date constante*: *variabile*; *intermediare*.

FLUX INFORMAȚIONAL ECONOMIC, ansamblul informațiilor care circulă pe verticală, orizontală și oblic în cadrul unei unități economice, respectiv de la conducerea întreprinderii la verigile organizatorice subordonate și invers, între verigile organizatorice (secții, ateliere, servicii, birouri) sau între conducere și locurile de muncă și invers. **F.i.e.** poate fi: descendent, cînd se referă la informațiile care circulă de la organele de comandă la cele comandate; invers este cel ascendent; intern, se referă la informațiile care circulă numai în interiorul întreprinderii și extern se referă la informațiile care circulă în afara întreprinderii, la organul ierarhic superior sau la alte unități cu care întreprinderea are relații. **F.i.e.** este considerat rațional cînd are asigurat un debit de informații strict determinat din punct de vedere cantitativ și calitativ și o circulație neîntreruptă, ritmică și rapidă a informațiilor. Debitul fluxului de informații depinde de o serie de factori obiectivi ca: mărimea întreprinderii, modul de organizare și diviziunea muncii, specificul procesului de

producție, numărul felurilor de materiale care se folosesc în procesul de producție, numărul produselor care se fabrică etc. și factori subiectivi: gradul de pregătire și de răspundere a cadrelor etc. Un debit al fluxului de informații insuficient poate produce dificultăți în fundamentarea deciziilor, iar unul exagerat atrage un volum sporit de muncă și un cost ridicat. Debitul optim al **f.i.** se stabilește în funcție de cerințele reale ale conducerii întreprinderii privind fundamentarea deciziilor și evidența mijloacelor, surselor și proceselor economice.

FOAIE COLECTIVĂ DE PREZENȚĂ, situație care se întocmește pe fiecare loc de muncă și în care se specifică prezența zilnică la lucru și absențele pe fiecare muncitor și funcționar. În unele întreprinderi această **f.** a înlocuit fișa personală de absențe.

FOAIE DE MUTAȚIE, întocmită de șeful de brigadă animalieră a I.A.S., pentru înregistrarea animalelor trecute dintr-o categorie de vîrstă într-alta.

FOAIE DE PARCURS, întocmită pentru transportul mărfurilor cu mijloace de transport auto. **F. de p.** servește: ca document doveditor al preluării de către întreprinderea de transport a mărfurilor pentru a fi transportate la destinația stabilită; ca document de transport care însoțește mărfurile în timpul transportului; ca document contabil-financiar care dovedește achitarea taxelor de transport.

FOND, → și vol. I. **F.** *de pensii și asigurări sociale*, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea C.A.P. Cu ajutorul acestui cont se contabilizează fondurile în bani alocate pentru pensii și asigurări sociale membrilor cooperatori și personalului încadrat cu contract de muncă. Contul **f. de p. și a.s.** se creditează prin debitul contului „Alocări pentru fond de retribuire, fond de pensii și asigurări sociale", în cursul anului cu sumele alocate pentru formarea fondului iar la sfîrșitul anului cu diferența în *plus* (în *negru*) sau în *minus* (în roșu) dintre mărimea efectivă stabilită la sfîrșitul anului și cea alocată în cursul anului. Contul **f. de p. și a.s.** se debitează prin creditul contului „Decontări între cooperative și Casa de pensii și asigurări sociale", în cursul anului cu sumele reprezentînd obligația de plată față de casa de pensii și asigurări sociale, iar la sfîrșitul anului cu diferențele în plus (în negru) sau în minus (în roșu) privind obligația menționată. Soldul contului **f. de p. și a.s.** poate fi creditor reprezentînd la un moment dat valoarea obligației de a deconta Casei de pensii și asigurări sociale sumele alocate pentru pensii și asigurări sociale. **F.** *de premiere*, cont de pasiv, care servește la înregistrarea constituirii lui din beneficiile realizate la limita planului și peste plan (la unitățile planificate cu beneficii), din subvenții și din economiile realizate la subvenții (la unitățile cu pierderi), precum și din încasări din fondul de rezervă al centralei. Se creditează la constituirea fondului și se debitează cu sumele cheltuite pentru premierea lucrătorilor unității respective. Soldul creditor al contului reprezintă fonduri de premiere neconsumate. **F.** *de retribuție*, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea C.A.P. Cu ajutorul acestui cont se contabilizează fondurile în natură și în bani constituite pentru plata retribuției. Contul **f. de r.** se creditează prin debitul „Contului Alocării pentru fondul de retribuire", în cursul anului pe măsura constituirii fondului pentru retribuirea membrilor cooperatori și personalului încadrat cu contract de muncă, iar la sfîrșitul anului cu diferențele în plus sau în minus (în negru sau roșu) față de fondul efectiv, precum și cu diferențele în plus sau minus (în negru sau roșu) dintre prețul mediu de realizare planificat și cel de realizare efectiv al produselor alocate în cursul anului pentru fondul de retribuire în natură. Contul **f. de r.** se debitează în cursul anului prin creditul conturilor: „Decontări cu cooperatorii", cu avansurile acordate cooperatorilor; „Decontări cu personalul" cu retribuțiile plătite personalului încadrat cu contract de muncă; „Decontări cu bugetul statului" cu sumele reprezentînd

impozitul datorat bugetului statului; „Decontări privind asigurările sociale", cu sumele reprezentînd contribuţiile privind asigurările sociale, iar la sfîrşitul anului tot prin creditul conturilor menţionate cu sumele reprezentînd diferenţele în plus (în negru) sau diferenţele în minus (în roşu). Contul **f. de r.** poate avea sold creditor reprezentînd valoarea fondului constituit existent la un moment dat. Contul **f. de r.** se desfăşoară pe analiticile „Fond de retribuire în natură" şi „Fond de retribuire în bani". Fond de retribuire Vol. I. **F.** *de rezervă pentru producţie şi retribuţie*, cont de pasiv, funcţionează în contabilitatea C.A.P. Cu ajutorul acestui cont se contabilizează 2% din beneficiile realizate de C.A.P. care se constituie ca rezervă de producţie, de produse şi mijloace băneşti pentru anii cînd producţia obţinută va fi nesatisfăcătoare din motive de calamităţi naturale. Contul **f. de r.** pentru **p. şi r.** se creditează prin debitul contului „Repartizarea beneficiilor" cu sumele reprezentînd mărimea fondului constituit şi se creditează prin debitul conturilor: „Cheltuielile producţiei de bază" cu suma reprezentînd valoarea seminţelor şi furajelor folosite din fondul de rezervă; „Decontări cu cooperatorii", cu suma reprezentînd valoarea produselor şi a banilor cuvenită membrilor cooperatori în condiţiile de calamităţi naturale. Contul poate avea sold creditor reprezentînd la un moment dat mărimea fondului de rezervă neconsumat. **F.** *pentru cercetare ştiinţifică, dezvoltare tehnologică şi introducerea progresului tehnic*, cont de pasiv, funcţionează în contabilitatea centralelor industriale. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea **f. pentru c.ş.d.t. şi i.p.t.**, constituit, folosit şi rămas nefolosit. Se creditează prin debitul contului Disponibil la bancă din fondul pentru cercetare ştiinţifică, dezvoltare tehnologică şi introducerea progresului tehnic la constituirea fondului. Se debitează prin creditul contului „Disponibil la bancă din fond pentru cercetare ştiinţifică, dezvoltare tehnologică şi introducerea progresului tehnic" la utilizarea fondului. **F.** *pentru participarea oamenilor muncii la beneficii*, cont de pasiv, funcţionează în contabilitatea întreprinderilor. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea **f. pentru p.o.m. la b.** constituit anual pe baza rezultatelor economice ale anului anterior: cota din beneficiile realizate în cadrul planului, o parte din beneficiile peste plan obţinute prin reducerea cheltuielilor de producţie, o cotă din beneficiile peste plan obţinute ca urmare a depăşirii producţiei fizice, cota din beneficiile peste plan obţinute pe alte căi, cota din beneficiile peste plan obţinute prin depăşirea exportului, precum şi a **f. pentru p.o.m. la b.** distribuit 85% pentru întregul personal muncitor al întreprinderii, 5% celor care au adus contribuţii deosebite la obţinerea de beneficii peste plan, 5% pentru acoperirea costului excursiilor, 5% pentru completarea fondului pentru acţiuni sociale. Se creditează prin debitul contului Beneficii şi pierderi şi se debitează prin creditul conturilor „Decontări cu personalul" şi „Fond pentru acţiuni sociale". **F.** *pentru participări externe*, cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ţine, la întreprinderile de comerţ exterior, evidenţa fondului cu care aceste întreprinderi participă la finanţarea activităţii societăţilor mixte din străinătate. Contabilitatea analitică a acestui fond se ţine pe societăţi mixte. În creditul acestui cont se înregistrează fondul de participare constituit, iar în debit, sumele utilizate potrivit dispoziţiilor legale. Soldul acestui cont reprezintă fondul investit în capitalul societăţilor mixte. **F.** *pentru redistribuire*, cont de pasiv, care funcţionează numai în contabilitatea centralelor sau a altor unităţi cu statut de centrală, cu ajutorul căruia se ţine evidenţa fondurilor constituite în vederea redistribuirii lor unităţilor în subordine. Se creditează cu fondurile constituite şi se debitează cu fondurile virate subunităţilor în subordine. Soldul creditor al contului reprezintă fond pentru redistribuire neconsumat.

FONDUL DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ şi Vol. I, cont de pasiv, funcţionează în contabilitatea tuturor unităţilor economice. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea constituirii şi folosirii fondului de dezvoltare economică. Constituirea **f. de d.e.** se face din amortizarea mijloacelor fixe productive ale întreprinderii, o cotă

din beneficii, din alocaţii de la buget pentru investiţii, precum şi din alte surse ale întreprinderii, cum sînt cele provenite din valorificarea materialelor obţinute la scoaterea din uz a mijloacelor fixe. Se creditează de exemplu prin debitul contului: „Decontări privind amortizările" cu amortizarea virată; „Repartizarea beneficiului" cu sumele repartizate din beneficiu etc. Se debitează de exemplu prin creditul contului „Investiţii" cu cheltuielile de investiţii efectuate pe seama **f.** de **d.e.** etc. Soldul creditor al contului reprezintă **f.** de **d.e.** nefolosit la un moment dat.

FONDUL MIJLOACELOR CIRCULANTE, cont de pasiv, funcţionează în contabilitatea tuturor unităţilor socialiste, cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea surselor proprii de acoperire a mijloacelor circulante necesare desfăşurării activităţii unităţii economice (aprovizionare, producţie, desfacere) constituite prin dotări şi finanţări de mijloace circulante. Se creditează cu sursele constituite şi se debitează cu sumele plătite din acest fond ca prisos sau excedent de mijloace circulante, pierderi de mijloace circulante *proprii neacoperite* etc. → *şi fond statutar.* →Vol. I.

FONDUL MIJLOACELOR FIXE, cont de pasiv, funcţionează în contabilitatea tuturor unităţilor socialiste cu ajutorul căruia se ţine contabilitatea surselor de provenienţă a mijloacelor fixe ale unei unităţi economice. Se creditează cu valoarea mijloacelor fixe intrate în întreprindere prin dotare, investiţii, transfer etc., precum şi cu majorarea valorii lor prin reevaluare şi se debitează cu uzarea, valoarea mijloacelor casate, transferate altor unităţi etc. **F.** *pentru acţiuni sociale,* cont de pasiv, funcţionează în contabilitatea tuturor unităţilor economice. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea fondului pentru acţiuni sociale constituit la nivelul întreprinderilor industriale în vederea soluţionării directe a problemelor sociale de satisfacere a cerinţelor oamenilor muncii, prin prelevări din beneficiile planificate, o cotă de pînă la 5% din fondul de participare a oamenilor muncii la beneficii, sumele reprezentînd contribuţia personalului muncitor pentru trimiteri la tratament balnear şi odihnă şi întreţinerea copiilor în creşe şi grădiniţe de pe lîngă întreprinderi, precum şi din alocaţii de la buget pentru completarea **f.** pentru **a.s.** Se creditează prin debitul contului Disponibil la bancă pentru acţiuni sociale. Se debitează prin creditul contului „Decontări cu personalul" **F.** *pentru construcţii de locuinţe din fondurile statului,* cont de pasiv, funcţionează în contabilitatea întreprinderilor de gospodărie comunală şi locativă din subordinea consiliilor populare judeţene şi al municipiului Bucureşti şi în contabilitatea unităţilor pentru construirea şi vînzarea locuinţelor din cadrul grupurilor sau întreprinderilor de gospodărie comunală şi locativă. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea fondurilor constituite *pentru construcţii de locuinţe din fondurile statului.* Se creditează cu sumele încasate din: amortizări, beneficii, alocaţii de la bugetul de stat, vînzarea locuinţelor către populaţie, avansuri de la populaţie şi credite CEC. Se debitează cu comisionul cuvenit sau virat activităţii de contractare cu vînzare a locuinţelor către populaţie şi cu cota datorată sau vărsată bugetului de stat, cu valoarea construcţiilor de locuinţe terminate şi date în folosinţă etc. → Vol. I.

FORMA CONTULUI, aspectul exterior sub care se prezintă un cont. Oricare ar fi **f.c.,** ea trebuie să permită înregistrarea concomitentă şi în coloane separate a măririlor şi micşorărilor elementului respectiv. Cele două părţi distincte — debitul şi creditul — fac posibilă intregistrarea, pe de o parte, a operaţiilor care determină mărirea elementului respectiv, iar pe de alta, a operaţiei care a provocat micşorarea aceluiaşi element. În această formă, contul îndeplineşte integral funcţiile contabile de înregistrare, grupare, sistematizare şi analiză. În cadrul formei bilaterale, contul poate cuprinde coloane speciale pentru soldul său debitor sau creditor, pentru indicarea valorii şi în monedă străină, sau pentru ţinerea evidenţei şi în etalon

natural (kg, litri, metri etc.) alături de etalonul bănesc. În afară de forma bilaterală, contul se poate prezenta și sub formă unilaterală, avînd coloane separate, dar alăturate pentru debit și credit etc.

FORMAT, instrucțiune neexecutabilă folosită pentru a descrie înregistrările de intrare-ieșire. O singură instrucțiune descrie una sau mai multe înregistrări. Pentru fiecare înregistrare trebuie indicat cum vor fi reprezentate valorile elementelor din lista de intrare-ieșire. → și *formatul înregistrat.* **F.** *fix blocat,* înregistrări fizice egale între ele, conținînd înregistrări logice de lungime fixă. Se folosește în prelucrarea automată a datelor. → și *înregistrare fizică.* **F.** *fix neblocat,* mod de organizare a datelor, în care înregistrările fizice sînt egale între ele, avînd lungimea egală cu înregistrarea logică, așa cum este definită în programul de prelucrare automată a datelor. → și *înregistrare logică.* **F.** *nedefinit,* în care fiecare înregistrare fizică este tratată ca o înregistrare logică fără a avea atributele de lungime. **F.** *variabil blocat,* în care înregistrările fizice de lungime variabilă conțin mai multe înregistrări logice de lungime variabilă. **F.** *variabil neblocat,* în care înregistrările fizice conțin fiecare cîte o singură înregistrare logică, avînd lungimea variabilă specificată în primele două caractere ale înregistrării.

FORMATUL ÎNREGISTRĂRII, mod de organizare a datelor în cadrul unei înregistrări, articol. **F.** *instrucțiunii,* regulă de prezentare într-o anumită ordine a părților componente ale instrucțiunii. Exemplu, Cod operație, adresa I, adresa II, adresa III.

FORME DE CONTABILITATE (mai exact, formele de înregistrări contabile), reprezintă sistemul de registre, de formulare și de documente corelate care servesc la înregistrarea cronologică și sistematică, după anumite norme, a operațiilor economice ce au loc într-o întreprindere pe o anumită perioadă de timp. Este vorba aci de contabilitate ca aplicație și nu ca disciplină științifică. Problema de bază, în ce privește **f.** de **c.,** o formează tehnologia de prelucrare a datelor contabile. Caracteristicile **f.** de **c.** sînt: sistemul și modul de alcătuire a registrelor, relația dintre indicatorii (datele) sintetici cu cei analitici, îmbinarea înregistrărilor cronologice cu cele sistematice; procedeele de ținere a contabilității etc. În decursul timpului, **f.** de **c.** s-au manifestat prin: structura registrelor sintetice, legătura registrelor sintetice cu cele analitice, forma exterioară a registrelor, modul de înregistrare. În ultima vreme, forma de înregistrare a fost determinată în special de mecanizarea și automatizarea executării lucrărilor de contabilitate.

FORME DE EVALUARE, → și *evaluare.*

FORME DE EVIDENȚĂ ECONOMICĂ, → și *evidență economică.*

FORMULA CONTABILĂ, formă de înregistrare contabilă a unei operații economice în formularul nota de contabilitate folosit în contabilitatea „maestru șah". Pentru fiecare operație se folosește cîte o formulă contabilă care se compune din: contul sau conturile debitoare și contul sau conturile corespondente creditoare, simbolurile cifrice ale acestor conturi, așa cum sînt prevăzute în planul de conturi, și suma respectivă, după cum rezultă din documentul justificativ pe baza căruia s-a făcut înregistrarea. Exemplu de înregistrare în formula contabilă din nota de contabilitate a încasării unei sume din cont curent:

Debit	*Casa*	Lei 2 000
Credit	*Cont curent*	Lei 2 000

Se constată că între debit și credit există o egalitate în ce privește sumele. Pe baza notelor de contabilitate, în care sînt inscrise formulele contabile, se fac apoi înregistrările în fișele de cont. Nu trebuie confundată formula contabilă cu articolul contabil, deoarece formula contabilă nu cuprinde decît titlul conturilor corespondente și suma, în timp ce articolul contabil cuprinde și data și explicația operației înregistrate. Formula contabilă poate fi mai repede asemănată cu formulele matematice sau cu formulele chimice. → și *articol contabil ; nota de contabilitate ; contare.*

FORMULA CONTABILĂ COMPUSĂ, formată dintr-un cont debitor și două sau mai multe conturi creditoare sau două sau mai multe conturi debitoare și un cont creditor. Se aseamănă cu titlul unui articol contabil compus. Exemplu, **f.c.c.** pentru înregistrarea încasării de la bancă a 3 000 de lei în numerar și a achitării de către bancă a unui furnizor lei 5 000

Debit	*Casa*	Lei 30 000
Debit	*Furnizorii*	Lei 5 000
Credit	*Cont curent*	Lei 8 000

FORMULA CONTABILĂ SIMPLĂ, formată dintr-un cont debitor și altul creditor, cu sume egale. → și *formulă contabilă.*

FORMULAR DE DEFECTE, document întocmit de mecanicul șef al întreprinderii în care se indică, pentru fiecare mijloc fix, reparația de natură preventivă care urmează a se efectua. Cu ajutorul acestui document se determină volumul fizic al reparațiilor capitale necesare mijloacelor fixe. Întocmirea acestui formular are loc cu cel puțin 2—3 luni înainte de întocmirea planului tehnic al reparațiilor capitale. Prin aceasta se realizează aplicarea sistemului preventiv planificat și periodic al reparațiilor capitale.

FORMULARELE BILANȚULUI, → și *anexele la bilanț.*

FORTRAN, prescurtarea cuvintelor din l. engleză FORmula TRANslation (translator de formule), limbaj evoluat de programare a calculatoarelor electronice creat în 1956, în S.U.A. În evoluția sa, limbajul FORTRAN a trecut prin mai multe faze, cunoscîndu-se diferite variante: FORTRAN II și BASIC FORTRAN. FORTRAN IV constituie o extindere a variantelor anterioare. Destinat în special pentru programarea problemelor tehnico-științifice care se caracterizează prin date de intrare puține și volum mare de calcule. Poate fi folosit și pentru programarea în vederea rezolvării unor probleme economice. Sistemul de programare FORTRAN are două părți: limbajul FORTRAN și compilatorul FORTRAN. Elaborarea mai multor compilatoare FORTRAN este orientată spre simplificările limbajului: în folosul scurtării timpului de compilare; în scopul însușirii mai rapide a programării de către beneficiari curenți; dorința utilizării cu eficiență sporită a calculatorului. Simboluri de bază ale limbajului FORTRAN sînt: litere majuscule ale alfabetului latin de la A—Z; cifrele: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; semnele speciale: > :: = + I—I I/I = IbI (I, I'I.I) I&I; cifra „0" (zero) dacă este barată reprezintă litera O (0). Pornind de la simbolurile de bază se pot defini conform unor reguli alte simboluri compuse, din rîndul cărora fac parte identificatorii și etichetele. În limbajul FORTRAN sînt utilizate trei tipuri de constante: aritmetice, logice și alfanumerice. Instrucțiunile limbajelor FORTRAN pot fi grupate în: executabile și neexecutabile; primele în urma compilării generează instrucțiuni în cod mașină, ducînd în final la programul obiect, iar ultimele furnizează informații privind: aranjarea datelor în memorie; definirea tipului variabilelor; stabilirea zonelor de memorie comune mai multor programe; furnizarea formatelor de intrare/ieșire; generare de date;

definirea procedurilor. Structura generală a unui program scris în FORTRAN este alcătuită din patru grupe de instrucțiuni: 1. Instrucțiuni de specificare a tipului unității de program (sau SUBRUTINĂ, sau FUNCTION, sau BLOCK DATA, sau nimic în cazul unui program principal); 2. Instrucțiuni neexecutabile, altele decît cele de la punctul 1; 3. Instrucțiuni executabile (aici intră în instrucțiunile FORMAT atașate instrucțiunilor de intrare/ieșire); 4. Linia finală END, care marchează sfîrșitul unității de program. Ea marchează sfîrșitul acțiunii compilatorului.

FORȚARE, schimbarea ordinii de succesiune a executării instrucțiunilor unui program prin intervenția normală a operatorului de la pupitrul calculatorului electronic.

FOTOGRAFIEREA ZILEI DE MUNCĂ, metodă de studiere a timpului de muncă care constă în observarea și măsurarea întregului timp din cursul unei zile de lucru, complete sau a unei părți din acest timp, cu indicarea și a tuturor întreruperilor și a cauzelor acestor întreruperi. Cu ajutorul fotografierii zilei de muncă se poate stabili măsura în care se respectă disciplina în muncă a personalului, precum și deficiențele tehnico-organizatorice ale întreprinderii. Datele fotografierii zilei de muncă servesc la întocmirea noilor regimuri de muncă și la alcătuirea balanței normale a timpului de lucru, care constituie un element important în stabilirea normelor de producție.

FULL GOSTING, cost de producție total. → și *metoda direct costing.*

FUNCȚIA, activitate administrativă bazată pe diviziunea muncii pe care o prestează o persoană în cadrul unui sistem al unității economice sau instituției în schimbul unei retribuții. Grad pe care îl deține cineva într-o ierarhie administrativă. În informatică — mărime variabilă care depinde de una sau mai multe mărimi variabile independente. **F.** *datei* este realizată numai în condițiile cînd este ansamblul elementelor de identitate, atribut și măsură. Lipsa unui element din acest ansamblu anulează automat funcția datei. De exemplu, zahăr tos 3 kg. Lipsa identității „zahăr" face ca elementele tos 3 kg. să nu aibă nici o semnificație.

FUNCȚIILE BILANȚULUI, rolul și sarcinile pe care le îndeplinește bilanțul ca instrument principal în sistemul de informații al tuturor unităților gestionare, în vederea realizării funcțiilor sale de generalizare, de informare și de analiză. Funcția de generalizare este manifestarea procedeului generalizării din cadrul metodei contabilității, a procedeului cunoașterii contabile și o expresie a momentului final de prelucrare a datelor și informațiilor contabile dintr-o unitate gestionară. Bilanțul îndeplinește funcția de generalizare a datelor contabile curente, atribuindu-i prin aceasta un conținut nou și calități de documentare și informative în ce privește caracterizarea de ansamblu a activității unităților economice respective. În bilanț se preiau soldurile conturilor sintetice, se grupează și se sistematizează în raport de natura lor cu corelațiile dintre ele, obținîndu-se astfel date sintetice care centralizează și generalizează totalitatea informațiilor cuprinse în sistemul contabilității. Funcția de centralizare materializată în însumarea indicatorilor cuprinși sub formă generalizată în bilanțurile unităților subordonate și apoi în bilanțurile unităților ierarhice superioare, face posibilă obținerea în mod succesiv a informațiilor sintetice utile tuturor treptelor organizatorice ale economiei naționale. Prin natura lor sintetică și generalizatoare, informațiile din bilanț fac posibilă privirea de ansamblu a situației economico-financiare a unității gestionare la un moment dat. O continuare a funcției de informare, a generalizării și centralizării datelor curente prin bilanț o constituie funcția de analiză, care se exprimă și se realizează prin verifi-

carea corelațiilor ce trebuie să existe între grupele, capitolele și posturile din bilanț, sau cele din bilanț și situațiile anexe la bilanț. În acest fel se poate vedea interdependența dintre aceste funcții ale bilanțului atît sub aspect teoretic, cît și practic.

FUNCȚIILE CONTABILITĂȚII, însușirile de esență ale contabilității cu ajutorul cărora se asigură și se exprimă existența și scopurile ei, respectiv, sarcinile ei. În acest context, contabilitatea îndeplinește două categorii de funcții și anume: funcții primare și funcții derivate. Ca funcții primare se consideră: funcția de reflectare și funcția de urmărire. Din acestea se desprind ca funcții derivate: funcțiile de informare, de control, de analiză, precum și funcția de conducere, de prevedere. Funcția de reflectare constă în oglindirea și stabilirea la un moment dat a situației mijloacelor, surselor, proceselor și rezultatelor economice, iar funcția de urmărire se manifestă prin determinarea mișcării mijloacelor și surselor în timpul și datorită proceselor economice. Funcția de informare face din contabilitate cel mai important posesor și furnizor de date și informații din cadrul unităților economice. Funcția de control constă în urmărirea cu ajutorul datelor contabilității a integrității mijloacelor materiale și bănești, a gospodăririi fondurilor, a respectării disciplinei financiare etc. Funcția de analiză constă în stabilirea pe baza datelor contabile a îndeplinirii, a depășirii sau a neîndeplinirii indicatorilor planului economic și financiar. Funcția de prevedere constă în descoperirea, cu ajutorul datelor, a tendințelor viitoare ale proceselor economico-sociale ale întreprinderii. Funcția de conducere a contabilității constă tocmai în realizarea de către contabilitate a tuturor acestor funcții, ca expresie concentrată a cunoașterii și respectării legităților care stau la baza activității unităților economice. → și *contabilitate.*

FUNCȚIILE CONTULUI, însușiri esențiale, cu ajutorul cărora, contul, ca instrument curent de lucru caracteristic metodei contabilității, realizează: înregistrarea, gruparea, ordonarea și sistematizarea conținutului economic al obiectelor și fenomenelor cu însușiri comune, cuantificarea (evaluarea și calculul în expresie valorică), informarea și controlul. Înregistrarea, gruparea, ordonarea și sistematizarea informațiilor, ca funcție a contului, constituie de fapt o manifestare obiectivă a etapelor procesului de cunoaștere a metodei contabilității în partidă dublă. Realizarea acestei funcții corespunde în totul și principiilor prelucrării automate a datelor contabile. Prin funcția de cuantificare, contul face posibilă determinarea, dimensionarea și aprecierea mărimii obiectelor și fenomenelor cuprinse în obiectul contabilității. Funcția de informare este realizată de conturile contabile prin aceea că datele din conturi formează sursa specifică de date și de informații utile activității de conducere a întreprinderilor. Tot datele din conturi asigură și efectuarea controlului ca funcție deosebit de importantă a conturilor. → și *cont.*

FUNCȚIUNILE ÎNTREPRINDERII, ansamblul de activități grupate pe baza unor criterii rațional definite, în scopul facilitării acțiunii de organizare și conducere a unităților economice. Gruparea activităților în funcțiuni are caracter relativ și, ca urmare, numărul funcțiunilor și ponderea fiecărei funcțiuni în cadrul unităților economice pot fi diferite funcție de natura obiectivelor generale ale activității respectivei întreprinderi. Pe baza a numeroase studii și cercetări, suferind repetate modificări atît ca definiție, cît și ca împărțire și conținut, s-a ajuns la un consens aproape general cu privire la gruparea activităților în următoarele funcțiuni general prezente în unitățile din orice domeniu de activitate și de orice profil: planificare-cercetare-dezvoltare; personal-învățămînt; producție și financiar-contabilitate. *Funcțiunea de planificare-cercetare-dezvoltare* își propune ca obiective stabilirea strategiei și tacticii unității economice, cercetarea și dezvoltarea produselor, serviciilor sau lucrărilor, tehnologiilor; capacităților de producție. *Funcțiunea de apro-*

vizionare-desfacere își propune procurarea în condițiuni optime și de calitate a cantităților de mijloace de producție, apoi comercializarea eficientă a produselor, serviciilor sau lucrărilor. *Funcțiunea de personal-învățămînt* are în vedere înfăptuirea obiectivelor privind asigurarea condițiilor (profesionale și materiale) optime de muncă pentru toți lucrătorii unității economice; conducerea cu competență și cu maximum de eficiență a unității economice de către cadrele ei. *Funcțiunea de producție* își propune utilizarea rațională a mijloacelor de producție în vederea realizării de produse, servicii sau efectuării de lucrări de calitate superioară la un cost scăzut. *Funcțiunea financiar-contabilă* are în vedere ca obiective derivate din obiectivele generale ale unității economice: asigurarea și gospodărirea mijloacelor financiare ale unității; exprimarea valorică a proceselor ce se desfășoară în cadrul unității, organizarea și înfăptuirea unui sistem informațional financiar-contabil eficient, capabil să semnaleze prin sistemul său de informații, de mijloace de culegere, transmitere și prelucrare a datelor și de personal, toate neajunsurile în activitatea economico-financiară, să fundamenteze decizii pentru înlăturarea lor, să promoveze noul și progresul continuu al unității economice. → și *aceste funcțiuni*.

FUNCȚIONAREA CONTURILOR, → și *regulile de funcționare a conturilor*.

FUNCȚIUNE, operațiune prevăzută în tabelul cu codurile de instrucțiuni ale calculatorului electronic.

FUNCȚIUNEA COMERCIALĂ cuprinde activități care au drept scop recuperarea cheltuielilor efectuate de întreprindere pentru fabricarea produselor sale, cum sînt: aprovizionarea materialelor; depozitarea materialelor și a produselor; desfacerea produselor; exploatarea mijloacelor de transport. Prin activitățile sale, funcțiunea comercială se exercită atît înainte de începerea producției, cît și după terminarea produsului finit, asigurînd condiții favorabile pentru continuitatea producției.

FUNCȚIUNEA DE CONDUCERE, această funcțiune grupează în principal trei activități de: planificare, execuție, coordonare. A planifica înseamnă a gîndi sau a realiza o activitate de concepție în vederea racordării posibilităților viitorului la realitățile prezentului și trecutului. A executa înseamnă a realiza un plan de transpunere în practică a obiectivelor definite prin planul de dezvoltare a unității economice. A coordona presupune un ansamblu de activități a conducătorului cu privire la planurile și realizările subordonaților.

FUNCȚIUNEA DE PLANIFICARE-CERCETARE-DEZVOLTARE. În socialism, în condițiile conducerii planificate a întregii dezvoltări economico-sociale, are rolul de a asigura legătura și încadrarea curentă a activității fiecărei unități cu tendințele generale de dezvoltare a întregii economii prin îmbinarea organică a prognozelor cu planurile cincinale și anuale. Funcțiunea de planificare cuprinde activități privind elaborarea prognozelor pe termen lung pentru întreaga unitate sau pe principalele produse sau activități; elaborarea planurilor cincinale cu obiectivele, căile și mijloacele necesare realizării lor; elaborarea planurilor anuale care țin seama de resursele existente, precum și de posibilitățile mai bune de utilizare a mijloacelor de producție și a forței de muncă. Obiectivele cuprinse în planurile cincinale și anuale, precum și mijloacele necesare pentru îndeplinirea acestora se exprimă printr-un sistem de indicatori, norme și normative, stabilite într-o concepție unitară și supuse unor acțiuni de continuă perfecționare. Pentru elaborarea planurilor, o însemnătate deosebită o au balanțele materiale, valorice și de forță de muncă. Pe linia cercetării-dezvoltării se elaborează studii privind dezvoltarea produselor, a tehnologiilor de producție, a metodelor de muncă, a capacităților de producție, pregătirea tehnolo-

gică, inclusiv elaborarea de norme de consumuri specifice; organizarea ştiinţifică a conducerii, a producţiei şi a muncii, inclusiv elaborarea normativelor şi a normelor de muncă.

FUNCŢIUNEA DE PERSONAL-ÎNVĂŢĂMÎNT cuprinde activităţi, cum sînt: recrutarea, selecţionarea, încadrarea şi promovarea personalului; retribuirea după muncă; formarea şi pregătirea personalului; protecţia muncii; activitate socială. Prezenţa oamenilor este necesară în cadrul fiecărei activităţi a întreprinderii. Succesul întreprinderii este condiţionat de competenţa personalului, calităţile individuale ale fiecărei persoane pot fi valorificate numai dacă organizarea şi locul pe care-l ocupă în îndeplinirea funcţiei îi permit să-şi manifeste din plin cunoştinţele, iniţiativa şi spiritul novator. Recrutarea personalului se face în funcţie de necesităţi pe diferite perioade şi în concordanţă cu planul forţelor de muncă şi mişcările de personal ce se pot prevedea. Retribuirea după muncă trebuie să asigure cointeresarea materială şi respectarea principiului retribuirii după cantitatea, calitatea şi importanţa socială a muncii. Pentru protecţia muncii se realizează anual planul de măsuri privind îmbunătăţirea condiţiilor deosebite de muncă, organizarea de consfătuiri pe teme de protecţia muncii.

FUNCŢIUNEA DE PRODUCŢIE cuprinde totalitatea activităţilor nemijlocit legate de procesul de execuţie, cum sînt: pregătirea tehnologică, programarea, lansarea şi urmărirea producţiei; fabricaţia sau exploatarea, întreţinerea şi reparaţiile; gospodărirea energiei; controlul tehnic de calitate; confecţionarea şi întreţinerea sculelor; transportul intern tehnologic; metrologia. Activităţile de producţie cuprind practic cea mai mare parte din activităţile întreprinderii atît ca personal, cît şi ca spaţiu, clădire etc. Prin ele se concretizează toate rezultatele măsurilor luate în planificare-cercetare-dezvoltare, aprovizionare etc. Activităţile de producţie influenţează în mare măsură toate celelalte activităţi, inclusiv producţia viitoare.

FUNCŢIUNEA FINANCIAR-CONTABILĂ cuprinde următoarele activităţi: planificarea financiară şi execuţia financiară; contabilitatea; controlul financiar intern. Practic, prin aceste activităţi se asigură desfăşurarea în bune condiţii a activităţii întreprinderii. Planificarea financiară reflectă mişcarea tuturor mijloacelor economice ale întreprinderii, necesităţile totale de fonduri fixe şi de mijloace circulante şi sursele lor de formare. Cadrul financiar al întreprinderii se lărgeşte sau se îngustează în funcţie de activitatea pe care o desfăşoară, el trebuie menţinut între anumite limite cu tendinţe de creştere. Contabilitatea asigură cunoaşterea situaţiei economice în dinamica întreprinderii ca sistem, furnizînd în acest scop date exacte, clare şi precise. Foloseşte ca mijloace pentru atingerea scopului înregistrarea tuturor cheltuielilor şi veniturilor ocazionate de activităţile desfăşurate. Practic, fiecare operaţie efectuată în întreprindere, exprimabilă în etalon bănesc, este materializată în contabilitate. Pe baza înregistrărilor efectuate se întocmeşte bilanţul care ilustrează în final beneficiul realizat. Balanţa de venituri şi cheltuieli şi contabilitatea servesc ca bază pentru exercitarea controlului asupra activităţii financiare şi de producţie a întreprinderii, asupra eficacităţii muncii şi respectării disciplinei financiare. → şi *contabilitate*.

FUNCŢIONARE CONCURENTĂ, mod de funcţionare a calculatorului electronic, în care în intervalul de timp dat se efectuează mai multe operaţii de prelucrare.

FUNCŢIONARE CONSECUTIVĂ/SECVENŢIALĂ, mod de funcţionare a calculatorului electronic în care operaţiile de prelucrare sînt executate una după alta.

FUNCȚIONARE ÎN TIMP REAL, funcționarea sistemului de prelucrare automată a datelor capabilă să asigure la ieșire totalitatea informațiilor cerute de sistemul de conducere în orice moment.

FUNCȚIONARE MULTIPLEX, executarea unor operații simultane prin folosirea în comun a unui bloc funcțional.

FUNCȚIONARE SECVENȚIALĂ, → și *funcționare consecutivă.*

FUNCȚIONARE SINCRONĂ, mod de funcționare a unui calculator electronic în care instrucțiunile sînt executate sub comanda unui orologiu.

FURNIZORI, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea tuturor unităților socialiste. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea obligațiilor bănești ale unității socialiste pentru materialele, mărfurile, lucrările executate și serviciile prestate de furnizori. Se creditează prin debitul conturilor: „Materiale" cu prețul de înregistrare a materialelor intrate în depozit de la furnizori; „Cheltuieli de transport-aprovizionare" cu sumele facturate de furnizori pentru transportul și aprovizionarea cu materiale; cheltuielile producției de bază cu prețul de facturare a lucrărilor executate și serviciilor prestate de furnizori pentru producția de bază etc. Se debitează prin creditul conturilor, ca de exemplu: „Cont curent" cu sumele plătite furnizorilor din cont curent. Soldul contului reprezintă obligațiile neachitate față de furnizori. → *Furnizori* Vol. I.

FURNIZORI ȘI ANTREPRENORI PENTRU INVESTIȚII, cont de pasiv, cu ajutorul căruia se ține evidența decontărilor cu furnizorii pentru utilaje și alte valori materiale livrate, servicii prestate pentru investiții, precum și a decontărilor cu antreprenorii pentru lucrările de investiții executate în antrepriză. Se creditează cu sumele datorate furnizorilor și antreprenorilor și se debitează cu sumele plătite pentru aceste investiții.

FUZIONARE DE FIȘIERE, operație de reunire a două sau mai multe fișiere într-unul ringur. Condiția de fuzionare este un indicator (cheie), comun prezent în toate fișierele supuse fuzionării.

G

G.A.P. (GENERATOR AUTOMAT DE PROGRAM), spațiul liber delimitator al fiecărei înregistrări logice, fizice sau al unui bloc de înregistrări, în cazul suporturilor tehnice de date, magnetici, care permit înregistrări cu lungime diferită, cum sînt benzile, discurile și foliile magnetice.

GARANȚIE DEPUSĂ PE LIBRETE DE ECONOMIE CEC, cont în afara bilanțului (de ordine), cu ajutorul căruia se ține evidența sumelor depuse drept garanție pe librete de economie CEC de către gestionari, conform dispozițiilor legale. Contabilitatea analitică se ține pe fiecare titular de libret la întreprinderea care primește aceste garanții. În debitul acestui cont se înregistrează sumele depuse pe librete la primirea lor în garanție, iar la credit, sumele libretelor restituite la desfacerea contractului sau la transferarea lucrătorului în alt post.

GĂURI DE ANTRENARE, orificii perforate într-o bandă de hîrtie sau din material plastic folosită ca suport de date, în scopul antrenării longitudinale a benzii în procesul citirii datelor transpuse pe suport.

GENERALIZARE, operație logică prin care, plecînd de la fenomene și procedee particulare concrete și stabilind însușirile comune ale acestora, se ajunge la descoperirea esenței lor, a trăsăturilor comune care le caracterizează și care rămîn stabilite în timp și spațiu, realizînd astfel legătura dintre particular și general în procesul cunoașterii. **G.** scutește pe cercetător de repetări și poate duce la descoperirea principiilor din anumite domenii ale științei, folosită și în contabilitate la studiul fenomenelor economico-financiare.

GENERALIZAREA DATELOR CONTABILE CURENTE se realizează cu ajutorul bilanțului, pe baza datelor înregistrate în contabilitate, în scopul caracterizării activității economico-financiare a întreprinderii. Pentru a face generalizarea, se pornește de la obiectele particulare concrete (mijloacele economice ale întreprinderii), înregistrate în conturi ca să se ajungă apoi la prezentarea lor sintetizată și sistematizată în cele două părți ale bilanțului — activul și pasivul — în vederea caracterizării cu ajutorul lor a activității unității socialiste. O primă generalizare, ținînd seama de caracterele lor comune, se face în bilanț în mijloace economice după componență, adică după formele lor concrete și în sursele lor de constituire, ca provenință a acelorași mijloace. În cadrul activului, mijloacele economice, după componența lor, apar generalizate, apoi pe sfere mai reduse, ținînd seama de rolul

lor în procesele economice. Sub acest aspect, activul bilanțului cuprinde, în forma generalizată, mijloacele fixe și mijloacele circulante. Mijloacele circulante apar generalizate pe sfera mijloacelor circulante bănești și în decontare, cu desfășurare în adîncime pe felurile ficăruia din acestea. În ce privește pasivul, sursele de constituire a mijloacelor economice din activ sînt și ele generalizate pe sfere mai mici, ținînd seama de natura și destinația acestor surse. Pasivul bilanțului cuprinde astfel, în mod distinct, sursele proprii și asimilatele acestora, sursele atrase și împrumutate, precum și beneficiile acestora ca echivalent valoric în pasiv al creșterii mijloacelor din activ, ca urmare a activității rentabile a unității socialiste în perioada de gestiune respectivă. În cazul diminuării mijloacelor din activ, ca urmare a unei activități deficitare a unității socialiste, egalitatea bilanțieră se stabilește prin adăugarea în activ a pierderilor. **G.d.c.c.** pe sfere mari și mai reduse în cadrul activului determină împărțirea conținutului pe grupe, capitole și posturi de bilanț, cu o anumită corelație între ele, de care se ține seama în analiza activității economice ce se face pe baza datelor din bilanț. → și *funcțiile bilanțului; generalizare.*

GENERATOR, program pentru calculator electronic cu ajutorul căruia se produc anumite rutine sau subrutine conform condițiilor sau parametrilor de intrare de date; rutină de program, cu ajutorul căreia calculatorul realizează automat codurile pentru o problemă, în limbaj-mașină. **G.** *de comenzi*, parte componentă a calculatorului electronic, are rolul de a genera semnale care indică unități aritmetice și logice ce trebuie să facă. După ce operația a fost efectuată, alte semnale de comandă preiau rezultatul din unitatea aritmetică și-l transmit înapoi memoriei. În urma executării unei instrucțiuni, g. de c. emite semnele care fac ca instrucțiunea următoare a programului să treacă din memorie în decodificatorul de instrucțiuni. **G.** *de compilatoare*, program interpretativ, traductor pentru calculator electronic, cu ajutorul căruia se construiesc compilatoare. **G.** *de funcții*, unitate cu una sau mai multe variabile de intrare și ieșire, fiecare variabilă de ieșire fiind egală cu o anumită funcție a variabilei de intrare. **G.** *de tabele*, rutina de program cu ajutorul căreia, dînd parametri de conținut și de format tabelelor, se obțin automat tabele complete ca, de exemplu, tabel cu codurile atribuite automat nomenclaturilor de inventar de mijloace fixe, numele și prenumele personalului muncitor din întreprindere etc. → și *rutină.*

GENERAȚIE DE CALCULATOARE, calculatoare electronice care aparțin unui anumit principiu și unei anumite tehnologii de construcție dintr-o epocă istorică dată. Pînă în prezent, construcția de calculatoare cunoaște patru generații. *Prima generație* aparține epocii 1942—1957, cînd calculatoarele se construiau pe principiul tuburilor electronice și ocupau mult spațiu. Introducerea datelor pentru prelucrare se făcea prin intermediul cartelelor sau al benzilor perforate, iar pentru redarea rezultatelor calculelor efectuate se folosea mașina de scris electrică conectată la calculator. Primele programe au fost realizate prin intermediul tabloului de conexiuni, iar din 1947 au fost scrise în cod-mașină și introduse în unitatea centrală. *A doua generație* a calculatoarelor a avut loc între 1958—1964 și îi corespunde inventarea tranzistorilor și folosirea lor în construcția calculatoarelor, ceea ce a permis să se reducă gabaritul și greutatea lor, mărind totodată gradul de siguranță în funcționare. Tot în această perioadă este marcat un proces considerabil în ce privește programarea prin apariția primelor limbaje algoritmice: ALGOL și FORTRAN, folosite pentru calcule științifice și COBOL pentru probleme economice. Astfel se trece de la întocmirea programelor în cod mașină la programe scrise într-un limbaj evoluat, matematic, apropiat de cel vorbit. *Generația a treia* de calculatoare apare în 1965 și este marcată de invenția și folosirea în con-

structia *calculatoarelor a circuitelor electronice microminiaturizate, pe pelicule* subtiri. Utilizarea acestor elemente a permis reducerea considerabilă a volumului și spațiului ocupat de calculatoare, a sporit viteza de calcul și siguranța în exploatare. Înregistrînd viteze ultrarapide de calcul, s-a putut trece la noi forme de exploatare a calculatoarelor prin multiprogramare și în timp real. *Generația a patra*, la a cărei naștere asistăm în prezent, se caracterizează prin folosirea generalizată a circuitelor integrate pe scară largă, atît în unitatea de comandă, dar mai ales în realizarea diferitelor nivele de memorie internă care încep cu memoria de comandă, ce păstrează microprogramele instrucțiunilor și se termină cu uriașe memorii realizate cu circuite integrate de tip MOS. Se fac pronosticuri că pînă în anul 2000 se va realiza într-o capsulă de circuit integrat un calculator complet cu o memorie de 64 kilobaiți, inclusiv unitățile de control ale echipamentelor periferice. Generația a patra va permite realizarea unei concordanțe mai bune între *arhitectura unui sistem de prelucrare automată a datelor*, structura și performanțele sistemului de programe ce îi este asociat.

GESTIUNE, administrarea valorilor materiale și bănești în cadrul sistemului de organizare micro sau macroeconomic, *în scopul asigurării integrității* acestora, precum și a obținerii de rezultate maxime de pe urma folosirii lor. Contabilitatea este instrumentul principal de gestiune. → și Vol. I. *G. automată a fișierelor*, sistemul de operare al calculatorului electronic prin componentul: sistemul de gestiune a fișierelor (S.G.F.) care asigură și manevrarea precisă și cu accesul rapid la datele din fișier, întreținerea fișierelor, inventarierea lor etc. se realizează prin programele speciale denumite programe de serviciu. → și *program de serviciu*. **G.** *automatizată*, ale cărei lucrări de calcul și evidență sînt realizate automat, cu mijloacele tehnice de calcul și de evidență, adecvate din punctul de vedere al performanțelor cerute de sistemul de conducere a unității socialiste. **G.** *mecanizată*, ale cărei lucrări de calcul și de evidență sînt realizate cu mijloace de mecanizare, ca: mașini de calcul de birou, mașini electromecanice de contabilizat, echipamente mecanografice. **G.** *planificată*, încadrată în sistemul planului național unic de dezvoltare economico-socială. **G.** *programată*, determinarea previzională, controlul și reviznirea sistematică a nivelului și echilibrului fiecărei funcții a întreprinderii și a componentelor acestor funcții. Utilitatea **g.p.** constă în aceea că face posibilă cunoașterea sarcinilor de viitor, în funcție de care urmează a se stabili măsurile corespunzătoare: prin coordonarea activității funcțiilor specializate ale întreprinderii se asigură cele mai bune condiții ale activității generale cu ajutorul planurilor; localizează punctele de dezechilibru și determină consecințele acestora asupra exploatării generale; valorifică posibilitățile de conducere și de execuție ale organelor întreprinderii datorită cunoașterii obiectivelor activității lor în funcție de programul și de bugetul stabilit de aceste organe.

GESTIUNEA MEMORIEI CALCULATORULUI ELECTRONIC, organizarea datelor în cadrul memoriei principale și auxiliare și modul de transfer între acestea, astfel încît să asigure o folosire rațională a memoriei și o viteză de execuție foarte mare a unui program prin menținerea în memoria principală a acelor părți din program care sînt referite cu o frecvență mare către procesor. Se realizează prin: algoritm de transfer, care determină cînd un bloc trebuie transferat din memoria auxiliară în memoria principală sau în avans de cerere sau în timpul cererii; algoritm de plasare, care determină ce zonă nealocată din memoria principală să fie folosită pentru plasarea blocului ce urmează să fie adus; algoritm de reamplasare, care determină blocuri și cînd trebuie replasate în cadrul memoriei principale.

GOL SEPARATOR DE ÎNREGISTRĂRI, porțiune neînregistrată între două înregistrări pe bandă magnetică sau disc magnetic. → și *GAP*.

GOLIREA MEMORIEI CALCULATORULUI ELECTRONIC, operație prin care se aduce la zero conținutul memoriei calculatorului, adică „anularea conținutului memoriei".

GRAD DE MECANIZARE ȘI AUTOMATIZARE A LUCRĂRILOR SISTEMULUI INFORMAȚIONAL FINANCIAR-CONTABIL, indicatorul care se obține prin raportarea totalității lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil la cele executate cu mijloace mecanizate și automatizate de calcul și evidență. → și *eficiența mecanizării și automatizării prelucrării datelor.*

GRAFIC, tablou în care se indică lucrările ce trebuie executate, numele persoanelor care urmează să le execute, termenul înăuntrul căruia se execută lucrarea, numele persoanei căreia trebuie să i se transmită lucrarea executată etc. Un ansamblu de măsuri concrete, care asigură planificarea deplină, organizarea rațională a contabilității, mobilizarea rezervelor interne de muncă, respectarea urgenței și a preciziei în îndeplinirea sarcinilor de către organele de executare și răspunderea strictă pentru calitatea și termenele de îndeplinire a sarcinilor. **G.** este astfel un mijloc efectiv de adaptare curentă a contabilității la nevoile de conducere operativă a întreprinderii; este cel mai important mijloc de organizare a procesului de muncă contabilă. Lucrările pregătitoare introducerii muncii după **g.** în contabilitate sînt: studierea structurii lucrărilor de contabilitate, a circulației documentelor, a consumului de muncă, a datei începerii și terminării lucrărilor etc. Cu ajutorul **g.**: se stabilesc atribuțiile personalului contabil, repartizîndu-se uniform lucrările de contabilitate, ceea ce asigură ținerea lor la zi, desființarea orelor suplimentare și descoperirea rezervelor de timp; se stabilesc ordinea și termenele în care trebuie să fie executate operațiile contabile, înlăturîndu-se fenomenele întîmplătoare; se indică circuitul documentelor contabile în interiorul întreprinderii, în vederea coordonării lucrărilor; se îmbină rațional perioada în care se ține contabilitatea cu aceea a întocmirii bilanțului și a dărilor de seamă; se lichidează lipsa de răspundere personală în organizarea și executarea procesului de muncă contabilă; se ridică nivelul profesional al lucrătorilor contabili. **G.** *de circulația documentelor*, cu ajutorul căruia compartimentul financiar-contabil al unității socialiste asigură circulația rațională și unitară a documentelor justificative care stau la baza înregistrărilor contabile și care trebuie să cuprindă următoarele mențiuni: denumirea documentului, data întocmirii și predării, persoanele care poartă răspunderea întocmirii și predării la timp a documentelor, destinația documentelor care se întocmesc în mai multe exemplare. **G.** *de desfacere*, forma sub care se evidențiază execuția planului de desfacere în luna pentru care se întocmește, pe perioade chenzinale, decadale și chiar zilnic. El cuprinde date privind: stocul de produse la începutul lunii, contravaloarea produselor ce urmează a se livra, stocul valoric de produse preliminate la finele lunii și normativul produselor finite în funcție de care se analizează eventualele stocuri de produse finite supra- sau subnormative. **G.** *de prelucrare a datelor.* → și *lanț de prelucrare/tratare a datelor.* **G.** *de producție* se folosește în cadrul planificării calendaristice-operative a producției, pentru stabilirea operațiilor de efectuat, a necesarului de ore de muncă, a capacității de producție necesară și pentru reducerea duratei ciclului de fabricație prin executarea paralelă a unor piese, montarea simultană a unor subansambluri etc. **G.** *rețea* înfățișează grafic planul detaliat de lucru pentru îndeplinirea diferitelor sarcini pe care le implică un proiect. El arată ordinea planificată în care trebuie

să aibă loc evenimentele și activitățile, precum și relațiile dintre ele. **G.r.** sînt folosite pentru planificarea, integrarea planurilor, analiza timpilor și programarea calendaristică de-a lungul tuturor căilor rețelei. Adunînd duratele pentru toate activitățile de-a lungul tuturor căilor rețelei, se găsește calea care va consuma cel mai mult timp pentru a ajunge la evenimentul final. Această cale este cunoscută sub numele de drumul critic și indică conducătorului de întreprindere în ce mod și în ce direcție trebuie să-și îndrepte atenția. ← *metoda drumului critic.*

GREȘEALĂ, act uman care produce un rezultat nedorit în efectuarea calculelor, transcrierea datelor etc.

GRATIFICAȚIE, retribuție suplimentară plătită la sfîrșitul anului calendaristic persoanelor care au participat la îndeplinirea planului. Contabilitatea gratificației se ține cu ajutorul contului Decontări cu personalul. → și *Decontări cu personalul.*

H

HARD COPIA, sistem de memorare a datelor pe un suport care nu mai poate fi reutilizat. Exemplu, hîrtia pe care s-au imprimat anumite date; cartela sau benzile pe care s-au perforat datele.

HARDWARE, (din limba engleză) desemnarea echipamentului și totalității elementelor componente ale unui calculator electronic.

HAZARD, semnal de ieșire neașteptat la un element logic, datorită lipsei sincronizării între semnalele la intrare.

HEXADECIMAL, sistem de numerație care are la bază cifra 16. Cifrele sale sînt alcătuite din numerele folosite de sistemul zecimal de numerație 0—9, iar pentru restul pînă la 16 se folosesc literele alfabetului A,B,C,D,E,F, așa că semnele acestui sistem sînt: 1,2,3,4,5,6,7,8,9, A,B,C,D,E,F. Sistemul este folosit în programarea calculatoarelor electronice, deoarece este ușor de convertit în sistem binar.

HOMEOSTATUL, sistemul cibernetic cu organizare automată. Denumirea este derivată de la cuvîntul homeostază care înseamnă ansamblul reacțiilor adaptive ale organismului viu, tinzînd spre menținerea stabilității parametrilor organismului chiar și în cazul schimbării condițiilor exterioare.

I

I.A.G. (Administrative Data Processing Group), grup specializat privind prelucrarea datelor în administrație. Înființat în 1967 pe lîngă I.F.I.P. cu scopul de a coordona cercetarea, educația și schimbul internațional de experiență în prelucrarea datelor privind problemele de conducere economică și administrativă din organizații și instituții. Principalele activități prin care urmează a se realiza scopul I.A.G. sînt: studiul sistemelor de prelucrare a datelor, a programelor, procedeelor, precum și a activității practice referitoare la prelucrarea datelor din administrație; colaborarea, disiminarea și schimbul de informații privind prelucrarea datelor; promovarea pregătirii unor cadre, a studenților și a altor persoane în domeniul prelucrării automate a datelor. → și *I.F.I.P.*

IDENTIFICARE, operație care are la bază un criteriu de regăsire, de recunoaștere a unui element în mulțimea de elemente. Exemplu, identificarea în fișierul de venituri al personalului muncitor a tuturor articolelor care privesc veniturile unui anume lucrător. Criteriul de identificare în cazul dat este marca lucrătorului.

IDENTIFICATOR, caracter sau grup de caractere folosit în vederea găsirii sau a regăsirii unui articol/înregistrare, sau a mai multor articole, în mulțimea articolelor dintr-un fișier pentru a pune în evidență sau pentru a constitui un nou fișier. → și *cheie; fișier.*

IEȘIRE (Output), rezultatul obținut în urma prelucrării datelor de intrare. Operația de transferare a informațiilor din memoria internă a calculatorului electronic pe suporturi de memorie externă. → și *memorie externă.*

I.F.I.P. (Federația Internațională de Prelucrare Automată a Datelor), organizație înființată în 1962 cu participarea specialiștilor, membri ai asociațiilor de informatică din diferite țări. I.F.I.P. își propune: să promoveze și să dezvolte știința informației și tehnologia prelucrării datelor; să realizeze o cooperare internațională în domeniul prelucrării automate a datelor; să stimuleze cercetarea, dezvoltarea și aplicarea prelucrării datelor în știință și în general în activitatea desfășurată de om; să promoveze disiminarea și schimbul realizărilor în domeniul prelucrării automate a datelor.

IMAGINE, mod de reprezentare a cifrelor, literelor într-un limbaj de programare. Exemplu, cuvinte numerice se reprezintă în COBOL cu ajutorul cifrei 9, cele alfabetice cu ajutorul literei x.

IMITAȚIE, înlocuirea unui produs de calitate superioară printr-altul asemănător dar care este obținut dintr-un material de altă natură și de o calitate inferioară. Exemplu, **i.** pietrelor prețioase sau a blănurilor naturale.

IMPLICAȚIE, în algebră booleană, inferență logică. Proprietatea P_1 atrage după sine proprietatea P_2 sau P_1 implică P_2. Se notează cu $P_1 \Rightarrow P_2$.

IMPRIMANTĂ, dispozitiv de tipul mașinii de scris electrice, parte componentă a unui calculator electronic prin intermediul căruia se asigură imprimarea pe hîrtie a rezultatelor calculelor efectuate. Există mai multe feluri de i: **i.** care imprimă caracter cu caracter, **i.** care imprimă linie cu linie și **i.** care imprimă cîte o pagină în bloc. Vitezele de imprimare diferă, factorul hotărîtor fiind varietatea caracterelor de ales pentru imprimare. **I.** *electrostatică,* avînd ca element specific un tub catodic numit „caractron" prevăzut cu două perechi de plăci de deflexie: o pereche are rolul de a reflecta fasciculul electronic spre caracterul dorit de pe mască, luînd forma caracterului, iar perechea a doua așază caracterul în cadrul liniei la locul lui. Imaginea liniei care apare pe ecran este încărcată cu electricitate, atrăgînd particule de polaritate opusă dintr-o cameră unde se află pulbere colorată. Hîrtia cu pulbere este trecută apoi printr-o cameră de încălzire în vederea fixării imaginii. Viteza de imprimare a **i.e.** este de 5 000—10 000 linii/minut.

IMPRIMARE, operație automată efectuată cu ajutorul imprimantei calculatorului electronic, prin care se transpun pe hîrtie rezultatele prelucrării automate a datelor. **I.** *în „list"*, operație de redare fidelă pe hîrtie a conținutului de date înregistrate de pe suportul tehnic (exemplu, cartele perforate), precum și a rezultatelor prelucrării. De exemplu, la întocmirea unei liste de inventar se redă conținutul fiecărei cartele perforate reprezentînd cîte un mijloc fix, care a fost citită de cititorul de cartele al calculatorului; în plus se redă rezultatul calculului efectuat privind totalul valoric al inventarului. **I.** *în „tab"* operație de transpunere pe hîrtie a rezultatelor prelucrării datelor numai sub formă de totaluri. De exemplu, prelucrînd datele privind intrările de materiale, se imprimă numai totalurile valorice pe conturi analitice reprezentînd grupe de materiale pe gestiuni etc. însoțite de caracteristicile grupării respective. **I.** *memorie,* operație de transpunere a conținutului de date din memoria internă a calculatorului pe un suport tehnic (cartelă perforată, bandă perforată, bandă magnetică etc.) sau pe hîrtie. → și *memorie internă a calculatorului.*

IMPULS, semnal prin care se arată condiția îndeplinită pentru a trece la un nou pas în prelucrare. În cazul întocmirii unui tabel avînd mai multe subtotaluri cu ajutorul calculatorului electronic, la condiția îndeplinită privind unul din criteriile de grupare, se dă impuls de subtotal. **I.** *de admitere,* semnal care permite citirea din/sau scrierea datelor la o adresă din memoria calculatorului electronic. **I.** *de inhibiție,* semnal care acționează în sensul opririi citirii conținutului de date de la o anume adresă din memoria calculatorului electronic.

INCLUZIUNE, în algebră Booleană, includerea unei mulțimi într-o altă mulțime. Se reprezintă prin semnul $\subseteq$ și se citește „este cuprins în".

INDEX, număr reprezentînd informația (adresa) cu privire la localizarea înregistrărilor (articolelor) fișierului pe suport magnetic, adresabil (disc și folii magnetice). **I.** *de cilindru,* număr reprezentînd valorile maxime ale cheilor cilindrilor succesivi ai unui fișier organizat secvențial-indexat. → și *cheie; cilindru.* **I.** *de pistă,* număr reprezentînd valorile maxime ale cheilor pistelor succesive ale unui cilindru. Pentru

fiecare cilindru se alcătuieşte un index de pistă care se completează pe pista „0" a cilindrului respectiv. → şi *pistă*. **I.** *principal*, număr reprezentînd valorile maxime ale indexului de volum al unui fişier organizat secvenţial-indexat.

INDEXARE 1. Operaţie prin care se stabileşte automat adresa directă sau indirectă a fiecărei înregistrări pe un suport magnetic. **2.** Adăugarea unui indice la o adresă. **I.** *compusă*, adăugarea mai multor indici la o adresă.

INDICATOR 1. Dispozitivul care arată starea maşinii de calcul (exemplu: în funcţiune, conectată la curent electric dar nu funcţionează, calculează greşit etc.). Aparat care arată valoarea unei mărimi măsurate. Semnal, simbol care serveşte la indicarea stării maşinii de calcul (în funcţiune, calculează greşit etc.). **2.** Expresie numerică, dată, exprimînd cantitativ sau valoric existenţa, starea sau mişcarea unui obiect, fenomen sau proces social-economic. **I.** *analitic*, care se referă la un detaliu al unui obiect, fenomen sau proces studiat. **I.** *calitativ*, care reprezintă rezultatul comparării între ele a două sau mai multor obiecte, fenomene sau procese economice. **I.** *cantitativ*, care reprezintă rezultatul unei măsurări, aprecieri a unui anumit nivel, a unei anumite dimensiuni ale unui obiect, fenomen sau proces economic, exprimate în etalon natural. **I.** *de calificare* se foloseşte pentru determinarea nivelului de calificare a muncitorilor în vederea încadrării lor în categoriile de retribuire sau pentru promovarea lor în categorii superioare. Tabele care indică, pe de o parte, lucrările ce se execută în întreprindere, iar pe de altă parte, se precizează categoriile de retribuire corespunzătoare fiecărei operaţii sau fiecărui reper. → şi *retribuţie*. **I.** *de depăşire a capacităţii*, semnal care indică starea de depăşire a capacităţii unui registru intern al calculatorului electronic. **I.** *de dirijare*, punctul de realizare a unui mesaj în cazul în care acesta trece prin mai multe centre de comunicare. **I.** *de ramificaţie*, care determină sau pune în evidenţă o ramificare în programul calculatorului electronic. **I.** *sintetic*, mărimea în etalon natural sau valoric obţinută ca rezultat al prelucrării automate a datelor iniţiale prin grupare, centralizare privind obiectele, fenomenele sau procesele studiate.

INDICATORI AI EFICIENŢEI MECANIZĂRII ŞI AUTOMATIZĂRII PRELUCRĂRII DATELOR, → şi *eficienţa mecanizării şi automatizării prelucrării datelor*.

INEL DE FERITĂ, cerc mic din material feromagnetic putînd avea alternativ starea magnetică sau nemagnetică făcînd astfel posibilă memorarea celor două cifre binare ale sistemului binar de numeraţie „0" şi „1". Cînd inelul este magnetizat, convenţional reprezintă cifra „1" şi nemagnetizat, cifra „0" sau invers. Mai multe i. de f. înşirate pe reţele de sîrmă, ţesute într-un anumit mod, formează dispozitivul de memorie internă a calculatorului electronic. → şi *memorie internă*.

INFORMARE, comunicarea de informaţii, verbală sau scrisă, cu privire la un obiect sau fenomen, în legătură cu care urmează a se face studii sau lua o anumită decizie, sau să se facă o anumită dovadă.

INFORMATICĂ, ştiinţa interdisciplinară care, folosind cunoştinţele din domeniile matematicii, logicii, ciberneticii, ca şi din ştiinţele economiei de ramură: planificarea, contabilitatea, statistica etc. stabileşte o ordine riguroasă atît în ce priveşte rolul informaţiilor care creşte exponenţial, cît şi în ceea ce priveşte mijloacele tehnice de culegere, transmitere şi prelucrare cît mai exactă a datelor în toate domeniile ştiinţei, tehnicii şi în general ale vieţii social-economice. **I.** este astfel ştiinţa tratării raţionale, în special cu ajutorul maşinilor automate de calcul, a datelor considera e ca suport al informaţiilor în domeniile tehnic, social, economic etc. În i. datele constituie materia primă, iar informaţia, produsul prelucrării lor. Utilizarea mijloacelor mecani-

zate și automatizate a permis optimizarea informațiilor, adică raționalizarea și sporirea eficienței lor, prin culegerea, prelucrarea și transmiterea rapidă beneficiarilor, organelor de conducere etc.

INFORMATICIAN, specialist în problemele de informatică. → și *informatică.*

INFORMAȚIA este un mod de manifestare a materiei ce apare în procesele de interacțiune sistemică; un tip deosebit de raport între procesele materiale, raport ce nu există în afara acestor procese; un atribut fundamental al materiei alături de masă, cîmp, substanță. Știrea, comunicarea de noutate, plus de cunoștințe despre un obiect, o persoană sau un fenomen, prin care receptorul își înlătură o stare de incertitudine. Ea este de fapt reflectarea a ceva real, obiectiv, propriu fenomenului informațional. Receptorul (beneficiarul) utilizează **i.** pentru a-și completa cunoștințele. Conținutul informațional (Ci) al unei informații este cu atît mai mare, cu cît ne așteptăm mai puțin la realizarea acelui eveniment. De aceea el poate fi o funcție de valoare reciprocă a probabilității (p) de îndeplinire (acurentă), care poate fi exprimată prin formula:

$$Ci = f\left(\frac{1}{p(x)}\right).$$

Cînd se produce evenimentul cert ($p = 1$), acest fapt nu aduce nici o **i.,** după cum nici o informație nu este legată de constatarea neproducerii evenimentului imposibil ($p = 0$). Se poate admite că semnificația fenomenului preexistă mesajului, ea nu se transportă, ci se bazează pe „convenții apriori". Fiind ceva imaterial, **i.** nu se identifică cu cantitatea. Cînd este real obiectivă ca și cantitatea, **i.** permite realizarea orientării acțiunii receptorului. K. Marx arată că „dezvoltarea activității productive are ca premisă creșterea cantității de cunoștințe încorporate în acțiunea materială". Interpretarea informațiilor este, de obicei, dependentă de starea informațională a receptorului, iar receptorii operează ca sisteme deschise. Ignorarea înțelesurilor nu înseamnă că înțelesul este irelevant pentru receptor. **I.** are valoare relativă pentru gradul de pregătire a diferiților receptori. Ca suport material al **i.** pot fi folosite: literele alfabetului, cifrele diferitelor sisteme de numerație, desene, figuri, material optic sau sonor etc. Prin intermediul acestor suporți, **i.** pot fi conservate și mai ales prelucrate cu ajutorul mașinilor electronice de calcul. Cantitatea de **i.,** existentă în semnele convenționale folosite pentru reprezentarea ei, depinde de metodele folosite în prelucrarea acestor semne. Pe calea aceasta, cantitatea de **i.** conținută în date extrase printr-o metodă poate fi comparată cu cea extrasă prin altă metodă. În condițiile prelucrării automate a datelor, obținerea **i.** parcurge un adevărat proces tehnologic: producerea datelor, culegerea și stocarea datelor, transmiterea datelor în vederea prelucrării și prelucrarea propriu-zisă, fiecare categorie de operații fiind însoțită și de operații de control. → și *producerea datelor; culegerea datelor; prelucrarea datelor; cantitatea de informații.* **I.** *analitică,* comunicarea noutății de detaliu privind obiectul sau fenomenul studiat. **I.** *audiovizuală,* comunicare sau mesaj de noutate (al unei știri) transmis prin intermediul tubului catodic, ecranului de televizor sau prin rețeaua de sunet (la calculatoarele electronice). **I.** *calitativă,* comunicare sau mesaj de noutate privind latura calitativă a obiectului, fenomenului sau procesului studiat. → și *indicator calitativ.* **I.** *cantitativă,* comunicare sau mesaj de noutate care privește latura cantitativă a obiectului, fenomenului sau procesului studiat. → și *indicator cantitativ.* **I.** *contabilă,* comunicare, știre de noutate furnizată de serviciul, biroul de contabilitate în legătură cu situația statică și dinamică a mijloacelor economice, a surselor lor, proceselor și rezultatelor acestora, exprimate în principal în unități (etalon) valorice și uneori și cantitative. **I.c.** constituie parte principală de informații a sistemului informațional economic; ea a avut și are un

rol principal în conducerea întreprinderilor. **I.e.** îndeplinește o *funcție de cunoaștere* a eficienței economice a consumului de muncă socială și a rezultatelor acestui consum, precum și funcția de reflectare și de control privind asigurarea integrității proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție. **I.e.** se caracterizează prin aceea că: este într-o anumită măsură precisă, are o destinație, este relativ completă și continuă, comparabilă, corelată, este analitică și sintetică, ritmică dar uneori întîrziată în condițiile mai ales ale prelucrării manuale a datelor. **I.e.** sînt prezentate în cadrul unor modele specifice contabilității: conturile, bilanțul, balanțele de verificare, situațiile anexă la bilanț etc. **I.** *curentă* (operativă) se referă la urmărirea realizării sarcinilor privind îndeplinirea planului unei unități economice. **I.** *de moment.* → și *informație curentă.* **I.** *de plan,* care se referă la sarcinile de plan din cadrul planului național unic de dezvoltare economico-socială. **I.** *economică,* indicator economic obținut prin prelucrarea datelor din surse diferite, ca: documente primare, evidența primară, contabilă, statistică, planificare etc. Conținutul **i.e.** este mult mai *larg decît al informației contabile.* **I.e.** este *de fapt rezultatul prelucrării datelor* economice primare prin: grupare, totalizare, calcule de procente etc. Rolul **i.e.** este de a aduce la cunoștința conducătorilor de întreprinderi tot ceea ce se întîmplă în întreprinderi, dîndu-le posibilitatea de a alege variante optime de decizie și a lua din timp cele mai juste decizii. **I.** *externă,* primită de o unitate economică din afară de la forurile superioare (centrală, minister, Consiliul de Miniștri etc.) sau de la alte unități economice. **I.** *internă* privește activitatea economică a întreprinderii și circulă numai în cadrul acesteia (între ateliere, secțiile de producție și conducerea întreprinderii și invers). **I.** *orală,* știre de noutate comunicată prin viu grai. **I.** *periodică,* care se transmite la intervale de timp fixe (zilnic, decadal, lunar, semestrial etc.). În urmărirea ritmică a mersului îndeplinirii planului de stat de către unitățile economice, aceste informații prezintă o importanță deosebită. **I.** *potențială,* capabilă să înlăture o stare de incertitudine. **I.** *primară,* primită pe măsura avansării în studiul privind un obiect, fenomen sau proces care *urmează să fie apoi prelucrată în scopul obținerii informației centralizatoare, generalizatoare,* de sinteză. **I.** *„prin excepție"*, cea privitoare la situații și fenomene care constituie o excepție de la activitatea normală. Exemplu, în procesul de aprovizionare, existența stocurilor supranormative sau subnormative, lucrători care nu respectă programul de lucru, norme de timp depășite pentru efectuarea unor operații tehnologice etc. Identificarea informațiilor de „excepție" și realizarea lor în cadrul sistemului informațional economic au o eficiență deosebită, în sensul că diminuează volumul informațiilor vehiculate în sistem și sporesc operativitatea în luarea deciziilor. **I.** *redondantă* (de prisos), care nu aduce la cunoștință nici un element de noutate. **I.** *scrisă,* comunicare, mesaj transmis prin imprimarea ei pe hîrtie cu ajutorul literelor unui alfabet aparținînd unei limbi. Comunicarea sau mesajul se transmite sub forma unui proces-verbal, unui ordin de executare a unei lucrări etc.

INFORMATIZAREA, punerea în aplicare a posibilităților informaticii pentru obținerea de *efecte favorabile ale sistemului informațional.*

INIȚIALIZARE, anularea conținutului memoriei calculatorului electronic prin aducerea la zero, în scopul începerii prelucrării de noi date. → și *golirea memoriei calculatorului electronic.*

IN-LINE PROCESSING, termen în l. engleză reprezentînd modul de prelucrare a datelor în continuare, pe măsură ce apar date inițiale, în opoziție cu prelucrarea off-line care presupune prelucrarea pachetelor de date culese un timp oarecare.

IN-LINE PROGRAM, subprogram deschis ale cărui instrucțiuni sînt repetate în cuprinsul unui program pînă la terminarea programului.

INSTALAȚIE DE CALCUL, → și *configurație.* **I.** *terminală de transmitere a datelor,* ansamblu de dispozitive cu ajutorul cărora se asigură transmiterea datelor la calculator și a rezultatelor calculelor de la calculator la beneficiarul prelucrării.

INSTRUCȚIUNE, indicație scrisă sau verbală privind modul cum trebuie să execute omul/mașina, sau omul și mașina de calcul, o lucrare din sistemul informațional financiar-contabil sau să se aplice anumite norme oficiale, legale. Unitatea de program a calculatorului electronic, elaborată în limbaj-mașină sau într-un limbaj evoluat (FORTRAN, COBOL, PL_1 etc.) prin care se ordonă calculatorului să execute una din funcțiile sale. De exemplu, să citească datele din purtătorul tehnic, să transfere datele condiționat sau necondiționat, să adune sau să scadă, să înmulțească, să împartă, să anuleze conținutul memoriei interne, să imprime rezultatele calculelor etc. O **i.** conține de obicei: codul operației de executat și una sau mai multe adrese ale operanzilor. → și *operand.* **I.** poate fi: fără adresă, cu o adresă, cu două adrese, cu trei și patru adrese. Instrucțiunea fără adresă conține doar codul operației care trebuie executată. **I.** cu o adresă are formatul următor:

Codul Operației	Adresa

Pentru a executa un calcul, în cazul **i.** cu o singură adresă se folosesc două **i:** cu prima **i.** se aduc datele în acumulator, iar cu cea de-a doua se execută operația propriu-zisă. La **i.** cu două adrese, primul operand se găsește la prima adresă, iar la a doua se găsește cel de-al doilea operand. Numărul adresei următoare se stabilește prin intermediul registrului adresei curente. Rezultatul calculului se păstrează în acumulator, de unde poate fi transferat la o adresă a memoriei interne printr-o instrucțiune de transfer. La **i.** cu trei adrese, primul operand se găsește la prima adresă, la a doua adresă, cel de-al doilea și la a treia adresă este transferat rezultatul calculului. Adresa **i.** următoare se găsește în registrul adresei curente. La **i.** cu patru adrese, la adresele 1 și 2 se găsesc operanzii 1 și 2, la adresa 3 este transferat rezultatul, iar la adresa 4 se găsește adresa **i.** următoare. **I.** *absolută,* instrucțiune mașină, sub forma finală executabilă. **I.** *aritmetică,* instrucțiune în care în partea pentru felul operației se menționează o operație aritmetică. **I.** *asupra stării programului,* cu ajutorul căreia se poate încărca memoria calculatorului electronic sau modifica configurația binară folosită pentru a reflecta starea programului. **I.** *asupra șirului de caractere,* cu ajutorul căreia se operează asupra șirului de caractere în sensul transferării caracterelor de la un șir la altul, comparării de caractere, testării de caractere etc. **I.** *cu mai multe adrese,* instrucțiune ce conține mai multe părți pentru adrese. **I.** *de asamblare sau directive,* prin care se specifică funcțiile auxiliare destinate asamblorului și nu au ca rezultat generarea vreunei instrucțiuni în limbaj-mașină. Ele se folosesc fie în scopul realizării unui control al asamblării, fie pentru generarea de date sau texte. **I.** *de calcul binar,* cu ajutorul căreia se efectuează calcule aritmetice de adunare, scădere, înmulțire, împărțire și de operații logice asupra numerelor binare. **I.** *de calcul în virgulă mobilă,* cu ajutorul căreia se execută operațiile aritmetice asupra numerelor reprezentate în virgula mobilă. → și *virgula mobilă.* **I.** *de calcul zecimal,* cu ajutorul căreia se pot împacheta sau despacheta numere în reprezentare zecimală și se pot executa și operații aritmetice de adunare, scădere, înmulțire și împărțire a numerelor zecimale împachetate. **I.** *de control,* parte de limbaj de comandă a unui sistem de exploatare a calculatorului care servește la descrierea activităților încredințate programelor de control. **I.** *de decizie,* instrucțiune de ramificație sau instrucțiune de salt condițional, pe baza căreia se trece la execuția unui program sau unei ramificații de program. **I.** *de ieșire,* instrucțiune a unui program după execuția căreia comanda nu mai aparține acelui program, ci unui alt program.

I. *de încărcare și memorare*, cu ajutorul căreia se face transferul datelor din memorie în registrele generale și invers. **I.** *de intrare-ieșire*, cu ajutorul căreia se comandă și se controlează circulația datelor între perifericele calculatorului și invers. În funcție de locul unde se află termenii (operanzii) operațiilor de calcul se disting: instrucțiuni memorie-memorie prin care se asigură transferul operanzilor de la o locație a memoriei calculatorului electronic la alta. **I.** *memorie-registru*, prin care se asigură transferul operanzilor din memorie în registru; **I.** *registru-registru* la care adresa operanzilor este inferioară lui 64; **I.** *memorie-zona Q*, în care un operand se găsește în memorie, iar celălalt în zona Q a instrucțiunii. **I.** *de oprire*, instrucțiune de ieșire care indică sfîrșitul execuției unui program. **I.** *de oprire opțională*, care suspendă execuția programului cu condiția ca o comandă manuală să o autorizeze în prealabil. **I.** *de pauză*, care suspendă execuția unui program, alta decît cea de ieșire. **I.** *de ramificare*, care presupune opțiunea pentru alegerea unei ramificații de program dintre mai multe posibile. **I.** *de ramificare*, cu ajutorul căreia se execută întreruperea secvenței programului, condiționat sau necondiționat, asigurîndu-se reluarea programului de la instrucțiunea următoare, de la care s-a declanșat întreruperea. **I.** *de reluare*, instrucțiune de la care se poate porni pentru a relua execuția programului întrerupt. **I.** *de salt*, care specifică operația de depășire a unei secvențe de program. **I.** *de salt condițional*, care specifică operația de depășire condiționată a unei secvențe de program, numai cînd condiția este îndeplinită, contrar programul este rulat secvențial executîndu-se instrucțiune cu instrucțiune. **I.** *de salt necondiționat.* → și *instrucțiune de salt.* **I.** *directă*, care conține adresa directă a unui operand, pentru o operație aritmetică sau logică. **I.** *efectivă*, instrucțiune care poate fi executată fără alte modificări. **I.** *fără adresă*, care nu conține partea de adresă, fie că adresa nu este necesară, fie că ea este implicită. → și *instrucțiune.* **I.** *fictivă*, care întrunește condițiile unei instrucțiuni dar nefiind destinată execuției. **I.** *imediată*, ce conține în ea însăși un operand al operației și nu adresa operandului. **I.** *indirectă*, care conține adresa indirectă a unui operand al operației specificate prin această instrucțiune. **I.** *inefectivă*, prin care se comandă calculatorului să execute numai instrucțiunea care urmează imediat și nimic altceva. **I.** *logică*, în care partea de operație este o operație logică. Exemplu, o comparație $>$; $<$; $\geqslant$; $\leqslant$; etc. **I.** *mașină*, scrisă în limbaj mașină sub formă simbolică, este interpretată direct de calculator fără să mai fie nevoie de traducerea programului.

INSTRUIRE AUTOMATĂ, performanța unei mașini de calcul, care, în funcție de rezultatele prelucrării, își autodetectează erorile și se autoreglează.

INSTRUMENT CONTABIL, mijlocul concret cu ajutorul căruia se realizează procedeele contabile de consemnare (oglindire), de centralizare și grupare, de generalizare și de control a datelor contabile.

INTERCLASAREA FIȘIERELOR, operație prin care se creează un nou fișier din două sau mai multe fișiere sortate după același criteriu de grupare a datelor.

INTERFAȚA, dispozitiv prin intermediul căruia se asigură conectarea echipamentelor din sistemul de prelucrare automată a datelor. **I.** *de intrare/ieșire*, dispozitiv prin care se asigură legătura dintre canal și unitățile de control ale perifericelor, alcătuită din mai multe grupe de linii prin care circulă datele de control și datele propriu-zise. Îndeplinește funcțiile: de transmitere de la canal la unitatea de control a datelor de intrare/ieșire și a datelor reprezentînd: adrese ale unității principale de intrare/ieșire care se cer selectate, comenzi, ordine de control; transmiterea de la unitatea de control la canal a datelor de intrare/ieșire și a datelor reprezentînd: adrese de identificare a unității principale de intrare/ieșire selectată, starea perifericului selectat, condiții nepermise în timpul execuției unei comenzi; transmiterea de semnale

pentru blocare, deblocare și control a datelor care circulă de la canal la unitatea de control și invers; controlul selectării sau exploatării unității principale de intrare/ieșire atașate unității de control; condiționarea funcționării echipamentelor de măsurare a timpului de lucru la unitatea centrală, la unitățile de control și la unitățile de intrare/ieșire.

INTERPRETATOR, mașină care citește cartelele perforate și tipărește în clar datele în partea superioară a cartelei.

INTERVIUL, procedeu de culegere a datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil prin dialog dintre analistul de sistem și interlocutorul în persoana: conducerii unității, conducătorul compartimentului, executanții nemijlociți ai lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil. Este procedeul cel mai eficient, reprezentînd sursa principală de investigare a aspectelor pozitive și a neajunsurilor privind sistemul informațional financiar-contabil analizat, de cunoaștere a oamenilor și a climatului în care lucrează aceștia. Procedeul prezintă avantajul că prin contactul direct cu executanții efectivi ai lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil se pot obține totalitatea datelor necesare pentru analiza critică, perfecționarea și modernizarea acestuia. Ca dezavantaj, menționăm faptul că necesită mult timp și un colectiv de analiză mai numeros comparativ cu procedeul chestionarului, de exemplu. Realizarea cu succes a unui interviu constituie o problemă dificilă și de aceea trebuie bine organizat. *Pregătirea interviului* constă dintr-o informare și documentare prealabilă cu privire la sistemul informațional financiar-contabil analizat. Cu acest prilej, se definesc obiectivele interviului, se aleg interlocutorii care se anunță din timp, comunicîndu-li-se totodată problematica interviului pentru a se documenta în prealabil în vederea furnizării de date reale, sincere, se stabilesc pe cît posibil de comun acord locul și durata interviului. În alegerea interlocutorilor, analistul trebuie să fie ajutat de conducerea unității sau împuterniciți ai acesteia, știind că pot fi întîlnite diferite tipuri de persoane (specialistul, cunoscătorul, omul foarte ocupat, supăratul, timidul, tehnicistul, obstrucționistul, omul deschis, amabil etc.), față de care se impune o atitudine diferențiată pentru a atinge obiectivele interviului. În privința locului, se recomandă ca interviul să se desfășoare la locul de muncă al interlocutorului, ca acesta să aibă posibilitatea să furnizeze pe loc datele necesare în sprijinul interviului. Durata interviului este bine să nu depășească două ore. *Desfășurarea interviului*, constă în formularea judicioasă a întrebărilor în limitele obiectivelor stabilite și printr-o formă clară, sinceră și cît mai accesibilă pentru a cîștiga încrederea interlocutorului. Numărul întrebărilor se recomandă să se încadreze în timpul rezervat pentru interviu și timpul necesar pentru a primi răspunsuri complete, bine documentate, menite să furnizeze totalitatea datelor necesare efectuării analizei. Punerea întrebărilor trebuie astfel realizată încît să nu lase impresia unei anchete. În recepționarea răspunsurilor, analistul se recomandă să urmărească cu atenție dacă răspunsurile sînt sincere, la obiect, concretizate cu date elocvente, fără însă a întrerupe interlocutorul decît dacă este absolut necesar, să ajute interlocutorul să se exprime și să clarifice răspunsul la întrebare. După fiecare răspuns primit sau la sfîrșitul interviului, analistul este bine să sintetizeze cu propriile cuvinte sensul răspunsurilor primite pentru a se verifica dacă a înțeles corect cele exprimate de interlocutor. Propunerile interlocutorului se recomandă a fi „acceptate" și să nu fie comentate pentru a nu se lăsa impresia că se urmăresc răspunsuri sau propuneri premeditate. Răspunsurile primite se recomandă să fie reținute, urmînd să fie notate la sfîrșitul interviului. *Încheierea interviului* este indicată printr-o discuție de bilanț. Se solicită recomandări, dacă mai este cazul, asupra persoanelor care mai trebuie consultate sau documentele ce trebuie studiate. Dacă s-a discutat, de exemplu, despre documentele primare și lucrările sistemului informațional financiar-contabil care se întocmesc pe baza acestora, conținutul, forma, circu-

lația lor etc. se solicită cîte un exemplar din fiecare document, lucrare, completate cu cîte un exemplu concret. Interviul se încheie prin întocmirea „Raportului interviului" în care se evaluează rezultatele interviului, consemnîndu-se cu acordul intervievatului sau a șefului acestuia totalitatea datelor necesare pentru efectuarea analizei.

INTRARE, operație de introducere a datelor în sistemul de prelucrare automată a datelor; datele/informațiile care se introduc în sistemul de prelucrare automată. **I.** (Imput), operație de introducere a datelor în calculatorul electronic în vederea prelucrării lor: informația transferată de la o memorie auxiliară sau externă la o memorie internă; *circuitul de introducere a datelor în calculator*; *articolul sau referința gata să fie sau care a fost inclusă într-o listă*. **I.** */ieșire*, sistem de dispozitive ale calculatorului electronic cu ajutorul căruia se asigură introducerea datelor în calculator și extragerea rezultatelor calculelor din calculator, folosind pentru aceasta dispozitivul de comandă. Sistemul de intrare se compune din: lectorul de cartele, bandă perforată, *cititorul de bandă magnetică*, de discuri magnetice și cititoare optice și magnetice de caractere. Sistemul de dispozitive de ieșire cuprinde: imprimanta, perforatorul de bandă etc. **I.** *manuală*, operație de introducere manuală a datelor la pupitrul calculatorului electronic, în timpul prelucrării.

INVENTAR, lista, documentul sau registrul în care sînt enumerate și descrise cantitativ, calitativ și valoric toate elementele de activ și de pasiv ale unei unități gestionare, constatate la un moment dat. → și *inventariere*. **I.** *anual*, întocmit regulat la sfîrșitul fiecărui an. **I.** *faptic*. → și *inventar real*. **I.** *final* (în capitalism), întocmit cu ocazia lichidării unei societăți de afaceri, adică la încetarea definitivă a activității ei. **I.** *inițial*, întocmit la începutul activității unei unități gestionare. **I.** *real*, întocmit pe baza verificării efective a cantității și calității elementelor de activ și de pasiv existente în gestiunea unității în momentul inventarierii. **I.** *scriptic*, întocmit potrivit datelor contabile.

INVENTARIERE, operația de constatare, la un moment dat, a existenței cantitative și calitative a elementelor de activ și de pasiv ale unei unități gestionare. O particularitate a contabilității în socialism față de cea din capitalism o constituie realitatea și exactitatea datelor ei. Totuși, datele contabilității pot prezenta, uneori, unele nepotriviri față de realitatea obiectivă, chiar în cazul unei contabilități bine organizate. Asemenea nepotriviri provin din anumite modificări ale mijloacelor întreprinderii, determinate de cauze naturale, din măsurarea lor greșită, din întocmirea defectuoasă sau neîntocmirea documentelor privitoare la anumite operații economice. Verificarea exactă a realităților se face, pentru aceasta, cu ajutorul inventarierii. Inventarierea constituie punctul de pornire pentru organizarea contabilității unităților economice și instituțiilor. Prin inventariere se asigură realitatea datelor contabilității și ale bilanțului. Cu ocazia inventarierii se pot descoperi abuzurile, cazurile de sustrageri și de risipă a mijloacelor materiale și bănești, stabilindu-se totodată și persoanele vinovate de neregulile constatate. Prin inventariere se verifică și modul de conservare a mijloacelor economice, ajutînd prin aceasta la întărirea spiritului gospodăresc în unitățile respective. Se descoperă rezervele interne în vederea mobilizării lor, materialele inutilizabile greu vandabile, avariate etc. care constituie un balast pentru întreprindere, întrucît imobilizează mijloacele circulante. După perioadele la care se efectuează, inventarierile pot fi: inițiale, ocazionale și periodice, iar după cuprinsul lor ele pot fi: complete (integrală sau generală) și parțiale. → și *inventar*. **I.** *completă* se efectuează obligatoriu la începutul activității întreprinderii și cu ocazia întocmirii bilanțului anual, cuprinzînd totalitatea elementelor de activ și de pasiv. O astfel de inventariere cuprinde nu numai mijloacele economice ale întreprinderii, ci și pe cele primite spre păstrare, spre prelucrare sau în folosință temporară. Datele

i.c. sînt consemnate în inventarul inițial și în cel anual. **I.c.** este cunoscută și sub numele de inventariere integrală sau generală. **I.** *generală.* → și *inventariere completă.* *I. inopinată*, făcută fără a fi anunțată. Aceasta este de fapt o inventariere peste plan și se efectuează, de regulă, atunci cînd sînt bănuieli de nereguli în gestionarea mijloacelor materiale sau bănești. **I.** *integrală.* → și *inventariere completă.* **I.** *interanuală* se face în repetate rînduri în cursul unui an. → și *inventariere periodică* **I.** *periodică* se face în cursul anului, potrivit planului de inventariere, cel puțin de două ori pe an pentru materiale și mărfuri și lunar pentru producția neterminată. **I.p.** pot fi generale sau parțiale. Ele se mai numesc și inventarieri interanuale. **I.** *conturilor curente de împrumut și de disponibil la bănci, a decontărilor și a altor valori*, operație care constă în verificarea minuțioasă a sumelor ce figurează în soldul acestor conturi. Comisia de inventariere stabilește realitatea datoriilor în conturile debitorilor și creditorilor, măsurile ce s-au luat pentru încasarea sau plata lor, precum și persoanele vinovate de neurmărirea la timp sau depășirea termenelor de prescripție a sumelor respective.

INVENTARIEREA DOCUMENTELOR (LUCRĂRILOR) SISTEMULUI INFORMAȚIONAL FINANCIAR-CONTABIL, procedeu de culegere a datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil care constă în inventarierea tuturor documentelor sistemului, deschizînd o partidă sau fișă pentru fiecare document cu ajutorul căreia se culeg toate datele privind documentul analizat (denumirea documentului, cine întocmește, în cîte exemplare, mijloacele de calcul folosite, unde circulă fiecare exemplar, cine valorifică conținutul de informații din documente. Procedeul este folosit în cazurile cînd se efectuează un studiu aprofundat al sistemului informațional financiar-contabil, menit să se ia măsuri radicale de raționalizare și concepereu unui sistem informațional calitativ superior celui practicat înainte. Procedeul prezintă avantajul că permite să se obțină pe baza datelor culese o situație clară asupra tuturor documentelor din sistemul informațional financiar-contabil și totodată să se ia măsuri de raționalizare, perfecționare și modernizare a sistemului, chiar dacă nu se va trece la prelucrarea automată a datelor în viitorul apropiat. Ca dezavantaje, menționăm faptul că necesită un volum mare de muncă, timp îndelungat sau un colectiv de analiști de sistem mai numeros. Lipsa de dialog cu personalul care execută lucrările nu permite să fie scoase la iveală o seamă de dificultăți în executarea lucrărilor, modul cum este valorificat conținutul de informații din documente și mai ales informațiile de prisos și cele care lipsesc ca fiind absolut necesare lor.

I. *lucrărilor de investiții neterminate*, în listele de inventariere a investițiilor neterminate se menționează pentru fiecare obiect de investiție în parte: denumirea obiectului, descrierea amănunțită a stadiului lucrărilor, volumul lucrărilor executate, toate acestea pe baza constatărilor la fața locului. La întreprinderile de construcții-montaj, în producția neterminată se cuprind: articolele de deviz la care nu s-a executat întregul complex de lucrări prevăzute în indicatoarele de norme de deviz; articolele de deviz la care s-a executat întregul complex de lucrări prevăzute în indicatoarele de norme de deviz, dar nerecepționate. Lucrările de construcții-montaj executate, care necesită fonduri suplimentare, lucrările de construcții-montaj prevăzute în planul de stat și executate fără ca documentația respectivă să fie aprobată și fără finanțare deschisă la banca finanțatoare etc. **I.** *materialelor, mărfurilor și produselor finite* se face pe locuri de păstrare și pe gestiuni. În listele de inventar ele se înscriu pe fiecare denumire în parte cu indicarea simbolului, categoriei, grupei, sortimentului, cantității etc. Inventarierea valorilor materiale în expediție, vîndute și neachitate de cumpărători, precum și a acelora aflate în depozitele terților constă în verificarea documentelor aferente acestora, confruntate cu înregistrările în conturi. **I.** *mijloacelor bănești și a altor valori* constă în verificarea mijloacelor bănești și altor valori aflate în casă și înscrierea celor constatate în

listele de inventariere. **I.** *mijloacelor fixe* se face prin examinarea la *fața locului* a fiecărui mijloc fix în parte și descrierea lui tehnico-economică în listele de inventar. Investițiile terminate și lichidările parțiale de mijloace fixe, care nu au fost evidențiate în contabilitate, se evaluează de comisia de evaluare împreună cu organele competente și se înscrie în lista de inventariere sporul de valoare sau reducerea aferentă. **I** *parțială* se limitează numai la anumite categorii de mijloace. Aceasta se efectuează de obicei atunci cînd există îndoieli asupra integrității anumitor mijloace, fără să se mai aștepte o inventariere generală; ea se mai face și cu ocazia schimbării sau plecării în concediu a gestionarilor. **I.** *producției neterminate și a semifabricatelor din producție proprie*, adică a celor care nu au trecut prin toate fazele prelucrării determinate de procesul tehnologic al producției, precum și a acelor produse care, deși au fost terminate, totuși nu au trecut toate probele de recepționare tehnică sau nu au fost completate cu toate piesele și accesoriile. Înainte de începerea inventarierii producției neterminate este necesar: a se preda la depozite toate piesele, ansamblele și agregatele a căror prelucrare a fost terminală; a se colecta din secții toate piesele rebutate și deșeurile; a se întocmi toate documentele de constatare și a se prezenta la control toate semifabricatele a căror utilizare este îndoielnică. Obiectivele acestei inventarieri sînt în general următoarele: sprijinirea luptei pentru apărarea integrității proprietății socialiste prin descoperirea lipsurilor, sustragerilor, distrugerilor, deteriorărilor sau furturilor, precum și a vinovaților; scoaterea la iveală a rebuturilor; rectificarea erorilor făcute în documente și în înregistrări; stabilirea necesității de reorganizare a producției și a corectării programului de producție în funcție de producția neterminată a secției de producție respectivă, determinarea producției neterminate privind comenzile anulate și sistate, în vederea regularizării lor; constatarea schimbărilor produse în cantitățile producției din cauza: uscării, scurgerilor, evaporării, umidității etc. *După întocmirea lor*, inventarele se depun la contabilitatea întreprinderii unde se centralizează pe comenzi sau produse și pe întreprindere. **I.p.n.** se face lunar, cînd există condiții prielnice, fără ca în timpul efectuării ei să se întrerupă procesul de *producție din secțiile de fabricație*. **I.p.n.** este de fapt o completare și o verificare a inventarierii curente și operative a acestei producții, astfel încît datele contabile din bilanț să poată prezenta o garanție reală a exactității lor. După terminarea lucrărilor de *inventariere fizică a producției neterminate*, și în vederea determinării creșterii sau micșorării stocurilor de producție neterminată, se procedează la evaluarea acestei producții, folosind pentru aceasta metoda de evaluare directă sau indirectă. *a) Metoda* de evaluare directă se aplică folosind: fie *procedeul* inventarierii curente a gradului de finisare tehnică a produselor, fie procedeul de calcul pe piese și operații. Primul procedeu se aplică de obicei de întreprinderile care țin evidența *cheltuielilor de producție pe comenzi. Potrivit acestui procedeu*, se determină proporția procentuală în care a fost executat produsul respectiv, evaluarea făcîndu-se apoi la costul de producție pentru produsul finit. Cu acest procent se stabilește atît valoarea produselor terminate, cît și a celor *neterminate*. *Procedeul de calcul* pe piese și operații constă în stabilirea, în primul rînd, a costului pe întregul produs pentru care sînt fixate costuri de producție și pe baza cărora se determină costul pentru fiecare operație sau piesă, după care se calculează un *coeficient* care reprezintă raportul dintre costul de producție al produsului sau piesei respective și costul efectiv. Cu acest coeficient se înmulțește costul fiecărui obiect sau fiecărei piese, obținîndu-se astfel costul de producție al operației sau piesei respective. Ambele procedee au la bază inventarierea lunară a producției neterminate. *b)* Metoda de evaluare *indirectă* sau *contabilă* pornește de la conturile de cheltuieli și de decontări cu producția. Stocurile de producție neterminată stabilite prin inventariere se evaluează cu ajutorul prețurilor folosite de contabilitate pentru articolele de calculație respective, după care acest preț se compară cu soldul contului care reprezintă producția neterminată. Diferența reprezintă numai teoretic plusuri

sau minusuri de producție neterminată, deoarece ea poate proveni fie din înregistrare greșită a notelor de predare produse, fie din evaluarea producției neterminate la costuri medii, spre deosebire de consumurile de materiale înregistrate cu prețuri unitare, fie din eventuale greșeli de inventariere sau de înregistrări contabile. O metodă care-și face drum în întreprinderile industriale este aceea a costului normativ.

INVERSARE, operație logică de negare.

INVESTIȚII ÎN CURS, cont de activ, funcționează în contabilitatea tuturor întreprinderilor industriale. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea cheltuielilor ocazionate de executarea investiției. Se debitează, de exemplu: prin creditul conturilor Furnizori și antreprenori pentru investiții, cu sumele facturate de aceștia, Utilaje pentru investiții, Cheltuieli de transport-aprovizionare pentru investiții cu sumele reprezentînd valoarea utilajului predat pentru montare etc. și se creditează prin debitul contului „Investiții puse în funcțiune", cu sume reprezentînd costul efectiv al investiției recepționate și pusă în funcțiune. Soldul debitor al contului reprezintă costul efectiv al investițiilor neterminate.

INVESTIȚII PUSE ÎN FUNCȚIUNE, cont de activ, funcționează în contabilitatea întreprinderilor industriale. Cu ajutorul acestui cont se contabilizează investițiile terminate și puse în funcțiune. Contul se debitează prin creditul contului. Investiții în curs, cu suma reprezentînd costul efectiv al investiției terminate și pusă în funcțiune. Se creditează prin debitul conturilor care reflectă sursele de finanțare, de exemplu: „Fond de dezvoltare economică", „Fond pentru construcții de locuințe și alte investiții cu caracter social", „Decontări pentru investiții finanțate din fondul organului ierarhic superior" etc.

I.S.O. (Organizația Internațională de Standardizare), comitet tehnic (după structura organizatorică a acestei organizații) care se ocupă cu standardizarea prelucrării automate a datelor.

I.S.P. (Instruction Set Processor), ISPL, apoi ISPS, limbaj de proiectare automată și evaluare a arhitecturii sistemelor de calcul, apărut în 1973—1975 și evoluat ulterior.

ISTORIA CONTABILITĂȚII studiază apariția primelor însemnări contabile și dezvoltarea lor în forme cît mai corespunzătoare ideilor și concepțiilor oamenilor. Relațiile sociale de producție și de schimb din diferitele etape ale societății și-au găsit expresia în însemnările contabile, așa cum erau folosite de clasa dominantă din orînduirile sociale respective. Din documentele rămase de la vechile popoare s-a constatat că apariția contabilității sub forma primitivă a însemnărilor contabile a avut loc odată cu începuturile schimburilor de bunuri, ca urmare a diviziunii sociale a muncii și a apariției proprietății private asupra mijloacelor de producție. Primele cunoștințe despre existența unor însemnări contabile au fost furnizate de către babilonieni, care le foloseau încă de pe vremea celei de-a doua dinastii din Ur. Însemnările contabile, reglementate și în codul lui Hamurabi (1782—1750 î.e.n.) se făceau pe tăblițe de lut și foloseau scrierea cuneiformă pentru diferite notări, inventare, cadastre etc. De la asiro-chaldeeni au deprins apoi să facă însemnări contabile și egiptenii, care foloseau scrierea hieroglifică și ca material de scris foile de papirus. Însemnări contabile bine organizate s-au descoperit și la indieni, evrei și fenicieni. Mai tîrziu, grecii au împrumutat tehnica contabilă de la egipteni, pe care au perfecționat-o și au transmis-o negustorilor romani. Cei care se ocupau de însemnările contabile erau cunoscuți sub numele de scribi, la egipteni, logografi și logoteți, la greci, dispensatori și celari la romani. Romanii, ca și grecii, au trecut cu timpul de la însemnările contabile izolate la cele sistematizate, introducînd o

serie de registre și reglementînd obligativitatea ținerii lor. Controlul banului și bunului public era organizat cu multă grijă la toate popoarele antice. Asirochaldeenii, egiptenii și mai ales grecii și romanii au adus o perfecționare considerabilă însemnărilor contabile. Operațiile de virament, folosirea scrisorilor de credit și a cecurilor de către aceste popoare au constituit, de fapt, simburele din care a răsărit mai tîrziu ideea dublei înregistrări contabile. Noile transformări politice și economice din secolele XII și XIII au creat condițiile necesare dezvoltării tehnicii contabile și organizării ei în marile întreprinderi. Pînă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în Germania se folosea așa-numita contabilitate factorială, asemănătoare celei memoriale. În feudalism s-a valorificat și perfecționat tot ce s-a realizat în materie de însemnări contabile, în special metodele și mijloacele folosite în lumea antică de către contabilii egipteni, greci și romani, care au pregătit începuturile practicii și teoriei contabilității în partidă dublă, cunoscută și aplicată, din această cauză, cu mult înainte de apariția primei lucrări de contabilitate tipărite la 1494 în Italia și datorată călugărului franciscan Luca Paciolo di Sancti Sepulcro. Lucrarea este intitulată: „Summa de l'arithmetica, geometria, proportioni e proportionalita". După unii autori se crede însă că prima lucrare de contabilitate în partidă dublă s-ar fi scris la 1463 de către Benedetto Cotrugli, sub titlul „Della mercatoria e del mercanto perfetto". În Olanda a scris și publicat prima carte de contabilitate, la 1543, Jean Ympyn, sub titlul: „Noi instrucțiuni de contabilitate după metoda italiană". Prima carte de contabilitate, tipărită în Germania la 1518, se datorează lui Henricus Gramateus și poartă titlul: „Künstliche Rechenbüchlein". Despre articolul contabil recapitulativ și centralizarea contabilității s-a scris pentru prima oară de către Mathieu De la Porte, la 1712, în lucrarea sa „La science des négociants et des teneurs de livres". Creșterea nivelului forțelor de producție a ridicat în fața contabilității cerințe și sarcini complexe noi a căror realizare a necesitat folosirea de noi metode și teorii contabile, contribuind prin aceasta la sporirea exigenței exactității și posibilităților de centralizare și de generalizare a datelor contabile în întreprinderi și la dobîndirea unui rol activ al contabilității în viața economică. Rolul contabilității a crescut în capitalism, fapt pentru care ea a fost revendicată de o seamă de alte științe, ca: matematica, economia întreprinderilor, știința administrativă etc. În literatura contabilă germană și în parte și în cea italiană și elvețiană s-a încercat a se crea o teorie, după care contabilitatea nu ar avea caracter științific și că ar fi o tehnică pusă în serviciul exclusiv al întreprinderilor. Un bogat material documentar cuprinde literatura contabilă în capitalism datorită contribuției pe care autorii și contabilii practicieni au adus-o în vederea îmbunătățirii formelor de contabilitate și perfecționării neîncetate a procedeelor ei. Toate acestea au făcut posibilă trecerea treptată de la efectuarea manuală a lucrărilor de contabilitate la executarea lor cu ajutorul mijloacelor mecanizate. O contribuție însemnată a fost adusă prin raționalizarea contabilității cu ajutorul planurilor de conturi și folosirea simbolizării zecimale ale conturilor în vederea realizării unei economii însemnate de cheltuieli cu întreținerea aparatului contabil, precum și a creării unui sistem de informații rapide și multilaterale în interesul întreprinderilor. Literatura contabilă din capitalism, abordează probleme ca: precizarea obiectului contabilității, metoda contabilității grupa de științe din care face parte contabilitatea ca știință, stabilirea unor teorii, ale conturilor, bilanțului, introducerea contabilității în partidă dublă în administrațiile publice etc. În ce privește evoluția contabilității în țările socialiste trebuie arătat că în cei peste 60 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917, teoria și practica contabilă existentă anterior s-au transformat din instrument al capitalismului în instrument al socialismului în folosul clasei muncitoare. Însemnări contabile încep să apară și în țările române, într-un număr mai mare, după întemeierea țărilor române, cînd au apărut schimburile de mărfuri între locuitorii acestor țări și cînd au luat naștere organizații comerciale

mai puternice în cetățile Brașovului, Sibiului, Bistriței etc. În secolele al XVI-lea și al XVII-lea încep, de asemenea, să apară însemnări contabile în legătură cu administrarea veniturilor țării, ca, de exemplu, condica lui Constantin Brîncoveanu sau condicile mînăstirești și acelea ale boierilor stăpînitori de imense domenii agricole și sate, din care se vede exploatarea crîncenă a țărănimii. Încă din 1829 s-a introdus prin Regulamentul Organic o contabilitate publică obligatorie. În ce privește nevoia ținerii socotelilor negustorești, aceasta a apărut în secolul al XVIII-lea cînd au dispărut o parte din condițiile care frînau schimburile interne și externe și cînd, prin deschiderea granițelor pentru produsele țării noastre, agricultura și comerțul românesc au luat avînt și o formă nouă. Din documentele contabile rămase de la marii negustori rezultă că aceștia cunoșteau și aplicau contabilitatea elaborată de Paciolo, folosind pentru aceasta contabili greci, germani și italieni care practicaseră contabilitatea în țările lor, unde ea era bine cunoscută și destul de răspîndită. Învățarea contabilității a început din anul 1835, fapt care a determinat apariția primei cărți de contabilitate, datorită lui Emanuel Ion Nickifor din Brașov, care a tipărit în 1837 lucrarea „Allgemeine Handlung und Wechsel-Ordnung" sau „Pravila Komerțială". După aceea, apar și alți autori și anume: Vasile Urzescu, Dimitrie Iancu, Louis Toussaint, Theodor Ștefănescu, Constantin Petrescu (Iași), Grigore Trancu-Iași etc. Începînd din anul 1913, cînd a luat ființă prima Academie de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București, profesorul Sp. Iacobescu a publicat o lucrare de contabilitate originală, în trei volume, caracterizată prin modul științific de tratare a problemelor de contabilitate, precizînd mai ales raportul ce există între știința contabilității și fondul juridico-economic pe care se grefează întreaga materie contabilă. Din anul 1920 încep să se publice manuale și cursuri de contabilitate pentru întregul învățămînt comercial din țară de către profesorul C. G. Demetrescu, clarificînd, cu această ocazie, numeroase probleme de teorie și practică contabilă. După cel de-al doilea război mondial se trece și în țara noastră la reorganizarea contabilității pe baze socialiste. Perfecționarea continuă a tehnicii contabile potrivit progresului tehnico-științific a determinat modernizarea contabilității prin mecanizarea și automatizarea lucrărilor de contabilitate, perfecționarea formelor de contabilitate, îmbunătățirea metodologiei de calcul și de tehnică contabilă, utilizarea metodelor matematice și statistice, precum și îmbunătățirea sistemului informațional economic. În țara noastră prima lucrare de istorie a contabilității a fost elaborată de C. G. Demetrescu.

J

JETON DE PREZENȚĂ, fișa sau placa de metal, numerotată care se așază la tabloul de pontaj de la poarta întreprinderii. Pe baza acestei fișe, pontatorul stabilește prezența și absențele sau întîrzierile personalului. În capitalism, jetonul de prezență este suma de bani ce se plătește membrilor din consiliul de administrație sau de cenzori pentru participarea la ședințele consiliului.

JURNAL, registru în care operațiile economice se înregistrează în ordinea datei (cronologic) și sub forma articolelor contabile. Din punct de vedere contabil, **j.** este un registru de analiză contabilă, spre deosebire de cartea mare în care înregistrările se fac sistematizat și repartizate pe conturi. **J.** îndeplinește și o funcție administrativă în cazul în care înregistrările privesc numai un anumit element. De exemplu **j.** de casă, **j.** efectelor, **j.** mărfurilor etc. În socialism, **j.** de contabilitate este întocmit pe fișe sau pe foi volante și este folosit acum ca formă de contabilitate. **J.** american, — și *contabilitate americană.* **J.** *bilanț,* → și *contabilitate.* **J.** *de înregistrare,* folosit în întreprinderile socialiste ca formă modernă de înregistrare cronologică a operațiilor pe baza notelor de contabilitate sau a documentelor justificative. Servește și la stabilirea rulajului lunar a înregăstrărilor la întreprinderile care folosesc forma de contabilitate maestru șah. **J.** *logismografic,* → și *contabilitate logismografică.* **J.** *order,* → și *contabilitate pe jurnale.* **J.** *statmografic,* → și *contabilitate statmografică.*

K

KOCTET (Kilooctet), unitate de exprimare a capacității memoriei calculatorului electronic. Conține un număr de 1 024 byte. → și *byte ; octet.*

Î

ÎMBRĂCĂMINTE DE PROTECȚIE, totalitatea obiectelor care servesc lucrătorilor ca îmbrăcăminte și ca încălțăminte pentru apărarea sănătății, integrității lor fizice și a îmbrăcămintei lor proprii. Exemplu, șubele, cismele de cauciuc, ochelarii de protecție, mănuși de cauciuc etc. În economia socialistă, protecția muncii se bucură de o atenție deosebită din partea conducerii unităților socialiste. Procurarea î. de p. constituie o obligație a întreprinderilor, iar consumarea ei, care are loc prin uzare, constituie o cheltuială de producție și se înregistrează în contabilitate, în contul „Cheltuielile comune ale secției", „Cheltuieli generale ale întreprinderii". → și *echipament de protecție.*

ÎMPACHETARE, operație prin care se asigură folosirea mai rațională a capacității memoriei interne a calculatorului electronic, fiecărei cifre zecimale rezervîndu-se 1/2 de byte (octet). Semnul + (plus) este reprezentat prin cifra 0, adică 1100, iar semnul − (minus) prin cifra D, adică 1101.

ÎMPRUMUT, transport aritmetic negativ care apare în cazul scăderii atunci cînd diferența dintre cifre este mai mică decît zero.

ÎMPUTERNICIT, persoană care a primit dezlegare de la mandant, printr-un act autentificat, să lucreze în numele și pe contul acestuia.

ÎNCĂRCARE, operația de introducere a datelor în memoria calculatorului, de fixarea pachetului de discuri magnetice pe unitatea de discuri, în vederea prelucrării datelor existente pe disc, umplerea magaziei de alimentare a cititorului de cartele, cu cartele perforate în vederea prelucrării lor la calculator sau introducerea programului de prelucrare a datelor în memoria internă a calculatorului electronic.

ÎNCĂRCĂTOR DE BANDĂ MAGNETICĂ, dispozitiv folosit pentru alimentarea înregistratoarelor de bandă magnetică avînd capacitatea de ordinul a cîteva sute de metri de bandă. Capacitatea diferă de la un tip de unitate de bandă magnetică la altul, în funcție de volumul datelor de înregistrat pe bandă magnetică. → și *cartuș de bandă magnetică.* **Î.** *de discuri magnetice,* dispozitiv pe care se fixează pachetul de discuri magnetice amovibile în vederea prelucrării datelor înregistrate.

ÎNMATRICULARE, înscrierea în sistemul de evidență a unui obiect, a unei persoane.

ÎNMULȚIRE ÎN LUNGIME DUBLĂ, înmulțire în care la rezultat se păstrează numai cifrele corespunzătoare capacității registrului. → și *registru.* **Î.** *în lungime simplă,* înmulțire în care la rezultat se păstrează toate cifrele.

ÎNREGISTRARE 1. Consemnarea, însemnarea, notarea în scris a unui eveniment, a unui fenomen, a unui obiect, într-o structură determinată de elemente: identitate, atribut, măsura. **2.** Unitate fizică de schimb între memoriile externă și internă ale calculatorului electronic, ansamblu de caractere care pot alcătui un cuvînt sau mai multe cuvinte și care se prelucrează cu ajutorul calculatorului electronic ca un tot. **Î.** mai poartă și denumirea de articol. Pe suporturi magnetice **î.** pot fi individuale, despărțite printr-un GAP sau grupate în blocuri. Cînd un bloc conține două sau mai multe înregistrări se spune că ele sînt blocate. Blocarea **î.** prezintă avantajul că reduce numărul spațiilor libere (G.A.P.-uri) și permite folosirea completă a capacității de memorie a suporturilor magnetice. → și *G.A.P.* **Î.** *contabilă,* consemnarea unei operații economico-financiare în formularele contabile sub forma articolelor contabile, a formulelor contabile sau a conturilor. → și *articol contabil; formula contabilă.* **Î.** *contabilă cronologică,* mod de înregistrare a unei operații economico-financiare în ordinea datei cînd a avut loc efectuarea operației, servindu-se pentru aceasta de articole contabile, de formule contabile sau de orice alte forme de registre în care înregistrările se fac în ordinea datei. → și *contabilitate cronologică.* **Î.** *cu cheie,* care primește un număr numit cheie spre a servi la identificarea informației înregistrate din aria de date a înregistrării. Cheia poate avea o lungime de 0—255 biți. → și *cheia.* **Î.** *de lungime fixă,* cu număr fix de caractere, în mulțimea înregistrărilor unui fișier. **Î.** *de lungime variabilă,* cu număr variabil de caractere în mulțimea înregistrărilor unui fișier. **Î.** *de ordine,* făcută cu ajutorul conturilor în afara bilanțului (numite și conturi de ordine și de evidență sau interimare). În socialism, aceste înregistrări se fac unilateral, adică în partidă simplă. **Î.** *determinată de evenimente,* consemnarea de date avînd la bază drept criteriu de înregistrare apariția evenimentului. De exemplu: **î.** predării produselor finite la magazie etc. **Î.** *determinată de timp,* consemnare de date avînd drept criteriu de înregistrare scurgerea timpului în care a avut loc fenomenul. De exemplu: înregistrarea consumului de energie electrică pe o lună de zile. **Î.** *de umplere,* partea de înregistrare care nu se prelucrează. **Î.** *directă,* consemnarea informațiilor nemijlocit la locul unde se produce fenomenul supus observării. **Î.** poate fi făcută manual, mecanizat sau automat. **Î.** *directoare,* înregistrare ce indică primul nivel de legătură în cadrul unui program de înlănțuire a fișierelor. **Î.** *dublă,* procedeu contabil constînd din înregistrarea unei operații economice atît în debitul unui cont, cît și în creditul altui cont. Înregistrarea dublă este caracteristică contabilității în partidă dublă. → și *dubla reprezentare.* **Î.** *fără cheie* se întîlnește în informatică în cazul utilizării discurilor magnetice cînd în structura înregistrărilor pe disc nu se regăsește și cheia prin care să se identifice informația din aria de date. **Î.** *făcută prin interviu.* → și *interviu.* **Î.** *fizică,* unul, două sau mai multe articole (înregistrări) grupate într-un bloc. Dimensiunea blocului plus spațiul liber dinainte și după bloc alcătuiesc lungimea înregistrării fizice. → și *înregistrare logică.* **Î.** *în roșu,* procedeu folosit în contabilitate pentru corectarea unei sume înregistrate în plus în debitul sau creditul unui cont. Pentru aceasta se debitează sau se creditează, după caz, acel cont prin creditul sau debitul altui cont, de regulă al aceluia de la care provine diferența, scriind suma cu cerneală roșie sau, în lipsă, cu cerneală neagră, însă încadrată într-un chenar. Aceste sume, astfel scrise, au caracterul de sume negative, așa că ele se scad din acelea scrise normal cu cerneală neagră. Spre deosebire de „storno în roșu", în care formula contabilă greșită se anulează prin repetarea ei și scrierea sumelor cu cerneală roșie, deci la care înregistrarea de corectare se face la aceleași conturi, **î.** în **r.** se face la cel puțin un alt cont decît cel de la

prima formulă. **Î.** *logică*, un articol (înregistrare) într-un bloc. Mai multe **î. l.** pot alcătui o înregistrare fizică. Cînd blocul se identifică cu o singură înregistrare, atunci **î. l.** se identifică cu înregistrarea fizică. **Î.** *magnetică*, înregistrarea datelor făcută prin semne magnetice. Aceste semne se înregistrează pe oxizi magnetici de fier sau de alte metale, depuse pe material plastic, aluminiu sau alt metal nemagnetic. Suportul acoperit cu oxizi de fier se prezintă sub formă de bobine de benzi, discuri sau cartele magnetice. **Î.** *parțială*, consemnarea datelor privind numai o parte din fenomenul sau procesul studiat fie pentru că nu se poate cuprinde întregul volum de date de înregistrat, fie pentru că se face un simplu sondaj. **Î.** *pe bază de interviu* reprezintă consemnarea informațiilor obținute de la persoane cărora li se ia interviul în legătură cu analiza sistemului informațional financiar-contabil existent și proiectarea prelucrării automate a datelor. **Î.** *secvențială înlănțuită* este proprie înregistrării datelor pe discuri magnetice și constă în posibilitatea folosirii unei zone de memorie numită zonă partajată pentru mai multe fișiere. *Zonele* partajate, la rîndul lor, sînt divizate în zone elementare de dimensiuni fixe, care sînt repartizate unui anumit număr de fișiere. Exemplu:

Zone	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	starea „0" zona liberă starea „1" zona ocupată
Fișier	A_2	B_6		C_9	A_7	B_{11}	A_8	A	C	D	B	

Astfel, zonele 1, 5, 7, 8 au fost alocate fișierului A și așa mai departe. Pentru identificarea înregistrărilor aparținînd fișierului A, zonele elementare sînt puse în legătură printr-un lanț de adrese. De exemplu, zona 1 este legată de zona 5, care, la rîndul ei, este legată cu zona 7, iar zona 7 cu zona 8. La o citire secvențială a unuia dintre fișiere se furnizează numai zonele ocupate de fișierul respectiv. Alocarea zonelor unui fișier se face pe baza tabelului general de alocare, în care fiecărei zone elementare îi este repartizată o poziție binară „0" zonă liberă, „1" zona a fost alocată. Ștergerea unei înregistrări din fișier este doar o ștergere logică, nu una fizică. Exploatarea fișierului cu **i.s.i.** se face secvențial. → *și ștergere fizică a înregistrării; ștergere logică a înregistrării.* **Î.** *selectivă*, mod de înregistrare pe discuri magnetice prin care datele se pot identifica printr-o cheie ce este sinonimă cu adresa căsuței în care au fost înregistrate. Acest mod de înregistrare prezintă avantajul că accesul la date este direct, dar are dezavantajul că lipsa unor succesiuni în cheile înregistrărilor creează porțiuni de suport neocupate de înregistrări. → *și căsuță; înregistrare directă.* **Î.** *sinonimă*, înregistrare cu aceeași adresă. **Î.** *sistematică*, făcută cu respectarea concomitentă a unor reguli alcătuind un sistem. Înregistrările în conturile contabile sînt sistematice, alcătuiesc sistemul contabilității. **Î.** *unică*, principiu în prelucrarea automată integrată a datelor, care constă din consemnarea datelor privind obiectele, fenomenele urmărite o singură dată, la locul sursei și prelucrarea *a lor* după mai multe criterii. **Î.u.** permite obținerea unei game largi de informații necesare pentru diferitele niveluri ale conducerii.

ÎNREGISTRATOR AUTOMAT DE DATE ÎN TIMP, instalație cu ajutorul căreia se consemnează automat pe măsura apariției lor date privind obiecte și fenomene supuse observării.

ÎNTINDERE, diferența între cea mai mare și cea mai mică valoare pe care o poate lua o variabilă.

ÎNTÎRZIERE, proprietatea unui dispozitiv care face ca o modificare a stării sau a semnalelor de ieșire să se producă mai tîrziu în raport cu semnalele de intrare care le generează.

ÎNTREPOZIT, în capitalism, magazia instalată pe lîngă birourile vamale pentru mărfurile importate. În î. mărfurile se păstrează în bune condițiuni în schimbul unei taxe. Taxele vamale și de depozitare nu se plătesc la intrarea mărfurilor în țară și în î., ci la ridicarea lor totală sau parțială din î. Dacă marfa este reexportată, ea este scutită de taxele vamale aferente.

ÎNTREPRINDERE, unitate de bază a economiei naționale în care se organizează compartimentul financiar-contabil pentru a evidenția și controla modul cum se desfășoară activitatea economico-socială, caracterizată prin: realizarea unor obiective rezultate din planul național unic de dezvoltare economico-socială; dotată cu mijloace de producție proprietate de stat sau cooperatistă; desfășoară planificat activitatea productivă și economico-socială; oamenii muncii își exercită direct prerogativele ce decurg din calitatea lor de producători și proprietari ai mijloacelor de producție, repartiția făcîndu-se după cantitatea, calitatea și importanța socială a muncii, potrivit principiilor eticii și echității socialiste; se organizează și funcționează pe principiul autogestiunii economice. → și *funcțiunile întreprinderii*; *autogestiune economică* vol. I.

ÎNTRERUPERE, oprirea procesului rulării programului de prelucrare automată a datelor din diferite motive: eroare în program, lipsă curent electric, necesitatea introducerii de la consolă de noi parametri de prelucrare etc. **Î.** *temporară*, suspendare de scurtă durată de timp a rulării programului cu scopul de a introduce manual sau automat noi secvențe de instrucțiuni care pot fi: de corectare, de prioritate etc.

ÎNTREȚINEREA FIȘIERULUI, → și *actualizare*; *actualizarea fișierului*. **Î.** *software*, operații prin care se elimină anomaliile detectate cu ocazia rulării programelor unui sistem sau unui subsistem.

ÎNVĂȚĂMÎNT ECONOMIC, formă a învățămîntului menit să asigure cadre cu pregătire economică medie și superioară necesare economiei și culturii naționale. Dezvoltarea sensibilă a **î.e.** s-a înregistrat la începutul secolului al XX-lea, datorită dezvoltării ramurilor economice și cu deosebire extinderii comerțului, a activității financiare și contabilizării tuturor formelor de activitate. Învățămîntul mediu financiar-contabil din țara noastră are tradiții vechi, iar învățămîntul superior economic și, respectiv, cel de finanțe-contabilitate datează din 1913, cînd la București a luat ființă Academia de Înalte Studii Comerciale și Industriale. Între cele două războaie mondiale, **î.e.** din țara noastră a avut sarcina limitată de a pregăti tehnicieni îndeosebi în domeniul comerțului, contabilității și finanțelor pentru întreprinderile capitaliste. **Î.e.** superior a constituit și unul din leagănele marxismului din România, din rîndul studenților economiști s-au format însemnate nuclee socialiste și comuniste. Pe baza directivelor Partidului Comunist Român, în 1948, în țara noastră a avut loc reforma învățămîntului, inclusiv a celui economic, ale cărui conținut și profil s-au schimbat radical, fiind așezat pe baze socialiste, perfecționîndu-se continuu în anii următori, asigurîndu-se astăzi unitatea organică între învățămînt-producție-cercetare științifică. Liceele economice au astăzi o rețea largă, iar **î.e.** superior și, respectiv, cel de finanțe-contabilitate este organizat în București, Cluj, Iași, Craiova și Timișoara. → și *Academia de studii economice*, vol. I.

L

LANSAREA FABRICAȚIEI, dispoziția sau ordinul de a se începe fabricarea unui produs sau executarea unei lucrări. **L.f.** are loc după terminarea fazei de pregătire a fabricației de către serviciul planificării pe baza comenzii interne sau a planului lunar. **L.f.** se face în timp util, ținînd seama de termenul de livrare a comenzii, de lucrările de executare a pieselor, subansamblelor și ansamblelor. Planul lansat se defalcă de serviciul de programare și de urmărire a producției din secții pe ateliere și pe repere. Tot lansarea întocmește și fișa de însoțire care îndeplinește rolul de itinerar (marșrut) al lotului de piese de la prima pînă la ultima operație. La serviciul de lansare se ține un registru de evidență a lucrărilor și se întocmește și bonul de lucru și bonul de consum de materiale în care se înscriu timpul normat pentru unitate de operație tehnologică și, respectiv, cantitatea de material cerută după normă. Pe baza înscrierii timpului efectiv și, respectiv, a cantității efective de materiale eliberate, documentele devin suport pentru înregistrare contabilă.

LANȚ, mulțime a cărei elemente pot fi puse în corespondență biunivocă cu șirul numerelor naturale. **L.** *de prelucrare/tratare a datelor,* mulțimea operațiilor de prelucrare ordonată riguros secvențial la care sînt supuse datele din fișiere privind o aplicație, un subsistem sau sistemul informațional în ansamblu pentru a obține totalitatea lucrărilor sistemului informațional. → *și grafic de prelucrare a datelor.*

LEASING (Exportul dreptului de folosință), formă de închiriere a mașinilor, utilajelor, mijloacelor de transport și a altor bunuri mobiliare și imobiliare, practicată de către societățile financiare (capitaliste) care le cumpără de la producători pentru a le închiria apoi pe o perioadă anumită de timp beneficiarilor în schimbul unei chirii în prealabil stabilite. Cu alte cuvinte, **l.** este o operație de finanțare pe termen, utilizată de o organizație financiară pe bază de contract de închiriere de bunuri.

LECTOR DE CARACTERE, mașină care convertește datele dintr-o formă ce poate fi citită de om, în limbaj mașină. → *și limbaj mașină.* **L.** *de cartele,* → *și cititor de cartele.* **L.** *de bandă perforată,* dispozitiv periferic al calculatorului electronic prin care se realizează citirea și introducerea datelor în unitatea centrală în vederea prelucrării și a perforării pe bandă a rezultatelor. Dispozitivul se compune din mecanismul de perforare-citire și o unitate de comandă formată din blocul de comandă, registrul de date și mecanismul de verificare. Exemple de tipuri de lectori de bandă pentru benzi cu 2, 5, 6, 7 sau 8 canale a căror viteză de citire poate varia între 1 000—2 000 de caractere pe secundă în funcție de

regimul de lucru de start-stop cînd viteza este de cîteva ori mai mică decît în regim continuu, iar viteza de perforare a rezultatelor calculelor, de 100—300 de caractere pe secundă.

LECTURA MAGNETICĂ, sistem de citire a datelor înregistrate pe suporturi magnetice (benzi, cartele, discuri) prin intermediul capului electromagnetic de citire.

LEGĂTURĂ, grupa de instrucțiuni scrise într-un limbaj de programare prin intermediul cărora se realizează legarea a două părți din același program.

LIMBAJ, ansamblul de simboluri și reguli utilizate pentru scrierea de instrucțiuni, sub formă accesibilă, la prelucrarea automată de către calculatorul electronic. **L.** *algoritmic*, limbaj artificial destinat să exprime algoritmii de calcul din diferite domenii: tehnico-științific, economic, matematic etc. **L.** *artificial*, limbaj a cărui sintaxă a fost definită înaintea consacrării prin utilizare. **L.** *calculator.* → și *limbaj mașină*. **L.** *COBOL.* → și *COBOL*. **L.** *comun*, ansamblul de simboluri și reguli de folosire a lor, accesibil pentru două sau mai multe calculatoare. **L.** *de asamblare*, bazat pe **l.** *de programare* a unui anumit calculator electronic care folosește codurile mnemonice ale operațiilor și metodele mai convenabile de adresare. **L.** *de manipulare a băncii de date*, limbaj prin care se indică acțiunile ce trebuie realizate asupra unor date conținute în baza de date. Are două părți: 1. comenzi prin care se specifică acțiunile de realizat; 2. limbaj de desemnare prin care se indică datele asupra cărora vor acționa comenzile. **L.** *de origine*, în care a fost scris programul inițial. De obicei, un program se scrie, mai întîi, într-un **l.** evoluat (ALGOL, FORTRAN, COBOL sau PL_1) obținîndu-se un program sursă, care apoi este compilat într-un program în **l.** mașină, denumit program obiect. **L.** *de programare*, sistem de semne, cifre sau litere, cuvinte și reguli folosite într-o limbă vorbită (de obicei a țării în care a fost inventată și construită mașina de calcul) prin intermediul căruia programatorul poartă dialogul cu mașina de calcul/calculatorul electronic dîndu-i comenzi în vederea rezolvării unor probleme. Exemplu: de a scrie un text, de a efectua operații de calcul, de a atribui semnul + sau — unui rezultat al calculului efectuat etc. Astfel, pentru mașini de contabilizat de tipul „Ascota" se folosesc semnele +I, +III, +05, adică totalizatoarele numerotate cu I, III, 05 pentru a aduna sumele dirijate în aceste totalizatoare sau ca mașina să imprime semnele ◇, ∗, — etc. (adică subtotal, total, minus). În cazul mașinilor electronice de facturat (de producție românească) Felix FC-15; 16; 32; 64; 128, comenzile care se dau mașinii pentru executarea unor operații de prelucrare a datelor se exprimă prin coduri cifrice, de exemplu, 21, 25 etc., pentru a se introduce un număr în mașină și să-l imprime. Ordinul superior al codului are semnificația introducerii numerelor în mașină în vederea calculului sau a imprimării, iar ordinul inferior are semnificația categoriei de coloană (rubrică) a documentului întocmit cu mașina. Pentru operații aritmetice se folosește, de exemplu, codul 02 pentru adunare, 03 pentru scădere, 11 pentru înmulțire etc. În cazul calculatoarelor electronice, pentru efectuarea comenzilor de prelucrare a datelor se folosesc fie cuvinte întregi, fie coduri mnemonice (cuvinte scrise prescurtat). De exemplu, READ, WRITE (citește, scrie), DIVIDE, MULTIPLY, SUBSTRACT (împarte, înmulțește, scade) sau I—O, FD, prescurtări ale cuvintelor (IMPUT—OUTPUT, FILE DESCRIPTION — intrare-ieșire, descriere de fișiere), cuvinte folosite în limba engleză. Sînt cunoscute mai multe **l.** de programare, limbaje mașină, **l.** orientate pe mașină, **l.** orientate pe probleme, **l.** orientate pe sisteme etc. **L.** *evoluat*, care folosește semne, cuvinte izolate sau asociate, apropiate de limbajul vorbit. **L.** *JOVIAL*, prezentarea cuvintelor din *l. engleză* Jules's

Own Version of the International Algebraic Language, este un **l.** orientat pe proceduri, pe probleme și pe definirea problemei, folosit pentru calcule numerice, științifice și pentru prelucrarea datelor în general. Acest **l.** constituie o extindere a **l.** ALGOL orientat pe procedură. **L.** *mașină*, setul de instrucțiuni ce pot fi interpretate de mașina de calcul, exprimate în codul de lucru folosit de respectiva mașină. **L.** *natural*, a cărui sintaxă este definită pentru uzul curent al vorbirii în relația de la om la om, este mai puțin formalizat pentru sisteme om-mașină. **L.** *obiect*, în care sînt traduse enunțurile din limbajul sursă. → și *limbaj mașină*. **L.** *orientat pe calculator*, a cărui sintaxă este axată pe structura de organizare și exploatare a unui anumit calculator, sau pentru o clasă de calculatoare. → și *limbaj orientat pe mașină*. **L.** *orientat pe mașină*, limbaj care se mai numește și **l.** de asamblare. Folosește instrucțiuni care trebuie traduse, mai întîi, cu ajutorul unui compilator (program de traducere) într-un program scris în limbaj-mașină. **L.** de programare orientate pe mașină țin seama de structura limbajului mașinii și de parametrii configurației echipamentului. **L.o.** pe **m.** pot fi de două feluri: asamblor pseudocod și autocod. În cazul **l.** de asamblare pseudocod, fiecărei instrucțiuni din **l.** îi corespunde o instrucțiune-mașină, iar în cazul **l.** de asamblare autocod, unei instrucțiuni în **l.** îi corespund mai multe instrucțiuni-mașină. **L.o.** pe **m.**, în pofida faptului că sînt mai greoaie, prezintă totuși și avantaje: permit economie de timp și de memorie, oferă folosirea economicoasă a tuturor posibilităților calculatoarelor. **L.** *orientat pe probleme*, limbaj apărut ca urmare a experienței acumulate în scrierea programelor. Datorită unor greutăți întîmpinate în scrierea programelor în **l.** mașină sau a celor în **l.** orientat pe mașină, care păstrau aspecte de strictă rigiditate în respectarea unor anumite reguli de scriere a programelor, folosind doar cifrele sau anumite coduri mnemonice ce erau greu de reținut, s-a trecut la elaborarea unor **l.** care să fie cît mai apropiate de **l.** vorbit; să nu necesite cunoștințe privind codul mașinii; să fie folosite fără a ține seama de instrucțiunile unei anumite mașini de calcul; o instrucțiune scrisă în **l.** orientat pe probleme poate să corespundă la mai multe instrucțiuni în **l.** mașină. **L.o.** pe **p.** s-au dezvoltat mai ales pentru probleme din domeniul tehnico-științific (FORTRAN, ALGOL) și cele din domeniul gestiunii economice (COBOL). **L.o.** pe **p.** reduc timpul de programare la jumătate comparativ cu **l.** mașină sau chiar cele orientate pe mașină, diminuează substanțial sursele de erori, fac posibilă citirea rapidă a programelor, prin modificări corespunzătoare, asigură compatibilitatea programelor pe alte calculatoare. Ca dezavantaje, trebuie menționat faptul că programele scrise în **l.** orientat pe probleme trebuie, întîi, să fie traduse în programe obiect, scrise în limbaj mașină prin intermediul unui program de compilare. **L.** PL_1, inițialele cuvintelor din l. engleză, Programming Language/one), este un **l.** de programare cu multiple aplicații în domeniul științific și economic, conține multe elemente din convențiile și structura de codificări proprii limbajelor ALGOL, FORTRAN și COBOL. Poate manipula date numerice, serii liniare de date, fișiere etc. PL_1 permite programatorului să controleze operațiile de intrare-ieșire, transmiterea și conversia unor operații mai complexe. **L.** *procedural* (Procedure Language), limbaj de programare convenabil pentru descrierea procedurii necesare efectuării unei lucrări cu ajutorul calculatorului. Principalele avantaje ale unui **l.p.** sînt: ușurință de utilizare; aplicabilitate generală la toate calculatoarele, ușurință la traducerea în limbaj mașină. **L.** *rezultant*, în care s-a tradus programul scris în **l.** de origine. **L.** *simbolic*, de programare a calculatoarelor electronice, caracterizat prin utilizarea codurilor mnemonice în scrierea instrucțiunilor. Acest mod este propriu **l.** de asamblare. **L.** *sursă*, → și *Limbaj de programare; Limbaj orientat pe probleme; Limbaj evoluat; Limbaj COBOL; Limbaj FORTRAN*.

LIMBAJUL ASSIRIS, orientat pe mașină. Programul scris în **l.a.,** pentru a fi prelucrat este în prealabil tradus cu ajutorul unui alt program, numit asamblor ASSIRIS. Acest **l.** folosește trei tipuri de caractere: alfabetice de la A la Z și %, numerice de la 0 la 9 și speciale: blanc, +, —, ., : 9 (,). Se mai pot folosi și alte caractere, cu condiția să fie recunoscute de unitățile periferice și numai în textul unui comentariu. Cu ajutorul caracterelor s-a alcătuit o colecție de simboluri mnemonice care reprezintă — codurile operațiilor pentru instrucțiunile în **l.** — mașină, exemplu LD_4 pentru codul OA în **l.** mașină și operații destinate asamblorului în vederea obținerii unui program în **l.** mașină executabil, exemplu CSECT, pentru deschiderea unei secțiuni de control, DATA pentru generări de date, RES pentru rezervări de locații în memorie, END pentru a indica sfîrșitul unei asamblări etc. Cu ajutorul caracterelor de bază ale simbolurilor alcătuite din ele, conform regulilor de sintaxă a **l.,** se pot construi trei tipuri de instrucțiuni: instrucțiuni mașină, instrucțiuni de asamblare sau de directive și microinstrucțiuni. Un program scris în **l.** ASSIRIS este compus dintr-o secvență de instrucțiuni ASSIRIS și comentarii. Comentariile se folosesc de programator în scopul de a-și exercita un autocontrol în procesul elaborării programului sau să-l ajute la înțelegerea lui (în cazul cînd programul a fost întocmit de alt programator). Comentariile nu sînt strict necesare. Asamblorul nu le ia în seamă decît pentru a le scrie la imprimantă împreună cu instrucțiunile programului, cînd se cere. Orice instrucțiune scrisă în **l.** ASSIRIS poate avea o denumire simbolică (reprezentată printr-un simbol). Structura generală a programului scris în **l.** ASSIRIS conține segmente, module și secțiuni. → și *ALGOL*; *COBOL*.

LINIE ÎN LIMBAJUL ASSIRIS, un șir de caractere care formează unitatea de prelucrare pentru programul de asamblare. Liniile în programul ASSIRIS pot fi: **l.** care conțin instrucțiuni împreună cu etichetele respective și eventual un comentariu și **l.** care conțin numai comentariu. **L.** care conțin instrucțiuni se compun din maximum patru zone: zona de etichetă, zona de comandă, zona de argument și zone de comentariu.

LITERAL, simbol în programul sursă, reprezentînd o dată sau o referință de dată, ce nu este modificat în procesul prelucrării.

LISTA, model de prezentare a informațiilor utilizatorului (beneficiarului de informații), care presupune: o structură determinată de informații, unul sau mai multe criterii de grupare a datelor, o ordine de succesiune, data grupării informațiilor în cadrul listei etc. **L.** *de control*, lucrarea întocmită la tabulator sau la calculatorul electronic, în care este reprodus conținutul de date din cartele perforate, în scopul verificării preluării corecte a datelor de pe documentele sursă, pe cartele și a preluării în calcul a tuturor datelor. **L.** *de furajare*, document în care se consemnează de către șeful de brigadă zootehnic, cantitatea de furaje și de materiale consumate de o categorie de animale cu specificarea numărului de capete furajate zilnic. La finele perioadei se totalizează, pe feluri, cantitățile de furaje și materiale consumate, precum și numărul de unități nutritive consumate în total și pe cap/zi. **L.** *de inventar*, situația întocmită de comisia de inventariere și în care se înscriu: denumirea, cantitatea, calitatea și valoarea fiecărui obiect inventariat. Se întocmesc **l.** de **i.** și pentru unele mijloace, ca de exemplu: materialele aflate pe drum, materialele spre păstrare, materialele primite sau date spre prelucrare la terți, produsele și mărfurile expediate dar neîncasate, mijloacele fixe închiriate etc. **L.** de **i.** servesc la stabilirea rezultatelor inventarierii, la verificarea gestiunilor și la punerea de acord a datelor contabilității cu cele reale ale inventarului. **L.** de **i.** se semnează de membrii comisiei de inventariere și de gestionarii respectivi. **L.** de **i.** *a mijloacelor fixe*, document întocmit pentru obiectele care se

dau în primire responsabililor pe locuri de producție (loturi, echipe etc.). **L.** *de plată* (de avans chenzinal), document întocmit cu ocazia achitării avansului chenzinal din retribuția cuvenită muncitorilor și personalului tehnic-administrativ pentru prima jumătate de lună. În listă se înscriu numele lucrătorilor și suma ce i se cuvine fiecăruia. După întocmire, **l.** se verifică apoi cu viza controlului preventiv și aprobarea directorului, se trimite la casierie pentru achitare, după care se înaintează serviciului contabilității pentru înregistrare. → și *lista de avans chenzinal*. **L.** *de prețuri*, extrase din cataloage de prețuri pentru materialele cu întrebuințare curentă și folosite în întreprinderile economice. **L.** de p. se întocmesc și de întreprinderile industriale pentru a le servi la antecalcularea costului de produs. Cu aceste prețuri planificate se decontează și secțiile de producție între ele. În aceste **l.** sînt stabilite prețurile planificate pentru consumurile de materiale, de semifabricate, combustibil și energie electrică etc. care au loc în fiecare secție, precum și retribuțiile reale, nu planificate. Planificarea costului este făcută pentru fiecare secție pe articole de calculație.

LISTARE, operație de întocmire automată a listei, cu ajutorul calculatorului electronic, privind rezultatele prelucrării datelor.

LIVRARE, expediere sau predare de mărfuri de către furnizor, cumpărătorului. **L.** de mărfuri în economia socialistă se face planificat, pe bază de contracte economice sau comenzi, fie direct, fie prin intermediul bazelor de aprovizionare și desfacere etc. ◇ **L. producției,** eliberarea produselor finite din depozitul întreprinderii producătoare și expedierea lor întreprinderii cumpărătoare sau predarea produselor finite din depozit altor sectoare de activitate din cadrul aceleiași întreprinderi. Livrările către alte unități economice pot fi *peste plafon*, pentru care se întocmesc facturi iar contravaloarea lor se încasează prin bancă, și *sub plafon*, a căror valoare este sub 500 de lei și se încasează prin ramburs sau prin casieria întreprinderii în numerar. În categoria **l.** se cuprind și lucrările executate și serviciile prestate către terți, care pot fi sau nu prevăzute în planul de producție-marfă al întreprinderii. Operațiile de **l.** se desfășoară în întreprinderile industriale pe baza unui plan care se întocmește în temeiul contractelor economice încheiate cu beneficiarii și se include în planul financiar al întreprinderii.

LOCAȚIE DIN MEMORIE, grup de poziții binare (celulă) din memoria calculatorului electronic, căruia i se atribuie un număr de ordine numit adresa **l.** pentru a putea fi identificată. La calculatorul electronic de producție românească, Felix C 256, o locație conține o poziție binară (în realitate mai există și a doua poziție binară), ce cuprinde bitul de paritate, care însă este nesemnificativă pentru programare.

LOGICĂ FORMALĂ, studiul structurii și formelor raționamentelor adevărate fără a ține seama de sensul termenilor folosiți. Prelucrarea automată a datelor se bazează pe logică formală, toate problemele care urmează a fi rezolvate cu ajutorul calculatorului trebuie supuse în prealabil unei formalizări logice. **L.** *matematică*, știința care are ca obiect studiul formelor propoziționale, a legilor ce stau la baza raționamentului cu acestea, precum și elaborarea metodelor prin care se realizează acest studiu. În prelucrarea automată a datelor **l.n.**și logica formală își au un teren larg de aplicare. **L.** *simbolică*, disciplină în care raționamentele și operațiile sînt reprezentate cu ajutorul unui limbaj artificial pentru a evita ambiguitățile și nepotrivirile proprii limbajelor naturale. În prelucrarea automată a datelor este larg întrebuințată.

LOZURI ÎN PLIC ÎN DEPOZIT, cont în afara bilanțului, în cadrul Loto-Pronosport care se debitează cu prețul de vînzare al **l.** intrate în depozitul de

expediție al secției anexe de producție și se creditează cu același preț **l.** în plic, predate mandatarului pentru aprovizionarea organelor de vînzare.

LUCRU ÎN LUNGIME DUBLĂ DE CUVÎNT, tehnică de prelucrare automată a datelor folosind pentru reprezentarea fiecărui operand o lungime de două cuvinte-calculator. Se practică pentru a asigura o mai mare exactitate și precizie în reprezentarea datelor în procesul prelucrării automate. **L.** în **l.** *simplă de cuvînt*, tehnică de prelucrare automată a datelor folosind pentru reprezentarea fiecărui operand o lungime de cuvînt-calculator. **L.** în **l.** *triplă de cuvînt*, tehnică de prelucrare automată a datelor folosind pentru reprezentarea fiecărui operand o lungime de trei cuvinte-calculator. Se practică pentru a asigura o mai mare exactitate și precizie în reprezentarea datelor în procesul prelucrării automate.

LUNGIMEA CUVÎNTULUI 1. Numărul de caractere sau cifre binare din care este alcătuit cuvîntul respectiv. 2. Măsură a cuvîntului dată de numărul de caractere sau de poziții binare care alcătuiește acel cuvînt. Stabilirea **l.c.** are importanță pentru dimensionarea capacității de memorie internă sau externă a calculatorului electronic. **L.c.** poate fi fixă sau variabilă. → și *cuvînt*. **L.** *registrului*, capacitatea de memorie a unui registru, exprimată prin număr de celule binare rezervate registrului respectiv.

M

MACAZ, instrucțiune prin care se realizează dirijarea executării programului în continuare, spre o anumită rutină de program din mai multe posibile, în funcție de prezența îndeplinirii sau neîndeplinirii unei condiții.

MACHETA DE PERFORARE A CARTELELOR, model de organizare a datelor în cîmpul cartelei. Coloanele cartelei sînt grupate în cîmpuri de dimensiuni variate, în funcție de numărul de semne cu care se scriu datele ce urmează a fi transpuse pe cartele. Numărul cîmpurilor depinde de numărul coloanelor pe care le are cartela și numărul nomenclaturilor de date ce urmează a fi transpuse pe cartele. În elaborarea **m.** de **p.** a **c.** este necesar să se țină seama de următoarele principii: numărul de coloane al cartelelor; selecționarea nomenclaturilor de date strict necesare supuse prelucrării, cartelele perforate după o machetă să fie folosite cel puțin pentru întocmirea a două-trei lucrări din sistemul informațional; dimensiunea cîmpurilor machetei de cartelă să permită perforarea datelor cu număr maxim de semne; ordinea de succesiune a cîmpurilor rezervate pentru nomenclaturi să fie în concordanță cu ordinea de succesiune a nomenclaturilor de date din documentele de intrare (primare) din care urmează să se transpună datele pe cartele. → și *cartela perforată.*

MACROASAMBLOR, program asamblor, prin intermediul căruia se prelucrează microinstrucțiunile. → și *program asamblor.*

MACROECONOMIA ȘI CONTABILITATEA, sfera de aplicație a obiectului contabilității s-a extins de la unitate socialistă la nivelul ramurilor și pe ansamblul economiei naționale în condițiile sistemului relațiilor de producție socialiste. Astfel, s-a elaborat și fundamentat teoretic existența obiectului contabilității la nivel macroeconomic și s-au stabilit procedee ale metodei pentru realizarea lui (prin operația de centralizare). Ca urmare, datele contabilității sînt finalizate în lucrările de sinteză contabilă, ca de exemplu, bilanțul și anexele la bilanț etc.

MACROGENERATOR, program pentru calculator electronic cu ajutorul căruia se substituie fiecare macroinstrucțiune a limbajului sursă printr-o secvență determinată de instrucțiuni.

MACROINFORMATICA, aplicarea posibilităților informaticii la nivelul general de sinteză menită să asigure realizarea obiectivelor corespunzătoare acestui nivel.

MAESTRU-ȘAH, → și *contabilitate' maestru-șah.*

MAGAZIA DE ALIMENTARE, dispozitiv dintr-un echipament de intrare a datelor care foloseşte ca suport cartele perforate, în care sînt introduse cartelele în vederea perforării sau a citirii pentru prelucrare. → şi *cititor de cartele; perforator de cartele; maşina de verificat cartele perforate.* **M.** *de recepţie.* Dispozitiv dintr-un echipament de intrare a datelor care foloseşte ca suport cartele perforate, în care sînt depuse cartelele în urma prelucrării. → şi *cititor de cartele; sortator perforator; de cartele.*

MAGAZIN GENERAL, → şi *doc; întrepozit; magazin universal.* **M.** *universal,* unitate economică de comerţ ce dispune de numeroase secţii şi raioane în care se desfac sortimente variate de mărfuri de larg consum.

MAGAZINAJ, taxa percepută de C.F.R. şi vamă pentru mărfurile care nu au fost ridicate din magazie în termenul reglementar. Taxa se calculează pe greutate şi pe număr de zile.

MAGAZINER, responsabilul unei magazii sau unui depozit. În practică se spune uneori greşit „magazioner".

MANAGEMENT, ştiinţa aplicată şi, în acelaşi timp, arta care are ca obiect luarea deciziilor şi conducerea întreprinderii. **M.** este privit şi ca funcţie şi ca instituţie. În primul caz, sfera de sarcini ale **m.** devine obiect al cercetării referitoare la conducerea întreprinderii, iar în al doilea caz, el se referă la manageri, adică la persoanele cărora le revin sarcinile de cercetare a managementului.

MANIPULAREA INFORMAŢIEI, mînuirea (vehicularea) informaţiilor aflate pe suportul de informaţii, în cadrul biroului, serviciului sau între birouri, servicii, de către beneficiarii de informaţii în scopul colectării, transmiterii, prelucrării şi al valorificării informaţiei în procesul cunoaşterii, adoptării deciziei şi al organizării sistemului de evidenţă.

MANTISĂ, partea fracţionară (pozitivă) a logaritmului unui număr.

MARCA, un număr de caractere grupate după anumite criterii, care se atribuie unei nomenclaturi a sistemului informaţional economic, cel mai frecvent numelui şi prenumelui lucrătorului, în scopul sporirii operativităţii prelucrării datelor şi a economiei de spaţiu, de suport de memorie.

MARCAREA PREŢURILOR, procedeu de a nota preţul minim de vînzare sau costul prin semne convenţionale, folosit în capitalism de către micii negustori pentru a şti limita pînă la care pot să scadă preţul de vînzare al mărfii, în special cînd se practică metoda vînzării prin tocmeală la preţ; (în capitalism) **m.p.** se face printr-un cifru secret folosind pentru aceasta litere sau chiar cifre cu o anumită semnificaţie. De exemplu, se ia cuvîntul „providenţa" care este format din 10 litere şi se notează fiecare literă cu cîte o cifră de la 1 la 10, începînd de la prima literă astfel: p = 1; o = 3 etc. În acest caz, preţul 234 se va nota: rov.

MARCĂ DE COMERŢ, semn distinctiv ales de comercianţi (în special de marile magazine) pentru a se deosebi mărfurile vîndute în magazinele lor. De obicei, marca de comerţ se indică pe ambalajul mărfii vîndute. **M.** de **c.** este ocrotită de lege.

MARCĂ DE FABRICĂ, semn distinctiv aplicat de un producător pe produsele sau lucrările efectuate pentru a se deosebi de produsele sau lucrările similare sau identice ale altor producători; are efect favorabil asupra îmbunătăţirii calităţii produselor, a executării lucrărilor etc. **M.** de **f.** este o amprentă a autorului produsului, un buletin

de identitate al mărfii. În toate țările **m.** de **f.** sînt protejate prin lege. Una din funcțiile de bază ale **m.** de **f.** o constituie valorificarea produselor deoarece o marcă bine apreciată domină piața, asigură stabilitatea prețurilor și rezistă cu succes altor produse concurente. În acest fel, **m.** de **f.** asigură locul prim pe piața externă acelui producător care dispune de o marcă cu renume mondial. Ea este semnalizatorul dinamic al calității mărfii contribuind astfel la desfacerea mai largă a produselor. În practică se folosesc **m.** de **f.** prezentate prin cuvinte (care să reprezinte numele produsului), desene, fotografii etc. În R.S. România, **m.** de **f.** se înregistrează la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci.

MARFĂ, produs al muncii, care, în primul rînd, satisface o nevoie omenească (este util) și, în al doilea rînd, este destinat schimbului și nu pentru consumație proprie. Valoarea **m.** este creată de muncă în procesul de producție, dar ea se poate manifesta numai prin compararea unei mărfi cu alta în procesul schimbului, adică prin valoarea de schimb. Contabilitatea mărfurilor se ține cu ajutorul conturilor din grupa „Mărfuri", conturi de activ. **M.** *din fondul centralizat,* produs alimentar și de larg consum care se distribuie planificat de la întreprinderile de producție de stat pe bază de plan. **M.** *din fondul necentralizat,* produs neplanificat și achiziționat de la întreprinderile de producție locale, ale cooperativelor meșteșugărești și de la producătorii individuali. **M.** *greu vandabilă,* marfă sezonieră demodată, degradată, dezasortată, desperecheată, cupoane etc. care nu se mai poate vinde la prețurile stabilite pentru **m.** bune. → și *reducerea prețurilor la mărfurile greu vandabile Vol. I.*

MARGINAL COSTING, variantă a metodei de calculație a costului „direct-costing", constînd în gruparea cheltuielilor de producție în funcție de raportul lor față de modificarea volumului producției. Sub acest aspect se disting: cheltuieli care se modifică proporțional, degresiv, progresiv sau rămîn fixe în raport cu volumul producției. Pentru cheltuielile care se modifică proporțional, factorul de modificare este 1, pentru cheltuielile fixe este 0, pentru cele degresive între 0 și 1, iar pentru cele progresive factorul de modificare indică valori peste 1. S-a constatat însă că factorul de modificare a cheltuielilor privește numai o anumită perioadă din activitatea întreprinderii și nu este caracteristic fiecărui produs. Din această cauză, metoda de calcul a costului pe baza acestor costuri necesită serioase îmbunătățiri.

MARKET RESEARCH, cercetarea pieței, studiul conjunctural al pieței în vederea stabilirii strategiei și tacticii de vînzare.

MARKET SEGMENT, segment de piață sau piața parțială, determinată de considerente regionale, demografice, psihologice și sociologice.

MARKETING, ansamblul tuturor activităților comerciale care, pornind de la cunoașterea consumatorilor, tinde să orienteze produsele actuale și cele noi spre piața acestora. Se mai înțelege prin marketing și: studiul cererii, desfacerea sau planificarea desfacerii, a face piața. Marketingul constă de fapt în efortul depus de întreprindere în domeniul activității de producție și desfacere de a orienta aceste activități potrivit posibilităților optime, sincronizarea producției, a studiului pieței și organizării producției și a tuturor factorilor care concură la realizarea producției și desfacerea ei. În acest scop, marketingul are ca preocupări: sondarea și identificarea nevoilor de consum, pregătirea în această direcție a viitoarelor produse, stabilirea unei politici adecvate a prețurilor, pregătirea pieței prin publicitate și a organelor de desfacere a produselor, lansarea lor și organizarea vînzării, eficiența economică a măsurilor luate etc., bazîndu-se pe un sistem informațional modern și în special pe informațiile furnizate de sistemul contabilității.

MARŞRUT, → şi *fişa de însoţire.*

MASCA, cuvînt-maşină prin care se realizează înlăturarea, reţinerea totală sau parţială a cuvintelor prelucrate.

MAŞINĂ, sistem tehnic, alcătuit din dispozitive (subansamble), diferite elemente, piese, instalaţii etc. riguros determinate şi condiţionate între ele, acţionate de forţă musculară sau motoare, destinat pentru transformarea unei energii în alta, a unei forme de energie în lucru mecanic util. etc. **M.** *analogică electronică,* destinată pentru calcule, caracterizată prin aceea că valorile tuturor mărimilor matematice abstracte sînt reprezentate prin mărimi fizice concrete care pot varia continuu ca valoare. Calculele efectuate cu **m.a.e.** prezintă, în genere, rezultate cu erori de ± 10%. Ultimele modele de calculatoare electronice analogice au la baza construcţiei lor următoarele principii: modularitatea, adică fracţionarea funcţională a construcţiei lor interne; compatibilitate, adică perfecţionarea „logicii" lor, permiţînd unor maşini de capacităţi diferite de a urma acelaşi proces de prelucrare şi, deci, de a executa programe derivate direct unele din altele; simultaneitatea diferitelor operaţii, executate de aceleaşi organe, în aşa fel încît elementele componente ale părţii centrale efectuează, în acelaşi timp, mai multe prelucrări pe fişiere distincte, fără a respecta cronologia lor, sporind astfel randamentul maşinii. Aceste **m.** fac posibilă prelucrarea datelor la distanţă şi transmiterea tot la distanţă a rezultatelor prelucrării. Pentru aceasta este însă necesară conlucrarea a două calculatoare electronice distincte în spaţiu. **M.** *cu cartele perforate,* care percepe datele şi le prelucrează sub formă de perforaţii realizate pe cartele de dimensiuni standard. Face parte din categoria **M.** cu introducerea automată a datelor. Prelucrarea datelor se realizează în mai multe faze cărora le corespund anumite **m**: a) **m.** *auxiliare;* b) **m.** *de bază* şi c) **m.** *cu destinaţie specială.* Cu ajutorul **m.** auxiliare se perforează şi se controlează exactitatea perforării cartelelor; cu cele de bază se sortează şi se efectuează calculele, iar cu cele cu destinaţie specială se perforează cartelele-total, se reproduc cartelele, se interclasează, se interpretează etc. **M.** *cu cartele perforate alfanumerică,* percepe şi prelucrează datele alfanumerice transpuse pe cartele sub formă de perforaţii. **M.** *cu cartele perforate cifrică* percepe şi prelucrează datele cifrice transpuse pe cartele sub formă de perforaţii. **M.** *de adresat,* folosită pentru imprimarea automată a adreselor sau a unor texte. În prealabil, adresele sau textele sînt ştanţate pe plăci metalice; acestea sînt prinse apoi în dispozitive speciale, care permit imprimarea conţinutului ştanţat pe hîrtie. **M.** *de adunat,* la care se efectuează în special operaţii de adunare şi de scădere. La această maşină, rezultatele se imprimă pe benzi de hîrtie. Ele pot fi acţionate manual sau electric; cu ajutorul **m.** de **a.** se pot executa şi operaţii de înmulţire prin repetarea adunării unui număr, precum şi operaţii de împărţire prin înmulţirea numărului invers al împărţitorului, ceea ce presupune însă existenţa unei tabele cu numere inverse. **M.** de **a.** moderne redau rezultatele în scris ale operaţiilor efectuate. În ultimul timp s-au construit **m.** de calculat pentru cele 4 operaţii aritmetice, bazate pe sistemul **m.** de **a.** Părţile componente ale unei **m.** de **a.** sînt: mecanismul de introducere a datelor; mecanismul de calcul (totalizatorul); mecanismul de imprimare şi mecanismul de acţionare (manual sau electric); tastele funcţionale. **M.** *de adunat electrică,* cu ajutorul căreia se pot efectua operaţii aritmetice de adunare şi scădere, acţionate cu ajutorul unui motor electric. **M.** *de adunat manuală,* cu ajutorul căreia se pot efectua operaţii aritmetice de adunare şi scădere. Prin adunare repetată se pot efectua şi înmulţiri, iar prin scăderi repetate se pot efectua şi împărţiri. **M.** este acţionată prin intermediul unei manete, cu ajutorul forţei musculare. **M.** *de adunat „Mureş",* de fabricaţie românească. Principiul de funcţionare a tastelor unificate constă în aceea că: pentru adunare se culege la tastatura cifrică un număr şi apoi se acţionează tasta cu + şi ◇, iar pentru subtotal

se acționează tasta fără ca în prealabil să se fi cules un număr. Cea de-a doua tastă unificată servește la introducerea numerelor cu semnul „—" și la obținerea de total. **M.** *de bază*, care execută un grup de operații de prelucrare a datelor complet automat, pe baza unui program. Ca **m.** de **b.** sînt socotite: **m.** de sortat (sortatoarele) și **m.** de tabulat (tabulatoarele), din setul mașinilor mecanografice. **M.** *de birou*, cu ajutorul cărora se pot efectua operații de calcul aritmetic, precum și o serie de operații de birou, cum ar fi: scrierea literelor, cifrelor etc. Sînt considerate **m.** de **b.**: **m.** de adunat, **m.** de scris, casele înregistratoare, dictafoanele etc. **M.** *de calculat*, cu ajutorul cărora se pot executa cele 4 operații aritmetice. În ultimele decenii au apărut și s-au dezvoltat **m.** de **c.** de diferite tipuri și dimensiuni, ca de exemplu: **m.** de **c.** cu acționare manuală (cu pîrghii sau cu taste), **m.** cu acționare electrică simple, semiautomate și automate, **m.** mici de birou etc. Unele **m.** imprimă pe bandă și rezultatele operațiilor efectuate. În ultimii 2—3 ani, locul acestor mașini l-au ocupat irevocabil minicalculatoarele de diferite tipuri. **M.** *de calculat automată* execută automat operațiile de calcul, fără intervenția operatorului uman, imediat după introducerea datelor și declanșarea funcției respective de calcul (exemplu, înmulțire, împărțire etc.). Ea poate avea tastatură completă sau redusă. **M.** *de calculat cu tastatura completă*, prevăzută cu mai multe taste pentru fiecare cifră a sistemului zecimal de numerație, dînd posibilitatea fixării simultane a unor numere alcătuite din mai multe ordine cu aceeași semnificație. → și *mașini de calculat electrice*. **M.** *de calculat cu tastatura redusă*, prevăzută cu un număr de 10 taste pentru cifrele de la 0—9. Pentru a introduce în **m.** un număr, se tastează cifră cu cifră respectivul număr dat în vederea preluării în mașină. **M.** *de calculat electrică*, cu ajutorul căreia se efectuează cu randament mare, semiautomat sau automat, operațiile de adunare, scădere, înmulțire și împărțire. Lucrează fără program dinainte stabilit sau înregistrat. Poate fi: electrică sau electronică; cele electrice pot fi semiautomate sau automate. Cele semiautomate efectuează automat numai împărțirea, iar cele automate efectuează și înmulțirea. **M.** *de calculat electronică*, caracterizată prin aceea că o parte din elementele de construcție mecanice (roți cifrice de calcul, roți intermediare, discuri, pîrghii etc.) au fost înlocuite cu elemente electronice de calcul cu rapiditate mare în executarea calculelor (de ordinul milisecundelor) în funcție de îndeminarea operatorului uman; cu posibilități de efectuare a calculelor mai complexe comparativ cu **m.** de calculat electrice; sînt silențioase datorită absenței pieselor mecanice din dispozitivul de calcul; rezultatele calculelor pot fi afișate pe ecran (tub catodic), imprimate sau perforate pe bandă de hîrtie, imprimate pe benzi magnetice. Pentru introducerea datelor, în vederea prelucrării lor, **m.** sînt prevăzute cu tastatura redusă, formată din 10 taste, de la 0 la 9. Dispozitivul electronic de calcul al **m.** constă din registre. De obicei aceste **m.** sînt înzestrate cu registre de lucru și două-trei registre pentru păstrarea rezultatelor intermediare. → și *registru*. **M.** *de calculat electronică cu virgula fixă*, prevăzută cu un punct fix pentru virgulă zecimală, indiferent dacă numărul este format din 2, 3 sau 4 zecimale. Virgula apare permanent numai după două zecimale. **M.** *de calculat electronică cu virgula mobilă*, în a cărei memorie figurează un număr de biți, pentru înregistrarea caracteristicii numărului care indică poziția virgulei zecimale. **M.** *de calculat electronică Felix CE* 32, de producție românească, similară mașinei Felix CE 30, din punct de vedere constructiv și funcțional, cu deosebirea că este prevăzută cu o rutină de program prin care se poate efectua extragerea rădăcinii pătrate, în care scop este dotată cu o tastă în plus pentru declanșarea comenzii respective. **M.** *de calculat electronică Felix CE* 30, cu ajutorul căreia se pot executa cele 4 operații aritmetice. Felix CE 30 este de fabricație românească, complet tranzistorizată. Are dispozitivul de calcul format din 5 registre, fiecare cu capacitate de 13 ordine. Registrul 1 este registrul de lucru, prin care trec toate datele introduse în vederea calculelor și a rezultatelor acestora. Pe măsura introducerii de noi date, precum și a celor rezultate din calcule, sînt deplasate succesiv în registrul 2, apoi în 3,4. Conținutul primelor 4 registre

este afișat pe ecran; el servește pentru păstrarea constantei sau rezultatului intermediar necesar pentru alte calcule. Datele se culeg în vederea introducerii în **m.** cu ajutorul unei tastaturi zecimale reduse (0—9), o tastă pentru virgula zecimală, tastă pentru declanșarea introducerii datelor în registrul de lucru, tastă plus (+), prin acționarea căreia se comandă operația aritmetică de adunare, tastă minus (—), pentru operații de scădere, tastă de repetare, tastă de schimbare a semnului, tastă de memorare etc. **M.** *de calculat manuală cu pirghii*, inventată în 1874 de către V.T. Odner și construită după principiul discului cu un număr variabil de dinți. Este cunoscută sub numele de *Aritmometru*. **M.** se compune din mecanisme: de fixare a datelor, de calcul, de transport și de acționare. La rîndul său, mecanismul de fixare a datelor este alcătuit din pirghii pentru fixarea datelor (numărul de pirghii determină capacitatea de calcul), tabloul de fixare a datelor, *pirghia* sau *placa* de anulare a datelor fixate; mecanismul de calcul constă din contorul de rezultate compus din 13 ordine de mărime și contorul de turații compus din 8 ordine; pirghii de anulare a numerelor din cele două contoare, cheia contorului de turații pentru efectuarea turațiilor pozitive sau negative, butonul de retransmitere a numerelor din contorul de rezultate în mecanismul de fixare și virgula mobilă folosită pentru despărțirea numerelor întregi de cele zecimale; mecanismul de transport constă dintr-o pirghie cu ajutorul căreia mecanismul de calcul (*carul mașinii*) este deplasat la dreapta sau la stînga, treptat cu cîte un ordin, și mecanismul de acționare, compus dintr-o manivelă care se poate roti în ambele sensuri avînd semnificația turațiilor pozitive cînd rotirea se face în sensul înainte, și invers avînd semnificația turațiilor negative. **M.** *de contabilizat*, care, prin construcția sa, este destinată efectuării lucrărilor de contabilitate analitică și sintetică. În acest scop, mașina este înzestrată cu un car contabil mobil care se deplasează din coloană în coloană a modelului de lucrare de contabilitate. Pentru a efectua simultan evidența cronologică și cea analitică sau sintetică, carul **m.** este prevăzut cu mecanismul de introducere a jurnalelor, precum și cu mecanismul de introducere a fișelor contabile analitice sau sintetice cu posibilitatea de eliminare automată a acestora pe măsura efectuării înregistrărilor programate. Pentru efectuarea calculelor, **m.** de **c.** sînt prevăzute cu un număr de totalizatoare care variază în funcție de natura sau gradul de complexitate a lucrărilor contabile. Totalizatoarele pot fi fixe sau mobile. O parte din totalizatoare sînt destinate stabilirii soldurilor. Executarea lucrărilor de contabilitate la aceste **m.** se realizează conform unui program întocmit și fixat în bara de comandă, realizat în limbaj-mașină cu ajutorul călăreților. **M.** de **c.** pot efectua înregistrări de text, reprezentînd explicații la înregistrările contabile și calcule de adunări și scăderi. **M.** de **c.** moderne sînt prevăzute cu dispozitive electronice pentru efectuarea operațiilor aritmetice de înmulțire. **M.** *de contabilizat complexă* cuprinde un mare număr de totalizatoare avînd carul lung de 62 cm. Numărul totalizatoarelor fixe este de 2—55. În cazul **m.** cu totalizatoare amovibile, numărul lor ajunge pînă la 250. Accesul la totalizatoare se poate realiza parțial de la tastatură și integral prin program. **M.** sînt destinate pentru întocmirea lucrărilor de contabilitate cu multe coloane: fiecare coloană este rezervată unui indicator care poate avea un algoritm de calcul redus la o operație de cumulare pe coloană (pe verticală) sau din coloană în coloană (pe orizontală); operații de diferență pe verticală sau orizontală, operații de înmulțire între conținutul a două coloane (înmulțirea se poate realiza numai dacă **m.** clasică de contabilizat este înzestrată cu un dispozitiv de înmulțire). **M.** de **c.c.** prin programare pot efectua calcule fără ca rezultatele lor să fie imprimate, păstrîndu-se în conținutul totalizatoarelor pînă cînd este nevoie să fie redat pe modelul de lucrare într-un anumit loc și într-o anumită coloană. Prin aceasta, ele dovedesc elasticitate în exploatare. Limitele de exploatare constituie: dimensiunea carului, care nu permite să se realizeze lucrări de dimensiuni mai mari decît lungimea carului și numărul de totalizatoare. Randamentul acestor **m.** este de 2—3 ori mai mare decît în condițiile efectuării lucrărilor manual-mintal. Unitățile economice din țara noastră sînt dotate cu **m.**

de **c.** simple şi complexe de tipul Ascota 170, cu maşini de scris, Asceta 171 fără maşină de scris şi Ascota 070 **m.** de **c.** electronice. **M.** *de contabilizat simplă*, evoluată din **m.** de adunat prin perfecţionarea şi dotarea cu car săritor şi cu 1—2 totalizatoare din care unul soldator (pentru calculul soldurilor). Carul **m.** este prevăzut şi cu o bară de comandă prin care se pot programa o parte din operaţiile de calcul, scrierea rezultatelor calculelor, avans de rînd, retur de car, oprire şi pornire de car, oprire în coloană în vederea efectuării automate a operaţiilor. **M.** are multiple întrebuinţări în lucrările de contabilitate cu un număr redus de coloane care nu necesită decît operaţii de adunare şi scădere. Ea poate fi cuplată cu dispozitive de perforat benzi de hîrtie. **M.** *de control al cartelelor perforate*, cu ajutorul căreia se identifică orice perforare greşită a cartelelor, orice lipsă de perforare, perforare deplasată, perforare dublă etc. Operaţia de control este premergătoare prelucrării datelor din cartele şi constă în confruntarea pe cale electrică a cifrei perforate în coloana cartelei cu cifra culeasă din documentul primar pe tastatura maşinii. Controlul cifrelor perforate se face coloană cu coloană, în timp ce cartela se deplasează de la dreapta la stînga sub mecanismul de control. Cartelele greşit perforate constatate la control, însoţite de documentele primare, se dau la refăcut, perforîndu-se din nou corect toate cartelele. **M.** *de control al perforării cartelelor biperiodică* realizează procesul de control în doi timpi: în primul timp se culeg datele la tastatura **m.** din documentul primar ca la perforarea iniţială, iar în timpul doi se face controlul propriu-zis al perforării. În caz de neconcordanţă, **m.** semnalează eroare. **M.** *de control al perforării cartelelor monoperiodică* realizează controlul perforării cartelelor coloană cu coloană pe măsura citirii datelor din documentul primar. În caz că nu există concordanţă, maşina semnalează eroarea. **M.** *de facturat electronică Felix FC 15*, complet tranzistorizată, de fabricaţie românească. **M.** este destinată în principal pentru întocmirea facturilor şi a altor lucrări similare. Se compune din **m.** de scris, panoul cu taste program şi selectoare, bara cu călăreţi de contact, procesorul, tastatura zecimală redusă, perforator de bandă de hîrtie (la cererea clientului) cu sau fără car contabil. Cînd este înzestrată cu car contabil, care poate fi de 32, 42, 51 cm lungime, **m.** devin maşină de contabilizat-facturat. Maşina de scris este folosită pentru introducerea datelor în vederea prelucrării şi extragerii rezultatelor prelucrării, precum şi ca maşină de scris electrică obişnuită. Panoul cu taste program cuprinde 10 taste program şi 6 taste selectoare amplasate în partea de jos a **m.** de scris. Tastele program sînt prevăzute să pună în funcţiune una sau mai multe linii program; ele pot funcţiona simultan cu taste selectoare. Tastele program nu pot funcţiona decît una cîte una, nu şi simultan. Bara cu călăreţi de contact cuprinde 12 rînduri cu 180 de diviziuni în care se notează călăreţii de contact. Legătura între tastele program (1—10) şi cele 7 valori ale călăreţilor se realizează prin construcţia **m.**, iar între liniile program (A—T) şi tastele program, prin tabloul program. Procesorul cuprinde: memoria, tabloul de conexiuni, selectorii şi liniile program S.D.Z. Memoria este formată din 576 inele de ferită şi este organizată în 3 registre de lucru: registrul activ (Ra); registrul pasiv (Rp) şi registrul pentru înmulţire (Km) şi 9 memorii de acumulare, avînd capacitate de cîte 12 cifre (ordine). Introducerea datelor, prelucrarea lor şi redarea rezultatelor calculelor se fac cu ajutorul registrului activ (Ra), denumit şi registrul de lucru. Există posibilitatea, din punctul de vedere al calculului, să se schimbe funcţiile între registrul Ra şi Rp. Panoul program cuprinde 896 borne duble care se conectează cu ajutorul fişelor, în vederea executării automate a majorităţii comenzilor ce intervin în întocmirea unei lucrări de calcul contabil. În total pot fi realizate automat 165 paşi program care sînt grupaţi în cele 18 linii program. Tastatura zecimală redusă ajută la poziţionarea numerelor introduse în **m.** în funcţie de numărul de ordine al virgulei şi anularea unor date culese greşit pe tastatură înainte de a fi introduse în procesorul maşinii. Fără tastatura zecimală redusă, **m.** funcţionează cu un randament scăzut. Perforatorul de bandă permite obţinerea benzii perforate ca produs secundar în procesul întocmirii documentelor primare sau al lucrărilor de contabilitate. Se pot perfora benzi cu 5, 6, 7 şi 8 canale.

Funcţiunea perforatorului se asigură prin panoul program. Prin performanţele tehnice, **m.** poate fi utilizată pentru executarea unor lucrări ale sistemului informaţional financiar-contabil, calcule de devize în proiectarea construcţiilor etc. Limitele **m.** sînt determinate de dimensiunea carului care nu permite realizarea de modele de lucrări a căror lăţime să depăşească lungimea carului, precum şi numărul de memorii. Programarea unei lucrări, în vederea executării cu **m.** de facturat FC 15, presupune analiza problemei din punctul de vedere al dimensiunii modelului pentru a compara cu dimensiunea carului din punctul de vedere al numărului de indicatori, al algoritmului indicatorilor de calculat, al numărului de memorii şi posibilităţilor lor; stabilirea formatelor zecimale şi repartizarea adreselor, scrierea instrucţiunilor programului, cablarea programului în panoul program, tastarea programului. **M.** *de interclasat* realizează interclasarea a două pachete de cartele într-unul, pe baza unui anumit criteriu de interclasare. De exemplu: se interclasează pachetul de cartele privind cantităţile din fiecare fel de material cu pachetul de cartele privind preţul fiecărui material. Criteriul comun în baza căruia are loc interclasarea în exemplul dat îl constituie codul materialului. **M.** *de interpretat cartelele perforate*, cu ajutorul căreia se scriu în clar, în zona superioară a cartelei, datele care s-au perforat în cartelă. Operaţia se bazează pe conversia codurilor în textul din care se alcătuieşte structura datelor din cartelă. **M.** *de percepere perforare*, → şi *cititor-perforator de cartele*. **M.** *de perforat cartele* realizează perforarea datelor în cartele. Se compune din următoarele mecanisme: mecanism de acţionare şi dirijare, de alimentare, transport şi evacuare a cartelelor, de perforare. Perforarea se poate face manual prin tastarea datelor pe tastatura **m.** de perforat sau automat prin citirea de către maşină a datelor însemnate cu cerneală sau grafit magnetic pe un document primar sau prin citirea benzii perforate sau a benzii magnetice. Cartelele mai pot fi perforate automat cu prilejul redării rezultatelor calculelor, dacă tabulatoarele sînt cuplate cu perforatoare de cartele total. Sînt cunoscute două tipuri de maşini de perforat: monoperiodice şi biperiodice. La **m.** monoperiodice perforarea cartelelor se realizează în momentul tastării. La **m.** biperiodice, în prima perioadă se culeg datele pe tastatura **m.**, iar în perioada a II-a sînt perforate în bloc datele pentru toată cartela. După natura datelor de perforat, aceste **m.** pot fi: cifrice şi alfanumerice. După numărul de coloane al cartelelor, **m.** de **p.c.** pot fi: de 45, de 80 şi 90 de coloane. Randamentul **m.** de **p.c.** depinde mai ales de îndemînarea operatorului perforator. **M.** de **p.c.** fac parte din structura echipamentelor mecanografice. Ele intră şi în structura configuraţiilor electronice de calcul ca echipamente periferice de pregătire a suporturilor de date (cartele perforate). Numărul **m.** de **p.** în structura setului de echipament mecanografic sau cel electronic se determină ţinînd seama de volumul datelor de perforat, randamentul maşinii, îndemînarea operatorului perforator şi numărul de schimburi. **M.** *de perforat electronică*, dotată cu dispozitiv electronic cu ajutorul căruia se realizează perforarea cu comandă automată prin cartele program. Ea poate fi folosită şi pentru reproducerea automată prin citirea zonelor de reprodus din cartela precedentă. Zonele reproduse pot fi supuse controlului exactităţii reproducerii. **M.** *de reprodus cartele* realizează operaţia de duplicare prin perforare a unui pachet de cartele în mai multe copii, la nevoie, perforarea în serie a unor date comune în cadrul unui pachet de cartele (exemplu: în cadrul unui pachet de cartele privind consumul de materiale se pot perfora în serie: cod, întreprindere, luna etc.), reproducerea parţială sau totală a unei cartele în cazul deteriorării, al corectării numai a unor cîmpuri în care s-au strecurat erori, iar restul cîmpurilor se reproduc după vechea cartelă. **M.** *de sortat cartele* realizează gruparea cartelelor în funcţie de criteriile cerute de sistemul informaţional financiar-contabil. Ordinea de grupare a cartelelor poate fi crescătoare sau descrescătoare a codurilor după care se face sortarea. **M.** de **s.c.**, indiferent de tipul de fabricaţie, sînt prevăzute, în general, cu: o magazie de alimentare, un mecanism de transport şi căsuţe pentru recepţia cartelelor sortate. Aceste **m.** pot fi: pentru 45, 80 sau 90 de coloane. **M.** *de sortat electromecanică* realizează

operația de sortare a cartelelor. **M.,** prin construcția ei, este alcătuită din mecanismul de acționare, de alimentare, de sortare, de transport și de depunere a cartelelor sortate. Mecanismul de sortare este format din electromotorul **m.**, cel de alimentare cuprinde magazia de alimentare, care preia cartelă cu cartelă și le transmite mecanismului de sortare. Mecanismul de sortare constă dintr-un cilindru de contact pe deasupra căruia trec cartelele, peria de percepere cu suportul respectiv pe sub care trec cartelele, magneții de sortare, 12 șine transportoare, un comutator cu 12 poziții corespunzătoare cartelelor. Mecanismul de depunere a cartelelor sortate constă din 13 căsuțe (pungi) de recepție. Cartelele din magazia de alimentare ajung în căsuțele de recepție prin intermediul mecanismului de transport și pistei de transport. **M.** *de tabelat (tabulator)*, care, pe baza datelor introduse prin intermediul cartelelor perforate și a programului (tabloul de conexiuni) dinainte stabilit, efectuează automat, cu un mare randament, operații aritmetice de adunare și scădere. **M.** poate fi programată să efectueze și înmulțiri prin adunare repetată, dar cu randament foarte scăzut. Rezultatele calculelor se imprimă pe hîrtie. **M.** de **t.** face parte din setul de **m.** mecanografice care funcționează pe baza cartelelor perforate. Ea are randament la întocmirea lucrărilor de contabilitate și statistice cu volum mare de date de prelucrat. **M.** *de tabulat alfanumerică* percepe, prelucrează date alfanumerice și imprimă rezultatele prelucrării în cifre și litere. → și *mașina de tabulat* **M.** *de tabulat electromagnetică*, construită pe principiul circuitului cu relee electromagnetice. → și *mașina de tabulat*. **M.** *de tabulat numerică* percepe, prelucrează numai datele cifrice și imprimă rezultatele în cifre. → și *mașina de tabulat*. **M.** *de transmiterea datelor în paralel (electronică)*, prin impulsuri electrice transmite simultan datele pe un număr de canale corespunzător numărului de biți. **M.** *de transmitere a datelor în serie (electronică)* transmite datele după fiecare impuls și este înzestrată cu un canal și conductor unic. **M.** *de verificat cartelele perforate.* → și *mașina de control al perforării cartelelor*. **M.** *electronică de facturat-contabilizat Felix FC 16* este destinată întocmirii mecanizate a documentelor primare (facturi, bonuri de lucru, bonuri de consum de materiale, dispoziții de livrare etc.), precum și a unor lucrări centralizatoare din sistemul contabilității (fișe de conturi analitice, sintetice, jurnale, balanțe de verificare, liste de inventariere, bilanț). De asemenea, mașina poate fi folosită și pentru întocmirea altor lucrări din sistemul de evidență operativă (fișe de magazie, rapoarte de producție, devize pentru proiecte), o gamă largă de lucrări de raportare statistică și de planificare la nivelul unităților economice. Concomitent cu întocmirea documentelor, datele, selectiv, pot fi transpuse pe bandă de hîrtie sub formă de perforații, putîndu-se astfel integra mașina într-un sistem electronic de medie sau mare capacitate de prelucrare automată a datelor. Principalele părți componente ale mașinii sînt: tastatura operativă; procesorul electronic; mașina electrică de scris; carul mașinii cu posibilități, la cerere, de a avea un dispozitiv de prindere a fișelor de cont, perforatorul de bandă de hîrtie P16 (care este opțional). Tastatura operativă asigură introducerea datelor și controlul funcționării procesoruhi electronic. Este amplasată pe pupitru în dreapta mașinii de scris și cuprinde: 10 taste numerice de la 0—9, virgula zecimală (,) și semnul minus (—), prin intermediul cărora se introduc datele numerice și se detectează secvențe de program; 16 taste funcționale (de intrare; de tabulare; de corecție a introducerii datelor; 6 taste alfabetice a—f, plus cele 10 taste numerice folosite pentru selectarea secvențelor de program: de listare program de execuție; de terminare; de corecție memorie și 3 taste de selectori pentru schimbarea stării logice a selectorilor manuali); precum și un număr de indicatori optici de execuție a unei secvențe de program; de eroare; de intrare activă, de depășire a capacității registrelor de lucru, de stop program, ai selectorilor manuali și afișajul secvenței de program. Procesorul electronic este format din 5 blocuri funcționale (de comandă; de memoria de program; memoria operativă de date; aritmetic; de comandă control al perifericelor). La rîndul său, fiecare bloc cuprinde: blocul aritmetic are 4 registre de lucru: 3 dispuse în stivă

(RA, RB, RC) şi al patrulea suplimentar (RS), fiecare registru are cîte o capacitate de 15 cifre plus semnul; blocul de memorie operativă are 16 registre (M_1—M_{16}) tot de capacitate de 15 cifre plus semn, adresabile individual prin intermediul unui registru index (RI); blocul de memorie program alcătuit dintr-o succesiune de caractere de 4 biţi fiecare, maximum 512, grupate în una sau mai multe secvenţe de program-maxim 16, este de tipul transformator (TROS), programabil prin inserarea unor ştifturi de ferită avînd semnificaţia logic „1", iar lipsa ştiftului inserat este logic „0". **M.** *electrică* de scris are toate caracteristicile maşinii de scris standard, în plus caracteristici speciale pentru funcţionare cu procesorul electronic. **M.** imprimă caractere stil pica, maximum 186 caractere pe rînd. Carul **m.** are lungimea de 51 cm. Pe car se poate monta un dispozitiv de introducere a fişelor de cont pentru a fi completate concomitent cu întocmirea jurnalelor de contabilitate. Prin program pot fi tipărite automat cele 10 cifre, literele a, b, c, d, e, f, t, cîteva simboluri şi executate funcţiile: spaţiu, avans rînd, retur car cu avans rînd, tabulare, schimbarea poziţiei benzii bicolore. Pe carul **m.** de scris se poate monta opţional un dispozitiv de introducere a fişelor de cont cu acţionare manuală. Perforatorul de bandă de hîrtie P16 destinat pentru a obţine în subsidiar suportul tehnic de date în vederea introducerii într-un sistem de prelucrare automată a datelor de medie sau mare capacitate. Datele pe bandă sînt perforate în cuvinte de lungime variabilă, codificate în cod I.B.M., cod impar cu 8 piste, cu perforaţia de paritate în canalul 5. Perforatorul dispune de două comenzi manuale: deconectarea /conectarea perforatorului la reţea, perforarea codurilor de avans bandă cît timp este acţionat. Perforatorul este prevăzut cu posibilităţi de control al perforării în cazul erorii de paritate, banda de hîrtie nu este tensionată sau este ruptă, perforatorul este oprit cînd întîlneşte în program instrucţiunea PON. Programarea **m.** se face prin succesiunea instrucţiunilor. Fiecare instrucţiune de program are o zonă de comandă şi o zonă de adresă. Partea de comandă indică funcţia instrucţiunii, iar partea de adresă specifică natura sau locaţia execuţiei comenzii. Instrucţiunile sînt programate în plăci cuprinzînd memoria de program, una după alta, formînd programul care poate fi divizat în mai multe secvenţe (maximum 16). În placă se pot memora şi date constante. Cele 53 de instrucţiuni de programare pot fi grupate în 6 grupe: aritmetice; intrare/ieşire; logice; de control al programului; de adresare a memoriei şi de transfer. Pentru întocmirea programului se parcurg următoarele etape: 1. Analiza cerinţelor problemei; algoritmii de calcul, repartizarea registrelor de memorie, detalii privind imprimarea pe document etc.; 2. Stabilirea formatelor zecimale SDZ şi repartizarea registrelor de memorie; 3. Scrierea instrucţiunilor programului; 4. Finisarea programului din punctul de vedere al concepţiei; 5. Realizarea programului pe placa de memorie fixă prin inserarea ştifturilor de ferită; 6. Verificarea programului pe maşina FC 16. **M.** *electronică de facturat-contabilizat Felix FC 64* are în plus faţă de **m.** de facturat-contabilizat Felix FC 16 următoarele facilităţi: memoria operativă care cuprinde 64 registre, 1 024 caractere de program. Dispune de 56 instrucţiuni de programare. Cele 3 instrucţiuni suplimentare sînt: RDA, RAP şi RNS, care privesc funcţionarea cititorului de bandă. Opţional poate fi dotată şi cu un cititor de bandă de hîrtie perforată destinat uşurării introducerii datelor alfanumerice şi a programului. Cititorul de bandă de hîrtie perforată este conceput pentru a citi date de prelucrat sau programe în cuvinte de lungime variabilă, codificate în cod I.B.M. de tip impar cu 8 piste de perforare, avînd perforaţia pentru paritate pista 5. Cititorul de bandă poate citi, de asemenea, cartele perforate marginal. Unitatea de citire a benzii are un sistem bidirecţional de derulare a benzii. Cititorul de bandă se conectează la procesorul electronic prin două cabluri. Instrucţiunile de citire a benzii sînt: RDA, RAP, HAL sau RNS. Instrucţiunile RDA, RAP sau RNS provoacă citirea benzii şi transferul către RA (instrucţiunea RDA), către perifericul activ în acel moment (instrucţiunea RAP) sau către memoria operativă (instrucţiunea RNS). În timpul execuţiei instrucţiunii HAL, apăsarea tastei LECT de la tastatura

operativă provoacă citirea benzii cu imprimarea şi/sau perforarea caracterelor citite. Cititorul de bandă este prevăzut cu două butoane pentru avansul rapid al benzii în scopul căutării unei porţiuni din bandă sau pentru derularea benzii; comutatorul MAN-AUT, pe poziţia AUT, se foloseşte pentru menţinerea deplasării rapide a benzii după eliberarea butonului de avans rapid corespunzător, iar pe poziţia MAN asigură mişcarea lentă a benzii. Controlul citirii se realizează prin încetarea citirii în cazurile: erorii de paritate, poziţionarea incorectă sau absenţa perforaţiei pentru avans şi sincronizare. → şi *maşină de facturat-contabilizat Felix FC 16.*

MAŞINA MECANOGRAFICĂ, care lucrează pe baza cartelelor perforate (având dimensiuni standard şi un număr de 45, 80 sau 90 de coloane) prin intermediul cărora se introduc şi se prelucrează automat datele. Din ansamblul maşinilor mecanografice fac parte maşini de perforat, de verificat exactitatea perforării cartelelor de sortat, tabulat (considerate ca maşini de bază ale echipamentului mecanografic). În afara celor menţionate, din echipamentul mecanografic mai pot face parte maşinile: de reprodus, de interclasat, de interpretat cartelele, precum şi calculatorul cu ajutorul căruia se efectuează operaţiile aritmetice de înmulţire şi împărţire (considerate maşini cu destinaţie specială). → şi *aceste maşini.*

MAŞINA MONOPERIODICĂ DE PERFORAT CARTELE. → şi *maşina de perforat cartele.*

MAŞINA PENTRU ÎNTOCMIREA DOCUMENTELOR PRIMARE, → şi *maşina de facturat; maşina de casă.*

MATERIALE, cont de activ, funcţionează în contabilitatea tuturor unităţilor socialiste. Cu ajutorul acestui cont se ţine contabilitatea sintetică a existentului şi mişcării materialelor, la preţ de înregistrare. Se debitează prin creditul conturilor: „Furnizori", cu preţul de înregistrare a materialelor intrate în unitatea socialistă de la furnitori; „Achizitori şi producători agricoli", cu preţul de înregistrare a materialelor intrate în unitatea socialistă de la achizitori şi producători agricoli; „Decontări între unitate şi subunităţi", cu preţul de înregistrare a materialelor primite de la subunităţi; „Cheltuielile producţiei de bază", cu preţul de înregistrare a deşeurilor recuperabile rezultate din producţia de bază; „Decontarea producţiei", cu preţul de înregistrare a materialelor obţinute din producţie proprie; „Rebuturi şi remanieri", cu preţul de înregistrare a materialelor recuperate din producţia rebutată definitiv etc. Se creditează prin debitul conturilor: „Cheltuielile producţiei de bază", cu preţul de înregistrare a materiei prime date în consum pentru producţia de bază; „Cheltuieli comune ale secţiei", cu preţul de înregistrare a materialelor scoase din magazie pentru întreţinerea şi funcţionarea utilajului şi pentru nevoile generale ale secţiilor principale de producţie; „Cheltuielile generale ale întreprinderii", cu preţul de înregistrare a materialelor scoase din magazie pentru nevoile administrativ-gospodăreşti ale unităţi etc. Soldul debitor al contului reprezintă valoarea materialelor aflate în stoc la un moment dat, la preţ de înregistrare. Soldul şi stocul materialelor trebuie avute în permanentă atenţie, comparate cu normativul semnalează stare de supranormativ sau subnormativ; ambele situaţii sînt nefavorabile pentru unitatea socialistă şi impun măsuri de lichidare a lor. Supranormativul imobilizează unele mijloace circulante ale unităţii în detrimentul altora, subnormativul reprezintă lipsă de materiale şi împiedică reluarea noului ciclu de producţie. Contabilitatea analitică a materialelor se ţine pe fel de materiale şi gestiuni după una din metodele: operativ-contabilă, cantitativ-valorică etc. → şi vol. I: *materiale; preţ de înregistrare; normativ de mijloace circulante; subnormativ; supranormativ;* precum şi metoda operativ-contabilă; metoda cantitativ-valorică. **M.** *comercializabile distribuite direcţiilor judeţene,* cont în afara bilanţului, care funcţionează în contabilitatea Administraţiei

Centrale Loto-Pronosport și cu ajutorul căruia se ține evidența **m.c.** care au fost distribuite direcțiilor sale județene, precum și a **m.** vîndute și decontate de aceste direcții. Contabilitatea analitică este ținută cantitativ și valoric pe fiecare direcție județeană și pe fiecare fel de material. Înregistrarea acestor **m.** se face la preț de vînzare. Se debitează cu **m.c.** expediate direcțiilor județene și se creditează cu sumele primite de la aceste direcții, precum și cu valoarea **m.** restituite Centralei. **M.** *comercializabile în depozitul centralei*, cont în afara bilanțului, care ține evidența buletinelor Pronosport, broșurilor comercializabile etc. aflate în depozitul Centralei Loto-Pronosport. Se debitează cu prețul de vînzare al **m.c.** primite de la furnizori și se creditează cu același preț cînd sînt expediate direcțiilor județene. **M.** *comercializabile în depozitul direcției județene*, cont în afara bilanțului, care se debitează cu prețul de vînzare al **m.c.** primite de la Centrala Loto-Pronosport sau retrase de la agenții și se creditează cu același preț **m.c.** eliberate agenților sau cele restituite Centralei. **M.** *comercializabile în stoc la agenții*, cont în afara bilanțului, care funcționează în contabilitatea direcției județene a Loto-Pronosport și cu ajutorul căruia se ține evidența materialelor aflate în stoc la agenții. Se debitează cu prețul de vînzare a **m.c.** eliberate din depozitul direcției județene, agenților de vînzare și se creditează cu același preț materialele retrase pentru micșorarea sau desființarea stocului plafon stabilit de direcția județeană. **M.** *de expediție*, → și *materiale și obiecte de inventar în curs de aprovizionare*. **M.** *de protecție*. → și *echipament de protecție, îmbrăcăminte de protecție*. **M.** *directe*. → și *materiale de bază*. **M.** *primite spre păstrare (în custodie)*. → și *valori materiale în custodie*. **M.** *primite spre prelucrare sau reparare*. → și *valori materiale primite spre prelucrare sau reparare*. **M.** *și obiecte de inventar în curs de aprovizionare*, cont de activ, cu ajutorul căruia se ține evidența **m.** și **o.** de **i.** ce aparțin unei unități economice, care le primește dar nu le-a recepționat, precum și a celor achitate expediate de furnizori dar nesosite în depozit. Se mai înregistrează și **m.** expediate unității economice de către subunitățile cu contabilitate proprie sau invers, precum și cele expediate între subunități, care nu au sosit în depozitele destinatarilor pînă la sfîrșitul lunii în care au fost expediate. Se debitează cu prețul de inventar al **m.**, semifabricatelor sau obiectelor de inventar aflate în curs de aprovizionare și se creditează cu același preț cele primite și nerecepționate. **M.** *și obiecte de inventar în transfer între gestiuni*, cont de activ, cu ajutorul căruia se ține evidența **m.** și **o.** de **i.** date în folosința secțiilor de mecanizare și sectoarelor de servire din întreprinderile de mecanizare a agriculturii. Contabilitatea analitică a acestor **m.** și **o.** de **i.** se ține pe fiecare secție de mecanizare și sectorul de transporturi pentru **m.** și **o.** de **i.**, iar la atelierul de reparații și administrativ, numai pentru obiectele de inventar. Acest cont se debitează cu materialele date secțiilor de mecanizare și sectorului de transport-aprovizionare, precum și cu obiectele de inventar date în folosință atît la secțiile de mecanizare și sectoarele de servire, cît și pentru nevoile administrativ-gospodărești și se creditează cu **m.** consumate de aceste secții și sectoare. **M.** *trimise la laborator pentru încercare*, valorile materiale supuse unor verificări de laborator (analize chimice sau încercări fizice); documentele însoțitoare ale acestor materiale rămîn la locul de depozitare pînă la primirea rezultatului; păstrarea acestor valori se face separat pînă la obținerea rezultatelor de la laborator. **M.** *și obiecte de inventar aflate la terți*, cont de activ, funcționează în contabilitatea tuturor unităților socialiste. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea și a **m.** date în custodie (în păstrare, pentru prezentare în standuri, la expoziții sau pentru vînzare), precum și obiectele de inventar predate terților pentru reparare sau recondiționare și animale tinere sau la îngrășat, date pentru sacrificare și prelucrare. Tot aci se înregistrează și valoarea „bonurilor, cantități fixe" care reprezintă cantitatea de carburanți și lubrifianți plătită de întreprindere și care urmează a se ridica ulterior de la unitățile de desfacere din țară. Contul „Materiale și obiecte de inventar

aflate la terți" se debitează cu costul **m.**, semifabricatelor sau obiectelor de inventar date la terți și cu cheltuielile de prelucrare și manipulare a acestora și se creditează cu prețul total al **m.** prelucrate la întoarcere.

MATRICE 1. tabel dreptunghiular sau pătrat cuprinzînd un număr de linii și coloane, în care sînt așezate ordonat elementele supuse prelucrării. 2. **m.** este rețeaua bidimensională de numere, reprezentînd cantități sau valori așezate în linii și coloane, care sînt prelucrate după regulele algebrice matriciale. → și *calcul matricial*.

MASIV DE CARTELE, un număr important de cartele perforate, conținînd date privind un anumit fișier sau compartiment al sistemului informațional economic. Exemplu: masiv de cartele privind subsistemul materialelor, retribuțiilor etc. **M.** de **c.** poate fi alcătuit și din cartele neperforate. Frecvent se utilizează termenul de pachet de cartele. → și *fișier de date pe cartele perforate*.

MĂRFURI AFLATE LA TERȚI, cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților de comerț, cont în care se înregistrează: **m.** date la terți spre prelucrare, **m.** lăsate în custodie, **m.** greu vandabile, mărfuri cărora li s-a redus prețul și au fost date spre vînzare în comision întreprinderilor comerciale cu amănuntul. Se debitează cu valoarea **m.** date la terți și se creditează cu valoarea **m.** restituite, reclamate sau vîndute. **M.** *expediate*, cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților de contractări-achiziții și a unităților de aprovizionare-desfacere. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea mărfurilor și ambalajelor expediate clienților. Se debitează cu mărfurile la preț de facturare (prețul de producție sau unic de înregistrare, după caz, plus cota de adaos, plus impozitul pe circulația mărfurilor, respectiv diferența de preț, dacă este cazul) a **m.** și ambalajelor expediate, cheltuielile de transport, încărcare și depozitare efectuate în contul clienților, precum și adaosul aferent și impozitul pe circulația mărfurilor și se creditează la sfîrșitul lunii cu valoarea **m.** și ambalajelor expediate, ale căror facturi au fost încasate prin bancă. Soldul debitor reprezintă valoarea mărfurilor, ambalajelor expediate și a cheltuielilor de transport, încărcare și depozitare efectuate în contul clienților și neîncasate. Important este de urmărit dacă neîncasarea este în termen sau este cu termen depășit, ceea ce influențează negativ rezultatele activității unității respective. **M.** *date spre prelucrare la terți*, cont de activ, subcont al contului „Mărfuri aflate la terți", funcționează în contabilitatea unităților de comerț exterior. Evaluarea mărfurilor predate spre prelucrare la terți se face la prețul intern de cumpărare, nivelurile I, II și III, după caz, iar a mărfurilor rezultate din prelucrare la nivelul IV. Se debitează cu valoarea mărfurilor date spre prelucrare la terți din depozitele pentru export ale întreprinderii; valoarea mărfurilor date spre prelucrare la terți din custodia furnizorilor interni pentru export; valoarea mărfurilor refuzate de clienți externi și trimise spre prelucrare la terți. Se creditează cu: valoarea mărfurilor prelucrate la terți și readuse în depozitele pentru export ale întreprinderii; valoarea mărfurilor prelucrate și vîndute direct la extern; alte ieșiri de mărfuri din cele aflate la terți pentru prelucrare. Soldul debitor al contului reprezintă existentul valoric de mărfuri date spre prelucrare la terți, la un moment dat. **M.** *în curs de aprovizionare*, cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților de comerț, la care se înregistrează mărfurile ce aparțin unităților comerciale, pe care le-au primit dar nu le-au recepționat, care le-au fost expediate de furnizori, dar nu le-au sosit, precum și **m.** livrate în tranzit organizat cu participare la decontări. Se mai înregistrează în acest cont și **m.** expediate unității de către subunitățile cu contabilitate proprie sau invers, precum și cele expediate între subunități și care nu au sosit în depozitul destinatarului pînă la sfîrșitul lunii în care au fost expediate. La acest cont se înregistrează la același preț ca și **m.** sosite și recepționate și anume: prețul cu amănuntul, prețul de livrare, prețul de cumpărare sau prețul unic de înregistrare, după

caz. Acest cont se debitează cu valoarea **m.** aflate în **c.** de **a.** și se creditează cu valoarea celor primite și recepționate. Contul **m.** în **c.** de **a.** se desfășoară pe analiticele: „Mărfuri în tranzit cu participarea la decontări"; „Mărfuri în tranzit organizat", „Mărfuri expediate de furnizori dar nesosite"; „Mărfuri expediate unității de către subunitățile cu contabilitate proprie sau invers și nesosite pînă la sfîrșitul lunii", „Mărfuri sosite dar în curs de recepționare". **M.** *în custodie pentru export*, cont de pasiv, funcționează în cadrul unităților de comerț exterior. Cu ajutorul acestui cont se ține contabilitatea existentului și mișcării mărfurilor din custodia furnizorilor interni destinate exportului, la preț intern de cumpărare al întreprinderii de comerț exterior exportatoare. În debitul contului se înregistrează valoarea mărfurilor cumpărate pentru export și lăsate în custodia furnizorilor interni, diferențele rezultate la reevaluarea stocurilor de mărfuri din custodie pentru export, în negru cînd prețurile se majorează și în roșu cînd prețurile se reduc. În creditul contului se înregistrează valoarea mărfurilor ieșite din custodie prin vînzare la export; valoarea mărfurilor aduse din custodia furnizorilor interni în depozitele pentru alte întreprinderii; valoarea mărfurilor predate spre prelucrare la terți din custodia furnizorilor interni pentru export. Soldul debitor al contului exprimă valoarea stocului de mărfuri cumpărate pentru export și lăsate în custodia furnizorilor interni. **M.** *în depozit*, cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților de comerț interior, în întreprinderi industriale, cu ajutorul căruia se ține contabilitatea **m.** aflate în **d.** cu ridicata și de repartizare ale unităților economice. Înregistrarea **m.** în **d.** se face: la prețul cu amănuntul pentru **m.** din **d.** cu ridicata ale întreprinderilor și organizațiilor comerciale; la prețul de livrare pentru **m.** din **d.** unităților de aprovizionare și desfacere; la prețul unic de înregistrare sau de cumpărare pentru **m.** din **d.** unităților de contractări-achiziții; la prețul de livrare pentru legumele și fructele din depozitele de păstrare și de repartizare. Se debitează cu valoarea **m.** intrate în **d.** și se creditează cu valoarea **m.** eliberate din **d.** Soldul debitor reprezintă valoarea **m.** aflate în stoc la preț de aprovizionare efectiv. Contul **m.** în **d.** se desfășoară pe analitice: „Mărfuri în depozite cu ridicata", „Piese de schimb pentru perioada de garanție", „Mărfuri în depozitele de repartizare", „Mărfuri în unitățile de contractări și achiziții", „Legume și fructe în depozitele de păstrare". **M.** *în depozitele cu ridicata*, cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților de comerț cu ridicata, contabilizează existentul și mișcarea mărfurilor din depozitele acesteia. Evaluarea mărfurilor se face la preț cu amănuntul. Contul se debitează cu valoarea mărfurilor intrate în depozite de la furnizori sau din alte surse. Se creditează cu mărfurile vîndute clienților. Soldul debitor al contului reprezintă valoarea stocului de mărfuri în depozitele unității de comerț cu ridicata, la un moment dat. Este important ca mărimea stocului să stea în atenția conducerii unității din mai multe considerente: viteza de rotație a mijloacelor circulante, diminuarea cheltuielilor cu stocarea mărfurilor, degradarea mărfurilor pe timpul depozitării etc. **M.** *în depozitele de repartizare*, cont de activ, funcționează în unitățile de comerț carmangerii. Contabilizează existentul și mișcarea mărfurilor din depozitele de repartizare. Evaluarea mărfurilor se face la preț cu amănuntul. Contul se debitează cu valoarea mărfurilor intrate din afară în carmangerie și în depozitul de repartizare. Se creditează cu valoarea mărfurilor consumate. Soldul debitor al contului reflectă valoarea mărfurilor existente în depozitele de repartizare. Mărimea soldului trebuie să stea în atenția conducerii unităților de comerț carmangerii avînd în vedere cheltuielile cu păstrarea mărfurilor și mai ales caracterul perisabil al mărfurilor. „**M.** *în expediție din străinătate*", cont de activ, subcontul contului „Mărfuri în curs de aprovizionare", contabilizează reexportul de mărfuri de proveniență străină. Evaluarea acestei categorii de mărfuri se face la prețurile: prețul extern de cumpărare, în funcție de care se calculează contravaloarea mărfurilor de achitat furnizorului extern; prețul extern complet de cumpărare care se formează adăugînd la prețul extern de cumpărare cheltuielile ocazionate de reexportul mărfurilor (asigurare, transport,

dobînzi etc.); prețul extern de vînzare în funcție de care se calculează contravaloarea mărfurilor de încasat de la clientul extern. Subcontul se debitează cu valoarea mărfurilor expediate în cadrul reexportului la prețul extern de cumpărare, exprimată în valută și transformată în lei; valoarea ambalajelor care însoțesc mărfurile reexportate, exprimată în valută și transformată în lei. Se creditează cu valoarea mărfurilor care și-au încheiat circulația în cadrul reexportului, fiind scăzute din evidență la prețul extern de cumpărare în valută cu transformare în lei; valoarea ambalajelor care și-au încheiat circulația în cadrul reexportului și se scad din evidență, exprimată în valută și transformată în lei. Soldul debitor al subcontului reprezintă valoarea mărfurilor și ambalajelor care se află în cadrul reexportului la un moment dat exprimată în valută și transformată în lei. **M.** *în tranzit cu participarea la decontări*, cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților de comerț, bazelor județene de aprovizionare tehnică-materială. Contabilizează livrări în tranzit de materii prime și de materiale pentru consumul productiv al unităților socialiste (de stat și cooperatiste). Evaluarea mărfurilor se face la preț de producție sau de livrare. Contul se debitează cu valoarea mărfurilor aprovizionate și se creditează cu valoarea mărfurilor livrate unităților socialiste. Soldul debitor al contului reprezintă valoarea stocului de mărfuri în tranzit cu participare la decontări. **M.** *în tranzit organizat* (fără participarea la decontări), cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților de comerț cu amănuntul și cu ridicata. Evaluarea mărfurilor se face la prețul cu amănuntul. Contul se debitează cu valoarea mărfurilor intrate și se creditează cu valoarea mărfurilor ieșite. Soldul debitor al contului exprimă valoarea mărfurilor existente în stoc în cadrul unității de comerț. **M.** *în unitățile cu amănuntul*, cont de activ, deschis în contabilitatea întreprinderilor comerciale și a celor industriale, cu ajutorul căruia se ține evidența **m.** aflate în unitățile cu amănuntul (inclusiv a ambalajelor din sticlă), precum și a **m.** aflate în unitățile de alimentație publică. Tot la acest cont se înregistrează și în industrie **m.** intrate pentru a fi vîndute în magazinele proprii de prezentare și de desfacere. Se debitează cu prețul de vînzare cu amănuntul al **m.** intrate și se creditează cu același preț al **m.** vîndute, lipsă etc. Soldul debitor al contului reprezintă valoarea mărfurilor aflate în stoc. **M.** *în unitățile de alimentație publică*, cont de activ, funcționează în contabilitatea unităților de alimentație publică, contabilizează existența și mișcarile de mărfuri (materii prime, semifabricate, preparate și mărfuri care se vînd în starea în care au fost procurate) din unitățile mixte și de desfacere. Evaluarea mărfurilor se face la preț de preparat sau de vînzare la consumatori. În debitul contului se înregistrează valoarea materiilor prime și a mărfurilor gata preparate intrate, iar în creditul contului valoarea mărfurilor vîndute (la preț de preparat sau de desfacere la cumpărători). Soldul debitor al contului reprezintă valoarea preparatelor culinare și a mărfurilor nepreparate la preț de preparat, cît și valoarea altor mărfuri din unitățile cu amănuntul la prețul de alimentație publică. **M.** *primite spre vînzare în consignație*, cont de ordine, deschis în contabilitatea întreprinderilor de consignație, la care se înregistrează **m.** primite și vîndute în consignație. → și *cont în afara bilanțului; vînzarea mărfurilor cu amănuntul*.

MĂRFURI REFUZATE RĂMASE ÎN PĂSTRAREA CLIENȚILOR, cont de activ, care se debitează cu prețul de înregistrare a **m.** și ambalajelor refuzate de către clienți și rămase în păstrarea acestora și care se creditează cu cele constatate lipsă sau degradate, reclamate de clienți. Înregistrările în debitul acestui cont se fac după ce în prealabil s-a stornat în roșu înregistrarea făcută cu ocazia vînzării **m.**

MĂRIMI, expresii care desemnează rezultatele unei măsurări, aprecieri ale unui obiect, fenomen, proces etc. Într-un sistem automat de prelucrare a datelor, toate cauzele interne și externe cuantificabile care provoacă modificarea stării sistemului. **M.** *de comandă*, formate din mărimi care determină valoarea mărimii reglate a sis-

temului automat. **M.** *de reglare*, care determină valoarea mărimii reglate. **M.** de **r.** trebuie să acționeze astfel încît să îmbunătățească funcționarea sistemului automat de prelucrare a datelor. Printre **m.** de **r.** se numără semnalele care apar ca rezultat al acțiunii unora dintre elementele sistemului asupra celorlalte. **M.** *perturbatoare* apar ca rezultat al variațiilor de sarcină și al modificării regimurilor normale de funcționare a sistemului automat de prelucrare a datelor. **M.p.** tind să deterioreze și să înrăutățească funcționarea normală a sistemului de prelucrare automată a datelor.

MECANISM DE ACȚIONARE, sistem tehnic format dintr-un motor electric și dintr-un reductor electric (la mașinile de calculat de birou), pentru reducerea turațiilor arborelui motorului. **M.** *de calcul*, sistem tehnic cu ajutorul căruia se efectuează calculul propriu-zis. Poate fi alcătuit din 1—2 totalizatoare care pot fi soldatoare sau nesoldatoare la mașini de calculat de birou. La mașini de tabulat, **m.** de **c.** cuprinde 8 totalizatoare, iar la mașini de contabilizat, 3—250 de totalizatoare. La calculatoare electronice, **m.** de **c.** este alcătuit din unitatea aritmetică-logică. → și *totalizator; unitatea centrală*. **M.** *de culegere și de fixare a datelor*, sistem tehnic care constă din: tastatura cifrică, alfabetică, tastele cu semne funcționale (+, —, ◇ subtotal, total, H, nu adună, Re, tasta de repetare, C. tasta de corectare și tasta cu doi și trei de zero etc. (la mașinile de calculat de birou, mașini de perforat cartele, benzi etc.). **M.** *de imprimare*, sistem tehnic care constă dintr-un sul de imprimare, sub care se introduce banda de hîrtie, precum și din barele de imprimare purtătoare de semne cifrice, alfabetice și speciale (la mașini de calcul cu imprimarea rezultatelor calculelor).

MECANIZARE, înlocuirea muncii manuale și a celei intelectuale de rutină prin efectuarea operațiunilor cu ajutorul **mașinilor**, a unor sisteme sau aparate conduse și supravegheate de om. În prezent se concep mașini pentru a amplifica munca intelectuală a omului. Aceste mașini nu gîndesc, ele sînt rezultatul gîndirii omului, dar execută cu o viteză considerabilă operații (de calcul aritmetic și logic, de scriere și citire, de transmitere și recepție a datelor) care necesită o gîndire repetată și pentru a căror executare ar fi nevoie de un personal numeros. În funcție de tipul de mașini de calcul folosite se deosebesc: a) mica mecanizare, folosirea în prelucrarea datelor sistemului informațional financiar-contabil a mașinilor de calcul de birou mici, mecanice cu acționare manuală, electromecanice, electronice, cu ajutorul cărora se efectuează 2, 3, 4 operații aritmetice (adunare, scădere; adunare, scădere și înmulțire; adunare, scădere, înmulțire și împărțire), ridicare la pătrat, cub, extrageri de rădăcină etc. Datele, de obicei, se introduc manual în aceste mașini, iar rezultatele calculelor sînt afișate într-un vizor, pe ecran (tub catodic) sau imprimate pe bandă de hîrtie îngustă, pe bandă magnetică sau pe coli de hîrtie obișnuită; b) mecanizarea mijlocie, folosirea în prelucrarea datelor sistemului informațional financiar-contabil a mașinilor cu destinație specială, cu ajutorul cărora se efectuează calcule complexe, se scrie text etc., cum sînt mașinile de contabilizat, de facturat, flexowriter etc.; în care datele se pot introduce manual sau automat (citite din bandă perforată, cartelă perforată, bandă magnetică sau din documente scrise cu cerneală specială sau cu scriere specială); prelucrarea datelor se face în baza unui program; rezultatele prelucrării datelor se imprimă, de obicei, pe modele de formulare ale lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil (exemplu: stat de plată a retribuțiilor, lista de inventar, balanța de verificare etc.) sau se perforează pe bandă de hîrtie, pe cartele, se imprimă pe bandă magnetică, confecționîndu-se astfel un suport tehnic de date în vederea introducerii ulterioare, automate a datelor în sisteme electronice de prelucrare; c) mare mecanizare, folosirea în prelucrarea datelor, în general, a sistemelor de mașini de calcul electromecanice sau electromagnetice, cum sînt cele mecanografice, care permit realizarea în bună măsură chiar a automa-

tizării unor operații ale procesului de prelucrare, ca cele privind introducerea datelor prin citirea automată din cartele perforate, executarea operațiilor de calcul și imprimarea rezultatelor calculelor conform programului dinainte stabilit prin tabloul de conexiuni. → și *echipamente mecanografice*. **M.** *contabilității*, executarea lucrărilor de contabilitate cu ajutorul mașinilor de calcul de birou, de contabilizat și facturat sau cu echipamente mecanografice. **M.c.** a devenit o necesitate impusă de dezvoltarea tehnică a proceselor de producție, de unde decurge și caracterul complex al contabilității mecanizate, care trebuie să satisfacă nu numai cerințele tehnice și contabile, ci și acelea de ordin operativ și statistic. În aceste condiții, **m.c.** realizează una din cele mai importante sarcini ale contabilității și anume aceea după care atît organele tehnice, cît și cele economice vor folosi o singură sursă de informație: indicatorii procurați de contabilitatea ținută mecanizat. Avantajele contabilității mecanizate sînt, între altele, următoarele: rapiditatea executării operațiilor de calcul, exactitatea și precizia acestor calcule; creșterea numărului de indicatori ce pot fi procurați de contabilitatea mecanizată; ușurarea muncii de contabilitate; creșterea productivității muncii lucrătorilor din domeniul contabilității, ieftinirea costului lucrărilor de contabilitate, fundamentarea științifică a deciziilor, creșterea eficienței conducerii unităților economice. Mecanizarea lucrărilor de contabilitate necesită anumite modificări de adaptare a documentelor primare, codificarea nomenclatorilor de evidență, proiectarea noilor documente centralizatoare din punctul de vedere al conținutului și formei, ținînd seama de posibilitățile și particularitățile de exploatare a mașinilor folosite. **M.** *contabilității industriale*, utilizarea mașinilor de calcul de birou, contabilizat — facturat și a mașinilor mecanografice pentru prelucrarea volumului important de date necesare conducerii întreprinderilor industriale și varietatea problemelor pe care le ridică activitatea de producție a acestor întreprinderi. Aceasta se impune în orice întreprindere industrială, indiferent de gradul de complexitate al întreprinderii. Compartimentele contabilității unei întreprinderi industriale, în care se cere aplicarea cu succes a mecanizării, sînt acelea care au mare volum de date de prelucrat și pentru care prezintă o importanță deosebită un grad mare de exactitate și operativitate a informațiilor în activitatea de producție, ca de exemplu: contabilitatea materialelor, a muncii și retribuțiilor, a cheltuielilor de producție, a desfacerii etc. **M.** *contabilității materialelor*, efectuarea cu ajutorul mașinilor de calculat a lucrărilor de contabilitate a materialelor, făcînd posibilă prelucrarea unui volum considerabil de documente primare în care se reflectă, se urmărește și se controlează mersul îndeplinirii planului de aprovizionare, recepționare, intrare și consumare a materialelor; se pot cunoaște în orice moment stocurile cantitative și valorice ale materialelor necesare producției, precum și ale celor greu utilizabile, toate acestea defalcate pe gestionari și pe perioade de gestiune, în vederea stabilirii răspunderii privitoare la păstrarea integrității materialelor, controlului respectării normelor de consum și a urmăririi economiilor de materiale. Introducerea și folosirea mecanizării acestor lucrări necesită: efectuarea unor adaptări prealabile a documentelor primare pentru a corespunde cerințelor mașinilor de calcul, de contabilizat-facturat sau a celor mecanografice; codificarea nomenclatorilor sistemului informațional privind materialele; stabilirea clară și precisă a algoritmilor indicatorilor care urmează să fie calculați; proiectarea machetelor de perforare a cartelelor, a modelelor de lucrări care se vor obține cu ajutorul diferitelor mașini de calcul; elaborarea programelor de calcul și testarea lor pentru fiecare model de lucrare care urmează a fi obținută mecanizat; instruirea personalului, atît a celui care va întocmi documentele primare, cît și a celui care va executa mecanizat lucrările etc. Prin **m.c.m.** se obțin situații, jurnale, liste și tabele privind materialele intrate: grupate pe fel de materiale, pe gestiuni, pe conturi sintetice și analitice, pe furnizori etc.; pentru materialele ieșite; grupate pe fel de materiale și gestiuni, pe conturi sintetice și analitice de cheltuieli, pe fel de materiale și cauze ale abaterilor cantitative și valorice de la normele de consum; balanța analitică a mate-

rialelor privind mișcarea și lipsa de mișcare a materialelor etc. Lucrările se pot întocmi simultan, în mai multe exemplare, spre a fi valorificat conținutul lor de informații la diferite servicii și birouri din cadrul întreprinderii și la niveluri ierarhic superioare, interesate în a primi informații și a fundamenta decizii în legătură cu nomenclatura de materiale folosită de întreprindere, în cadrul ramurii sau al economiei naționale. Limitele mașinilor de calcul mecanice și electromecanice în privința vitezei de calcul care este comparativ considerabil redusă față de a calculatoarelor electronice, a posibilităților de programare și exploatare a acestora, impun mai ales în cazul lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil privind materialele trecerea la prelucrarea automată a datelor folosind în acest scop calculatoarele electronice. **M.** *contabilității mărfurilor la întreprinderile comerciale*, utilizarea mașinilor de calcul pentru prelucrarea complexă a datelor în vederea obținerii unor situații economice și financiare la timp, clare, amănunțite și exacte la întreprinderile comerciale. Are în vedere, în primul rînd, lucrările de bază, ca: întocmirea documentelor primare privind intrarea și ieșirea mărfurilor și ambalajelor; înregistrarea sintetică și analitică a circulației mărfurilor și ambalajelor; prelucrarea datelor inventarierii etc. → și *mecanizarea contabilității materialelor*. **M.** *contabilității muncii și retribuției*, utilizarea mașinilor pentru prelucrarea datelor privind urmărirea timpului de lucru în toate etapele lui, condiție importantă în conducerea rațională a procesului de producție al întreprinderii. Cu ajutorul **m.c.m.** și **r.** se realizează mai rapid și exact lucrările de planificare a încărcării locurilor de muncă, se urmărește mai operativ executarea lucrărilor și modul cum a fost folosit timpul de muncă prin compararea datelor privitoare la ceea ce fiecare atelier trebuia să execute cu ceea ce a executat, stabilind restanțele și depășirile. Pentru urmărirea gradului de utilizare a capacităților de producție, calculele și comparația datelor se fac pe baza timpului normat de lucru. **M.** lucrărilor privind evidența timpului de muncă și a retribuției procură datele necesare planificării forței de muncă și a fondului de retribuire, consumului specific de muncă exprimat în timp de pregătire și timp de executare, calcularea retribuției după norme, realizarea retribuțiilor în acord și decontarea lor, descoperirea abaterilor de la norme și influența lor asupra costului, repartizarea manoperii în acord etc. Toate aceste date se obțin din documentația tehnologică și din aceea a executării lucrului. Aceasta cere: raționalizarea și adaptarea documentelor primare, prin simplificarea lor, prin suprimarea unor indicatori inutili și prin înlocuirea unor documente complicate sau care se repetă de multe ori la perioade scurte de timp, prin altele mai simple; codificarea nomenclaturilor sistemului informațional economic privind munca și retribuirea, pentru a putea fi cu ușurință preluate și prelucrate cu mașini de calcul; selecționarea indicatorilor și a lucrărilor care urmează să se întocmească mecanizat; stabilirea clară și precisă a algoritmilor de calcul a indicatorilor; proiectarea machetelor de perforare a cartelelor și a modelelor de lucrări care se vor obține cu ajutorul diferitelor mașini de calcul; elaborarea programelor de calcul și testarea lor pentru fiecare model de lucrare care urmează a fi obținută mecanizat; instruirea personalului, atît a celui care va întocmi documentele primare, cît și a celui care va executa mecanizat lucrările etc. Prin **m.c.m.** și **r.** se pot obține: lista de plata avansului chenzinal; statul de plată; situația îndeplinirii normelor și a abaterilor, pe cauze; consumul de manoperă pe comenzi; produse: faze ale procesului de producție; secții, ateliere etc., în vederea includerii în costuri etc. Volumul mare de date de prelucrat al compartimentului de evidență a muncii și retribuțiilor, gradul mare de operativitate a informației în vederea fundamentării științifice și în timp real a deciziilor în compartimentul amintit ca și limitele de programare și exploatare a mașinilor mecanice și electromecanice impun trecerea la prelucrarea automată a datelor.

MECANOGRAFIE, ansamblul de operații care contribuie la întocmirea lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil folosind mașini mecanografice. → și *mașini mecanografice.*

MEDIU DE INFORMAȚIE, suport de transpunerea informațiilor sub formă de date. **M.** *de memorare,* suport fizic de înregistrare a datelor în vederea prelucrării lor mecanizate sau automatizate. → și *suport tehnic de date; cartela perforată, banda perforată, banda magnetică, discul magnetic* etc.

MEMORARE, operația de a înregistra datele pe un suport de memorare în vederea prelucrării lor, în timpul prelucrării sau după prelucrare.

MEMORIE, dispozitiv construit după anumite principii și reguli, menit să asigure introducerea, păstrarea și extragerea datelor de natura prelucrării sau a comenzilor de program de prelucrare. **M.** *adresabilă,* care, pe baza unei adrese, permite să fie identificată în scopul introducerii datelor spre păstrare sau să fie transmisă în dispozitivul de calcul în vederea prelucrării. Datorită adresei, accesul la memorie poate fi direct. **M.a.** este memoria centrală a calculatorului electronic, precum și memoriile auxiliare alcătuite din discuri și folii magnetice. **M.** *asociativă,* memorie a calculatorului electronic în care locațiile de memorie sînt identificate prin conținutul lor de date și nu prin nume sau poziții. **M.** *auxiliară,* suport de date, destinată să completeze în prelucrarea automată a datelor memoria principală (centrală) a calculatorului electronic, folosind pentru aceasta suporturi tehnice de înregistrare, păstrare sau introducerea automată a datelor în mașină: discuri magnetice, folii, benzi magnetice, cartele perforate, benzi perforate, microfilme etc. → și *memorie externă.* **M.** *centrală,* partea principală a calculatorului electronic, formată din elemente bistabile de suport de date (inele de ferită, circuite integrate etc.) și un dispozitiv utilizat pentru înregistrarea datelor pe suport, precum și pentru citirea datelor de pe suportul respectiv. Proprietatea de a memora este realizată prin cele două stări, care pot avea alternativ elementele bistabile, magnetizate sau nemagnetizate. Convențional, starea elementului nemagnetizat poate căpăta semnificația cifrei binare „0", iar magnetizată, pe aceea a cifrei binare „1" sau invers. Pentru a fi posibilă localizarea datelor din **m.c.,** elementele bistabile care alcătuiesc **m.c.** sînt constituite în grupe numite locații de memorie, iar fiecărei locații îi este asociată o adresă. **M.c.** are următoarele proprietăți: permite înregistrarea datelor; asigură păstrarea datelor înregistrate; face posibilă citirea datelor înregistrate și ștergerea lor. **M.** *circulantă,* dispozitiv care păstrează datele sub forma unor impulsuri sau unde, cu ajutorul unor linii de întîrziere. Prezența sau absența datelor este semnalată de existența sau lipsa impulsurilor. După ce un impuls circulă prin linia de întîrziere, în mod automat un dispozitiv restabilește forma inițială a impulsului, care reintră în linia de întîrziere, pînă cînd se dă comanda de ștergere a memoriei. **M.** *cu acces aleator (direct),* ale cărei diviziuni sînt adresabile, ceea ce face ca datele înregistrate în diviziunile respective să fie găsite direct pe baza adresei. → și *adresă; adresare directă.* **M.** *în acces direct,* în care amplasamentul, găsirea și regăsirea datelor are loc pe bază de adresă. **M.** cu **a.d.** sînt memoria internă a calculatorului electronic, discul și foliile magnetice. Timpul de acces la **m.** cu **a.d.** este efectiv independent de amplasamentul datei. **M.** *cu acces secvențial,* în care amplasamentul, găsirea și regăsirea datelor au loc riguros în ordinea de succesiune dinainte stabilită. Timpul de acces la datele înregistrate depinde de locația de memorie care este găsită sau regăsită după parcurgerea tuturor datelor precedente. **M.** *cu bandă magnetică,* → și *bandă magnetică.* **M.** *cu cartele magnetice,* → și *cartele magnetice.* **M.** *cu celule cu folii magnetice,* a cărei suporturi constituie foliile magnetice grupate în celule a cîte 200 folii; subcelule de cîte 10 folii. O folie este împărțită în 5 cilindri; un cilindru în 20 de piste și o pistă avînd capacitatea de înregistrare de 2 000 de biți. Prin modul de

organizare a foliilor, memoria poate fi adresabilă. Se caracterizează prin capacitate mare și timp rapid de acces la datele înregistrate. **M.** *cu discuri magnetice*, → și *discul magnetic*. **M.** *cu toruri de ferită*, care are ca suport fizic toruri de ferită, dispuși pe o rețea de conductori sub formă de matrice. → și *tor de ferită*. **M.** *de control inscriptibilă WCS* (Writable Control Storage), de tip monolitică, oferă o citire nedistructivă, conținutul nu este fixat rigid de către constructor, poate fi modificat de inginerul do sistem, lungimea cuvîntului 36, 54, 56 biți, timpul de acces se înscrie în limitele 300 ns — 1 s. **M.** *de ferite*, tip de suport de date alcătuit din toruri de ferită. Fiecare poziție de memorie este materializată printr-un inel de ferită care este traversat de 4 fire: un fir de citire, două fire de înregistrare și un fir pentru blocare. Se caracterizează prin posibilitățile de adresare și timp rapid de acces la datele înregistrate. **M.** *de lucru (Working Storage)*, partea din memoria internă a calculatorului electronic rezervată de program pentru rezultatele intermediare ale calculelor. **M.** *de lucru temporară*, un număr de registre de mare viteză asociat unei unități aritmetice și utilizat pentru memorarea temporară a operanzilor și rezultatelor calculelor. **M.** *de masă*, memorie de mare capacitate. Sînt considerate memorii de masă, memorii care au ca suport banda magnetică, discul magnetic sau folii magnetice. **M.** *electrostatică*, suport pe care datele se reprezintă prin prezența sau absența unor sarcini electrice, de obicei pe ecranul unui tub catodic. **M.** *externă (External Storage)*, suport de date, de obicei, situat în afara calculatorului electronic propriuzis, care păstrează datele necesare acestuia, care pot fi date de prelucrat și date reprezentînd instrucțiuni de program, este cunoscută și sub denumirea de memorie auxiliară. Capacitatea **m.e.** practic poate fi nelimitată. Prezintă ca dezavantaj, comparativ cu memoria operativă a calculatorului electronic, că accesul la date este mai lent. → și *memorie auxiliară*. **M.** *inalterabilă*, al cărei conținut de date înregistrate nu poate fi șters. Datele transpuse pe cartele perforate, benzi perforate. **M.** *intermediară*. → și *memorie tampon*. **M.** *internă*, 1. ansamblul alcătuit din mediul de memorare și circuitele electronice care asigură funcționarea. În memoria internă a calculatorului electronic sînt stocate: instrucțiunile care alcătuiesc programul de prelucrare, datele reprezentînd operanzii, rezultatele intermediare și finale ale calculelor. Se caracterizează prin capacitate de memorare exprimată în octeți, kilooctеți, cuvinte, kilo-cuvinte; viteză de operare exprimată în număr de locații al căror conținut se transferă în unitate de timp în sau din memorie; 2. locație de memorie internă, o succesiune de poziții binare identificabilă și adresabilă individual, destinată transferării în și din memorie a datelor. Poate fi alcătuită din 8, 12, 16, 24, 32...64 biți și *memorie centrală*; *memorie principală*. **M.** *magnetică*, care folosește magnetizarea remanentă pentru înregistrarea datelor. **M.** *matricială*, ale cărei elemente sînt dispuse într-o matrice, astfel încît accesul la oricare, locație presupune folosirea a două sau mai multe coordonate. **M.** *monolitică*, memorie internă cu circuite semiconductoare integrate, folosită în construcția calculatoarelor moderne din generația a IV-a, este superioară ca viteză și capacitate față de toate tipurile de memorii interne. **M.** *operativă*, dispozitiv, parte integrantă din calculator electronic, în legătură directă cu blocul aritmetico-logic. Se caracterizează prin viteză foarte mică de acces la date. **M.** *pe discuri* magnetice, are ca suport un număr de 6—55 discuri magnetice, grupate în pachete de discuri. Fețele înregistrabile ale discurilor sînt împărțite în piste. Un disc are 200 de piste; la rîndul lor, pistele sînt organizate în cilindri (1 cilindru = 10 piste suprapuse dacă pachetul de discuri este alcătuit din 6 discuri, respectiv 10 fețe înregistrabile). Se caracterizează prin capacitate mare de memorie, timp rapid și acces direct la datele înregistrate. Pachetele de discuri pot fi fixe sau amovibile. **M.** *permanentă*, al cărei conținut de date nu se șterge. **M.** *principală* (memorie internă), mediu de stocare de date reprezentînd datele care urmează să fie prelucrate și datele reprezentînd instrucțiuni ale programului de execuție a prelucrării. Este parte integrantă a calculatorului electronic. → și *memorie centrală*. **M.** *PROM*, memorie ce poate fi reprogramată, aduse la zero prin expu-

nere la raze ultraviolete, apoi înscriindu-se din nou datele necesare. *M. RAM* (Random Acces Memory), memorie cu acces aleatoriu. **M.** *rapidă*, cu timp de acces foarte scurt. **M.** *reutilizabilă*, suport de memorie care poate fi folosit în mod repetat, fără a fi afectate proprietăţile lui de memorare. Noţiunea se referă îndeosebi la suporturi de memorie magnetice care au această proprietate de a putea fi refolosite ca suport pentru noi date prin ştergerea automată a celor vechi. *Memorie ROM* (Read Only Memory) „citeşte numai" are conţinut fix prin construcţie (încorporată în hardware) care poate fi modificat numai prin modificări de natura Hardware, este folosită pentru memorarea instrucţiunilor speciale sau a microprogramelor calculatoarele electronice cu destinaţie specială pentru anumite lucrări cu frecvenţă mare de utilizare. Exemplu: programe pentru întocmirea facturilor, fişelor de cont analitice şi sintetice etc., programe care controlează secvenţe de operaţii solicitate la executarea instrucţiunilor, programe de sistem: subrutine de intrare-ieşire etc. **M.** *tampon* (Buffer Storage), utilizată pentru a realiza o diferenţă a debitului informaţiilor sau un decalaj al sosirii semnalelor, cînd datele sînt transmise de la un organ al calculatorului la altul şi care le poate conserva un anumit timp. **M.** *TROS* (Transformer Read Only Storage), construită din miezuri de ferită cu două orificii asemănătoare cu circuitul magnetic al unui transformator. **M.** *virtuală*, memorie teoretică de amplasament de memorie în cadrul memoriei principale efective, care poate fi considerată ca memorie principală pentru utilizatorul unui calculator electronic. O combinaţie de facilităţi hardware şi software care oferă utilizatorului impresia că dispune de un calculator electronic propriu cu o memorie foarte mare, deoarece partea hardware a calculatorului transferă în mod automat informaţia din memorie auxiliară adresabilă în memoria principală şi invers. Implementarea memoriei virtuale se realizează prin metodele: paginării, argumentării şi segment-pagină, care au ca principiu divizarea spaţiului virtual şi spaţiului fizic de adresă în pagini de dimensiune egală, astfel nemaifiind necesară translatarea componentei adresă din cadrul paginii. **M.** *volatilă* (Volatile Storage), al cărei conţinut memorat dispare în timpul opririi curentului electric.

MERCHANDISING, element tactic al strategiei comerciale, expresie a realizării obiectivelor pe termen scurt. Ansamblul de măsuri luate pentru comercializarea în condiţii optime a unui produs, bazat pe un sistem informaţional modern.

MESAJ. 1. Ansamblu de caractere transmise de o unitate alteia. **2.** O parte din limbajul de comandă; **3.** Informaţii transmise prin sistemul de exploatare a calculatorului la consola operatorului.

METALIMBAJ, limbaj care este folosit pentru a descrie un alt limbaj.

METODA, totalitatea procedeelor utilizate pentru realizarea funcţiilor unui sistem recomandat de ştiinţă. Cuvînt de origine greceasă (de la methodos) care înseamnă calea spre ceva, procedeul sau modul de a acţiona. **M.** este sistemul logic de cercetare şi de studiere a legilor şi legităţilor privind fenomenele naturii şi ale societăţii. Ea constituie o latură necesară a procesului cunoaşterii, una din condiţiile mai importante ale succesului cunoaşterii fenomenelor şi a activităţii oamenilor. → şi *procedeu.* **M.** *analizei*, → şi *analiza.* **M.** *analizei activităţii economice a întreprinderilor.* → şi *analiza activităţii economice a întreprinderilor.* **M.** *analizei contabile.* → şi *analiza contabilă.* **M.** *analizei ieşirilor*, folosită în analiza şi proiectarea sistemului informaţional financiar-contabil, constă în determinarea ieşirilor pe baza cadrului legal şi a cererii formulate de conducerea unităţii socialiste şi a intrărilor strict necesare în funcţie de mulţimea ieşirilor. **M.** permite să se obţină un sistem informaţional raţional, fără date de intrare de prisos, fără paralelisme şi alte neajunsuri. Prezintă ca neajuns că noi cereri de informaţii duc la reproiectarea sistemului informaţional dacă nu se găsesc date de intrare necesare. → şi Analiza şi proiectarea prelucrării auto-

mate a datelor financiar-contabile. **M.** *benzii magnetice*, totalitatea procedeelor adecvate de culegere și prelucrare a datelor folosind pentru aceasta benzi magnetice. **M.** *benzii perforate*, totalitatea procedeelor adecvate de culegere și prelucrare a datelor folosind pentru aceasta benzi perforate. **M.** *cartelei perforate*, totalitatea procedeelor adecvate pentru culegerea și prelucrarea datelor, folosind pentru aceasta cartelele perforate. **M.** *cheltuielilor directe.* → și *metoda Direct Costing.* **M.** *cheltuielilor marginale.* → și *metoda costurilor marginale.* **M.** *cheltuielilor standard.* → și *metoda Standard cost.* **M.** *cheltuielilor variabile* și *metoda costurilor variabile.* **M.** *contabilității*, sistem logic de cercetare și studiere a legilor și legităților privind latura valorică și cantitativă a existenței și mișcării mijloacelor economice, concretizate în principiile dublei reprezentări și a dublei înregistrări, care se realizează cu ajutorul unui ansamblu de procedee și instrumente interdependente și condiționate reciproc, cum sînt: contul; balanța de verificare; inventarierea; bilanțul etc. Contabilitatea dispune de o **m.** proprie de cercetare, aplicabilă la particularitățile concrete ale obiectului ei, în concordanță cu cerințele dialecticii materialiste. Aceasta înseamnă că, în primul rînd, studierea obiectelor și fenomenelor se face în interdependența și condiționarea lor reciprocă. Astfel, procesele economice, ca momente ale procesului reproducției lărgite, sînt oglindite și urmărite cu ajutorul **m.** sale, pe faze și în totalitatea lor. De asemenea, procesele economice, desfășurîndu-se cu ajutorul mijloacelor economice, contabilitatea oglindește aceste mijloace, prin intermediul sistemului conturilor, în mișcarea lor, pe feluri de mijloace, iar procesele economice tot pe feluri, însă de proces. Între mijloace și procesele economice există astfel o legătură organică, deoarece mijloacele condiționează desfășurarea proceselor economice, iar acestea condiționează mișcarea și transformarea mijloacelor economice. Prin compararea datelor contabile cu acelea ale planului se determină măsura în care a fost îndeplinit planul, putîndu-se stabili și gradul de dezvoltare economică a întreprinderilor și a ramurilor economiei naționale. Contabilitatea studiază apoi fenomenele și în dezvoltarea lor, ca proces în care schimbările cantitative neînsemnate duc la schimbări calitative vizibile, la apariția de noi tipuri de obiecte sau fenomene. Contabilitatea socialistă reflectă, urmărește și controlează procesul de formare și de apariție a acestor noi tipuri, datorită schimbărilor calitative. Astfel, contabilitatea reflectă exact și la timp, cu ajutorul procedeelor ei, consumul de muncă vie și de mijloace de producție care se transformă apoi în obiecte cu însușiri noi (produsul finit). Contabilitatea reflectă, apoi, lupta a tot ce este nou, progresist împotriva elementelor și deprinderilor vechi și înapoiate. Prin procedeele sale, contabilitatea scoate la iveală lipsa de spirit gospodăresc, delapidările, furturile etc. și face cunoscut tot ce este nou și înaintat în mersul activității economice, ca: realizarea de economii, rezultat al utilizării raționale a mijloacelor de producție și a introducerii metodelor înaintate ale tehnicii moderne etc. Reflectarea și urmărirea de către contabilitate a obiectelor și fenomenelor, în interdependența și condiționarea lor reciprocă, determină și interdependența și condiționarea reciprocă însești a procedeelor contabilității. Specificul **m.c.** în socialism este determinat de baza sa teoretică de cercetare, adică de dialectica materialistă și de economia politică marxist-leninistă, precum și de particularitățile obiectului ei de studiu. Esența și particularitățile **m.c.** pot fi just înțelese numai dacă sînt studiate ținînd seama de orînduirea social-economică în care această metodă își găsește aplicarea și în slujba căreia este pusă, deoarece, pe diferitele trepte de dezvoltare ale societății, odată cu schimbarea forțelor și a relațiilor de producție se schimbă și conținutul contabilității și metoda sa de lucru. Caracteristica metodei contabilității este oglindirea cantitativă, în exprimare bănească, a obiectului ei de studiu. Aceasta este însă o particularitate comună a contabilității în toate orînduirile social-economice. La această caracteristică comună trebuie adăugată o a doua caracteristică și anume aceea a conținutului reflectat, precum și interesele clasei pe care o servește. Tocmai în aceasta constă deosebirea dintre metoda contabilității socialiste și aceea a contabilității capitaliste. → și dubla reprezentare;

dubla înregistrare; balanța de verificare; inventarierea, bilanț. **M.** *costurilor directe („direct costing", „metoda costurilor marginale"* sau *„metoda costurilor variabile")*, constă în separarea atît în înregistrările contabile curente, cît și în dările de seamă a cheltuielilor variabile (proporționale sau limitat proporționale cu volumul producției sau al desfacerii) de cele constante (fixe sau de structură). După această **m.**, numai cheltuielile variabile compun costul produselor, deoarece numai acestea sînt considerate că depind de fabricarea produselor, în timp ce cheltuielile constante sînt considerate drept cheltuieli ale perioadei, indiferent de produsele fabricate, așa că ele nu se includ în cost, ci se trec la beneficii și pierderi. În contabilitate sînt considerate drept cheltuieli cu caracter variabil proporționale cu volumul producției sau al desfacerii atît cheltuielile directe de materiale, manoperă, contribuții asupra retribuțiilor directe, abur, apă, energie electrică, cheltuieli de desfacere cu caracter variabil etc., cît și cheltuielile indirecte variabile, ca de exemplu, combustibilul pentru încălzit, impozite pe retribuții etc. Costul este format în această **m.** numai din aceste cheltuieli, iar cheltuielile constante, numite și cheltuieli de structură, se înregistrează în cursul perioadei de gestiune la conturile de cheltuieli de regie și la sfîrșitul perioadei se virează la contul de Beneficii și Pierderi. În categoria cheltuielilor constante se cuprind: cheltuielile fixe de fabricație (regia de secție); cheltuielile fixe de desfacere și cheltuielile de administrație. Prin separarea cheltuielilor variabile de cele fixe se poate face o analiză justă a cheltuielilor variabile, care reflectă modul de desfășurare a procesului de producție, deci costul real al fiecărui produs, precum și cheltuielile constante care influențează rentabilitatea pe întreaga întreprindere. **M.c.d.** are ca scop urmărirea rezultatelor globale și nu costul complet, determinînd contribuția fiecărui produs la crearea beneficiului, care este diferența dintre prețul de vînzare și cheltuielile variabile. Prin repartizarea cheltuielilor constante la sfîrșitul perioadei de gestiune, în întregime la contul de Beneficii și Pierderi, stocurile se evaluează numai cu cheltuielile variabile, adică la cele mai scăzute nivele, ceea ce face ca, în perioadele următoare, la desfacerea produselor din stoc, să se obțină beneficii maxime. Între avantajele acestei metode se menționează: simplificarea calculației, care are caracter operativ prin scurtarea perioadei de calcul și care permite, pe baza analizei, să se găsească soluțiile optime. Înlesnește, de asemenea, planificarea profitului. Cu toate acestea, **m.c.d.** are și unele inconveniente, ca de exemplu: criteriile de separare a cheltuielilor fixe de cele variabile, fiind uneori convenționale, înseamnă că și datele furnizate conducerii privind beneficiile nu sînt exacte și pot denatura, în unele cazuri, elementele analizei gestiunii, constituind sursa unor decizii greșite; necuprinderea tuturor cheltuielilor în costul produselor împiedică analiza și determinarea relației: volum-cost-beneficiu pe produs, ceea ce face imposibilă pe cale directă aprecierea rentabilității fiecărui produs și a rezultatelor financiare. În economia socialistă, calcularea unui cost incomplet nu răspunde nevoilor de analiză, de urmărire și de planificare a întreprinderilor la care prețul de vînzare se stabilește numai pe baza unui cost complet. **M.** *costurilor marginale.* → și *Marginal Costing*; *metoda costurilor directe.* **M.** *costurilor prestabilite*, izvorîtă din necesitățile practice ale unui etalon cu care să fie comparate cheltuielile efective pentru a se stabili abaterile. Acestea se stabilesc pe baza următoarelor elemente: costuri reale din perioada precedentă; costuri medii din perioada precedentă și costuri standard. **M.** *costurilor variabile.* → și *metoda costurilor directe.* **M.** *decupării sistemului în subsisteme*, numită și metoda compartimentării, se folosește în analiza și proiectarea sistemului informațional financiar contabil al unităților economice. Ea constă în efectuarea investigațiilor în fiecare compartiment funcțional al întreprinderii pînă la identificarea tuturor activităților privind culegerea, transmiterea și prelucrarea datelor efectuate în aceste compartimente, aplicînd apoi criterii de compartimentare; natura operațiilor economice, felul obiectivelor; etc. **M.** *drumului critic (Metoda PERT)*, denumirea provine de la cuvintele englezești Critical Path Analysis. Apare pentru prima dată în anul 1950 sub forma

de încercări de a elabora unele **m.** de previziune și control. Apoi, în 1957, este întregită și utilizată în S.U.A. la întocmirea planurilor calendaristice la lucrările de construcții-montaj din industria chimică. În 1958, **m.** este perfecționată și apare în literatura de specialitate sub denumirea de **m.** PERT (Programme Evaluation and Reciew Technique). În 1962 apar variante ale **m.** PERT: PERT COST, RAMPS și CPM. Ea este o tehnică de programare și conducere care se bazează pe elaborarea de grafice speciale și pe folosirea calculatoarelor electronice pentru calculul și stabilirea variantelor unui ansamblu de activități, alegerea variantei optime, a priorităților etc. în cadrul unui proiect. **M.d.c.** prezintă următoarele trăsături: proiectul se transpune într-o rețea care cuprinde activități și faze; activitățile care trebuie executate mai înainte ca activitate considerată; activitatea care se execută simultan cu activitatea considerată; activitatea ce se execută după terminarea activității considerate; se calculează durata fiecărei activități și faze, apoi se stabilește durata totală de execuție (drumul critic). Graficul este alcătuit din arce care reprezintă activitățile, nodurile reprezintă fazele lucrării, iar săgețile arată scopul desfășurării lucrărilor. Durata activităților se determină, în general, pe baza normelor de lucru, a forței de muncă și a utilajelor disponibile; în cazul cînd lipsesc norme legale de lucru, duratele activităților se stabilesc pe baza unor statistici, ținînd seama de experiența anterioară la lucrări similare. Duratele se exprimă în aceleași unități de timp. Lungimea drumului critic este egală cu suma duratelor activităților de pe drumul respectiv. Activitățile de pe drumul critic sînt activitățile critice, drumul critic fiind drumul de lungimea cea mai mare. Principalele domenii de aplicare a **m.** sînt: planificarea și urmărirea lucrărilor de construcții-montaj de un grad mare de complexitate și dificultăți (exemplu: controlul proiectelor pentru realizarea zborurilor cosmice), planificarea și conducerea producției industriale, planificarea și urmărirea reparațiilor, în organizarea și proiectarea sistemului de conducere cu mijloace de automatizare a prelucrării datelor, planificarea și urmărirea costului, proiectarea sistemelor informaționale financiar-contabile etc. **M.** *„full costing"*, folosită în contabilitate pentru calculul costului total sau „prin absorbție", în care repartiția cheltuielilor fixe se face convențional, ceea ce determină costul să nu reflecte costul real al producției. **M.** *„G.P."*, concepută în 1953 de inginerul Georges Perrin, constă în determinarea cu anticipație a unor indici de echivalență (numiți G.P.-uri) care reprezintă raportul dintre costul fiecărei operații de fabricație și costul total al unui produs de bază, ales convențional în acest scop. Prin această **m.** se urmărește calcularea cît mai exactă a costului efectiv pe produs, înlăturînd, în acest scop, deficiențele ocazionate de calcul și inexactitățile sau nivelurile de costuri create de repartizarea cheltuielilor comune și generale în funcție de anumite criterii convenționale. Pentru calcularea indicilor de echivalență sînt necesare o serie de lucrări și anume: întocmirea listelor cu operațiile de fabricație, direct productive, auxiliare etc., stabilirea cheltuielilor repartizabile direct din totalul cheltuielilor de producție, reducînd cheltuielile nerepartizabile direct pe operații de producție; alegerea produsului de bază și stabilirea cheltuielilor totale aferente acestui produs; calcularea indicilor de echivalență (G.P.-uri) pentru toate operațiile; stabilirea G.P.-urilor pe produse, prin însumarea G.P.-urilor aferente operațiilor prin care trece fiecare produs. La sfîrșitul lunii, cu ajutorul indicilor de echivalență și a producției fabricate, se obțin G.P.-urile totale, respectiv unitatea convențională, omogenă în care se transformă întreaga producție a întreprinderii. Pe baza producției transformate în G.P.-uri și a cheltuielilor efective totale de producție din contabilitate, se stabilește costul efectiv al produselor. Cu ocazia stabilirii G.P.-urilor se face o analiză amănunțită a tuturor elementelor care se iau în calcul, înlăturînd, totodată, și deficiențele existente în procesul de producție. Costul efectiv al produselor reprezintă o bază certă pentru stabilirea prețurilor de vînzare și cunoașterea anticipată a rentabilității produselor fabricate; volumul de muncă pentru stabilirea G.P.-urilor este mare, fiind însă compensat de stabilitatea pe o perioadă

mare de timp (5—6 ani) și de calculele făcute pe scară redusă la sfîrșitul fiecărei luni pentru stabilirea costului efectiv al produselor. → și *cheltuieli de producție* (procedeul cifrelor de echivalență). **M.** *globală (metoda simplă sau pe produs)* constă în ținerea evidenței analitice pe feluri de cheltuieli, care apoi se repartizează asupra producției, respectiv asupra produsului (care este unul singur). În această **m.,** colectarea cheltuielilor se înregistrează în contabilitate global. Cunoscînd cheltuielile de producție în totalitatea lor, calculul costului pe unitate de produs se face prin împărțirea totalului acestor cheltuieli la cantitatea totală a produselor obținute. Nu se aplică această **m.** la întreprinderile care au și producție neterminată. Se folosește la întreprinderile care produc un singur fel de produse. **M.** *„in flux"*, în care amplasarea mașinilor și a utilajului de producție urmează ordinea de succesiune a operațiilor indicate de procesul tehnologic. Contabilitatea cheltuielilor de producție folosește, în acest caz, ca bază de repartizare a cheltuielilor de producție, cost oră-mașină. → și *metoda pe bandă; ora-mașină.* **M.** *microfilmării*, totalitatea procedeelor adecvate de culegere și prelucrare a datelor folosind pentru aceasta microfilmul. Datele care urmează a fi prelucrate sînt transpuse pe documentele primare prin fotografiere pe microfilm, apoi conținutul de date al microfilmului este citit automat prin intermediul unui dispozitiv special și introdus în memoria centrală a calculatorului în vederea prelucrării pe baza unui program dinainte elaborat. **M.** *normativă*, **m.** *costurilor standard*; **m.** *costurilor normate*, este folosită pentru urmărirea decadală, lunară și, cînd este posibil, și zilnică a cheltuielilor de producție, după normativele curente, pentru a se interveni la timp în procesul de producție și pentru a introduce, chiar în cursul perioadei de planificare, modificări în norme, după rezultatele medii atinse de fruntașii în producție, baza de întocmirea și de executarea planului fiind normele medii progresive. **M.** este folosită și pentru calcularea costului pe baza normelor de consum de materiale și de muncă (pentru sine), în vigoare în momentul calculului și la care se adaugă sau se scad abaterile de la norme, după caz, spre a se ajunge la costul efectiv. Faptul că prin această **m.** se stabilesc abaterile chiar în momentul producerii lor, face din ea un instrument activ al contabilității și, deci, operativ al controlului la timp asupra cheltuielilor de producție, contribuind prin aceasta la reducerea cheltuielilor pe unitatea de produs. Din această cauză ea mai poate fi numită și **m.** regimului strict de economii. **M.n.** se poate folosi și în cadrul metodelor simple, pe comandă, pe faze. La baza **m.n.** stau: normele de consum, listele de prețuri ale materialelor, normele de timp, tarifele de retribuire și planurile trimestriale ale cheltuielilor secțiilor de producție și cele generale ale întreprinderii. În această **m.,** după ce costul normativ a fost stabilit, se compară acest cost cu cel planificat. Dacă costul normativ stabilit pe unitatea de produs este mai mic decît cel planificat, aceasta înseamnă că întreprinderea are posibilități de a realiza economii, chiar în faza lansării producției, cînd se pot face economii dacă proiectanții, tehnologii și normatorii depun eforturi susținute pentru asigurarea acestui obiectiv. Motivul care justifică diferențele între costul normativ și cel planificat constă în aceea că normele tehnico-economice se modifică în cursul perioadelor de gestiune și aceasta datorită schimbării tehnologiei, îmbunătățirii **m.** de muncă etc. În ce privește cheltuielile efective de producție, acestea rezultă din consumurile normate și abaterile de la aceste norme, abateri care pot fi în plus sau în minus. În acest caz, cheltuielile efective sînt egale cu consumurile normate, plus sau minus abaterile de la aceste norme. Cum totalitatea cheltuielilor de producție formează costul și, introdus în cadrul **m.n.** se ține separat evidența cheltuielilor de producție după norme, de evidența modificării normelor și de evidența abaterilor de la norme, pe baza datelor acestor evidențe, costul efectiv al producției finite (C. ef) va fi egal cu costul normativ (C. norm) plus sau minus modificările (M) de la norme intervenite în cursul lunii, plus sau minus abaterile (A) consumului efectiv de la consumul după normele modificate, adică: C. ef. = C. norm. ± M ± A. În practică se contopesc uneori modificările de norme cu abaterile, în scopul sim-

plificării lucrărilor, așa că C. ef. = C. norm. ± A. În această formulă, costul normativ se determină înainte de a începe fabricația, din care cauză el are caracterul unui cost antecalculat. În ce privește modificările de norme, acestea se determină pe baza unei evidențe a modificărilor aduse la cunoștința secțiilor de producție, cu ajutorul unor fișe-comunicare sau fișe de modificare a normelor, întocmite separat pentru materiale, pentru timpul de lucru. În fișe se arată și data de la care se introduce norma cea nouă, care este norma înlocuită, precum și diferența cantitativă și valorică ce rezultă din această modificare. Se mai arată și cauza modificării, notată printr-un simbol. La sfîrșitul lunii se adună totalul diferențelor, după care fișele se predau la serviciul planificării pentru introducerea modificării normelor în calculația normativă a costului pe luna următoare. Fișele devin valabile numai după ce au fost aprobate de conducerea întreprinderii cu avizul tehnicienilor și specialiștilor. Abaterile de la norma în vigoare se determină cu ajutorul datelor contabile. Din formulele prezentate mai înainte, se constată că depășirile de cheltuieli se adaugă la cost, iar economiile se scad din cost. Dacă se pornește de la costul planificat (C. pl), costul efectiv este egal cu costul planificat minus diferența dintre costul planificat și costul normativ, plus sau minus abaterea, adică: C. ef. = C. pl. — (C. pl. — C. norm) ± A. Costul normativ este, în genere, mai mic decît costul planificat ca urmare a reducerilor de norme de consum, a măsurilor tehnico-economice și organizatorice luate de conducerea întreprinderii. Calcularea costului efectiv se face pe feluri de produse sau pe grupe de produse similare. Revizuirea normelor la anumite perioade de timp necesită o recalculare a costului normativ; dacă modificarea normelor se face la începutul lunii, se recalculează și costul producției neterminate, pentru a fi adus la nivelul normelor modificate. Abaterile de la normele în vigoare se repartizează, de regulă, numai asupra producției-marfă, spre deosebire de sumele rezultate din modificarea normelor care se repartizează și asupra producției neterminate. Odată stabilite normele curente, toate cheltuielile suplimentare neprevăzute în comanda de fabricație se consideră abateri de la norme și se înregistrează în evidența analitică separat pentru a se lua măsurile necesare înlăturării lor pe viitor. Realizarea controlului preventiv asupra cheltuielilor de producție are loc numai dacă se respectă următoarele principii: limitarea cheltuielilor de producție potrivit normelor curente și nu a celor planificate; totalizarea anticipată a cheltuielilor de producție după documente, pe locurile care le-au ocazionat și pe articolele de calculație; stabilirea vinovaților pentru abaterile peste normele de cheltuieli admisibile etc. Pentru aplicarea în bune condiții a **m.n.** sînt necesare următoarele măsuri: introducerea normelor de consum pentru cheltuielile directe și indirecte; stabilirea normelor de consum și de timp pe grupe sau feluri de produse, piese și operații; întocmirea planului de cheltuieli ale secțiilor de producție și ale întreprinderii; introducerea la timp în calculațiile normative a modificării normelor de consum, de timp și a planurilor de cheltuieli; ținerea obligatorie a evidenței abaterilor de la norme pe grupe sau feluri de produse și pe articole de calculație; organizarea de magazii intermediare care să asigure un control eficace asupra consumului de materiale; organizarea unui sistem eficient de documentare în secțiile de producție pentru oglindirea justă și la timp a modificărilor de norme pentru introducerea lor la timp în costul normativ; inventarierea periodică a producției neterminate și evaluarea ei la cost normativ. Contabilitatea cheltuielilor de producție după **m.n.** trebuie să asigure controlul preventiv asupra acestor cheltuieli în chiar momentul efectuării lor, precum și înregistrarea cheltuielilor pe articole de calculație separat de cele normate și de abateri. Evidența trebuie să arate cauzele care au provocat abaterile, persoanele vinovate, locul unde au fost produse și influența lor asupra costului. În cadrul **m.n.**, contabilitatea cheltuielilor de producție se ține pe secții sau ateliere și, în cadrul lor, pe articole de calculație grupate în cheltuieli după norme, modificarea normelor și abateri de la norme. Documentele care se întocmesc pentru evidența cheltuielilor de producție sînt: documente pentru cheltuieli

directe și documente pentru cheltuieli indirecte. În documentele primare privind cheltuielile directe se ține seama de respectarea normelor stabilite. Pentru aceasta, ele trebuie să poarte viza de control preventiv, dobîndind un rol activ. Spre deosebire de primele documente care se întocmesc în limita normativelor, potrivit fișelor tehnologice, documentele privind cheltuielile indirecte se întocmesc în limita normativelor stabilite însă prin planurile de cheltuieli indirecte. Pe baza lor se emit bonurile de materiale sau fișa limită de materiale, notele de restituiri pentru economii, bonurile de lucru, calculul normativ etc. Pe baza fișelor tehnologice, serviciul planificării întocmește calculul normativ prin care se stabilește costul normativ al produsului respectiv pe secții sau pe grupe de produse. Acest calcul se predă postcalculului. Datele din calculul normativ se înscriu apoi în calculația costului normativ. Aci se înscriu cheltuielile de producție pe baza normelor curente pentru producția neterminată de la începutul și sfîrșitul lunii, precum și cheltuielile de producție pe fiecare articol de calculație și pe fiecare secție. Separat se trec și abaterile de la norma din fișa de centralizare a cheltuielilor directe și indirecte, precum și date privind costul producției-marfă fără rebuturi, potrivit normativului, soldul producției neterminate la sfîrșitul lunii fără abateri etc. Abaterile de la norme apar și ele în cererile și bonurile de materiale și de lucru suplimentare. În această metodă nu este posibilă încă o evidență zilnică a cheltuielilor indirecte care se ține tot lunar. Contabilitatea în **m.n.** se ține analitic pentru cheltuielile directe și indirecte. La cheltuielile directe, contabilitatea analitică se ține pe ateliere și pe comenzi, iar abaterile de la norme se înregistrează separat de cheltuielile normate. La cheltuielile indirecte, separarea cheltuielilor normate de abateri se face la sfîrșitul lunii și nu imediat ca la cheltuielile directe. În contabilitatea sintetică se face, de asemenea, separarea cheltuielilor normate de abaterile de la norme. În contabilitatea sintetică înregistrarea se face la contul Cheltuielile producției de bază, în care se deschid coloane pentru cheltuielile normate și pentru abaterile de la norme. O altă modalitate ar fi deschiderea a două subconturi: unul intitulat „Cheltuieli normate la producția de bază" și altul „Abateri la cheltuielile normate ale producției de bază". Primul subcont s-ar debita cu toate cheltuielile după normativul stabilit, iar diferența dintre acestea și cheltuielile efective s-ar înregistra în debitul celui de-al doilea subcont. Creditarea primului subcont s-ar face cu costul normativ al producției finite prin debitul contului „Decontarea producției", iar creditarea celui de-al doilea subcont s-ar face, de asemenea, prin debitul aceluiași cont, care colectează astfel în debitul său atît costul normativ, cît și abaterile, deci costul efectiv. Debitarea celor două subconturi se face în tot cursul lunii cu cheltuielile directe, iar la sfîrșitul lunii și cu cele indirecte prin creditul conturilor: „Cheltuielile comune ale secției", „Cheltuielile generale ale întreprinderii" și „Cheltuielile activităților auxiliare". Calcularea se face de postcalcul pentru stabilirea cheltuielilor indirecte normate aplicînd coeficientul cheltuielilor normate la retribuțiile directe normate calculate la volumul realizat al producției. Diferența dintre cheltuielile normate recalculate și cele făcute efectiv la fiecare atelier reprezintă abaterile care se repartizează pe felul produselor proporțional cu baza de repartizare aleasă. Pentru a stabili costul de uzină al producției globale, se adaugă la costul de secție cheltuielile generale ale întreprinderii, separîndu-se și la acestea cheltuielile normate de abateri, după care se stabilește și costul producției-marfă. Pentru aceasta se determină producția terminată și cea neterminată, repartizîndu-se abaterile între acestea. Dacă producția neterminată se prezintă lunar cu un sold constant, abaterile se repartizează numai asupra producției-marfă. Dacă soldul variază, abaterile se repartizează proporțional între producția-marfă și cea neterminată. **M.** *pe bandă*, procedeu de organizare a producției și a contabilității cheltuielilor, care are la bază așezarea utilajului de producție în sensul fluxului liniilor tehnologice, astfel încît toate cheltuielile ocazionate de operațiile de producție se evidențiază succesiv, pe măsura scurgerii fluxului. Cheltuielile de producție sînt folosite în această mică bază de repartizare.

M. *pe comenzi*, totalitatea procedeelor de colectare, evidență și repartizare a cheltuielilor de producție și calculație, costul având la bază criteriul comanda. Se aplică, de regulă, în producția individuală sau de serie mică, în cazul fabricării de produse noi sau în lucrările de reparații etc. În această **m.**, contabilitatea analitică a cheltuielilor de producție se ține pe comenzi, în cadrul comenzilor pe secții și în cadrul fiecărei secții, pe articole de calculație. Dacă în secții se execută comenzi privind produse identice pentru clienți diferiți, contabilitatea cheltuielilor de producție se organizează pe produse individuale și nu pe comenzi individuale. Obiectivul contabilității cheltuielilor de producție este, în această **m.**, comanda terminată. Fiecare comandă se identifică printr-un simbol care se menționează pe toate bonurile de lucru, pe rapoartele de control și retribuție, pe notele de remaniere, de rebut etc. În această **m.** cheltuielile directe se grupează în documentele de repartizare pe numerele de ordine ale comenzilor. Înregistrarea cheltuielilor indirecte se face pe locurile de producție care le-au ocazionat, de unde se repartizează apoi pe fiecare comandă, în vederea includerii lor în costul fiecărei comenzi. În aceste condiții, valoarea producției neterminate este egală cu totalul cheltuielilor aferente comenzilor aflate în curs de fabricare la sfîrșitul lunii. În costul comenzilor neterminate, a căror executare durează mai multe perioade de gestiune, se cuprind nu numai cheltuielile din luna care se încheie, ci și o parte din cheltuielile efectuate în lunile precedente. Costul comenzilor parțial executate la sfîrșitul lunii, în lipsa costului efectiv al comenzilor integral terminate, se stabilește la preț planificat sau la costul comenzilor integral executate. Diferențele ce ar apărea la terminarea comenzilor se repartizează asupra ultimului lot. **M.** „*pe faze*“ constă în urmărirea cheltuielilor de producție și calcularea costului mai întîi pe faze de producție și apoi pe produs. Se aplică la întreprinderile industriale la care producția se repetă și se aseamănă din punctul de vedere al materialelor și al particularităților pe care le prezintă proveniența lor. În această **m.**, producția este simplă, omogenă, procesul se desfășoară într-o perioadă scurtă și pe etape sau stadii succesive. După fiecare etapă de transformare se obține un produs nou. Exemplu: fonta din minereu, oțelul din fontă, diferite laminate din oțel etc. Contabilizarea cheltuielilor de producție se face, în această **m.**, la conturi deschise fiecărei faze în parte și apoi în conturi analitice, pe cuptoare, pe șarje, specialități de metale, iar costul se obține prin adăugarea treptată, la costul materiilor prime, a cheltuielilor de prelucrare ocazionate de fazele pe care le parcurg succesiv materialele și semifabricatele. În acest caz, costul se formează astfel: valoarea materiei prime, plus cheltuielile de prelucrare din prima etapă, plus cheltuielile de prelucrare din a doua etapă etc. reprezintă costul produsului finit sau valoarea materiei prime plus cheltuielile de prelucrare din prima etapă; valoarea semifabricatului A; apoi valoarea semifabricatului A plus cheltuielile de prelucrare din faza a doua = valoarea semifabricatului B etc., pînă la ultima fază cînd se stabilește valoarea produsului finit. În primul caz, contabilitatea se ține fără semifabricate, iar în al doilea caz, cu semifabricate. În **m.** pe **f.**, cheltuielile de producție se grupează astfel: materialele consumate, mai puțin deșeurile, calculate la preț planificat, cheltuielile de prelucrare pe faze în care se cuprind: combustibilul tehnologic, energia consumată, retribuțiile muncitorilor și contribuțiile pentru asigurările sociale, amortizarea mijloacelor fixe, uzarea obiectelor de inventar, echipamentului și materialelor de protecție, reparațiile curente și reviziile periodice, transportul și alte cheltuieli ale secției, cheltuielile generale ale întreprinderii și pierderi din întreruperi. Din aceste cheltuieli se scad: valoarea consumurilor altor secții și altor produse secundare la preț planificat. Contabilitatea trecerii semifabricatelor de la o fază la alta sau de la o secție la alta se ține deosebit după **m.** cu sau fără semifabricate. Astfel, după **m.** „fără semifabricate“, contabilitatea cheltuielilor de producție pentru confecționarea semifabricatelor se ține pe articole de calculație în cadrul fiecărei faze, fără virarea contabilă a costului semifabricatelor cu ocazia trecerii lor de la o fază la alta. Evidența mișcării semifabricatelor între

secții se ține numai în expresie naturală, iar contabilitatea nu mai ține evidența lor valorică. După **m.** „cu semifabricate", contabilitatea trecerii semifabricatelor de la o secție la alta se ține cu ajutorul contului „Semifabricate din producție proprie". În acest caz, trecerea semifabricatelor de la o secție la alta pentru prelucrare mai departe în secțiile principale de fabricație se face cu costul lor efectiv și nu pe articole de calculație. În ce privește producția neterminată, aceasta se evaluează în funcție de faza în care se găsesc stocurile de producție neterminată: în prima fază, evaluarea se face la costul materialelor, iar în restul fazelor de fabricație, la costul semifabricatelor respective. În **m.** pe faze, costul producției finite se stabilește lunar, începînd cu cheltuielile de producție înregistrate pe obiectele de calculație și pe articolele de calculație. → și *fază; semifabricate din producție proprie*. **M.** *pe piese și operații* constă în evidențierea cheltuielilor de producție pe fazele de execuție ale comenzii respective, astfel încît calcularea costului se poate face la perioade de timp mai scurte (lunar) pentru piesele sau partizile executate în luna respectivă, fără să se mai aștepte terminarea comenzii în întregul ei. Această **m.** se întrebuințează la întreprinderile la care comenzile se execută într-un ciclu de producție mai îndelungat și, deci, la care **m.** pe comenzi nu mai este corespunzătoare. În acest caz se reduce perioada de calculare a costului prin împărțirea comenzilor pe diferite ansambluri și subansambluri sau pe etapele succesive ale executării lor. Potrivit acestei **m.**, înregistrarea materiilor prime, a materialelor directe, a semifabricatelor cumpărate și date în producție, ca și toate celelalte cheltuieli directe se face astfel pe feluri de piese, iar în unele cazuri și pe diferitele etape ale fabricației. În ce privește cheltuielile de asamblare directe, contabilitatea lor se ține pe produsul finit și uneori și pe ansambluri. Cheltuielile indirecte se înregistrează în conturile analitice deschise fiecărei secții de producție. Planul intern se întocmește în acest caz pe partizi de piese. În această **m.**, obiectul calculației este costul partizilor de piese de un anumit fel, fabricate într-o singură perioadă de gestiune. Urmează apoi costul ansamblurilor acestor piese și se încheie cu costul comenzii terminate. Inconvenientele acestei **m.** sînt: este greoaie și necesită un volum mare de muncă în executarea lucrărilor de contabilitate. Nu a rezolvat situația pieselor care se execută, totuși, în mai multe perioade de gestiune. **M.** *PERT*. → și *metoda drumului critic*. **M.** *Standard Cost* constă în stabilirea cu anticipație a cheltuielilor directe de producție, pe baza documentației tehnice și a condițiilor impuse de procesul de fabricație, iar pentru cheltuielile indirecte, stabilirea unor bugete de cheltuieli, toate acestea servind ca etaloane de măsură sau de comparație cu cheltuielile efective. În această **m.**, costurile antecalculate reprezintă limita maximă a consumurilor ce pot fi admise pentru o anumită producție în condiții normale și într-o anumită perioadă de timp. Aceste costuri poartă denumirea de standarde și se caracterizează prin aceea că reprezintă nu numai costurile antecalculate, ci și costurile de producție considerate reale și normale. Costurile standard fiind singura calculație a cheltuielilor de producție, care este folosită și la calcularea prețurilor de vînzare, nu mai fac necesară calcularea costului efectiv. Diferența în plus sau minus rezultată la fabricarea produselor, față de costurile standard, este considerată ca abatere de la condițiile normale de fabricație și se înregistrează în întregime ca beneficiu sau pierdere a perioadei de gestiune respectivă, influențînd direct și rezultatul net al întreprinderii. Bazele de stabilire a costurilor standard sînt: activitatea normală a întreprinderii (capacitatea practică de producție), capacitatea teoretică (maximum posibil) și capacitatea medie pe mai mulți ani. Tot la baza stabilirii acestor costuri mai stau: elementele standardizate (parțiale, cînd se antecalculează numai cantitatea sau numai costul, și integrale, cînd se antecalculează toate elementele); durata valabilității standardelor (standarde fixe, nemodificate în cursul anului și standarde curente care se pot modifica în cursul anului); în funcție de obiect, standardele pot fi: standarde pe secții, pe procese, pe produse etc. Pentru calcularea costului standard este necesar a se calcula standardul cheltuielilor directe și a celor indirecte; a se stabili egalitatea:

Cost standard = Standard tehnic × standard contabil: a se calcula bugetele flexibile, adică cheltuielile indirecte de fabricație împărțite la cheltuielile fixe și o parte proporționale. Standardele de cheltuieli pentru materiale și retribuții directe se pot stabili pe baza normelor de consum și de timp, așa cum sînt prevăzute în fișele tehnologice, rețetele de fabricație etc. și a prețului de facturare sau a prețului planificat de aprovizionare și a tarifelor de retribuții. Pentru stabilirea bugetelor cheltuielilor de regie este necesară gruparea cheltuielilor comune ale secțiilor de producție și cheltuielile generale ale întreprinderii în: cheltuieli variabile și cheltuieli fixe, care să asigure flexibilitatea acestor bugete, adică posibilitatea de a fi corectate în fiecare perioadă în funcție de variațiile activității. De aici rezultă că, pentru a fi folosită această **m.** și la noi, este necesară stabilirea distinctă a cheltuielilor fixe și a celor variabile. M.S.C. poate fi astfel folosită ca: indicator al eficienței, deoarece stabilește limita maximă a cheltuielilor de producție, cu ajutorul abaterilor (la materiale, la manoperă și la cheltuielile indirecte), orientare în conducerea întreprinderilor (pe baza datelor din situația abaterilor pe secții, pe produse, pe articole de calculație și pe feluri de cheltuieli, indicîndu-se și cauzele și efectele produse de aceste abateri); bază de înregistrare în contabilitate; pentru aceasta se înregistrează stocurile la inventar, producția în curs de fabricație, produse finite etc. M.S.C. necesită o dublă evidență: pe costuri reale și pe costuri standard, ceea ce este destul de complicat. Dacă se folosește un cont unic de fabricație, în debit se va înregistra costul real, iar în credit costul standard. Nu este potrivită metoda la întreprinderile care au producție neterminată. M.S.C. prezintă următoarele avantaje: posibilitatea cunoașterii cu anticipație a cheltuielilor de producție și a măsurilor ce se impun în vederea realizării lor; luarea operativă a deciziilor la nivelul secțiilor și al întreprinderii, prin determinarea pe parcurs a abaterilor față de cheltuielile standard stabilite pe elemente, cauze și responsabilități; creează condiții pentru efectuarea controlului cheltuielilor direct de către responsabilii locurilor de producție, contabilității cheltuielilor revenindu-i astfel rolul de a furniza informații privind natura abaterilor de la locul unde s-au produs și cui îi revine răspunderea; simplifică munca de înregistrare și de calcul a cheltuielilor, dînd posibilitate contabilității să adîncească munca de analiză a cheltuielilor de stabilire a previziunilor în ce privește nivelul costurilor și creșterea rentabilității. Abaterile de la standard reprezintă cheltuielile neadmise, pierderi definitive, fapt pentru care ele nu pot fi socotite drept elemente ale costului, așa că ele trebuie să fie înregistrate la contul de Profit și pierderi. **M.** ***stimulilor și a răspunsurilor***, folosită în proiectarea sistemelor de prelucrare automată a datelor, care presupune pornirea de la un stimul (exemplu, comanda unui client) la care întreprinderea trebuie să răspundă. În acest scop ea folosește fluxuri de informații asociate-răspunsului. Aplicarea acestei **m.** în analiza și proiectarea sistemului informațional economic necesită o foarte bună cunoaștere a organizării și conducerii întreprinderii. **M.** ***substituirilor în lanț.*** → și ***analiza activității economice.*** **M.** ***T.H.M. (tarif-ora-mașină).*** → și ***cheltuieli de producție.*** **M.** ***de creativitate;*** analitice și intuitive. Metodele analitice stimulează imaginația prin prezentarea și tratarea informațiilor din planul real al problemei cercetate. Ca metode analitice de creativitate se pot menționa: metoda listării; matricelor de descoperiri; analizei morfologice; înnoirilor parțiale. Metodele intuitive includ o diversitate de procedee utilizabile la nivel individual și la nivel de grup; analogiile; jocurile de cuvinte; concasajul; proiecțiile; bionică; brainstorming; synectică. În afara metodelor analitice și intuitive, mai pot fi citate și o seamă de metode mixte de creativitate: clasamentului; reciprocității; aplicării unei teorii; combinării de teorii; cazurilor limită; factorului integrant; transpozițiilor logice etc. **M.** ***de scriere a datelor pe suport magnetic***: cu revenire la zero (RZ — Return-to-Zero); cu revenire la zero cu inversare (RZI — „Return — to — Zero — Inversed"); cu revenire la zero (Dipol); fără revenire la zero (NRZ — „Non Return — to — Zero"); fără revenire

la zero, cu inversare (NRZI — „Non Return — to — Zero — Inversed"); codificării fazei (PE „Phase Encoded sau Manchester); modulației de frecvență (Harward). Cea mai frecvent folosită este NRZI și PE.

MICA MECANIZARE, prelucrarea datelor cu echipamente de calcul de birou. → și *mecanizare.*

MICROCALCULATORUL EELIX M18, este un calculator universal cu o construcție modulară după criterii funcționale și constructive, destinat pentru prelucrarea automată a datelor din diferite domenii. Capacitatea memoriei interne este 64 Kocteți. Dispune de 78 instrucțiuni. Viteza de lucru 250 000 instrucțiuni pe secundă. Părțile componente care pot fi asamblate în diferite variante de configurații prin eliminare, înlocuire și suplimentare sînt: unitatea centrală, memoria RAM, memoria PROM, memoria REPROM, interfață serială SIN, unitate intrări/ieșiri IOU, acces direct la memorie DMA, adaptor casetă magnetică ACM, subsistem casetă magnetică dual FCM, adaptor floppy — disk AFB, subsistem floppy-disk dual, adaptor bandă magnetică ABM, subsistem bandă magnetică, sursă de alimentare, cutie de distribuție consolă, cititor de cartele, imprimantă cititor bandă perforată perforator bandă, lector/perforator de bandă. Unitatea centrală a microcalculatorului M18 este alcătuită din modulul CPU, care, la rîndul său, conține un acumulator de 8 biți, 6 registre generale de 8 biți, unitate aritmetică logică de 8 biți, 5 indicatori de stare program 16 linii de adresă, 256 porturi de intrare de 8 biți și 256 porturi de ieșire de 8 biți, două registre interne de 16 biți; unitatea de sincronizare Syu care asigură comunicația microprocesorului cu exteriorul, comanda și sincronizarea accesului la magistrala sistemului, cît și sincronizarea echipamentelor periferice cu CPU; sistemul de întreruperi cu 8 nivele de prioritate care permit mascarea individuală sau în grup a cererilor de întreruperi; ceas de timp real pentru generarea de întreruperi la intervale de timp selectate cu o punte de legătură; panoul frontal PF prin intermediul căruia se afișează în permanență starea sistemului și permite interacțiunea utilizatorului cu sistemul; modulul BUS care conține circuite pentru transmiterea magistralei în exteriorul calculatorului și cuplarea la magistrala sistemului a unor module externe. Memoria RAM, care conține 8 Kcuvinte de memorie a cîte 9 biți (8 de informație + 1 de paritate) și reprezintă suportul principal pentru programele în curs de execuție care nu sînt permanent rezidente în sistem și pentru datele în curs de prelucrare. Memoria PROM conține 1 Ko de memorie, folosită pentru unele programe de bază des utilizate sau pentru unele programe de aplicație de complexitate relativ mică. Memoria REPROM conține 4 Ko de memorie, constituie suportul principal de păstrare a programelor rezidente în sistem sau a programelor de aplicații în cazul folosirii microcalculatorului într-un număr redus de aplicații repetate. Interfața serială SIN cuprinde o interfață de tip asincron pentru consola sistemului și o interfață de tip sincron/asincron cu posibilități de cuplare la un modem pentru teletransmisie. Unitatea de intrări/ieșiri IUO, modulul cuprinde interfețele pentru cititorul de bandă, perforatorul de bandă, cititorul de cartele, imprimante. IOU oferă posibilitatea transferului datelor între CPU și echipamentele periferice fie în mod programat, fie în întreruperi utilizînd sistemul de întreruperi prevăzut în modulul SYU. Modulul DMA este de tip MASTER, asigură transferul direct între memorie centrală și dispozitivele rapide cuplate la microcalculator, prevăzut cu 5 porturi de intrare/ieșire. Adaptor casetă magnetică ACM asigură transmiterea comenzilor și datelor către formatter, a datelor și a stărilor către calculator. Subsistem casetă magnetică dual FCM cuprinde două unități de casetă magnetică și un formatter, înregistrează pe bandă magnetică cu o densitate de 32 biți/milimetru capacitatea maximă de memorie 2,8 Mbiți, rata de transfer la citire/scriere 4 000 biți/sec., viteza medie a benzii la căutare rapidă 1,5 metri/sec. Formatter-ul asigură scrierea și citirea datelor pe sau de pe suportul magnetic sub formă de fișere alcătuite din una

sau mai multe înregistrări. Sistemul casetă magnetică dual FCM cuprinde două unităţi de casetă magnetică şi un formatter. Unităţile de casetă magnetică se caracterizează prin densitatea de înregistrare 32 biţi/milimetru capacitate de memorare 2,8 Mbiţi, 2 piste pe bandă, citirea/scrierea 4 000 biţi/sec., viteza medie de defilare a benzii 1,5 m/sec. Formatter-ul este de tip selector, asigură scrierea/citirea datelor sub formă de fişiere alcătuite din una sau mai multe înregistrări. Adaptor floppy-disk AFD, compus din partea SLAVE care permite transmiterea comenzilor către formatter floppy-disk şi partea MASTER care permite accesul formatter-ului la memorie. Subsistemul floppy-disk dual alcătuit din: două unităţi de disc flexibil, formatter-ul pentru floppy-disk, sursa de alimentare şi panoul frontal. Acest subsistem se caracterizează prin: are modulul de înregistrare de dublă frecvenţă, timp mediu de acces la pistă 380 ms. şi timp maxim de 780 ms.; timp mediu de acces la sector 80 ms. şi maxim de 160 ms., număr de piste 77, număr sectoare/pistă 26, cu o capacitate de memorie 256 256 octeţi/diskette iar a subsistemului de 512 512, rata de transfer 32 Ko/sec. Formatter-ul asigură poziţionarea pe pistă, sector, recunoaştere cîmpuri adresă, încărcare cap recalibrare, scriere/citire date, generare/verificare CRC, semnalizare erori, generare întreruperi. Adaptor bandă magnetică ABM face parte din lanţul: acces direct la memorie (DMA) — ABM — formatter de bandă magnetică — platină şi asigură dialogul între DMA şi formatter-ul de bandă magnetică. Subsistemul de bandă magnetică, alcătuit din: platină de bandă magnetică, formatter-ul, dulapul standard configuraţie Felix M18. Subsistemul prezintă următoarele caracteristici: modul de înregistrare: modulaţie de fază, număr de piste 9 (8 pentru date + 1 paritate), densitatea de înregistrare 1 600 Bpi, viteza de deplasare a benzii 37,5 ips, rata de transfer a datelor 60 Ko/sec viteza de rebobinare 60 Ko/sec. Formatter-ul de bandă sub controlul ABM comandă citirea/scrierea informaţiilor pe bandă magnetică, generează şi detectează: spaţiile inter-bloc, înregistrările de sfîrşit de fişier, înregistrările de sfîrşit de bloc şi de identificare, generează şi verifică partitatea etc. Magistrala sistemului este comună multiplexată în timp, permite interconectarea tuturor modulelor care alcătuiesc sistemul M18, este alcătuită din 70 linii (de adresă, bidirecţionale de date, de întreruperi cerere de acces la magistrală, de comandă. Sursa de alimentare, conectată la reţeaua de curent alternativ monofazată de 220 V şi 50 Hz suportă configuraţia maximă cu 64 Ko/memorie. Cutia de distribuţie are rolul de alimentare cu tensiuni continue a modulelor, de filtrare şi de protecţie a reţelei de alimentare. Consola, alcătuită din modul de lucru serial, asincron, incremental şi bidirecţional. Imprimă 30 caractere pe secundă, de format matrice 7 × 7 cu o densitate de 10 caractere/inch, pe hîrtie tip imprimantă de 439 mm. Are 64 caractere de imprimare ASCII. Cititorul de cartele, periferic de intrare, citeşte datele de pe cartele de 80 coloane cu viteza de 300/600 cartele/minut. Are posibilitatea de a opera offline pentru reglare şi depanare. Imprimantă, de tip paralel, scrie cu viteza maximă de 400 linii/minut, linii alcătuite pînă la 132 caractere, pe hîrtie tip imprimantă de 439 mm lăţime. Dispune de 64 caractere ASCII. Are automatizate funcţiile de tipărire, avans cu un număr de rînduri, tabulare verticală după banda pilot. Manual permite testul de imprimare şi salt la început de pagină. Cititorul de bandă perforată, alcătuit din dispozitivul de citire şi dispozitivul de bobinare cuplat la calculator. Citeşte banda de 8 canale cu viteza maximă de 330 caractere/secundă, înainte sau înapoi, în mod continuu sau pas cu pas, cu sau fără bobinare a benzii. Cititorul şi interfaţa nu fac verificări de coduri. Manual poate executa operaţii de bobinare şi rebobinare. Perforatorul de bandă cuplat la calculator înregistrează datele pe bandă de 8 canale, cu viteza de 50 caractere/secundă. Manual permite perforare de găuri de sincronizare, în mod pas cu pas sau continuu. Lectorul-perforatorul de bandă, cuplat la calculator citeşte banda perforată de 8 sau 6 canale cu viteza maximă do 300 caractere. Perforează banda de hîrtie pînă la 8 canale cu viteza maximă de 75 caractere (secundă). Modul de perforare şi citire este binar. Programe de exploatare a siste-

mului. Sistemul M 18 dispune de trei pachete programe de exploatare, de bază. ROS Sistem de operare rezident; TOS Sistem de operare nerezident; CPS Cross-software. ROS conține un modul monitor, un asamblor și un editor de fișiere. Modulul monitor permite utilizatorului prin intermediul comenzilor să interacționeze cu sistemul în cursul scrierii sau punerii la punct a programelor realizînd: modificarea configurației de intrări/ieșiri; afișarea și modificarea unor zone de memorie; listarea unor programe sursă și perforarea unor programe obiect; editarea și asamblarea unor programe sursă; executarea și depanarea programului obiect. Asamblorul acționează asupra fișierului curent. Conținutul acestui fișier este translatat în cod obiect. Este posibilă și asamblarea fără generarea codului obiect, cu listarea erorilor detectate de asamblor. Editorul de fișiere permite încărcarea informației în fișiere, precum și modificarea conținutului fișierelor. Acționează întotdeauna asupra fișierului „curent". Fișierele existente pot fi șterse în bloc sau selectiv, orice fișier existent poate fi făcut „curent". Fișierele pe care utilizatorul le poate crea în memoria principală sînt organizate pe linii, iar linia este identificată cu un număr de linie. TOS, orientat pentru a funcționa pe benzi perforate sau benzi magnetice, conține modul monitor, un sistem de intrări/ieșiri, un macroasamblor și un interpretor de BASIC extins. Modulul monitor MON este format dintr-o colecție de rutine de asistență care pot fi apelate de la consolă prin comenzi ale operatorului, cît și în timpul execuției unui program utilizator. Facilitează: stabilirea și modificarea dinamică a structurii sistemului de intrare/ieșire; afișarea și modificarea conținutului unor zone de memorie; executarea și depanarea programelor obiect; listarea programelor sursă și perforarea programelor obiect; programarea memoriilor REPROM și PROM. Monitorul permite lucrul în mod interactiv de la consola sistemului sau în mod „batch". Subsistemul de intrări/ieșiri (I/E) asigură transferul între unitatea centrală și dispozitivele periferice atît pentru programele de sistem, cît și pentru programele utilizator și permite reconfigurarea dinamică fie de la consolă, fie prin apelarea unor rutine de sistem a subsistemului de I/E. MON_{18} manipulează patru tipuri de echipamente logice: consola, cititor, perforator și imprimantă. Fiecărui tip de echipament logic i se pot atașa patru echipamente fizice fie standard, fie echipamente definite de utilizator. Subsistemul de I/E conține rutine de intrare/ieșire numai pentru echipamentele standard și oferă facilități de închidere în sistem a rutinelor definite de utilizator pentru echipamente nestandard. Macroasamblorul MAC_{18} permite definirea și apelarea de macroinstrucțiuni facilitînd astfel programarea în limbaj de asamblare. Expresiile din cîmpul operand pot fi oricît de complicate, cu restricția ca o instrucțiune să nu fie scrisă pe mai multe linii de program. Permite definirea șirurilor de constante. Programul obiect este dat la echipamentul de tip perforator definit în momentul începerii asamblării. Interpreterul de BASIC M_{18} BASIC, reprezintă o versiune extinsă a standardului ANSI BASIC, cuprinde o bibliotecă de calcule matriciale care apelează biblioteca aritmetică în virgulă mobilă cu precizie extinsă atașată interpretului. Operațiile de intrare/ieșire se efectuează prin MON_{18}, dar există și comenzi de intrare/ieșire incluse în interpretor. M_{18} BASIC cuprinde o serie de facilități grafice atît pentru echipamentele de tip imprimare din configurație standard, cît și pentru echipamente grafice nestandard atașate sistemului. Cross-software cuprinde un macroasamblor, compilator de PL/M și stimulator. Aceste programe sînt scrise în FORTRAN, conțin unele rutine scrise în ASIRIS și se pot executa pe calculatoarele din familia Felix 256 în configurație adecvată: memorie 128 Ko, perforator de bandă. Programele sursă au ca suport cartelele perforate, iar programele obiect generate de macroasamblor sau compilatorul de PL/M sînt perforate pe bandă sau se pot executa pe simulator. Compilatorul PL/M permite verificarea și translatarea programelor sursă în programe obiect executabile de către calculatorul M 18 sau simulator. PL/M este un limbaj pentru programarea structurată, orientat pe proceduri de prelucrare nenumerică a informațiilor. Pentru programe cu multe prelucrări numerice se utilizează biblio-

teca aritmetică în virgulă mobilă utilizat de limbajul BASIC. Simulatorul permite executarea, controlul execuției unor program obiect generat de macroasamblor sau de compilatorul de PL/M. Oferă facilități de simulare a panoului frontal și afișarea unor erori de execuție ceea ce permite punerea la punct a unor programe chiar în lipsa microcalculatorului. Microcalculatorul M_{18} este conceput de constructor în mai multe variante de configurații din motive de utilizare rațională și de compatibilitate cu Software-ul realizat, după cum urmează: M_{18} A; M_{18}B; M_{18}C; M_{18}D; M_{18}E; M_{18}F. Configurația M_{18}A este un sistem minim, alcătuit din: unitatea centrală, memoria RAM, sursa de alimentare; modul SIN, consolă, memoria REPROM. Software-ul utilizabil: ROS, BASIC. Configurația n-are nici o posibilitate de încercare a programelor de aceea sînt arse în memorie REPROM. Configurația poate fi completată cu module RAM, PROM sau REPROM, pentru obținerea capacității dorite, dar în limita a 9 module suplimentare, conform conectorilor disponibili în cutie și în limita capacității de adresare de 64 KO. Configurația M_{18}B este un sistem mic, universal, destinată pentru aplicații științifice. Se compune din: unitatea centrală; memorie RAM, memorie PROM, modul SIN, modul IOU, consolă, cititor cartele, imprimată, cititor bandă, modul ACM, subsistem casetă dual, sursă de alimentare, dulap echipat, cutia de distribuție, postamente periferice mici. Configurația poate fi completată cu module RAM, PROM sau REPROM, în limita conectorilor disponibili în cutie (maxim 5 module) și în limita capacității de adresare de 64 KO. Configurația M_{18}C, sistem orientat bandă, poate fi folosită pentru aplicații științifice și de gestiune. Are la bază configurația M_{18}B la care sînt adăugate: modul ABM, subsistem bandă magnetică, modul DMA. Configurația M_{18}D, sistem orientat disc, destinată pentru aplicații științifice și de gestiune. Are la bază configurația M_{18}B la care se adaugă modul AFD și subsistem dual floppy-disk. Prezintă avantajul unei memorii externe cu acces direct. Configurația M_{18}E este configurația maximă. Are la bază configurația M_{18}B la care se adaugă URC-urile suplimentare pentru configurații M_{18}C și M_{18}D. Configurația M_{18}F, sistem de conversie de suport. Este o configurație specializată pentru conversie cartele — bandă magnetică — imprimantă. Se compune din: unitatea centrală, memorie RAM, memorie REPROM, modul SIN, modul IOU, consolă, cititor cartele, imprimantă, modul DMA, modul ABM, subsistem bandă magnetică, sursă alimentare, dulap echipat, cutia de distribuție, postament, periferice mici. Setul de instrucțiuni al minicalculatorului M_{18} constă din: instrucțiuni referitoare la „carry", instrucțiuni cu un singur registru, instrucțiunea MOP, instrucțiuni transfer date, instrucțiuni aritmetice — logice între acumulator și registre (memorie), instrucțiuni de rotație cu acumulatorul, instrucțiuni cu registre perechi, instrucțiuni imediate, instrucțiuni cu adresare directă, instrucțiuni de salt, instrucțiuni de apelare, instrucțiuni de întoarcere, instrucțiunea restart, instrucțiuni referitoare la întreruperi, instrucțiuni de intrare/ieșire, instrucțiunea de HALT.

MICROCIRCUIT, circuit logic de dimensiuni foarte mici, în general, de forma modulară.

MICROINFORMATICA, domeniu al informaticii care se ocupă cu aplicarea posibilităților informaticii la nivelul verigii de bază a sistemului de organizare și conducere, menit să asigure realizarea obiectivelor de conducere corespunzătoare acestui nivel.

MICROMODUL, component modular de bază care poate îndeplini una sau mai multe funcțiuni logice.

MICROPROGRAMARE, metodă de exploatare a calculatorului electronic, în care instrucțiunile decodificate de unitatea de comandă declanșează secvența de instrucțiuni elementare executabile direct de circuit. Software încorporat în hardware.

MIJLOACE BĂNEȘTI, totalitatea disponibilităților bănești ale unității socialiste aflate în contul curent, conturi de disponibil la bancă și în casieria unității, alte valori (carnete de cecuri cu limită de sumă, acreditive etc.). → și vol. I aceste noțiuni; Casa; Cont curent; Disponibil la bancă. **M.** *circulante*, totalitatea mijloacelor circulante bănești, în decontare și materiale → și vol. I aceste noțiuni; Casa; Cont curent; Disponibil la bancă; Materiale; Produse finite; Semifabricate. **M.** *circulante în decontare*, totalitatea creanțelor față de clienți (organizații sau persoane fizice) pentru produse, mărfuri, materiale etc. livrate, lucrări executate și servicii prestate, a angajamentelor unității economice față de furnizori, achizitori și producători agricoli, retribuțiile de bază și suplimentare cuvenite personalului unității, impozitul pe retribuții datorat bugetului statului, contribuții privind asigurările sociale datorate bugetului asigurărilor sociale, amortizările mijloacelor fixe, obligațiile față de centrală, minister etc., obligațiile subunităților față de unitate și ale unității față de subunități, obligații și drepturi decurgînd din reevaluarea stocurilor de materiale, semifabricate, produse finite și mărfuri, drepturile față de debitori și obligațiile față de creditori. → Vol. I și II aceste noțiuni. **M.** *circulante materiale*, totalitatea materialelor, obiectelor de inventar, animale, produse, mărfuri și ambalaje. → și Vol. I și II aceste noțiuni. **M.** *fixe*, noțiune specifică folosită în contabilitate. M.f. sînt mijloacele de muncă (un lucru sau un complex de lucruri pe care muncitorul le intercalează între sine și obiectul muncii și care îi servesc drept transmițător al activității pe care o exercită asupra acestui obiect) delimitate prin cadrul legal ca durată de întrebuințare mai mare de un an și valoare de inventar de cel puțini 500 lei, celelalte mijloace de muncă care nu îndeplinesc cumulativ cele două condiții stabilite prin lege sînt considerate mijloace circulante. Sînt asimilate mijloacelor fixe investițiile efectuate la mijloacele fixe luate cu chirie; investițiile efectuate pentru amenajarea lacurilor, bălților, iazurilor, terenurilor, precum și alte lucrări similare. Nu sînt considerate mijloace fixe în înțelesul contabil: motoarele, aparatele și alte subansamble ale mijloacelor fixe procurate în scopul înlocuirii componentelor uzate sau al modernizării; sculele, instrumentele și dispozitivele speciale ce se folosesc la fabricarea anumitor produse; echipamentul de protecție și de lucru, îmbrăcămintea specială, precum și accesoriile de pat, indiferent de valoare și durata lor de serviciu; prototipurile, atît timp cît servesc ca model la executarea producției de serie; animalele care nu au îndeplinit condițiile de trecere la animale adulte; lacurile, bălțile și iazurile care nu sînt rezultatul muncii; lucrările miniere și de foraj executate pentru explorări și prospecțiuni geologice, precum și forajele pentru alimentarea cu apă care nu au dat rezultate, plantațiile tinere înainte de trecerea lor pe rod și plantațiile de producție pînă la 5 ani inclusiv. Contabilitatea **m.f.** se ține cu ajutorul contului **m.f.** cont de activ, funcționează în contabilitatea tuturor unităților socialiste. Înregistrarea **m.f.** în contabilitate se face la valoarea de inventar (valoare inițială nediminuată cu valoarea uzurii înregistrate) egală cu suma cheltuielilor pentru realizarea investițiilor (în cazul achiziționării, construirii sau confecționării), valoarea consemnată în documentele de transfer (în cazul primirii prin transfer), valoarea stabilită prin documentele de evaluare sau pe baza altor dispoziții legale. Contul **m.f.** se debitează cu valoarea de inventar a **m.f.** intrate provenite din dotări, investiții, transfer, preluări în contul creanțelor, dezmembrări și se creditează cu valoarea de inventar a **m.f.** ieșite prin casare, transfer, sau pe alte căi. Soldul debitor al contului **m.f.** indică valoarea de inventar a **m.f.** existente în unitatea economică. Contabilitatea analitică a **m.f.** se ține pe fiecare obiect de evidență (obiect singular sau complexul de obiecte cu toate dispozitivele și accesoriile destinat să îndeplinească în mod independent, în totalitatea lui, o funcție distinctă) sau grupate pe cele 9 categorii de mijloace fixe, precum și pe locuri de folosință. Valoarea **m.f.** este un indicator de referință și apreciere a activității unității economice raportată la 1 000 lei producție marfă, la mijloacele circulante ale unității economice etc. → și Vol. I *mijloace fixe*.

MINICALCULATOR, calculator electronic alcătuit din memorie magnetică, procesor asociativ, miniperiferice inteligente, sistem software integrat, avînd ca performanţe: pînă la 1 000 operaţii/sec, lungimea cuvîntului 8, 16, 32 biţi, capacitatea memoriei 32—64 Kcuvinte cu posibilităţi de a lărgi memoria pe seama memoriei externe, acceptă unul sau mai mult limbaje de programare, domenii largi de aplicare, cost scăzut.

MIŞCAREA CONTULUI, totalitatea sumelor înregistrate într-un cont, privind creşterile sau micşorările unui mijloc, unei surse sau ale unui proces economic, pe o anumită perioadă de timp. În practică, aceste mişcări sînt impropriu denumite rulaj. După perioada de timp în care are loc mişcarea, se deosebesc mişcări: lunare, trimestriale sau anuale, iar după locul lor în cont: mişcări debitoare şi mişcări creditoare. În **m.c.** nu se cuprinde soldul iniţial al contului.

MODEL DETERMINIST, constă în cunoaşterea la un moment dat a parametrilor modelului şi comportamentului său în trecut pentru ca să se întrevadă cu certitudine evoluţia sa viitoare care operează exclusiv cu factori controlabili ce implică luarea de decizii în condiţii de certitudine. **M.** *dinamic,* acel model care se particularizează prin reacţia mărimilor caracteristice ale fenomenului sau organismului economic la perturbaţii sau solicitări exterioare în funcţie de timp. **M.** *economic,* expresia matematică a ansamblului relaţiilor între elementele constitutive ale întreprinderii, care permite exprimarea cantitativă şi calitativă a corelaţiilor obţinute, atunci cînd elementele componente ale acestora au o anumită valoare. El reprezintă un număr de ecuaţii sau de alte formule, care stabilesc factorii ce au fost consideraţi ca semnificativi într-o anumită situaţie şi care este relaţia între ei. Cu ajutorul **m.e.** se pot: calcula planurile şi bugetele de venituri şi cheltuieli în funcţie de diferite ipoteze de vînzare; calcula totalitatea valorilor care trebuie să le aibă diferitele elemente pentru a „maximiza" unul dintre ele (de exemplu, rezultatul) şi pentru a face în felul acesta cercetarea operaţională economică globală. Din punctul de vedere al utilizării lui, **m.e.** poate fi: fără restricţii (fără limită), cînd nici un element nu conţine o limită impusă. Calculul va determina, deci, diferitele valori care trebuie date elementelor. Exemplu, bilanţul, bugetul, modelul costului producţiei unui articol, prevederea bugetară a fondurilor; cu restricţii (cu limită) cînd unele elemente au valori impuse de anumiţi factori interni (exemplu capacitatea de producţie) sau externi (piaţa). Calculul va determina dacă ipoteza este compatibilă sau nu cu aceste valori. Exemplu de model economic, prezentat simplificat prin următoarele formule:

1. $L = A + (S_{p-1} - S_p)$
2. $R_c = L_v - (L_a + S_s) - C$
3. $R_f = (R_c + D\,F_c) - (D\,I + D\,V\,E)$
4. $T_p = T_{p-1} + R_f + D\,F_c$

Cuprinzînd:
n = perioade
n = produse
n = secţii

în care restricţiile sînt:

$A \leqslant CA;\quad S \leqslant CS;\quad T \leqslant CT;\quad S \geqslant LK_s$

Acest model matematic exprimă următoarea realitate: pentru formula 1: L = Volumul livrărilor; A = Volumul producţiei şi al aprovizionărilor; S_{p-1} = Cantităţi aflate în stoc la începutul perioadei şi S_p = Cantităţi aflate în stoc la sfîrşitul perioadei, adică:

L	= A	$+(S_{p-1}$	$- S_p)$
Volumul livrărilor	Volumul prod. şi al aprov.	Stoc la începutul perioadei	Stoc la sfîrşitul perioadei

— Pentru formula nr. 2: Re = Rezultatul exploatării; L = Volumul livrărilor; v = Prețul de vînzare; a = Cheltuieli aferente acestui volum; s = Cheltuieli de stocaj; C = Cheltuieli fixe de stocaj, deci:

Re	=	Lv	—	(La	+ S_s)	— C
Rezultat al exploat.		Volum livrări X cu preț vînzare		Chelt. acestui volum	Chelt. stocaj	Chelt. fixe ale perioadei

— Pentru formula nr. 3: Rf = Rezultat financiar; Re — Rezultatul exploatării; D = creștere; Fe = Finanțarea datorită exploatării; I = Investiții noi; VE = valori aflate în exploatare, adică:

Rf	=	(Re	+	DFe)	—	(DI	—	DVE)
Rezultat financiar		Rezultat exploatare		creșterea finanț. datorită exploat.		Investiții noi		Diferența valorilor în exploatare.

— Pentru formula nr. 4; T = Suma disponibilităților bănești; T_{p1} = suma disponibilităților bănești la începutul perioadei de gestiune; Fc = aport de capital

T_p	=	T_{p-1}	+	Rf	+	DF_c
Disponibil. bănești		Disponibil. inițiale		Rezult. fin.		Aportul de capital

Aceste patru formule sînt posibile dacă: necesitățile producției, stocajului și creditului sînt compatibile cu capacitățile existente, stocurile asigură livrărilor o anumită siguranță. În practica actuală s-a trecut la elaborarea de **m.e.** concrete, ca de ex.: **m.** care descriu evoluția unei economii, caracterizată printr-un înalt ritm de creștere, pe baza căruia se poate studia evoluția mărimii fondurilor fixe, a produsului social, a venitului național etc.; **m.** macroeconomice pentru principalii indicatori ai dezvoltării economiei naționale; **m.** ale sistemelor de aprovizionare cu combustibil și energie a economiei naționale etc. **M.** *matematic*, ansamblul de funcții și de repartiții de probabilități astfel construit încît, introducînd valorile măsurate ale variabilelor și parametrilor în model, toate relațiile să fie verificate și anume pentru toate cazurile posibile sau pentru un număr foarte mare de cazuri posibile. El reprezintă astfel un număr de ecuații sau de alte formule care stabilesc factorii considerați semnificativi într-o anumită situație și relațiile dintre ele. Exemplu, bilanțul, bugetul etc. **M.m.** este considerat ca un procedeu folosit de cercetarea operațională și constă în utilizarea lui pentru a simula condițiile variabile în interiorul unei întreprinderi sau ale unei întregi industrii. **M.m.** poate fi de două feluri: model determinist sau formalist și model probabilist. **M.** determinist sau formalist este acela în care variabilele sînt legate între ele prin relații funcționale. **M.** probabilist este acela în care intervin mărimi a căror valoare este însoțită de o probabilitate. Aceste mărimi se numesc „variabile aleatorii". **M.** *previzional* folosește la aprecierea consecințelor viitoare ale deciziilor de politică economică. Folosește, de asemenea, la pregătirea planurilor de dezvoltare pe mai mulți ani; conține tablouri de schimburi industriale care permit legarea producției și consumului diferitelor ramuri la nivelul producției finale, destinate consumului și investițiilor. **M.** *probabilist*, care operează cu factori necontrolabili și care implică luarea de decizii în condiții de risc sau incertitudine. **M.** *static*, comportarea unui fenomen în regim permanent. **M.** *stohastic*, un anumit caracter

aleatoriu al fenomenului. Scopul elaborării modelului îl constituie optimizarea; găsirea condițiilor care trebuie să fie îndeplinite și a funcției economice care se caută a fi ameliorată.

MODELAREA DINAMICĂ A ÎNTREPRINDERII, cercetarea întreprinderii ca sistem cu legătură inversă; ea analizează folosirea modelului pentru proiectarea formelor perfecționate de organizare și îmbunătățire generală a conducerii. **M.d. a î.** a apărut pe baza dezvoltării teoriei conducerii sistemului informațional cu legătura inversă; automatizării elaborării deciziilor militare tactice și a proiectării experimentale a sistemelor complicate cu ajutorul modelării și folosirii mașinilor de calcul pentru reducerea costului calculelor. **M.d.** a î. arată în ce mod se condiționează structura organizatorică a întreprinderii, influența autorității (în conducere) și întîrzierea în timp (în luarea deciziilor și inițierea activităților), în asigurarea succeselor întreprinderii. Se analizează, de asemenea, influența reciprocă a fluxurilor de: informații, mijloace bănești, comenzi, mărfuri, forță de muncă și mijloace fixe în cadrul întreprinderii ca verigă a economiei naționale. Cu ajutorul **m.d.** a î. se creează schema unică structurală, în care se integrează laturile funcționale ale conducerii și anume — producția, desfacerea, contabilitatea, cercetările, perfecționările tehnice, investițiile. Ea include abordarea cantitativă și experimentală în vederea rezolvării sarcinii de a aduce structura organizatorică și metodele de conducere a întreprinderii în concordanță cu cerințele dezvoltării. În afară de aceasta, modelarea dinamică trebuie să devină baza pentru proiectarea sistemelor industriale economice eficiente. Modelarea dinamică, însușirea proiectării întreprinderii presupune cîteva etape: definirea problemei; izolarea factorilor care par că influențează apariția simptomelor cercetate; scoaterea la iveală a cauzelor cercetării rețelei în fluxul informației cu legătură inversă care unește deciziile cu acțiunile.

MODELARE DETERMINISTĂ, metodă de evaluare multicriterială folosită în activitatea de cercetare-proiectare, optimizarea deciziei de alegere a unei variante de ofertă de echipament de calcul, licență, investiție etc. pe baza mai multor criterii legate de factori controlabili (alegere în condiții de certitudine). Pentru alegerea variantei se stabilesc un număr de criterii legate de factorii controlabili, cuantificabili sub formă de caracteristici de utilitate exprimate prin unități de măsură privind obiectul deciziei. Criteriilor definite li se atribuie o ordine de importanță (pondere) folosind o matrice de comparare sau o anumită scară de valori de la $1 \div 10$ sau una mai detaliată de la $1 \div 100$. În raport cu fiecare criteriu, se identifică apoi variantele care satisfac cel mai bine și cel mai slab criteriul respectiv, avînd în vedere:

1) nivelul maxim de satisfacere a criteriului dacă corespunde valorii maxime a caracteristicii de utilitate care cuantifică criteriul respectiv;

2) nivelul maxim de satisfacere a criteriului dacă corespunde valorii minime a caracteristicii de utilitate.

Se atribuie, de exemplu, 100 puncte variantei de nivel maxim și „0" puncte variantei de nivel minim în raport cu criteriul considerat. Iar pentru variantele situate la

nivele intermediare de satisfacere a criteriului considerat punctajele se determină prin interpolare. Pe baza precizării nivelelor de satisfacere a tuturor criteriilor de către fiecare variantă se poate construi modelul determinist de optimizare a deciziei. De exemplu, se proiectează un sistem informatic în 4 (patru) variante, ale căror criterii de evaluare ponderate și cuantificate sub formă de parametri de utilitate sînt prezentați mai jos:

Criterii de evaluare	Pondere	Variante de sistem informatic			
		V_1	V_2	V_3	V_4
A Debit de date	11	1 500 000	1 700 000	1 800 000	2 000 000
B Timpul de răspuns	12	8	5	4	3
C Viteza de calcul (op. sec.)	11	200 000	250 000	300 000	350 000
D Nr. calculatoare	11	1	1	2	2
E Nr. periferice	13	13	14	15	16
F Performanțe intrare/ieșire (cartele/minut)	11	300	1 200	2 000	2 500
G Cost	12	18 000 000	18 500 000	19 000 000	20 000 000
H Personal	11	45	48	53	58

Pentru fiecare criteriu se stabilesc: nivelul maxim și minim al utilității, precum și punctajele corespunzătoare astfel:

Pentru criteriul A N_4 (2 000 000) = 100 și N_1 (1 500 000) = 0
Pentru criteriul B N_1 (8) = 100 și N_4 (3) = 0
Pentru criteriul C N_4 (350 000) = 100 și N_1 (200 000) = 0
Pentru criteriul D N_4 (2) = 100 și N_1 (1) = 0
Pentru criteriul E N_4 (16) = 100 și N_1 (13) = 0
Pentru criteriul F N_4 (2 500) = 100 și N_1 (300) = 0

Pentru nivelele intermediare punctajele se determină prin interpolare cu ajutorul următoarelor formule:

a/ dacă valoarea maximă a caracteristicii de utilitate = nota maximă

$$N_i = \frac{100\ (C_i - C_{min})}{C_{max} - C_{min}} \text{ min pentru criteriile...}$$

b/ dacă valoarea minimă a caracteristicii de utilitate = nota maximă

$$N_i = \frac{100\ (C_{max} - C_i)}{C_{max} - C_{min}} \text{ min pentru criteriile...}$$

unde:

N_i = numărul de puncte acordat variantei i;

C_i = valoarea caracteristicii de utilitate pentru varianta i;

C_{max} = valoarea maximă a caracteristicii de utilitate;

C_{min} = valoarea minimă a caracteristicii de utilitate.

Pe baza punctajelor astfel determinate pentru fiecare variantă în raport cu fiecare criteriu, se construiește modelul de alegere a variantei optime astfel:

Criteriu de evaluare	Ponderi (K)	VARIANTE							
		V_1		V_2		V_3		V_4	
		N_1	$K \times N_1$	N_2	$K \times N_2$	N_3	$K \times N_3$	N_4	$K \times N_4$
A	11	0	0	40	440	60	660	100	1 100
B	12	100	1 200	40	480	20	240	0	0
C	11	0	0	33,3	306,3	66,6	732,0	100	1 100
D	11	0	0	0	0	100	1 100	100	1 300
E	13	0	0	33,3	432,9	66,6	865,8	100	1 100
F	11	0	0	40,0	449,9	77,3	850,3	100	1 200
G	12	0	0	25	300	50	600	100	1 200
H	11	0	0	23	253	61,5	676,5	100	1 100
$\Sigma K.N_i$			1 200		2 722,1		5 675,2		8 100

Varianta optimă este varianta cu punctajul cel mai mare, adică Σ K.N_i este maxim (8100 puncte întrunește V_4)

Pentru cazul cînd unele criterii nu sînt cuantificabile departajarea variantelor se face prin stabilirea de nivele sau trepte de satisfacere a criteriilor de la f. slab, la f. bine, sau notate de la 1 ÷ 5 sau de la 2 ÷ 10 etc. → modelare probabilistă. **M.** *probabilistă*, metodă de evaluare multicriterială folosită în activitatea de cercetare-proiectare a sistemelor informatice, optimizarea deciziei pentru a exprima cu precizie calitatea unei variante (soluții) în raport cu altele ținînd seama de „mulțimea" de factori influenți de importanță apropiată. Constă în identificarea și clasificarea criteriilor privind obiectul cercetare-proiectare sau de decizie, determinarea și explicitarea unor nivele de satisfacere a criteriilor stabilite în cadrul fiecărei grupe de criterii și pe fiecare criteriu în parte. În raport cu obiectul de cercetare-proiectare sau de deciziile criteriile considerate nu au aceeași importanță, de aceea se stabilește ordinea de importanță a criteriilor de către decident, ponderile acordate reflectînd orientarea decidentului. Ponderea se face prin simpla apreciere alegînd o scară de

valori de la 1÷10 sau de la 1÷100, fie prin utilizarea unei matrice ca de exemplu:

Criterii	A	B	C	D	E	F	G	H	Pondere %
A	1	2	2	1	2	0	2	2	12
B	0	1	1	0	2	0	2	0	6
C	0	1	1	0	2	0	1	0	5
D	0	2	2	1	1	0	2	0	8
E	0	1	0	0	1	0	1	0	3
F	2	1	2	2	2	1	2	1	13
G	0	0	0	0	1	0	1	0	2
H	0	2	1	2	2	0	2	1	10

Pentru elaborarea matricei s-a procedat astfel: s-a atribuit din oficiu 1 punct fiecărui criteriu (patratele haşurate), s-a comparat fiecare cu fiecare toate criteriile, acordindu-se 2 puncte pentru criteriul considerat mai important, 0 puncte pentru criteriul mai puţin important şi 1 punct dacă cele două criterii comparate se consideră egale. Fiecărui nivel de satisfacere a criteriilor i se atribuie o notă de la 1÷5 sau de la 2÷10 în ordinea f. slab ÷ f. bine, după cum urmează:

Felul criteriului	a) Criterii privind posibilităţile de desfacere a produsului				
	Nivel de satisfacere a criteriului				
	F. Bine	Bine	Mediu	Slab	F. slab
A Piaţa	mondială	ţări socialiste	ţări capitaliste	internă	5 judeţe
B Preţul	inferior general competitiv	inferior 3 ţări	inferior Europa	cu beneficiu intern maxim	cu beneficiu intern minim
C Efectul	maxim	pozitiv	pozitiv limitat	pozitiv	negativ
D Ciclul de viaţă a produsului	20 ani	15 ani	5 ani	3 ani	1 an
E Mijloace de transport	Cele existente	majoritatea existente	50% existente	10% existente	noi integral
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.

b) Criterii privind posibilitățile de producție a produsului					
S Materie primă	Existentă furnizori interni	Existentă furnizori interni și externi	Existentă import EST	Existentă import VEST	Import prohibitiv
T Utilaj tehnologic	Existent în țară	Import 50% Est	Import Vest	Import S.U.A.	Import prohibitiv
V Personal	Existent	Reciclat	20% nou	50% nou	nou integral
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.

Probabilitatea ca o variantă să satisfacă un anumit criteriu la un nivel sau altul între foarte bine și foarte slab este diferită, fiecare criteriu este considerat ca o variabilă aleatoare. Ca urmare, pentru a evalua calitatea unei variante este necesar să se estimeze probabilitățile nivelelor de satisfacere în raport cu fiecare criteriu. Această estimare se face prin coeficienți de probabilitate și se bazează pe informații din diferite surse cu privire la situația din perioadele trecute și actualele tendințe ale factorilor de influență considerați. Suma coeficienților de probabilitate pentru fiecare criteriu este, evident, egală cu 1. Modelul probabilist de evaluare, construit pe baza tuturor elementelor descrise, se aplică pentru fiecare variantă considerată și este de forma:

Nr. crt.	Criterii Ponderea (K)		Nivel de satisfacere a criteriilor și note atribuite (N.)					$\sum_{1}^{n}$ N.P.	K $\sum_{1}^{n}$ NP.
			F. bine (10)	Bine 8	Mediu 6	Slab 4	F. slab 2		
			PROBABILITĂȚI (P)						
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	A	12	0,3	0,4	0.5	0.4	0,8	12,4	148,8
2	B	6	0,1	0,9	0,6	0,2	0,1	12,8	76,8
3	C	5	0,8	0,1	0,8	0,6	0,0	16.0	80,0
4	D	8	0,0	0,8	0,1	0,2	0,1	8,0	64,0
5	E	3	0,2	0,4	0,2	0,7	0.8	10,8	32,4
6	F	13	0,1	0.6	0,2	0,5	0,9	10,8	140,4
7	G	2	0,4	0,6	0,2	0,1	0,0	10,4	20,8
8	H	10	0,1	0,3	0,6	0,2	0,1	8,0	80,1
Valoarea variantei (total puncte)									

Cifrele din coloana 8 reprezintă valorile medii rezultate (prin ponderare cu coeficienții de probabilitate) ale nivelelor de satisfacere pentru fiecare criteriu.
De exemplu, pentru criteriul A.

$$\sum_{1}^{n} NP = 10 \times 0,3 + 8 \times 0,4 + 6 \times 0,5 + 4 \times 0,4 + 2 \times 0,8 = 12,4$$

de unde rezultă:

$$K \sum_{1}^{n} NP = 12 \times 12,4 = 148,8 \text{ (col. 9)}.$$

Potrivit acestui model, aplicat pentru fiecare idee alternativă, varianta cea mai bună este teoretic aceea care întrunește punctajul cel mai mare $\left(K \sum_{1}^{n} NP = \text{maxim}\right)$. Rezultatele obținute prin aplicarea modelului descris constituie baza obiectivă de luare a deciziei, urmînd a se alege una din variantele cu punctaj superior și nu neapărat varianta cu punctaj maxim.

MODELUL DATELOR reprezintă structura logică sub care este concepută baza de date pentru utilizator. Poate fi de tip secvențial, arborescent și rețea. Modelul datelor secvențial este format din liste liniare, cu elemente nestructurate. Modelul datelor arborescent este format din structuri ierarhice la care fiecare element este în relație cu unul sau mai multe elemente aflate la nivel inferior lui și cu un singur element aflat la nivel superior. Modelul datelor rețea este format din structuri în care fiecare element poate avea un număr nelimitat de conexiuni, alcătuind o rețea în care nodurile sînt formate din realizări individuale ale înregistrărilor.

MODEM, echipament destinat să adapteze semnalele numerice binare pentru a le putea transmite la distanță pe diferitele suporturi folosite în acest scop. Dispozitivul folosit cumulează astfel funcțiile de modular și de modulare. Exemplu, **m.** pentru circuite telegrafice, telefoane închiriate etc.

MODERNIZAREA UTILAJULUI, introducerea tehnicii noi în toate ramurile economiei naționale. Pentru realizarea acestui obiectiv este necesară **m.** tipurilor de mașini și utilaje spre a se ajunge la caracteristici constructive și funcționale la nivelul tehnicii mondiale. Spre deosebire de lucrările de reparații, în genere, lucrările de **m.** au ca scop să mărească randamentul mașinilor și utilajului de producție, să îmbunătățească calitatea produselor și să reducă costul. Prin **m.** mașinile și utilajul de producție sînt supuse unor lucrări constructive de perfecționare, în vederea îmbunătățirii funcționării lor, a sporirii posibilităților de exploatare, realizînd prin aceasta înlăturarea parțială sau totală a uzurii morale a acestui utilaj. Deoarece regulile privind reparațiile curente și cele capitale nu prevăd necesitatea modernizării și nu țin seama de influența ei asupra modificării valorii de bilanț a mijloacelor fixe modernizate, este necesară organizarea unei contabilități speciale privind aceste lucrări, care iau, din an în an, o dezvoltare tot mai mare. **M.** nu are ca rezultat principal prelungirea duratei de funcționare a utilajului, ci numai micșorarea pierderilor de uzare morală, cheltuielile ocazionate de aceste lucrări trebuie să fie recuperate integral pînă la expirarea termenului de funcționare a utilajului, pentru că altfel modernizarea ar fi deficitară. De aici decurge necesitatea determinării juste a costului **m.** De regulă, lucrările de **m.** și perfecționare a utilajelor de producție constituie

pentru întreprinderea care le efectuează o producție individuală, din care cauză cheltuielile ocazionate de aceste lucrări și efectuate fie de atelierul de întreținere și reparații, ca o producție auxiliară, fie de secțiile de bază, ca o producție principală, urmează a fi înregistrate pe obiecte de cheltuieli după metoda pe comenzi. Contabilitatea pe întreaga grupă de mașini supuse **m.** se poate ține numai dacă este vorba de un mare număr de utilaje de același tip, învechite din punctul de vedere al uzurii morale. Această metodă face posibilă calcularea justă a costului lucrărilor de **m.** și un control eficient asupra folosirii raționale a mijloacelor de producție. Datele contabile privind cheltuielile efective de **m.** sînt necesare pentru înlăturarea depășirii cheltuielilor de deviz și pentru reexaminarea lor la timp, în funcție de creșterea productivității muncii și de reducere a costului de producție. Calculul costului efectiv al lucrărilor de **m.** se efectuează ținînd seama de principiile generale ale contabilității cheltuielilor ocazionate de lucrările de reparații capitale, cu toate particularitățile pe care le prezintă contabilitatea cheltuielilor de **m.**, mai ales în ce privește înregistrarea cheltuielilor pe articole de calculație. Pentru fiecare caz de **m.** se deschide cîte o fișă de cont analitic în care, între altele, se indică și numărul de ordine al comenzii și costul de deviz al lucrărilor de **m.**, precum și abaterile de la acest cost la fiecare comandă.

MODIFICAREA ADRESEI, operație de schimbare, de înlocuire a părții din adresa sau a adresei în întregime, privind locația în memoria calculatorului, a unei anumite înregistrări sau a unui operand.

MODUL, → și *limbaj ASIRIS.*

MODULARITATEA SISTEMULUI DE PROGRAME, divizarea sistemului de programe în grupuri de programe, permițînd utilizatorului să renunțe la o serie de programe din sistemul standard de referință ce nu-l interesează și să comande numai configurația sistemului de operare specifică lucrărilor ce se automatizează.

MODULATOR, dispozitiv prin intermediul căruia se realizează conversia datelor sistemului binar în semnale în vederea transmiterii la distanță.

MONITOR, programul prin intermediul căruia se supraveghează execuția succesivă a mai multor rutine de program, aparținînd diferitelor programe, astfel încît să se asigure utilizarea diferitelor dispozitive ale calculatorului cît mai rațional.

MONOFIȘIER MONOVOLUM, un singur fișier pe un volum de suport magnetic (bandă sau disc).

MONOFIȘIER MULTIVOLUM, un singur fișier pe mai multe volume de suport magnetic (bandă, disc).

MONOGRAFIE CONTABILĂ, ansamblu de înregistrări și de lucrări contabile privind contabilitatea mijloacelor fixe, a retribuțiilor, materialelor, cheltuielilor de producție, a produselor etc. dintr-o întreprindere, organizație economică sau instituție bugetară.

MOSTRĂ FĂRĂ VALOARE, o mică cantitate dintr-o marfă, destinată să fie cercetată pentru a i se aprecia valoarea și calitatea. Asemenea fragmente de produse sînt considerate ca fiind fără valoare și, deci, nu sînt impuse la taxe vamale de import.

MULTIACCES, utilizare simultană a unui sistem automat de prelucrare a datelor, de obicei de mare capacitate, de către mai mulți utilizatori. → și *multiprogramare.*

MULTIPLEXARE, operație de divizare a unui canal de transmitere a datelor într-un număr de subcanale pentru transmitere concomitentă și pentru o mai bună utilizare a timpului de transmitere.

MULTIPLEXOR, dispozitiv prin intermediul căruia se asigură transmisia simultană sau în timp divizat a mai multor mesaje pe aceeași rețea.

MULTIPROCESOR, calculator electronic cu mai multe unități centrale.

MULTIPROGRAMARE, sistem de lucru al calculatoarelor electronice de mare capacitate care permite exploatarea simultană a două sau mai multe programe. Timpul pe care memoria internă îl folosește pentru reluarea fiecărui program este comandat de programul superior.

MULTIPUNCT, dispozitiv prin intermediul căruia se realizează comanda circuitelor de acces la stații terminale ale calculatorului electronic.

MULȚIME, colecție finită sau nedeterminată de obiecte, elemente, entități, noțiuni având comune una sau mai multe proprietăți. **M.** *totală*, mulțime a tuturor elementelor considerate. **M.** *vidă*, mulțime care nu conține nici un element.

MULȚIMEA DATELOR DE IEȘIRE, totalitatea informațiilor determinată pe baza cadrului legal și la cererea conducerii unității socialiste, ca necesară să facă parte din sistemul/subsistemul informațional financiar-contabil. Se concretizează/structurează în modele de situații, jurnale, conturi, rapoarte etc., fiecare având o destinație (beneficiar) precisă, pentru a servi la fundamentarea variantelor de decizii și la alegerea variantei optime în legătură cu fenomenele/procesele economico-financiare conduse. **M.** *datelor de intrare*, totalitatea datelor inițiale, intermediare, definită pe baza mulțimii informațiilor de ieșire, ca riguros necesare pentru a obține, prin procedee de prelucrare automată, mulțimea informațiilor de ieșire.

MUNCA, factorul principal al procesului de producție. În socialism, **m.** este izvorul făuritor de cultură și civilizație, creator de valori de întrebuințare destinate satisfacerii cerințelor materiale și spirituale mereu crescînde ale membrilor societății. **M.** este o îndatorire fundamentală, de onoare, de glorie și eroism, devenind treptat o necesitate de prim ordin. Toate bunurile materiale create în sfera producției sînt produsele muncii. K. Marx caracterizează munca astfel: munca trezește din morți mijloacele de producție prin simpla atingere a ei, le însuflețește transformîndu-le în factori ai procesului de muncă și se combină cu ele, pentru a forma produse. **M.** este astfel cheltuită în sfera procesului de producție și este folosită nemijlocit pentru crearea de bunuri materiale. În socialism ea este desfășurată în interesul întregii societăți, indiferent că este o muncă din ramurile producției materiale sau din cele neproductive. În socialism **m.** a devenit o muncă pentru muncitor, pentru societatea socialistă. Disciplina conștientă în muncă, grija permanentă pentru utilizarea cît mai bună a mijloacelor de producție și a tehnicii noi, lucrul simultan la mai multe mașini, lupta pentru lichidarea rebuturilor și mai ales pentru obținerea unei producții de calitate superioară, au devenit fenomene de masă pentru oamenii muncii din socialism, ca urmare a noii atitudini socialiste față de muncă. Datorită legii valorii, care în socialism acționează într-o formă limitată, și ca urmare a relațiilor marfă-bani, repartiția după muncă se face sub formă bănească, sub forma retribuției.

În aceste condiții, în costul produselor se reflectă nu numai consumul de mijloace de producție, adică de **m.** trecută cristalizată, ci și consumul de **m.** vie (pentru sine), actualizată (de forță de muncă). Pentru realizarea procesului de producție este absolut necesară planificarea **m.,** în vederea determinării forței de muncă necesare îndeplinirii sarcinilor planului de producție. Din sistemul de planificare al **m.** derivă și sarcina contabilității de a ține o evidență strictă a timpului de muncă prestat, exprimat ca cheltuială și a drepturilor bănești cuvenite lucrătorilor pentru munca prestată. Evidența cadrelor întreprinderii cade în atribuțiile serviciului de „Personal" în ce privește urmărirea lucrătorilor permanenți și temporari, a desfacerii contractului de **m.,** a transferărilor etc. → și *contract colectiv de muncă ; retribuție.*

N

NOMENCLATOR DE MATERIALE, lista materialelor folosite de o unitate socialistă, clasificate după caracteristicile lor generale, identificîndu-se conținutul fiecărei grupe de materiale, precum și denumirea completă și cea convențională prin simbolul materialului respectiv. Pentru a se evidenția particularitățile tehnice ale fiecărui **material, n. de m.** trebuie să cuprindă: o clasificare pe categorii a materialelor; stabilirea pentru fiecare material a unei denumiri care să dea o indicație completă asupra tuturor caracteristicilor care să poată fi înscrisă în documente cu exactitate atît la intrarea, cît și la ieșirea lor din depozitul de materiale; stabilirea pentru fiecare material a unui cod, pentru înlocuirea denumirilor în clar. Codurile ajută la identificarea fără dubii a materialelor, la sporirea operativității în realizarea evidenței operative și în contabilitatea materialelor. Codificarea trebuie astfel făcută încît să permită adausuri sau scăderi de nomenclaturi fără a influența sistemul de codificare adoptat.

NOMENCLATOR DE PIESE, document în care se centralizează toate piesele constitutive ale unui produs, identificate prin denumirea și reperul lor și în care se înscrie materia primă necesară pentru fiecare reper în parte. La **n. de p.** se anexează și borderoul de desene, întocmit de serviciul de proiectări.

NORMAREA CONTABILITĂȚII, stabilirea de norme și de măsuri unitare privind denumirea și gruparea conturilor după conținutul lor economic în cadrul general de conturi, din care apoi se desprind, pe ramuri de activitate, planuri de conturi elaborate pe baza acelorași principii, precum și determinarea corespondenței conturilor cu ajutorul instrucțiunilor de aplicare a acestor planuri. Cu începere de la 1 ianuarie 1969 s-au introdus planurile de conturi, întocmite pe baza cadrului general de conturi pentru unitățile socialiste, în care s-a adoptat sistemul de clasificare și de simbolizare zecimal. Prin **n.c.** s-a realizat: unificarea terminologiei conturilor, adică o nomenclatură unitară a acestora; sistematizarea rațională a conturilor prin gruparea lor în cadrul general de conturi și în planurile de conturi, ținînd seama de conținutul lor economic; înregistrarea corectă a mijloacelor, surselor și proceselor economice; ușurarea muncii practice de contabilitate. La baza realizării **n.c.** au stat: întocmirea cadrului general de conturi din care s-au defalcat planuri de conturi pe ramuri de activitate economică; întocmirea de instrucțiuni de aplicare a planurilor de conturi; tipizarea documentelor și elaborarea de scheme pentru bilanț și dări de seamă. → și *cadrul general al conturilor.*

NORMAREA MUNCII, stabilirea normei-necesare de timp pentru executarea unei operații tehnologice în întregul ei. În practică se folosește normarea analitică a

muncii, care constă în descompunerea operației de executat în elementele ei componente. Din analizarea acestor elemente și a factorilor care determină durata și metodele de executare a operației se determină consumul de timp pentru fiecare din componentele sarcinii de muncă și prin totalizarea acestora se stabilește norma definitivă de muncă pentru întreaga operație.

NORMELE DE FUNCȚIONARE A CONTURILOR, reguli pentru determinarea și fundamentarea debitării și creditării conturilor. Se pornește de la bilanț, deoarece între bilanț și conturi este o strînsă legătură, avînd în vedere că toate elementele de activ și de pasiv înscrise în bilanț, sub denumirea de posturi de bilanț, sînt reprezentate în contabilitatea curentă sub denumirea de conturi. Astfel, pe baza bilanțului de mai jos se deschide în contabilitate cîte un cont distinct fiecărui post de activ și de pasiv.

Activ		Bilanț inițial	Pasiv
Mijloace fixe	300 000	Fondul mijloacelor fixe	300 000
Materiale	50 000	Fondul mijloacelor circulante	100 000
Produse	10 000		
Cont curent	139 000	Furnizori	60 000
Casa	1 000	Credite pentru mijloace circulante	40 000.
Total activ	500 000	Total pasiv	500 000

În practică, deschiderea fiecărui cont se face pe cîte o fișă cu liniatură specială (numită fișă de cont) care permite înregistrarea tuturor datelor privind elementul pentru care s-a deschis contul respectiv. Desfășurat pe conturi, bilanțul de mai sus se poate prezenta astfel:

Activ — Bilanț (de conturi) — Pasiv

Debit	Mijloace fixe	Credit
	300 000	

Debit	Fondul mijloacelor fixe	Credit
		300 000

Debit	Materiale	Credit
	50 000	

Debit	Fondul mijloacelor circulante	Credit
		100 000

Debit	Cont curent	Credit
	139 000	

Debit	Credite pentru mijl. circ.	Credit
		40 000

Debit	Produse	Credit
	10 000	

Debit	Furnizori	Credit
		60 000

Debit	Casa	Credit
	1 000	

În afară de împărțirea conturilor în conturi de activ și conturi de pasiv, împărțire determinată de natura diferită a conținutului lor economic, din acest bilanț mai rezultă că: existențele de activ, care sînt înscrise în bilanț în partea lui stîngă — în activ — se vor înscrie și în conturi de activ tot în partea lor stîngă, adică în debit. Existențele de pasiv care sînt înscrise în bilanț în partea lui dreaptă, adică în pasiv, se vor înscrie și în conturile de pasiv tot în partea lor dreaptă, adică în credit. De aici rezultă o primă regulă de debitare și de creditare a conturilor și anume: conturile de activ încep să funcționeze prin a se debita, iar cele de pasiv, prin a se credita. Conturile de activ se debitează cu existențele de activ, iar conturile de pasiv se creditează cu existențele de pasiv. Se constată, din aceste reguli, că datorită naturii deosebite a conținutului lor, conturile de activ funcționează în sens contrar față de conturile de pasiv. Pentru a fundamenta altă regulă de funcționare a conturilor se pornește tot de la bilanț. Astfel, dacă o întreprindere primește prin transfer de la o altă întreprindere mijloace fixe, această operație dă naștere unei sporiri de mijloace fixe, care apare în bilanț alături de cele existente și, în același timp, produce și o sporire de surse, respectiv a fondului mijloacelor fixe, care apare în bilanț alături de sursele existente. În consecință, și în conturi aceste sporiri se vor înscrie alături de existențe, adică sporirile de mijloace fixe, în debitul contului mijloace fixe, iar sporirile de surse, respectiv Fondul mijloacelor fixe, în creditul acestui cont. În conturi, aceste înregistrări vor apărea deci astfel:

Debit	Mijloace fixe		Credit
Existențe	300 000		
Sporiri	30 000		
	330 000		

Debit	Fondul mijloacelor fixe		Credit
		Existențe	300 000
		Sporiri	30 000
			330 000

Din cele de mai sus rezultă a doua regulă de funcționare a conturilor și anume: conturile de activ se debitează cu sporirile de activ, iar conturile de pasiv se creditează cu sporirile de pasiv. Și pentru cea de-a treia regulă se pornește, de asemenea, de la bilanț. Astfel, dacă întreprinderea achită unui furnizor al ei din cont curent suma de 8 000 lei, această operație produce o micșorare a disponibilului din cont curent pe care-l are întreprinderea la bancă și, totodată, se reduce și obligația întreprinderii față de furnizorii ei. Cu alte cuvinte, această operație produce o micșorare de activ și o micșorare de pasiv. În conturile de activ, în partea lor stîngă, s-au înregistrat existențe și sporir de activ, deci sume pozitive, micșorările urmînd a fi trecute în partea dreaptă, ca fiind sume negative, pentru a nu se amesteca sumele pozitive cu cele negative. În consecință, cu micșorările de activ se creditează contul respectiv de activ. Situația este inversă la contul de pasiv, deoarece, în partea dreaptă a acestui cont, s-au înscris sumele privind existențele și sporirile de pasiv, deci sume pozitive, care nu se pot amesteca cu cele negative privind micșorările de pasiv, care se înscriu în partea stîngă a acestui cont, adică în debit. De aici rezultă regula după care conturile de activ se creditează cu micșo-

rările de activ, iar conturile de pasiv se vor debita cu micşorările de pasiv. În conturile respective, această operaţie va apărea astfel:

Debit	Cont curent		Credit
Existenţe de activ	139 000	Micşorări de activ	8 000
Debit	**Furnizori**		**Credit**
Micşorări de pasiv	8 000	Existenţe de pasiv	60 000

În concluzie, regulile de funcţionare a conturilor sînt următoarele:

Conturile de activ	Conturile de pasiv
a) Încep prin a se debita	a) Încep prin a se credita;
b) Se debitează cu:	b) Se creditează cu:
— existenţele şi sporirile de activ	— existenţele şi sporirile de pasiv
c) Se creditează cu:	c) Se debitează cu:
— micşorările de activ	— micşorările de pasiv
d) Au sold debitor	d) Au sold creditor
→ şi regulile de funcţionare a conturilor.	

NOTA DE CONTABILITATE, document folosit la înregistrarea în contabilitate a operaţiilor pentru care nu se întocmesc acte justificative. De exemplu, stornări, prelevări din beneficii etc. **N. de c.** se foloseşte, de asemenea, la înregistrările în forma de contabilitate maestrul-şah. În notă, conturile sînt simbolizate.

NOTA DE DEBITARE-CREDITARE, document care serveşte la efectuarea decontării unităţilor economice cu subunităţile sau între subunităţile acesteia, dacă au contabilitate proprie pînă la balanţa de verificare. Se întocmeşte de serviciul contabilităţii pe baza actelor justificative, respectiv a documentelor de înregistrare a decontărilor. Aceste note se numerotează.

NOTA DE ÎNSOŢIRE-TRANSEER, document folosit pentru eliberarea mărfurilor din depozitele de repartizare către unităţile de desfacere cu amănuntul ale întreprinderilor comerciale cu amănuntul; se foloseşte pentru evidenţa mişcării mărfurilor şi ambalajelor de la o unitate la alta, din cadrul aceleiaşi întreprinderi sau organizaţii comerciale. Nota de însoţire serveşte astfel ca act justificativ al mişcării mărfurilor şi ambalajelor în expresie cantitativă şi valorică atît pentru gestionari, cît şi pentru contabilitate.

NOTA DE RECEPŢIE ŞI CONSTATARE DE DIFERENŢE, document întocmit de comisia de recepţie; serveşte ca act justificativ de înregistrare a materialelor primite de gestionar. Înregistrarea se face în fişa de magazie a materialului primit. Pe baza acestei note se întocmeşte borderoul de predare a documentelor destinat contabilităţii pentru înregistrare în sistemul conturilor acesteia.

NUMĂR, semn sau asocierea de semne care corespunde rezultatului unei măsurări; o mulţime; un grup de elemente; mărime a unui obiect de îmbrăcăminte, încălţăminte etc.; o însemnare în cifre pe obiecte, clădiri, documente etc. pentru a arăta locul pe care-l ocupă acesta într-un şir de obiecte, clădiri, documente etc. de acelaşi fel. **N.** *aleator*, obţinut cu o anumită probabilitate. **N.** *binar*, număr în reprezentare binară. → şi *Sistem de numeraţie binar*. **N.** *de control* se formează pe baza unor reguli

algebrice, în vederea verificării permanente a exactității preluării în calcul sau a transmiterii datelor. Există mai multe metode de formare a numerelor de control. Exemplu, în cazul mașinilor de contabilizat, pentru a verifica permanent preluarea corectă a soldului contului, a numărului fișei în care se operează soldul vechi, se face suma numerelor având semnificația codurilor amintite care se reține în totalizator ca sumă pozitivă, iar la o nouă operație înregistrată în aceeași fișă de cont elementele enunțate mai sus prelucrîndu-se prin program ca sume negative, la terminarea operației de preluare a datelor amintite și la comanda de total din totalizatorul rezervat pentru formarea numărului de control, totalul trebuie să fie zero, altfel unul din numere înseamnă că a fost preluat greșit. **N.** *de inventar*, special atribuit fiecărui mijloc fix la intrarea lui în unitate socialistă și cu ajutorul căruia el este identificat în evidența operativă și în contabilitatea curentă pînă la ieșirea lui definitivă din întreprindere. Tot cu ajutorul acestor numere se poate identifica cu ușurință și rapid un anumit mijloc fix dintr-o grupă de mijloace similare, se poate controla în orice moment existența unui mijloc fix. Numerotarea se face de serviciul contabilității unității socialiste pe măsura intrării mijloacelor fixe în unitatea socialistă (cu excepția mijloacelor fixe luate cu chirie). **N.** *de nivel*, număr de referință utilizat pentru a indica poziția unui articol ca element al unei mulțimi ierarhizate. **N.** *de ordine*, număr care indică rangul unui element într-un șir, într-o mulțime. **N.** *fracționar*, număr care este citul a două numere întregi dintre care nici unul nu se împarte exact cu celălalt. **N.** *irațional*, care nu este un număr rațional. → și *număr rațional*. **N.** *întreg*, care este un multiplu al unității obținut prin adunarea unității cu ea însăși de mai multe ori; număr cu semn, exprimat prin una sau mai multe cifre, fără virgulă zecimală. **N.** *întreg natural*, număr întreg care are semnul +. **N.** *octal*, număr în reprezentare octală. → și *sistem octal de numerație*. **N.** *rațional*, număr obținut prin împărțirea a două numere întregi. **N.** *real*, număr care poate fi reprezentat într-un sistem de numerație cu bază fixă, printr-un număr finit sau infinit de cifre. **N.** *zecimal*, a cărui parte fracționară este exprimată printr-o fracție zecimală.

NUMĂRAT, socotit, verificat în fapt cu prilejul inventarierii.

NUME, cuvînt prin care numim cum se cheamă o persoană, un lucrător pentru a o deosebi de altă persoană, în legătură cu toate drepturile băneşti ce i se cuvin şi obligaţiile care trebuie reţinute; cu care identificăm într-un fişier un lucrător al unităţii socialiste. **N.** *de dată*, caracter sau grup de caractere utilizat pentru a identifica o entitate de informaţie.

NUMERAL, un şir de caractere care reprezintă un număr.

NUMERAŢIE, sistem de cifre şi de reguli, folosit consecvent pentru reprezentarea numerelor, avînd drept caracteristică un anumit număr de cifre de bază. De exemplu, sistemul zecimal de numeraţie are 10 cifre de bază; sistemul octal de numeraţie are 8 cifre de bază; sistemul binar de numeraţie are două cifre de bază etc. → şi *sistem zecimal de numeraţie; sistem octal de numeraţie; sistem binar de numeraţie.*

NUMERIC CONDENSAT, formă de înregistrare de date pe suporturi, bandă magnetică, disc magnetic, folii magnetice sau memoria internă a calculatorului electronic, care presupune împărţirea octetului în două părţi a cîte 4 biţi, în vederea înregistrării a două cifre în loc de una în zona rezervată unui octet. Oferă posibilitatea folosirii intensive a capacităţii de memorie a suporturilor amintiţi.

NUMERIC NECONDENSAT, formă de înregistrare pe orice suport tehnic de date care presupune rezervarea unui octet pentru fiecare caracter numeric.

NUMIRE, act prin care se comunică persoanei care s-a adresat conducerii unității socialiste pentru a fi încadrată în muncă, sau ca rezultat al aprecierii muncii lucrătorului, că a fost încadrată în muncă sau a fost promovată în muncă, dîndu-i-se o nouă funcție.

NUMITOR, parte a unei fracții ordinare, scrisă sub linia de fracție care arată în cîte părți a fost împărțit întregul. A aduce la același numitor înseamnă a face ca două sau mai multe fracții ordinare să aibă același numitor; a împăca puncte de vedere deosebite, a uniformiza păreri, tendințe, concepții diferite referitoare la un fenomen, proces economic etc.

O

OBIECT, orice corp solid, prelucrat, folosit în diverse împrejurări. Element, materie asupra căreia e îndreptată o activitate. Disciplină de studiu.

OBIECT DE EVIDENȚĂ, → și *obiect de inventar.* **O.** *de inventar,* unitatea de evidență a mijloacelor fixe; un lucru de sine-stătător, separat de alte lucruri, care îndeplinește o funcție sau are o destinație distinctă, precum și un compex de lucruri, care, ca și **o.** de **i.** izolat, are în totalitatea lui aceleași caracteristici. Exemplu, la clădiri, fiecare construcție separată în spațiul pe care-l ocupă, inclusiv fundamentul și anexele ei, cu toate dispozitivele și accesoriile, constituie cîte un **O.** de **i.** distinct. → și *mijloace fixe.* **O.** *de inventar de mică valoare sau de scurtă durată,* mijloc de muncă avînd o valoare individuală de sub 500 lei și o durată de serviciu mai mică de un an. Organizarea contabilității acestor obiecte prezintă anumite particularități, ca urmare a asemănărilor și deosebirilor pe care aceste obiecte le prezintă față de mijloacele fixe, ca și față de mijloacele circulante. În urma uzării lor fizice, se poate recupera o cantitate de materiale, ca și la lichidarea mijloacelor fixe, din care cauză este necesară o contabilitate care să reflecte, pe de o parte, existența lor în depozitele unității socialiste, iar pe de alta, aflarea lor în folosință, precum și ieșirea lor definitivă din producție, în afară de uzarea lor treptată în procesul de producție. De aici rezultă că aceste obiecte dau naștere la înregistrări privind intrarea lor în depozit, ieșirea lor din depozit și trecerea în folosință în cadrul întreprinderii, uzarea lor treptată și scoaterea lor definitivă din serviciu. Faptul că o mare parte din aceste obiecte de inventar se află în folosința lucrătorilor unității socialiste, contabilitatea trebuie să se organizeze special pe fiecare lucrător și categorii de obiecte aflate în folosință. Sub aspectul finanțării procurării lor, **o.** de **i.** de **m.v.** sau de **s.d.** se aseamănă cu mijloacele circulante, întrucît ele se procură din fondurile de producție ale întreprinderii. De aceea, aceste obiecte ocupă sub aspectul contabil o situație intermediară, între mijloacele fixe și cele circulante. Înregistrarea lor se face, ca și a materialelor, la preț efectiv de aprovizionare sau la preț planificat sau la preț de facturare (cu ridicata). Conturile la care se înregistrează operațiile privind aceste obiecte sînt: „Obiecte de inventar în depozit", „Obiecte de inventar în folosință" și „Uzarea obiectelor de inventar". Contul „Obiecte de inventar în depozit", cont de activ, funcționează în contabilitatea tuturor unităților socialiste. Contul se debitează cu obiectele de inventar intrate în depozit prin aprovizionare din afară, din producție proprie, plusuri de inventar etc., se creditează cu obiectele de inventar date în folosință secțiilor de producție sau altor servicii. → și *uzarea obiectelor de inventar de mică valoare sau de scurtă durată.* **O.** *de inventar în folosință,* cont de activ, la care se înregistrează obiectele de inventar predate în folosință secțiilor de producție și serviciilor unității gestionare. Se debitează cu prețul de înregistrare al obiectelor date în folosință din depozit și se creditează cu același preț la scoaterea lor din uz.

Soldul debitor al contului reprezintă valoarea obiectelor de inventar date în folosinţă la un moment dat. **O.** *pentru premii*, cont de activ, la care se înregistrează în contabilitatea Administraţiei Loto-Pronosport intrarea în depozit cu preţul de facturare a obiectelor achiziţionate de la terţi, destinate acordării premiilor participanţilor cîştigători. La intrare se debitează contul „Obiecte pentru premii", iar la ieşirea lor prin acordare de premii se creditează. Debitarea şi creditarea se fac la preţul de facturare.

OBIECTIV, ţel, scop urmărit în activitate.

OBIECTUL CONTABILITĂŢII îl constituie existenţa şi mişcarea mijloacelor economice, privite sub aspectul componenţei şi provenienţei lor şi a rezultatelor obţinute ca urmare a proceselor economice din cadrul reproducţiei socialiste lărgite, la nivelul unităţilor gestionare, a ramurilor şi a întregii economii naţionale. Mijloacele economice, ca premisă materială şi ca rezultat al proceselor economice desfăşurate în unităţile gestionare, constituie obiectul principal al contabilităţii. În cadrul acestor unităţi gestionare, contabilitatea studiază mijloacele economice atît sub aspectul lor concret material, cît şi sub acela al relaţiilor economice. Ca elemente definitorii ale obiectului contabilităţii se pot socoti mijloacele economice ca materie înregistrabilă, fără de care nu se pot desfăşura procesele economice şi deci şi consumul mijloacelor economice. Existenţa mijloacelor economice este reflectată de contabilitate sub cele două laturi — forma material-concretă şi aceea a relaţiilor economice; în cadrul procesului reproducţiei socialiste lărgite, mijloacele economice se află într-o continuă mişcare care este reflectată de contabilitate. Mijloacele economice sînt studiate de contabilitate nu numai sub forma mişcărilor fizice, ci şi a transformărilor intervenite în procesele economice specifice unităţilor gestionare. La unităţile cu activitate economică, mişcarea mijloacelor economice sub aspectul transformării apare ca urmare a circuitului lor în toate fazele procesului reproducţiei lărgite, iar la unităţile gestionare cu activitate socială transformarea lor apare ca urmare numai a unora din fazele procesului de reproducţie socialistă. Obiectul contabilităţii întreprinderilor socialiste are o sferă de cuprindere mai largă decît obiectul contabilităţii întreprinderilor capitaliste, ţinînd seama şi de faptul că, contabilitatea întreprinderilor socialiste este organizată pe baza legăturilor dintre întreprinderi şi organele lor ierarhice şi în concordanţă cu cerinţele planului de stat, toate avînd la bază relaţiile de producţie socialiste. Sfera de cuprindere a obiectului contabilităţii nu se limitează în economia socialistă numai la unităţile gestionare şi organele lor ierarhice, ci se extinde, prin centralizare, la ramurile economiei naţionale şi chiar pe întreaga economie. Din acest fapt rezultă că în obiectul contabilităţii se cuprind, pe lîngă mijloacele de producţie, şi procesele componente ale reproducţiei socialiste lărgite şi formarea, mişcarea şi controlul mişcării produsului social. În obiectul contabilităţii se cuprind mişcările şi modificările ce se produc în masa mijloacelor economice sub aspectul provenienţei lor, respectiv a fondurilor. Mişcările şi modificările care au loc în masa acestora nu sînt de fapt decît reflexul celor ce se produc şi în masa mijloacelor economice după componenţa lor. De asemenea, mişcarea mijloacelor economice ocazionată de desfăşurarea proceselor reproducţiei socialiste lărgite se oglindeşte în contabilitate cu ajutorul grupelor de conturi astfel: procesul de producţie este oglindit în evidenţa muncii şi a retribuţiilor, evidenţa materialelor, a mijloacelor fixe, în ce priveşte consumul de muncă vie şi materializată. Procesul de repartiţie este oglindit sub forma evidenţei retribuţiilor plătite şi a contribuţiilor pentru asigurările sociale, evidenţa vărsămintelor la bugetul statului in contul beneficiilor, evidenţa impozitelor plătite statului, iar procesul repartiţiei ulterioare a venitului naţional este oglindit sub forma evidenţei dotaţiilor, finanţărilor de la buget a investiţiilor etc. Procesul circulaţiei este oglindit şi el sub forma evidenţei mărfurilor, a cheltuielilor de circulaţie etc. Consumaţia pro-

ductivă este, de asemenea, oglindită sub forma evidenței cheltuielilor de producție. În sfîrșit, rezultatul economic și financiar final este evidențiat prin conturile de produse și de beneficii și pierderi.

OBSERVARE, procedeu al metodei contabilității, constînd în cercetarea pe care o întreprinde contabilitatea în vederea cunoașterii și studierii fenomenelor supuse prelucrării contabile. Ea nu este posibilă dacă nu se stabilesc exact caracterele distinctive ale fenomenelor studiate. Contabilitatea observă aceste fenomene în întreaga lor manifestare și, în urma reprezentării lor sub formă contabilă, le studiază sub cele mai variate aspecte. **O.** *directă,* procedeu de culegere a datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil care constă în deplasarea analistului de sistem din birou în birou, de la un loc de muncă la altul, pentru a constata personal cum se desfășoară activitățile în cadrul sistemului informațional. Observarea se poate realiza în mai multe moduri și anume: prin urmărirea vizuală și consemnarea datelor necesare; urmărirea instantanee, filmarea, fotografierea unor aspecte deosebite, prin măsurare cu instrumente adecvate a proceselor de culegere, transmitere și prelucrare a datelor etc. Procedeul presupune anumite etape ale observării: alegerea obiectului sau a sferei observării, a momentului, a periodicității, a frecvenței necesare, a mijloacelor de măsurare și consemnare a rezultatelor observării, stabilirea gradului de precizie, pregătirea psihologică a personalului a cărui activitate urmează a se supune observării și desfășurarea propriu-zisă a observării. Procedeul observării directe se folosește cînd sînt necesare numai unele precizări, ca de exemplu: îndeminarea cu care se întocmesc manual documentele purtătoare de date inițiale (primare), cronometrarea în vederea normării muncii de birou, observarea privind modul cum circulă documentele etc. Procedeul prezintă avantajul că nu necesită dialog și nu deranjează personalul unității în executarea lucrărilor. Este ușor de realizat. Ca dezavantaje menționăm: nu poate fi folosit ca procedeu de bază în culegerea datelor pentru analiza integrală a sistemului informațional căci și în cazul activităților izolate ca cele menționate mai sus, generează suspiciuni și stare de spirit nefavorabilă în rîndul personalului. Neprimind relații directe de la personalul a cărui activitate este supusă observării, analistul poate sesiza mai greu specificul, dificultățile și particularitățile sistemului informațional al unității. Necesită un colectiv de analiști cu o vastă experiență și dezvoltat spirit de observație.

OCTAL, sistem de numerație, avînd baza 8. Se practică în prelucrarea automată a datelor, întrucît această bază este o putere întreagă a lui 2, adică $8 = 2^3$. → și *numerație.*

OCTET, multiplul bitului format din 8 biți.

OFERTĂ FĂRĂ ANGAJAMENT, nu are decît caracterul unei simple propuneri fără obligația de a încheia afacerea.

OFERTĂ FERMĂ, exprimă o manifestare de voință expresă, din care rezultă propunerea concretă pe care ofertantul o adresează celeilalte persoane de a încheia un contract privind obiectul ofertei.

OFF-LINE, termen din l. engleză, semnificînd echipament, dispozitiv sau mod de prelucrare a datelor. Atunci cînd se referă la echipament, dispozitiv înseamnă că respectivul echipament sau dispozitiv funcționează în cadrul sistemului de prelucrare a datelor dar fără să fie conectat direct la calculator. Cînd se referă la prelucrarea datelor înseamnă că datele nu sînt introduse direct din sursa de date în unitatea centrală a calculatorului, ci mai întîi sînt colectate, transpuse pe suport tehnic și apoi în pachete, loturi se introduc în calculator în vederea prelucrării.

OFICIUL DE CALCUL, unitate de informatică de sine stătătoare sau în cadrul centrului de calcul, aparținînd ministerului, departamentului, instituției centrale, consiliului județean sau unității socialiste, fără personalitate juridică, avînd ca obiect al activității proiectarea de sisteme informatice, pregătirea datelor în vederea prelucrării automate la unul din centrele de calcul. Se înființează prin ordinul ministrului/conducătorului departamentului/consiliului popular județean și cu avizul Institutului central pentru conducere și informatică. În conformitate cu normele de structură prevăzute în Decretul 499/1973 privind organizarea unitară a activității de informatică în R.S. România, oficiile pot fi: mare/mic. **O.** *mare*, cînd este dotat cu un calculator electronic cu memorie internă sub 32 kilooctei/terminale/minimum 5 seturi mecanografice/5 mașini de facturat/contabilizat și încadrat cu minim 15 posturi de analiști, programatori, ingineri de sistem. **O.** *mic*, cînd nu este prevăzut cu dotare de echipament de calcul și este încadrat cu minim 5 posturi de analiști, programatori, ingineri de sistem.

ON-LINE, echipament, dispozitiv sau mod de prelucrare a datelor. Atunci cînd se referă la echipament, dispozitiv, înseamnă că respectivul echipament, dispozitiv este conectat direct la unitatea centrală a calculatorului și lucrează pe baza programului comun. Cînd se referă la mod de prelucrare a datelor, înseamnă că sistemul este prevăzut cu astfel de dispozitive instalate la locurile de sursă de date inițiale, conectate direct la unitatea centrală în vederea alimentării permanente cu date pe măsură ce ele apar și trebuie prelucrate fără să mai fie nevoie ca datele respective în prealabil să fie transpuse pe un suport în vederea prelucrării ca în cazul off-line.

OPERAND, termen (dată) supus prelucrării. Exemplu, date avînd semnificația deînmulțitului, înmulțitorului, descăzutului etc.

OPERARE PAS CU PAS, metodă de operare a unui calculator electronic, caracterizată prin aceea că executarea unei instrucțiuni de program se realizează ca urmare a unei comenzi manuale.

OPERATOR, persoană care are atribuția de a mînui echipamentele executînd, cu ajutorul lor, operații de perforare (cartele, benzi), imprimare de benzi, discuri sau de a mînui unitatea centrală, în vederea executării lucrărilor de calcul la calculator; prescripție, instrucțiune de prelucrare a datelor prin care din fiecare element al unei mulțimi de date se obține un element al altei mulțimi de date diferite sau nu de prima. **O.** *boolean*, caracter reprezentînd operația de efectuat cu operanzii. Exemplu, „da", „nu", „și", „sau", „egal", „diferit" etc. **O.** *logic*, care indică o operație logică: „ȘI", „SAU", „NU".

OPERATORI CLASA „0", se caracterizează prin aceea că au un fișier la ieșire identic cu cel la intrare. De exemplu în cazul duplicării la ieșire se obține copia fișierului de la intrare; a conversiei la ieșire se obține copia identică a fișierului de la intrare cu deosebire că fișierul este transpus pe un alt suport decît suportul inițial. **O.** *clasa* „1" se caracterizează prin aceea că modifică ordinea rubricilor la ieșire, nu modifică însă structura articolului. De exemplu, articolele unui fișier în vrac pot fi sortate după un anume criteriu, la ieșire se va obține un fișier al cărui articole sînt aranjate într-o anume ordine fără să se schimbe structura lor de rubrici. În cazul fuziunii a două sau mai multe fișiere, se obține un nou fișier cu structura articolelor identică, sau în cazul partiției cînd dintr-un fișier la intrare se pot obține două sau mai multe fișiere la ieșire ale căror articole au structură identică. **O.** *clasa* „2" se caracterizează prin aceea că articolelor unui fișier existent la intrare, asociind entității mai multe atribute și măsuri, la ieșire se obține un fișier cu o nouă structură a articolelor. Sau, invers, articolele unui fișier la intrare prin separarea unor atribute

și măsuri ale entității se pot obține mai multe fișiere ale căror articole vor avea structuri derivate din structura inițială a articolelor. Sau, la structura inițială a articolelor se adaugă noi rubrici. De exemplu, la fișierul cu structura articolului „Denumirea materialului, cod material, cantitate, preț", prin valorizare se adaugă o nouă rubrică și anume valoarea. **O.** *clasa* „3" se caracterizează prin aceea că antrenează fie modificarea valorii rubricilor, fie crearea de noi rubrici în structura articolelor fișierului, este cazul operatorilor aritmetici și al actualizării fișierelor, de exemplu, de stare, plus cele de mișcare.

OPERAȚIE, o acțiune anume determinată realizată de om, mașină sau de om-mașină cu o anumită calificare sau avînd o performanță pentru efectuarea unei anumite lucrări. Exemplu, operație de bancă; de bursă; de casă; de intrare a materialelor etc.; acțiunea generată de o instrucțiune de program a calculatorului electronic, în limbajul mașinii. Exemplu, citirea unei cartele perforate; imprimarea unui rînd etc.; gruparea datelor într-un cont etc. **O.** *aritmetică*, operație efectuată în conformitate cu regulile aritmetice. **O** *booleană*, operație efectuată în conformitate cu regulile algebrei booleene.

OPERAȚII DE INTRARE/IEȘIRE, care transferă datele între sistemul de calcul și mediul exterior, de tipul înregistrărilor fizice sau al mesajelor. Operații de intrare/ieșire, în cursul cărora nu se transferă date ci informații de tip: informații de control suplimentar sau informații de stare suplimentară. Operații de intrare/ieșire, în cursul cărora nu se transferă informații — operațiile de intrare/ieșire, imediate (cu poziționarea suporturilor de informație). **O** *de ieșire* (Output), transferul rezultatelor calculelor efectuate de unitatea centrală la unități periferice de ieșire, în vederea afișării pe ecran sau a imprimării la imprimantă. **O.** *de intrare* (Imput), transferul de date de la dispozitivul (periferic) de intrare în memoria centrală. **O** *logice*, relația prin care se definește în logica matematică valoarea unei funcții a valorii variabilelor. Exemplu conjuncția, disconjuncția, identitatea, negația etc.

OPȚIUNE, dreptul pe care-l are un contractant de a alege între condițiile alternative ale contractului. În contractele de vindere-cumpărare, opțiunea se referă la cantitatea și calitatea mărfii, la termenul de predare, la modalitatea și valuta în care se face plata etc.

ORĂ MAȘINĂ. → *cheltuieli de producție; metoda T.H.M.*

ORDIN DE DEPLASARE, document care servește ca dispoziție de deplasare, de plata avansului și de justificare a cheltuielilor făcute de delegat. Servește ca act justificativ al înregistrărilor în contabilitate, → *avans în numerar; decont de cheltuieli; titular de avans în numerar.*

ORDIN DE LIVRARE, document folosit în transporturile maritime, prin care se dă dispoziția de transmitere, în portul de destinație, către persoana indicată în el, a unei părți din încărcătura care se transportă pe baza conosamentului. Documentul se liberează în cazul cînd încărcătura este destinată la mai mulți destinatari.

ORDIN DE LUCRU, → și *bon de lucru.*

ORDIN DE LUCRU PENTRU BRIGĂZILE DE PRODUCȚIE ANIMALĂ, document în care se consemnează de către inginerul zootehnician sarcinile curente de lucru ale brigăzii privind furajarea și producția animalelor din brigadă. Consumul de furaje și materiale se completează în acest document de către șeful brigăzii, pe baza docu-

mentelor primare de consum. După completare, documentul se centralizează cu actele justificative pentru înregistrare în contabilitate.

ORDINATOR, → și *calculator electronic.*

ORDINE DE PLATĂ NEACHITATE, cont în care banca beneficiarului înregistrează sumele remise în favoarea unor împuterniciți din care, la cererea acestora, se pot efectua plăți numai pentru scopurile menționate în dispozițiile de plată, cum sînt: plăți de retribuții, recrutarea și deplasarea forței de muncă, achiziții, colectări etc. Din cont banca eliberează sume în numerar către împuterniciți ,pe baza ordinelor de plată interne, numai în limita plafoanelor stabilite. Sumele remise în favoarea împuterniciților pot fi folosite în termen de maximum 30 zile, calculate de la data primirii sumei la banca destinatarului; sumele neridicate în acest interval de timp se virează unității bancare care le-a transmis. Din contul **o. de p.n.** este interzisă virarea de sume în conturile deschise la unitățile C.E.C., pe numele persoanelor fizice sau ale împuterniciților unităților socialiste, precum și eliberarea de carnete de cecuri pentru ridicări de numerar.

ORDINOGRAMĂ (block diagram, flowchart), reprezentarea grafică a înlănțuirii operațiilor, ordinelor sau comenzilor destinate să rezolve o problemă și să traducă în instrucțiuni de program, folosind pentru aceasta diferite simboluri. În funcție de gradul de detaliere, ordinograma poate fi generală grupînd blocuri de operații și detaliată prezentînd amănunțit fiecare operație în parte.

ORDONARE, operație de plasare de elemente de date într-o ordine metodică, astfel încît cheile lor de identificare să respecte un anumit grup de reguli sau șabloane prescrise.

ORDONARE ÎN SECVENȚĂ, operație de a plasa elemente de date în conformitate cu succesiunea numerelor naturale.

ORE SUPLIMENTARE, lucru peste durata normală a zilei de muncă sau în zilele de repaus săptămînal ori în alte zile în care, potrivit legii, nu se lucrează, pentru care lucrătorul are dreptul să fie retribuit, pe lîngă retribuția tarifară cuvenită, cu un spor de 50% din retribuția tarifară de încadrare pentru primele două ore suplimentare și de 100% pentru mai mult de 2 ore.

ORGAN DE ÎNREGISTRARE, dispozitiv capabil să înregistreze elemente binare, unul cîte unul.

ORGANIGRAMĂ, reprezentarea grafică, sintetică a structurii organizatorice a unității socialiste, care oferă posibilitatea de a aprecia legăturile între compartimentele ei funcționale. Ea este un instrument de informare și de studiu care: reflectă concepția de organizare existentă în întreprindere; ajută la găsirea căilor de înlăturare a neajunsurilor organizatorice; permite o serie de considerații asupra nivelului ierarhic existent etc. Pentru elaborarea unei **o.** sînt necesare următoarele activități: identificarea compartimentelor și a criteriilor care au stat la baza compartimentării activităților; inventarierea sarcinilor și responsabilităților pe compartimente și funcții; confruntarea elementelor alese cu părerea conducătorilor de compartimente și redactarea unui proiect de organizare; definirea elementelor de organizare ca autoritate, subordonare, relații care caracterizează un anumit loc de muncă sau funcții; definitivarea organigramei e tc.

ORGANIGRAMA DE CONFIGURAȚIE, reprezentarea grafică a structurii de organizare a unității centrale și a echipamentelor periferice care alcătuiesc o configurație de echipamente de calcul.

ORGANIGRAMA DE SISTEM, reprezentarea grafică a echipamentelor de calcul implicate la obținerea lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil.

ORGANIZAREA CONDUCERII ÎNTREPRINDERILOR, activitatea desfășurată pentru asigurarea folosirii cît mai complete și eficiente a capacităților de producție, a mijloacelor materiale și bănești puse la dispoziția întreprinderii, precum și utilizarea rațională a forței de muncă în vederea obținerii unei înalte eficiențe economice. Principiile de bază ale **o.c.i.,** atît pe ansamblul cît și pe compartimentele componente, sînt supremația obiectivelor, care condiționează configurația generală a întreprinderii, unitatea de conducere și de acțiune, respectarea nivelurilor ierarhiei responsabilității în luarea deciziilor, transmiterea ordinelor și instrucțiunilor și executarea lor: corespondență între autoritate și responsabilitate; flexibilitate permanentă între structura organizatorică și activitatea întreprinderii. La baza realizării acestor principii stă informația necesară furnizată de un sistem informațional adecvat.

ORGANIZAREA CONTABILITĂȚII, adoptarea celor mai potrivite mijloace și procedee de lucru și folosirea lor cît mai rațională pentru realizarea unei anumite ordine în lucrările contabile în vederea asigurării, cu un consum minim de muncă vie și materializată, a unui control efectiv și a unei analize cît mai complete a modului și măsurii în care au fost îndeplinite cerințele planului național unic și toate celelalte sarcini ale contabilității. Importanța organizării științifice a contabilității rezultă din faptul că numai în acest mod contabilitatea își poate îndeplini sarcinile, poate face posibilă procurarea la timp, complet și exact a indicatorilor necesari statisticii, planificării și conducerii tehnice și administrative a întreprinderii, precum și organelor ierarhice, pentru analiza multilaterală a activității economice a fiecărei întreprinderi în parte și apoi, prin generalizarea și centralizarea lor cu ajutorul bilanțurilor, să poată fi oglindiți pe ramuri și pe întreaga economie națională. Pentru **o.c.** trebuie să se țină seama de realitățile practice, ca: *structura întreprinderii, planul ei economic,* condițiile de *muncă* din diferitele secții și sectoare ale întreprinderii, particularitățile organizatorice și tehnologice etc. În funcție de aceste realități se organizează și contabilitatea prin: stabilirea obiectivelor urmărite prin această organizare, precizarea sarcinilor organizării contabilității, organizarea aparatului contabil, forma și tehnica contabilă, mecanizarea și organizarea muncii personalului din sectorul contabilității etc. Realizarea acestei organizări necesită existența unui sistem de planificare a muncii contabile, bazat pe mai multe planuri interdependente și condiționate reciproc și anume: planul documentelor primare și al circulației lor, planul conturilor și al corespondenței lor, planul inventarierii și al verificării lui cu datele contabilității, planul muncii după grafic etc. În **o.c.** trebuie să se țină seama și de sarcinile acestei contabilități. Un alt obiectiv de care trebuie să se țină seama în **o.c.** este adoptarea celor mai înaintate forme și procedee contabile, precum și simplificarea lucrărilor de contabilitate pentru asigurarea unei contabilități operative. În legătură cu aparatul contabil, organizarea urmărește: asigurarea personalului strict necesar executării la timp și în condiții optime a lucrărilor contabile; repartizarea justă pe oameni a lucrărilor și stabilirea răspunderilor cu ajutorul metodei de organizare după grafic; ridicarea nivelului profesional al lucrătorilor din sectorul contabilității. Organizarea întreprinderii pe bază de autogestiune economică determină și organizarea lucrărilor de contabilitate pe baza principiului centralizării și a descentralizării. Condițiile necesare realizării unei bune **o. a c.**

sînt: studierea structurii economice, tehnologice și administrative a întreprinderii, deoarece particularitățile acestei structuri determină și particularitățile organizatorice ale contabilității; determinarea volumului și caracterului datelor contabilității curente; studierea dispozițiilor legale și a instrucțiunilor organelor tutelare și ale Ministerului Finanțelor; stabilirea raporturilor reciproce de evidență între sectoarele distincte ale întreprinderii și organul lor central; întocmirea planului general de organizare a contabilității din punctul de vedere al naturii lucrărilor, termenelor, repartizarea lucrărilor asupra personalului etc. În R. S. România, o.c. s-a realizat prin: normarea și îndrumarea contabilității de către Direcția metodologiei și îndrumării contabile din Ministerul Finanțelor; organizarea controlului financiar și a serviciului contabilității în R. S. România; stabilirea drepturilor și obligațiilor contabililor, regulamentele speciale privind contabilitatea materiilor și materialelor, a muncii și retribuțiilor etc. → *automatizarea lucrărilor de contabilitate*, *mecanizarea lucrărilor de contabilitate*, *organizarea contabilității*, *organizarea contabilității după grafic*.

ORGANIZAREA CONTABILITĂȚII DUPĂ GRAFIC, repartizarea în timp și pe oameni în mod rațional a lucrărilor de contabilitate, precum și reducerea masivă a termenelor de executare a acestor lucrări; pentru traducerea în viață a graficului este necesar a se executa în prealabil următoarele lucrări: repartizarea în mod uniform a lucrărilor de contabilitate pe fiecare perioadă în care ele trebuie să fie executate pentru a se înlătura aglomerarea lor la sfîrșit de lună, de trimestru sau de an; organizarea înlocuirii, simplificării și circulației normale a documentelor primare, respectînd întocmai planul calendaristic al circulației acestor documente; aducerea la zi a înregistrărilor contabile, adică lichidarea rămînerii în urmă a lucrărilor de contabilitate; pentru aceasta trebuie să se întocmească un plan calendaristic în care să se prevadă timpul necesar lichidării restanțelor; organizarea ridicării sistematice a calificării profesionale a aparatului contabil; organizarea unei juste contabilități a materialelor și produselor în vederea urmăririi îndeplinirii planului de aprovizionare și de producție, cantitativ și valoric; determinarea pe fiecare lucrător în parte a lucrărilor ce trebuie să execute cu indicarea de unde primește lucrarea, cît timp este necesar pentru executarea ei, cînd trebuie predată lucrarea și cui trebuie să o predea; precizarea tuturor lucrărilor prevăzute în planuri, regulamente, instrucțiuni etc., ce lucrări nu au fost executate pînă în acel moment, precum și lucrările executate, deși nu au fost prevăzute în aceste planuri și instrucțiuni, pentru a se stabili dacă ele mai sînt necesare și dacă mai trebuie să fie sau nu executate; se stabilesc și lucrările care, fiind executate și de alte servicii, urmează a fi suprimate, pentru evitarea paralelismului: revizuirea termenelor în care trebuie să se execute fiecare lucrare, precum și timpul în care ea se poate executa. În acest scop se face cronometrarea muncii necesare executării lor; eliminarea greșelilor organizatorice și trasarea noului circuit al documentelor, în care să fie cuprinse operațiile ce au fost omise și înlăturîndu-se dublurile în formularistică; prelucrarea în colectiv a structurii graficului pe servicii sau secții și cu fiecare lucrător în parte a graficului individual; supravegherea permanentă și atentă a respectării graficului și introducerea modificărilor impuse de necesitățile reale survenite ulterior. În aceste condiții graficul constituie un mijloc eficace al realizării disciplinei în muncă. Importanța graficelor în organizarea muncii de contabilitate este deosebit de mare atît pentru conducere, cît și pentru personalul executant. Pentru conducere, importanța graficului constă în aceea că, cu ajutorul lui, se poate realiza la timp și în bune condiții executarea lucrărilor, contabilul șef avînd posibilitatea să se ocupe de problemele de îndrumare, de control și de analiză, fiind descărcat de problemele mărunte ale executării lucrărilor contabile. Pentru personalul executant, graficul prezintă importanță prin aceea că îl transformă în organ de conducere responsabil de lucrările ce i s-au încredințat, iar prin cola-

borarea sa cu celelalte servicii poate cunoaşte de unde şi cui i se transmit lucrările sale, îşi poate întocmi şi el programe individuale de lucru, avînd posibilitatea să folosească întrecerea socialistă, poate cunoaşte, de asemenea, devierile de la prevederile graficului pe care le comunică la timp contabilul şef; îi se creează posibilităţi de apreciere a muncii lor de către şeful lor etc. Pentru lucrările nestandardizate prin grafic, consumul de timp necesar executării lor se stabileşte cu ajutorul fotografierii zilei de muncă. → şi *cronometrarea muncii; fotografierea zilei de muncă; grafic.*

ORGANIZAREA DATELOR, ordonarea datelor avînd în vedere un anume scop: al folosirii raţionale a capacităţii de memorie a suportului, al accesului la date, al prelucrării lor, al păstrării, al valorificării etc. **O.d.** *pe cartele perforate* presupune găsirea unei soluţii de a înlătura caracterul contradictoriu dintre capacitatea de memorie a cartei perforate ((limitată la 80 de coloane) şi numărul de caractere prin care se reprezintă elementele de date (identitate, atribut, măsură) caracteristice strict necesare descrierii obiectului, fenomenului, procesului etc. studiat. Un articol al cărui număr de caractere de reprezentare a datelor depăşeşte numărul de coloane al cartelei se poate înregistra pe două sau mai multe cartele cu perforarea unui indicator de corespondenţă care să permită să reunească datele din toate cartelele aparţinînd acelui articol. Amplasarea datelor în cîmpul cartelei se face compact fără a lăsa coloane libere începînd cu coloana 1, grupînd numărul de coloane în cîmpuri de dimensiuni necesare reprezentării tuturor caracterelor cu care se reprezintă datele unui articol (înregistrări logice). Coloane libere se lasă ultimele, nu primele. Ordinea de amplasare a datelor în cîmpul cartelei se recomandă să fie: date de identificare, date de grupare şi date cantitativ valorice. Cartelele perforate permit stocarea unui volum omogen de date (articole) ale unui fişier practic nelimitat. Un volum mare de cartele este greu de memorat, accesul la date în vederea prelucrării este lent şi numai secvenţial. → şi *cartela perforată; mochetă.* **O. d.** *pe bandă magnetică,* banda magnetică poate fi cu 7, 8, 9 canale (piste), de regulă ultima pistă este rezervată pentru bitul de partitate. Înregistrarea datelor pe banda cu 7 piste se face în cod BCD, iar la cea cu 9 piste în cod EBCDIC. Înregistrarea datelor poate fi în articole de lungime fixă sau variabilă cu spaţiu (GAP) între fiecare articol sau mai multe articole blocate urmate de un singur spaţiu, apoi alt bloc de articole ş.a.m.d. Numărul articolelor în bloc poate fi fix sau variabil. Structura elementelor de date în articol se recomandă să fie ordonată în date de identificare, date de grupare, date cantitativ-valorice. Cu cît numărul de articole în bloc va fi mai mare, cu atît vor fi mai puţine spaţii între înregistrări (blocuri). Dimensiunea blocului este în directă legătură cu dimensiunea zonei tampon, iar aceasta din urmă ca rezultat optim dintre zona tampon şi memoria operativă a calculatorului. Cu cît densitatea de înregistrări este mai mare, cu atît este mai mare volumul datelor care poate fi înregistrat pe o rolă de bandă. Banda magnetică permite stocarea unui volum de date aparţinînd unui fişier, practic nelimitat, folosind mai multe role (volume) de bandă. Accesul la date este mai rapid în comparaţie cu cartela şi banda perforată şi numai secvenţial. → şi *banda magnetică; pistă; canal; bit de paritate; cod BCD; cod EBCDIC; articol; bloc; factor de blocaj; zona tampon; memoria operativă.* **O.d.** *pe bandă perforată,* datele pot fi înregistrate caracter cu caracter sau blocate. Dimensiunea articolului (înregistrare logică) sau a mai multor articole blocate (înregistrare fizică/bloc) să fie minimă 4 caractere, iar cea maximă un raport optim între lungimea înregistrării logice/fizice şi zona tampon din memoria internă a calculatorului electronic. Cu cît lungimea înregistrării va fi mai mare, cu atît zona tampon din memoria internă va fi extinsă în defavoarea zonei operative. Cu cît mai multe înregistrări logice se grupează într-o înregistrare fizică (bloc), cu atît mai puţine GAP-uri vor fi şi va asigura o exploatare mai intensivă a capacităţii de memorie a benzii perforate. Banda perforată permite stocarea unui volum de date aparţi-

nînd unui fișier, practic nelimitate. Accesul la date este relativ lent și numai secvențial. → și *înregistrare logică; înregistrare fizică; bandă perforată; organizare secvențială a datelor.* **O.d.** *pe disc magnetic* presupune o astfel de ordonare a datelor în cadrul unității adresabile care este sectorul, încît să asigure o cît mai intensivă folosire a capacității de memorie a acestuia și în final a întregului pachet de discuri. Pentru utilizarea intensivă a suportului-discul magnetic — este necesar ca înregistrarea fizică (blocul) să fie cît mai apropiată de multiplul întreg oarecare al dimensiunii sectorului. În funcție de modul de grupare a articolelor în cadrul blocurilor, blocurile pot fi: blocuri de lungime fixă formate din articole de lungime fixe; blocuri de lungime fixă formate din articole de lungime variabilă; blocuri de lungime variabilă formate din articole de lungime variabilă. Articolele de format nedefinit pot fi grupate și ele în blocuri, dar întrucît ele nu conțin informații privind lungimea articolului, sînt tratate ca și cînd în bloc ar fi un singur articol. Sînt admise și blocuri incomplete, de regulă, rezultate din situații cînd totalul articolelor unui fișier oarecare nu este un multiplu al factorului de blocare, în aceste cazuri ultimul bloc conține mai puține articole. Blocuri incomplete pot fi admise și în interiorul fișierului în cazul adaptării unor criterii de grupare a datelor izvorîte din necesități de informații predestinate, de exemplu, în cazul unei centrale pe unități din subordine. Accesul direct la date și mult mai rapid. Opțiunea pentru organizarea datelor pe disc magnetic se recomandă în cazuri de fișiere: cu frecvența mare de apel la date; lipsă de goluri în secvența cheilor; timpul de răspuns al sistemului rapid etc. → și *disc magnetic; înregistrare logică, înregistrare fizică, bloc, factor de blocare; articol; pagină.* **O.** *directă a datelor*, modalitate de înregistrare a datelor pe discuri și folii magnetice în care cheia oricărei înregistrări este găsită pe baza unei adrese directe sau indirecte. **O.** *secvențială a datelor*, modalitate de înregistrare a datelor pe suporturi tehnice, în care identificatorul (cheia) oricărei înregistrări este dedus din identificatorul înregistrărilor precedente, prin reguli de succesiune. **O.** *selectivă a datelor*, → și *organizarea directă a datelor.* **O.** *de fișier*, modul în care articolele privind o aplicație, un subsistem sînt dispuse în fișiere. **O.** *fizică a fișierului* vizează forma sub care sînt reprezentate datele fișierului pe suportul fizic de date. **O.** *logică a fișierului* vizează forma sub care sînt ordonate datele fișierului în cadrul articolului.

ORGANIZAREA LANȚULUI DE PRELUCRARE A DATELOR presupune alegerea ordinei de succesiune a operațiilor de prelucrare a datelor în variantă optimă ținînd seama de mai mulți factori: obținerea în timp util a tuturor informațiilor; folosirea suporturilor de date pentru organizarea fișierelor cu cele mai mari avantaje în privința costului, a organizării creării și exploatării fișierelor: vehicularea cît mai puțină a fișierelor, folosirea rațională a capacităților de prelucrare a configurației.

ORGANIZAREA PRODUCȚIEI, sistemul de lucru cu ajutorul căruia se asigură utilizarea în cele mai bune condiții a mijloacelor economice de care dispune o întreprindere și îndeplinirea la timp a sarcinilor cantitative și calitative ale planului național unic de dezvoltare economico-socială. Problemele legate de **o.p.** sînt: organizarea folosirii mijloacelor de producție, planificarea calendaristică și cantitativă a diferitelor feluri de producție pe unitatea de timp și pe fiecare loc de muncă; efectuarea controlului tehnic de calitate a producției fabricate, aprovizionarea la timp cu materialele necesare pe locurile de muncă și pe fiecare muncitor, organizarea mișcării materialelor și semifabricatelor. Organizarea producției este determinată și de felul producției (individuală, în serie, de masă, simplă și complexă, principală, auxiliară, ajutătoare și neindustrială etc.).

ORGANIZAREA ŞI CONDUCEREA ANALIZEI SISTEMULUI INFORMAŢIONAL FINANCIAR-CONTABIL.

Analiza sistemului informaţional are ca scop să furnizeze conducerii informaţii pentru fundamentarea deciziei de trecere la un sistem de prelucrare automată a datelor sau să perfecţioneze, să dezvolte sau să modernizeze pe cel existent. Se concretizează într-un ansamblu de lucrări (formulare aparţinînd unei metodologii de analiză) strîns corelate între ele, însoţite de aprecieri cantitative şi valorice, critici şi variante de soluţii cu privire la sistemul informaţional existent al unităţii.
Analiza sistemului informaţional existent este deosebit de utilă şi necesară. Sistemele informaţionale ale unităţilor economice se formau odată cu înfiinţarea acestora, pe cale empirică, fără a avea la bază şi proiectul de sistem informaţional şi se dezvoltau odată cu dezvoltarea, creşterea complexităţii acestora, cu sporirea cerinţelor şi a volumului de informaţii necesare conducerii unităţii. Lipsa unui proiect de sistem informaţional, a unei concepţii globale şi multidisciplinare cu privire la înfiinţarea şi dezvoltarea sistemului, a conţinutului de informaţii a acestuia, au generat paralelisme în culegerea şi prelucrarea datelor, circuite greoaie de informaţii, timp de răspuns al sistemului îndelungat, ceea ce contribuie în final la scăderea eficienţei sistemului.
Analiza sistemului informaţional financiar-contabil existent este necesară şi în cazul dezvoltării şi a modernizării sistemului de prelucrare automată existent. Un alt motiv îl constituie justificarea investiţiei şi a oportunităţii acesteia pentru dotarea cu echipamente de prelucrare automată a datelor. Avînd în vedere costul ridicat al calculatorului şi în final a întregului sistem de prelucrare automată a datelor, trebuie firesc să crească răspunderea conducerii întreprinderii pentru investiţie şi să evalueze în avans eficienţa acesteia în varianta optimă.
Şi în cazul unităţilor noi care iau fiinţă, este bine să se ţină seama de analiza critică a sistemului la o unitate similară ca obiect al producţiei, proces tehnologic, volum al activităţii, număr de personal, număr de furnizori, clienţi etc.
Analiza sistemului informaţional financiar-contabil îşi justifică utilitatea chiar dacă în urma acesteia se ajunge la concluzia că nu este necesar şi oportun să se treacă la prelucrarea automată a datelor. Pe baza analizei efectuate vor putea fi luate măsuri de raţionalizare şi perfecţionare a sistemului existent, sub aspectul conţinutului de informaţii, a circulaţiei acestora şi a procedurilor de prelucrare cu mijloacele de calcul existente.
Necesitatea analizei sistemului informaţional financiar-contabil constă deci în identificarea informaţiilor utile şi a celor de prisos, existente în sistem/subsistem, a lipsei de informaţii decurgînd din limitele mijloacelor şi procedurilor de culegere, stocare şi prelucrare a datelor în vechiul sistem şi a posibilităţilor pe care le oferă calculatorul electronic la sporirea volumului datelor de prelucrat, creşterea exponenţială a informaţiilor utile care s-ar putea obţine în condiţiile prelucrării automate a datelor.
Analiza sistemului informaţional presupune la rîndul său parcurgerea unor activităţi succesive, eşalonate în timp.
Pregătirea condiţiilor. Declanşarea activităţii de analiză a sistemului informaţional este atributul conducerii unităţii socialiste. Aceasta formulează tema şi obiectivele analizei sistemului informaţional financiar-contabil printr-o „Notă de comandă" adresată unei unităţi specializate în analiza şi proiectarea sistemelor de prelucrare automată a datelor sau a unui colectiv alcătuit din personalul propriu. În nota de comandă se specifică următoarele elemente: 1. Denumirea temei şi a sferei de cuprindere 2. descrierea generală a sistemului/subsistemului informaţional financiar-contabil existent cu prezentarea principalelor neajunsuri (informaţii de prisos, paralelisme în circulaţia informaţiilor, lipsă de informaţii care să caracterizeze activitatea unităţii; prezenţa erorilor etc.); 3. obiectivele analizei (principale şi secundare). Între obiectivele principale menţionăm:

evaluarea nevoilor de informații ale sistemului de conducere în funcție de gradul optim de satisfacere; estimarea costurilor impuse de modificările sistemului informațional financiar-contabil (referitoare la investiția și funcționarea viitorului sistem); determinarea principalelor restricții care trebuiesc să fie respectate pentru ca sistemul să fie realizabil (posibilitățile financiare pentru procurarea unei configurații de echipament); termenul de înfăptuire a analizei. Obiectivele secundare privesc: sensibilizarea personalului unității cu cunoștințe de informatică; pregătirea în vederea trecerii la prelucrarea automată a datelor sau la raționalizarea și perfecționarea sistemului existent dacă se ajunge la concluzia că nu este necesar și oportun un nou sistem. Pe baza notei de comandă se încheie contractul de execuție pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil. Estimarea valorii contractului se concretizează într-un *deviz* în care se prevăd: număr de ore necesare pentru executarea lucrării contractate și tarifele pe feluri de activități. Analiza sistemului informațional financiar-contabil, de regulă este o activitate de mare volum de muncă și grad de complexitate, mai ales dacă sfera de analiză cuprinde întregul sistem informațional financiar-contabil al unității socialiste. De aceea, se impune o concepție unitară, conducere competentă, operativă, o eșalonare în timp judicioasă, toate acestea menite să asigure o analiză de calitate, superioară și la termenul stabilit.

2. *Constituirea colectivului și numirea conducerii acestuia*

Colectivul pentru efectuarea analizei sistemului informațional poate fi alcătuit din personalul propriu al unității sau din afară (Institutul central pentru conducere și informatică, centre sau oficii de calcul, institute de învățământ superior). Primul prezintă avantajul cunoașterii temeinice a sistemului informațional financiar-contabil existent și în consecință asigură realizarea unui studiu de calitate și în termen scurt. Poate fi subiectiv în aprecierile critice și conservator sau reținut în formularea unor soluții mai curajoase, gîndindu-se la modul cum va reacționa personalul unității în fața noilor soluții, dacă acestea vor viza reducerea personalului, necesitatea schimbării atribuțiilor. Cel de-al doilea prezintă avantajul că poate fi mai obiectiv în aprecieri critice cu privire la sistemul informațional existent și mai curajos în soluțiile pe care le va propune. Pentru cunoașterea sistemului informațional financiar-contabil va fi necesară o perioadă mai mare de documentare. Indiferent dacă colectivul este propriu sau din afara unității din componența acestuia se recomandă să facă parte: conducătorii compartimentelor funcționale supuse analizei, specialiști care cunosc lucrările sistemului informațional și specialiști în prelucrarea automată a datelor (analiști de sistem). Participarea conducătorilor compartimentelor beneficiare este esențială, aportul lor fiind deosebit de important pe linia identificării informațiilor necesare, eliminarea celor de prisos ca și în ceea ce privește formularea cerințelor de noi informații pentru viitorul sistem. De asemenea, ei au autoritatea pentru luarea deciziilor asupra personalului din subordine care trebuie mobilizat să ajute la culegerea datelor privind sistemul informațional supus analizei, la furnizarea de informații reale, sincere privind volumul datelor din sistem, mijloacelor de culegere, transmitere, stocare și prelucrare a datelor, procedurile folosite pentru prelucrarea datelor, circulația documentelor și modul de valorificare a informațiilor existente în sistem. Analiștii de sistem sînt chemați să participe mai ales la formularea soluțiilor pentru viitorul sistem. Numărul membrilor colectivului este în funcție de obiectivele analizei și termenul de realizare. Dar, indiferent de amploarea obiectivelor, numărul membrilor colectivului este bine să fie dimensionat la strictul necesar. Cu cît numărul de membri ai colectivului este mai mare, cu atît mai multe probleme se ridică cu organizarea muncii, precum și mai ales cu punerea de acord a părerilor critice exprimate cu privire la sistemul informațional existent și soluțiile de variante privind viitorul sistem. În privința termenului, se recomandă să fie cît mai scurt pentru a nu se învechi datele culese

despre sistemul informațional financiar-contabil existent. Raportul dintre numărul membrilor colectivului și timpul necesar pentru efectuarea analizei sistemului poate fi reprezentat grafic ca în desenul alăturat.

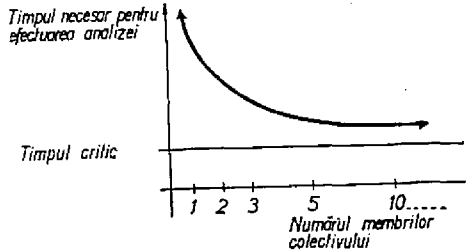

Cu cît numărul membrilor colectivului crește, cu atît scade timpul necesar pentru efectuarea analizei și invers. Timpul „critic" reprezintă valoarea maximă a duratei drumului critic care poate fi calculat aplicînd metoda de calcul PERT. Constituirea colectivului este o sarcină de răspundere. Nivelul de pregătire profesională, gradul de conștiință și răspundere personală a fiecărui membru al colectivului influențează direct calitatea analizei și soluțiile care vor fi preconizate. Conducerea colectivului de analiză a sistemului informațional financiar-contabil se recomandă să fie preluată de contabilul șef al unității sau unul din împuterniciții săi, avînd funcție de răspundere a compartimentului/compartimentelor supuse analizei. Pentru coordonarea mai operativă a activității, colectivul poate fi împărțit pe subcolective, fiecare subcolectiv avînd un șef de subcolectiv. Urmărirea operativă a realizării analizei pe etape, programarea ședințelor de avizarea lucrărilor executate se încredințează unui membru al colectivului care este totodată și secretarul colectivului. Conducătorul colectivului, ajutat de șefii de subcolective și secretar, alcătuiesc conducerea colectivă. Gruparea membrilor colectivului pe subcolective este temporară pentru cuprinderea și efectuarea sarcinilor etapei, urmînd ca în etapele următoare subcolectivele să fie regrupate după cerințele și sarcinile noi. → *metoda drumului critic.*

3. *Elaborarea planului de muncă*

În scopul desfășurării activității de analiză în mod organizat, conducerea colectivului întocmește planul de muncă al colectivului prin care se urmărește să se asigure folosirea rațională a resurselor de oameni și de timp, aprobă mijloacele materiale necesare, termenele planificate și stabilește procedurile de control și avizare a lucrărilor de analiză a sistemului informațional financiar-contabil al unității. Pentru urmărirea operativă a mersului îndeplinirii planului pe obiective și subcolective pe tot parcursul realizării analizei sistemului informațional financiar-contabil poate fi folosit graficul GANTT.

4. *Documentarea pentru analiza sistemului informațional*

Activitatea de documentare vizează: modul de organizare și conducere al unității, obiectul activității, particularitățile procesului tehnologic, strategia și tactica conducerii în realizarea politicii economice a partidului în cadrul unității, principalele opțiuni pentru dezvoltarea unității; politica investițiilor; financiară și de gestiune; a personalului; metode de conducere; modul de organizare și funcționare a sistemului informațional; starea de spirit a personalului unității față de modernizarea mijloacelor de realizare a sistemului informațional. În continuare se studiază cadrul legal, adică legile, hotărîrile, decretele, directivele, etc. de partid și guvern prin care este reglementată activitatea fiecărui compartiment de activitate al unității, modul cum este transpus cadrul legal în regulamentul de ordine și funcționare al unității. Documentarea este bine să fie completată cu studiul literaturii de specialitate din țară și străinătate, experienței pozitive existentă în unitățile similare din țară și din străinătate.

5. *Alegerea procedeelor de culegere a datelor*
În literatura de specialitate, ca și în practica muncii de analiză a sistemului informațional financiar-contabil se utilizează mai multe procedee de culegere a datelor: observarea directă; studierea materialului pus la dispoziție; Participarea personală; Inventarierea documentelor; chestionarul: Interviul. În alegerea procedeului de culegere a datelor pentru analiza sistemului informațional se au în vedere avantajele cele mai mari ale procedeului. Folosirea unui procedeu nu exclude folosirea concomitentă sau ulterioară și a unui alt procedeu, dacă dezavantajele primului sînt înlăturate prin avantajele secundului. Așa de exemplu se poate completa bine procedeul chestionarului cu cel al interviului pentru problemele care n-au putut fi elucidate prin răspunsurile scrise la chestionar. și *aceste procedee.*

6. Culegerea datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil. → și *acest termen.*

7. Elaborarea variantelor de soluții privind viitorul sistem informațional financiar-contabil. → și *acest termen.*

OSCILOSCOP, dispozitiv de măsură și control a impulsurilor dintr-un montaj electronic sub aspectul amplitudinii, duratei lor etc. Rezultatul măsurării sau al controlului este redat pe un ecran luminos sub diferite forme de reprezentare grafice sau indicatori.

OSCIOARELE LUI NAPIER, instrument de calcul inventat de Napier, constînd dintr-un aranjament mecanic de bucăți de os, pe care sînt imprimate numere. Aceste bucăți, puse în anumite combinații, permit efectuarea directă a operației aritmetice de înmulțire.

P

PACHET DE APLICAȚII, număr determinat de lucrări, de sistem informațional economic, privind o funcțiune a unității economice. Exemplu: aprovizionare; producție; financiar-contabilitate etc. **P.** *de cartele*, număr determinat de cartele perforate conținînd date referitoare la o aplicație sau la un compartiment de lucrări de sistem informațional. Exemplu, pachet de cartele perforate privind consumul de materiale pentru o comandă sau pachet de cartele perforate privind lucrările de calculație a costului etc. **P.** *de programe*, ansamblu de programe care se caracterizează printr-un grad de aplicabilitate generală datorită unor elemente comune ca: formatul datelor, organizarea datelor în fișiere; modul de efectuare a transferului datelor între diverse programe ale pachetului; rezolvarea generală comună a legăturii între programele pachetului; **p.** de **p.** este constituit dintr-un program principal (monitor care citește cartelele de comandă, interpretează și organizează celelalte programe în memorie internă, interpretează parametrii și programele secundare). Sistemul de programe Felix C.256 dispune de următoarele **p.** de **p.**: ORACLE pentru problemele de ansamblu ale întreprinderilor ca: programarea producției, aprovizionării, financiar-contabile; GESTODIS pentru gestiunea stocurilor, aprovizionării; COGEB pentru problemele financiar-contabile; OPALINE pentru problemele care se pretează la programarea liniară; PERT pentru planificare etc.

PAGINĂ, bloc de lungime fixă de date, instrucțiuni sau date și instrucțiuni ce se transferă între memoria externă și memoria internă.

PANOU DE COMANDĂ, dispozitiv, parte componentă a unei mașini de calcul care cuprinde o serie de butoane, întrerupătoare și comutatoare prin intermediul cărora se transmit de către operator comenzile manuale pe care le execută mașina. Prin intermediul **p.** de **c.** se realizează punerea în funcțiune și oprirea mașinii, stabilirea regimului de lucru al mașinii, cuplarea cu alte mașini în cadrul sistemului etc. **P.** *program*, → și *tablou de conexiuni*.

PARAGRAF DE PROGRAM, subdiviziune a unui program de prelucrare automată a datelor, constituind un grup de instrucțiuni. → și *COBOL*.

PARAMETRU, 1. mărime considerată constantă care intervine într-o ecuație și care poate lua diferite valori de care depind valorile rădăcinilor ecuațiilor; 2. mărime de referință în prelucrarea automată a datelor, exemplu, codurile materialelor sînt cuprinse între numerele 5 000—8 999. 3. Variabilă căreia i se dă o valoare constantă pentru a defini sau modifica o operație de prelucrare a datelor. **P.** *de intrare*, menționat la intrarea într-un program de prelucrare automată a datelor. **P.** *dinamic*, fixat în cursul rulării programului de prelucrare automată a datelor. **P.** *extern*, al unui

program care se fixează atunci cînd trebuie să se apeleze la acest program de prelucrare automată a datelor. **P.** *predefinit*, care este fixat cu ocazia elaborării unui program de prelucrare automată a datelor.

PARTICIPAREA PERSONALĂ LA ÎNTOCMIREA LUCRĂRILOR SISTEMULUI INFORMAȚIONAL FINANCIAR-CONTABIL, procedeu de culegere a datelor pentru analiza sistemului informațional care constă din culegerea datelor pentru analiză, concomitent cu executarea efectivă a lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil în paralel cu lucrătorii compartimentelor respective. Permite obținerea de date certe cu privire la volumul de date existent în sistem, gradul de dificultate în prelucrarea lor, timpul de răspuns al sistemului. Se folosește mai ales în cazurile cînd apar divergențe între analistul de sistem și beneficiarul sau personalul care execută lucrările sistemului informațional financiar-contabil. Procedeul prezintă avantajul că permite analistului să obțină cu certitudine imaginea completă, sub toate aspectele, cu privire la sistemul analizat, iar ca dezavantaj că necesită mult timp pentru culegerea datelor sau un colectiv numeros de analiză și creează o stare psihologică de tensiune și lipsă de încredere în personalul care lucrează în cadrul compartimentelor analizate. Aceasta va avea influență negativă în etapa de implementare a noului sistem, în sensul unei atitudini retrograde față de noile măsuri de perfecționare și modernizare a sistemului informațional financiar-contabil.

PARTICIPAȚII EXTERNE, cont de activ, cu ajutorul căruia se ține contabilitatea sumelor achitate din părțile sociale subscrise de Departamentul Căilor Ferate sau de întreprinderile comerțului exterior la capitalul unor societăți internaționale (de transporturi) conform aprobărilor date și hotărîrilor Consiliului de Miniștri. Se debitează cu valoarea părților sociale subscrise și achitate și se creditează cu valoarea părților sociale vîndute.

PARTIDĂ DE MARFĂ, cantitatea de marfă care ocupă numai o parte din spațiul destinat încărcăturii unui vas sau a unui vagon și numai pentru care se plătește costul transportului. **P.** *dublă*, → și *dubla reprezentare*.

PARTIȚIE, sistemul de operare, după care se împarte memoria unității centrale a calculatorului electronic într-o serie de zone denumite „partiții". Partiția este definită prin adresele-limită, inferioare și superioare. Protecția partiției este asigurată prin dispozitivul de protecție al memoriei. În ordinea crescîndă a adreselor, memoria internă a calculatorului se împarte în: partiția programelor în timp real, partiția programelor serie, partiția programului paralel, în cazul multiprogramării.

PAS DE PROGRAM, parte unitară din programul de calcul al calculatorului electronic menită să realizeze execuția unei operații de prelucrare automată a datelor. Exemplu, citirea unui operand, executarea unei operații aritmetice sau logice, imprimarea unui rezultat al calculului efectuat etc.

PASIV, totalitatea mijloacelor economice ale unei unități socialiste gestionare, privite sub aspectul provenienței, al sursei lor de constituire la un moment dat. În **p.** se cuprind: fondurile proprii, creditele, precum și beneficiile nete ale întreprinderii. Partea dreaptă a bilanțului, în care sînt înscrise sub denumirea de posturi de **p.** fondurile întreprinderii și beneficiile nete la un moment dat. → și *bilanț*.

PATRIMONIU, totalitatea drepturilor și obligațiilor pecuniare ale unei persoane fizice sau juridice. După apartenență se disting: **p.** *public*, adică acela aparținînd statului și colectivităților de stat (județe, comune) și **p.** *privat* aparținînd persoanelor fizice și juridice particulare.

PERFORARE, operație prin care se realizează cu ajutorul mașinii de perforat (perforator) orificii (găuri) pe cartele sau benzi. Orificiile pot avea diferite forme, de obicei de dimensiuni standard. La cartelele cu 80 de coloane orificiul este, de obicei, dreptunghiular, iar la cele de 45 și 90 de coloane are forma rotundă. Tot rotundă este și forma orificiului la banda perforată. **P.** *alfa numerică*, operație prin care se transpun pe cartele perforate sub formă de perforație literile alfabetului, cifrele sistemului zecimal de numerație de la 0 la 9 și semnele + și —, × și :, și etc. **P.** *deplasată*, perforare greșită din punctul de vedere al poziției în cartelă. Deplasarea poate fi în afara coloanei: complet sau parțial. Efectul **p.d.** constă în preluarea greșită sau nepreluarea totală a cifrei respective de către dispozitivul de comandă sau de calcul. **P.** *dublă*, perforare intenționată sau din greșeală a codurilor privind două caractere în aceeași coloană a unei cartele. **P.** *incompletă*, operație de perforare a cartelelor prin care se conturează circumferința perforației, urmînd ca perforația completă să fie realizată prin decuparea definitivă odată cu stabilirea certă a datei. Se practică în cazurile cînd o serie de documente primare sînt realizate direct pe cartele, așa-zise cartele „dual". **P.** *în bloc*, operație de perforare realizată la mașinile de perforat biperiodice, la care mai întîi se culeg la tastatură datele care urmează a fi perforate și apoi în timpul doi are loc **p.** în **b.** a tuturor datelor culese. **P.** *în cascadă*, operație de perforare automată a cartelelor prin citirea datelor de pe o cartelă principală. **P.** *multiplă*, perforarea mai multor coduri de caractere într-o coloană a unei cartele. **P.** *parțială*, perforare la care porțiunea ce urmează a fi decupată din suport rămîne în continuare atașată suportului. Are menirea de a accelera transpunerea datelor pe cartele perforate evitîndu-se perioadele de vîrf în perforare. → și *preperforare*.

PERFORAREA CARTELELOR, operația de transpunere a datelor din documentele primare în cartele prin perforarea acestor date cu ajutorul perforatorului. **P.c.** este bună numai după ce cartelele au fost completate cu datele respective și s-au verificat.

PERFORATOR, persoana care operează la mașina de perforare; mașina cu ajutorul căreia se realizează operația de perforare a cartelelor benzilor etc. **P.** este electromecanic și poate fi: monoperiodic sau biperiodic. La primul, cartelele se perforează pas cu pas, la cel de-al doilea perforarea cartelelor se face în bloc. Unele **p.** sînt prevăzute cu dispozitive programate pentru reproducerea perforației pe alte cartele. → și *perforație pas cu pas; perforare în bloc; perforator monoperiodic; perforator biperiodic*.

PERFORATOR AUTOMAT DE CARTELE, dispozitiv de perforare a cartelelor a cărui funcționare se asigură de un organ de comandă. **P.** *biperiodic*, care execută operații de perforare în doi timpi; mai întîi se culeg la tastatură datele de perforat, apoi în timpul doi are loc perforarea cartelei. **P.** *de bandă de hîrtie*, mașină cu ajutorul căreia se transpun codurile datelor pe bandă sub formă de perforații. **P.** *de cartelă*, → și *mașină de perforat cartele*. **P.** *manual*, dispozitiv de perforare a cartelelor sau a documentelor de arhivat, acționat manual. **P.** *monoperiodic*, care execută perforație cu perforație pe măsura culegerii fiecărei cifre, litere sau fiecărui semn, la tastatură.

PERFORAȚIA X, operația prin care se perforează litera X în partea de zonă a cartelei perforate, imediat deasupra liniei zero, în pozițiile 11 ale cartelii. **P. Y,** operația prin care se perforează litera Y în partea de zonă a cartelei perforate și anume în pozițiile 12 ale cartelei.

PERFORAȚIE DE ZONĂ, perforația realizată în partea superioară a cartelei în pozițiile 11 și 12. Aceste perforații se folosesc în scopurile următoare: ca supraperforare pentru divizarea (separarea) cartelelor în procesul prelucrării. Exemplu: cartelele de intrări de materiale se separă automat de cele de ieșire de materiale; în combinație cu perforările numerice 0—9 se folosesc pentru transpunerea în diferite coduri ale alfabetului. → și *cod de perforare; supraperforare.* **P.** *numerică,* operație prin care se transpun datele în cartele sub formă de perforația cifrelor, numerelor.

PERFORAȚIE PAS CU PAS, operație de perforare realizată cu ajutorul mașinii de perforat monoperiodice prin care se obțin coloane perforate, una cîte una, pe măsura tastării.

PERFORAȚII DE COD, orificii (găuri) perforate într-un suport de date în conformitate cu un cod cu scopul de a reprezenta datele ce urmează a fi prelucrate. **P.** *de control,* perforații pe cartele perforate ce indică natura datelor de pe cartela respectivă sau funcția îndeplinită de un echipament. *P. de ghidaj,* perforații pe suport bandă perforată, cu scopul de a antrena suportul de către dispozitivul de alimentare în procesul perforării benzii.

PERIE, un număr de conductori electrici cu ajutorul cărora, la mașinile mecanografice, se realizează citirea conținutului datelor din cartelele perforate.

PERIFERIC, unitate de echipament care intră în structura unei configurații electronice de culegere, transmitere și prelucrare a datelor, destinată a servi la pregătirea suportului de date, transmiterea datelor la distanță, ca dispozitiv de introducere automată a datelor în vederea prelucrării sau ca dispozitiv de ieșire pentru redarea rezultatelor.

PERSONAL NESCRIPTIC. → și *fond de retribuții nescriptic.* Vol. I.

PERSONAL SCRIPTIC. → și *fond de retribuții scriptic.* Vol. I.

PERT. → și *metoda drumului critic.*

PIESE DE SCHIMB PENTRU PERIOADA DE GARANȚIE, cont de activ, cu ajutorul căruia se ține la întreprinderile de mecanizare a agriculturii evidența pieselor de schimb primite de întreprindere odată cu dotarea tractoarelor și a celorlalte mașini agricole și care urmează să fie folosite pentru reparațiile la tractoarele și mașinile agricole, în perioada de garanție. Aceste piese se evaluează la prețurile de înregistrare a pieselor similare din magazia întreprinderii. La darea lor în consum nu se repartizează cota de cheltuieli de transport-aprovizionare. Contabilitatea lor analitică se ține pe magaziile gestionare. Contul **P.** de **s.** pentru **p.** de **g.** se debitează cu piesele de schimb primite de la furnizori odată cu tractoarele și mașinile agricole pentru perioada de garanție și se creditează cu piesele de schimb ieșite din magazie pentru reparații sau constatate lipsă.

PISTĂ, partea liniară a unui suport mobil de informație (bandă magnetică, disc magnetic) accesibilă unui dispozitiv de citire (la calculatoarele electronice). **P.** *de adrese* conține coduri de adrese, care, prin poziția lor, permit localizarea datelor memorate pe alte piste. **P.** *de antrenare,* pistă pe purtător de date (bandă perforată) conținînd perforații de ghidaj. → și *perforații de ghidaj.*

PLAN DE REȚEA. → și *drum critic; grafic rețea; PERT.*

PLANIFICAREA ŞI CONTROLUL ELABORĂRII PROIECTULUI DE PRELUCRARE AUTOMATĂ A DATELOR, activitatea de prevedere şi urmărire a proiectului de prelucrare automată a datelor, în vederea executării lui la timp şi în bune condiţii. Planul executării proiectului se întocmeşte de şeful proiectului sau de şeful serviciului de informatică al întreprinderii beneficiare de proiect şi este supus aprobării organului colectiv de conducere. Prin plan se stabilesc resursele necesare, timpul cînd ele trebuie să fie alocate; activităţile ce trebuie executate. În vederea întocmirii proiectului şi a respectării termenelor de execuţie se stabilesc legăturile de interdependenţă dintre activităţi şi activităţile critice. Pentru activitatea de control al elaborării proiectului se întocmeşte adesea şi un grafic PERT eşalonat pe principalele etape de proiectare (studiu de oportunitate, analiza de concepţie, proiectarea de detaliu şi implementarea). Echipa de control a elaborării proiectului ţine la curent conducerea asupra stării proiectului, întocmind periodic cîte un raport privind modul de realizare a proiectului.

PLANUL DE CONTURI, tabelul în care sînt înscrise toate conturile ce se pot folosi în contabilitatea unei unităţi socialiste. El reprezintă un sistem de conturi judicios alese şi bine coordonate, clasate după principiile logice şi răspunzînd exigenţelor specifice *unităţilor gestionare* şi *conducătorilor* lor. Identificarea conturilor este făcută în plan prin denumirea lor şi printr-un simbol cifric. De asemenea, ele sînt încadrate în grupe de conturi, stabilite pe baza unor criterii care au ţinut seama de conţinutul lor economic. Clasele şi grupele de conturi nu au însă funcţie contabilă. Pentru simbolizarea şi gruparea conturilor, practica contabilă din diferite ţări foloseşte: fie metoda secvenţială de simbolizare în care numerotarea conturilor începe cu numărul 1 şi continuă fără întrerupere pînă la numărul dat ultimului cont. Dacă în cursul anului apar conturi noi, acestora li se dau numerele în continuarea celui din urmă, aşa că planul iniţial se modifică în cursul anului. O altă metodă este aceea zecimală, potrivit căreia conturile se împart în 10 clase, fiecare clasă în 10 grupe şi fiecare grupă în 10 conturi sintetice şi fiecare cont sintetic în 10 conturi analitice. Această metodă poate însă să se prezinte şi astfel: clasele ar fi cuprinse în cifrele: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9; grupele ar fi cuprinse în cifrele: 00, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90; conturile sintetice în cifrele: 000, 100, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 800, 900, apoi ar urma după aceeaşi normă conturile analitice de gr. I, de gr. II etc. Deoarece această metodă se poate adapta cu mai multă uşurinţă lucrărilor de mecanizare şi automatizare, tendinţa este de a se generaliza în mai toate ţările. În ţara noastră se aplică metoda de simbolizare zecimală a conturilor. O altă metodă mult răspîndită este şi aşa-numita metodă mixtă, în care conturile sînt împărţite în grupe ce sînt simbolizate cu numere ordinale, iar conturile din fiecare grupă sînt simbolizate cu numere zecimale. Această metodă este destul de elastică. → şi *cadrul general de conturi; normarea contabilităţii.* **P.** *de inventariere* se efectuează lucrările de inventariere în care se prevăd: epocile la care trebuie să se facă verificarea elementelor supuse inventarierii; modul cum trebuie să fie lichidate diferenţele dintre rezultatele inventarierii şi datele contabilităţii; persoanele în drept să execute această lucrare, adică stabilirea componenţei comisiei de inventariere; termenul în care trebuie terminată inventarierea şi măsurile ce urmează a se lua pentru a nu împiedica mersul operaţiilor curente ale întreprinderii, indicaţii pentru a cuprinde în inventariere abolut toate mijloacele şi sursele întreprinderii, precum şi modul de inventariere a fiecărei categorii de mijloace şi surse în parte. → şi *inventariere.* **P.** *de mecanizare a contabilităţii.* → şi *proiectarea mecanizării* lucrărilor de contabilitate. **P.** *de operaţii,* întocmit în întreprinderile industriale de către serviciul tehnic şi în care se arată, operaţie cu operaţie, fazele succesive de lucru, utilajul care se foloseşte şi eventual şi o schiţă a operaţiei şi chiar a fiecărei faze în parte, pentru fabricarea unui produs.

PLANTAȚIE TÎNĂRĂ, totalitatea arborilor tineri care urmează în 2—4 ani de la sădire să devină arbori roditori. Sădirea și creșterea pomilor tineri pentru a deveni pomi roditori constituie o investiție deoarece pomii fructiferi pe rod sînt considerați mijloace fixe. De aceea, cheltuielile efectuate cu lucrările privind înființarea **p.t.** și anume: pregătirea terenului (desfundatul și făcutul gropilor), întreținerea acestor plantații de la plantare și pînă la intrarea lor pe rod sînt finanțate de fondurile de investiții. Pentru cheltuielile de investiție ca și pentru finanțarea lor, contabilitatea I.A.S. folosește conturile: Cheltuieli pentru investiții și Finanțarea investițiilor.

PONTAJ, înregistrarea prezenței individuale a personalului la locul de muncă și a timpului de muncă prestat, în scopul determinării juste a retribuției cuvenite. Sînt luate în evidență: ora sosirii la lucru; eventuale întîrzieri; ora plecării de la lucru; eventuale învoiri; absențe de la lucru și cauzele lor; întreruperi ale lucrului și cauzele lor; timpul efectiv lucrat. **P.** cade în sarcina pontatorului, a maistrului, șefului de serviciu etc. Organizarea **p.** se face pe baza instrucțiunilor date de conducerea întreprinderii și a avizului contabilului șef. Mijloacele folosite pentru **p.** sînt: condica de prezență; jetoane de prezență; ceasul de pontaj cu bandă sau cu fișă etc. → și *ceas de pontaj*. **P.** *lucrărilor cu animalele de tracțiune*, document primar întocmit de șeful brigăzii agricole pentru fiecare atelaj, care intră în dotarea brigăzii pe timp de o lună. În acest document se consemnează lucrările executate cu atelajul, exprimate în zile, perechi animale (ZPA), precum și retribuția cuvenită conducătorului atelajului. **P.** *l. manuale*, document primar întocmit pentru fiecare lucrare agricolă executată manual, la fiecare cultură în parte și în care se consemnează datele necesare calculării retribuțiilor cuvenite muncitorilor manuali, suma retribuțiilor, precum și materialele consumate cu ocazia lucrărilor efectuate. **P.** acestor lucrări este folosit, după vizarea lui de către inginerul șef al întreprinderii, la întocmirea documentului centralizator al brigăzii și la contabilitatea întreprinderii agricole.

POST DE BILANȚ, → și *bilanț*.

POSTCALCUL, biroul organizat în cadrul serviciului financiar-contabilitate al unei întreprinderi sau al contabilității din secțiile de producție care efectuează lucrările de evidență a cheltuielilor de producție și calcularea costului producției de bază și a celei auxiliare și anexe. Cheltuielile de producție se înregistrează de **p.** pe feluri de cheltuieli, se colectează pe locuri de producție și se repartizează pe produse, pe faze sau pe comenzi. Cheltuielile colectate și repartizate asupra locurilor de producție sînt în funcție de natura materialelor consumate, procesul tehnologic, locurile de producție, organizarea producției etc. Toți acești factori indică și metoda de contabilitate a cheltuielilor de producție și a repartizării lor pe locuri și produse. După colectarea cheltuielilor directe și indirecte, simple și complexe, se repartizează cheltuielile indirecte amortizările, se închid conturile analitice și contul sintetic privind producția auxiliară și anexă pentru lucrările și serviciile prestate de aceste secții, se repartizează cheltuielile producției auxiliare în fișele de cont privind cheltuielile activității de bază, după care se calculează producția neterminată și se stabilesc, la fiecare produs sau comandă, cheltuielile pe articole de calculație și se trece la decontarea producției finite. Punctul de plecare al contabilității cheltuielilor de producție îl constituie centralizarea datelor din documentele primare privind consumul de materiale și de muncă, alocațiile de amortizare, uzarea obiectelor de inventar, cheltuielile bănești etc. Centralizarea se face pe destinațiile cheltuielilor, așa cum rezultă din documente. **P.** își îndeplinește sarcinile numai dacă între organele tehnice și cele contabile există relații strînse de colaborare și dacă întreprinderea are o sectorizare precisă a producției și cheltuielilor de producție, o documentație rațională etc.

POSTCALCULUL CENTRALIZAT, organizat în cadrul serviciului contabilității generale a întreprinderii, la care se execută, în general, următoarele lucrări: colectarea cheltuielilor directe în fișele analitice, atît pe faze de producție, pe produse sau pe secții cît și în cadrul lor pe comenzi, potrivit metodei folosite de întreprindere. Aici se colectează consumurile de materii prime și materiale, cheltuielile de transport, aprovizionare, retribuțiile de bază directe etc. Înregistrările în contabilitate se fac pe baza documentelor de repartizare a cheltuielilor directe, pe feluri de produse sau pe fiecare comandă. După aceea se trece la colectarea cheltuielilor indirecte, care se înregistrează la conturile cheltuielilor complexe. În urma executării acestor lucrări, **p.c.** repartizează amortizările, închide conturile analitice și contul sintetic privind producția auxiliară și anexă, după care repartizează cheltuielile secțiilor de producție și cheltuielile generale ale întreprinderii asupra produselor; în continuare, se determină producția neterminată și se face decontarea producției terminate. **P.** *descentralizat*, efectuat de contabilitatea secțiilor de producție, organizat pe baza principiului gestiunii economice. Se numește și postcalcul de secție, deoarece el este organizat în secțiile de producție și este condus de contabilul de secție, ajutat de economistul secției, calculatorul de retribuții, pontatorul etc. **P.** de secție este o aplicare a principiului sectorizării producției pe baza unui sistem de documentație care asigură circuitul rapid al documentelor la toate organele întreprinderii, a unui control preventiv și a unei repartizări juste a lucrărilor pe om. Lucrările **p.** de secție sînt: primește de la **p.** central planul cheltuielilor directe și indirecte cu plafoanele trimestriale și lunare fixate de serviciul planului costurilor de producție; întocmește dosarul fiecărui produs în parte, cu documentația respectivă (fișele tehnologice, nomenclatorul de piese, extrasele de materiale, liste de consumuri specifice etc.); întocmește și dosarul fiecărei comenzi la care anexează, de asemenea, documentația respectivă, vizează bonurile de materiale pentru controlul preventiv asupra consumurilor de materiale în limitele stabilite prin documentația tehnologică; același control preventiv se face și asupra rapoartelor de control și retribuții în ce privește respectarea normelor de manoperă stabilite în fișa de însoțire; aici se înregistrează, în fișele colectoare de retribuții, drepturile bănești cuvenite muncitorilor; se clasează și se totalizează bonurile de materiale etc. Pentru cheltuielile indirecte, **p.** de secție primește de la **p.** central datele privind: amortizarea mijloacelor fixe, cota de diferență între prețul de înregistrare și cel efectiv al materialelor, cota de uzare a obiectelor de inventar, cota de energie electrică și de alte cheltuieli bănești. → și *calculație*.

PORȚIUNE DE PROGRAM CORECTOARE, parte din programul de prelucrare automată a datelor supusă operației de corectare a erorilor apărute cu ocazia scrierii inițiale a instrucțiunilor sau destinată pentru a-i fi schimbată ordinea de succesiune a instrucțiunilor.

POZIȚIE, locul ocupat de un caracter sau o cifră binară în cadrul unui cuvînt calculator. **P.** *binară*, locul unei cifre în numerația binară. **P.** *de perforare*, intersecția dintre un rînd și o coloană pe o cartelă unde se poate executa o perforație.

POZIȚIONAREA CARULUI MAȘINII DE CONTABILIZAT SAU DE FACTURAT, plasarea carului mașinii de contabilizat sau de facturat în dreptul unei coloane (rubrici) a documentului, în care dorim să înscriem un text, un operand, rezultatul unui calcul etc.

PRAG, valoarea limită privind un material de aprovizionat, un produs în stoc etc.

PRAGUL DE RENTABILITATE, metodă de analiză care permite evaluarea produselor noi, a informațiilor furnizate de sistemul informatic etc., sub aspectul rentabilității în primii ani de fabricație/de funcționare. Un produs nou/informație furnizată de sistem atinge pragul de rentabilitate în momentul cînd ajunge să se vîndă într-o cantitate/să funcționeze la o capacitate, a cărei valoare egalează cu cheltuielile de producție și comercializare corespunzătoare acestei cantități.

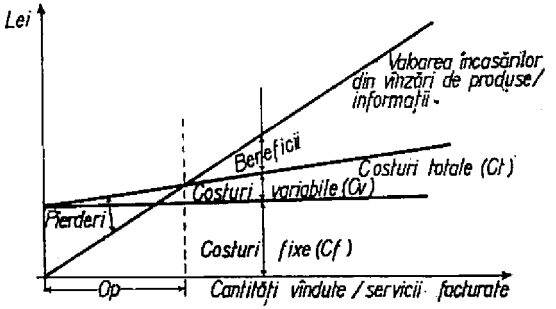

Începînd de la Qp corespunzătoare pragului de rentabilitate (Pr), valoarea încasărilor din vînzări depășește valoarea costurilor totale de fabricație (Ct), iar produsul/nformația devine rentabil permițînd realizarea de beneficii:

$$Q_p = \frac{C_f}{p - C_v}$$

unde:

Q_p = cantitatea de produse/informații, servicii a căror vînzare asigură atingerea pragului de rentabilitate;
C_f = total costuri fixe pe perioada de timp considerată (costul amortizărilor);
C_v = total costuri variabile calculate pe unitate de produs/informație.
p = preț de vînzare pe unitate de produs/informație. → și Eficiența mecanizării și automatizării prelucrării datelor.

PRECIZIE, gradul de aproximare cu care este determinat un număr. **P.** *multiplă*, caracterizată prin întrebuințarea mai multor cuvinte pentru a reprezenta un număr în calculatorul electronic. **P.** *simplă*, caracterizată prin întrebuințarea unui singur cuvînt pentru a reprezenta un număr în calculatorul electronic.

PREGĂTIRE TEHNOLOGICĂ, prima fază a procesului de producție cînd se creează condițiile necesare desfășurării neîntrerupte a procesului de producție și a executării fabricației în cadrul normelor tehnologice și a timpului de lucru stabilit.

PRELUCRAREA AUTOMATĂ A DATELOR, mod de prelucrare a datelor caracterizat prin aceea că aproape toată gama de operații care intervin în procesul tehnologic de culegere, transmitere și mai ales de prelucrare a datelor se realizează automat, pe baza unui program dinainte stabilit și introdus în memoria internă a calculatorului electronic. Munca manuală în acest mod de prelucrare a datelor este redusă la minimum și constă numai în pregătirea, reglarea, supravegherea calculatorului electronic și a periferiicelor care participă la întregul proces de prelucrare, precum și cea privind analiza problemei, algoritmizarea ei și scrierea progra-

melor. Ansamblul de echipamente și programe corespunzătoare prin care se asigură automatizarea operațiilor de culegere, transmitere și prelucrare a datelor. → și *proiectarea prelucrării automate a datelor*. **P.** *datelor*, ansamblul de operații la care sînt supuse datele de gestiune din momentul consemnării lor la locurile de sursă și pînă în momentul folosirii lor ca informații în sistemul informațional, decizional etc. Din punctul de vedere al mijloacelor folosite pentru prelucrarea datelor, se deosebesc: prelucrarea manual-mintală, prelucrarea mecanizată care presupune folosirea mașinilor mecanice, electromecanice de calcul și prelucrarea automatizată care presupune folosirea dispozitivelor, aparatelor și calculatoarelor electronice. **P.** *conversațională a datelor*, caracterizată prin alternarea mesajelor și răspunsurilor între sistemul electronic și utilizator. **P.** *datelor de gestiune*, în vederea obținerii informațiilor necesare ținerii evidenței și fundamentării luării deciziilor în legătură cu gestiunea. **P.** *electronică a datelor*, → și *prelucrarea automată a datelor*.

PRELUCRAREA INTEGRATĂ A DATELOR (*P.I.D.*), procedeu de prelucrare electronică a datelor, care presupune unicitatea înregistrării datelor inițiale și prelucrarea lor după multiple criterii în vederea realizării întregii game de lucrări a sistemului informațional economic. **P.** *mecanografică a datelor (sau cu cartele perforate)*, mod de prelucrare a datelor într-un număr de operații succesive, realizate cu ajutorul mașinilor cu cartele perforate: perforatorul, verificatorul perforărilor, sortatorul și tabulatorul. Operația de perforare are de scop obținerea de cartele perforate pe care sînt transpuse datele sub diferite coduri, în vederea introducerii lor automat mai departe în sistemul de prelucrare. Verificarea are de scop controlul preluării exacte a datelor din documente; sortarea are de scop aranjarea, gruparea cartelelor într-o ordine anumită, după care să se poată efectua calculele. Tabelarea constă în efectuarea pe baza unui program (tablou de conexiuni) a operațiilor de calcul (în principal) și cu randament mare (adunări și scăderi), precum și imprimarea listelor (tabelogramelor) sau perforarea cartelelor cu rezultatele calculului. **P.** *„off line" în loturi a datelor*, caracterizată prin aceea că are loc mai întîi o stocare a datelor în loturi. Loturile de date sînt apoi transpuse pe purtători tehnici și prelucrate automat. Criteriile de formare a loturilor pot fi: obiectul prelucrării (date privind mijloace fixe, materiale, retribuții etc.), perioade de raportare (săptămînal, decadal, lunar etc.) și altele. **P.** *„on-line" (continuă) a datelor*, mod de prelucrare electronică a datelor, pe măsura apariției lor, la locurile de sursă, unde sînt înregistrate automat și tot automat sînt transmise în cadrul aceluiași sistem în vederea prelucrării. Acest mod de prelucrare a datelor este caracteristic conducerii proceselor tehnologice de producție. **P.** *paralelă a datelor*, executarea simultană a două sau mai multe secvențe de program pe calculator electronic. **P.** *prioritară a datelor*, executarea cu precădere față de resursele sistemului a programelor utilizatorilor. Prioritatea poate viza programele independent de utilizatori pentru o exploatare mai rațională a sistemului electronic de calcul sau interesele utilizatorilor avînd în vedere operativitatea de informare a conducerii întreprinderii sau raportarea cerută de cadrul legal. Prelucrarea prioritară a datelor în interesul utilizatorilor este taxată cu un tarif superior.

PREPERFORARE, operația de perforare parțială a cartelelor cu date constante, urmînd ca datele variabile să fie perforate posterior consemnării datelor efective.

De exemplu: în cazul cartelelor perforate privind consumul de materiale se pot **p.** norma de consum pe unitatea de produs, sarcina de plan și cantitatea de material cerută a fi eliberată din magazie, urmînd ca după eliberarea efectivă a materialelor să fie perforată și cantitatea eliberată. Avantajul **p.** constă, în cazul utilizării echipamentelor mecanografice, în înlăturarea perioadelor de vîrf existente, de regulă, la sfîrșit de lună.

PREPROCESOR, program pentru calculator destinat să efectueze anumite lucrări preliminare de calcul și organizare.

PREȚ DE ÎNREGISTRARE, utilizat pentru exprimarea bănească a elementelor obiectului contabilității, în vederea reflectării lui în contabilitate, respectiv a înregistrării lui în conturi. Mijloacele materiale sînt înregistrate în contabilitate la costul de producție, cu prețul de facturare, cu prețul planificat sau cu prețul de livrare. Astfel, materiale aprovizionate din țară se înregistrează la prețul de facturare; materialele procurate din import se înregistrează la prețul intern din import, produsele finite se înregistrează la prețul planificat sau de producție.

PRINCIPIILE EVALUĂRI, reguli care stau la baza metodologiei evaluării, ca procedeu propriu al cuantificării și al metodei contabilității, avînd ca obiect determinarea mărimii necesare dimensionării valorice a obiectelor și fenomenelor economice în vederea înregistrării și prelucrării lor în contabilitate. Principiile care influențează metodologia evaluării sînt: 1) evaluarea și exprimarea mijloacelor economice la un preț cît mai aproape de valoarea lor reală, adică la costul efectiv de procurare; 2) evaluarea elementelor patrimoniale în funcție de scopul urmărit, ținînd seama de factorii care o pot influența, fapt care face posibilă evaluarea și la alte prețuri decît cele efective (de vînzare, de cumpărare, cu amănuntul, fixe etc.); 3) evaluarea în funcție de obiectul și caracteristicile lui, folosind pentru aceasta mărimi naturale sau convenționale, cu ajutorul cărora se poate realiza evaluarea și exprima și rezultatele ei, precum și conținutul și structura mărimilor utilizate în evaluare; 4) obiectul evaluării trebuie să fie însuși obiectul contabilității, respectiv materia înregistrabilă.

PRINCIPIUL DUBLEI ÎNREGISTRĂRI. → și *dubla înregistrare.*

PRINCIPIUL DUBLEI REPREZENTĂRI. → și *dubla reprezentare.*

PROCEDEU AL CONTABILITĂȚII, latura practică a procesului cognitiv, reprezentînd modalitatea de realizare a teoriei stabilită prin metodă în procesul de cunoaștere a obiectului contabilității. Procedeul este subordonat metodei și nu poate fi pus pe același plan cu ea, așa că nu trebuie confundat procedeul cu metoda. Datorită specificului obiectului contabilității, a legilor, legislațiilor și principiilor pe care le respectă în procesul cunoașterii, metoda contabilității folosește procedeele generale sub o formă specifică prin intermediul unor mijloace și instrumente specifice. Principalele p. specifice metodei contabilității pentru oglindirea, urmărirea și controlul mijloacelor economice, surselor și proceselor economice sînt: generalizara datelor contabile curente cu ajutorul bilanțului, înregistrarea, gruparea, sistematizarea cu ajutorul conturilor, cuantificarea obiectului contabilității prin evaluare și calculație, observația, raționamentul, clasificarea, comparația, verificarea, analiza și sinteza. **P.** *de perforarea cartelelor,* mod de realizare a perforării cartelelor. Sub acest aspect cartelele se pot perfora manual sau automat. În cazul perforării manuale se folosesc dispozitive mecanice de perforat, mașini de perforat acționate electric, iar în cazul perforării automate prin citirea unei benzi perforate, citirea optică a documentelor primare sau a însemnărilor cu cerneală specială: aceasta se face cu ajutorul perifericelor de perforat cartele conectate la calculatorul electronic. **P.** *cotelor medii lunare.* → și *obiecte de inventar.* **P.** *diviziunii simple,* se folosește pentru repartizarea cheltuielilor de producție direct asupra produselor fabricate, astfel încît totalitatea acestor cheltuieli să formeze costul întregii producții. Pentru calcularea costului pe unitate de produs se face o simplă operație de împărțire a totalului cheltuielilor la cantitatea totală de produse. În acest procedeu nu se mai face o separare a cheltuielilor directe de cele indirecte. Diviziunea

simplă se aplică la întreprinderile în care produsul este simplu, omogen ca, de exemplu, energia electrică, gaze, țiței etc. **P.** *suplimentării* constă în adăugarea cheltuielilor indirecte la cheltuielile directe. Cu ajutorul acestui procedeu se repartizează cheltuielile secțiilor de producție și cheltuielile generale ale întreprinderii. Se aplică, de regulă, la întreprinderile cu producție variată. Cheltuielile secțiilor de producție se repartizează numai asupra produselor fabricate în secția respectivă și numai în măsura în care aceste cheltuieli au fost ocazionate de fabricarea produsului respectiv. O repartizare egală între produse a acestor cheltuieli nu poate fi admisă, deoarece ar avea ca urmare denaturarea costului. În ce privește însă cheltuielile generale ale întreprinderii, acestea se repartizează asupra producției de bază și excepțional și asupra producției auxiliare și anexe cu cota de cheltuieli aferentă producției privind nevoile neproductive ale întreprinderii, nevoile terților sau investițiilor și reparațiilor capitale. Pentru repartizarea cheltuielilor secțiilor de producție asupra fiecărui produs, cu defalcare pe fiecare din secțiile care au participat la fabricarea lui, se folosesc coeficienți de suplimentare, ce variază ca mărime de la o secție la alta, în funcție de elementul de cheltuială directă, care a fost luat ca bază de repartizare a tuturor cheltuielilor de producție. Acest procedeu poartă și numele de procedeul suplimentării, variantă selectivă. Ca bază de repartizare se pot lua: valoarea materiilor prime și a materialelor directe consumate, retribuțiile directe sau ambele la un loc; numărul orelor lucrate de mașini, cheltuielile de industrializare etc. În aceste cazuri, coeficientul de suplimentare reprezintă raportul dintre cheltuielile de repartizat și elementul luat ca bază de repartizare. Materiile prime, ca și retribuțiile directe, luate ca bază de repartizare, prezintă inconveniente în întreprinderile în care ele nu se pot deosebi pe produse sau acolo unde cheltuielile de producție sînt determinate într-o mai mare măsură de alți factori. De exemplu, pentru unele produse se folosește utilajul într-o măsură mai mare decît pentru altele la care se folosește mai mult mîna de lucru. De asemenea, în condițiile perfecționării utilajului industrial, retribuțiile sau materiile prime nu mai pot asigura o repartiție corespunzătoare a cheltuielilor acestor secții. În acest caz se folosesc cheltuielile de industrializare și mai ales coeficientul mașină-oră care este mai corespunzător repartizării cheltuielilor cu întreținerea și funcționarea utilajului. După procedeul coeficienților mașină-oră, repartizarea cheltuielilor se face pe baza cheltuielilor planificate calculate pe o oră de lucru efectuat la o mașină sau la un grup de mașini omogene. Pentru aceasta este necesar a se stabili costul funcționării pe oră a unei mașini sau grup de mașini. În acest cost se includ următoarele cheltuieli: amortizări, reparații, energie și combustibil, retribuții, materiale de întreținere, scule, toate acestea la un loc formează coeficientul unic, cu ajutorul căruia se calculează cheltuielile ce urmează a se repartiza drept cheltuieli cu întreținerea și funcționarea utilajului. După acest procedeu, utilajul atelierului se împarte în grupe omogene (grupe de strunguri, de freze, de mașini de găurit etc.), iar pentru fiecare grupă se stabilește o încărcătură exprimată în ore normate. Unei grupe i se stabilește apoi coeficientul 1 și în raport cu acest coeficient (luat ca unitate) se stabilesc coeficienții echivalenți pentru celelalte grupe de mașini. Coeficienții-ore, astfel stabiliți, reprezintă normativul de bază pentru repartiția cheltuielilor în funcție de folosirea utilajului, între produse, atît în cazul prețului planificat, cît și în cazul calculațiilor reale. Repartizarea cheltuielilor pe baza orelor-mașină se poate aplica numai dacă se ține o evidență distinctă pentru cheltuielile cu întreținerea și funcționarea utilajului și pentru timpul de funcționare a fiecărei mașini în parte și nu a tuturor mașinilor din secție. Aceasta se aplică la întreprinderile a căror producție se desfășoară pe faze, deoarece, în acest caz, este posibilă și o grupare omogenă a utilajului de producție. În întreprinderile în care acest utilaj este diferențiat chiar în cadrul secției, el nu poate fi grupat pe mașini omogene, așa că procedeul mașină-oră nu poate fi utilizat. → și *metoda T.H.M.*

PROCEDURĂ, soluție practică adoptată ca sistem pentru rezolvarea unei probleme cu ajutorul calculatorului electronic.

PROCES DE CALCUL ITERATIV, succesiune de operații de calcul determinată de o condiție în vederea obținerii unui rezultat dorit. **P.** *de calcul recursiv,* succesiunea de operații de calcul a valorii unei funcții pentru una sau mai multe valori ale argumentului, **P.** *tehnologic,* desfășurarea acțiunii de schimbare a înfățișării, dimensiunii, formei, însușirilor și, în genere, a transformării aduse materiei prime pînă în momentul obținerii produsului fabricat. Organizarea contabilității întreprinderii industriale este determinată, în mare măsură, de **p.t.,** care este oglindit, în special, cu ajutorul conturilor de cheltuieli de producție.

PROCESOR, program pentru calculator electronic care asigură diferite funcțiuni, cum ar fi interpretarea, traducerea etc. în utilizarea unui limbaj de programare dat.

PROCES-VERBAL DE FĂTARE, document întocmit de șeful de brigadă animalieră din I.A.S. pentru consemnarea prăsilei obținută într-o zi. La anumite perioade aceste procese-verbale se centralizează pe brigadă.

PRODUCȚIA AUXILIARĂ. → și Vol. I. **P.** de bază. → Vol. I. **P.** individuală. → Vol. I. **P.** omogenă, fabricarea unui singur fel de produs fără a avea producție neterminată. Exemplu: producția energiei electrice, a apei, a aburului, a serviciului de transport etc. În această producție, contabilitatea cheltuielilor de producție este organizată pe fiecare secție de producție, desfășurată pe articole de calculație, ia recalcularea costului pe unitatea de produs, de lucrare sau de serviciu se face prin raportarea totalului cheltuielilor de producție directe și indirecte asupra totalului volumului producției fabricate. → și *producția auxiliară* și *anexă.* Vol. I. **P.** *pe bandă,* formă tehnică înaintată de organizare a producției, în care utilajul este repartizat după mersul procesului tehnologic, iar secțiile sînt organizate într-un flux continuu după principiul specializării. Procedeul își găsește aplicația la producția de masă și de serie și uneori și la cea individuală. **P.** *pe comandă,* → și *producție individuală.* **P.** *principală.* → și *producția de bază.* Vol. I. **P.** *ritmică,* executată treptat și cu regularitate, în conformitate cu termenele planificate prin graficul de producție. Prin realizarea **p.r.** unitățile economice au posibilitatea să livreze la termen și cu regularitate volumul și sortimentul de produse, așa cum sînt prevăzute în planul de producție. Neritmicitatea producției provoacă nejustificat sporirea cheltuielilor, utilajele sînt supraîncărcate, rebuturile sporesc, produsele nu se pot livra la termenele contractate, apar credite restante cu dobînzi de penalizare, nu se poate îndeplini planul de beneficii etc. Consecințele producției neritmice se oglindesc în contabilitate, de regulă, în conturile: Cheltuielile comune secțiilor de producție, Cheltuielile generale ale întreprinderii. Pierderi din rebuturi etc. **P.** *sezonieră,* desfășurată numai într-o anumită perioadă a anului (sezon) în funcție de condițiile de aprovizionare și de folosire a materiei prime sau în funcție de perioada de desfacere a produselor. Exemplu: producția conservelor de legume, a zahărului, a șoșonilor și galoșilor etc. La **p.s.** cheltuielile indirecte de producție se fac în tot timpul anului, iar în contabilitate repartizarea lor se face numai asupra perioadei în care are loc procesul de producție. **P.** *simplă,* în care materia primă se prelucrează succesiv în mai multe etape, iar produsul finit se obține după parcurgerea ultimei etape de fabricație. Exemplu: fabricația sticlăriei, a vopselelor, a uleiurilor, cărămizilor. La producția simplă, contabilitatea colectării cheltuielilor de producție se ține pe faze, fie prin folosirea contului de Semifabricate din producție proprie, fie fără folosirea acestui cont cu ocazia trecerii dintr-o fază într-alta. În acest din urmă caz, contabilitatea cheltuielilor se ține în continuare de la o fază la cea care urmează. **P.** *sortodimensională,* în care, din aceeași materie primă, de regulă, omogenă, și printr-un proces tehnologic eterogen, se obțin în același timp două sau mai multe produse cu aceeași compo-

ziție chimică dar cu caracteristici dimensionale și calitative diferite. De exemplu, sorturile de cărbune rezultate din procedeele de preparare sau majoritatea minereurilor nemetalifere preparate în granulații și calități diferite. **P.** *terminată.* → și *produse finite.* **P.** *variată,* fabricarea de produse diferite, executare de lucrări și prestări de servicii diferite. **P.** *vegetală.* → și *cultura plantelor.*

PRODUS, bun material rezultat dintr-un proces de muncă. Rezultatul operației aritmetice de înmulțire a doi sau mai mulți factori. Număr sau mărime care este rezultatul unei înmulțiri. **P.** *colateral,* care nu corespunde standardelor sau normelor interne pe baza cărora a avut loc procesul inițial de producție, dar corespunde altor standarde sau norme cu prescripții pentru utilizări minore. **P.** *complex.* → și *producție complexă.* **P.** *de bază,* bun material obținut cu preponderență de întreprinderi în secțiile lor de bază și care constituie obiectul principal al activității unităților economice. **P.** *declasat,* care, din punct de vedere calitativ, este sub limitele de calitate prevăzute în standarde sau în normele interne obligatorii, dar care mai poate fi folosit pentru alte scopuri, deci căruia i se dă o altă destinație, micșorîndu-i-se prin aceasta prețul de vînzare față de costul efectiv. Pierderea ce rezultă din diferența de preț se acoperă de sectorul desfacerii.

PRODUSE AFLATE LA TERȚI, cont de activ la care se înregistrează semifabricatele date spre prelucrare la terți, precum și produsele și semifabricatele date în custodie terților (spre păstrare, prezentare în standuri și expoziții etc.). În debitul acestui cont se trec cu prețul de înregistrare semifabricatele date spre prelucrare la terți sau produsele și semifabricatele date în custodie terților, iar în credit, tot cu prețul de înregistrare, produsele finite și semifabricatele primite în depozit de la prelucrare sau din custodie. Cheltuielile de prelucrare și manipulare a acestora se înregistrează în debitul conturilor de cheltuieli, semifabricate sau produse finite. Soldul debitor al acestui cont reprezintă valoarea produselor finite și semifabricatelor aflate la terți, la preț de înregistrare.

PRODUSE FINITE, cont de activ, cu ajutorul căruia se ține evidența stocurilor de **p.f.** și a mișcării lor în depozitele întreprinderii. Tot la acest cont se înregistrează lucrările executate și serviciile prestate pentru terți, investiții proprii sau activități neindustriale, în cazul cînd pînă la sfîrșitul lunii nu au fost recepționate de beneficiari sau, deși recepționate, nu au fost facturate. Înregistrarea în contabilitate a **p.f.** se poate face la cost planificat, la cost efectiv de producție sau la preț de livrare. În debitul contului **p.f.** se înregistrează produsele rezultate din producția de bază și auxiliară, iar în credit, produsele livrate clienților sau pentru alte destinații. → și *produs finit.* **P.** *lucrări și servicii facturate,* produsele expediate la clienți, lucrările executate și serviciile prestate clienților, investițiile proprii, activitățile neindustriale, precum și materialele, obiectele de inventar, ambalajele, mărfurile din depozit, animalele tinere și la îngrășat, toate acestea cînd sînt vîndute cu facturi a căror decontare se face prin bancă. În contabilitate, ele se înregistrează la contul „Produse expediate, lucrări executate și servicii facturate", înregistrarea lor se face la preț planificat sau la cost de producție în cazul produselor, lucrărilor și serviciilor; la cost efectiv (în cazul animalelor tinere și la îngrășat și a mărfurilor din depozit); la preț de aprovizionare efectiv sau de facturare (în cazul materialelor, obiectelor de inventar și ambalajelor). Este cont de activ, în debitul acestui cont se înregistrează produsele, materialele etc. expediate, lucrările executate și serviciile prestate, precum și cheltuielile de transport, încărcare și depozitare efectuate în contul clienților. Sumele înregistrate în debitul acestui cont rămîn înregistrate pînă în momentul încasării sau înapoierii în depozit a produselor, materialelor etc. din cauza refuzului cumpărătorilor. În credit se înregistrează, de regulă, la sfîrșitul lunii, produsele, materialele etc., lucrările și serviciile ale căror facturi au fost încasate prin bancă.

P. *și servicii*, noțiuni folosite la întocmirea balanței legăturilor dintre ramuri, care constau din bunurile de orice fel și serviciile materiale pe care le produce și le livrează oricare din ramurile sferei de producție materială pentru consumul productiv al întreprinderilor, consumul populației și unităților din sfera nematerială, pentru investiții, export etc. Pentru necesitățile acestei balanțe, sfera producției materiale a fost împărțită în 74 de ramuri în care se folosesc următoarele categorii de bunuri și servicii: produse finite industriale, agricole, silvice; semifabricate industriale; obiecte de construcții; lucrări de natură industrială, agricolă, silvică; servicii de transport, inclusiv serviciile auxiliare de transport (încărcare, descărcare, manipulare etc.); serviciile de telecomunicație; serviciile comerciale, inclusiv servicii auxiliare de circulație a mărfurilor (depozitare, ambalare etc.); servicii hoteliere și turistice; servicii de proiectare, cercetare, tehnică de calcul etc. → și *balanța legăturilor dintre ramuri*.

PROGRAM, planul în care sînt înșirate, în ordinea desfășurării lor, activitățile, operațiile, comenzile automate privind problema ce urmează a fi rezolvată cu ajutorul calculatorului electronic. **P.** *bibliotecar*, face parte din categoria programelor de exploatare. Prin acest program se conservă, se modifică, se corectează programele și se ține gestiunea grupelor de programe sau a bibliotecii de programe. **P.** *„COBOL"*, scris în limbaj COBOL, cuprinzînd 4 părți sau diviziuni: diviziunea de identificare, de echipament, de descriere a datelor și de procedură. → și *COBOL, limbaj COBOL*. **P.** *compilator*, care asigură traducerea programelor scrise într-un limbaj evoluat, în programe adecvate tipului de calculator pe care urmează să se rezolve o problemă dată. → și *compilator*. **P.** *de aplicație*, program menit să rezolve o problemă, să întocmească o lucrare din cadrul subsistemului sau a sistemului informațional financiar-contabil. **P.** *de asamblare (asamblor)* traduce programul alcătuit din instrucțiuni simbolice în instrucțiuni limbaj-mașină, repartizează locațiile de memorie și îndeplinește funcțiile auxiliare necesare producerii unui program în limbaj-mașină executabil. **P.** *de compilare*, program pentru calculatorul electronic, cu ajutorul căruia se realizează traducerea unui program dintr-un limbaj orientat pe probleme într-un limbaj orientat pe mașini. **P.** *de control*, program pentru calculator destinat să depisteze erori de sintaxă în scrierea programului sau în descrierea datelor. **P.** *de detecție*, program pentru calculator cu ajutorul căruia se pune în evidență succesiunea instrucțiunilor care sînt executate. **P.** *de detecție selectivă*, program pentru calculator cu ajutorul căruia se sortează datele numai pentru anumite instrucțiuni sau pentru anumite condiții definite în prealabil. **P.** *de diagnosticare*, cu ajutorul căruia se identifică și se localizează erorile dintr-un program. **P.** *de lucru*. → și *program obiect*. **P.** *de serviciu*, prin care se asigură automatizarea operațiilor privind întreținerea fișierelor, inventarierea acestora etc. El face parte din sistemul de operare al calculatorului electronic. Ca parte a programelor de exploatare, programele de serviciu conțin următoarele programe: generatorul de sisteme, editorul de legături, bibliotecarul. **P.** *de supraveghere*, destinat să asigure comenzile de execuție ale altor programe și înlănțuirii lucrărilor. **P.** *„Flux informațional"*, totalitatea activităților care trebuie întreprinse într-o ordine de succesiune stabilită și în timp, în vederea asigurării bunului mers al fluxului informațional în cadrul unei unități economice, instituții bugetare etc. El este menit să asigure îndeplinirea în condiții optime a obiectivelor propuse. **P.** *„FORTRAN"*, scris în limbaj de programare FORTRAN. → și *FORTRAN*. **P.** *înregistrat*, program introdus în memoria calculatorului electronic sau pe un suport de memorie externă. Exemplu, bandă magnetică, disc magnetic. **P.** *în limbaj mașină*, conținînd indicații detaliate asupra operațiilor pe care trebuie să le execute calculatorul în vederea rezolvării unei probleme. Cu ajutorul lui, calculatorul electronic rezolvă direct problemele. Pentru scrierea unui program în limbaj mașină se folosesc instrucțiuni exprimate în coduri cifrice pe care le recunoaște direct calculatorul, fără ca în prealabil să fie nevoie de interpre-

tarea lor. **P.** în **l.m.** presupune asocierea fiecărei locații din memoria calculatorului, a unui număr de ordine, numit adresa locației, în scopul identificării ei. La rîndul lor, locațiile din memorie sînt formate dintr-un număr de poziții binare care pot lua două valori: 0 sau 1. Scrierea unui **p.** în **l.m.** prezintă următoarele greutăți: este necesar să se asigure asocierea de adrese memorie fiecărei cantități de numere sau de instrucțiuni; lucrul cu adrese relative devine din ce în ce mai greoi, în cazul unui program cu un număr mare de instrucțiuni — codurile numerice sînt greu de ținut minte și există mari riscuri de erori; greutatea deosebită la depistarea erorilor în programare, datorită faptului că instrucțiunile sînt alcătuite numai din numere. **P.** *obiect*, convertit cu ajutorul unui program de compilare dintr-un program sursă (scris) într-un limbaj evoluat. Este programul de lucru propriu-zis de prelucrare a datelor. → și *program sursă*. **P.** *principal*, program pentru calculator electronic cu ajutorul căruia se coordonează execuția altor programe sau subprograme. **P.** *standard*, care conține instrucțiuni pentru operații invariabil întîlnite în procesul prelucrării automate a datelor. **P.** *sursă*, scris de utilizator într-un limbaj evoluat de programare. Cu ajutorul compilatorului el se traduce în program obiect. → și *program obiect*. **P.** *traductor*, program pentru calculator cu ajutorul căruia se traduce un program dintr-un limbaj de programare în alt limbaj de programare. **P.** *translatibil*, prin care se realizează trecerea de la un program sursă la un program obiect. El poate fi: asamblor, cînd face legătura între un limbaj de asamblare și codul calculatorului; generator, cînd face legătura între un limbaj orientat pe probleme și un alt limbaj diferit de codul calculatorului și compilator, cînd face legătura între un limbaj diferit de cel de asamblare și codul calculatorului; adesea are loc mai întîi o translatare într-un limbaj intermediar și apoi în cod mașină.

PROGRAMARE, ansamblu de operații (activități) constînd din întocmirea de programe destinate comandării funcționării calculatorului în vederea executării unei lucrări de calcul. **P.** *automată*, executarea de către calculatorul electronic a unei părți din operațiile de programare. În cazul **p.a.** informațiile se introduc în calculator sub formă de formule și date, care sînt interpretate și translatate pe baza unui program special. **P.** *liniară*, formarea unui sistem de ecuații sau de inegalități cu variabilele unui fenomen economic sau mod de organizare care intervin (și care, după semnificația lor, pot fi pozitive sau negative). Aceste variabile sînt legate între ele prin relații liniare; ele constituie obiectivele sau restricțiile fenomenului. Modelele matematice sînt **p.l.** deoarece cuvîntul liniar arată că toate relațiile conțin variabile de gradul I. Aceasta este metoda care se impune pentru a rezolva problemele de repartizare a creditelor sau a cheltuielilor atunci cînd factorii deciziei sînt numeroși și cînd toți sau mai mulți dintre ei sînt variabili. **P.l.** indică mai buna folosire a resurselor disponibile de mînă de lucru, finanțe, materiale, suprafață, cînd un program complex poate să fie realizat în mai multe feluri. De asemenea, cu ajutorul **p.l.** se poate studia planificarea lunară de producție, adaptarea producției la cerere etc. **P.** *modulară*, procedeu de elaborare a programelor în vederea rezolvării diferitelor probleme cu ajutorul calculatoarelor electronice. Procedeul constă în divizarea unei probleme complexe în părți componente individualizate, cărora, în ansamblu, le corespunde un lanț de tratare. Pentru fiecare parte componentă, denumită modul, se elaborează un program, care, la rîndul său, se compune dintr-o parte comună *tuturor programelor din lanțul de tratare a problemei*. Atît modulele, cît și părțile comune fiecărui modul, sau modulul modulelor, pot fi elaborate simultan de diferite persoane, testate individual și astfel puse la punct mult mai rapid. Modulul modulelor sau modul de utilizare multiplă mai prezintă avantajul că este scris și testat o singură dată, de unde rezultă un cîștig de timp de scriere și testare. Întregul program al lanțului de tratare este apoi asamblat din module. De la caz la caz, diferitele

module se pot dovedi comune şi altor tipuri de probleme, permiţînd pe calea aceasta o programare mai rapidă a variatelor probleme care urmează a fi rezolvate cu calculatoare electronice.

PROGRAMAREA CALCULATORULUI ELECTRONIC, activitate prin care se stabileşte transpunerea algoritmului de calcul într-un limbaj accesibil calculatorului: descrierea algoritmului într-un limbaj de programare. Programarea se poate face în limbajul în care calculatorul efectuează operaţiile de calcul sau într-un limbaj algoritmic care permite o descriere mai sumară a operaţiilor de calcul, folosind simboluri literale, numerice, operatori aritmetici, cuvinte, propoziţii. În cazul folosirii unui limbaj evoluat de programare trecerea la limbajul calculatorului se face automat prin intermediul unui sistem de traducere, interpretare sau compilare care transpune limbajul algoritmic în limbajul calculatorului electronic.

PROGRAMATOR, persoana care întocmeşte programul conţinînd instrucţiunile necesare efectuării operaţiilor de către calculatorul electronic. Pentru aceasta el trebuie să cunoască lucrarea ce urmează a se executa şi să exprime instrucţiunile sale într-un limbaj pe care calculatorul electronic să-l poată percepe şi executa.

PROGRAMATOR ANALIST, persoana instruită avînd temeinice cunoştinţe de analiză a sistemului informaţional economic, ca şi de limbaje de programare necesare pentru analizarea problemelor care urmează a fi rezolvate cu calculatorul electronic şi pentru a scrie totodată şi programul respectiv.

PROGRES TEHNIC (în contabilitate), proces de dezvoltare şi de perfecţionare continuă a mijloacelor şi procedeelor de contabilitate pe baza celor mai noi realizări ale ştiinţei şi tehnicii. În acest mod, **p.t.** se caracterizează prin trecerea treptată de la executarea manuală a lucrărilor de calcul şi de înregistrări contabile la executarea lor mecanizată şi automatizată. Prin introducerea **p.t.** se realizează o adîncire a contabilităţii analitice, o creştere a volumului şi a eficienţei informaţiei contabile în munca de conducere a întreprinderii.

PROIECT MANAGEMENT SYSTEM (P.M.S.), metoda de conducere care asigură planificarea, evaluarea, ordonanţarea şi urmărirea înfăptuirii proiectelor.

PROIECT DE PRELUCRARE AUTOMATĂ A DATELOR FINANCIAR-CONTABILE, lucrare tehnico-economică întocmită pe baza unei metodologii aplicate la o temă dată cuprinzînd justificarea utilităţii prelucrării automate a datelor financiar-contabile, integral sau parţial, date tehnice, calcule de dimensionare a structurii echipamentului şi a personalului care urmează a fi folosit pentru prelucrarea datelor, calcule de dimensionare a volumului datelor şi structurarea lor în fişiere care urmează a fi prelucrate, modelele de lucrări ale sistemului contabilităţii care urmează a fi obţinute automat, formule matematice şi algoritmii de calcul în vederea rezolvării problemelor care alcătuiesc obiectul proiectului, variante de soluţii de calcul şi programele corespunzătoare; costul şi eficienţa lucrărilor ce se vor executa automatizat, posibilităţi de extindere, de dezvoltare a sistemului proiectat şi de generalizare.

PROIECTAREA MECANIZĂRII LUCRĂRILOR DE CONTABILITATE, ansamblul operaţiilor prin care se asigură executarea lucrărilor de contabilitate cu ajutorul maşinilor (mecanice şi automate). Principiul care stă la baza elaborării **p.** de **m.l.c.** este acela al complexităţii, adică să se ţină seama de mecanizarea întregii activităţi privind realizarea sistemului lucrărilor de contabilitate a tuturor sectoarelor întreprinderii. Proiectul se ocupă de determinarea lucrărilor ce urmează a fi mecanizate, ordinea de prioritate şi succesiune a mecanizării lor, procedeul tehnologic, tipul şi

numărul mijloacelor folosite, programele pentru executarea cu mașini a numărului lucrărilor de care va fi nevoie, calificarea personalului necesar, măsurile organizatorice din cadrul unităților de contabilitate etc. Pentru realizarea acestor proiecte este necesar a se pregăti parcul de mașini, a se alege lucrătorii și a se face instruirea lor. În funcție de pregătirea cadrelor, problemelor și alegerea mașinilor se obține și randamentul mecanizării contabilității.

PROIECTAREA PRELUCRĂRII AUTOMATE A DATELOR SISTEMULUI INFORMAȚIONAL FINANCIAR-CONTABIL. → și *proiect de prelucrare automată a datelor.*

PROSPECȚIUNE GEOLOGICĂ, lucrările privind descoperirea zăcămintelor de minerale utile și care constă în observații și interpretări asupra mineralelor și rocilor de la suprafața pământului. Această activitate constituie un obiect de finanțare din fondurile de investiții și uneori și de la buget, iar contabilitatea se ține cu ajutorul grupei de conturi de investiții.

PROTECȚIA MEMORIEI, dispozitiv cu ajutorul căruia se interzice unui program accesul la informații aflate în afara zonei de memorie ce i-a fost rezervată.

PSEUDOINSTRUCȚIUNE. Expresie care afectează interpretarea altor expresii scrise în acest limbaj.

PUNCT DE CONTROL, adresa instrucțiunii din program unde urmează să se efectueze un control al executării programului sau al datelor. **P.** *de intrare,* adresa primei instrucțiuni de executat dintr-un program. **P.** *de introducere,* punct marcat de instrucțiune (la prelucrarea automată a datelor) la care se reia desfășurarea unui program după executarea unei rutine sau a unui subprogram. **P.** *de întrerupere,* adresa instrucțiunii unde execuția programului poate fi întreruptă. **P.** *de ramificare,* adresa instrucțiunii din program unde urmează să se efectueze alegerea unei ramificații de program din mai multe posibile. **P.** *de reluare,* adresa instrucțiunii unui program de unde urmează să se reia execuția programului. **P.** *de restort,* punct marcat de o instrucțiune până la care s-a constatat desfășurarea corectă a unui program și din care programul poate fi repornit în cazul unor întreruperi care s-au produs după acel punct.

PUNCTARE, procedeu folosit de contabilitate pentru depistarea erorilor de înregistrare și care constă în verificarea fiecărei înregistrări la debitul și creditul fiecărui cont și notarea înregistrării respective verificate cu un punct sau cu un alt semn, pentru a recunoaște înregistrările verificate. Prin punctaj se pot descoperi unele erori contabile, mai ales cele de compensație. Punctajul se mai numește și bifare.

PUPITRU DE COMANDĂ, parte componentă a calculatorului electronic, care presupune instalații de legătură cu toate dispozitivele care-l alcătuiesc și de la care se realizează prin intermediul butoanelor toate comenzile manuale pentru supravegherea și controlul operațiilor executate de calculator.

PURTĂTOR DE DATE, suport material pe care se consemnează, se transpun sub formă alfabetică, alfanumerică sau numerică informațiile culese, în vederea prelucrării, vehiculării, păstrării și controlului lor. Purtătorii de date se prezintă sub formă de: documente primare, cartele perforate, benzi și folii magnetice, discuri magnetice, microfilme etc. Practic, aceștia îmbracă pe parcurs chiar forma materială a unor instrumente specifice metodei contabilității, cum ar fi: contul, fișele de cont, bilanțul, balanța de verificare, jurnalul etc.

R

RAMIFICARE, instrucțiune de programare a calculatorului electronic, care modifică condiționat sau necondiționat adresa de comandă și astfel determină trecerea la un segment nou din program.

RANG, în informatică ca și în matematică, poziția unei cifre într-un număr.

RAPORT, cîtul dintre două mărimi sau relația numerică dintre două valori, calculat automat cu ajutorul calculatorului electronic. **R.** *de activitate.* Comunicare scrisă sau orală făcută de o persoană în fața unei alte persoane cu funcție ierarhic superioară, a unei adunări etc. cu privire la activitatea personală sau a colectivului din care face parte. **R.** *de u. al fișierului,* raportul dintre numărul de articole (înregistrări) care devin active în fișier și numărul total de articole (înregistrări) al fișierului respectiv.

RAȚIONAMENT, procedeu al logicii, folosit de toate disciplinele științifice și deci și de contabilitate. Servește pentru aflarea noțiunilor necunoscute cu ajutorul celor cunoscute (celor existente). Cu ajutorul **r.** se pot explica atît fenomenele observate și reflectate de contabilitate în conturile sale, cît și normele și modul de utilizare a instrumentelor de lucru ale contabilității ca: bilanțul, conturile, dările de seamă contabile etc. Tot pe baza **r.** se explică și se justifică diferitele egalități pe care se sprijină tehnica contabilă și caracteristica dublei reprezentări specifică contabilității în partidă dublă. Metoda contabilității este bazată pe înregistrarea transformărilor și pe întrebuințarea mărimilor cunoscute la început și nu numai mișcarea, ci și creșterea și diminuarea acestora. În aceasta constă rigurozitatea **r.** contabil, rigurozitate pe care el va trebui s-o păstreze, oricare ar fi transformările mijloacelor și evoluția noțiunii de exactitate. În contabilitate se pot folosi: **r.** *deductiv* și **r.** *inductiv.* **R.** *deductiv* pornește de la general la particular și ia, de regulă, forma silogismului care cuprinde două judecăți, din care una universală. Silogismul cuprinde astfel două premise și o concluzie. **R.** *inductiv,* este un **r.** complex, care începe cu observația și comparația, continuă cu analiza și sinteza și termină cu generalizarea. În acest mod, **r.** inductiv duce la **r.** deductiv. Se aplică în contabilitate în analiza contabilă a operațiilor pentru stabilirea conturilor la care urmează a se înregistra operația economică.

RAȚIONALIZAREA, neologism de origine germană, care servește să desemneze o organizare foarte avansată, avînd ca scop să dea muncii umane maximum de eficiență. **R.** se realizează prin: standardizare sau normalizare, simplificare, reducerea cheltuielilor inutile, a cheltuielilor generale, economii de materiale, de timp, de

muncă, sporirea rentabilității și a productivității muncii, sporirea eficacității acestora printr-o reglementare științifică a mijloacelor și metodelor de producție și de circulație atît în micro, cît și în macroeconomie.

RĂBOJ, bucată de lemn pe care, în trecut, se făceau crestături, de fiecare dată cînd trebuia să se însemne o primire sau o dare și care servea ca dovadă pentru sumele sau valorile date. Pentru fiecare operație se făcea pe acest lemn cîte o crestătură. S-a folosit mult în socotelile care aveau loc în special în antichitate.

RĂMĂȘIȚĂ, → și *deșeu.*

REBOBINARE. Readucerea unei benzi perforate sau magnetice în poziția inițială sau în poziția dorită.

RECENSĂMÎNT, procedeu de culegere a datelor privind obiectele, fenomenele sau procesele economice, studiate prin numărare, cîntărire, măsurare a realităților constatate. Se realizează pe modele de formulare speciale, elaborate pentru a înlesni de la început o anumită ordine în datele înregistrate. Procedeul este folosit în special în statistică. Se practică și de aparatul financiar în scopul stabilirii numărului contribuabililor și înregistrării averii și veniturilor lor susceptibile a fi impuse la fisc. În informatică, **r.** se practică pentru culegerea datelor în vederea analizei critice a sistemului informațional practicat și a proiectării noului sistem.

RECEPTOR, persoana care recepționează comunicările, mesajele, informațiile; dispozitiv prin intermediul căruia se primesc (se recepționează) comunicările, mesajele, informațiile. **R.** *telefonic,* aparat care transformă oscilațiile electromagnetice dintr-un circuit electric în oscilații acustice pe care le radiază și care permite să se transmită și să se recepționeze mesaje, comunicări, informații.

RECEPȚIA INFORMAȚIEI, operația de primire a informației rezultată de pe urma prelucrării datelor la calculator din partea beneficiarului ei, în urma unei verificări logice, matematice, cantitative, calitative și a scopului pentru care a fost elaborată.

RECEPȚIE, operație de luare în primire a unui material, produs sau a unei lucrări executate, în urma verificărilor de ordin cantitativ și calitativ. **R.** *calitativă,* cercetarea materialelor în ce privește îndeplinirea condițiilor tehnice stabilite, a specificațiilor clauzelor contractuale, caietelor de sarcini, condițiilor fundamentale de livrare, stasurilor, precum și a tuturor condițiilor de calitate, dimensiuni etc. Prin această **r.c.** se asigură întreprinderea cu materiale de calitate superioară care să facă posibilă fabricarea de produse de calitate superioară. **R.c.** se efectuează de specialiști tehnologi sau merceologi și gestionarul. Pentru unele materiale sînt necesare analize tehnice sau chimice, care trebuie să se facă în laborator. Ca și pentru materialele respinse la **r.** cantitativă și materialele respinse la **r.c.** pe motiv că la analiza de laborator, conform buletinului de analiză, au fost găsite ca necorespunzătoare, se țin la dispoziția întreprinderii furnizoare. Pînă atunci, întreprinderea cumpărătoare le ține în custodie și le înregistrează la un cont de ordine intitulat: „Valori materiale primite în custodie". Constantîndu-se că unele defecte nu pot fi descoperite prin analize de laborator, întreprinderile au început să folosească metode științifice, care dau rezultate mai precise. Între acestea se menționează: metoda electromagnetică, folosită pentru copierea defectelor de suprafață; metoda ultrasunetelor, folosită pentru constatarea defectelor la piesele mari care trebuie, în prealabil, să fie prelucrate cu atenție în ce privește suprafața lor; metoda röntgenografică, destul de precisă în descoperirea defectelor, dar costisitoare etc. În comerț, marfa se recepționează calitativ de gestionar și de comisia de recepție sau de către merceolog,

după caz. În țara noastră, calitatea produselor pentru export este supusă unui control riguros efectuat atît de organele proprii ale întreprinderii, cît și de Inspectoratul General pentru Controlul Calității Produselor. Pentru efectuarea **r.c.** și cantitative la furnizor, se recurge la „Oficiul de control al mărfurilor din cadrul Camerei de Comerț și Industrie" a României. **R.** *cantitativă*, constatarea de către comisia de recepție a întreprinderii a cantității materialelor sosite de la furnizor, prin confruntarea lor cu datele din factură, cercetîndu-se și concordanța lor cu felurile, calitățile și sortimentele prevăzute în factură. Pentru diferență se întocmește procesul-verbal de constatare (de recepție), arătîndu-se care sînt cauzele și cine este vinovat de aceste diferențe.

RECUPERARE (în informatică), tehnica de utilizare repetată în cursul diferitelor faze ale executării unui program, a aceleiași zone de memorie pentru diferiți utilizatori.

RECURENT (în informatică), subprogramul care se poate realiza.

REDESCHIDEREA CONTURILOR, deschiderea conturilor în contabilitate la începutul unei noi perioade de gestiune. În metoda clasică, redeschiderea se face prin înscrierea în cont a soldului de la sfîrșitul perioadei de gestiune precedente, după datele din bilanț. În forma maestrului-șah sau a jurnalului nu se mai face **r.,** ci o deschidere de conturi, pe măsura înregistrării operațiilor efectuate în noua perioadă de gestiune.

REDONDENȚA INFORMAȚIEI, caracterul informației de a fi de prisos, inutilă utilizatorului, prezența ei poluează sistemul de informații utile, strict necesare și îngreunează procesul de însușire a informației utile prin aceea că necesită în prealabil o selecție a informației utile de cea redondentă (de prisos).

REEVALUAREA STOCURILOR CURENTE DE MĂRFURI, operație de reducere sau de majorare a prețurilor de vînzare cu amănuntul la obiectele de consum. **R.s.c.** de **m.** aflate în întreprinderile comerciale de stat se poate face pe baza dispoziției guvernului, ordinului Ministerului Comerțului Interior sau pe baza deciziilor comitetelor executive județene sau ale municipiilor, orașelor și comunelor.

REFLECTOR DE BANDĂ MAGNETICĂ, punct reflectorizat prin care se marchează începutul sau sfîrșitul părții utile (înregistrabile) a benzii magnetice.

REGĂSIREA ÎN LANȚ A ÎNREGISTRĂRILOR, procedeu în căutarea înregistrărilor pe suport magnetic, caracterizat prin aceea că fiecărei înregistrări îi este adăugată adresa zonei unde se găsește înregistrarea următoare, aparținînd aceluiași fișier.

REGĂSIREA INFORMAȚIILOR, ansamblu de operații logice de explorare a fondului de informații al cărui scop este identificarea după o anumită cheie a tuturor informațiilor aparținînd unui anumit subiect. Operativitatea și randamentul operației de **r.** a **i.** depind de suportul folosit, de modul de organizare a datelor pe suport, cît și de modul de selecție a fondului de informații, care, la rîndul său, depinde de mijloacele folosite pentru **r.i.**

REGISTRU, caiet, sistem de fișe, condică specială, de format diferit cuprinzînd un număr de file potrivit necesităților în care se înregistrează diferite date și acte privind anumite operații administrative, economice sau de altă natură; memoria privilegiată a calculatorului electronic; dispozitiv destinat să memoreze temporar

unele date care urmează a fi prelucrate sau unele rezultate intermediare de calcul. Capacitatea de memorare este de obicei de un cuvînt. **R.** *activ*, (Ra), parte componentă a unității aritmetice a mașinii de facturat Felix FC 15; FC 16; FC 64; FC 128. Are capacitate de memorie de 12 cifre (digiți). **R.a.** îndeplinește funcția de introducere a datelor în mașină în vederea prelucrării, reprezentînd al doilea operand; transferul datelor în memorie; chemarea datelor din memorie în vederea prelucrării ca al doilea operand și redarea rezultatelor calculelor. Este accesibil programatorului. **R.** *acumulator* (Ac), parte componentă a unității aritmetice a mașinii de facturat Felix FC 15; FC 16; FC 64; FC 128. Are capacitatea de memorie de 12 cifre (digiți). Se utilizează la operații de înmulțire, pentru memorarea rezultatelor intermediare. Nu este accesibil programatorului. **R.** *aritmetic*, registrul calculatorului electronic care conține operanzi sau rezultatele operațiilor aritmetice și logice. **R.** *de adresă*, registrul calculatorului în care se memorează o adresă. **R.** *de control al secvenței*, registrul calculatorului care conține adresa instrucțiunii următoare atunci cînd aceasta nu este specificată în partea de adresă a instrucțiunii care se execută. **R.** *de deplasare*, parte componentă a unității aritmetice a echipamentului de introducere a datelor, unității de extragere a datelor, prin intermediul căreia se realizează mutarea datelor de la stînga la dreapta sau invers, cu o poziție în decursul unui tact de funcționare. Operația de mutare se realizează prin transcrierea conținutului de date în poziția învecinată. **R.** *de indexuri*, parte integrantă a unității de comandă a calculatorului electronic, avînd rolul de a păstra constantele care se însumează cu adresa unei comenzi alese în vederea operației de relocare. Calculatorul electronic cu număr mai mare de **r.** de **i.** are caracter de universalitate, permițînd programarea unei game mai largi și variate de probleme. **R.** *de instrucțiuni*, care memorează instrucțiunea curentă în vederea dirijării operațiilor calculatorului. **R.** *de protecție* unele tipuri de calculatoare sînt prevăzute cu două sau cu trei registre de protecție. Pentru fiecare zonă de memorie afectată unui program este alocată o pereche de registre în care sînt înscrise adresele limitei superioare a zonei de memorie protejată. Calculatoarele prevăzute cu trei registre de protecție folosesc pe cel de-al treilea pentru protejarea memoriei în afara zonei cuprinsă între cele două adrese limită. **R.** *de stocuri*, folosit pentru evidența operativ-contabilă (per sold) a materialelor; servește la evaluarea stocurilor și controlul înregistrărilor în contabilitatea materialelor și în fișele de magazie. Se întocmește de contabilitatea materialelor pe feluri de materiale, grupate pe magazii, conturi, grupe, eventual subgrupe sau în ordine alfabetică. La sfîrșitul lunii se înscriu stocurile din fișele de magazie și se stabilesc soldurile pe pagini, grupe etc. și conturi de materiale al căror total se confruntă cu contabilitatea sintetică. Dată fiind importanța lui, acest registru se numerotează, se sigilează și se parafează. **R.** *pasiv* (Rp), parte componentă a unității aritmetice a mașinii de facturat conabilizat Felix FC 15; FC 16; FC 64; FC 128. Are capacitate de memorie de 12 cifre (digiți). În operațiile aritmetice acest registru îndeplinește funcția de memorare a primului operand. Este accesibil programatorului. **R.** *scadențar*. → și *scadențar*. **R.** *tampon*, registrul calculatorului folosit pentru memorarea intermediară și temporară a datelor.

REGISTRUL NUMERELOR DE INVENTAR, se folosește pentru atribuirea de către serviciul financiar-contabil al întreprinderii, a numerelor de inventar fiecărui mijloc fix în momentul intrării lui în întreprindere.

REGRUPARE, ansamblu de operații logice prin care datele unui fișier sînt rearanjate în altă ordine, după un nou criteriu în vederea obținerii la imprimantă a unui model de lucrare dinainte stabilit.

REGULI DE FUNCȚIONARE A CONTURILOR, → și *normele de funcționare a conturilor*.

RELAȚIE, a da informații despre o persoană, un obiect, fenomen etc. luat în studiu.

RELAȚIILE CONTABILITĂȚII CU ALTE ȘTIINȚE, constau în colaborarea strînsă și reciprocă a contabilității cu alte științe, ca urmare a necesității studierii fenomenelor economice cît mai complet și sub aspectele multilaterale sub care se prezintă. Ele sînt determinate de o seamă de elemente, ca de exemplu: obiectul, metoda și factorii care condiționează organizarea contabilității, precum și caracterul ei aplicativ, ca parte componentă a sistemului unitar de evidență economică a întregii economii naționale. Din punctul de vedere al teoriei, contabilitatea este în strînsă legătură cu materialismul dialectic și cu economia politică a socialismului pe baza cărora se construiește însăși teoria contabilității. Metoda contabilității ține în totul seama de trăsăturile fundamentale ale metodei dialectice materialiste. Cu economia politică, contabilitatea are de asemenea relații strînse, deoarece toate problemele care formează conținutul economic al obiectului contabilității, începînd de la procesele de producție, de repartiție, de circulație și de consumație și continuînd cu acelea privitoare la procurarea și utilizarea mijloacelor de producție și a surselor lor, formează probleme de care se ocupă economia politică. Cu planificarea, contabilitatea are legături strînse, deoarece, prin datele ei, contribuie efectiv la întocmirea și urmărirea executării planurilor întreprinderilor, organizațiilor economice și instituțiilor bugetare, iar pe cale de centralizare, și pe ramuri de activitate și pe întreaga economie națională. De aceea, contabilitatea trebuie să se organizeze astfel încît să răspundă în cît mai bune condiții cerințelor planificării. Cu statistica, contabilitatea are relații strînse, deoarece datele ei se prelucrează de către statistică, în special, cu ajutorul dărilor de seamă. Din punctul de vedere al factorilor care condiționează contabilitatea, această disciplină se află în raporturi de colaborare cu economia ramurilor în ce privește organizarea economică și administrativă a întreprinderilor, precum și cu tehnica operațiilor diferitelor ramuri de activitate: bancară, agricolă, industrială, comercială etc. Această legătură își găsește justificarea în dependența organizării și funcționării contabilității de organizarea și tehnica operațiilor întreprinderilor în care-și găsește aplicația și tehnica contabilă. Cu matematica se află în relații de interdependență. În toată evoluția ei, contabilitatea nu s-a mărginit să folosească matematica numai la rezolvarea problemelor de tehnică contabilă, ci și pentru fundamentarea, cu ajutorul raționamentului matematic, a propriilor ei principii de bază. Cauza care a dus la intensificarea și lărgirea utilizării matematicii în contabilitate a fost folosirea ei în studiul cantitativ al fenomenelor, adoptarea metodei științifice și a analizei logice în diferitele ramuri de activitate economică, utilizarea calculatorului electronic etc. Metodele matematice și-au găsit aplicarea în special la repartizarea cheltuielilor de producție, analiza consumurilor și randamentului, amortizarea mijloacelor fixe, calculul costului de producție, programarea liniară, statistica etc. Cu științele juridice-administrative, contabilitatea are strînse și directe legături, deoarece prin înregistrările contabile se oglindesc raporturile juridico-economice atît dintre stat și unitățile economice, cît și dintre aceste unități. În contabilitate se reflectă modul cum sînt respectate normele de drept, disciplina de plan, disciplina financiară și disciplina contractuală. Ca urmare a acestei legături, contabilitatea, prezintă o importanță deosebită și pentru organele judecătorești și ale procuraturii, deoarece, prin expertiza contabilă judiciară, datele ei constituie un izvor de documentare și de clasificare a elementelor penale care formează obiectul cercetărilor justiției. Cu științele tehnice, contabilitatea se află, de asemenea, în relații directe, deoarece ea înregistrează procesele tehnologice în toate fazele lor, precum și rezultatele acestor procese. Din această cauză, organizarea contabilității, în aplicațiile sale, ține seama de organizarea tehnologiei și a tehnicii producției întreprinderilor. Cu științele sociale, contabilitatea are strînse legături, deoarece ea observă, alege, recenzează, descrie și reprezintă cifric, prin mijloacele ei proprii, fenomenele social-economice, pe care le studiază analitic și sintetic atît sub aspectul relațiilor de cauza-

litate, cît și în ce privește generalizarea și centralizarea lor, pentru a stabili astfel modul și măsura în care au fost respectate principiile ordinii sociale care trebuie să domnească în economia orînduirii sociale respective. Cu informatica, contabilitatea ca știință definește sistemul de informații, sensurile informațiilor cu ajutorul cărora este reflectată realitatea obiectivă, din punct de vedere contabil, iar informatica formalizînd informațiile, reprezentîndu-le folosind diferite modalități, sisteme de coduri, sisteme de numerație, semnele alfabetului, semnele speciale etc. transpunîndu-le pe diferite suporturi de date, stabilește mijloacele și procedee adecvate de prelucrare a datelor, mai rapid, mai exact, mai în detaliu, fără să adauge valoare cognitivă informațiilor, dar nici s-o degradeze. Există un principiu care reflectă raportul dintre contabilitate și informatică „gunoi bagi în calculator, gunoi obții din calculator".

RELEU, mecanism care deschide sau închide un circuit după un interval de timp prestabilit. Parte componentă a mașinilor de calcul electromecanice, electromagnetice și electronice.

RELUARE, continuarea execuției unui program din punctul de întrerupere sau de la început.

REMEMORARE, operația de copiere, imprimare pe un suport (total sau parțial) a conținutului unei anumite zone din memoria calculatorului electronic.

REMONTE ACCES COMPANY SYSTEM (R.A.X.), sistem modern de exploatare a unei configurații de echipament electronic de calcul la distanță în timp partajat. Particularitatea acestui sistem constă în aceea că programatorii pot modifica, completa programe și obține rezultatele prelucrării datelor conform programelor corespunzătoare la terminalele lor. Sistemul prezintă avantajul că realizează un timp scurt de răspuns și posibilitatea folosirii aparent simultane a resurselor calculatorului de către un număr relativ mare de utilizatori. Sistemul RAX este în special folosit pentru rezolvarea problemelor științifice, tehnice și economice, pentru pregătirea cadrelor de programatori.

REPARTIZAREA BENEFICIILOR, cont de activ, funcționează în contabilitatea tuturor unităților economice. Cu ajutorul acestui cont se contabilizează prelevările și repartizarea definitivă a beneficiilor planificate și peste plan. În timpul anului, lunar, la întreprinderile industriale de exemplu contul **r.b.** se debitează prin creditul conturilor: „Fondul mijloacelor circulante", „Fondul pentru acțiuni sociale", „Fondul de participare a oamenilor muncii la beneficii", „Alte fonduri" (fond pentru despăgubiri, fond pentru dotarea formațiunilor sanitare) cu sumele reprezentînd constituirea fondurilor menționate. La începutul anului următor, pe baza bilanțului contabil anual aprobat (deci pentru anul expirat) contul **r.b.** se mai debitează prin creditul conturilor: „Cont curent" cu sumele virate pentru constituirea fondului de dezvoltare economică al întreprinderii, a fondului pentru construcții și alte investiții cu caracter social. Contul **r.b.** se creditează la sfîrșitul anului prin debitul conturilor: „Beneficii și pierderi" cu sumele reprezentînd diminuarea beneficiilor cu vărsămintele efectuate în contul beneficiilor pentru fondul de dezvoltare economică și fondul pentru construcții de locuințe și alte investiții cu caracter social și prin debitul conturilor: „Decontări cu organul ierarhic superior", „Decontări cu bugetul statului" cu sumele pentru restituirea sumelor primite pentru investiții și vărsăminte la bugetul de stat, efectuate în contul obligațiilor pentru beneficiile efectiv realizate. Contul **r.b.** se desfășoară pe analitice în conformitate cu prevederile legale de prelevare a beneficiilor planificate și peste plan și a repartizării finale a beneficiilor efectiv realizate.

REPERTORIU, tabelă ce conține ordonate după un criteriu dat, mulțimea unor informații.

REPREZENTARE ANALOGICĂ, reprezentarea unei variabile printr-o măsură fizică. **R.** *binară*, reprezentare în baza doi. **R.** *complementară*, reprezentare pozițională în care numerele negative sînt reprezentate prin complementele lor față de bază, iar numerele pozitive sînt reprezentate în forma lor uzuală. **R.** *discretă*, reprezentarea sensurilor informațiilor cu ajutorul caracterelor cifrice. **R.** *figurativă*, reprezentare informațiilor prin desene, scheme, diagrame. **R.** *grafică*, sistem de semne reprezentînd diferite figuri geometrice sau notații speciale, folosit ca limbaj pentru exprimarea și înțelegerea în ansamblul lor a problemelor complexe de conducere. **R.g.** pentru analist și proiectant de prelucrare automată a datelor joacă un rol deosebit prin aceea că permite să se obțină vederea de ansamblu a sistemului informațional economic existent, analizarea și proiectarea noului sistem, precum și prezentarea concisă a sistemului informatic proiectat în strînsă legătură cu celelalte sisteme, care, în ansamblu, alcătuiesc sistemul ca un tot al întreprinderii, centralei, ramurii sau al întregii economii naționale. **R.g.** pot constitui în același timp și un mijloc de instruire a cadrelor. Principalele tipuri de grafice folosite în analiza și proiectarea sistemului informatic sînt: graficul operațional, arhitectural, tip organigramă, statistic etc. → și *grafic; simboluri folosite în analiza și proiectarea sistemului informatic.* **R.** *hibridă*, reprezentarea informațiilor prin folosirea concomitentă a reprezentării analogice și discrete. **R.** *incrementală*, reprezentarea unei informații prin valorile creșterilor sale succesive. **R.** *în virgulă fixă*, reprezentare într-un sistem de numerație în care fiecare număr este reprezentat printr-un singur numeral, stabilindu-se prin convenție numărul de cifre la stînga sau la dreapta virgulei. **R.** în v. *mobilă*, reprezentare a numerelor în formă definitivă prin formula:

$$n = x\, b_y,$$

în care: n este numărul reprezentat, x este partea în virgulă fixă, y — exponentul, iar b este baza în virgulă mobilă. **R.** *pozițională*, reprezentarea numerelor cu ajutorul unui șir de cifre astfel încît contribuția fiecărei cifre depinde de poziția ei în șirul respectiv, cît și de valoarea ei.

REPREZENTAREA INFORMAȚIEI, folosirea diferitelor forme (semne, sunete, lumină, cuvinte, cifre, litere etc.) sub care se poate prezenta sensul, înțelesul, informația. În calculator, datele sînt reprezentate sub formă de caractere sau cuvinte. **R.** *informației în caractere*, prin grupe de biți 4, 6, 7, 8, 16 biți, în funcție de sistemul de codificare a caracterelor. **R.** *informației în cuvinte*, în grupe de mai mulți biți, care pot fi cuvinte, instrucțiuni de program sau date de prelucrat. **R.** *numerelor în cod complementar* intervine cînd se efectuează operații cu numere pozitive și negative. Calculatorul poate efectua operații numai cu numere pozitive. Pentru numerele negative, calculatorul este prevăzut cu o funcție care transformă numerele negative în numere pozitive și se consideră anumiți algoritmi de calcul care să corespundă operațiilor aritmetice reale ca numere pozitive și negative.

REPRODUCĂTOR, → și *mașină de reprodus cartele perforate.*

REPRODUCERE DE CARTELE PERFORATE, operație de copiere, în vederea obținerii cartelelor perforate în mai multe exemplare, necesare în cazuri de prelucrări simultane a aceluiași pachet de cartele după mai multe criterii pentru a se obține totalitatea lucrărilor sistemului informațional în același timp sau pentru a se asigura păstrarea unui pachet de cartele de referință.

REST, 1. Număr care reprezintă rezultatul unei scăderi, se mai numește și diferență; 2. Număr care reprezintă partea nedivizată ca rezultat al operației aritmetice de împărțire. Dacă se adaugă restul la produsul dintre împărțitor și cît, se obține deîmpărțitul.

RESTAURARE, operație de restabilire a datelor în memoria calculatorului electronic, așa cum a fost la un moment dat. Această operație apare ca necesară de obicei în imprejurări de întrerupere a curentului electric, reluarea după un anumit timp a programului de prelucrare a datelor de la un anumit punct, de la o anumită instrucțiune.

RESTRICȚIE, 1. măsura care limitează la un anumit plafon fondurile, cheltuielile etc. ce nu pot fi depășite. 2. Măsura care limitează capacitatea de memorie a calculatorului sau a suportului tehnic de date.

RESURSELE formează rezerva posibilităților disponibile a configurației electronice de prelucrare a datelor pentru a fi folosite la rezolvarea altor probleme.

RETICENȚA ÎN DISEMINAREA INFORMAȚIILOR ECONOMICE, tendință în fluxul informațional ca, la anumite nivele, să se treacă sub tăcere sau să se rețină anumite informații diseminînd altele în loc. Promovarea unei asemenea tendințe poate duce la dezinformare sau la lipsa de informații necesare, menținînd starea de incertitudine a decidentului.

RETRIBUȚIE. → Vol. I.

REȚEA DE CALCULATOARE, mai multe calculatoare interconectate, local sau la distanță, constituite în sistem de prelucrare automată a datelor.

REZOLUȚIE, hotărire colectivă luată în urma unor dezbateri în adunări generale, conferințe sau congrese; rezolvarea unei cereri; cea mai mică diferență între două distanțe liniare care poate fi comandată.

REZOLVAREA ÎNTRERUPERILOR LA CALCULATORUL FELIX C 256, ansamblu de operații prin care se realizează supravegherea sistemului Felix C 256 în timpul lucrului. În acest scop, unitatea de comandă a calculatorului Felix C 256 este prevăzută prin construcție cu 96 nivele de întrerupere (unele opționale: cu o prioritate prestabilită și numerotate de la 32—127). Întreruperile interne cuprinse în nivelele 32—45 se referă la: scoaterea din tensiune a sistemului central, întreruperi de contor nul, întreruperi de canal (intrare/ieșire), acționarea unui buton special de pe panoul de comandă. Întreruperile externe sînt date de nivelele 38, 47 și 48—127.

REZULTAT, ceea ce rezultă dintr-o activitate economică; număr care rezultă din calcul; element obținut în urma executării unei operații.

RIGLA DE CALCUL, instrument de calcul inventat de William Oughtred în anul 1621. Este considerată ca prima mașină de calcul analogică, cu ajutorul căreia se efectuează înmulțirea și împărțirea prin adunare și scădere. În lucrările sistemului informațional economic se utilizează eficient pentru calculul procentelor, ponderilor.

RÎND AL CARTELEI, → și *cartelă perforată.*

ROATĂ DE IMPRIMARE, element de construcție a dispozitivului de imprimare la mașina de calcul. Fiecare roată este purtătoare de caractere utilizate pentru imprimare și corespunde unei poziții de imprimare.

ROBOT INDUSTRIAL, un subsistem într-un sistem complex de automatizare folosit în procese de producție care îndeplinește funcțiile: 1. colectează, prelucrează și transmite în exterior informații privind valorile unor variabile logice și continue; 2. execută o serie de comenzi, conform propriilor calcule logice și aritmetice pe baza algoritmilor prestabiliți; 3. analizează situații globale orientîndu-se în spațiul înconjurător.

ROTUNJIRE (în informatică), operație de eliminare sau de reducere a subdiviziunilor, a fracțiunilor unui număr, a unei sume sau a face un număr să fie întreg. Operația se realizează automat prin program, în cazul prelucrării datelor cu calculatoare electronice. Este frecvent aplicată în cazul reprezentării informațiilor în expresie valorică, financiar-contabile.

RULAJUL CONTULUI, → și *mișcarea contului.*

RULAREA PROGRAMULUI, operație de trecere prin calculator a programului de prelucrarea automată a datelor.

RUTINA, 1. un număr determinat de instrucțiuni din ansamblul unui program de prelucrare automată a datelor, care poate fi individualizat și folosit la scrierea mai multor programe, în cazul cînd operațiile pentru care s-a scris o dată **r.** sînt comune. Folosirea **r.** în scrierea programelor contribuie la sporirea productivității muncii programatorilor; de asemenea, permite automatizarea întocmirii programelor. 2. Deprinderea, îndemînarea unei persoane dobîndită în urma unei practici îndelungate de executare a unor activități, operații etc. Poate constitui un obstacol în calea progresului dacă devine o prejudecată, dacă nu există preocupare pentru perfecționare. → și *secvență de program.* **R.** *de comandă,* folosită în program pentru a comanda execuția altor rutine. **R.** *de inițializare,* secvența de program prin care se execută operațiile de pregătire a memoriei calculatorului electronic prin aducerea la zero, în vederea începerii prelucrării datelor pentru o nouă lucrare a sistemului informațional financiar-contabil. **R.** *de test,* secvența de program prin care se verifică dacă diferitele dispozitive sau calculatorul electronic în ansamblu funcționează corect sau nu. **R.** *închisă* (sub program închis), rutina în afara programului principal, dar legată cu acesta printr-o convenție de apel. **R.** *pentru ieșire,* secvență de program care grupează instrucțiunile privind operațiile de ieșire dintr-un calculator. → și *ieșire.* **R.** *pentru intrare,* secvență de program care grupează instrucțiunile privind operațiile de intrare într-un calculator electronic. → și *intrare.* **R.** *utilitară,* program special destinat să ușureze prelucrările de date la calculator electronic.

S

SALT, trecere de la executarea unei instrucțiuni la una nouă. Trecerea de la un punct la altul al programului, de la o pagină la alta. **S.** *condiționat*, trecerea la executarea unei instrucțiuni noi numai dacă și numai dacă a fost îndeplinită condiția dinainte stabilită. **S.** *înapoi*, readucerea la executarea instrucțiunii precedente a programului; readucerea suportului de date la poziția precedentă. **S.** *la pagina nouă*, trecerea la imprimarea unei pagini noi. **S.** *necondiționat*, trecerea la executarea instrucțiunii următoare fără restricții (condiții dinainte stabilite).

SARCINĂ, 1. Un număr de lucrări considerate ca unitate de lucru pentru calculator electronic. 2. Obligație, îndatorire, răspundere asumată de un om al muncii, în fața funcției ierarhic superioară.

SCĂZĂTOR, termen al operației aritmetice ce se scade din descăzut.

SCADENȚAR, registru în care se ține evidența scadențelor la care urmează a se achita valoarea efectelor de comerț. În practica întreprinderilor se folosesc **s.** pentru efectele de primit și pentru efectele de plată. Se mai folosesc, de asemenea, **s.** distincte pentru cheltuielile anticipate, pentru cheltuielile preliminate, pentru debitori, creditori etc. → și Vol. I *efecte de plată*.

SCADENȚARUL CHELTUIELILOR ANTICIPATE, registrul cu ajutorul căruia se urmărește repartizarea regulată pe fiecare perioadă de gestiune a cheltuielilor anticipate asupra locurilor (de producție sau de circulație) care trebuie să le suporte. Pentru a răspunde acestei sarcini, scadențarul trebuie să cuprindă date privind: felul consumurilor și destinația lor (conturile sintetice și analitice), suma totală ce urmează a se repartiza, sumele ce se repartizează pe fiecare lună. Registrul scadențar al cheltuielilor anticipate se ține de serviciul contabilității. **S.** *cheltuielilor preliminate*, registru cu ajutorul căruia se urmăresc: constituirea lunară a rezervelor pentru cheltuielile preliminate, felul fiecărei cheltuieli, locurile de producție care le suportă și cotele lunare în raport cu suma totală ce trebuie să se prelimine. **S.** *debitorilor în rate*, registrul cu ajutorul căruia se repartizează pe luni sumele datorate de clienții sau debitorii cu plata în rate. Registrul se ține, de regulă, în cadrul compartimentului financiar-contabil. Registrul conține rubrici pentru: nr. crt., data (ziua, luna și anul), numele și prenumele debitorului, locul de muncă, felul și data actului de bază. Suma de reținut și coloane pe luni în care se indică: suma de reținut, suma reținută, sold. **S.** *produselor vîndute și lucrărilor executate cu garanție*, registrul cu ajutorul căruia se urmărește termenul pentru care întreprinderea a garantat buna funcționare a produselor vîndute sau a lucrărilor executate.

SCHEMA BLOC, ansamblu de simboluri geometrice şi notaţii speciale folosit pentru reprezentarea problemelor care urmează a fi rezolvate cu ajutorul calculatorului electronic. **S.** *de perforare.* → şi *macheta de perforare a cartelelor.* **S.** *generală a sistemului de prelucrare automată a datelor,* ansamblu de simboluri geometrice şi notaţii speciale folosit pentru reprezentarea echipamentelor care alcătuiesc un sistem de prelucrare automată a datelor. → şi *sistem de prelucrare automată a datelor.* **S.** *logică,* ansamblu de simboluri geometrice şi notaţii speciale folosit pentru reprezentarea blocurilor de operaţii sau a operaţiilor detaliate în ordinea strictă a succesiunii lor, care intervin în procesul programului rezolvării unei probleme la calculatorul electronic. Ea schiţează structura programelor sintetizînd succesiunea etapelor de rezolvare, criteriile de decizie şi ramificările în programe, cu alte cuvinte, logica programelor. În **s.l.** simbolurile grafice sînt legate prin linii de flux (săgeţi orientate) stabilind relaţii de succesiune între diferitele funcţii specificate prin simboluri şi alcătuind astfel grafuri orientate cu cel puţin un vîrf iniţial şi unul terminal. Utilizarea **s.l.** în prelucrarea automată a datelor prezintă următoarele avantaje: în procesul de elaborare a programelor înlesnesc păstrarea privirii de ansamblu asupra acestora, în condiţiile unei munci de detaliu, uzind de simboluri grafice şi coduri; la prezentarea documentară a programelor elaborate, datorită sintetizării etapelor principale de prelucrare, **s.l.** dau posibilitatea să se înţeleagă logica programelor de către alte persoane decît cele care au lucrat la elaborarea lor, permiţînd totodată realizarea unei diviziuni a muncii care este atît de laborioasă în ceea ce priveşte programarea; permit sesizarea operativă a omisiunilor unor operaţii de prelucrare ca şi modificările survenite în programele deja elaborate, localizarea rapidă a zonelor afectate de modificări, precum şi stabilirea implicaţiilor modificării asupra altor zone din program ş.a. **S.l.** *a sistemului,* ansamblu de simboluri geometrice şi notaţii speciale organizate în forma unui graf în care sînt cuprinse: relaţiile dintre datele şi mediile (suporturi) fizice pe care sînt înregistrate, fluxul datelor, echipamentul utilizat, blocuri de operaţii efectuate asupra datelor sau a rezultatelor din prelucrări anterioare prin proceduri manuale sau automate implicate în rezolvarea unei probleme la calculator electronic. **S.l.** a **s.** pentru rezolvarea unei probleme poate conţine unul sau mai multe blocuri de prelucrare automată. Fiecare bloc reprezintă o procedură de prelucrare automată pentru care se elaborează un subprogram, care, la rîndul său, se asamblează apoi într-un program privind ansamblul problemei de rezolvat. **S.** *cu cicluri în cuib,* ansamblu de simboluri geometrice şi notaţii speciale organizate în forma unui graf care se caracterizează prin aceea că, incluzînd un ciclu în lanţul unui alt ciclu, se obţine un cuib de două cicluri. **S.l.** *cu cicluri simple,* ansamblu de simboluri geometrice şi notaţii speciale organizate în forma de graf orientat, al cărui vîrf iniţial coincide cu vîrful final. În schemele logice ciclul reprezintă un grup de operaţii a căror execuţie este repetată. Pentru ca repetarea ciclului să nu fie infinită în interiorul lui se prevede un punct de ramificare pentru ieşire din ciclu pe baza unei decizii. Un ciclu într-un program comportă fixarea unor valori iniţiale pentru variabilele care suferă modificări prin prelucrările efectuate în interiorul ciclului, inclusiv iniţializarea criteriului de ieşire din ciclu. Aceste iniţializări se efectuează în afara ciclului, conform cerinţelor problemei; actualizarea criteriului pentru ieşire din ciclu; calculul abaterii faţă de limita impusă sau estimarea preciziei, numărarea ciclurilor efectuate etc., decizia de ieşire din ciclu pe baza criteriului actualizat; revenirea la intrarea în ciclu cu sau fără prelucrări suplimentare, pe ramura din program care decide reluarea ciclului; ieşirea din ciclu şi continuarea prelucrărilor conform cerinţelor problemei. **S.l.** *cu mai multe criterii de ieşire,* ansamblu de simboluri geometrice şi notaţii speciale organizate în forma de graf cu mai multe criterii de ieşire din ciclu, în care scop sînt prevăzute mai multe simboluri de decizie în interiorul acestuia. **S.l.** *cu secvenţa simplă,* ansamblu de simboluri geometrice şi notaţii speciale organizate în forma unui graf orientat cu un singur lanţ, în care operaţiile indicate în schemă parcurg o singură dată. **S.l.** cu **s.s.** nu utilizează

simboluri de decizie și de prelucrare paralelă. Ea intervine frecvent în programarea modulară la elaborarea subprogramelor și rutinelor. **S.l.** *de program*, ansamblu de simboluri geometrice și notații speciale folosit pentru reprezentarea în detaliu a procedurilor de prelucrare automată a datelor privind rezolvarea unei probleme, structura logică și succesiunea operațiilor în programele de prelucrare automată. Funcțiile de bază ce trebuie să fie îndeplinite de **s.l.** de **p.** sînt: intrările și ieșirile de date; prelucrările ce se efectuează asupra datelor: deciziile și ramificările în program; fluxul operațiilor; conectările între diferitele puncte ale programului. **S.l.** de **p.** pot fi: scheme cu secvența simplă, scheme ramificate, schemă cu cicluri simple, schemă cu mai multe criterii de ieșire etc. → și aceste noțiuni. **S.l.** *ramificată*, ansamblu de simboluri geometrice și notații speciale organizate în forma unui graf arborescent, ca urmare a multiplelor puncte de luare a deciziilor în secvența operațiilor care, la rîndul lor, determină și ramificarea programelor. Ramificarea poate indica: ramuri de program, alternative, alegerea ramurii fiind efectuată la executarea programului prin decizie; ramuri de program paralele, toate ramurile fiind parcurse la execuție în mod obligatoriu.

SCHEMĂ, 1. Plan de prezentare a unei lucrări, redus la citirea ideii principale. 2. Reprezentare grafică a elementelor sau caracteristicilor unei structuri de organizare, a unui algoritm de calcul al unui indicator sau a unei lucrări a sistemului informațional financiar-contabil. **S.** *de flux a datelor*, reprezentare grafică a fluxului (scurgerii) circulației datelor în procesul culegerii, transmiterii și prelucrării lor. **S.** *de flux a programului.* → și *schema logică de program.* **S.** *de funcțiuni*, tabel cuprinzînd denumirea posturilor și a remunerației respective dintr-o unitate economică sau instituție. → și *stat de funcțiuni.* **S.** *funcțională*, reprezentare grafică a unui organism, sistem, echipament, calculator electronic etc. cu părțile sale componente funcționale (care îndeplinesc funcții) folosind figuri geometrice adecvate pentru a desemna locul și relațiile funcționale dintre acestea.

SCHIMB, operația prin care se cedează un bun pentru un alt bun; parte a relațiilor sociale care se realizează în legătură cu schimbul reciproc de *produse ale muncii* sau de activități, moment intermediar dintre repartiție și consum. La baza **s.** se află diviziunea socială a muncii. Adîncirea diviziunii sociale a muncii determină dezvoltarea **s.** Inițial **s.** de produse a apărut în orînduirea comunei primitive, **s.** făcîndu-se între diferitele comunități. Dezvoltarea **s.** de mărfuri a dus la apariția banilor. Natura, forma și sfera **s.** depinde de modul de producție respectiv. **S.** de mărfuri există și în orînduirea socialistă datorită existenței mai multor forme de proprietate, producției de mărfuri, existenței banilor și acțiunii legii valorii. **S.** *de date program-fișier*, operație care asigură în cursul rulării unui program preluarea datelor din mai multe fișiere. Pentru a avea loc **s.** de **d.p.-f.,** fiecărui fișier utilizat i se atribuie cîte un nume care este făcut cunoscut programului cu ajutorul unor anunțuri declarative de fișiere, al cărui rol este de a defini o zonă de memorie în care sînt construite tabele conținînd: parametri specifici fișierului, constante de adresare, serii de memorie etc. Această zonă este accesibilă prin numele fișierului respectiv. Întrucît efectuarea **s.** de **d.p.-f.** este necesară de mai multe ori pe parcursul prelucrării, iar rutina de intrare/ieșire din modulul fișierului respectiv este inclusă în program o singură dată, conectarea acesteia trebuie să fie specificată în mod explicit în toate punctele din program unde este necesar. Aceasta este posibilă prin prevederea în programul sursă a unor enunțuri imperative, care indică fișierul și funcția de intrare/ieșire ce trebuie executată în acel punct al programului. **S.** *de muncitori*, totalitatea lucrătorilor care se găsesc în același timp la lucru într-o întreprindere în care se lucrează cu mai multe echipe prin rotație, adică prin echipe care se înlocuiesc pe rînd după un anumit interval de timp. Durata unui schimb este, de regulă, de 8 ore. Prin folosirea mai multor schimburi se asigură desfășurarea neîntreruptă a procesului de producție.

Pentru schimburile de noapte, muncitorii primesc un spor de retribuție. De asemenea, normele medii de amortizare pentru mașinile de forță și utilajul de lucru se sporesc cu un coeficient al cărui mărime este în funcție de numărul schimburilor.

SCRIERE, operație de înregistrare a datelor pe un suport de memorare.

SECTORIZARE, delimitarea spațială și funcțională a sectoarelor de activitate ale întreprinderii în vederea introducerii gestiunii economice. **S.** se face, în acest caz, pe secții, brigăzi, echipe pînă la ultimul loc de muncă. Ca urmare a **s.,** fiecare secție dispune de aparatul ei funcțional propriu (șef de secție, mecanic, planificator, dispecer, normator, calculator, contabil, secretar administrativ etc.). Activitatea acestui personal se desfășoară potrivit indicațiilor metodologice stabilite de șeful de secție, după ce au fost aprobate de director, inginer șef sau de contabilul șef, după felul sectorului în care se aplică.

SECURITATEA FIȘIERELOR, operație prin care se asigură păstrarea și accesul la datele dintr-un fișier în anumite condiții. Există o securitate internă a fișierelor, care presupune folosirea etichetelor (înregistrări cu structura specială) cu rol de operatori cu scopul semnalării începutului sau sfîrșitului scrierii sau citirii unui fișier. Este cazul fișierelor pe suporturi magnetice, benzi, discuri, folii magnetice. Securitatea externă a fișierelor privește orice fișier indiferent de suport, prin care se urmărește asigurarea condițiilor de păstrare, climatizare, încăperi corespunzătoare, ambalaje potrivite la păstrare și transport. Asigurarea unor duplicate care să înlăture eventualitatea distrugerii, ștergerii sau dispariției fișierelor. De asemenea, securitatea externă a fișierelor mai privește desemnarea unui număr strict de persoane cu drept de manipulare și instruire corespunzător, pe baza unei parole. → și *etichetă; parolă.*

SECVENȚĂ DE APEL, ansamblu ordonat de instrucțiuni care leagă o rutină închisă de un program principal. Număr de instrucțiuni necesare pentru efectuarea unui apel de execuție a unui program sau subprogram. **S.** *de fișier,* parte din articolele (înregistrările logice) unui fișier, urmînd la rînd unele după altele în ordine dinainte stabilită. **S.** *de interclasare.* O parte din șirul compact de numere de ordine, în care urmează a se include numerele corespunzătoare. De exemplu, 1 200— 1 300 este o secvență a codurilor privind materialele care cuprind numerele 0001—9999. **S.** *de program,* grup de instrucțiuni care intervine în executarea părții definite din programul rezolvării unei probleme la calculatorul electronic.

SECVENȚIAL, termen care indică ordinea crescătoare sau descrescătoare de succesiune a unor numere, larg folosit în organizarea de fișiere, pentru a desena modul cum sînt ordonate articolele în fișier.

SEGMENT, secvență de program definită, ce poate fi executată fără a menține în mod permanent întregul program în memoria internă a calculatorului electronic.

SEGMENTAREA PROGRAMULUI, divizarea programului în secvențe sau module astfel ca fiecare din module să fie executat fără memorarea programului în totalitatea lui.

SELECTAREA CARTELELOR, operația de extragere a cartelelor dintr-un pachet de cartele, avînd la bază un anumit criteriu de selecție dinainte stabilit. → și *sortarea cartelelor.*

SELECȚIA DATELOR, operația de alegere și de separare automată a unor date ale unui fișier utilizînd pentru aceasta un criteriu de referință (cheie).

SELECȚIA INFORMAȚIILOR, operație de căutare, găsire și reținere a acelor informații definite ca necesare pentru înlăturarea stării de incertitudine a decidentului.

SELECȚIE, alegerea obiectelor după anumite criterii dinainte stabilite dintr-o mulțime de obiecte. Operație de extragere a datelor dintr-un fișier după o cheie dinainte stabilită.

SEMANTICĂ, știința despre semne; se ocupă de comunicarea informațiilor ca elemente ale cunoașterii, folosind în acest scop diferite semne sau semnale, ca de exemplu: desene grafice, litere, cifre, figuri, sunet, lumină etc.

SEMIFABRICAT, produs care a parcurs toate operațiile tehnologice ce se efectuează într-o secție de producție, a fost verificat de controlul tehnic de calitate, i s-au întocmit documente de depozitare, de unde poate fi dat în continuare în alte secții de producție spre prelucrare pentru a deveni produs finit, sau să fie vîndut ca produs finit unei alte întreprinderi. Contabilitatea sintetică a **s.** din producție proprie, care se prelucrează în continuare, se ține în două moduri și anume: cu sau fără **s.** În varianta fără **s.** contabilitatea cheltuielilor de producție se ține fără virarea contabilă a **s.** din producție proprie cu ocazia trecerii lor de la o secție la alta. În acest caz, cheltuielile de producție rămîn înregistrate pe articole de calculație la secțiile de la care provin. Această variantă este folosită de majoritatea întreprinderilor, mai ales la întreprinderile la care nu se calculează costul **s.** din care se compune produsul finit, avînd în vedere că unele **s.** nu au caracterul de producție-marfă, întrucît nu se vînd la terți și nu pot fi folosite decît la executarea unor anumite comenzi sau produse. În această variantă, necalculîndu-se costul **s.** din producție proprie, evidența mișcării acestor semifabricate între secții se ține în etalon natural. În varianta cu **s.,** contabilitatea cheltuielilor de producție se ține cu virarea în conturile **s.** din producție proprie, cînd acestea trec de la o secție la alta. În acest scop se folosește contul „Semifabricate din producție". **S.** din producție predate la depozit de secțiile de producție se înregistrează în debitul acestui cont la preț de înregistrare, prin creditul contului „Cheltuielile producției de bază", iar **s.** trecute din nou în procesul de producție pentru a se continua prelucrarea lor se înregistrează în creditul contului „Semifabricate din producție" și în debitul contului „Cheltuielile producției de bază". Contabilitatea analitică a cheltuielilor ocazionate de aceste **s.** se ține pe articole de calculație numai la secțiile care le-au produs, iar la secțiile următoare ele se includ în costul producției finite printr-un articol de calculație complex, adică costul efectiv al **s.** Dacă se aplică varianta „cu **s**", precum și contabilitatea centralizată, se întocmesc, de regulă, calculații separate pentru producția fiecărei secții sau faze, cheltuielile proprii ale secției fiind înregistrate în aceste calculații pe posturi de cheltuieli, iar valoarea **s.** primit de la secția precedentă în mod complex. Astfel, în această variantă (cu **s.**) determinarea structurii costului producției finite necesită o muncă suplimentară pentru descoperirea ulterioară a articolelor de calculație ale **s.** consumate în producție. Contabilitatea analitică se ține cu ajutorul fișelor în care **s.** sînt grupate pe depozite (pe gestionari) și pe feluri sau grupe de **s.**

SEMN, unitate grafică convențională stabilită pentru indicarea unei cifre, litere etc.

SEMNAL. 1. Semn convențional (sonor sau vizual) folosit pentru a transmite la distanță o știre, o comunicare, o decizie, o informație; o comandă; o instrucțiune; 2. Manifestarea fizică a unei informații (undă, oscilație, presiune atmosferică etc.) capabilă de a se propaga într-un mediu dat. **S.** *de orologiu*, semn convențional emis de un dispozitiv pentru a asigura sincronizarea operațiilor la calculator electronic.

SEMNIFICAȚIE, contribuția unei cifre având valoarea 10 — 9 într-o poziție dată.

SENS DE LEGĂTURĂ, succesiunea de reprezentare a relațiilor într-o organigramă, a ordinei de execuție a operațiilor într-un calcul etc. se realizează grafic, de regulă, cu ajutorul unei săgeți orientate (→).

SENTINELĂ, orice simbol sau grupuri de simboluri plasate pe suport tehnic de date, printre date în anumite locuri ce pot fi detectate ulterior prin program sau direct de către echipamentul electronic.

SEPARATOR, semnal, caracter, folosit pentru a delimita articole, înregistrări, blocuri de înregistrări etc.

SERIE, o succesiune de obiecte de același fel sau care se aseamănă, fabricate după același tip de proces tehnologic. Exemplu, fabricație de serie mare, de serie mică; un grup de numere rezervate pentru a fi distribuite unor nomenclaturi de evidență, de exemplu, pentru mijloace fixe din categoria II se rezervă seria de numere de la 0200—0499.

SERVICIUL CONTABILITĂȚII, secțiune a compartimentului financiar-contabil din unitățile economice, care realizează toate lucrările de contabilitate ale unității. Mărimea și organizarea **s.c.** diferă de la o unitate economică la alta în funcție de mărimea unității, de organizarea, raționalizarea și mecanizarea operațiilor contabile, nivelul de pregătire și experiența cadrelor din contabilitate etc. **S.c.** cuprinde biroul contabilității generale, biroul contabilității materialelor și produselor, biroul de postcalcul, biroul contabilității decontărilor și biroul inventar.

SESIZARE, înștiințare de a plăti o sumă de lei; aducerea la cunoștința organelor în drept a unor încălcări a normelor legale; perceperea, citirea unor simboluri reprezentînd date care urmează a fi prelucrate.

SET, număr de mașini de calcul mecanografice determinat de felul operațiilor pe care le execută ca să acopere toată gama de operații ce intervin în procesul prelucrării mecanografice a datelor (perforat, verificat, sortat, interclasat, tabelat etc.) și de cerințele exploatării raționale a acestora; totalitatea cartelelor privind un anumit obiect de evidență. De exemplu, **s.** de cartele privind materialele sau mijloacele fixe etc. ale unei întreprinderi; un număr de cartele care conțin un anumit program de prelucrare a datelor etc. **S.** *de caractere*, mulțimea finită de semne sau simboluri folosită pentru a forma cuvinte într-un limbaj natural; limbaj de programare; sistem de prelucrare a datelor etc. **S.** *de caractere grafice acceptate de limbajul de programare*, ansamblu de caractere grafice utilizate pentru reprezentarea informațiilor în vederea scrierii unui program într-un limbaj. Exemplu, **s.** de **c.** al limbajului COBOL. Caractere alfabetice (literele întregului alfabet), caractere cifrice (0—9), caractere speciale: +, —, =, , ( ) etc. → și *COBOL*. **S.** *de instrucțiuni*, totalitatea instrucțiunilor program executabile la un anumit calculator electronic.

SID 180 (*Sistem de introducere a datelor*). Echipament terminal atașabil calculatorului electronic românesc „Independent 100", pînă la un număr de 32 unități. Este un terminal „inteligent" realizat cu structură logică cu microprocesoare. Are un afișaj de 2 000 caractere echivalent a 25 cartele perforate, considerat un terminal

de capacitate mare de înmagazinare și de afișare a datelor. Prin intermediul SID 180 se pot introduce, prelucra primar datele și pregăti transpunerea acestora pe suportul final, banda magnetică în fișiere pentru a fi prelucrate în continuare la calculator. SID 180 înlocuiește astfel echipamentele electromagnetice de perfoverificare pe cartele și degrevează unitatea centrală a calculatorului de prelucrarea primară a datelor.

SIMBOL, reprezentare convențională a unei informații sau nomenclaturi de evidență. → și *număr de control.* **S.** *de organigramă,* simbol utilizat pentru a reprezenta o operație a unui proces, date sau echipamente într-o organigramă. → și *organigramă.* **S.** *funcțional,* simbol utilizat în scheme funcționale. → și *schemă funcțională.* **S.** *logic,* semn convențional folosit pentru reprezentarea unei funcții logice. Se practică în prelucrarea automată a datelor, în special la elaborarea schemelor logice de program etc. **S.** *operator,* simbol care reprezintă o operație.

SIMBOLURILE DE PRELUCRARE AUTOMATĂ A DATELOR

Început, sfîrșit, întrerupere de prelucrare.

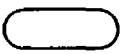

Unitate de prelucrare automată de toate tipurile.

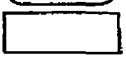

Unitate de prelucrare subordonată.

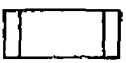

Operațiune auxiliară care nu este sub controlul direct al unității centrale de prelucrare.

Transformare, modificarea unei instrucțiuni sau a unui grup de instrucțiuni, schimbarea unui program.

Decizie.

Comentariu, note explicative destinate clarificărilor.

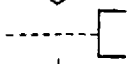

Conector, reprezentînd o intrare.

Conector, reprezentînd o ieșire.

Conector de pagină.

S. *echipamentelor sistemului de prelucrare automată a datelor.*

Unitate centrală.

Cititor/perforator de cartele.

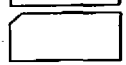

Cititor/perforator bandă perforată.

Unitate de bandă magnetică.

Unitate de discuri magnetice.

Unitate de tambur magnetic.

Unitate de afișare video.

Imprimanta.

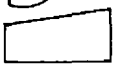

Consolă, dispozitiv cu claviatură.

Unitate de transmisie.

S. fișierelor

Calaje

Document purtător de date ce urmează a fi prelucrate.

Pachet de documente purtătoare de date ce urmează a fi prelucrate.

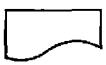

Model de situație/raport conținînd informațiile rezultate de pe urma prelucrării datelor.

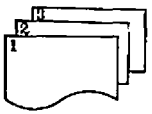

Model de situație/raport în mai multe exemplare conținînd informațiile rezultate de pe urma prelucrării datelor.

Cartelă perforată.

Pachet de cartele perforate.

Fișier de date pe cartele perforate.

Fișier de date pe bandă perforată.

Operațiune manuală.

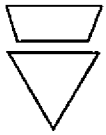

Amestec, implozie a două sau mai multor fișiere într-unul singur.

Separare, explozie a mai multor fișiere dintr-un fișier.

Sortare, aranjarea articolelor unui fișier după un criteriu oarecare

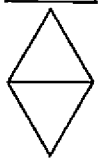

Interclasare, amestec urmat de separare rezultînd două sau mai multe fișiere din două sau mai multe fișiere diferite.

Transmisie de date.

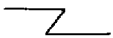

Săgeată orientată semnificînd sensul fluxului de prelucrare.

Săgeată orientată în dublu sens semnificînd legătura reciprocă

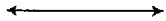

Linie de legătură.

Încrucișarea liniilor de legătură.

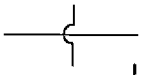

Joncțiunea liniilor de legătură.

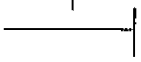

Fișier de date pe bandă magnetică.

Fișier de date pe disc magnetic.

Fișier de date pe tambur magnetic.

Afișarea video de informații rezultate din prelucrarea datelor.

SIMBOLIZAREA CONTURILOR, substituirea denumirii conturilor printr-o serie de cifre. Se mai numește și simbolizare, codificare cifrică. Pentru simbolizarea con-

turilor se pot folosi: simbolizări ordinale, seriale sau zecimale. **S.c.** *ordinală*, constă în folosirea numerelor începînd cu numărul 1 și continuînd succesiv și fără întrerupere cu numerele următoare pe măsura apariției fiecărui cont. **S.c.** *serială*, constă în împărțirea conturilor într-un anumit număr de grupe și atribuirea a cîte o serie de numere conturilor din fiecare grupă de conturi. De exemplu, grupa I de conturi ar avea seria de numere de la 1—100, grupa a II-a ar avea seria de numere de la 101—200 ș.a.m.d. **S.** *zecimală* constă în împărțirea conturilor în 10 clase, fiecare clasă în 10 grupe și fiecare grupă în 10 conturi, astfel încît clasele vor fi simbolizate cu cîte o cifră (de exemplu, de la 0—9), grupele cu cîte două cifre, iar conturile cu cîte 3 cifre. → și *planul de conturi*. **S.** *documentelor*, desemnarea documentelor prin simboluri cifrice. În R.S. România, documentele sînt împărțite în grupe desemnate prin cifre de la 0—9, iar documentele din fiecare grupă primesc în plus încă două cifre. La documentele din fiecare subgrupă li se adaugă încă o cifră. De exemplu, grupa documentelor contabile este desemnată prin cifra doi, iar nota de contabilitate, prin numărul 2—01. **S.** *materialelor*, produselor, semifabricatelor, atribuirea, pe lîngă denumirea lor, a unui simbol (simbol cifric, alfanumeric sau zecimal) pentru a fi mai ușor identificate, a înlătura starea de incertitudine în procesul de prelucrare și a spori operativitatea în prelucrare. Se folosește la întocmirea nomenclatorului de materiale și în prelucrarea automată a datelor. **S.** *mijloacelor fixe* → și *număr de inventar; cod; codificare.*

SIMULARE, utilizarea analogiilor fizice sau de calcul pentru explorarea comportării unui sistem. De obicei, între elementele simulatorului și acelea ale sistemului se stabilește o anumită legătură. Se folosește în materie de analiză critică și în cazul proiectării de noi sisteme. **S.** *în timp real*, simulare executată pe sistemul simulat concomitent cu funcționarea acestuia.

SIMULATOR PENTRU CALCULATOR ELECTRONIC, program pentru calculator electronic care translatează programele scrise pentru calculatoare electronice de un anumit tip pentru a putea fi executate pe calculatoare de alt tip.

SINTEZĂ, metodă experimentală de generalizare care constă în reconstituirea obiectului sau fenomenului studiat din părțile sale componente. În **s.** se pornește de la simplu la complex, de la particular la general, în timp ce la analiză se pornește invers. Analiza și **s.** sînt din această cauză inseparabile. Analiza presupune existența unei **s.**, deoarece nu este posibilă o descompunere fără existența unui obiect sau fenomen care constituie unitatea ce trebuie descompusă, deci **s.** și invers. → și *analiză*. **S.** *contabilă*, metodă folosită în generalizarea datelor contabilității pentru studierea mijloacelor, surselor și proceselor economice ale unei unități economice, instituții considerate în totalitatea lor. Contabilitatea folosește în acest scop bilanțul.

SISTEM, ansamblul elementelor interdependente ce acționează în comun pentru a produce un rezultat dinainte determinat; ansamblul de obiecte a căror legătură și interacțiune duc la proprietăți pe care nu le posedă părțile constitutive ale ansamblului. În **s.** integral, raportul dintre întreg și parte este un raport de intercondiționare. Introducerea unui element nou sau excluderea unuia existent în **s.** integrat duce la schimbarea proprietăților acestuia. Părțile care alcătuiesc **s.** formează compoziția lui materială, iar modul special de așezare, de interdependență, de interacțiune lăuntrică și părțile componente ale organizării întregului formează structura **s.** *S. cibernetic*, un sistem care se conduce singur pe baza prelucrării datelor de care dispune în vederea îndeplinirii unui scop. Prelucrarea datelor se axează pe trei direcții: găsirea unei distribuții de probabilități pe stările mediului, evaluarea utilităților-rezultatelor și aplicarea unui algoritm de decizie. **S.** *de calcul electronic*, → și sistem electronic de prelucrare automată a datelor. **S.** *de circulație a informațiilor*, totalitatea

mijloacelor și procedeelor folosite și grefate pe un anumit sistem de organizare a unității socialiste prin care se asigură vehicularea (transmiterea) informațiilor din *momentul culegerii datelor pînă în momentul valorificării informațiilor.* **S.** *de circulație oblică a informațiilor*, sistem de circulație a informațiilor de la un serviciu la executanții direcți ai unui alt serviciu al aceleiași unități socialiste. **S.** *de exploatare (Operting System)*, ansamblu omogen de programe conceput pentru a permite o utilizare rațională a unui sistem Hardware. El cuprinde: compilatoare, programe de gestiune a intrărilor, ieșirilor etc. și programe de execuție a funcțiunilor curente. *S. finalizat*, care are de îndeplinit un scop, acesta fiind definit printr-un număr de parametrii înregistrați în memoria sistemului. **S.** *de întreruperi.* → și *calculator electronic.* **S.** *de introducere a datelor*, ansamblul procedeelor și mijloacelor cu ajutorul cărora se realizează perceperea de către mașini a datelor în vederea prelucrării lor. În cazul mașinilor mecanice, electromecanice și electronice de birou, introducerea datelor se face manual prin intermediul pîrghiilor sau al tastelor de la pupitrul mașinii. În cazul mașinilor mecanografice și a calculatoarelor electronice datele în vederea prelucrării lor se introduc automat prin intermediul purtătorilor tehnici de date (cartela perforată, banda perforată, bandă de disc magnetic) și a dispozitivelor de citire automată din purtătorii respectivi de date. **S.** *de numerație*, prin care cifrele, literele și semnele speciale sînt reprezentate prin cîte un număr sau combinație de numere folosite ca bază a sistemului. Exemplu, în sistemul de numerație zecimal sînt folosite numerele: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. **S.** *de numerație binar*, care folosește pentru reprezentarea cifrelor diferitelor sisteme de numerație, literele și semnele speciale, care au la bază cifrele 0 și 1, așa că baza sistemului este 2. Poziția cifrei binare indică maxima numărului pe baza unei progresii a puterii lui 2. **S.** *de operare*, un pachet de programe de control și de serviciu care asigură folosirea optimă a posibilităților echipamentelor de către programele utilizatorilor. Principalele obiective ale unui **s.** de **o.** sînt: încărcarea la maximum a capacității de prelucrare a sistemului pentru a spori volumul total de lucrări executate în unitatea de timp și a micșora timpul de răspuns al sistemului. În acest scop se pot lua măsuri de organizare a alimentării continue cu date, în vederea eliminării stagnărilor ce se pot produce din momentul terminării unei lucrări și începerea alteia; evitării perioadelor de vîrf prin încărcarea uniformă în timp a capacităților de prelucrare și executare simultană a mai multor lucrări utilizînd un singur sistem; interconectarea sistemului de prelucrare cu sistemul de colectare a datelor direct de la sursă; folosirea bibliotecii de programe pentru problemele care au mai fost rezolvate cu calculator; întreținerea și ținerea la zi a fișierelor; premise optime pentru programare prin punerea la dispoziție a mai multor compilatoare de limbaje; folosirea unui limbaj de control care să permită specificarea prealabilă de către utilizatori a parametrilor și *opțiunilor* pentru utilizarea resurselor hardware-lui și softwar-ului; realizarea unui program care să permită programarea automată, înfăptuirea unui sistem de control care să preia sarcina repartizării resurselor la diferite lucrări supuse executării; executarea unui program de gestiune a fișierelor, crearea și întreținerea bibliotecii de programe; asistența tehnică a operatorilor prin crearea unui limbaj conversațional între operatori și sistemul de operare menit să asigure exploatarea rațională a echipamentelor sistemului, instrucțiuni precise cu privire la modul cum trebuie executată fiecare lucrare la calculator, etichete de fișiere, afișarea automată a situației sistemului și a mersului lucrărilor în curs de executare, afișarea automată a mesajelor de erori și a instrucțiunilor care să ghideze acțiunile operatorilor; afișarea automată a informațiilor de stare în cazul defectării unor dispozitive; punerea la dispoziție a unor programe de testare și diagnosticare a defectelor de funcționare a sistemului etc.; măsuri organizatorice pentru conducerea centrului de calcul, cum ar fi: un program de priorități în vederea executării preferențiale a unor lucrări; organizarea unei evidențe automate a lucrărilor executate și a materialelor, a cheltuielilor cu retribuțiile, consumul timpului de funcționare a fiecărui echipament din structura con-

figurației în vederea executării unei lucrări sau a unui tip de lucrări; calculația costului lucrărilor executate etc. **S.** *de programare*, totalitatea limbajelor de programare, programele sau rutinele de program și instrucțiunile necesare utilizării acestor limbaje pentru exploatarea unui sistem automat de prelucrare a datelor. **S.** *de transmisie a datelor*, totalitatea mijloacelor și procedeelor adecvate utilizate pentru a comunica date la distanță. **S.** *electronic de prelucrare automată a datelor* (S.E.P.A.D.), ansamblu de echipamente, în principal interconectate, precum și programele, metodele și procedeele de exploatare a lor, destinat să asigure executarea automată a operațiilor care intervin în procesul tehnologic de prelucrare a datelor în vederea rezolvării unor probleme din cele mai diferite domenii ale vieții social-economice. Configurația tip a unui **s.e.** de **p.a.d.** constă din: unități de culegere; de pregătire și de transmitere a datelor; unități de intrare/ieșire: unitatea centrală de prelucrare, biblioteca de programe. În funcție de domeniul de aplicare, de gradul de complexitate a problemelor de rezolvat, a volumului de date de transmis și prelucrat, a vitezei de răspuns etc., **s.e.d. p.a.d.** sînt de diferite configurații. Astfel, spre deosebire de un **s.e.**, de **p.a.d.**, un sistem electronic de comandă a proceselor presupune: dispozitive de culegere a datelor sub forma numerică sau analogică distribuitor, unități de intrare/ieșire; dispozitiv de interfață care transformă datele din forma analogică în forma numerică și invers; calculator hibrid (combinație între un calculator numeric și unul analogic). **S.** *informatic de conducere*, ansamblu de procedee și mijloace automate de culegere, transmitere și prelucrare a datelor, dimensionat, structurat și grefat pe structura de conducere a organismului economic căruia îi este destinat în vederea atingerii obiectivelor pentru care a fost creat organismul economic respectiv. Ca organism economic se poate considera o întreprindere, o centrală industrială, o ramură a economiei naționale sau economia națională în ansamblul ei. Între organismul economic și **s.i.** de **c.** aferent există un raport de subordonare a **s.i.** de **c.** organismului economic. Raportul trebuie realizat astfel încît organismul viu al întreprinderii și **s.i.** de **c.** aferent să formeze un tot unitar și armonios constituit. **S.i.** de **c.** trebuie permanent să se perfecționeze, modernizeze și să se dezvolte odată cu perfecționarea, modernizarea și dezvoltarea organismului său economic, contribuind prin informațiile furnizate la progresul și dezvoltarea organismului economic servit. **S.** *integrat de prelucrare a datelor*, totalitatea mijloacelor și procedeelor folosite pentru prelucrarea complexă a datelor inițiale și intermediare, încît să asigure, prin bază unică de date înregistrată o singură dată și canale unitare de circulația informațiilor, ansamblul de lucrări ale sistemului informațional economic necesar conducerii tuturor verigilor și nivelurilor unei unități socialiste. **S.** *integrat de prelucrare a datelor, parțial*, care cuprinde numai prelucrarea datelor privind un compartiment sau o parte din compartimentele funcționale ale unității socialiste. **S.** *integrat de prelucrare a datelor, total*, care cuprinde prelucrarea datelor privind toate compartimentele funcționale ale unității socialiste. **S.** *monoprocesor*, cea mai elementară configurație de sistem pentru prelucrarea automată a datelor echipată cu o singură unitate centrală. La rîndul său, acest sistem se poate diferenția după numărul de canale de transmisie a datelor cu care este dotat și prin modul de conectare a unităților de control. **S.** *monoprocesor monocanal*, configurație de prelucrare automată a datelor, echipată cu o singură unitate centrală și un singur canal; transferurile de date sînt efectuate numai prin intermediul memoriei principale care conduce la o utilizare dificilă a sistemului în problemele ce comportă ventilarea unui volum mare de date. Este utilizat pentru probleme cu volum mic de date. Exemplu, în scopuri didactice sau pentru calcule științifice și inginerești simple. **S.** *monoprocesor multicanal*, configurație de prelucrare automată a datelor echipată cu o unitate centrală și mai multe canale. Prin legăturile dintre canale și unitatea centrală se realizează controlul asupra funcționării canalelor. O legătură serială de la canale către memorie permite transferul de date între canale fără blocarea unității centrale, ca și legătura directă pentru schimbul de date între canale și memoria principală. Sistemul acesta este

cel mai răspîndit datorită caracterului universal al tipurilor de aplicaţie pe care le poate prelucra. **S.** *multimicroprocesor*, microprocesoarele înlocuiesc logica de hard cu fire, cu o logică programabilă. Prezintă ca avantaje: logica program implementată, putere consumată extrem de mică, condiţii de răcire uşoare, conectoare simple, cost redus, gabarit mic, acces multiplu la elemente de afişare. Sistem cu mai multe microprocesoare, memorii, circuite de interfaţă şi alte circuite integrate, conectate într-o configuraţie care să satisfacă performanţe impuse de prelucrare a datelor, de elaborare a comenzilor, de conversaţie cu operatorul şi cu sistemele ierarhic superioare. Pot fi de mai multe tipuri: cu funcţionare în paralel; ierarhizate; în inel. **S.m.** *cu funcţionare în paralel*, la care problema se rezolvă în paralel, existînd un schimb de date prin intermediul interfeţelor de cuplare. Se foloseşte cînd două subsisteme rezolvă probleme separate între care există un schimb de date iniţiale. **S.m.** *ierarhizate*, în care un microprocesor este „master" iar celelalte „slave", fiind controlate şi coordonate în timpul funcţionării de primul. Se foloseşte cînd funcţiile unui echipament multimicroprocesor pot fi distribuite de către un bloc central către alte blocuri subordonate **S.m.** *în inel*, în care fiecare sistem depinde de două subsisteme de la care primeşte şi dă informaţii. **S.** *multiprocesor*, configuraţie de prelucrare automată a datelor echipată cu mai multe unităţi centrale compatibile. Există mai multe posibilităţi de a realiza **s.m.** Astfel, se pot concepe sisteme cu procesoare independente care fac schimb de date prin intermediul adoptoarelor canal-la-canal. Acest tip de sistem face necesară existenţa în memoria principală a fiecărui procesor a cîte unui sistem de operare sau program de motorizare a schimbului de date. **S.m.** cu compatibilitate totală, care utilizează echipamente total compatibile, permite existenţa unui singur sistem de operare rezident în memoria unui procesor principal, care supraveghează multiprogramarea, multiprelucrarea şi teleprelucrarea. **S.** *naţional de informatică*, ansamblu de echipamente de culegere, transmitere şi prelucrare automată a datelor, structurat în concordanţă cu cerinţele economiei naţionale, corelat cu structura organizatorică integrată a verigilor ei, organizat în centrele de calcul teritoriale, departamentale şi centre de calcul proprii ale marilor unităţi economice toate interconectate, avînd un singur canal de scurgere a informaţiilor, concentrarea acestora în bănci unice de date, unele cu caracter naţional, cu posibilităţi de a obţine prompt de către fiecare verigă, la fiecare nivel de conducere, informaţiile necesare pentru conducerea ştiinţifică a realizării obiectivelor urmărite.

SISTEME DISTRIBUITE DE CONDUCERE CU MICROPROCESOARE, sînt alcătuite dintr-o serie de unităţi de bază, cu funcţii de reglare, amplasate în diferite locuri în instalaţia tehnologică automatizată, interconectate printr-o magistrală de transmitere a datelor, care este conectată prin consola operatorului de proces la mai multe displeiuri şi la un calculator numeric de mare capacitate care formează nivelul ierarhic superior.

SISTEMUL CARTELELOR PERFORATE, sistem de prelucrare a datelor avînd la bază ca suport de date iniţiale, intermediare şi rezultate finale ale prelucrării cartele perforate. Un sistem de cartele perforate poate folosi cartele de dimensiuni standard cu 45, 80, 90 de coloane sau de alte dimensiuni, perforaţii de formă rotundă sau dreptunghiulară, iar pentru transpunerea datelor sub formă de perforaţii diferite, sisteme de coduri de perforare Hollerith, IBM, Powers etc. **S.** *circulaţiei informaţiilor*, totalitatea mijloacelor şi procedeelor folosite şi grefate pe un anumit sistem de organizare a unităţii economice prin care se asigură vehicularea informaţiilor din momentul culegerii datelor pînă în momentul valorificării informaţiilor. **S.** *circulaţiei orizontale a informaţiilor*, circulaţie a informaţiilor între serviciile de acelaşi grad ale unităţii economice angajate şi responsabile în soluţionarea unor probleme. **S.** *circulaţiei verticale ascendente a informaţiilor*, circulaţie a informaţiilor de la verigile inferioare de execuţie (locurile de sursă a datelor iniţiale), brigăzi,

ateliere, secții, la verigile superioare (servicii tehnico-economice, conducerea unității economice etc.). **S.** *circulației verticale descendente a informațiilor*, circulație a informațiilor de la verigă superioară de comandă și decizie a unității economice la verigile executante (secții de producție, ateliere, brigăzi etc.). **S.** *conturilor*, totalitatea conturilor considerate sub aspectul caracterelor comune în ce privește structura organizatorică și funcționarea lor, datorită cărora fiecare cont constituie o articulație a unui tot unitar fără a se ține seama de anumite particularități specifice unora din aceste conturi. Astfel, **s.c.** este format dintr-o serie numeroasă de conturi care au particularitățile lor individuale și anume: fiecare din ele are un conținut economic deosebit de al celorlalte conturi, din care cauză și identificarea lor individuală se face prin denumiri deosebite, din cauza atît a naturii conținutului lor diferit, cît și a naturii diferite a operațiilor economice ce se înregistrează în aceste conturi. Ele au însă caractere comune importante, care le aseamănă, făcînd posibilă asamblarea lor într-un sistem al conturilor. Caracterele comune ale conturilor sînt: au o structură identică, au reguli precise de funcționare, au sarcina să grupeze, să sistematizeze și să reflecte materialul înregistrabil (mijloace, procese economice și surse), servesc la generalizarea datelor contabile curente etc. **S.c.** cu dublă înregistrare este unul din mijloacele de bază concrete ale metodei contabilității, deoarece servește ca instrument curent de lucru pentru realizarea obiectului contabilității; cu ajutorul lui se face și generalizarea în bilanț a datelor curente ale contabilității. **S.** *conversațional*, ansamblu de mijloace și procedee de culegere, transmitere și prelucrare a datelor, care folosește sistemul de legături bidirecționale între sistemul de prelucrare automată a datelor și beneficiarul prelucrării datelor. Pe baza întrebării formulate de beneficiar și a programelor corespunzătoare de prelucrare a datelor, sistemul de prelucrare recepționează datele problemei de rezolvat, le prelucrează și comunică beneficiarului răspunsul. **S.** *de calcul*, ansamblu de componente și reguli de cuplare a acestora pentru a asigura funcțiile determinate de volumul datelor de intrare/ieșire și gradul de prelucrare cerut de utilizator. Alcătuit în general din unitate centrală, memorii, sistem de intrare/ieșire, echipamente periferice, echipamente de teleprelucrare și magistrale de date. → și *sistem electronic de prelucrare automată a datelor*. **S.** *de legătură „punct cu punct"*, prin care se transmit datele de la subordonat la șeful ierarhic. **S.** *de legătură în stea*, prin care se transmit concomitent informații de la un anumit centru către punctele sale periferice (centrala către întreprinderile subordonate). **S.** *de memorare*, totalitatea mijloacelor (suporturilor mediilor) și a procedeelor adecvate de păstrare a datelor. Mediile de memorare pot fi hîrtia, cartonul pe care datele se scriu sau se transpun sub formă de perforații și materiale magnetizabile capabile a avea două stări stabile, pentru a permite reprezentarea sub forma numerelor cu baza 2. Cele mai răspîndite medii de memorare sînt substanțele feromagnetice, care au două stări stabile de magnetizare. Fiecărei stări i se asociază o valoare numerică, anume 0 sau 1, cifre ale sistemului binar de numerație. Substanțele feromagnetice se pot prezenta sub diferite forme; toruri de ferită, film magnetic, bandă magnetică, tambur magnetic, disc magnetic, cartele magnetice. Folosirea substanțelor feromagnetice ca medii de memorare prezintă avantajul că suporturile respective pot fi reutilizate pentru înregistrarea repetată a diferitelor date, accesul la date fiind foarte rapid, spre deosebire de suporturile din hîrtie, carton, care nu sînt reutilizabile și accesul la date este mult mai lent. **S.** *informațional economic*, ansamblu organizat din oameni, mijloace și proceduri adecvate, pentru culegere, transmitere și prelucrare a datelor în vederea obținerii de informații necesare conducerii unității economice. În cadrul unității economice considerată ca un sistem total se disting, în principal, în strînsă interdependență, sistemul de conducere, sistemul condus și **s.i.e.** care se interpune între ele, avînd menirea de a furniza informații prin intermediul cărora se controlează, se analizează modul cum au fost realizate deciziile luate, pentru ca organul de conducere să-și exercite rolul de regulator al sistemului unității economice; să fundamenteze noi decizii, precum

și de a informa sistemul condus (de execuție) cu privire la măsurile ce trebuie luate, cunoștințele ce trebuie aplicate în vederea înfăptuirii în detaliu a deciziilor luate. Prin urmare, **s.i.e.** este un sistem al comenzii (deciziei) și comunicației, stabilit pe măsura unității economice. Elementele de structură ale **s.i.e.** sînt: intrările, datele culese din sistemul condus (de execuție) privind înfăptuirea deciziilor; deciziile sistemului de conducere interne și externe care sînt date spre prelucrare în vederea informării sistemului condus cu privire la sarcinile de detaliu de executat, ieșirile, informațiile de analiză și sinteză obținute de pe urma prelucrării intrărilor din sistemul condus cu privire la modul cum s-au executat deciziile luate anterior, ca și cele obținute din prelucrarea intrărilor reprezentînd deciziile sistemului de conducere în vederea informării în detaliu a sistemului condus cu privire la ceea ce trebuie executat; operatorii fizici și logici, exemplu oamenii constituiți în servicii, birouri funcționale cu atribuții de culegere, transmitere și prelucrare de date; echipamentele utilizate în scopul mecanizării și automatizării operațiilor procesului de culegere, transmitere și prelucrare de date; procedurile de culegere, transmitere și prelucrare de date, algoritmii de calcul, metodele și procedeele de utilizare a mijloacelor folosite în cadrul **s.i.e.**; etaloanele de măsură cantitativă, calitativă și valorică a fenomenelor și proceselor economice: suporturile de date, prin intermediul cărora datele sînt vehiculate în procesul de culegere, păstrare, transmitere și prelucrare (documentele primare purtătoare de date inițiale, suporturile tehnice de date documente purtătoare de informații reprezentînd rezultatele prelucrărilor de date, registrele, conturile, balanța de verificare, bilanțul, inventarul etc.); fluxurile de date, reprezentate de ansamblul de date vehiculat simultan între două staționări; rețeaua de circulație constînd din ansamblul de fluxuri de date și puncte (stații) de pornire (plecare) a vehiculului material (suportului de date) pregătit și puncte (stații) de sosire unde datele pot veni pentru prelucrare, control sau spre informare în vederea valorificării rezultatelor prelucrării. Variabilele **s.i.e.** debitul, timpul de răspuns și costul informațiilor sînt în strînsă dependență de parametrii operatorilor fizici și logici. Debitul constituie cantitatea de informație pe care **s.i.e.** este capabil s-o furnizeze la ieșire, în unitate de timp și cu operatorii dați. Intervalul de timp care separă o intrare de date în sistem și obținerea la ieșire a rezultatelor prelucrării corespunzător cerințelor dinainte stabilite măsoară timpul de răspuns al sistemului informațional care condiționează vîrsta informației, actualitatea și oportunitatea ei. Iar costul **s.i.e.** este alcătuit din totalul cheltuielilor determinate de culegerea, transmiterea și prelucrarea datelor, raportat la debitul de informații utile furnizate de sistem la ieșire.

SITUAȚIA CENTRALIZATOARE A CONTABILITĂȚII MATERIALELOR, document contabil cu ajutorul căruia se ține evidența contabilă analitică a materialelor grupate pe conturi analitice, pe depozite etc. Pentru intrări de materiale se întocmește o situație separată de aceea a ieșirilor de materiale. Soldul materialelor înscris în această situație trebuie să corespundă cu acela din registrul de stocuri folosit în metoda operativă (per sold). **S.** *de repartizare a cheltuielilor*, document întocmit de postcalcul, în care cheltuielile de producție indirecte sînt grupate pe feluri de cheltuieli, pe secții de producție sau pe lucrări. Pentru cheltuielile secțiilor de producție se întocmește de fiecare secție, în cazul descentralizării postcalculului, cîte o situație, iar la postcalculul central se face centralizarea lor. Pentru cheltuielile generale ale întreprinderii se întocmește de postcalcul o situație din care se extrag cotele ce se repartizează pe fiecare secție, pe produse sau pe comenzi. În forma de contabilitate maestru-șah, această situație servește pentru întocmirea notei de contabilitate și pentru înregistrarea în contabilitatea sintetică și analitică. **S.** *mișcării materialelor*, lucrare întocmită periodic, la intervale egale de timp, cuprinzînd pe fel de materiale stocul și soldul materialelor aflate la începutul perioadei, intrările și ieșirile în decursul perioadei și stocul și soldul la sfîrșitul perioadei curente. Lu-

crarea se întocmește în scopul depistării materialelor fără mișcare sau cu mișcare lentă, controlului gestiunii stocurilor, respectării normativelor mijloacelor circulante materiale, confruntării cu contabilitatea sintetică și analitică a materialelor.

SITUAȚIA ZILNICĂ A PERSONALULUI, → și *pontaj*.

SOCOTEALĂ, operație de calcul numeric prin care se stabilește un rezultat scontat, așteptat sau neașteptat. → și *calculație*.

SOFTWARE, în opoziție cu „hardware", înseamnă tot ceea ce se adaugă la calculatoarele electronice pentru a permite, a ușura, a mlădia și a accelera prelucrarea datelor. În software se cuprind în special sistemele de programe. → și *sistemul de operare; biblioteca de programe*.

SOLD CREDITOR. → și *cont; soldul contului*. **S.** *debitor*. → și *cont; soldul contului*.

SOLDAREA CONTULUI, operație care constă în înscrierea soldului unui cont în partea contrară aceleia de unde a provenit acel sold pentru ca totalul sumelor debitoare să fie egal cu acela al sumelor creditoare. Dacă totalul sumelor debitoare este egal cu acela al sumelor creditoare, contul este soldat, balansat sau închis.

SOLDUL CONTULUI, diferența dintre totalul sumelor debitoare și a celor creditoare ale unui cont. Dacă totalul sumelor debitoare este mai mare ca totalul sumelor creditoare, soldul contului va fi debitor, în caz contrar, soldul va fi creditor. Conturile de activ au totdeauna sold debitor, iar cele de pasiv sold creditor. Soldul servește la închiderea conturilor (soldare, balansare). Pentru aceasta, soldul debitor se înscrie la credit, iar soldul creditor, la debit. În acest mod, totalul sumelor debitoare este egal cu totalul sumelor creditoare, cu alte cuvinte, contul se balansează. Soldul stabilit la finele lunii sau al unei perioade de gestiuni se numește sold final, iar acela de la începutul lunii sau al perioadei noi de gestiune, sold inițial.

STANDARD COST. → și *metoda Standard cost*.

STORNO ÎN NEGRU, inversarea unei înregistrări făcute anterior printr-o formulă contabilă greșită, fie la numele conturilor, fie la sume, pentru anularea ei în vederea restabilirii unei situații exacte. De exemplu: în locul formulei :

	Debit Materiale	lei 1 000
	Credit Furnizori	lei 1 000

s-a făcut înregistrarea greșită:

	Debit Produse finite	1 000
	Credit Furnizori	1 000

În acest caz se corectează greșala prin formulele contabile:

	Debit Furnizori	1 000
	Credit Produse finite	1 000
și:	Debit Materiale	1 000
	Credit Furnizori	1 000

Prin prima înregistrare inversă celei inițiale s-a anulat înregistrarea greșită, iar prin cea de-a doua s-a făcut înregistrarea exactă. În contabilitatea socialistă s-a înlocuit această modalitate de corectare a erorilor prin storno în roșu, deoarece mărea artificial rulajul contului. **S.** *în roșu*, procedeu folosit în contabilitatea socialistă

pentru corectarea unei înregistrări greșite și care constă în scrierea din nou a înregistrării greșite, cu sumele scrise cu cerneală roșie, sau în lipsă de o astfel de cerneală, sumele se încadrează, pentru a se stabili natura lor de numere negative, adică numere care se scad din conturile respective. Prin aceasta, înregistrarea greșită este anulată și se face apoi înregistrarea exactă.

Exemplu, în loc de înregistrarea: Debit Materiale 1 000
Credit Furnizori 1 000

s-a făcut înregistrarea:

Debit Produse finite 1 000
Credit Furnizori 1 000

Se anulează înregistrarea greșită prin înregistrarea în roșu:

Debit Produse finite 1 000
Credit Furnizori 1 000

și se face apoi înregistrarea corectă în negru:

Debit Materiale 1 000
Credit Furnizori 1 000

SORTARE (clasare), operație de aranjare într-o anumită ordine de succesiune a documentelor, datelor, obiectelor etc.; fază de pregătire a cartelelor perforate în vederea prelucrării mecanografice sau electronice a datelor, care constă în aranjarea fizică a cartelelor într-o anumită ordine, impusă de criteriul grupării datelor și situația cerută. La calculatoare electronice, sortarea înregistrărilor, ca și aranjarea înregistrărilor într-o anumită ordine este numai logică comparînd cîmpurile de chei ale înregistrărilor. Exemplu s. cartelelor privind cheltuielile de producție pe comenzi în ordinea crescătoare a comenzilor. **S.** *alfabetică*, operație de aranjare a înregistrărilor articolelor după criteriul de succesiune a literelor alfabetului. **S.** *combinată* (mixtă), procedeu care întrunește avantajele sortării de la mic la mare și de la mare la mic. Începe cu sortarea de la mare la mic și, ca rezultat, pachetul este împărțit în 10 grupe. Fiecare grupă se sortează apoi de la mic la mare. Se practică în cazul unui volum mare de cartele de sortat, pentru a putea sorta simultan la mai multe mașini de sortat același pachet, repartizîndu-se pe fiecare mașină de sortat o grupă de cartele. **S.** *de la mare la mic*, procedeu de sortare care constă în selectarea și aranjarea cartelelor perforate începînd cu ordinul superior al criteriului de grupare și terminînd cu ordinul unităților. Prezintă avantajul că pachetul de cartele poate fi împărțit în mai multe grupe ca să se sorteze în continuare simultan la mai multe mașini de sortat pe grupe separate. Ca urmare și prelucrarea poate să aibă loc pe grupe de cartele. Numărul mare de grupe la un moment dat, urmărirea lor separată și necesitatea trecerii în mod continuu a cartelelor din căsuțele de recepție în magazia de alimentare a mașinii de sortat și schimbarea permanentă a periei de sortare face ca randamentul procedeului să fie scăzut și, prin urmare, foarte puțin folosit în practică. **S.** *de la mic la mare*, procedeu de sortare care constă în selecția și aranjarea cartelelor perforate începînd cu ordinul inferior (al unităților) al codului numeric sau alfanumeric care constituie criteriul de grupare a datelor. După prima trecere prin mașina de sortat, cartelele se scot din căsuța de recepție de la stînga la dreapta (căsuța 9, 8, 7 ...), dacă au fost așezate în magazia de alimentare cu fața în jos cu colțul tăiat spre operator și invers, dacă au fost așezate cu fața în sus de la dreapta spre stînga. Urmează apoi o a doua trecere prin mașina de sortat pe coloana cîmpului rezervat pentru ordinul zecilor al codului, apoi al sutelor etc. Pe tot parcursul sortării se menține un singur pachet de cartele. Procedeul este ușor de însușit de către operator. Se practică în cazul cînd este de sortat un număr relativ mic de

cartele perforate. În cazul unui număr mare de cartele perforate și al numărului mare de semne din care sînt alcătuite codurile după care se face sortarea, operația de sortare durează mult timp și ar putea genera strangulări și o utilizare nerațională a tabulatoarelor. În asemenea cazuri, atenția deosebită trebuie acordată studiului structurii criteriilor de grupare a datelor pentru lucrările care se întocmesc și corespunzător structurii echipamentelor stației. **S.** *selectivă*, operația prin care se poate extrage automat cu ajutorul mașinii de sortat, dintr-un pachet de cartele, un număr de cartele avînd o anumită semnificație. De exemplu, se poate extrage dintr-un pachet de cartele privind produsele finite vîndute, în decurs de un an, unui anumit client al cărui cod este 25, perforat în cîmpul de coloanele 16 și 17. Se procedează astfel: se fixează peria de sortare pe coloana 17, se deplasează spre centru toate glisoarele mobile ale comutatorului, cu excepția glisorului 5, și se declanșează operația de sortare. În căsuța 5 se vor grupa toate cartelele care au perforate pe coloana 17 cifra 5, iar în căsuța de rezervă P se vor separa celelalte cartele. În continuare se vor sorta numai cartelele care au fost selecționate în căsuța 5. Se mută peria de sortare pe coloana 16, glisorul 5 se deplasează spre interior, apoi se declanșează operația de sortare. Se obține în caseta 2 cartelele cu codul 25. Acest procedeu duce la economii de timp, la operația de sortare se evită uzarea cartelelor. **S.** *cartelelor perforate după caracteristica cartelei precedente*, operație prin care se separă din pachetul de cartele, de exemplu, de materiale, cartelele de stoc care nu au avut mișcări în cursul perioadei pentru care se întocmește lucrarea. După ce întregul pachet a fost sortat potrivit simbolului materialelor, cartelele sînt aranjate în cadrul fiecărui simbol pe fel de operație, astfel ca prima cartelă să fie cea de sold inițial, apoi cartelele de intrări și, în final, cartelele de ieșiri. Pachetul cu cartele astfel obținut se trece încă o dată prin mașina de sortat, sortarea făcîndu-se pe coloana rezervată supraperforației cu mutarea glisoarelor comutatotului spre interior, cu excepția glisorului căsuței în care dorim să recepționăm cartelele de stoc fără mișcare; în căsuța de rezervă se vor separa celelalte cartele.

STANDARD, normă care reglementează dimensiunile, caracteristicile și calitatea unui produs.

STARE, situația unui sistem definită prin anumite mărimi sau parametri la un moment dat sau într-un interval de timp. **S.** *de eroare*, situția cînd indicatoarele calculatorului semnalează că s-au produs erori care pot fi: de program, cînd este selectată o secvență de program inexistentă; de depășire registru, cînd rezultatul calculului depășește 11 biți la stînga punctului zecimal; de depășire introducere, cînd se introduc mai mult decît 11 biți la stînga punctului zecimal; de purtător, cînd este detectată o eroare de paritate, absență sau circulația incorectă a benzii, **S.** *de execuție program*, starea cînd calculatorul execută automat instrucțiunile secvenței de program. **S.** *de listare program*, starea de funcționare a calculatorului cînd imprimanta tipărește secvența de program selectată. **S.** *de repaus a calculatorului electronic*, starea inițială în care se află calculatorul după cuplarea la sistemul de alimentare la curent electric sau după executarea unei secvențe de program. **S.** *funcțională a calculatorului*, în timpul funcționării calculatorului pot interveni condiții care să determine anumite situații denumite stări ale calculatorului semnalate prin indicatori optici amplasați la bordul acestuia. **S.** *neoperațională*, situația de defect a unității centrale sau a unui alt echipament din configurația sistemului electronic de prelucrare a datelor, care împiedică orice fel de prelucrare. **S.** *operațională*, situația unității centrale sau a unui alt echipament din configurația sistemului electronic de prelucrare a datelor de a executa operații de prelucrare a datelor.

STATUT, act de constituire a unei organizații economice socialiste: cooperativă agricolă de producție (C.A.P.), meșteșugărească etc., prin care sînt prevăzute condițiile de organizare și funcționare a acesteia.

STAȚIE DE CALCUL, unitate de informatică de sine stătătoare, sau în cadrul centrului de calcul aparținînd ministerului, departamentului, consiliului popular sau întreprinderii, fără personalitate juridică, avînd ca obiect prelucrarea mecanizată a datelor sau transmiterea de date în vederea prelucrării la centrul de calcul. În conformitate cu normele de structură prevăzute în Decretul 499/1973 privind organizarea unitară a activității de informatică în R.S. România, poate fi mare sau mică. Se consideră stație de calcul mare cînd este dotată cu minimum 5 seturi mecanografice/calculator electronic cu memorie internă sub 32 kilooctețî/terminale și un număr minim de 20 posturi de analiști, programatori, ingineri de sistem. Se consideră stație de calcul mică cînd este dotată cu minimum două seturi mecanografice/mașini de factural-contabilizat/terminale și minimum 10 posturi de analiști, programatori, ingineri de sistem. Se constituie cu ordinul ministrului, conducătorului celorlalte organe centrale, hotărîri ale consiliului popular și cu avizul Institutului Central pentru Conducere și Informatică. **S.** *de contabilitate mecanizată*, unitate organizatorică, dotată cu mașini cu cartele perforate, mașini de contabilizat-factural, mașini de adunat și de calculat. Aceste stații se organizează centralizat, cînd toate mașinile sînt concentrate într-un singur loc sau pot fi organizate după metoda mixtă, cînd mașinile de perforat și de control sînt instalate în apropierea secțiilor unde se întocmesc documentele primare. Ele pot funcționa fie în cadrul marilor întreprinderi, instituții centrale, fie ca unități economice distincte pentru a presta servicii de calcul și de contabilitate mai multor întreprinderi mijlocii sau mici.

STRUCTURA CONTULUI, → și *cont.*

STRUCTURA DOCUMENTELOR. → *document primar.*

STRAȚA, registru contabil în care se înregistrează într-o formă brută toate operațiile economice și financiare ale unei unități economice, așa cum survin ele, fără a fi supuse în prealabil vreunei sistematizări.

STUDIEREA MATERIALULUI PUS LA DISPOZIȚIE, procedeu de culegere a datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil, care constă în cercetarea din partea colectivului de analiză a tuturor documentelor care intervin în sistemul informațional al unității, culegînd date cu privire la numărul și felul documentelor, numărul de exemplare, numărul de informații care alcătuiesc conținutul documentului, operanzii și gradul de dificultate al algoritmilor de calcul al informațiilor, mijloacele folosite pentru întocmirea documentelor și circuitul fiecărui fel și exemplar de document etc. Acest procedeu se folosește de obicei combinat cu procedeul observării directe. Procedeul prezintă avantajul că permite colectivului de analiză să culeagă direct date din materialele puse la dispoziție, fără a deranja personalul unității în executarea lucrărilor curente. Ca dezavantaje menționăm: din materialul pus la dispoziție nu pot fi culese toate datele necesare pentru analiza critică a sistemului informațional: volumul de muncă necesar, numărul și structura personalului existent etc. Neavînd dialog cu personalul care execută lucrări, colectivul de analiză nu poate intra în posesia datelor privind operativitatea cu care se execută și circulă documentele sistemului informațional, cum se valorifică informațiile care alcătuiesc conținutul documentelor, dacă informațiile sînt suficiente, utile în totalitatea lor, de prisos sau insuficiente atît pentru sistemul de decizie cît și pentru sistemul de execuție.

SUBMULȚIME, mulțime în care fiecare element este al unei mulțimi date.

SUBPROGRAM, număr determinat de instrucțiuni destinate să realizeze anumite operații tip care intervin de repetate ori în procesul rezolvării unei probleme la calculatorul electronic. Se include în programul principal, în procesul asamblării acetuia.

SUBRUTINĂ, o porțiune dintr-un program ce realizează o anumită funcție, deseori scrisă independent, astfel încît poate fi inserată o dată sau de mai multe ori într-un program mai mare de prelucrare automată a datelor cu calculatoare electronice. **S.** *interpretativă,* care produce selectarea secvențială a anumitor cuvinte speciale din memorie, fiecare dintre acestea făcînd calculatorul să execute o serie de operații determinate de cuvîntul ales.

SUBSISTEM DE PRELUCRARE A DATELOR. → *sistem de prelucrare a datelor.*

SUBVENȚIE, cont cu ajutorul căruia se ține evidența subvențiilor primite de la bugetul statului de către unitățile economice prin organul lor ierarhic superior, potrivit prevederilor planului financiar, pentru a servi la acoperirea pierderilor provenite din depășirea cheltuielilor față de veniturile proprii și a altor cheltuieli planificate. Este un cont de pasiv care se creditează cu subvențiile încasate și se debitează cu sumele restituite, și cu pierderile acoperite din aceste subvenții.

SUMATOR, dispozitiv, parte componentă a calculatorului electronic, care efectuează adunarea sau scăderea a două numere. După modul de intrare a datelor în **s.,** se disting: **s.** *aditoare,* **S.** *algebrice* **s.** *totalizatoare.* **S.** *algebric,* care formează o sumă algebrică. **S.** *aditor* efectuează adunarea sau scăderea a două numere care intră în același timp în aditor, avînd două intrări sau grupe de intrări. **S.** *totalizator* memorează temporar o dată și o adună cu o altă dată sosită ulterior.

SUMĂ, rezultatul operației de adunare a doi sau mai mulți termeni.

SUMĂ CREDITOARE, suma înscrisă în creditul contului. → și *cont.*

SUMĂ DEBITOARE, înscrisă în debitul contului. → și *cont.*

SUME AVANSATE PENTRU FINANȚAREA INVESTIȚIILOR LA ÎNTREPRINDERI NOI ȘI DEZVOLTĂRI IMPORTANTE, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea întreprinderilor industriale noi în construcție. Se creditează prin debitul contului Disponibil din fondul centralei pentru finanțarea investițiilor cu sumele primite de la organul ierarhic superior necesare executării lucrărilor și se debitează prin creditul contului Decontări pentru investiții finanțate din fondul organului ierarhic superior, puse în funcțiune, cu sumele restituite organului ierarhic pentru finanțarea investițiilor, prin creditul contului Disponibil din fondul centralei pentru finanțarea investițiilor cu sumele nefolosite care se restituie organului ierarhic superior. Soldul creditor al contului reprezintă sume avansate pentru finanțarea investițiilor și neconsumate.

SUPERVIZOR, parte din sistemul de exploatare a calculatorului electronic, constînd din programe de control menite să supravegheze executarea programelor de prelucrare automată a datelor.

SUPORT DE MEMORIE, mediu destinat pentru înregistrarea datelor de intrare, sub o formă lizibilă de către mașină (exemplu cartela perforată, banda perforată), bandă magnetică, disc magnetic, hîrtie sau a rezultatelor calculelor.

SUPRAPERFORAȚIE, operație de perforare a cartelei în poziția 11 sau 12, în scopul identificării cartelelor de un anumit fel, din punctul de vedere al conținutului de date. Exemplu, cartelele de stoc poartă **s.** pentru a putea fi separate automat din pachetul de cartele privind mișcările de materiale sau cartelele de consum de materiale poartă **s.** pentru a se proceda la scăderea sumelor perforate în aceeași zonă a cartelelor privind materialele.

SUPRIMARE A ZEROURILOR, eliminarea zerourilor fără semnificație. De exemplu, a zerourilor din fața unui număr zecimal.

Ş

ŞAPITRARE, → şi *contare.*

ŞEF CONTABIL → şi contabil şef. **Ş.** *de depozit*, conducător şi gestionar responsabil al unui depozit. Se mai numeşte şi magaziner (nu magazioner, cum se foloseşte greşit în practică şi chiar în literatura de specialitate).

ŞIR, mulţime, grup de elemente dispuse în succesiune. **Ş.** *de numere*, mulţime ordonată de numere fiind definită posibilitatea de apariţie a fiecăruia din numerele acestei mulţimi.

ŞTAT DE FUNCŢIUNI, → şi schema de funcţiuni.

ŞTERGERE, 1. operaţie prin care se anulează conţinutul de date al memoriei calculatorului electronic sau al suportului: bandă sau discul magnetic. 2. Ştergerea magnetică este automată prin scrierea directă a noilor date. Operaţie frecvent intervenită în actualizarea fişierelor.

ŞTIINŢA CONTABILITĂŢII, → şi *Contabilitate.*

T

TABEL, forma grafică de prezentare a datelor, pe rînduri şi coloane, permiţînd prelucrarea lor pe orizontală (rînd) şi pe verticală (coloană), astfel încît să ofere o privire de ansamblu sau o grupare după anumite criterii a obiectelor, proceselor şi fenomenelor la care se referă datele culese. **T.** *de decizie*, tehnica folosită la elaborarea programelor de prelucrare automată a datelor cînd trebuie consideraţi simultan mai mulţi factori care pot varia independent unii de alţii, ca timp sau mărime avînd un număr finit de valori. **T.** de **d.** arată deci toate combinaţiile valorilor acestor factori şi soluţiile corespunzătoare fiecărei combinaţii. Forma de prezentare a unei tabele este următoarea:

Factorii	Întrebările factorilor
Activităţi	Întrebările activităţilor

Fiecare combinaţie de factori se numeşte regulă. Numărul maxim de reguli este egal cu produsul numărului valorilor pe care le poate lua fiecare factor. Dacă o tabelă conţine factorii f 1, f 2 ... fn, fiecare zi avînd pi valori ($i = 1, 2, 3, ..., n$) atunci numărul total de reguli este egal cu $\sum_{i=1}^{n}$ si. În funcţie de natura intrărilor, **t.** de **d.** pot fi de mai multe feluri — cu intrări limitate, cu intrări extinse, cu intrări mixte. **T.** *de d. cu intrări extinse*, în care fiecare factor are cel puţin două valori. **T.** *de* **d.** *cu intrări limitate*, în care intrările condiţiilor sînt limitate la răspunsurile: da; nu; indiferent. **T.** *de* **d.** *cu intrări mixte*, în care intrările factorilor sînt fie explicaţi prin valorile lor, fie prin răspunsurile: da sau nu. **T.** *de operaţii*, tabel conţinînd valoarea rezultatului unei operaţii pentru fiecare combinare posibilă a valorilor operanzilor. **T.** *de referinţe*, listă de adrese folosite ca puncte de referinţă într-un program. **T.** *de retribuţii*, stabilit pe baza calificării muncitorilor. Muncitorul fără nici o calificare face parte din categoria cea mai mică de retribuire, care serveşte ca punct de plecare în diferenţierea celorlalte categorii de încadraţi, a căror retribuţie creşte în funcţie de gradul de calificare. → şi *indicator de calificare*. **T.** *statistic*, cu ajutorul căruia se pot caracteriza în forma succesivă şi logică fenomenele sociale. În practică se deosebesc: **t.s.** combinate, pe grupe, simple, teritoriale etc. **T.s.** *combinate* sînt acelea care cuprind unităţile de observare sau de înregistrare grupate simultan pe baza mai multor caracteristici; fiecare grupă, avînd la bază o singură caracteristică, se împarte în subgrupe alcătuite pe baza unei a doua caracteristici. **T.s.**

simple cuprind enumerarea unităților de observare sau de înregistrare, enumerarea indicatorilor sau a datelor cronologice. Aceste tabele pot avea, astfel, caracter de tabele enumerative sau dinamice. **T.s.** *teritoriale* sînt acelea în care obiectul de studiat este împărțit pe municipii, orașe sau județe.

TABELARE, operație de imprimare a rezultatelor calculelor la tabulator. → și *tabulator*.

TABLOU DE CONEXIUNI, suport metalic de obicei prevăzut cu un sistem de borne, prin intermediul cărora și cu ajutorul unor fișe materializează programul de prelucrare automată a datelor. **T.** de **c.** este amovibil; el se întocmește și se schimbă pentru fiecare lucrare care urmează a se executa la tabulator. După destinație, bornele **t.** de **c.** sînt grupate în zone. Zonele, numărul bornelor din fiecare zonă și funcțiile pe care le îndeplinesc diferă de la un tip de tabulator la altul.

TABLOU DE REPARTIZARE A CHELTUIELILOR, → și *situația de repartizare a cheltuielilor de producție*.

TABULATOR, mașina mecanografică destinată să execute automat operațiile aritmetice și logice asupra datelor introduse prin intermediul cartelelor perforate și să imprime pe hîrtie rezultatele calculelor într-o formă (model) dinainte stabilită. Rezultatele se pot reda și pe cartele de total, în cazul cînd totalurile obținute reprezintă indicatorii intermediari sau indicatorii care vor intra ulterior din nou în calcul, asigurînd astfel continuitatea sistemului de evidență. **T.** moderne sînt cuplate cu dispozitive speciale electronice pentru executarea rapidă și a operațiilor de înmulțire și împărțire. În funcție de principiile de construcție, pot fi: **t.** electromecanice și **t.** electromagnetice cuplate cu dispozitive electronice de calcul pentru executarea operațiilor aritmetice de înmulțire și împărțire. În funcție de natura datelor pe care le prelucrează, ele pot fi: cifrice și alfanumerice. **T.** *alfanumeric,* care percepe, prelucrează și imprimă rezultatele calculelor sub forma datelor alfanumerice. Cifrele sînt ale sistemului zecimal de numerație, iar literele alfabetului ale unei limbi vorbite, de regulă, însă literele alfabetului latin, cu semnele alfabetului țării pentru care se construiește.

TABULOGRAMA, situația scrisă automat cu ajutorul tabulatorului. **T.** *de bază,* destinată sistemului informațional economic. **T.** *de proces tehnologic al prelucrării datelor* cuprinde anumite totaluri privind ansamblul datelor de prelucrat, care se constituie din chei de control menite să asigure verificarea în cadrul stației mecanografice sau a centrului de calcul, dacă datele predate spre prelucrare sînt preluate integral.

TAMBUR MAGNETIC, suport de memorie de date de forma unui cilindru, care se rotește continuu, fiind acoperit cu o peliculă feromagnetică. Înregistrarea și citirea datelor se realizează cu ajutorul unor capete electromagnetice. Datele pe **t.m.** sînt înregistrate pe piste circulare paralele. Alegerea pistei se poate face în două feluri: mecanic, deplasînd capul de înregistrare/citire cu ajutorul unui servomecanism la pista căutată sau electronic prin amplasarea fixă a cîte unui cap de înregistrare/citire pentru fiecare pistă. Este folosit la calculatoarele din generația întîi, precum și la unele calculatoare din generație a doua. La calculatoarele din generația a treia, **t.m.** se folosește ca memorie periferică sau auxiliară. → și *memorie auxiliară*.

TARA, greutatea ambalajului unei mărfi. Tara se scade din greutatea brută a mărfii. → și *ambalaj; greutate brută.* **T.** *convențională,* greutatea ambalajului stabilită prin contract. **T.** *legală,* greutatea ambalajului stabilită prin dispozițiile legale.

T. *mijlocie*, greutatea medie rezultată din cîntărirea mai multor ambalaje. **T.** *reală*, greutatea efectivă a ambalajului stabilită prin cîntărire.

TASTA, pîrghia de la pupitrul unei mașini de scris sau de calcul purtătoare a 1—2 semne ale literelor alfabetului, cifrelor sistemului zecimal de numerație, semnelor speciale utilizate în calcule sau semnele unor funcțiuni ale mașinilor de calcul. **T.** *funcțională*, prin acționarea căreia se realizează unele funcții de calcul ale mașinii de calculat. Pentru identificarea funcției, tasta este însemnată cu semne convenționale; pentru funcția de adunare cu semnul +, de scădere cu semnul —, de înmulțire cu semnul ×, de împărțire cu semnul :, total cu semnul ×, subtotal cu semnul ◇, corectarea numerelor greșit introduse în mașină cu semnul C, numere care nu se supun operațiilor aritmetice cu semnul H sau *, pentru repetarea unor numere introduse în mașina cu semnul R etc.

TASTATURĂ, totalitatea butoanelor (tastelor) care servesc la comanda acționării mașinilor de calculat manuale sau electronice. → și *tasta*. **T.** *completă*, sistem de taste la mașinile de calculat electromecanice de birou, constînd din taste purtătoare de cifre ale sistemului zecimal de numerație de la 0 pînă la 9 și avînd atîtea rînduri de taste pentru cîte ordine de mărime a numerelor este prevăzută mașina să lucreze. **T.** *redusă* constă din 10 taste cifrice purtătoare ale semnelor cifrelor sistemului zecimal de numerație (de la 0 pînă la 9). În plus, mai poate conține taste distincte pentru doi de zero și trei de zero.

TEHNICA CONTABILITĂȚII, totalitatea procedeelor, mijloacelor materiale și mecanismelor folosite în aplicarea principiilor stabilite de știința contabilității, pentru executarea lucrărilor privind înregistrarea, urmărirea și controlul obiectelor și fenomenelor unei unități gestionare. → și *contabilitate*. **T.** *conturilor*. → și *cont*.

TELEIMPRIMATOR, dispozitiv telegrafic prin care se transmit, se recepționează și se imprimă datele transmise.

TELEINFORMATICA, parte din informatică care se ocupă de tehnica de transmisie a datelor de intrare/ieșire în cazul prelucrării datelor la distanță.

TELEPRELUCRAREA DATELOR, sistem de prelucrare automată a datelor la distanță, care constă dintr-un calculator de mare capacitate folosit de mai mulți utilizatori prin intermediul unor echipamente terminale de telecomunicații pentru transmisia datelor sau dintr-un calculator de mare capacitate la centrul de calcul, legat prin linii de telecomunicații cu diferite calculatoare terminale care sînt instalate la utilizatori.

TEORIA BILANȚULUI. → și *teoriile bilanțului*. **T.** *contabilității*, *teoriile contabilității*. **T.** *conturilor*, → și *teoriile conturilor*. **T.** *costurilor marginale*, cunoscută sub numele de „direct costing" în S.U.A., iar în Anglia și Franța sub numele de „costuri marginale". → și *acești termeni*. **T.** *deciziei*, își propune formalizarea actului deciziei, găsirea de algoritmi pentru prelucrarea datelor în cadrul procesului decizional. Identificarea unui formalism cît mai adecvat și modelarea sa pe sistem.

TEORIA FIRELOR DE AȘTEPTARE, → și *fire de așteptare*.

TEORIA INFORMAȚIEI, ansamblu de idei, concepte pe baza cărora se studiază, se interpretează și se acționează în practică în legătură cu problemele informației, cum sînt cele privind forme de reprezentare, recepția, transmisia, păstrarea și prelucrarea informațiilor. **T.i.** nu se ocupă de natura informației, adică de semnificația

ei, valoarea ei cognitivă, puterea de reacție pe care o produce în cadrul sistemului informațional economic, decît dacă prin forme de reprezentare este afectată înțelegerea exactă a semnificației, dacă prin transmisia informației apar perturbații și informația nu este comunicată în timp util, în cantitatea suficientă, sau este intersectată pe canal cu alte informații redondante. **T.i.** inițiată de R. Hartley, V. A. Kotelnicov este fundamentată teoretic de C. E. Shannon, matematician american, în anul 1948, în lucrarea „O teorie matematică a comunicației", în care a dat o măsură a cantității de informație ce se transmitea cu ajutorul unor semnale, a studiat din punct de vedere matematic transmisia informației prin canale și a elaborat metode pentru reducerea perturbației care alterează informația transmisă. **T.i.** este dezvoltată apoi de N. Viener (1949), A. I. Hincin (1956) ș.a. Odată cu ridicarea nivelului economic, tehnic și cultural al societății, crește cantitatea de informație care trebuie recepționată, culeasă, păstrată, transmisă și prelucrată, iar cu extinderea folosirii sistemelor electronice de calcul în toate domeniile vieții social-economice, rolul **t.i.** crește exponențial.

TEORIA MULȚIMII ÎN CONTABILITATE, teorie matematică care are aplicabilitate în contabilitate deoarece conturile sintetice cuprind o mulțime de conturi analitice, activul din bilanțul unei unități cuprinde o mulțime de posturi; la fel și pasivul. Mulțimile de posturi din activ pot avea relații de corespondență între ele; la fel și cele din pasiv. De asemenea, și mulțimile de conturi de activ cu cele de pasiv.

TEORIILE BILANȚULUI urmăresc studierea bilanțurilor și a evaluării posturilor de activ. Aceste teorii gravitează în mare măsură în jurul teoriilor dinamică și statică. După teoria dinamică a lui Schmalenbach, bilanțul arată mișcarea, adică schimbările care au avut loc în bilanț de la o perioadă la alta. El este astfel o situație a calculului rezultatelor. Evaluarea bunurilor se face după natura lor și situația în care se află, cu costul de producție, costul mediu de producție, cu prețul de procurare sau cu prețul de înlocuire. Teoria dinamică este de fapt o teorie a evaluării, iar bilanțul servește la calcularea rezultatelor întreprinderii din perioada curentă comparate cu acelea ale perioadei precedente. Întrucît acea stă teorie nu urmărește decît un singur scop și anume, acela al calculării rezultatelor, ea se mai numește și teorie monistă. După teoria eudinamică, a lui Sommerfeld, beneficiul trebuie să fie cît mai exact determinat pentru a se menține substanța patrimoniului. În această teorie se recomandă ca evaluările să se facă cu prețul efectiv de vînzare pentru produsele fabricate și semifabricate. După teoria economică a muncii a lui W. Thoms, bilnațul trebuie să reflecte calculația muncii, echivalentă cu calculația costului și a venitului realizat. După teoria întreprinderii, susținută de Osbahr, bilanțul trebuie studiat din punctul de vedere al întreprinderii. După această teorie bilanțurile sînt: principale și secundare. Bilanțurile principale se împart apoi în: bilanțuri de rezultate, în care cîștigurile și pierderile sînt așezate față în față; bilanțul de exploatare, în care sînt calculate pe o perioadă dată veniturile și cheltuielile întreprinderii; bilanțuri de trafic (de dever), în care sînt trecute totalurile de valori intrate și ieșite (circulația lor) pe o perioadă anumită de timp; bilanțuri de avere, în care sînt arătate elementele de avere și datoriile întreprinderii la un moment dat. Bilanțurile secundare cuprind bilanțurile brute, bilanțurile pentru verificare etc. Toate posturile de bilanț nu pot fi considerate ca reprezentînd valori economice dacă nu sînt raportate la cerințele și scopurile întreprinderii. După teoria organică a lui Schmidt și Pepe, bilanțul are un scop dublu și anume: să stabilească, pe de o parte, situația averii și, pe de alta, să calculeze și rezultatul. Teoria organică recomandă evaluarea posturilor de activ cu prețul de înlocuire (de reproducție). După teoria realistă a lui W. Rieger, bilanțul real este numai acela care ar putea să reprezinte situația întreprinderii în ipoteza că ea ar fi lichidată. Evaluările se fac la prețul

curent al zilei, care se presupune că s-ar realiza din lichidarea bunurilor din activ. După teoria statică susținută de Leitmer, W. Le Coutre și alții, bilanțul este socotit ca o fotografie a constituției și situației întreprinderii la un moment dat. El are caracterul de mijloc de constatare și de calculare a averii în momentul întocmirii lui. Este și un mijloc de control al calculării randamentului, nu însă și al beneficiului, care trebuie calculat și stabilit înainte de întocmirea bilanțului. După această teorie evaluarea se face cu prețul de procurare.

TEORIILE CONTABILITĂȚII, totalitatea ideilor conducătoare în domeniul științei contabilității; o totalitate de principii generale universal aplicabile. Spre deosebire de teoria conturilor, care este mai mult de natură formală, întrucît urmărește, pe de o parte, un scop științific privitor la demonstrarea formalismului dublei înregistrări și, pe de altă parte, un scop didactic privitor la stabilirea regulilor de funcționare a conturilor, **t.c.** are, dimpotrivă, o sferă de cercetare mult mai largă, prin aceea că ea cuprinde interpretarea și explicarea realităților care formează domeniul integral al contabilității, baza sa științifică. Ea constituie un sistem de cunoștințe care-și are elaborate pe baze științifice principiile ei de organizare, potrivit cerințelor corespunzătoare orînduirii sociale în care își găsește aplicația; care are un obiect și metode proprii de cercetare, de calcul și de reprezentare, cu alte cuvinte, care are la bază o teorie. Pornind de la discutarea caracterului științific al contabilității, literatura de specialitate a examinat problema stabilirii unei teorii științifice care să-i justifice caracterul de știință. Astfel, De Fages a așezat la baza **t.c.** concepția spațială sprijinită pe principiile matematice, fără a se ajunge la fundamentarea teoretică a contabilității, care, prin natura ei, face o separare și alegere calitativă a fenomenelor economice, ceea ce lipsește teoriei spațiale. Un alt autor, Dumarchey, consideră că știința contabilității se află în relații strînse cu economia politică și că există o apropiere între contabilitate și logică, deoarece contabilitatea se folosește în fundamentarea adevărurilor contabile de metodologia logicii. Teoria lui Dumarchey este cunoscută sub numele de teoria sistemului integral. După Leon Rétail, contabilitatea are la bază patrimoniul reflectat în bilanț. Ideea de convenționalism îndepărtează această concepție de elementele care constituie temelia teoriei contabilității. Autorul elvețian Leo Gomberg consideră că baza științifică a contabilității nu o poate asigura decît încadrarea ei ca parte componentă a științei economice, fără să demonstreze că, prin aceasta, contabilitatea ar dobîndi o teorie științifică proprie. Încercări au fost făcute și de Rénê Delaporte, care a pus la baza **t.c.** „mișcarea, deplasarea și transformarea", care ar prezenta un caracter universal. Părerea sa de a înfățișa toate fenomenele ca fiind legate de întreprindere nu reușește să fundamenteze o teorie, nu poate să stabilească criterii sigure care să determine o delimitare a investigațiilor contabile. S-a mai încercat să se stabilească o **t.** a **c.** pure, care consideră că există între fenomene și valori anumite relații și că dacă s-ar încerca să se cerceteze fenomenul contabil ar fi necesar a se face abstracție de mecanismul partidei duble și a se face o selecție a fenomenelor supuse cercetării. Autorii germani consideră în majoritate că **t.c.** este de fapt teoria conturilor. În țara noastră, Spiridon Iacobescu a pus la temelia contabilității principiul schimbului patrimonial în cadrul căruia are loc. Prin aceasta autorul restrînge sfera de cuprindere a bazelor teoretice ale contabilității și ajunge la teoria conturilor care este de fapt o parte din **t.c.** Pornind de la teoria materialismului dialectic, contabilitatea ca știință generalizează și sistematizează tot ce s-a acumulat de experiența muncii practice din domeniul tehnicii contabile, elaborează principiile generale de organizare cu ajutorul cărora ea își poate îndeplini obiectivele și verifică aceste principii sub aspectele multilaterale ale realității. Prin această verificare se stabilește dacă principiile corespund realităților practice și, deci, dacă ele sînt juste. În felul acesta se stabilește unitatea indisolubilă dintre teorie și practică, unitate fără de care nu se poate concepe nici o știință. Din practica muncii conta-

bile trebuie să apară şi să se dezvolte toată teoria ştiinţifico-metodologică a contabilităţii. Urmărind realizarea obiectivelor sale, **t.c.** cercetează, între altele, următoarele probleme: precizarea înţelesului conceptului de evidenţă economică ca formă cuprinzătoare de evidenţă specifică economiei socialiste şi caracterizarea ei ca sistem unitar de evidenţă a întregii economii naţionale, precum şi locul contabilităţii în acest sistem de evidenţă, cunoaşterea şi precizarea obiectului şi metodei contabilităţii; precizarea relaţiilor contabilităţii cu celelalte ştiinţe; elaborarea tehnicii privind funcţionarea practică a contabilităţii, adică stabilirea mijloacelor de care trebuie să se folosească: documente, registre, procedee de lucru etc.; stabilirea principiilor de organizare a contabilităţii ţinînd seama de cerinţele planificării şi statisticii de stat, precum şi de condiţiile de modernizare a lucrărilor de contabilitate prin mecanizare, automatizare şi raţionalizare potrivit progresului tehnic şi metodelor înaintate de lucru; asigurarea unei contabilităţi unitare care să fie îndrumată de un organ unic, pe baza unor principii unitare şi în conformitate cu necesităţile reale ale economiei naţionale; stabilirea unei terminologii contabile unitare şi juste din punct de vedere ştiinţific etc. În R. S. România, acest organ este Direcţia metodologiei şi îndrumării contabile. Din cele de mai sus se constată că ştiinţa contabilităţii îşi propune ca, pe baza cercetării legilor economice, să stabilească principii şi dispoziţii de orientare în viaţa practică a economiei întreprinderilor. În contabilitate, constatarea nu constituie un scop, ci un mijloc, un punct de pornire în cercetările şi obiectivele sale.

TEORIILE CONTURILOR, sistemul de cunoştinţe cu ajutorul cărora se demonstrează formalismul dublei înregistrări şi se fundamentează principiile care stau la baza normelor de funcţionare a conturilor în contabilitatea în partidă dublă. De la 1494, cînd a apărut prima carte de contabilitate a lui Luca Pacioli, gîndirea contabilă s-a îndreptat către stabilirea şi explicarea principiilor ştiinţifice care stau la baza dublei reprezentări şi dublei înregistrări, precum şi a normelor de funcţionare a conturilor, potrivit principiilor teoriilor contabilităţii. Din cercetarea trecutului acestei discipline se constată că precursorii **t.c.** nu au reuşit să fundamenteze ştiinţific: noţiunea, conţinutul şi clasificarea conturilor, din care cauză şi **t.c.** au avut un caracter embrionar şi au fost impregnate de subiectivism. Mai tîrziu însă, ele au dat naştere primelor teorii personaliste şi materialiste a conturilor. Astfel, teoriile personaliste au fost cele mai vechi teorii, care au apărut pentru prima dată în Italia, ţara de origine a contabilităţii în partidă dublă. Teoria personalistă a conturilor a fost însă considerată separat de teoria personificării conturilor pe motivul că prima **t. a c.** era destinată să explice conţinutul conturilor, iar cea de-a doua avea misiunea de a fundamenta regulile de funcţionare a conturilor. Deoarece aceste teorii se ocupă de explicarea formalismului dublei înregistrări, ele au fost denumite şi teorii formaliste. De asemenea, aceste teorii au avut un caracter embrionar şi abia mai tîrziu au apărut teoriile perfecţionate: cu o serie şi cu două serii de conturi. După teoria personificării cu o serie de conturi (numită şi teoria conformismului personalist), conturile fiind deschise persoanelor, ele formează o singură grupă de conturi, grupa conturilor de persoane, cărora li se aplică aceleaşi norme de funcţionare în ce priveşte debitarea şi creditarea lor. Această teorie a fost însă criticată pe motivul că nu are un caracter universal şi că se bazează pe ficţiuni. Susţinătorii acestei teorii au căutat însă să înlăture deficienţele relevate de critici, prin a doua teorie, numită teoria personalistă cu două serii de conturi, denumită şi teoria duplicismului personalist. Spre deosebire de prima teorie, în care persoanele aflate în relaţii de afaceri cu întreprinderea sînt: întreprinzătorul, corespondenţii şi agenţii consemnatari, a doua teorie mai adaugă şi pe administrator care apare numai la începutul şi sfîrşitul anului, sub denumirea de bilanţ de deschidere şi bilanţ de închidere. În cursul anului administratorul dispare şi rămîn astfel numai două

categorii de persoane: întreprinzătorul și întreprinderea (adică agenții consemnatari și corespondenții). Fiecăreia din aceste două categorii de persoane i se deschide cîte o serie de conturi astfel: o serie de conturi pentru întreprinzător (conturi de capital și de Profit și Pierdere) care vor funcționa după o regulă proprie și anume: se creditează cu sporirile de capital și de profituri și se debitează cu micșorările de capital și cu pierderile; a doua serie de conturi se deschide persoanelor ce reprezintă întreprinderea (agenții și corespondenții), care vor funcționa după regula conturilor de persoane din prima teorie personalistă a conturilor, adică se debitează conturile de persoane care primesc și se creditează conturile de persoane care dau. Cu alte cuvinte, după cea de-a doua teorie există două categorii de persoane, două serii de conturi și două moduri de funcționare a acestor două serii de conturi. Din aceste două teorii de conturi s-au născut apoi: teoria întreprinderii, teoria juridică, teoria personală, teoria celor cinci conturi etc. Literatura străină, în special cea din R.F.G. a adoptat teoria materialistă, care are mai multă legătură cu obiectul contabilității, spre deosebire de teoriile personaliste, care au mai *multă legătură cu metoda* contabilității și care au fost adoptate în special de literatura contabilă italiană și franceză. Teoria materialistă constă în aceea că obiectul contabilității fiind averea și capitalul întreprinderii, acestea formează și conținutul material al conturilor. Teoriile materialiste sînt grupate, în literatura contabilă, în: teorii contabile materialiste cu o serie de conturi (unicontistă sau a conformismului materialist), teoria materialistă cu două serii de conturi, numită și teoria duplicismului materialist și teoria materialistă cu trei serii de conturi. Teoria materialistă cu o serie de conturi a dat naștere la două teorii și anume, teoria materialistă a întreprinderii și teoria materialistă a întreprinderii nete. În prima teorie (teoria juridică a întreprinderii) se separă averea întreprinderii de aceea a întreprinzătorului, care nu mai este proprietar al capitalului, întrucît întreprinderea este debitată cu capitalul ce i s-a încredințat, iar întreprinzătorul devine creditor. După această teorie, averea pozitivă, respectiv activul, formează substanța activă, iar elementele de avere pasivă, respectiv capitalul propriu și cel împrumutat, formează substanța pasivă. În acest caz va fi o singură categorie de conturi și anume, a conturilor de avere (substanță activă și pasivă) care vor funcționa după aceeași regulă și anume: se debitează conturile care reprezintă intrări de substanțe active (avere pozitivă și micșorări de substanțe pasive) și se creditează conturile care reprezintă intrări de substanțe pasive (avere negativă) și micșorări de substanțe active (avere pozitivă). În teoria materialistă a întreprinderii nete, capitalul nu mai reprezintă persoane (pe întreprinzător și creditor), ci elemente de avere materială. În aceste condiții se va folosi tot o serie de conturi cu o singură regulă de funcționare, ca și în prima teorie materialistă a întreprinderii (de concepție juridică). Din cele de mai sus rezultă că, de fapt, în aceste două teorii unicontiste există tot două serii de conturi care funcționează în sens invers. În ce privește teoriile materialiste cu două serii de conturi, numite și teoriile duplicismului materialist, se constată că se deosebesc două categorii de conturi și anume: conturile de avere și conturile de avere curată, debitul conturilor de avere reprezintă + de avere, iar creditul — de avere; creditul conturilor de avere curată (numite și conturi de avere negativă) reprezintă + de capital și de datorii, iar debitul, — de capital și datorii (micșorări). A treia teorie materialistă este aceea cu trei serii de conturi și anume: o serie de conturi de avere sau de activ și două serii de conturi deschise: una pentru datoriile față de terți și alta pentru capitalul propriu și profituri, ambele serii funcționînd însă după regula conturilor de pasiv. De fapt, sînt tot două serii de conturi care funcționează în sens contrar și anume, conturi de activ și conturi de pasiv. În afara acestor teorii au mai fost emise și alte teorii, ca de exemplu teoria materialistă cu o serie dublă de conturi, teoria realistă, în care apar conturi de control și conturi de calculație, teoria economică, teoria schimbului patrimonial etc.

TERMINAL, unitate de intrare/ieşire conectată la calculator prin intermediul unei linii de transmisie, cu ajutorul căreia se realizează operaţia de introducere a datelor, în vederea prelucrării, sau se extrag rezultatele calculelor. → şi *apel selectiv.* **T.** *conversaţional*, dispozitiv de intrare/ieşire prin intermediul căruia operatorul uman cere afişarea unui rezultat al calculului sau dă comandă calculatorului să execute un calcul. **T.** *„greu"* este alcătuit din: un cititor de cartele cu viteză de 300—600 cartele/minut, o imprimantă de viteză 300—600 linii/minut, o maşină de scris sau un display şi un perforator de cartele. Poate fi utilizat la introducerea de date la distanţă, la actualizări şi interogări de fişiere, la colectarea datelor. Este cunoscut şi sub denumirea de terminal multiperiferic. **T.** *inteligent*, dotat cu un dispozitiv de control al terminalului care execută comenzi de testare a terminalului sau de prelucrare a datelor. **T.** *semiprogramabil*, dotat cu un dispozitiv de control al terminalului prevăzut cu o memorie operativă şi un procesor. În memoria operativă este memorat programul de control al terminaluhui şi procedura de teletransmisie.

TERMINOLOGIA CONTABILITĂŢII, totalitatea cuvintelor sau expresiilor tehnice de specialitate generate de ştiinţa şi tehnica contabilităţii în vederea asigurării unui înţeles precis a conţinutului lor. Contabilitatea, ca şi celelalte ştiinţe, a făcut mari progrese în dezvoltarea unui limbaj şi a unei prezentări care să permită gruparea resurselor materiale şi a diferitelor fenomene economice. Introducerea planurilor de conturi a realizat într-o mare măsură stabilirea unei **t.** uniforme prin precizarea atît a conţinutului, cît şi a denumirii conturilor. Prin aceasta se poate ajunge la înregistrarea, la aceleaşi categorii sau grupe de conturi a operaţiilor similare în contabilitatea întreprinderilor din orice ţară. Apoi, prin unificarea **t.** financiare se ajunge şi la unificarea situaţiilor financiare întocmite de contabilitate. **T.e.** poate deveni o **t.** internaţională prin stabilirea unui limbaj precis în ce priveşte, de exemplu, conţinutul şi denumirea posturilor de bilanţ şi a contului de profit şi pierdere.

TEST DE VALIDARE, succesiune de operaţii prin care se verifică scrierea corectă a programului, exactitatea datelor, funcţionarea corectă a calculatorului sau a diferitelor dispozitive ale calculatorului. → şi *testare.*

TESTARE, operaţie prin care se verifică dacă s-au scris corect instrucţiunile ce alcătuiesc programul prelucrării automate a datelor.

TIME-SHERING, timp divizat, partajat, termen din limba engleză, mod de utilizare (exploatare) a sistemelor de prelucrare automată a datelor, care constă în divizare a resurselor (capacităţilor de prelucrare) sistemului în timp, Această divizare are în vedere posibilitatea ca mai mulţi utilizatori care dispun de dispozitive terminale pentru intrare/ieşire conectate on-line cu sistemul să aibă acces concomitent la resursele sistemului de prelucrare, fiecărui utilizator atribuindu-i-se, la cerere sau planificat, un anumit timp din timpul de lucru al sistemului. Valoarea acestor intervale de timp se alege suficient de mică, astfel încît sistemul să preia repede în lucru solicitările utilizatorilor. Intervalele de timp de lucru ale echipamentelor sînt atribuite pe rînd tuturor utilizatorilor. În sistemul de prelucrare a datelor T.-S., memoria principală este împărţită în două zone: o zonă destinată prelucrării unor programe organizate în loturi succesive şi o zonă destinată prelucrării programelor utilizatorilor cărora li se distribuie timpul resurselor sistemului. Programele utilizatorilor sistemului de distribuire a timpului au prioritate, solicitările acestora întrerupînd programele din zona organizată pentru loturi succesive.

TIMP DE ACCELERARE, necesar ca unitatea de bandă magnetică sau disc magnetic să evolueze la o viteză favorabilă înregistrării sau citirii informaţiilor pe bandă sau discul magnetic. **T.** *de acces*, durata necesară pentru ca o dată să fie înregistrată în memorie sau citită din memorie, în vederea prelucrării ei. Durata de găsire a unei

informații în memoria calculatorului. **T.** *de așteptare*, durata exprimată prin diferența între timpul de acces la o anumită dată în memoria calculatorului și cel de citire sau de scriere. Intervalul de timp cuprins între momentul primirii unei cereri de date și momentul în care datele au devenit disponibile pentru a fi utilizate. **T.** *de circulație a fondurilor*, parte a timpului de rotație a fondurilor de producție, cuprinde timpul în care produsele finite se află în depozite, se efectuează operațiile de sortare, se formează partizile pentru expediere, se întocmesc documentele de decontare și se depun la bancă, se încasează contravaloarea acestor produse, precum și timpul în care banii se transformă în noi mijloace de producție. **T.** de **c.** *a informației*, durata de timp necesară din momentul obținerii informației, ca rezultat al prelucrării, pînă în momentul cînd ajunge la dispoziția utilizatorului. Are importanță deosebită pentru scurtarea timpului de răspuns al sistemului, ca și pentru păstrarea calității informației de a fi actuală. **T.** *de decelare*, durata necesară ca unitatea de bandă magnetică sau disc magnetic să se oprească după ce a înregistrat sau citit anumite informații. **T.** *de întreținere a unei mașini de calcul*, durata necesară pentru curățirea, verificarea, repararea, testarea etc, a mașinii de calcul. **T.** *de lucru al mașinii de calcul*, durata în care mașina de calcul funcționează pentru executarea completă a unei lucrări (sau situații), rezolvarea unei probleme. **T.** *de răspuns*, intervalul de timp (durata) care separă intrarea de date în sistemul de prelucrare automată și ieșirea (obținerea) rezultatelor prelucrării. Structura **t.** de **r.** este diferită: a) în cazul organizării prelucrării datelor în loturi succesive, constă din: timpul de așteptare locală la utilizator din momentul pregătirii datelor pentru prelucrare pînă în momentul expedierii lor la centrul de calcul; timpul cît durează transportul datelor de la utilizator din momentul pregătirii datelor pentru prelucrare pînă în momentul expedierii lor la centrul de calcul; timpul cît durează transportul datelor de la utilizator pînă la centrul de calcul; timpul de așteptare la centrul de calcul pînă în momentul introducerii datelor în dispozitivul de intrare al sistemului; timpul de prelucrare efectivă a datelor din momentul introducerii lor în dispozitivul de intrare în sistem și pînă la obținerea rezultatelor calculelor la imprimantă sau pe alte suporturi; timpul de așteptare a rezultatelor la centrul de calcul pînă în momentul expedierii lor la utilizatori; timpul de transport al rezultatelor calculelor de la centrul de calcul la utilizator; timpul de așteptare locală la utilizator din momentul aducerii rezultatelor pînă la primirea lor de către persoanele cărora le-au fost destinate; b) în cazul organizării prelucrării datelor în timp partajat, constă din durata de timp afectat unui utilizator în vederea executării lucrărilor programate, dinainte stabilite; c) în cazul prelucrării datelor în timp real, **t.** de **r.** este identic cu timpul de răspuns real al sistemului. Nu se înregistrează timpii de așteptare decît în cazul apariției unei întreruperi. Valoarea absolută a timpului de răspuns depinde de performanțele fizice ale echipamentelor și de volumul de operații care alcătuiește programul de prelucrare. **T.** *de transfer*, intervalul de timp între momentul la care începe transferul datelor în sau din memoria calculatorului și momentul în care transferul este realizat. **T.** *de poziționare*, intervalul de timp necesar pentru ca dispozitivul de citire-scriere să intre efectiv în funcțiune.

TIPIZAREA DOCUMENTELOR CONTABILE, activitate de stabilire a unor formulare de documente unitare și specifice diferitelor ramuri economice, precum și fixarea dimensiunilor, conținutului, formei, circulației și destinației acestor documente, costului și a prețului de vînzare. **T.d.c.** a apărut ca o necesitate de simplificare și de raționalizare a acestora, eliminîndu-se în acest scop o seamă de indicatori inutili sau de importanță redusă, s-au contopit documente pentru a înlătura paralelismele etc. Problema tipizării și raționalizării documentelor este o problemă de stat în țara noastră, pentru care este creată și funcționează o Comisie guvernamentală.

TITLUL CONTULUI, numele (denumirea) elementului a cărui socoteală este ţinută. El reprezintă numele conţinutului economic al contului, adică a ceea ce se înregistrează în acel cont. Astfel, contul „materiale" reprezintă socoteala ce se ţine existenţelor şi mişcărilor de materiale sau contul „Fondul mijloacelor fixe", care ţine ocoteala contravalorii mijloacelor fixe puse la dispoziţia întreprinderii din fondul social al statului. În condiţiile economiei socialiste, contabilitatea, fiind organizată pe baza unor principii unitare, caracteristica acestei contabilităţi este că ea foloseşte o nomenclatură a conturilor precisă, stabilită prin planurile de conturi ale fiecărei ramuri de activitate ecenomică şi este obligatorie tuturor întreprinderilor din ramura respectivă. În aceste condiţii, titlurile conturilor trebuie să fie acelea prevăzute în planurile de conturi respective. → şi *planul de conturi*; *teoria contabilităţii.*

TOR DE FERITĂ, element feromagnetic avînd forma unui inel cu dimensiunea strict determinată; are proprietate binară, adică de a se afla în star emagnetizată sau nemagnetizată; se utilizează la construirea memoriilor calculatoarelor electronice.

TOTAL DE CONTROL, rezultat din însumarea unor numere care pot constitui în acelaşi timp criteriu de control (verificare) al prelucrării corecte şi integrale a datelor. Exemplu: cu prilejul predării documentelor primare, de către serviciul financiar-contabilitate, la centrul de calcul în vederea prelucrării datelor, se întocmeşte un borderou al acestor documente. Borderoul conţine, în principal, denumirea şi numărul documentului, cantitatea, valoarea înscrise în document etc. Pentru a se asigura preluarea integrală a datelor, deci din toate documentele, se procedează la însumarea unor numere, cum ar fi cele reprezentînd numărul documentului, sau combinat, numărul documentului şi cantitatea înscrisă în document etc. Totalul astfel obţinut constituie criteriul de verificare privind preluarea integrală a datelor atît pentru beneficiar, cît şi pentru centrul de calcul.

TOTALIZATOR, dispozitiv construit după principiul roţii dinţate Odner, parte componentă a maşinilor de calcul electromecanice sau electromagnetice de contabilizat sau mecanografice, cu ajutorul căruia se realizează operaţiile aritmetice de adunare şi scădere, se memorează datele iniţiale, rezultatele intermediare sau finale. O cifră (dată) culeasă la testatura maşinii de contabilizat poate fi introdusă într-un **t.** sau în mai multe **t.** simultan cu semne diferite (+ sau —) în funcţie de modul cum sînt programate totalizatoarele respective. Conţinutul de date al **t.** poate fi redat pentru a fi imprimat de foarte multe ori, practic nelimitat, automat sau prin intermediul tastei de subtotal. De asemenea, conţinutul de date al **t.** este posibil să fie transferat direct într-unul sau mai multe totalizatoare simultan cu semnul + sau — pentru care a fost programat **t.** respectiv să primească sumele. Această proprietate de transmitere a totalurilor dintr-un **t.** în altul sau în mai multe **t.** permite obţinerea de totaluri de mai multe grade (parţiale, intermediare, generale). **T.** poate fi fix sau amovibil. Capacitatea totalizatorului este, de obicei, de 12 ordine; poate avea însă capacităţi la cerere. Prin funcţiile sale, **t.** poate fi: soldator sau nesoldator. Numărul de **t.** soldatoare şi nesoldatoare cu care sînt dotate maşinile de calcul electromecanice sau electromagnetice diferă după destinaţie, numărul indicatorilor şi volumul calculelor care intervin în procesul întocmirii unei lucrări a sistemului informaţional financiar-contabil: minimum două totalizatoare fixe şi maximum 55 totalizatoare fixe sau 250 **t.** amovibile. Numărul maxim este realizat de constructor la cerere. Fiecare **t.** este independent şi are grupa sa de comandă. Comenzile pot fi automate, realizate prin program (bara de comandă) sau manual prin intermediul tastelor de la pupitrul maşinii. Cu **t.** soldatoare şi nesoldatoare sînt

dotate și mașinile mecanografice. **T.** *nesoldator*, cu ajutorul căruia se fac cumulări de numere numai pozitive sau numai negative. Operația de scădere este realizată cu ajutorul **t.n.**, dar rezultatul calculului este un număr complimentar. → și *totalizator soldator*; *sumator*. **T.** *soldator*, cu ajutorul căruia se pot face succesiv operații aritmetice de adunare și scădere în funcție de semnul + sau — al numărului (sumei) introdus în totalizator și supus prelucrării. → și totalizator nesoldator.

TOTALUL CONTULUI, suma totală înscrisă în debitul sau creditul contului și în care se cuprind atît soldul inițial, cît și mișcările contului.

TRADUCERE, → și *compilare*.

TRADUCTOARE, mașini cu ajutorul cărora se interpretează codurile perforațiilor de pe cartelele perforate și se imprimă în clar în partea superioară a aceleași cartele.

TRANSFER, trecerea de la o unitate socialistă la alta a unui mijloc fix, a unui lucrător; trecerea unui grup de caractere din memoria internă în dispozitivul aritmetic al calculatorului electronic. **T.** *condiționat*, trecerea la altă secvență de program în urma unei instrucțiuni de test, dacă și numai dacă a fost îndeplinită condiția. De exemplu, în cazul întocmirii statului de plată a retribuției pentru un lucrător se trece la calculul alocației de stat pentru copii dacă lucrătorul respectiv are copii în vîrstă legală cerută. **T.** *de mijloace fixe*, trecerea unor mijloace fixe din gestiunea unei unități socialiste de stat în gestiunea altei unități socialiste de stat fără a se face decontarea contravalorii lor. **T.** *de personal*, schimbarea locului de muncă al unui lucrător de la o unitate socialistă la alta, la cererea acesteia din urmă și cu consimțămîntul lucrătorului fără desfacerea contractului de muncă și menținerea drepturilor de vechime neîntreruptă în muncă. Cu prilejul transferului dintr-o localitate unde are domiciliul, în alta, lucrătorul mai are dreptul la plata cheltuielilor de transport pentru el, membrii familiei sale și bunurile personale și ale familiei, plata unei indemnizații de transfer pe toată durata călătoriei, acordarea unui concediu în vederea mutării. **T.** *necondiționat*, instrucțiune care în mod obișnuit consideră instrucțiunile unui program unele după altele, riguros secvențiale. În acest caz, executarea unei instrucțiuni noi începe după terminarea instrucțiunii precedente.

TRANSFORMAREA DATELOR, operație prin care datele reprezentate printr-un sistem de numerație sînt convertite în alt sistem de numerație fără să fie afectat conținutul lor informațional. → și *convertirea datelor*.

TRANSLAȚIE, operație de mutare, de deplasare a unor date dintr-o zonă a memoriei interne a calculatorului electronic într-altă zonă cu atribuire, totodată, a noii adrese a datelor, în funcție de noua zonă care le-a fost rezervată.

TRANSMISIA INFORMAȚIEI, operație de comunicare a mesajelor, știrilor, indiferent de natura lor, prin intermediul unui purtător material care servește drept semnal de comunicare a informației existente în mesaj. Semnalele, diferite alte forme de reprezentare materială a semnificației informației, sînt emise de surse de semnale, se propagă (comunică) printr-un anumit mediu, numit canal de transmisie, ajung la destinație, sînt recepționate și destinatarul ia cunoștință de informația transmisă. **T.i.** este strîns legată de noțiunea de informație. În afara **t.i.**, informația n-ar circula, iar lipsa de informație ar duce la dezorganizarea oricărui sistem.

TRANSMISIUNE DE DATE, trimiterea datelor prin semnale de la un post emițător la un post receptor în scopul prelucrării lor sau al valorificării în procesul de luare a deciziilor.

TRANSPORT ARITMETIC, reportul numerelor egale cu baza sau mai mari decît baza în reprezentarea numerelor utilizate, rezultate din adunare sau înmulțire, prin trecerea lor în poziția următoare de rang superior pentru a fi prelucrate în continuare.

TRANZISTOR, element electronic de circuit, activ, semiconductor, alcătuit dintr-un cristal semiconductor, de germaniu sau siliciu, avînd trei electrozi: emițătorul, colectorul și baza, folosit în construcția calculatoarelor electronice.

TRASATOARE DE CURBE, rezultatele calculelor efectuate de calculatorul electronic pot fi redate grafic. La configurațiile cu destinație pentru rezolvarea problemelor economice, **t.** de **c.** se folosesc pentru a obține curbe de comparare a evoluției fenomenelor sau proceselor economice, exemplu, a stocurilor, a cheltuielilor, a veniturilor, diagrame PERT, analiza financiară, statistică etc. **T.** de **c.** se conectează la calculator fie on-line, fie off-line. În cazul conectării off-line se folosesc ca purtători intermediari de informație banda perforată sau magnetică. Folosirea **t.** de **c.** în regim conversațional se face prin intermediul unei tastaturi, iar la transmisie la distanță se face pe linii telefonice. Înregistrarea rezultatelor calculelor se face pe hîrtie cu ajutorul uneia sau mai multor penițe. Caracterul liniei depinde de tipul **t.** de **c.,** de obicei se pot folosi două puncte, linie punctată sau linie continuă. Deplasarea peniței se face prin pași, mărimea acestora determinînd rezoluția sistemului. În cazul pașilor mari precizia este mică, pașii mici, duc la o viteză mică. **T.** *de curbe pe planșetă,* în care hîrtia este întinsă pe o planșetă, blocul peniței mișcîndu-se pe ambele axe. Există **t.** de **c.** pe **p.** la care se deplasează și hîrtia. **T.** de **c.** *cu tambur,* la care hîrtia se mișcă pe o axă în ambele sensuri, iar blocul peniței, pe cealaltă axă.

TRECERE-MAȘINĂ, expresie folosită pentru operația de introducere a datelor în mașină în scopul prelucrării lor. Dacă datele de pe cartela perforată se sortează după un criteriu al cărui cod este alcătuit din 5 semne cifrice, cartelele respective vor trece de 5 ori prin mașina de sortat cartelele (în cazul sortării de la mic la mare).

TRIERE. → și *sortare.*

TRIMITERE, operație de legătură realizată printr-o adresă.

TRUNCHIERE, trimiterea lungimii unui șir prin eliminarea unor termeni ai acestuia în conformitate cu un anumit criteriu. Exemplu, reducerea numărului de zecimale, exprimarea numerelor mari în ranguri superioare: mii, sute de mii, milioane etc.

TUB CATODIC, tub electronic care cuprinde, în principal, un tub electronic și un ecran fluorescent, folosit în construcțiile mașinilor de calcul pentru afișarea rezultatelor calculelor pe ecran.

TURMA DE BAZĂ, totalitatea animalelor care formează cireada (turma) întreprinderii agricole și care face parte din categoria mijloacelor fixe. Finanțarea cheltuielilor pentru formarea și lărgirea turmei de bază are ca izvor: sumele rezultate din lichidarea animalelor din turma de bază și amortizarea animalelor de tracțiune.

U

UMPLERE CU UN CARACTER, introducere în locaţie/zonă din memorie internă a calculatorului electronic a unui caracter de acelaşi fel (numai cu zero, sau alte cifre sau litere).

UNITATE ARITMETICĂ ŞI LOGICĂ, dispozitiv, parte componentă a calculatorului electronic destinată executării operaţiilor de calcul aritmetice şi logice. **U.a. şi l.** se compune, la rîndul său, din: controlul funcţional al unităţii care primeşte de la unitatea de control central ca informaţie de control codul operaţiei care trebuie efectuată, adică funcţiunea ce se aplică operanzilor; procesorul aritmetic şi logic care conţine circuitele funcţionale destinate să execute operaţii aritmetice şi logice de bază. Operaţiile aritmetice şi logice ale procesoarelor obişnuite cu două registre de lucru A şi B sînt:

A sau B	$\bar{A}$	
A şi B	$\bar{B}$	A sau exclusiv B
A	$\bar{A}$ şi B	Deplasarea lui B la dreapta
B	A şi $\bar{B}$	Deplasarea lui B la stînga

A + B binar virgula fixă; binar virgula mobilă; zecimal;
A — B binar virgula fixă; binar virgula mobilă; zecimal;
B — A binar virgula fixă; binar virgula mobilă; zecimal. Rezultatul fiecărei operaţii este supus controlului central în vederea transferării în locaţia destinată rezultatului şi a poziţionării condiţiei. **U.** *binară,* număr binar 1 (unu) sau 0 (zero) folosit ca măsură a cantităţii datelor la transmiterea în memorie şi prelucrarea lor. → şi *bit.* **U.** *centrală a calculatorului electronic,* procesor central alcătuit din următoarele componente funcţionale: memoria principală, memoria locală, unitatea aritmetică şi logică, unitatea de control central. **U.c.** îndeplineşte următoarele funcţiuni: asigură adresarea la memoria principală pentru extragerea sau memorarea datelor reprezentînd instrucţiuni de program sau date ale problemei ce urmează a fi prelucrate; execută prelucrarea aritmetică şi logică a datelor conform instrucţiunilor programului; execută instrucţiunile în secvenţă indirectă prin program; iniţiază programele de canal pentru realizarea legăturilor de comunicaţii între memoria principală şi dispozitivele periferice în vederea efectuării schimburilor de informaţii; asigură controlul executării tuturor operaţiilor; verifică apariţia condiţiilor neobişnuite în desfăşurarea prelucrării datelor, în vederea generării semnalelor de întrerupere corespunzătoare. În procesul îndeplinirii funcţiilor sale, între dispozitivele componente ale unităţii centrale se stabilesc următoarele legături: datele de la dispozitivele periferice intră în memoria principală prin intermediul canalului şi a unor circuite pentru dirijarea datelor. **U.** *de afişare,* dispozitiv prin intermediul căruia se reali-

zează reprezentarea grafică vizuală a rezultatelor calculelor efectuate de unitatea aritmetică și logică a calculatorului electronic. Unele **u.** de **a.**, prin construcția lor, permit, în același timp, să fie folosite și ca unități de intrare pentru introducerea datelor în vederea prelucrării sau modificării instrucțiunilor de program. **U.** *de analiză a microfilmelor*, dispozitiv folosit ca unitate de intrare prevăzut prin construcție cu posibilități de analiza imaginilor de pe microfilm, de transmiterea lor sub formă de date și introducerea acestor date în vederea prelucrării lor cu calculatorul electronic. **U.** *de bandă magnetică*, echipament periferic al cărui rol principal este înregistrarea datelor pe bandă magnetică și introducerea lor în calculator sau extragerea lor din calculator. Unitatea magnetică este compusă din: dispozitivul de antrenare care are rolul de a mișca banda cu viteza constantă în timpul operațiilor de citire/înregistrare și de a realiza derulări rapide, oprirea benzii în caz de pericol sau la sfîrșitul ei. Părțile principale ale derulorului sînt: sistemul de acționare a rolelor, sistemul de menținere a unei tensiuni constante în bandă, capetele magnetice cu preamplificatorii respectivi, sistemul de protecție. **U.** *de canal*, dispozitiv amplasat între unitatea centrală și interfețe standard prin care se dirijează fluxul de date între memoria principală și componentele periferice ale sistemului de intrare/ieșire. **U.** *de colectare automată a datelor*, alcătuită dintr-un cititor de „badge"/cartelă cu codul perforat al persoanei care introduce datele sau cartela perforată cu date constante și un dispozitiv pentru introducerea datelor variabile. **U.** *de comandă a calculatorului Felix 256*, → și *calculator electronic Felix C 256*. **U.** *de control*, parte componentă a unității centrale a calculatorului electronic, destinată urmăririi executării programului, în care scop îndeplinește următoarele funcții de bază: exercită controlul asupra formatului și codului instrucțiunii în vederea stabilirii adresei instrucțiunii următoare; generează adresele operanzilor în memorie; controlează secvența instrucțiunilor de executat; testează condițiile normale îndeplinite de rezultatele operațiilor aritmetice și logice și poziționarea corespunzătoare a codului condiției; testează condițiile neobișnuite apărute în timpul executării programului și semnalează prin semnale de întrerupere adecvate. **U.** *de control a discurilor*, dispozitiv prin intermediul căruia se realizează legătura între unitatea centrală a calculatorului electronic și una sau mai multe unități de discuri magnetice, îndeplinind totodată funcțiile de control al transferului de date între unitatea centrală și unitatea de discuri pe care este montat pachetul de discuri și invers, scrierea identificatorilor la începutul de pistă sau sector; ștergerea completă a datelor care nu se pot înscrie pe o pistă și scrierea lor într-un cilindru de rezervă; controlul poziționării corecte a capetelor de citire/scriere; testarea bunei funcționări etc. **U.** *de control a dispozitivelor periferice*, dispozitive cu circuite electronice destinate controlului automat al citirii/scrierii efective pe mediile fizice de înregistrare a datelor. Cu ajutorul lor se execută următoarele funcțiuni: recunoașterea adreselor dispozitivelor pe care le controlează, în cadrul procesului de selectare, avînd ca bază informația de adresare transmisă de canal. Unitatea de control căreia i s-a atribuit prioritate compară adresa cu adresa propriilor dispozitive, pe rînd, pînă ce se găsește unitatea care controlează dispozitivul dorit; transformarea comenzilor numerice primite de la canal la forma acceptată de mecanismele și circuitele dispozitivului comandat; transmiterea către canal a tuturor secvențelor de semnale standard care indică desfășurarea operațiilor de intrare/ieșire comandate; efectuarea controlului de paritate asupra datelor de control; urmărirea îndeplinirii tuturor condițiilor de executare a comenzilor și generarea informației de sesizare a detectării unor condiții nepermise; generarea informației de stare a dispozitivului și a unității sale de control, care se prezintă canalului la inițierea și la terminarea transferului de date; transcodificarea datelor, prin convertirea datelor din codul particular al dispozitivului periferic în codul acceptat de procesorul central la citire, sau invers pentru scriere. **U.** *de control central* primește de la memoria centrală instrucțiunile progra-

mului depunînd în memorie informația de stare a programului în momentul întreruperilor. Unitatea aritmetică și logică are în memoria principală operanzii implicați în operațiile indicate de instrucțiuni. Memoria locală conține registrele (operanzii pentru unitatea aritmetică și logică) și servește totodată ca memorie de lucru pentru microprogramele procesorului actual. **U.** *de discuri magnetice*, echipament periferic de mare capacitate de memorie externă. Prin intermediul **u.** de **d.m.** datele se memorează pe discuri de pe care apoi pot fi introduse în calculatorul electronic în vederea prelucrării sau extrase din calculator ca rezultate ale prelucrării. **U.** de **d.m.** se compune din trei părți principale: mecanismul de fixare și antrenare al pachetului de discuri; blocul capetelor de înregistrare/citire; blocul de comandă al unității de discuri și unitatea de comandă. Sistemul de fixare a discurilor este de două feluri; pentru pachete de discuri fixe și amovibile. Pachetul de discuri este prevăzut la bază cu o gaură conică pentru a fi așezat pe axul principal. Ansamblul discurilor este protejat de un capac din material plastic. Acționarea axului de la motorul electric se face printr-o transmisie cu curele. Blocul capetelor alcătuit de numărul de capete egal cu numărul fețelor de disc utilizabile, asigură înregistrarea/citirea/ștergerea datelor pe pachetul de discuri. Capetele pot fi fixe sau mobile. Ansamblul capului este alcătuit din capul magnetic montat pe placa de alunecare, brațul elastic și cablul de conectare. Capul magnetic conține 3 bobine: de citire, de înregistrare și de ștergere. Înregistrarea, citirea, ștergerea datelor se realizează prin plutirea capetelor deasupra suprafețelor utilizabile ale discurilor. Blocul de comandă **a u.** de **d.m.** se compune din: 1) interfața unității de discuri care asigură legătura fizică și logică între **u.** de **d.m.** și unitatea de comandă. Interfața cuprinde linii de comenzi, linii de date, linii de adresă, linii de stare și linii de selecționare; 2) blocul de decodificare a comenzilor, care are rolul de a decodifica comenzile emise de unitatea de comandă și de a asigura executarea lor; 3) registrul de adresă al capului conține adresa capului din blocul capetelor implicat într-o operație de citire, scriere, ștergere; 4) blocul de selecție al capetelor are rolul de a decodifica conținutul registrului de adresă al capului; 5) logica de citire, scriere, are rolul de a codifica biții de informație într-una din metodele de înregistrare la scriere și de a o decodifica la citire; 6) registrul de adresă al cilindrului destinat să memoreze adresa curentă a cilindrului pe care se găsește poziționat blocul de capete. La cererea unității de comandă, conținutul acestui registru se transmite pe liniile de adresă; 7) numărătorul diferenței între adresa curentă a cilindrului și cea viitoare pe care se va face poziționarea; 8) blocul de comandă al poziționării comandă sensul de mișcare și treapta de viteză corespunzătoare sistemului de poziționare a capetelor; 9) blocul circuitelor de control destinat detectării eventualelor funcționări incorecte; 10) blocul traductoarelor sesizează indexul pistă și indexul sector ce se transmit unității de comandă pe liniile index pistă și index sector. Unitatea de comandă conține logica necesară pentru a asigura legătura dintre unitatea de discuri magnetice și un anumit canal corespunzător unui anumit tip de calculator. În mod obișnuit ea poate comanda mai multe unități de discuri, de obicei 4, 8 sau 16. **U.** *de echipament de calcul*, expresie folosită pentru a desemna și a număra mașinile care intră în structura unei configurații sau a unui sistem de prelucrare automată a date.or, exemplu, unitatea centrală (calculatorul propriu-zis), unitatea de intrare/ieșire ca cititor de cartelă, unitate de bandă magnetică, unitate de discuri magnetice, unitate de afișare etc. **U.** *de evidență a mijloacelor fixe.* → și *obiect de inventar.* **U.** *de intrare/ieșire*, unitate care permite calculatorului să comunice cu exteriorul fie pentru a primi, fie pentru a trimite informații. → și *periferice.* **U.** *de legătură* realizează în conformitate cu comenzile primite de la calculator prin unitatea de schimb operațiile de transfer al datelor. Pentru aceasta ea primește și decodifică aceste comenzi, dă indicații asupra stării în care se află unitatea magnetică, verifică corectitudinea și îndeplinește o serie de transformări asupra datelor ce se transferă, transmite ordinul unității de antrenare. O unitate de legătură este compusă în general din: blocul

de comandă, registrele tampon, blocul de detecție și corecție a erorilor, blocul de comandă a unității de transport. Blocul de comandă primește comenzi de la canal și controlează întreaga funcționare a unității. Registrele tampon au rolul de a adapta viteza de transfer scăzută a unității de bandă cu cea ridicată a canalelor de legătură cu calculatorul. Tot în registrele tampon se fac schimbările de format ale datelor și detecție, eventual corectarea erorilor. O unitate de legătură poate realiza comanda mai multor deruloare de bandă. Calculatorul Felix C 256 este prevăzut cu posibilități de a fi conectate 736 de periferice, dintre care 512 rapide. Există două tipuri de **u.** de **l.**: multiple, la care se pot conecta pînă la 15 periferice similare și simple, la care se poate conecta numai un singur periferic. **U.** *de memorie centrală a calculatorului Felix C* 256, îndeplinește funcția de păstrare a instrucțiunilor operanzilor și comenzilor de intrare/ieșire. Ea este constituită din 1—4 blocuri de memorie, fiecare bloc avînd 1—4 module, fiecare modul avînd o capacitate de 16 Koctoți. Numărul maxim de module în **U.** de **m.** este de 16, ceea ce corespunde unei capacități maxime de 256 Kocteți. Modulul este compus din două plane de memorie realizate din toruri de feritâ și circuite electronice de comandă. Timpul necesar pentru un ciclu complet de citire sau scriere într-un modul este de circa 940 nonosecunde. Debitul teoretic al fiecărui bloc este de peste 2 megaocteți secundă, deoarece lungimea fiecărui cuvînt ce se memorează este de doi octeți. La nivelul fiecărui octet se adaugă o cifră binară de paritate pentru controlul informației. Fiecare bloc de memorii are circuite de comandă ale modulelor cuprinzînd: un registru adresă de 17 poziții binare; un registru de informație de 16 poziții binare; un organ de generare și de control al parității (la nivelul octetului); un sistem de bază de timp, compus dintr-o linie de întîrziere cu mai multe ieșiri care distribue impulsurile de comandă necesare funcționării modulelor, toate aceste elemente fiind grupate într-un organ de comandă, un înregistrator de informație și un organ de preselecție a adreselor. Fiecare bloc de memorie este o unitate independentă, putînd lucra fără prezența celorlalte blocuri ale memoriei centrale. **U.** de **m.** este conectată la unitatea de comandă printr-o legătură magistrală și la unitățile de schimburi multiple prin una sau două legături magistrale. Fiecare bloc de memorie are accesul său separat la fiecare din legăturile magistrale, ceea ce permite execuție simultană a două sau trei transferuri de informație între unitatea de memorie și unitățile de comandă și de schimburi. **U.** de **m.c.** conține, într-o parte comună tuturor blocurilor, circuite de comandă și de acces la acestea. Cererile de acces putînd apărea simultan în această parte comună, numită cuplor, se face o selecție pe baza unor criterii de prioritate. Cuplorul mai conține un ansamblu de circuite asigurînd interfața și dialogul cu organele utilizatoare ale unității de memorie. Adresele transmise de **u.** de **m.c.** sînt adrese de octeți, în timp ce accesul la memorie se efectuează în paralel pe 16 cifre binare. Opțional în **u.** de **m.** se poate include un sistem de protecție a memoriei, compus dintr-o memorie foarte rapidă cu o capacitate de 64 octeți conținînd chei de protecție afectate paginilor de memorie de 2 048 octeți fiecare. Comanda cheilor de protecție pentru fiecare bloc de memorie este în legătură cu **u.** de **m.**, aceasta declanșînd o întrerupere cînd este detectată o eroare. **U.** *de prelucrare*, fază dintr-un ansamblu de prelucrări care intervin în realizarea unității funcționale, identificată printr-un program ce corespunde trecerii o singură dată a datelor de intrare prin memoria centrală a calculatorului electronic. **U.** de **p.** este alcătuită din fișier/fișiere de intrare, programul de prelucrare și fișier/situație de ieșire. **U.** de **p.** pot fi de mai multe tipuri: de creare de fișiere; actualizare de fișiere; de conversie de fișiere; de explozie de fișiere; de implozie de fișiere; de editare de situații/raporte. **U.** *de schimburi*, parte componentă a calculatorului electronic care asigură transferul informațiilor între memorie și echipamentele periferice și dirijează funcționarea acestora în sensul executării operațiilor de intrare/ieșire. **U.** *de schimburi multiple*, parte componentă a calculatorului electronic, care, la rîndul ei, este un calculator specializat pentru schimburi de informații între echipamente periferice și calculator. Se compune din 3 suban-

samble: logică de comandă; memorii cale; interfețe de conectare la unitatea de comandă, unitate de memorie și la cea mai apropiată unitate de legătură. Calculatorul Felix C 256 este prevăzut cu **u.** de **s.m.** care asigură independent de unitatea de comandă schimburi de informații între echipamente periferice și calculator. Cînd este cerută o intrare sau o ieșire de informație, **u.** de **s.m.** primește sub forma unui program toate indicațiile necesare pentru a executa schimbul: tipul de echipament periferic utilizat, numărul său de identificare, sensul schimbului (intrare sau ieșire), codul utilizat, lungimea înregistrării de intrare sau ieșire etc. **U.** de **s.m.** asigură executarea următoarelor funcțiuni: simultaneitatea intrărilor sau ieșirilor cu prelucrarea datelor în unitatea de comandă; simultaneitatea funcționării echipamentelor periferice, care permit o cumulare a debitului lor, deci un volum mare de schimburi; posibilitatea conectării unui număr mare de echipamente periferice diferite; modularitatea prin conectarea a 1—4 **u.** de **s.m.** în funcție de cerințele formulate de utilizator. **U.** *funcțională*, parte din sistemul proiectat, obținută prin divizarea lui folosind unul din criterii: funcțiunile întreprinderii, natura operațiilor economice; omogenitatea fișierelor folosite, frecvența de raportare (de obținere a situațiilor de ieșire), etc. Divizarea sistemului în unități funcționale se face din motive de ordin subiectiv: acordarea priorității în continuare pentru analiza de detaliu, implementarea în condițiile unui colectiv restrîns; obținerea imediată a rezultatelor de pe urma prelucrării automate a datelor dobîndind în felul acesta și experiență pentru analiza de detaliu și implementarea celorlalte unități funcționale; începerea prelucrării automate a datelor cu unitatea funcțională care prelucrează volumul de date cel mai mare sau de pe urma căreia se pot obține cele mai mari avantaje etc.
În alegerea criteriului de fracționarea sistemului se caută să nu se obțină un număr prea mare de unități funcționale deoarece în acest caz crește numărul de interfețe care se vor constitui restricții în proiectarea de detaliu.

UTILAJE ȘI MATERIALE PENTRU INVESTIȚII, cont de activ la care se înregistrează utilajele ce necesită cheltuieli de montaj, piesele de schimb și obiectele de mică valoare sau de scurtă durată, precum și materialele destinate executării lucrărilor de investiție. Tot la acest cont se înregistrează și prefabricatele uzinate și construcțiile metalice aparținînd beneficiarului de investiții puse la dispoziția antreprenorului pînă la includerea lor în situațiile de lucrări prezentate de acesta. Înregistrarea acestora se face la preț de facturare, iar produsele rezultate din probele tehnologice, la cost efectiv. În debitul acestui cont se înregistrează valorile materiale intrate în depozitele unității, iar la credit, valorile materiale eliberate pentru a fi încorporate în lucrări sau pentru alte destinații. Are sold debitor reprezentînd valoarea utilajelor și materialelor pentru investiții aflate în stoc la un moment dat.

UZURA MIJLOACELOR FIXE. Spre deosebire de contabilitatea capitalistă în care uzura se înregistrează prin reducerea valorii mijloacelor fixe sau prin formarea unui fond constituit, în majoritatea cazurilor, prin prelevarea unei sume din profitul capitalistului și folosită de cele mai multe ori în alte scopuri, în contabilitatea socialistă uzura se înregistrează într-un cont special și aceasta pentru că structura fizică a mijlocului fix rămîne neschimbată pînă la scoaterea lui din funcțiune. Ceea ce se micșorează este fondul mijloacelor fixe prin pierderea echivalentului valoric al uzurii. Contul Uzura mijloacelor fixe este un cont de pasiv și de regularizare. În creditul lui se înregistrează uzura lunară corespunzătoare amortizării mijloacelor fixe, iar în debit uzura mijloacelor fixe ieșite din întreprindere prin lichidare, transfer etc. Pentru mijloacele fixe a căror uzură a fost complet înregistrată și care continuă a fi în funcțiune nu se mai face nici o înregistrare privind uzura, deși se continuă a se face amortizarea. Contabilitatea analitică a uzurii mijloacelor fixe se ține pe categorii de mijloace fixe.

V

VALIDARE, operație de prelucrare prin care se asigură exactitatea și valabilitatea datelor necesare în vederea obținerii unor informații dinainte stabilite.

VALOARE NEAMORTIZATĂ A MIJLOACELOR FIXE CASATE ÎNAINTE DE TERMEN, cont în afara bilanțului, în debitul căruia se înregistrează diferența dintre valoarea de inventar și valoarea amortizată a mijloacelor fixe pînă la scoaterea lor din activul unității prin casare. În credit se înregistrează sumele recuperate prin includerea acestei diferențe în cheltuieli, conform scadențarului.

VALORI MATERIALE PRIMITE ÎN CUSTODIE, cont în afara bilanțului (de ordine) în care se înregistrează: în debit **v.m.p. în c.** sau în păstrare temporară, iar în credit, valorile materiale ieșite din custodie sau păstrare.

VALORI MATERIALE PRIMITE SPRE PĂSTRARE SAU PRELUCRARE, cont în afara bilanțului care se debitează cu valorile materiale primite spre păstrare sau prelucrare, la prețurile prevăzute în contract și care se creditează la același preț cu valorile materiale prelucrate sau reparate, precum și cu cele restituite.

VARIABILĂ LOGICĂ, variabilă care nu poate lua decît un număr finit de valori sau de stări.

VENITURI DIN ACTIVITATEA DE BAZĂ, cont bifuncțional, funcționează în contabilitatea tuturor unităților economice socialiste în care se înregistrează veniturile ce provin din activitatea de bază. În creditul contului, în cursul lunii se înregistrează contravaloarea produselor livrate, serviciilor prestate, la preț de livrare. În debitul contului, la finele lunii, se înregistrează contravaloarea produselor livrate, serviciilor prestate la prețul de înregistrare sau costul planificat al produselor facturate și încasate prin bancă, rectificat cu diferențele pozitive sau negative aferente părții încasate. Tot în debitul acestui cont se înregistrează și obligațiile de plată a impozitului pe circulația mărfurilor datorat bugetului statului și cota-parte din cheltuielile de desfacere efectuate și suportate de furnizor. Soldul creditor al contului reprezintă beneficiile (venitul net) realizate din activitatea de bază, iar soldul debitor al contului reprezintă pierderea din activitatea de bază. Datele din acest cont indică valoarea producției marfă vîndută și încasată, cheltuielile de desfacere, impozitul pe circulația mărfurilor aferent producției marfă vîndută și încasată, veniturile nete sau pierderile rezultate din activitatea de bază. De asemenea, datele din acest cont servesc la determinarea rentabilității din activitatea de bază a între-

prinderii. → și *activitate de bază*. În contabilitatea C.A.P., contul Venituri din activitatea de bază are următoarele particularități, este cont de pasiv, începe să funcționeze prin a se credita: contul se creditează în cursul anului cu prețul mediu de realizare planificat al producției obținută prin debitul contului care exprimă conținutul material al venitului, de exemplu „Produse finite" rezultate din producție; se debitează la sfîrșitul anului prin creditul contului „Cheltuielile producției de bază", „Alocări pentru fondul de retribuire, fondul de pensii și asigurări sociale". Soldul contului stabilit la sfîrșitul anului poate fi numai creditor și reprezintă beneficiul unității C.A.P. care se virează la contul Beneficii și pierderi iar contul **V.** din **a.** de **b.** se soldează. În cazul neacoperirii cheltuielilor din venituri soldul debitor al contului Cheltuielile producției de bază se transferă în debitul contului „Cheltuielile neacoperite din venituri". „**V.** *din activitățile industriale și de prelucrare a produselor agricole*" din punct de vedere al funcțiunii contabile este asemănător contului **V.** din **a.** de **b.** **V.** *din alte activități*, cont bifuncțional, funcționează în contabilitatea tuturor unităților economice socialiste în care se înregistrează veniturile realizate din alte activități. Exemplu, la unități industriale, venituri din vînzarea materialelor din stocuri supranormative și de prisos, vînzarea ambalajelor și a produselor gospodăriilor agricole anexe, vînzarea produselor prin magazinele de prezentare și desfacere cu amănuntul, precum și din executarea unor lucrări și prestarea unor servicii cu scop neindustrial, încasări din chirii pentru mijloace fixe date cu chirie etc. În creditul contului, în cursul lunii se înregistrează contravaloarea materialelor facturate, lucrărilor și serviciilor neindustriale la preț de livrare, a mărfurilor vîndute prin magazinul propriu de prezentare și desfacere la prețul cu amănuntul. În debitul contului, la sfîrșitul lunii se înregistrează contravaloarea materialelor vîndute la prețul efectiv de aprovizionare, mărfurile vîndute prin magazinele proprii de prezentare și desfacere cu amănuntul la prețul cu amănuntul, amortizarea calculată la mijloacele fixe date cu chirie. Soldul creditor al contului reprezintă rezultate favorabile, iar cel debitor rezultate nefavorabile din alte activități.

VENITURI DIN VALORIFICAREA PRODUCȚIEI, cont de pasiv, funcționează în contabilitatea C.A.P., cu ajutorul căruia se ține contabilitatea vînzării produselor agricole. Se creditează în cursul anului prin debitul contului „Casa", „Clienți" cu contravaloarea produselor agricole vîndute clienților și se debitează prin creditul contului „Produse finite" cu contravaloarea produselor agricole vîndute, pentru a descărca gestiunea de aceste produse. La sfîrșitul anului contul se debitează în negru sau roșu cu diferențele în plus sau minus dintre prețurile medii de vînzare (efectiv și planificat) prin creditul conturilor care reflectă natura produselor valorificate, în acest fel soldîndu-se. Contul se desfășoară pe analitice în funcție de natura și felul produselor, vegetale, animale etc.

VENTILARE, operație de trecere a datelor de pe un suport, transpuse într-o ordine de succesiune, pe un alt suport în altă ordine de succesiune.

VERIFICARE OPTICĂ, operație realizată cu ochiul liber, prin care se urmărește exactitatea perforării cartelelor. Perforațiile interpretate în clar în zona superioară a cartelei sau tabulogramă conținînd datele din cartele se confruntă cu fiecare cartelă sau, linie cu linie, cu fiecare document primar din care s-au preluat datele. **V.** *programată*, controlul prelucrării datelor prin program. **V.** *documentelor contabile*, examinarea atentă a întregului conținut și formelor legale ale documentelor înaintea înregistrării conținutului lor de date în contabilitate. **V.d.c.** se face atît sub aspectul formei, cît și al fondului. **V.d.c.** *de fond* constă în controlul asupra exactității datelor cifrice și calculelor respective, precum și asupra legalității și utilității economice a operației respective. **V.d.c.** *de formă* constă în cercetarea documentului în ce privește corecta lui întocmire, adică dacă a fost întocmit și imprimat legal, dacă toate datele

au fost înscrise pentru a reflecta integral operația consemnată, dacă cuprinde semnăturile legale, dacă corectările sînt făcute legal. Dacă documentul este centralizator, trebuie să se vadă și dacă el cuprinde toate datele din documentele centralizate. **V.** *mecanică*, operație realizată cu ajutorul mașinii de verificat cartele perforate prin care se urmărește exactitatea perforării cartelelor. Practic se recitesc datele din documentele primare și se simulează o nouă perforare a cartelelor deja perforate. În cazul neconcordanței dintre cifra perforată și cea tastată din nou, mașina de verificat semnalează eroare de perforare.

VIDAJ, afișarea conținutului memoriei interne pe un suport. **V.** *dinamic*, vidaj efectuat în cursul execuției unui program. **V.** *selectiv*, vidaj al unor anumite zone ale memoriei interne.

VIOLARE DE MOD, tentativa de executare a unei instrucțiuni privilegiate atunci cînd unitatea centrală lucrează în mod normal (bitul NP din Starea program este poziționat pe 1).

VITEZA DE ALIMENTARE, performanța în unități de timp, care este asigurată intrărilor de date în procesul prelucrării, de cititorul de cartele, de unitatea de bandă magnetică, de disc magnetic etc. → și *de prelucrare a datelor*. Performanța în unități de timp de efectuare a tuturor operațiilor de culegere, stocare, transmitere, prelucrare propriu-zisă și comunicare a rezultatelor prelucrării.

VIZUALIZARE, operația prin care se solicită afișarea conținutului unui registru intern al unității centrale a calculatorului electronic.

VOLUM DE FIȘIER, subdiviziune a unui fișier cînd datele acestuia sînt transpuse pe o bobină (rolă) de bandă magnetică sau un pachet de discuri magnetice. Fiecare bobină primește un număr a cărui semnificație reprezintă al cîtelea volum este din fișierul dat.

X

X (perforaţie), perforaţie în prima linie superioară, deasupra liniei rezervate pentru cifra zero. Se mai numeşte şi supraperforaţie. Folosită în scopul transpunerii literelor alfabetului sau al prelucrării datelor în cazul folosirii echipamentului mecanografic. → şi *supraperforaţie.*

Z

ZONA, o subdiviziune a memoriei centrale a calculatorului electronic; parte din instrucțiune de program scris în limbaj ASSIRIS. **Z.** *de argument,* parte dintr-o instrucțiune într-un program scris în limbaj ASSIRIS care începe cu primul caracter diferit de blanc următoarei zonei de comandă și care se termină, de asemenea, printr-un blanc. **Z.** de **a.** se consideră nulă dacă există mai mult de 15 blancuri după zona de comandă sau dacă această zonă începe după caracterul al 72-lea din linie. **Z.** *de comandă,* zonă care într-un program scris în limbaj ASSIRIS începe cu primul caracter diferit de blanc și urmează după zona de etichetă terminîndu-se, de asemenea, printr-un blanc. **Z.** *de comentarii,* partea din instrucțiunea rezervată zonei de comentariu care, într-un program scris în limbaj ASSIRIS, începe cu primul caracter diferit de blanc urmată fiind de zona de argument sau după cel mult 16 blancuri care urmează zona de comandă dacă zona de argument nu a fost completată. **Z.** *de date,* zonă de mediu (suport) de memorie în care sînt plasate înregistrările la crearea fișierului. **Z.** *de depășire,* zonă de memorie în care se introduc înregistrări care sînt scoase din zona de date prin introducere de noi înregistrări. **Z.** *de etichetă,* zonă care, într-un program scris în limbajul ASSIRIS, conține simbolul cu numele instrucțiunii și se termină obligatoriu cu un blanc. În cazul în care eticheta lipsește, zona de etichetă trebuie să conțină cel puțin un blanc. **Z.** *de indexuri,* în care se introduc indexuri pentru zonele de date și cele de depășire. **Z.** *tampon.* → *memorie tampon.*

ZONELE LINIEI PROGRAMULUI COBOL, format standard, folosit pentru scrierea programului în limbaj COBOL. Programul se prezintă sub forma unui șir de linii, fiecare linie fiind considerată ca avînd 80 caractere. Linia de program este împărțită în 5 zone, după cum urmează: Zona de secvență cuprinsă în primele 6 coloane. În această zonă se scriu de obicei cifre a căror semnificație poate reprezenta numărul curent al liniei. La nevoie, numărul curent poate să fie scris din 10 în 10 ca eventual să se poată completa ulterior noi linii care să primească numărul curent în cadrul secvenței corespunzătoare. Zona de continuare cuprinde coloana a 7-a, în care poate apărea caracterul, spațiu, asterisc sau liniuța de unire. În cazul cînd în această coloană apare asteriscul, înseamnă că avem de-aface cu o linie comentariu. Zona A cuprinde coloanele de la 8 la 11. Zona B cuprinde coloanele de la 12 la 72; împreună cu zona se folosesc pentru scrierea textului programului COBOL. Zona de identificare cuprinde coloanele 72 la 80. Aceste coloane se utilizează la identificarea programului. COBOL, pentru care se pot folosi orice caractere din limbajul COBOL. Completarea zonei nu are efect asupra compilatorului, de aceea zona poate fi lăsată și liberă.

Tabel enprinzînd instrucțiunile de programare pentru mașina de facturat-contabilizat Felix FC 16

Instrucțiune	Mnemonica	Cod hexa	Adresa	Ecuația instr.	Stiva
ADUNARE ADDITION	ADD	1	—	(RB)+(RA) RA	
BANDA NEAGRĂ BLACK RESTORE	BRE	F99	—	—	
SALT CONDIȚIONAT BRANCH ON CONDITION	BOC	F3	×	—	
SALT LA SUBRUTINĂ BRANCH TO SEQUENCE	BT	F6	×	—	
SCHIMBĂ SEMNUL CHANGE SIGN	CSI	F87	—	(RA) RA	
TIPĂREȘTE PUNCTUL ZECIMAL DECIMAL RESTORE	DRE	F9B	—	—	
SCADE 1 DIN INDEX DECREASE INDEX	DIN	7	—	(RI)—1 RI	
IMPARTIRE DIVIDE	DIV	4	—	(RB)—(RA) RA	
REPETA DUPLICATE	DUP	A	—	(RA) RB	
SFÎRȘIT DE SECVENȚĂ END OF SEQUENCE	EOS	F_8F	—	—	
INTRODUCERE ENTER	ENT	5	—	KB RA	
INTRODUCERE SALT ENTRY BRANCH	EBR	F_2	×	—	
STOP PROGRAM HALT	HAL	F_8D	—	—	
ADUNA 1 ÎN INDEX INCREASE INDEX	IIN	6	—	—	
INVERSARE INVERT	INV	$F_8\varnothing$	—	(RA) RB BB RA	
ÎNCARCĂ INDEX LOAD INDEX	LIN	B	—	(RA) RI	
MARCA MARKER	MAR	F_8	×	—	
ÎNMULȚIRE MULTIPLY	MUL	3	—	(RB)×(RA) RA	
ACUMULARE NEGATIVĂ NEGATIVE ACCUMULATE	NAC	FBX	—	(Mi)∓(RA) Mi; RA	
NU TIPĂREȘTE PUNCTUL ZECIMAL NON DECIMAL	NDE	F_9A	—	—	
NU IMPRIMĂ NON PRINT	NPR	F_9F	—	—	
NEOPERATIVĂ NO OPERATION	NOP	$\varnothing$	—	—	
PROCENT PERCENT	PER	F85	—	(RB)×(RA):RA	
ACUMULARE POZITIVĂ POSITIVE ACCUMULATE	PAC	FAX	—	(Ni)±(RA) Mi; RA	
IMPRIMĂ NUMĂR PRINT	PRI	E	—	(RA) TW	
REIA IMPRIMAREA PRINT RESTORE	PRE	F9D	—	—	
PROMILE PROMILE	PRO	F86	—	(RB)×(RA):RA	
PERFORATOR INACTIV PUNCH OFF	POF	F9E	—	—	
PERFORATOR ACTIV PUNCH ON	PON	F_9C	—		

Instrucțiune	Mnemonică	Cod hexa	Adresă	Ecuația instr.	Stiva
RECHEAMA RECALL	REC	9	—	(MI)RA	
BANDA ROȘIE RED SHIFT	RSH	F_{38}	—	—	
STINGE SELECTORII MANUALI RESET MANUAL SELECTORS	RMS	F_{37}	—	—	
REPER RESUME	RES	F_4	×	—	
ROTUNJIRE PRIN ADAOS LA SUTIMI ROUND ADD CENT	RAC	F_{32}	—	—	
ROTUNJIRE PRIN ADAOS LA UNITĂȚI ROUND ADD UNIT	RAU	F_{31}	—	—	
ROTUNJIRE FAȚĂ DE 5 LA SUTIMI ROUND OFF CENT	ROC	F_{21}	—	—	
ROTUNJIRE FAȚĂ DE 5 LA UNITĂȚI ROUND OFF UNIT	ROU	F_{22}	—	—	
SECVENȚĂ SEQUENCE	SEQ	F_7	×	—	
ACTIVARE CONDIȚIE SLT CONDITION	SCO	F_{11}	—	—	
POZIȚIONEAZĂ INDEX SLT INDEX	SIN	C	DD	DD RI	
DEPLASARE STÎNGA SHIFT LEFT	SLE	F_1	×		
DEPLASARE DREAPTA SHIFT RICHT	SRI	$F_\varnothing$	×	—	
RULEAZĂ JOS SHIFT ROUND DOWN	SRD	F_{39}	—	—	
RULEAZĂ SUS SHIFT ROUND UP	SRU	F_{38}	—	—	
MEMOREAZĂ STORE	STO	8	—	(RA) MI	
SCADERE SUBTRACT	SUB	2	—	(RB)—(RA) RA	
TEST INDEX ZERO TEST INDEX ZERO	TIZ	F_{23}	—	—	
TEST RA NEGATIV TEST NEGATIVE	TNE	F_{21}	—	—	
TEST RA POZITIV TEST POSITIVE	TPO	F_{20}	—	—	
TEST RA ZERO TEST ZERO	TZE	F_{22}	—	—	
TEST SELECTOR 1 TEST SELECTOR 1	TS1	F_{36}	—	—	
TEST SELECTOR 2 TEST SELECTOR 2	TS2	F_{35}	—	—	
TIPĂRIRE PERFORARE TYPE RECORD	TRE	$FC_{\varnothing \div FFF}$	—	—	
Instrucțiuni specifice mașinii de facturat-contabilizat FC64					
CITEȘTE ȘI IMPRIMĂ RED AND PRINT	RAP	F_5C	—	—	
CITEȘTE DATE READ DATA	RDA	F_5A	—	(TR) RA	
CITEȘTE SECVENȚA NOUĂ READ NEW SEQUENCE	RNS	F_4E	—	—	

Tabel cu instrucțiuni de programare pentru calculatorul electronic Felix FC 32; 96, 128

Instrucțiune	Mnemonică	Cod hexa	Adresa	Ecuația instr.	Stiva
ADUNARE ADDITION	ADD	1	—	(RB)+(RA)→ →RA	↓
BANDA NEAGRĂ BLACK RESTORE	BRE	F99	—	—	↕
SALT CONDITIONAT BRANCH ON CONDITION	BOC	F3	×	—	
SALT LA SUBRUTINĂ BRANCH TO SEQUENCE	BTS	F6	×	—	
SCHIMBĂ SEMNUL CHANGE SIGN	CSI	F87	—	—(RA)→RA	
TIPĂREȘTE PUNCTUL ZECIMAL DECIMAL RESTORE	DRE	F9B	—	—	
SCADE 1 DIN INDEX DECREASE INDEX	DIN	7	—	(RI)—1→RI	
**DEZACTIVEAZĂ SCRIERE DISABLE WRITING ALL	DWA	FBC	—	—	
ÎMPĂRȚIRE DIVIDE	DIV	4	—	(RB):(RA)→ RA	↓
REPETĂ DUPLICATE	DUP	A	—	(RA)→RB	↑
**ACTIVEAZĂ CITIRE 1 ENALE READING 1	ER1	FB8	—	—	
**ACTIVEAZĂ CITIRE 2 ENABLE READING 2	ER2	FBA	—	—	
**ACTIVEAZĂ SCRIERE 1 ENABLE WRITING 1	EW1	FB9	—	—	
**ACTIVEAZĂ SCRIERE 2 ENABLE WRITING 2	EW2	FBB	—	—	
SFÎRȘIT DE SECVENȚĂ END OF SEQUENCE	EOS	F8F	—	—	
INTRODUCERE ENTER	ENT	5	—	KB→RA	↑
INTRODUCERE/SALT ENTRY BRANCH	EBR	F2	×	—	↑
STOP PROGRAM HALT	HAL	F8D	—	—	
ADUNĂ 1 IN INDEX INCREASE INDEX	IIN	6	—	(RI)+1→RI	
INVERSARE INVERT	INV	F8ø	—	(RA)→RB; (RB)→RA	
ÎNCARCĂ INDEX LOAD INDEX	LIN	B	—	(RA)→RI	
**ÎNCARCĂ INDEX 1 LOAD INDEX 1	LI1	FB4	—	(RA)→MI1	
**ÎNCARCĂ INDEX 2 LOAD INDEX 2	LI2	FB5	—	(RA)→MI2	
MARCA MARKER	MAR	F5	×	—	
MASCA SELECTORI MANUALI MASK MANUAL SELECTORS	MMS	Eø7— E77	—	—	
ÎNMULȚIRE MULTIPLY	MUL	3	—	(RB)×(RA)→ →RA	↓
ACUMULARE NEGATIVĂ NEGATIVE ACCUMULATE	NAC	EBø	—	(MI)+(RA)→ →MI, RA	↑

Instrucțiune	Mnemonica	Cod hexa	Adresa	Ecuația instr.	Stiva
NU TIPĂREȘTE PUNCTUL ZECIMAL NON DECIMAL	NDE	F9A	—	—	
NU IMPRIMĂ NON PRINT	NPR	F9F	—	—	
NEOPERATIVĂ NO OPERATION	NOP	ø	—	—	
PROCENT PERCENT	PER	F85	⟷	(RB)×(RA): :1KK→RA	↓
ACUMULARE POZITIVĂ POSITIVE ACCUMULATE	PAC	FAX	—	(Mi)±(RA)→ →Mi, RA	↑
IMPRIMĂ NUMĂR PRINT	PRI	E	××	(RA)→TW, TP, MC	
IMPRIMĂ DATA PRINT DATE	PDA	E87 E97 EA7	—	(RA)→TW, TP, MC	
REIA IMPRIMAREA PRINT RESTORE	PRE	F9D	—	—	
PROMILE PROMILE	PRO	F86	—	(RB)×(RA): :1øøø→RA	↓
PERFORATOR INACTIV PUNCH OFF	POF	F9F	—	—	
PERFORATOR ACTIV PUNCH ON	PON	F9C	—	—	
CITEȘTE ȘI IMPRIMĂ READ AND PRINT	RAP	F8C	—	—	
CITEȘTE DATA READ DATA	RDA	F8A	⟷	TR→RA	↑
IEȘIRE READ FILA	RFI	FB6	—	—	
**CITEȘTE MAGNETIC DATA READ MAGNETIC DATA	RMD	F8B	—	MC→RA	↑
*CITEȘTE SECVENȚA NOUĂ READ NEW SEQUENCE	RNS	F8E	—	—	
RECHEAMA RECALL	REC	9	—	(Mi)→RA	↑
BANDA ROȘIE RED SHIFT	RSH	F98	—	—	
REPETA TIPĂRIREA REPEAT TYPE	RTY	ED	×	—	
**MOD EXTERN INACTIV RESET EXTERNAL MODE	REM	FBE	—	—	
STINGE SELECTORII MANUALI RESET MANUAL SELECTORS	RMS	F97	—	—	
REPER RESUME	RES	F4	×	—	
ROTUNJIRE PRIN ADAOS LA SUTIMI ROUND ADD CENT	RAC	F83	—	—	
ROTUNJIRE PRIN ADAOS LA UNITĂȚI ROUUD ADD UNIT	RAU	F84	—	—	
ROTNNJIRE FAȚĂ DE 5 LA SUTIMI ROUND OFF CENT	ROC	F81	—	—	
ROTUNJIRE FAȚĂ DE 5 LA UNITĂȚI ROUND OFF UNIT	ROU	F82	—	—	
SECVENȚA SEQUENCE	SEQ	F7	×	—	
ACTIVARE CONDIȚIE SET CONDITION	SCO	F94	—	—	

Instrucțiune	Mnemonică	Cod hexa	Adresă	Ecuația instr.	Stiva
**MOD EXTERN ACTIV SET EXTERNAL MODE	SEM	FBD	—	—	
POZIȚIONEAZĂ INDEX SET INDEX	SIN	C D	DD	ØDD→RI 1DD→RI	
DEPLASARE STINGĂ SHIST LEFT	SLE	F1	×	—	
DEPLASARE DREAPTĂ SHIET RIGHT	SRI SRD	FØ F89	× —	— —	↓
RULEAZĂ JOS SHIFT ROUND DOWN					
RULEAZĂ SUS SHIFT ROUND UP	SRU	F88	—	—	↑
*S RTI ÎNAINTE S APEE FORWARD	SPF	EE EF	× (Ø÷7)	—	
*S HIDARTIE ÎNAPOI S PAPER BACKWARD	SPB	EE EF	× (8÷F)	—	
MEMOREAZĂ STORE	STO	8	—	(RA)→MI	
SCĂDERE SUBTRACT	SUB	2	—	(RB)→(RA)→ →RA	→
TEST INDEX ZERO TEST INDEX ZERO	TIZ	F93	—	—	
TEST RA NEGATIV TEST NEGATIVE	TNE	F91	—	—	
TEST RA POZITIV TEST POSITIVE	TPO	F9Ø	—	—	
TEST RA ZERO TEST ZERO	TZE	F92	—	—	
TEST SELECTOR 1 TEST SELECTOR 1	TS1	F95	—	—	
TEST SELECTOR 2 TEST SELECTOR 2	TS2	F96	—	—	
TEST SELECTOR 3 TEST SELECTOR 3	TS3	FE2	—	—	
TIPĂRIRE ÎNREGISTRARE TYPE RECORD	TRE	FCØ: FFF	—	—	
**SCRIE FISIER WRITE FILE	WFI	FB7	—	—	

* — numai pentru FC96 și FC128.
** — numai pentru FC128.

Coduri de reprezentare a informației

A I — Coduri C-256 standard cu 8 și 7 elemente binare

Coduri calculator cu 8 elemente binare (EBCDIC)

Elemente de pondere mică	Hexazecimal	Binar	Elemente de pondere mare 0 (0000)	1 (0001)	2 (0010)	3 (0011)	4 (0100)	5 (0101)	6 (0110)	7 (0111)	8 (1000)	9 (1001)	A (1010)	B (1011)	C (1100)	D (1101)	E (1110)	F (11)
	0	0000	NUL	DLE	ds		SP	&	–									
	1	0001	SOH	DC1	ss				/		a	j		[1]	A	J		
	2	0010	STX	DC2	fs						b	k	s	(1	B	K	S	
	3	0011	ETX	DC3	sl						c	l	t	)1	C	L	T	
	4	0100	EDT	DC4							d	m	u	[1	D	M	U	
	5	0101	HT	LF NL							e	n	v	]1	E	N	V	
	6	0110	ACK	SYN							f	o	w		F	O	W	
	7	0111	BEL	ETB							g	p	x		G	P	X	
	8	1000	EOM BS	CAN			neafectată				h	q	y		H	Q	Y	
	9	1001	ENQ	EM							i	s	z		I	R	Z	
	A	1010	NAK	SS			C[2]	↓	¬[1]	:								
	B	1011	VT	ESC			.	$	'									
	C	1100	FF	FS			<	*	%	@					neafectată			
	D	1101	CR	CS			(	)	—	,								
	E	1110	SO	RS			+	;	>	=								
	F	1111	ST	US	PE			[2]	—[2]	?	„							

Cod de schimb cu 7 elemente binare (ISO)

Elemente de pondere mică	Zecimal (linii) (coloane) ↓	Binar	Elemente de pondere mică 0 x 000	1 x 001	2 x 010	3 x 011	4 x 100	5 x 101	6 x 110	7 x 111
	0	0000	NUL	DLE	SP	0	C	P	\	p
	1	0001	SOH	DC1	!	1	A	Q	a	q
	2	0010	STX	DC2	"	2	B	R	b	r
	3	0011	ETX	DC3	#	3	C	S	c	s
	4	0100	EOT	DC4	$	4	D	T	d	t
	5	0101	ENQ	NAK	%	5	E	U	e	u
	6	0110	ACK	SYN	&	6	F	V	f	v
	7	0111	BEL	ETB	'	7	G	W	g	w
	8	1000	BS	CAN	(	8	H	X	h	x
	9	1001	HT	EM	)	9	I	Y	i	y
	10	1010	LF NL	SS	*	:	J	Z	j	z
	11	1011	VT	ESC	+	;	K	[	k	{
	12	1100	FF	FS	,	<	L	\	l	|
	13	1101	CR	GS	-	=	M	]	m	}
	14	1110	SO	RS	.	>	N	↑	n	←
	15	1111	SI	US	/	?	O	←	o	DEL

B. Tabela de corespondență cod EBCDIC cod ISO cod cartelă

EBCDIC **	SIMBOL	COD CARTELĂ	ISO *	SEMNIFICAȚIE
00	NUL	12-0-9-8-1	0-0	nul
01	SOH	12-9-1	0-1	început de antet
02	STX	12-9-2	0-2	început de text
03	ETX	12-9-3	0-3	sfîrșit de text
04	EOT	12-9-4	0-4	sfîrșit de transmisie
05	HT	12-9-5	0-8	tabelare prozontală
06	ACK	12-9-6	0-6	confirmare recepție
07	BEL	12-9-7	0-7	sonerie
08	BS sau EOM	12-9-8	0-8	întoarcere car sau sf mesaj
09	ENQ	12-9-8-1	0-5	cerere
0A	NAK	12-9-8-2	1-5	confirmare recepție
0B	VT	12-9-8-3	0-11	tabelare verticală
0C	FF	12-9-8-4	0-12	prezentare formulă
0D	CR	12-9-8-5	0-13	întoarcere car
0E	SO	12-9-8-6	0-14	în afara codului
0F	SI	12-9-8-7	0-15	în cod
10	DLE	12-11-9-8-1	1-0	echipament transmisie
11	DC1	11-9-1	1-1	comandă periferic 1
12	DC2	11-9-2	1-2	comandă periferic 2
13	DC3	11-9-3	1-3	comandă periferic 3
14	DC4	11-9-4	1-4	comandă periferic 4
15	LF sau NL	11-9-5	0-10	interlinie sau linie nouă
16	SYN	11-9-6	1-0	sincronizare
17	ETB	11-9-7	1-7	sf. bloc de transmisie
18	CAN	11-9-8	1-8	anularea mesajului
19	EM	11-9-8-1	1-9	sfîrșit de suport
1A	SS	11-9-8-2	1-10	început secvență specială
1B	ESC	11-9-8-3	1-11	eșapament
1C	FS	11-9-8-4	1-12	separator de fișier
1D	GS	11-9-8-5	1-13	separator de grup
1E	RS	11-9-8-6	1-14	separator de articol
1F	US	11-0-8-7	1-15	separator subarticol
20	ds	11-0-9-8-1		selectare cîfe binare
21	ss	0-9-1		început semnificație
22	fs	0-9-2		separare de zone
23	si	0-9-3		început semnif. imediat
24		0-9-4		
25		0-9-5		
26		0-9-6		
27		0-9-7		
28		0-9-8		
29		0-9-8-1		codurile 24 pînă la 2E nu sînt afectate
2A		0-9-8-2		
2B		0-9-8-3		
2C		0-9-8-4		
2D		0-9-8-5		
2E		0-9-8-6		
2F	PE	0-9-8-7		eroare paritate
30		12-11-0-9-8-1		
31		9-1		
32		9,2		
33		9-3		
34		9-4		
35		9-5		codurile 30 pînă la 3 F nu sînt afectate
36		9-6		
37		9-7		
38		9-8		
39		9-8-1		

EBCDIC **	SIMBOL	COD CARTELĂ	ISO *	SEMNIFICAȚIE
3A		9-8-2		codurile 30 pînă la 3F nu sînt afectate
3B		9-8-3		
3C		9-8-4		
3D		9-8-5		
3E		9-8-6		
3F		9-8-7		
40	SP	blanc	2-0	spațiu
41		12-0-9-1		codurile 41 pînă la 49 nu sînt afectate
42		12-0-9-2		
43		12-0-9-3		
44		12-0-9-4		
45		12-0-9-5		
46		12-0-9-6		
47		12-0-9-7		
48		12-0-9-8		
49		12-8-1		
4A	e sau	12-8-2	6-0	cent sau accent grav
4B	.	12-8-3	2-14	punct
4C	<	12-8-4	3-12	mai mic ca
4D	(	12-8-5	2-8	paranteză la stînga
4E	+	12-8-6	2-11	plus
4F	/ sau :	12-8-7	7-12	bară verticală sau bară întreruptor
50	&	12	2-6	codurile 51 pînă la 59 nu sînt afectate
51		12-11-9-1		
52		12-11-9-2		
53		12-11-9-3		
54		12-11-9-4		
55		12-11-9-5		
56		12-11-9-6		
57		12-11-9-7		
58		12-11-9-8		
59	!	11-8-1		
5A	$	11-8-2	2-1	punct de exclamare
5B	*	11-8-3	2-4	dolar
5C	)	11-8-4	2-10	asterisc
5D	;	11-8-5	2-9	paranteză la dreapta
5E	— sau >	11-8-6	3-11	punct virgulă
5F		11-8-7	7-14	tild sau negație logică
60	—	11	2-13	minus, liniuță, linluță de unire
61	/	0-1	2-11	bară oblică
62		11-0-9-2		codurile 62 pînă la 69 nu sînt afectate
63		11-0-9-3		
64		11-0-9-4		
65		11-0-9-5		
66		11-0-9-6		
67		11-0-9-7		
68		11-0-9-8		
69		0-8-1		
6A		12-11	5-14	accent circonflex
6B	,	0-8-3	2-12	virgulă
6C	%	0-8-4	2-5	procent
6D	_	0-8-5	5-15	subliniere
6E	>	0-8-6	3-14	mai mare ca
6F	?	0-8-7	3-15	semnul întrebării
70		12-11-0		
71		12-11-0-9-1		
72		12-11-0-9-2		
73		12-11-0-9-3		

EBCDI **	SIMBOL	COD CARTELĂ	ISO *	SEMNIFICAȚIE
74		12-11-0-9-4		codurile 70 pînă la 79 nu sînt afectate
75		12-11-0-9-5		
76		12-11-0-9-6		
77		12-11-0-9-7		
78		12-11-0-9-8		
79		8-1		
7A	:	8-2	3-10	două puncte
7B	#	8-3	2-3	număr
7C	@	8-4	4-0	A comercial
7D	'	8-5	2-7	apostrof
7E	=	8-6	3-13	egal
7F	"	8-7	2-2	ghilimele
80		12-0-8-1		codul 80 nu e afectat
81	a	12-0-1	6-1	
82	b	12-0-2	6-2	
83	c	12-0-3	6-3	
84	d	12-0-4	6-4	
85	e	12-0-5	6-5	
86	f	12-0-6	6-6	
87	g	12-0-7	6-7	
88	h	12-0-8	6-8	
89	i	12-0-9	6-9	
8A		12-0-8-2		codurile 8A pînă la 8F nu sînt afectate
8B		12-0-8-3		
8C		12-0-8-4		
8D		12-0-8-5		
8E		12-0-8-6		
8F		12-0-8-7		
90		12-11-8-1		codul 90 nu afectat
91	j	12-11-1	6-10	
92	k	12-11-2	6-11	
93	l	12-11-3	6-12	
94	m	12-11-4	6-13	
95	n	12-11-5	6-14	
96	o	12-11-6	6-15	
97	p	12-11-7	7-0	
98	q	12-11-8	7-1	
99	r	12-11-9	7-2	
9A		12-11-8-2		
9B		12-11-8-3		
9C		12-11-8-4		
9D		12-11-8-5		
9E		12-11-8-6		
9F		12-11-8-7		
A0		11-0-8-1		codurile A0 și A1 nu sînt afectate
A1		11-0-1		
A2		11-0-2	7-3	
A3	t	11-0-3	7-4	
A4	u	11-0-4	7-5	
A5	v	11-0-5	7-6	
A6	w	11-0-6	7-7	
A7	x	11-0-7	7-8	
A8	y	11-0-8	7-9	
A9	z	11-0-9	7-10	
AA		11-0-8-2		codurile AA-AF nu sînt afectate
AB		11-0-8-3		
AC		11-0-8-4		
AD		11-0-8-5		
AE		11-0-8-6		
AF		11-0-8-7		

EBCDIC **	SIMBOL	COD CARTELĂ	ISO *	SEMNIFICAȚIE
B0	\	12-11-0-8-1		codul B0 nu e afectat
B1	/	12-11-0-1	5-12	
B2	{	12-11-0-2	7-11	
B3	}	12-11-0-3	7-13	
B4	[	12-11-0-4	5-11	
B5	]	12-11-0-5	5-15	
B6		12-11-0-6		
B7		12-11-0-7		
B8		12-11-0-8		
B9		12-11-0-9		
BA		12-11-0-8-2		
BB		12-11-0-8-3		
BC		12-11-0-8-4		
BD		12-11-0-8-5		
BE		12-11-0-8-6		
BF		12-11-0-8-7		
C0		12-0		codul C0 nu e afectat
C1	A	12-1	4-1	
C2	B	12-2	4-2	
C3	C	12-3	4-3	
C4	D	12-4	4-4	
C5	E	12-5	4-5	
C6	F	12-6	4-6	
C7	G	12-7	4-7	
C8	H	12-8	4-8	
C9	I	12-9	4-9	
CA		12-0-1-8-2		codurile CA pînă la CF nu vor fi afectate
CB		12-0-9-8-3		
CC		12-0-9-8-4		
CD		12-0-9-8-5		
CE		12-0-9-8-6		
CF		12-0-9-8-7		
D0		11-0		cod D0 nu e afectat
D1	J	11-1	4-10	
D2	K	11-2	4-11	
D3	L	11-3	4-12	
D4	M	11-4	4-13	
D5	N	11-5	4-14	
D6	O	11-6	4-15	
D7	P	11-7	5-0	
D8	Q	11-8	5-1	
D0	R	11-9	5-2	
DA		12-11-9-8-2		codurile DA pînă la DF nu vor fi afectate
DB		12-11-9-8-3		
DC		12-11-9-8-4		
DD		12-11-9-8-5		
DE		12-11-9-8-6		
DF		12-11-9-8-7		
E0		0-8-2	11-0-9-1	codurile E0 și E1 nu sînt afectate
E1		11-0-9-1		
E2	S	0-2	5-3	
E3	T	0-3	5-4	
E4	U	0-4	5-5	
E5	V	0-5	5-6	
E6		0-6	5-7	
E7	X	0-7	5-8	
E8	Y	0-8	5-9	
E9	Z	0-9	5-10	

EBCDIC **	SIMBOL	COD CARTELĂ ISO	*	SEMNIFICAȚIE
EA		11-0-9-8-2		codurile EA pînă la EF nu vor fi afectate
EB		11-0-9-8-3		
EC		11-0-9-8-4		
ED		11-0-9-8-5		
EE		11-0-9-8-6		
EF		11-0-9-8-7		
F0	0	0	3-0	
F1	1	1	3-1	
F2	2	2	3-2	
F3	3	3	3-3	
F4	4	4	3-4	
F5	5	5	3-5	
F6	6	6	3-6	
F7	7	7	3-7	
F8	8	8	3-8	
F9	9	9	3-9	
FA		12-11-0-9-8-2		codurile FA, pînă la FE nu vor fi afectate obligatoriu „
FB		12-11-0-9-8-3		
FC		12-11-0-9-8-4		
FD		12-11-0-9-8-5		
FE		12-11-0-9-8-6		
FF	DEL	12-11-0-9-8-7		

Tabele de referință ale instrucțiunilor

Codul instrucțiunilor de programare pentru calculatorul electronic FELIX C 256

Mnemonică	Cod operație	Funcție	Sintaxă	Ecuație	Pag.
AD4	1E	adunare cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}) + (A) \rightarrow R_{0-31}$	78
AD4I	27	adunare imediată cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}) + (A_{0-31}) \rightarrow R_{0-31}$	79
AD8	1F	adunare dublu cuvînt	M.R*A,X	$(R_{0-63}) + (A) \rightarrow R_{0-63}$	79
			M,O,L A	$((R0)) + (A) \rightarrow (R0)$	174
ADD	61	adunare zecimală	M,R*A,X	$((R)) + (A) \rightarrow (R)$	180
ADF4	6C	adunare mobilă scurtă	M,R*A,X	$(R_{0-31}) + (A) \rightarrow R_{0-31}$	180
ADF8	7C	adunare mobilă lungă	M,R*A,X	$(R_{0-63}) + (A) \rightarrow R_{0-63}$	78
ADH2	1D	adunare semicuvînt stînga	M,R*A,X	$(R_{0-15}) + (A) \rightarrow R_{0-15}$	79
ADL2	1C	adunare semicuvînt dreapta	M,R*A,X	$(R_{0-31}) + (A) \rightarrow R_{0-31}$	112
AIO	56	achitare întrerupere	M,R*A,X		94
ANALD	3D	analiză instrucțiune zecimală	M,R*A,X		94
ANALN	3C	analiză instrucțiune normală	M,R*A,X		101
BAL	39	salt cu înlănțuire	M,V*A,X	$(P) \rightarrow R_{0-31}$ apoi $A \rightarrow P$	102
BCF	34	salt în condiții false	M,V*A,	$A \rightarrow P$ dacă Q SI(IC) $\neq 0$	102
BCT	35	salt în condiții adevărate	M,V*A	$A \rightarrow P$ dacă Q SI(IC) $\neq 0$	102
BDF	36	salt în cond. false cu decrementare		$A \rightarrow P$ dacă (R_{4-7}) SI (IC) $=$ $= 0$ și dacă $(R_{8-31}) - (R_{4-7}) > 0$	102
BDT	37	salt în condiții adevărate cu decrementare	M,V*A	$A \rightarrow P$ dacă (R_{4-7}) SI(IC) $\neq 0$ și dacă $(R_{8-31}) - (R_{4-7}) > 0$ $A \rightarrow P$	100
BRU	38	salt necondiționat	M*A,X		86
CP1	10	comparare caracter	M,R*A,X	$(R_{0-7})::(A) \rightarrow Z,C$	8
CP1I	24	comparare imediată caracter	M,R*A,X	$(R_{0-7})::(A_{24-31}) \rightarrow Z,C$	87
CP2	11	comparare semicuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-15})::(A) \rightarrow Z,S,D,C,$	87
CP4	12	comparare cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31})::(A) \rightarrow Z,S,D,C$	88
CP8	13	comp. dublu cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-63})::(A) \rightarrow Z,S,D,C$	
			M,O,L A	$((RO))::(A) \rightarrow Z,S,D,C$	175
CPD	63	comparare zecimală	M,R*A,X	$((R))::(A) \rightarrow Z,S,D,C$	98
CPSL	4C	comparare de la dreapta la stînga a 2 șiruri de caractere	M,R*A,X	$(A')::(A) \rightarrow Z,C$	97
CPSR	4D	comparare de la stînga la dreapta a 2 șiruri de caractere	M,R*A,X	$(A')::(A) \rightarrow Z,C$	
CYBL	4A	recopiere de la dreapta la stînga a unui caracter în șir	M,R* A,X	$(A_{24-31}) \rightarrow (R):(A_{24-31}) \rightarrow (R) - 1$;	97
CYBR	4B	recopiere de la stînga la dreapta a unui caracter în șir	M,R* A,X	$(A_{24-31}) \rightarrow (R) - 2$ etc. $(A_{24-31}) \rightarrow (R)$ $(A_{32-31}) \rightarrow (R) + 1$ $(A_{0-31}) \rightarrow (R) + 2$ etc....	96
DV2	32	împărțire semicuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}):(A) \rightarrow R_{0-15}$	84
DV4	68	împărțire cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-63}):(A) \rightarrow R_{0-31}$	85
			M,O,L A	$((RO)):(A) \rightarrow (RO)$	174
DVD	65	împărțire zecimală	M,R*A,X	$((R)):(A) \rightarrow (R)$	180
DVF4	6F	împărțire mobilă scurtă	M,R*A,X	$(R_{0-31}):(A) \rightarrow R_{0-31}$	180
DVF8	7F	împărțire mobilă lungă	M,R*A,X	$(R_{0-63}):(A) \rightarrow R_{0-63}$	85
DVU2	33	împărțire aritmetică semicuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}):(A) \rightarrow R_{0-15}$	
EO2	0D	disjuncție semicuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-15}) + (A) \rightarrow R_{0-15}$	90
EO4	0E	disjuncție cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}) + (A) \rightarrow R_{0-31}$	90
EX2	01	intersecție semicuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-15})SI(A) \rightarrow R_{0-15}$	89
EX4	02	intersecție cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31})SI(A) \rightarrow R_{0-31}$	89
EXU	3A	execuție	M, *A,X	$A \rightarrow P$ apoi retur în secvență	101
HIO	53	oprire I/E	M,R*A,X		112
IC2	46	incrementare semicuvînt	M,R*A,X	$(A) + Q \rightarrow A$	80
IC4	47	incrementare cuvînt	M,R*A,X	$(A) + Q \rightarrow A$	80
LAS	0C	apel cuvînt și marcare	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{0-31}$ apoi '1' $\rightarrow A_0$	70
LD1	18	încărcare caracter	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{0-7}$	70
LD1I	28	încărcare imed. caract.	M,R*A,X	$A_{24-31} \rightarrow R_{0-7}$	73
LD2I	29	încărcare imediată semicuvînt	M,R*A,X	$A_{16-31} \rightarrow R_{0-15}$	71
LD4	0A	încărcare cuvînt	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{0-31}$	74
LD4I	2A	încărcare imediată cuvînt	M,R*A,X	$A_{0-31} \rightarrow R_{0-31}$ apoi „0" $\rightarrow R_{0-7}$	74
LD8	0B	încărcare cuvînt dublu	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{0-63}$	71
LDC	43	încărcare condiții	M,R*A	$(A)_{4-7}SI$ Q sau (IC) SI Q $\rightarrow$ IC	
LDC2	19	încărcare complement semicuvînt	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{0-15}$	75
LDC4	1A	încărcare complement cuvînt	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{0-31}$	75
LDC8	1B	încărcare comp. dublu cuvînt	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{0-63}$	
			M,O,L A	$A \rightarrow RO_{11-31}$ Q $\rightarrow RO_{4-7}$	176
LDDA	2B	încărcare adresă zecimală	M,R*A,X	$Ai \rightarrow R_{14-31}$; $(A_{4-7}) \rightarrow R_{4-7}$	
LDH2	09	încărcare semicuvînt stînga	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{0-15}$	71
LDL2	08	încărcare semicuvînt dreapta	M,R*A,X	$(A) \rightarrow R_{16-31}$ „0" $\rightarrow R_{0-15}$	70
LDM	2C	încărcare multiplă	M,R*A,X	$(A) \rightarrow RO(A + 4) \rightarrow R1$ $(A + 8) \rightarrow R2$ etc.	72
LDS2	45	încărcare selectivă semicuvînt	M,R*A,X	$(A)SI(R + 1_{0-31})$ sau (R_{0-15}) și $R + 1_{0-15} \rightarrow R_{0-15}$	72
LDTM	41	încărcare măștilor de depășire	M,R*A	(A) și Q sau (EP_{32-35}) și Q $\rightarrow EP_{32-35}$	166
LPK	5D	încărcare chei de protecție	M,R*A,X	$((R)) \rightarrow Y$	164
LPS	5E	încărcare stare program	M,R*A	$(A) \rightarrow EP_{0-63}$	163
MG2	05	reuniune semicuvînt	M,R*A,X	(R_{0-15}) sau $(A) \rightarrow R_{0-15}$	89
MG4	06	reuniune cuvînt	M,R*A,X	(R_{0-31}) sau $(A) \rightarrow R_{0-31}$	90
MP2	30	înmulțire algebrică semicuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-15}) \times (A) \rightarrow R_{0-30}$	82
MP4	69	înmulțire algebrică cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}) \times (A) \rightarrow R_{0-62}$	83
			M,O,L A	$((RO)) \times (A) \rightarrow RO)$	
MPD	64	înmulțire zecimală	M,R*A,X	$((R)) \times (A) \rightarrow (R)$	174
MPF4	6E	înmulțire mobilă scurtă	M,R*A,X	$(R_{0-31}) \times (A) \rightarrow R_{0-31}$	180

Mnemonică	Cod operație	Funcție	Sintaxă	Ecuație	Pag.
MPF8	7E	înmulțire mobilă lungă	M,R*A,X	$(R_{0-63}) \times (A) \rightarrow R_{0-63}$	180
MPU2	31	înmulțire aritm. semicuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-15}) \times (A) \rightarrow R_{0-31}$	84
MVSL	48	transfer de la stînga la dreapta a unui șir de caractere	M,R*A,X	$(A') \rightarrow A (A'-1) \rightarrow A-1$ $(A'2) \rightarrow A-2$ etc.	96
MVSR	49	transfer de la dreapta la stînga unui șir de caractere	M,R*A,X	$(A') \rightarrow A$; $(A'+1) \rightarrow A+1$ $(A+2) \rightarrow A+2$ etc.	95
NF4	22	normalizare mobilă cuvînt	M,R*A,X	(R_{0-32}) este decalat pînă de: $(R_{0-7}) = 0$ și $(R_{8-31}) \neq 0$	180
PACK	66	condensare	M,O,L A M,R*A,X	*(RO) dilatat → condensat* A ((R)) dilatat → condensat A	172
RD	50	citire directă	M,R*A,X		125
SB4	16	scădere cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}) - (A) \rightarrow R_{0-31}$	81
SB4I	26	scădere imediată cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}) - A_{0-31} \rightarrow R_{0-31}$	82
SB8	17	scădere dublu cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-63}) - (A) \rightarrow R_{0-63}$	81
SBD	62	scădere zecimală	M,O,L A M,R*A,X	$((RO)) - (A) \rightarrow (RO)$ $((R)) - (A) \rightarrow (R)$	174
SBF4	6D	scădere mobilă scurtă	M,R*A,X	$(R_{0-31}) - A \rightarrow R_{0-31}$	180
SBF8	7D	scădere mobilă lungă	M,R*A,X	$(R_{0-63}) - (A) \rightarrow R_{0-63}$	180
SBH2	15	scădere semicuvînt stînga	M,R*A,X	$(R_{0-15}) - (A) \rightarrow R_{0-15}$	81
SH2	20	decalare semicuvînt	M,R*V,X	(R_{0-15}) este decalat conform (A_{26-31})	91
SH4	21	decalare cuvînt	M,R*V,X	R_{0-31} este decalat *conform* (A_{26-31})	92
SH8	6B	decalare dublu cuvînt	M,R*V,X	R_{0-63} este decalat conform (A_{26-31})	92
SHD	5F	decalare zecimală	M,R*V,X	((R)) este decalat	170
STO	52	*start* intrare/ieșire	M.R*A,X		112
ST1	58	încărcare caracter	M,R*A,X	$(R_{0-7}) \rightarrow A$	76
ST4	5A	încărcare cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-31}) \rightarrow A$	76
ST8	5B	încărcare dublu cuvînt	M,R*A,X	$(R_{0-63}) \rightarrow A$	76
STC	42	încărcare condiții	M,R*A,X	(IC) SI Q sau (IC) SI Q → IC	168
STH2		încărcare semicuvînt stînga	M,R*A,X	$(R_{0-15}) \rightarrow A$	76
STM	2D	încărcare multiplă	M,R*A,X	$(R+2) \rightarrow A+8$ etc....	77
STPA	5C	încărcare adresă *program*	M *A,X	$(P_{8-29}) \rightarrow A$ O → A_{30-31} (R_{0-15}) SI $(R_{32-47}) \rightarrow A$	167
STS2	44	încărcare selectivă semicuvînt	M,R*A,X	sau (A) SI(R_{32-47})	77
ST5M	40	încărcare măști de depășire	M,R*A,X	(EP_{24-28}) SI Q sau (A) și Q → Y_{0-3}	167
TDV	55	control periferice	M,R*A,X		112
TIO	54	control intrare/ieșire	M,R*A,X		112
TRTL	4E	traducere text de la dreapta la la stînga pe șir de caracter	M,R*A,X	(A'):(A) → Z,C	100
TRTR	4F	traducere text de la stînga la dreapta pe șir de caracter	M.R* A,X M,O,L A	(A) condensat—dilatat (RO) (A) condensat—dilatat(R)	99
UNPK	67	dilatare	M,R*A,X		172
WD	51	scriere directă	M,R*A,X		125
WT	57	așteptare	M	A = 0	
ZAD	60	transfer zecimal	M,O,L A M,R*A,X	A → (RC) (A) → (R)	169 173

continuare *Anexa IV*

Instrucțiunile calculatorului FELIX C-256 clasificate după familii

Clasa	Instrucțiunea	Mnemonică	Cod hexa	Obs.
Instrucțiuni de încărcare	Încărcare caracter	LD1	18	
	Încărcare semicuvînt dreapta	LDL2	08	
	Încărcare semicuvînt stînga	LDH2	09	
	Încărcare cuvînt	LD4	0A	
	Încărcare dublu cuvînt	LD8	0B	
	Încărcare complement semicuvînt	LDC2	19	
	Încărcare complement cuvînt	LDC4	1A	
	Încărcare complement dublucuvînt	LDC8	1B	
	Încărcare multiplă	LDM	2C	
	Încărcare cuvînt de marcaj	LAS	0C	
	Încărcare imediată caracter	LD1I	28	
	Încărcare imediată semicuvînt	LD1I	29	
	Încărcare imediată cuvînt	LD4I	2A	
	Încărcare adresă zecimală	LDDA	2B	
Instrucțiuni de memorare	Memorare caracter	ST1	58	
	Memorare semicuvînt stînga	STH2	59	
	Memorare cuvînt	ST4	5A	
	Memorare dublucuvînt	ST8	5B	
	Memorare multiplă	STM	2D	
	Memorare adresă program	STPA	5C	
Instrucțiuni selective	Încărcare selectivă semicuvînt	LDS2	45	
	Încărcare indicatori de condiție	LDC	43	
	Încărcare măști depășire	LDTM	41	
	Memorare selectivă semicuvînt	STS2	44	
	Memorare indicatori de condiție	STC	42	
	Memorare măști depășire	STTM	40	
Instrucțiuni binare	Adunare semicuvînt dreapta	ADL2	1C	
	Adunare semicuvînt stînga	ADH2	1D	
	Adunare cuvînt	AD4	1E	
	Adunare dublucuvînt	AD8	1F	
	Scădere semicuvînt stînga	SBH2	15	
	Scădere cuvînt	SB4	16	
	Scădere dublucuvînt	SB8	17	
	Reuniune semicuvînt	MG2	05	
	Reuniune cuvînt	MG4	06	
	Disjuncție semicuvînt	EO2	0D	
	Disjuncție cuvînt	EO4	0E	
	Intersecție semicuvînt	EX2	01	
	Intersecție cuvînt	EX4	02	
	Adunare imediată cuvînt	AD4I	27	
	Scădere imediată cuvînt	SB4I	26	
	Incrementare semicuvînt	IC2	46	
	Incrementare cuvînt	IC4	47	
	Comparare caracter	CP1	10	
	Comparare semicuvînt	CP2	11	
	Comparare cuvînt	CP4	12	
	Comparare dublucuvînt	CP8	13	
	Comparare imediată caracter	CP1I	24	
	Înmulțire algebrică semicuvînt	MP2	30	
	Înmulțire aritmetică semicuvînt	MPU2	31	

continuare *Anexa IV*

Clasa	Instrucțiunea	Mnemonica	Cod hexa	Obs.
	Înmulțire algebrică cuvînt	MP4	69	
	Împărțire algebrică semicuvînt	DV2	32	
	Împărțire aritmetică semicuvînt	DVU2	33	
	Împărțire algebrică cuvînt	DV4	68	
	Decalaj semicuvînt	SH2	20	
	Decalaj cuvînt	SH4	21	
Instrucțiuni asupra lanțurilor de caractere	Transfer șir de caractere de la stînga la dreapta	MVSR	49	
	Transfer șir de caractere de la dreapta la stînga	MVSL	48	
	Comparare între două șiruri de la stînga la dreapta	CSPR	4D	
	Comparare între două șiruri de la dreapta la stînga	CPSL	4C	
	Scriere un caracter într-un șir de la dreapta la stînga	CYBR	4B	
	Scriere un caracter într-un șir de la stînga la dreapta	CYBR	4A	
	Încărcare chei de protecție	LPK	5D	Privilegiată
	Translatare și test de la stînga la dreapta	TRTR	4F	
	Transfer și test de la dreapta la stînga	TRTL	4E	
Instrucțiuni de analiză	Analiză instrucțiune normală	ANALN	3C	
	Analiză instrucțiune zecimală	ANALD	3D	
Instrucțiuni de salt	Salt la condiții adevărate	BCT	35	
	Salt la condiții false	BCF	34	
	Salt cu decrementare la condiții adevărate	BDT	37	
	Salt cu decrementare la condiții false	BDF	36	
	Salt cu înlănțuire	BAL	39	
	Salt necondiționat	BRU	38	
	Execuție	EXU	3A	
Instrucțiuni la intrare ieșire	Start intrare/ieșire	SIO	52	privilegiată
	Control intrare/ieșire	TIO	54	"
	Oprire intrare/ieșire	HIO	53	"
	Control stare periferic	TDV	55	"
	Achitare întrerupere de intrare/ieșire	AIO	56	"
	Scriere directă	WD	51	"
	Citire directă	RD	50	"
	Încărcare stare program	LPS	5E	"
	Citire directă	DR	57	"
Instrucțiuni în virgulă mobilă	Adunare cuvînt	ADF4	6C	
	Scădere cuvînt	SBF4	6D	
	Înmulțire cuvînt	MPF4	6E	
	Împărțire cuvînt	DVF4	6F	
	Adresare dublu cuvînt	ADF8	7C	

continuare *Anexa IV*

Clasa	Instrucțiunea	Mnemonica	Cod hexa	Obs.
	Scădere dublu cuvînt	SBF8	7D	
	Înmulțire dublu cuvînt	MPF8	7E	
	Împărțire dublu cuvînt	MVF8	7F	
	Normalizare cuvînt	NF4	22	
Instrucțiuni zecimale	Adunare	ADD	61	
	Scădere	SBD	62	
	Comparație	CPD	63	
	Înmulțire	MPD	64	
	Împărțire	DVD	65	
	Transfer zecimal	ZAD	60	
	Condensare de cifre zecimale	PACK	66	
	Dilatare de cifre zecimale	UNPK	67	
	Deplasare	SHD	5F	

Mnemonicile instrucțiunilor extinse de decalare

Mnemonică	Cod operație	Funcțiune	Valoarea corespunzătoare a conținutului poz. binare ale lui A				Vezi instrucțiunea
			20	21	22	23	
SLA2	20	decalare numerică stînga semicuvînt	0	0	1	0	SH2
SLA4	21	decalare numerică stînga cuvînt	0	0	1	0	SH4
SLA8	6B	decalare numerică stînga dublu cuvînt	0	0	1	0	SH8
SLC2	20	decalare logică stînga închisă semicuvînt	0	0	0	1	SH2
SLC4	21	decalare logică stînga închisă cuvînt	0	0	0	1	SH4
SLC8	6B	decalare logică închisă dublu cuvînt	0	0	0	1	SH8
SLL2	20	decalare logică stînga deschis semicuvînt	0	0	0	0	SH2
SLL4	21	decalare logică stînga deschisă cuvînt	0	0	0	0	SH4
SLL8	6B	decalare logică stînga deschisă dublu cuvînt	0	0	0	0	SH8
SN2	20	normalizare semicuvînt	1	0	0	0	SH2
SN4	21	normalizare cuvînt	1	0	0	0	SH4
SRA2	20	decalare numerică dreapta semicuvînt	0	1	1	0	SH2
SRA4	21	decal. numeric dreapta cuvînt	0	1	1	0	SH4
SRA8	6B	decalare numerică dreapta dublu cuvînt	0	1	1	0	SH8
SRC2	20	decalare logică dreapta închis semicuvînt	0	1	0	1	SRC2
SRC4	21	decalare logică dreapta închisă cuvînt	0	1	0	1	SH4
SRC8	6B	decalare logică dreapta închisă dublu cuvînt	0	1	0	1	SH8
SRL2	20	decalare logică dreapta deschisă semicuvînt	0	1	0	0	SRC2
SRL4	21	decalare logică dreapta deschisă cuvînt	0	1	0	0	SH4
SRL8	6B	decalare logică dreapta deschisă dublucuvînt	0	1	0	0	SH8

continuare *Anexa IV*

Mnemonicile instrucțiunilor extinse de salt

Mnemonică	Cod operație	Funcție	Sintaxă	Corespunde instrucțiunii
BC	35	salt dacă este reținere (virgulă flotantă): salt dacă exponentul este prea mic salt dacă (R) < referința; salt dacă (șir 1) < (șir R)	M*A	BCT,1
BGEZ	34	salt dacă (R) ⩾ 0 salt dacă (R) ⩾ referința salt dacă cifra binară cea mai puternică = 0	M*A	BCF,4
BGZ	34	salt dacă (R) > 0 salt dacă (R) > referința salt dacă cifra binară cea mai puternică = 0	M*A	BCF,12
BLEZ	35	salt dacă (R) ⩽ 0 salt dacă (R) ⩽ referința salt dacă cifra binară cea mai puternică = 1 sau octet = 0	M*A	BCT,12
BLZ	35	salt dacă (R) < 0 salt dacă (R) < referința salt dacă c.b. cea mai puternică = 1	M*A	BCT,4
BNC	34	salt dacă nu este reținere salt dacă exponentul este normal salt dacă (R) ⩾ referința salt dacă (șir 1) ⩾ (șir 2)	M*A	BCF,1
BNOV	34	salt dacă nu este depășire salt dacă nu se găsește caracterul salt dacă este lungimea suficientă salt dacă exponentul este normal	M*A	BCF,2
BNZ	34	salt dacă (R) ≠ 0 salt dacă (R) ≠ referință salt dacă (șir 1) ≠ (șir 2) salt dacă octet ≠ 0	M*A	BCF,8
BOV	35	salt dacă este depășire salt dacă se găsește caracterul salt dacă lungimea este insuficientă salt dacă exponentul este prea mare	M*A	BCT,2
BZ	35	salt dacă (R) = 0 salt dacă (R) = referința salt dacă (șir 1) = (șir 2) salt dacă octetul = 0	M*A.X	BCT,8
NO:	35	operație inefectivă	M*A	BCT,0

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. K a r l M a r x — *Capitolul*, vol. I și II, ed. Iv, E.S.P.L.P., București, 1960.
2. V. I. L e n i n — *Opere complete*, vol. 36, 39, 45, Editura politică, București, 1965—1967.
3. * * * — *Programul P.C.R. de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura politică, București, 1975.
4. * * * — *Directivele Congresului al XI-lea al P.C.R. cu privire la planul cincinal 1976—1980 și liniile directoare ale dezvoltării economico-sociale a României pentru perioada 1981—1990*, Editura politică, București, 1974.
5. * * * — *Directivele Congresului al XII-lea al P.C.R. cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1981—1985 și orientările de perspectivă pînă în 1990*, Editura politică, București, 1979.
6. * * * — *Hotărîrea C.C. al P.C.R. cu privire la perfecționarea sistemului informațional economico-social, introducerea sistemelor de conducere cu mijloace de prelucrare automată a datelor*, „Scînteia" din 22 aprilie 1972.
7. * * * — *Hotărîrea C.C. al P.C.R. cu privire la perfecționarea conducerii și planificării economico-financiare*, 22—23 martie 1978, Editura politică, București, 1978.
8. N i c o l a e C e a u ș e s c u — *Raport la Conferința Națională a P.C.R. din decembrie 1967. În: România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. II, Editura politică, București, 1968.
9. N i c o l a e C e a u ș e s c u — *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român*, decembrie 1977, Editură politică, București, 1977.
10. N i c o l a e C e a u ș e s c u — *Raport la Congresul al IX-lea al P.C.R.*, Editura politică, București, 1965.
11. N i c o l a e C e a u ș e s c u — *Raport la Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român*, Editura politică, București, 1979.
12. N i c o l a e C e a u ș e s c u — *Revoluția tehnico-științifică și progresul tehnic*, Editura politică, București, 1980.

* * *

13. A f a n a s e e v A. A. — *Principiile întocmirii bilanțului*. Editura științifică, București 1951.
14. A f a n a s i e v V.G. și alții — *Upravlenia proizvodstva*, Moscova Izd. Ekonomika, 1975.
15. A g n i l a r J. R. — *Sistems analysis and design*, Prentice-Holl, Inc New-Jersey 1973.
16. A r s a c I. — *Informatica, București*, Editura enciclopedică română 1973.
17. A u b o i n J. — *Teleinformatique*, Dunod, Paris, 1975.

18. V. Baltac și colectivul — *Felix C 256. Structura și programarea calculatorului*. Editura tehnică, București 1974.
19. Backer Morton — *Modern Accounting Theory*, New-York, 1966.
20. Bauer L. F. — *Software Engineering. Proceedings of the IFIP Congres 1971*, North Holland Publishing Company, Amsterdam, 1971.
21. Beer S. — *Kybernetik und Management*, Frankfurt am Main 1963.
22. Bell, R. J. Bell G. C. — *Minicomputer software IFIP*, Netherlands 1976.
23. Beliș Mariana — *Mecanismele inteligenței*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1978.
24. Benassy J. — *Comptabilité et informatique*. In: Informatique et gestion nr. 60/1974, Paris.
25. Benes, I. — *Sisteme cibernetice cu organizare automată*, Editura tehnică, București, 1971.
26. Bernard Jean — *Comptabilité nationale et modèles de politique economique*, Paris 1972.
27. Biță V. și colectivul — *Sisteme informatice*, Editura didactică și pedagogică, București, 1979.
28. Blaga I., Manea Gh. — *Mecanismul economic al socialismului*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1977.
29. Bîrlea Ștefan — *Inițiere în cibernetica sistemelor industriale*, Editura tehnică, București, 1975.
30. Bogdan R., Bilciu C. — *Memoriile sistemelor electronice de calcul*, Editura tehnică, București, 1976.
31. Boldur Gh. — *Procese informaționale și de decizie în economie*, Editura științifică, București, 1969.
32. Boulenger, J. — *Informatique et administration de l'entreprise*. Administration des entreprises, Sirey, Paris, 1968.
33. Boulescu M. — *Coordonatele perfecționării contabilității*, Editura didactică și pedagogică, București, 1980.
34. Bourquin M. — *Traité de comptabilité industrielle*, Dunod, Paris, 1964.
35. Bran P. — *Decizia financiară în unitatea economică*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980.
36. Cameniță D. și colectivul, *Organizarea și conducerea contabilității în comerț*, litо, A.S.E., 1974.
37. Cardula I. — *Analiza activității unităților comerciale*, Editura didactică și pedagogică, București, 1976.
38. Cărbunescu Virgil — *Contabilitatea unităților agricole, partea 1. Contabilitatea întreprinderilor agricole de stat*, A.S.E. litо, 1980.
39. Cărbunescu Virgil și colectivul — *Contabilitatea unităților agricole*, Editura didactică și pedagogică, București, 1976.
40. Cîrligel Gh., Dumbravă T. și Voicu P. — *Organizarea contabilității în cooperativele agricole de producție*, Editura Ceres, București, 1980.
41. Colin T. J. A. — *Introduction to operating system*, Macdonold, London, 1973.
42. Constantinescu N. N. — *Teoria generală a valorii bazate pe muncă și revoluția științifică și tehnică contemporană*, în vol. Știința și contemporaneitatea, Editura politică, București, 1980.
43. Constantinescu P. și Negoiță C. V. — *Sisteme informatice, modele ale conducerii și sistemelor conduse*, Editura tehnică, București, 1975.
44. Crețu G. și Lupșa C. — *Programarea la calculatorul Felix C 256, FORTRAN, COBOL, Editura științifică*, București, 1973.
45. Costake N. — *Alegerea sistemelor electronice numerice de prelucrare a informației*, Editura tehnică, București, 1970.
46. Davies D. W. și Barber, D. L. A. — *Rețele de interconectarea calculatoarelor*, Editura tehnică, București, 1976.

47. Demetrescu C. G. — *Istoria contabilității*, Editura științifică, București, 1972.
48. * * * — *Dicționar de economie politică*, Editura politică, București, 1974.
49. Dobrescu E. — *Optimul economiei socialiste*, Editura politică, București, 1976.
50. Dodescu Gh. și colectivul — *Sisteme electronice de calcul și teleprelucrare*, Editura didactică și pedagogică, București, 1980.
51. Drăgănescu M. — *Sistem și civilizație*, Editura politică, București, 1976.
52. Dodescu Gh. și alții — *Minicalculatoare*, Aplicații, vol. I și II, Editura tehnică, București, 1978.
53. Drăgănescu M. — *Structuri și inteligență artificială*, în vol. Corelația dintre infrastructura, structura și suprastructura societății socialiste din România în condițiile revoluției științifice și tehnice, Editura politică, București, 1978.
54. Drăgănescu M. și colaboratorii — *Precursori români ai cibernetică*, Editura Academiei, 1979.
55. Drăgănescu M. — *A doua revoluție industrială. Microelectronica, automatica, informatica — factori determinanți*, Editura tehnică, București, 1980.
56. Drăghici M. — *Inițiere în COBOL*, Editura tehnică, București 1972.
57. Dumitrescu M. — *Organizarea muncii conducătorului de întreprindere*, București, Editura tehnică, 1978.
58. Elmaghraby S. E. — *Proiectarea sistemelor de producție*. Editura tehnică, București, 1968.
59. Enache Gh. — *Bazele contabilității*. Editura științifică și enciclopedică, București, 1977.
60. Enescu C. — *Contabilitatea întreprinderilor de comerț exterior*, Editura didactică și pedagogică, București, 1974.
61. Friedhort Klix — *Human and artificial intelligence*, Berlin, VEB, Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1978.
62. Georgescu I. — *Sisteme de echipamente și programe*. Editura tehnică, București, 1971.
63. Gheorghiu Al. și colectiv — *Analiza activității economice a întreprinderilor industriale*. Editura didactică și pedagogică, București, 1978.
64. Grochla E. și Szyperski — *Modell-und computer* — gestützte Unternehmungs — planung. Betriebswirtchoftlicher Verlag, Dr. Th. Gabler, Wiesbaden, 1973.
65. Guiașu S., Theodorescu R. — *Matematica și informația*.
66. Iacobovici Boldișor — *Metode moderne de determinare și analiză a prețului de cost*, Editura științifică, București, 1971.
67. I.C.I. — *Indicații metodologice privind elaborarea și avizarea proiectelor de sisteme informatice pentru întreprinderi și alte unități economice*, București, 1977.
68. Ionescu Constantin și colectivul — *Organizarea și proiectarea sistemelor informaționale economice*, ASE lito. 1980.
69. Jmerina D. G. — *Osnovi postroenia bolșih informationno vicislitelinih setei*, Moseva Statistika, 1976.
70. Kanter, J. - *Management* — Oriented Management Information Systems, Prentice-Holl International, 1977.
71. Karplus, W. J. — *Sisteme de calculatoare cu divizarea timpului*, Editura tehnică, București, 1970.
72. Kaufman A. — *Metode și modele ale cercetării operaționale*, Editura științifică, București, 1967.

73. Kaufmann A. și Prècigout M. — *Elemente de teoria mulțimilor și algebră modernă*. Vol. I. Traducere din limba franceză, Editura tehnică, București, 1972.
74. Knuth D. E. — *Tratat de programare a calculatoarelor, Sortare și căutare*. Editura tehnică, București, 1976.
75. Kresse Geissler — *Das Rechnungswesen der Industriebetriebe*, Berlin 1958.
76. Lange O. — *Decizii optime* — Bazele programării. Editura științifică, București, 1970.
77. Lasseque Pierre — *Gestion de l'entreprise et comptabilité*. Libraire, Dalloz, Paris, 1967.
78. Leontief W. — *Analiza input-output*. Editura științifică, 1970.
79. Ledley R. S. — *Programarea și utilizarea calculatoarelor electronice*. Editura tehnică, București, 1968.
80. Macovei E. și alții — *Organizarea și proiectarea prelucrării automate a datelor*, lito, ASE, București, 1978.
81. Maliţa M., Zidăroiu C. — *Matematica organizării*, Editura tehnică, București, 1975.
82. Maliţa M., Drăgănescu M. — *Viitorul electronicii și informaticii*, Editura Academiei R. S. România, 1979.
83. * * * — *Manual tehnic Felix FC 32*, 96, 128.
84. * * * — *Manual tehnic Felix FC 64*.
85. * * * — *Manual de utilizare Felix C 256*.
86. * * * — *Manual de utilizare. Sistemul de gestiune a fișierelor*. ITC, București, 1972.
87. * * * — *Manual de utilizare MONITOR*, ITC, București, 1972.
88. * * * — *Manual de utilizare Felix M. 18*.
89. Martzloff C. — *Les ordinateurs — l'analyse et l'organisation*, Dunod, Paris, 1966.
90. Moisil G. — *Elemente de logică matematică și teoria mulțimilor*, Editura științifică, București, 1968.
91. Maynard H. B. — *Conducerea activității economice vol. I, II, III, IV, V*, Editura tehnică, 1970—1974.
92. Mellerowicz Konrad — *Kosten und Kostenrechnung*, Berlin, 1957—1958.
93. Mănescu Manea — *Cibernetica economică*. Editura Academiei, 1979.
94. Mc Carty E. J. și alții — *Sisteme integrate de prelucrare a datelor în conducerea activității economice*, Editura tehnică, 1969.
95. Modin A. A. și alții — *Cercetarea și analiza fluxurilor informaționale în întreprinderile industriale*. Editura Nauka, Moscova, 1970.
96. Negoiță C. V. — *Sisteme de înmagazinare și regăsire a informațiilor*, Editura Academiei, 1970.
97. Murphy J. S. — *Inițiere în calculatoare numerice*. Editura tehnică, București, 1968.
98. Niculescu-Mizil, E. — *Funcția cantității de informație în stabilitatea unui sistem social*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1979.
99. Niculescu-Mizil, E. — *Cibernetica și aplicațiile ei în tehnica și economia industriei*. Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucu-i rești, 1973.
100. Olariu Cornel — *Costul și calculația costurilor*. Editura didactică și pedagogică, 1977.
101. Olariu C., Epuran M., Câra Al. — *Contabilitatea întreprinderii moderne*. Editura Facla, Timișoara, 1974.

102. Olteanu V., Ungureanu T. Jeican C. — *Conducere și informatică*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.
103. Oprea N., Pleșoianu G. I. — *Analiza diagnostic a unităților economice*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1975.
104. Patrick, W. — *Artificial intelligence*, Reading, Massachusetts Addison-Wesley, 1977.
105. Pescaru V. și alții — *Fișiere, baze și bănci de date*, Editura tehnică, București, 1976.
106. Pescaru V. și alții — *Inițiere în teleprelucrarea datelor*. Editura tehnică, București, 1972.
107. Peteanu V. și alții — *Conducere și informatică*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975.
108. Petrescu A. — *Calculatoare automate și programare*. Editura didactică și pedagogică, București, 1968.
109. Pisău Gh. și alții — *Elaborarea și introducerea sistemelor informatice*. Editura tehnică, Seria practică, București, 1976.
Pîntea P. și colectivul, *Utilizarea mijloacelor electronice de capacitate mică la prelucrarea datelor economice*, vol. I și II, Editura Dacia, 1981.
110. Protopopescu V. V. și Stoica D. — *Sistemul de informare economică și procesul de luare a deciziilor în întreprinderi*. Editura didactică și pedagogică, București, 1972.
111. Puchiță V. și colectivul — *Contabilitatea unităților industriale*. ASE, litо, 1981.
112. Puchiță V., Ghișe D., Voica V. — *Contabilitatea întreprinderilor industriale*. Editura didactică și pedagogică, București, 1976.
113. Reix R. — *L'analyse en informatique de gestion*. Dunod, Paris, 1971.
114. Ristea M., Oțoiu A. Ciucur E. Vilsan A. — *Contabilitate*, Editura didactică și pedagogică, București, 1980.
115. Românu I. — *Econometrie cu aplicații la eficiența investițiilor*. Editura științifică și enciclopedică, București, 1975.
116. Roaa Ashby — *Introducere în cibernetică*, Editura tehnică, București, 1972.
117. Rus T. — *Structuri de date și sisteme operative*. Editura Academiei R.S.R., București, 1974.
118. Russu C., Nicolescu O. — *Conducătorul în procesul conducerii moderne*. Editura politică, București, 1980.
119. Rusu Dumitru și Devideanu Ronelia — *Contabilitatea unităților industriale*. Editura didactică și pedagogică, București, 1980.
120. Rusu Dumitru — *Bazele contabilității*. Editura didactică și pedagogică, București, 1980.
121. Rusu D., Neagu T. și Davideanu R. — *Evidența contabilă și analiza activității economice a întreprinderilor industriale*. Editura didactică și pedagogică, București, 1967.
122. Savas E. S. — *Conducerea cu calculatoare a proceselor industriale*. Editura tehnică, București, 1969.
123. Schatteles T. — *Modelul în științele economice*. Editura politică, București, 1967.
124. Șică Gh. — *Posibilități de îmbunătățire a planificării prețului de cost*, în: Revista de contabilitate nr. 7/1971.
125. Șică Gh. — *Îmbunătățirea sistemului informațional al costurilor și cheltuielilor materiale*, în: Revista de Statistică nr. 4/1973.
126. Smărăndescu N. și colaboratorii — *Calculația costurilor după metoda tarif-oră-mașină*. Supliment nr. 1/1970, în: Revista Contabilitate.
Șovei G., *Tehnica și evidența operațiilor bancare*, Editura didactică și pedagogică, București, 1977.

127. * * * — *Știința și contemporaneitatea*, lucrările Sesiunii științifice din 22 februarie 1980. Academia R.S.R., Academia de științe sociale și politice. Editura politică, 1980.
128. Tămășan R. și colaboratorii — *Sistem informatic de gestiune pentru unitățile industriale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978.
129. Teaciuc M. — *Contabilitatea în comerț*, lito, Facultatea de științe economice, Timișoara, 1979.
130. Timariu D. — *Curs de contabilitate teoretică și comercială*, ASE, lito. 1980.
131. Topciu C., *Evidența bugetară*, Editura „Scrisul românesc," Craiova, 1977.
132. Țițeica R. — *Dicționar de termeni.*
133. Urdea D. — *Locul și rolul contabilității în cadrul sistemului informațional economic.* în: Evidența contabilă supliment nr. 4/1967.
134. Urdea D. — *Rolul analizei rezultatelor pe baza bilanțurilor*, în: Finanțe și credit nr. 3/1973.
135. Vasilescu P. și Dunca V. — *Proiectarea sistemelor informatice. Cadru general, studiu de caz.* Editura tehnică, București, 1979.
136. Văduva I. și colaboratorii — *Programarea structurată*, Editura tehnică, București, 1978.
137. Voina D. — *Contabilitate generală.* Brașov, Editura Academiei, 1947.
138. Wallis R. W. — *Accounting a modern approach.* London Mc Grow Hill, 1970.
139. Warnier J. D., Flanagan B. M. — *Instruire în programe — construirea programelor și exploatarea datelor.* Editura tehnică, 1973.
140. Watson, W. R. — *Time-sharing system design concepts*, Mc Grow — Hill, New-York, 1974.
141. Weitzman I. — *Minicomputer Systems.*
142. Zaharov V. N. și colaboratorii — *Sistemi uprocleria*, Energia, Moscova, 1977.
143. Zadeh, L.A. — *Teoria sistemelor*, Editura tehnică, București, 1973.
144. * * * — *Legea nr. 5/1968 cu privire la organizarea și conducerea unităților socialiste de stat.*
145. * * * — *Legea finanțelor, nr. 9/1972.*
146. * * * — *Legea nr. 29/1978, privind formarea, planificarea, destinația și vărsarea beneficiilor.*
147. * * * — *Norme metodologice privind contabilitatea unităților economice aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor*, nr. 595 din 31 decembrie 1970.
148. * * * — *H.C.M. nr. 1885/decembrie 1970, cu privire la organizarea și conducerea contabilității, atribuțiile și răspunderile compartimentului financiar-contabil.*
149. * * * — *Reguli de bază pentru planificarea, evidența și calcularea costurilor producției industriale*, în Revista de contabilitate — Buletin Financiar-contabil, martie 1980.
150. * * * — *Instrucțiuni de aplicare a planului de conturi pentru industrie 1974.* Ministerul Finanțelor.
151. * * * — *Instrucțiuni de aplicarea planului de conturi pentru comerț*, Ministerul Finanțelor, 1974.
152. * * * — *Instrucțiuni de aplicarea planului de conturi pentru agricultură. I.A.S., S.M.A., C.A.P.*, Ministerul Finanțelor, 1974.
153. * * * — *Instrucțiuni de aplicarea planului de conturi pentru comerț exterior*, Ministerul Finanțelor, 1974.
154. * * * — Revista de contabilitate, 1975—1981.
155. * * * — Revista economică, 1975—1981.
156. * * * — Revista de statistică, 1975—1981.
157. * * * — Era socialistă, 1975—1981.

GLOSAR

A

Abac 5
Abaca 5
Abatere de la cheltuielile normate 5
Abatere de la costurile planificate 5
Acces 5
Acces aleator 5
Acces cu fir de așteptare 6
Acces direct 6
Acces întîmplător 6
Acces multiplu 6
Acces poziţional 6
Acces secvenţial 6
Acces secvenţial indesat 6
Acces selectiv 6
Achiziţie 6
Achizitor 6
Acont 6
Act 6
Act comercial 6
Act constitutiv 6
Act de cabotaj 6
Act de cheltuială 6
Act de compromis 6
Act de depozit în garanţie .. 6
Activ 7
Actualizare 7
Acţiune 7
Acumulator 7
Adresă 7
Adresă absolută 7
Adresă de bază 7
Adresă directă 7
Adresă efectivă 7
Adresă fizică 7
Adresă generală 7
Adresă imediată 7
Adresă indirectă (indexată) .. 7
Adresă logică 7
Adresă simbolică 7
Adresă translatabilă 7
Adresă virtuală 7
Adresare 7
Adresare directă 8
Adresare implicită 8
Adresare indirectă 8
Adresare în progresie automată 8
Adresare repetitivă 8
Agregarea datelor 8
Alfabet 8
Alfanumeric 8
Algebră booleană 8
ALGOL 8
Algoritm 9
Algoritm de randomizare 9
Aliaj 9
Alterare 9
Amanet 9
Ambalaj 10
Ambalaj de circulaţie (de desfacere) 10
Ambalaj de investiţie 10
Ambalaj de natura obiectelor de inventar de mică valoare sau de scurtă durată 10
Ambalaj de producţie 10
Ambalaj de restituit 10
Ambalaj de transport 10
Ambulant 10
Amortizare 10
An comercial 11
Analist 11
Analist de sistem informaţional 11
Analist matematician 11
Analiză 11
Analiza activităţii economice a întreprinderilor ..... 11—12
Analiza bilanţului 12

Analiza orizontală 12
Analiza verticală 12
Analiza combinată 12
Analiza contabilă 12
Analiza numerică 13
Analiza și proiectarea prelucrării automate a datelor financiar-contabile 13
Analiza sistemului informațional financiar-contabil 16
Analiza valorii 16
Anafegic 19
Anexă la bilanț 19
Angro (En Gros) 19
Angrosist 19
Animale de laborator 19
Animale de tracțiune 19
Animale de producție și de reproducție 20
Animale tinere și animale la îngrășat 20
Ansamblu electronic de calcul.. 20
Antecalcul 20
Antecalculație 20
Apartenență 20
Apel 20
Apel selectiv 20
Aplicație 20
Aplicație integrată 20
Aparat contabil 20
Aranjament 21
Arbore 21
Arbore de decizie 21
Arbore neorientat 22
Arbore orientat 22
Argument 22
Arhivă 22
Arhivă curentă 22
Arhiva generală 22
Arhivar 22
Aprovizionare tehnico-materială 22
Articol 22
Articol contabil 22
Articol contabil compus 23
Articol contabil de corectare.. 23
Articol contabil de deschidere.. 23
Articol contabil de închidere.. 23
Articol de calculație 23
Articol selectiv 23
Articol simplu 23
Asamblare 24
Asamblor 24
Atribuirea automată a numerelor 24
Atribuire dinamică a memoriei 24
Atribuire memorie 24
Autenticitatea informației contabile 24
Autocod 24
Automat 24
Automatizare 24
Automatizarea integrală 24
Automatizarea prelucrării datelor 24
Avans 25
Avans furnizori externi 25

B

Bait 26
Balanță 25
Balanța de conturi 26
Balanța de materiale 26
Balanța de verificare 26
Balanța de verificare analitică 26
Balanța de verificare cu două egalități 27
Balanța de verificare cu patru egalități 27
Balanța de verificare cu trei egalități 27
Balanța de verificare generală 27
Balanța de verificare sub formă de șah 27
Balanța forței de muncă..... 27
Banca de date ..... 27—28
Bandă de hîrtie 28
Bandă magnetică 28
Bandă perforată 28
Bandă program 28
Batch processing 28
Baud 29
Bază de date..... 29
Baza de desfacere 29
Bază de repartizare 29
Beneficii sau subvenții 29
Beneficii și pierderi 29
Beneficiul potențial 29
Biblioteca de programe 29
Biblioteca executabilă..... 30
Biblioteca relocabilă..... 30
Biblioteca sursă 30
Biblioteca națională de programe 30
Bibliotecar 30

Bilanț 31
Bilanț aur 32
Bilanț brut 32
Bilanț centralizat 31
Bilanț concordator 32
Bilanț contabil 32
Bilanț de asanare 32
Bilanț de avere 32
Bilanț de corectare 32
Bilanț de deschidere 32
Bilanț de dizolvare 33
Bilanț de fuziune 33
Bilanț de închidere 33
Bilanț de lichidare 33
Bilanț de mișcare 33
Bilanț de reevaluare 33
Bilanț de stabilizare 33
Bilanț dinamic 33
Bilanț extraordinar 33
Bilanț falimentar 33
Bilanț final 33
Bilanț fiscal 33
Bilanț general al executării bugetului de stat 33
Bilanț inițial 33
Bilanț intern 33
Bilanț în monedă constantă .. 33
Bilanț net 33
Bilanț ordinar 33
Bilanț principal 33
Bilanț secundar 33
Bilanț static 33
Bilanț tip 33
Bilete pentru sisteme speciale distribuite direcțiilor județene 34
Bilete pentru sistemele speciale în depozitul centralei 34
Bilete pentru sistemele speciale în stoc la agenții 34
Binar 34
Bit 34
Bit de paritate 34
Biqviner 34
Birou de contabilitate mecanizată 35
Birou de expertize contabile .. 35
Bistabil 35
Blanc 35
Bloc 35
Bloc de comandă 35
Bloc de control 35
Bloc de decizie 35
Bloc de inițializare 35
Bloc de înregistrări 35
Bloc de memorie 35
Blocare 35
Bon 35
Bon de avans 35
Bon de casă 35
Bon de consum 36
Bon de consum colectiv 36
Bon de consum individual .. 36
Bon de lucru 36
Bon de marcaj 36
Bon de mișcare a mijloacelor fixe 36
Bon de poartă 36
Bon de predare-transfer, restituire 36
Bon de vînzare 36
Bonificație 36
Bonificație la ambalaje 36
Borderou 36
Borderou de achiziții 36
Borderou de acte de cheltuieli 37
Bon de confruntare 37
Borderou de efecte publice 37
Borderoul de facturile prezentate la bancă spre încasare 37
Borderou de însoțire 37
Borderou de predare a documentelor 37
Borderou de prezentare a mandatelor la oficiul PTTR 37
Borderou de scont 37
Borderou pentru vînzările zilei 37
Borderoul curtierului 37
Bornă 37
Bornă comună 37
Bornă dublă 38
Bornă pentru listare 38
Bornele periilor superioare .. 38
Buclă 38
Buclă închisă 38
Buletin de analiză 38
Burare 38
Buton luminos 38

C

Cadrul contabilității logiomigrafice 39
Cadrul general al conturilor 39
Caiet de sarcini 39
Calcul 39
Calcul analitic 39

Calcul contabil 39
Calcul economic 39
Calcul al costului efectiv 40
Calcul final 40
Calcul integral 40
Calcul matricial..... 40
Calcul parțial..... 40
Calcul previzional 40
Calcul rațional 40
Calcul total 40
Calculația costurilor de producție 40
Calculație 40
Calculație contabilă 40
Calculație de plan 41
Calculație normativă 41
Calculație progresivă 41
Calculație regresivă 41
Calculator 41
Calculator electronic alfa-numeric 41
Calculator electronic analogic 41
Calculator electronic asincron 41
Calculator electronic cifric 41
Calculator electronic cu o adresă 41
Calculator electronic cu mai multe adrese 41
Calculator electronic cu program memorat 41
Calculator electronic cu virgulă fixă 41
Calculator electronic cu virgulă mobilă 41
Calculator electronic de proces 41
Calculator electronic digital.. 42
Calculator electronic de facturat-centralizat Felix FC 32.. 42
Calculator electronic de facturat-contabilizat Felix FC 96 44
Calculator electronic de facturat-contabilizat Felix FC 128 45
Calculator electronic Felix C 256 49
Calculator electronic Felix C 512 50
Calculator electronic M 18.... 52
Calculator hibrid 52
Calculator numeric 52
Calculator paralel 52
Calculator perforator automat de cartele 52
Calculator sincron..... 52
Calculator specializat 52
Calculator universal 52
Calitatea informației 52
Calo 52
Camuflare 52
Canal de transmisie de date.. 53
Canal multiplex 53
Canal selector 53
Canal simplex 53
Canal teritorial de transmiterea informațiilor economice 53
Canale duplex 53
Cantitate de informație financiar-contabilă 53
Cap de scriere-citire 53
Cap magnetic 53
Capacitate 54
Capacitatea canalului 54
Capacitatea memoriei 54
Car 54
Car automat 54
Car contabil 54
Car mecanic 54
Caracter 54
Caracter de anulare 54
Caracter de comandă 54
Caracter de control 54
Caracter de extindere 54
Caracter grafic 54
Caracter de întoarcere 54
Caracter de ștergere..... 54
Caracter dinamic al informației 54
Caracter în afară de cod..... 54
Caracter magnetic 54
Caracter nul 54
Caracter special..... 55
Caracteristică 55
Carmangerie 55
Carnet de retribuire 55
Carnete T.I.R. 55
Carnetul brigadierului 55
Cartea mare 55
Cartelă 55
Cartelă ajutătoare 55
Cartelă CEC sau tichet 55
Cartelă continuă 55
Cartelă cu crestare marginală.. 55
Cartelă de bază 55
Cartelă de comandă sau de control 56
Cartelă de sold 56
Cartelă document 56
Cartelă inițială 56
Cartelă machetă 56
Cartelă magnetică..... 56
Cartelă perforată 56
Cartelă permanentă 56
Cartelă program 56

Cartelă semiperforată 56
Cartelă total 56
Cartelă variabilă 57
Cartotecă 57
Catalog de mărfuri 57
Catalog de prețuri 57
Catalogul programelor din Biblioteca Națională de Programe 57
Căutare 57
Ceas de pontaj cu bandă 57
Ceas de pontaj cu fișe 57
Cec magnetic 57
Celula magnetică 57
Celula memoriei 58
Centralizarea datelor contabile 58
Centralizarea dărilor de seamă 58
Centralizator 58
Centrul de calcul electronic.... 58
Centrul de calcul electronic al unității socialiste 59
Centrul de calcul electronic departamental/ramură 59
Centrul de calcul electronic teritorial 59
Cercetare operațională 59
Cerere de materiale 60
Cerneala magnetică 60
Certificat de origine 60
Cheie 60
Cheie de acces 60
Cheie de sortare 60
Cheltuieli 60
Cheltuieli antecalculate 60
Cheltuieli anticipate 60
Cheltuieli comune ale secției.. 61
Cheltuieli cu exploatarea utilajului 61
Cheltuieli cu întreținerea și funcționarea organelor de stat.. 61
Cheltuieli de circulație 61
Cheltuieli de desfacere..... 62
Cheltuieli de transport-aprovizionare 62
Cheltuieli generale ale întreprinderii 62
Cheltuieli pentru lucrări de construcții interne 63
Cheltuieli pentru premii Loto-Pronosport 63
Cheltuielile activităților auxiliare 63
Cheltuielile producției de bază 63
Chestionarul 64
Cibernetică 64
Chitanțier 64
Ciclarea unui program..... 65
Ciclu 65
Ciclu de acces al memoriei.... 65
Ciclu de căutare 65
Ciclu de fabricație 65
Ciclu de memorie 65
Ciclul mașinii de calcul 65
Cifra 65
Cifra binară 65
Cifra binară de control 65
Cifra binară de paritate 65
Cifra binară de semn 65
Cifra binară de start 65
Cifra binară de transport.... 65
Cifra zecimală 65
Cilindru 66
Circuit 66
Circuit bistabil 66
Circuit boolean 66
Circuit duplex 66
Circuit integrat 66
Circuit logic 66
Circuit semiduplex 66
Circuit simplex 66
Circulația documentelor 66
Circulația informațiilor 66
Citire 66
Citire de paraziți 66
Citire distructivă 66
Citire nedistructivă 66
Cititor 66
Cititor de cartele perforate 66
Cititor optic 66
Cimp 66
Clasă 67
Clasare 67
Clasificare 67
Clasificarea cheltuielilor de producție 67
Clasificarea conturilor ..... 67—68
Client cu plata în rate..... 68
Client dubios 68
Client extern 68
Client intern 68
Client în suferință 68
Client în urmărire 68
Clientelă 68
Clienți 69
Coală de decontare 69
COBOL 69
Cod 69
Cod abstract 70

Cod alfabetic 70
Cod alfanumeric 70
Cod al instrucțiunii standard 70
Cod al operației 70
Cod autocorector de erori 70
Cod autodetector de erori 70
Cod bicvinar 71
Cod binar 71
Cod ciclic 71
Cod 2 din 5 71
Cod Hollerith 71
Cod mnemonic 71
Cod numeric 71
Cod Powers 71
Codaj 71
Codificare 71
Codificarea American Standard code for Information Interchange (ASCII) 71
Codificarea BCD cu 4 biți .. 71
Codificarea ECD cu 6 biți .. 71
Codificarea Externed Binary-Coded-Decimal Interchange code (EBCDIC) 71
Codificarea hexazecimală 72
Codificarea informațiilor 72
Codificarea International Standard Organisation..... 72
Codificarea secvențială 72
Codificarea sistem serial 72
Codificarea zecimală..... 72
Coeficientul oră-mașină 72
Colectarea datelor..... 72
Colector de date 72
Colportor 72
Comandă..... 72
Comandă acceptată 72
Comandă adoptivă 72
Comandă anulată..... 72
Comandă incompletă 73
Comandă întreruptă 73
Comandă în timp real..... 73
Comandă numerică 73
Comandă program 73
Comandă sistată 73
Comandă suplimentară 73
Combustibil 73
Comentariu..... 73
Comercializare 73
Comerț 73
Comerț capitalist 74
Comerț cooperatist 74
Comerț cu amănuntul 74
Comerț cu ridicata 74
Comerț exterior..... 74
Comerț socialist 74
Comisie de inventariere 75
Comisie de recepție 75
Comitetul standardelor de stat 75
Comparație 75
Compatibilitate 75
Compilare 75
Compilator..... 75
Complement 75
Complementul unui număr.... 75
Component 75
Comutare 75
Comutare de pistă 75
Condică de prezență 76
Condiție 76
Condiție de intrare 76
Condiție de reluare 76
Conexiune 76
Conexiune inversă 76
Configurație 76
Configurație pentru aplicații în domeniul financiar-contabil 76
Conjuncție 76
Consolă 76
Constantă 76
Constantă figurativă 76
Construcții 76
Consumație..... 76
Consumație neutrală 76
Consumație periodică 77
Cont..... 77
Cont analitic 77
Cont balansat 77
Cont bifuncțional 77
Cont bilanț 77
Cont blocat 78
Cont corespondent 78
Cont cu duble valori 78
Cont curent 78
Cont de activ 78
Cont de activ formal 78
Cont de calculație 78
Cont de colectare și repartizare 78
Cont de control al nivelului cheltuielilor 78
Cont de decontare 78
Cont delimitativ 79
Cont de drepturi și angajamente eventuale 79
Cont de economii 79
Cont de evidență 79

Cont de executare a planului de cheltuieli bugetare 79
Cont de executare a planului de finanțare a investițiilor.. 79
Cont de executare a planului mijloacelor extrabugetare .. 79
Cont de executare a planului de venituri bugetare 79
Cont de ordine 79
Cont de pasiv 79
Cont de pasiv formal 79
Cont de rectificare 79
Cont de regularizare 79
Cont de viramenț 79
Cont în afara bilanțului 79
Cont interimal 79
Cont monofuncțional 79
Cont sintetic 80
Cont soldat 80
Contabil 80
Contabil autorizat 80
Contabil expert 80
Contabil în bani 80
Contabil în materii 80
Contabil șef ..... 80—81
Contabil stagiar 81
Contabilitate 81
Contabilitatea analitică 82
Contabilitatea analitică a materialelor, produselor, mărfurilor etc. 82
Contabilitatea bugetară 82
Contabilitatea cameralâ 83
Contabilitatea centralizată 83
Contabilitatea centralizatoare 83
Contabilitatea conducerii 83
Contabilitatea constantă 83
Contabilitatea copigrafică 83
Contabilitatea cronologică 84
Contabilitatea curentă 84
Contabilitatea descentralizată 84
Contabilitatea dublă 84
Contabilitatea financiară 84
Contabilitatea americană 84
Contabilitatea franceză 84
Contabilitatea germană 84
Contabilitatea italiană (clasică) 84
Contabilitatea jurnal-bilanț.... 85
Contabilitatea jurnal-cartea-mare 85
Contabilitatea jurnal-order .. 85
Contabilitatea logismografică 85
Contabilitate maestru-șah 85
Contabilitate mecanizată..... 85
Contabilitate națională .... 85—86
Contabilitate normată 86
Contabilitate publică 86
Contabilitate simplă 86
Contabilitate sintetică 86
Contabilitate statmografică .. 86
Contare 87
Contor 87
Contract 87
Contract de muncă 87
Contract economic 87
Control al informației 87
Control automat 87
Control contabil 87
Control de paritate 87
Control de validitate 87
Controlul prelucrării automate a datelor..... 87—88
Controlul prelucrării mecanizate a datelor..... 88
Conversia 88
Conversia bazei de numerație.. 88
Convertizor..... 89
Convertor 89
Convertor analog digital 89
Cooperativă 89
Cooperativă agricolă de producție (C.A.P.) 89
Cooperativă de consum 89
Cooperativă meșteșugărească .. 89
Copier..... 89
Copierea unui fișier 89
Corectarea erorilor 90
Corespondența conturilor 90
Corpul contabililor autorizați și experților contabili din România 90
Corutină 90
Cost 90
Cost decisiv 90
Cost marginal 90
Cost standard 90
Creativitate 91
Credit 91
Creditarea contului 91
Credite pentru investiții din fondul de dezvoltare economică 91
Credite pentru mijloace circulante pe termen mijlociu și lung 91
Credite pentru mijloace circulante pe termen mijlociu și lung nerambursate la scadență 92

Credite pentru mijloace circulante pe termen scurt 92
Credite pentru mijloace circulante pe termen scurt nerambursate la scadență 93
Creditor 93
Creditori 93
Creditori pentru investiții 93
Creditul contului 93
Creion luminos 93
Criteriu de sortare 93
Critica sistemului informațional financiar-contabil ..... 93—94
Creșterea animalelor..... 95
Cronometrarea timpului de muncă 96
Cuantificarea 96
Culegerea datelor pentru analiza sistemului informațional financiar-contabil ..... 96—100
Culegerea informației 100
Cultura plantelor 100
Cuvînt 100
Cuvînt calculator 100
Cuvînt cheie 100
Cuvînt de stare..... 100
Cuvînt index 100
Cuvînt mașină 100
Cuvînt opțional 101
Cuvînt rezervat 101
Cuvînt utilizator 101

D

Dana 102
Dare de seamă 102
Dare de seamă contabilă 102
Dare de seamă contabilă anuală 102
Dare de seamă contabilă bugetară 102
Dare de seamă contabilă lunară 102
Dare de seamă contabilă trimestrială 102
Dare de seamă contabilă statistică 102
Data ..... 102—103
Data alfabetică 103
Data alfanumerică 103
Data brută..... 103
Data certă 103
Data digitală 103
Data discretă..... 103
Data de ieșire 103
Data de intrare sau inițială.... 103
Data de lucru 103
Data livrării 103
Data numerică 103
Data permanentă 103
Data preliminară 103
Data variabilă 103
Debit 103
Debit constatat 103
Debit de transmitere a datelor 103
Debitarea contului 103
Debitor 103
Debitori 104
Debitori din amenzi și penalități pretinse 104
Debitori dubioși 104
Debitori insolvabili sau în suferință 104
Debitori litigioși 104
Debitori pentru investiții 104
Debitori scoși din activ și urmăriți în continuare 104
Debitul sistemului informațional 104
Debușeu 104
Decalare 104
Decalo 104
Decizie 104
Decizie curentă 105
Decizie financiară 105
Decizie organizatorică 105
Decizie strategică 105
Decodificare 105
Decodificator 105
Deconectare 105
Decont 105
Decontare 105
Decontarea direcției județene cu agențiile 105
Decontarea premiilor de plată 105
Decontarea producției 106
Decontare cu achizitorii și producătorii agricoli 106
Decontări cu bugetul statului.. 106
Decontări cu clienții 106
Decontări cu furnizorii 106
Decontări cu mandatarii..... 106
Decontări cu personalul 106
Decontări cu personalul pentru investiții 106
Decontări cu remizierii 106
Decontări cu unitățile de vînzare a lozurilor în plic 107

Decontări din operații în curs de lămurire 107
Decontări din reevaluarea stocurilor 107
Decontări în curs 107
Decontări în trafic internațional 107
Decontări între direcțiile județene și centrală, privind sistemele de participare 107
Decontări între subunități 107
Decontări între unitate și organul ierarhic superior 107
Decontări între unitate și subunități 108
Decontări privind asigurările sociale 108
Defect de alimentare 108
Degradare 108
Delicte de bilanț 108
Delimitator 108
Densitate de înregistrare 109
Depanarea programului 109
Depășire de capacitate 109
Depozit 109
Depozit de repartizare 109
Depozit I.C.R. 109
Depozit intermediar 109
Derulor de bandă 109
Deschiderea unui cont 110
Descoperirea erorilor 110
Despachetare 110
Desen 110
Detailist 110
Deviere 110
Diagrama de flux 110
Diagrama de stare 110
Diagrama de stare la produse finite ..... 110—111
Diagrama de stare la produse, lucrări și servicii facturate .. 111
Diferența de preț la semifabricate 111
Digrafie 111
Din cală 111
Disc magnetic ..... 111—112
Discretizare 112
Discriminare 112
Disk Operating System (D.O.S.) 112
Disponibil la bancă 112
Disponibil la bancă din diferențe de preț aferente schimbului de mărfuri 112
Disponibil la bancă din fondul centralei pentru finanțarea investițiilor 112
Disponibil la bancă din fondul de dezvoltare economică .. 113
Disponibil la bancă din fondul pentru construcții de locuințe și alte investiții cu caracter social 113
Disponibil la bancă din încasările la export 113
Disponibil la bancă pentru alte activități 113
Disponibil la bancă pentru investiții 114
Disponibil la bancă CEC al centralei 114
Disponibil la CEC din venituri 114
Disponibil la CEC pentru cheltuieli 114
Dispozitiv de afișare cu tub catodic (DISPLAY) 114
Dispozitiv de vizualizare 114
Dispoziție de livrare 114
Distribuirea resurselor de calcul disponibile 115
Document 115
Document centralizator 115
Document combinat 115
Document contabil 115
Document cumulativ 115
Document cu regim special 115
Document de contabilitate 115
Document de dispoziție 115
Document de execuție 115
Document de ieșire 115
Document de intrare 115
Document extern 115
Document intern 115
Document justificativ 116
Document mixt 116
Document primar 116
Document recapitulativ 116
Documentație 116
Documentații tehnice, licențe și modele de referință 116
Dosar de aplicație 116
Drumul critic 116
Dublă înregistrare 116
Dublă reprezentare 116
Duplicator 116

E

Echilibristică 117
Echipament 117
Echipament de calcul auxiliar 117
Echipament de convertire a semnelor 117
Echipament de lucru 117
Echipament de prelucrare a datelor 117
Echipament de protecţie 117
Echipament electronic 117
Echipament intermediar 117
Echipament mecanografic 118
Echipament periferic 118
Echipament terminal 118
Econometrie 118
Economia informaţiilor 118
Editare 118
Editorul de legături 118
Eficienţa mecanizării şi automatizării prelucrării datelor..118—121
Egalitate 121
Elaborarea variantelor de soluţii privind viitorul sistem informaţional financiar-contabil ..... 121—123
Element 123
Element logic 123
Element primar de cheltuială.. 123
Emitere 123
Engineering 123
Entitate 123
Entropia informaţională 123
Eroare 123
Eroare de adoptare 123
Eroare de ambiguitate 123
Eroare de calcul 123
Eroare de compensaţie 123
Eroare de imputaţie 123
Eroare de înregistrare contabilă 124
Eroare de rezoluţie 124
Eroare statică 124
Etalon de evidenţă 124
Etapele inventarierii 124
Eticheta 125
Eticheta de material 125
Eticheta de raft 125
Eticheta standard..... 125
Eticheta utilizator 125
Euristică 125
Evaluare 125
Evaluarea mijloacelor de producţie la bilanţ..... 126
Evidenţă 126
Evidenţa analitică 126
Evidenţa bugetară 126
Evidenţa cadrelor întreprinderii 126
Evidenţa contabilă 126
Evidenţa economică 126
Evidenţa operativă 127
Evidenţa operativă a aprovizionării cu mărfuri şi materiale 127
Evidenţa operativă a încasărilor şi plăţilor în numerar.... 127
Evidenţa operativ-contabilă (per sold) 127
Evidenţa pontajului 127
Evidenţa primară 127
Evidenţa statistică 128
Exactitate 128
Execuţie 128
Execuţie pas cu pas 128
Execuţie program 128
Expedierea informaţiei 128
Expert..... 128
Expert contabil..... 128
Expertiză contabilă judiciară 128—129
Explorarea unui fişier 129
Explozia 129
Expresie 129
Extracontabil..... 129
Extragere 129
Extragere din tabel 129
Extragerea datelor 129
Extras 129
Extras de cont 129
Extras din jurnalul de bord .. 129
Ezitare în prelucrarea datelor 129

F

Factor 130
Factor de blocare 130
Factor de scală 130
Factorial 130
Factoryng 130
Factură 130
Factura pro forma 130
Falsificarea bilanţului 130
Familie de calculatoare 131
Faţa cartelei perforate 131
Fază 131
Ferită 131
Fermă agricolă de producţie.. 131
Fiabilitate 131

Finanțări pentru alte destinații 131
Firele de așteptare 131
Firmware 131
Fișă 132
Fișa colectoare de retribuții.... 132
Fișa comunicare 132
Fișa de încadrare 132
Fișa de calcul a normelor de consum 132
Fișa de cont analitic pentru valori materiale 132
Fișa de evidență a aprovizionărilor 132
Fișa de evidență a cîștigurilor 132
Fișa de evidență a formularelor cu regim special 132
Fișa de evidență a materialelor pe locuri de consum 132
Fișa de evidență individuală a muncii și a retribuirii 132
Fișa de inventar 132
Fișa de itinerar..... 132
Fișa de însoțire..... 132
Fișa de întreruperi 132
Fișa de magazie 132
Fișa de marșrut 133
Fișa de modificare a normelor de consum 133
Fișa de planificare 133
Fișa de pontaj 133
Fișa de protecție a muncii 133
Fișa de urmărire a realizării normelor de consum 133
Fișa limită de materiale 133
Fișa mijlocului fix 133
Fișa nominală 133
Fișa obiectelor de inventar în folosință 134
Fișa personală de absențe 134
Fișa sintetică sah 134
Fișa specimenelor de semnături 134
Fișa tehnologică 134
Fișier 134
Fișier actualizat 134
Fișier auxiliar 134
Fișier consolidat 134
Fișier cu adresare directă..... 134
Fișier cu adresare indirectă.... 134
Fișier cu organizare aleatoare.. 134
Fișier de date constante..... 134
Fișier de date intermediare sau de legătură..... 134
Fișier de date variabile 135
Fișier de detaliu 135
Fișier de ieșire 135
Fișier independent 135
Fișier integrat 135
Fișier de intrare 135
Fișier monovolum..... 135
Fișier multiindexat 135
Fișier multivolum 135
Fișier principal 135
Fișier partiție 135
Fișier partiționat 135
Fișierul tranzacțiilor 135
Flux informațional economic.. 135
Foaie colectivă de prezență.... 136
Foaie de imitație 136
Foaie de parcurs 136
Fond 136
Fond de pensii și asigurări sociale 136
Fond de premiere..... 136
Fond de retribuire 136
Fond de rezervă pentru producție și retribuire 137
Fond pentru cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducerea progresului tehnic 137
Fond pentru participarea oamenilor muncii la beneficii.... 137
Fond pentru participări externe 137
Fond pentru redistribuire 137
Fondul de dezvoltare economică 137
Fondul mijloacelor circulante 138
Fondul mijloacelor fixe 138
Fondul pentru acțiuni social-culturale 138
Fondul pentru construcții de locuințe din fondurile statului 138
Forma contului 138
Format 139
Format fix blocat 139
Format fix neblocat 139
Format nedefinit 139
Format variabil blocat 139
Format variabil neblocat 139
Formatul instrucțiunii 139
Formatul înregistrării 139
Forme de contabilitate 139
Forme de evaluare 139
Forme de evidență economică 139
Formula contabilă 139
Formula contabilă compusă .. 140

Formula contabilă simplă 140
Formular de defecte 140
Formularele bilanțului 140
FORTRAN ..... 140—141
Forțare 141
Fotografierea zilei de muncă.. 141
Fullcosting 141
Funcția 141
Funcțiile bilanțului 141
Funcțiile contabilității 142
Funcțiile contului 142
Funcțiile întreprinderii 142
Funcționarea conturilor 143
Funcțiune 143
Funcțiunea comercială..... 143
Funcțiunea de conducere 143
Funcțiunea de planificare, cercetare, dezvoltare 143
Funcțiunea de personal, învățământ, retribuire 144
Funcțiunea de producție..... 144
Funcțiunea financiar-contabilă 144
Funcționare concurentă 144
Funcționare consecutivă secvențială 144
Funcționare în timp real 145
Funcționare multiplex 145
Funcționare secvențială 145
Funcționare sincronă 145
Furnizori..... 144
Furnizori și antreprenori pentru investiții 145
Fuzionare de fișiere 145

G

G.A.P. (generator automat de program) 146
Garanție depusă pe livrete de economie C.E.C. 146
Găuri de antrenare 146
Generalizare 146
Generalizarea datelor contabile curente 146
Generator 147
Generator de comenzi 147
Generator de compilatoare .. 147
Generator de funcții 147
Generator de tabele 147
Generație de calculatoare 147
Gestiune 147
Gestiune automată a fișierelor 147
Gestiune automatizată 147
Gestiune mecanizată 147
Gestiune planificată 147
Gestiune programată 147
Gestiunea memoriei calculatorului electronic 148
Gol separator de înregistrări.. 149
Golirea memoriei calculatorului electronic 149
Grad de mecanizare și automatizare a lucrărilor sistemului informațional financiar-contabil 149
Grafic 149
Grafic de circulația documentelor 149
Grafic de desfacere 149
Grafic de prelucrare a datelor 149
Grafic de producție 149
Grafic rețea ..... 149—150
Greșeală 150
Gratificație 150

H

Hard-copia 151
Hardiware 151
Hazard 151
Hexadecimal 151
Homeostatul 151

I

I.A.G. (Administrative Data Processing Group) 152
Identificare..... 152
Identificator 152
Ieșire (Output) 152
I.F.I.P. 152
Imagine 152
Imitație 153
Implicație 153
Imprimată 153
Imprimare 153
Imprimare în „list" 153
Imprimare în „tab" 153
Imprimare memorie 153
Impuls..... 153
Impuls de admitere 153
Impuls de inhibiție 153
Incluziune 153

Index 153
Index de cilindru 153
Index de pistă 153
Index principal 154
Indexare 154
Indicator 154
Indicator analitic 154
Indicator calitativ 154
Indicator cantitativ 154
Indicator de calificare 154
Indicator de depășire a capacității 154
Indicator de dirijare 154
Indicator de ramificație 154
Indicator sintetic 154
Indicatori ai eficienței mecanizării și automatizării prelucrării datelor 154
Inel de ferită 154
Informare 154
Informatică 154
Informatician 155
Informația 155
Informația analitică 155
Informația audio-vizuală 155
Informația calitativă 155
Informația cantitativă 155
Informația contabilă 155
Informația curentă 156
Informația de moment 156
Informația de plan 156
Informația economică 156
Informația externă 156
Informația internă 156
Informația orală 156
Informația periodică 156
Informația potențială 156
Informația primară 156
Informația „prin excepție" 156
Informația redondantă 156
Informația scrisă 156
Informatizare 156
Inițializare 156
In-line processing 156
In-line program 156
Instalație de calcul 157
Instalație terminală de transmitere a datelor 157
Instrucțiune 157
Instrucțiune absolută 157
Instrucțiune aritmetică 157
Instrucțiune asupra stării programului 157
Instrucțiune asupra șirului de caractere 157
Instrucțiune cu mai multe adrese 157
Instrucțiune de asamblare sau directive 157
Instrucțiune de calcul binar .. 157
Instrucțiune de calcul în virgulă mobilă 157
Instrucțiune de calcul zecimal 157
Instrucțiune de control 157
Instrucțiune de decizie 157
Instrucțiune de ieșire 157
Instrucțiune de încărcare și memorare 158
Instrucțiune do intrare-ieșire 158
Instrucțiune memorie-registru 158
Instrucțiune memorie-zonă .. 158
Instrucțiune de oprire 158
Instrucțiune de oprire opțională 158
Instrucțiune de pauză 158
Instrucțiune de ramificare 158
Instrucțiune de reluare 158
Instrucțiune de salt 158
Instrucțiune de salt condițional 158
Instrucțiune de salt necondiționat 158
Instrucțiune directă 158
Instrucțiune efectivă 158
Instrucțiune fără adresă 158
Instrucțiune fictivă 158
Instrucțiune imediată 158
Instrucțiune indirectă 158
Instrucțiune inefectivă 158
Instrucțiune logică 158
Instrucțiune mașină 158
Instrucțiune registru-registru .. 158
Instruire automată 158
Instrument contabil 158
Intercalarea fișierelor 158
Interfață 158
Interfață de intrare/ieșire 158
Interpretator 159
Interviul ..... 159—160
Intrare 160
Intrare-ieșire 160
Intrare manuală 160
Inventar 160
Inventar anual 160
Inventar faptic 160
Inventar final 160
Inventar inițial 160
Inventar real 160

Inventar scriptic 160
Inventariere 160
Inventariere completă 160
Inventariere generală 161
Inventariere inopinată 161
Inventariere integrală 161
Inventariere interanuală 161
Inventariere periodică 161
Inventarierea conturilor curente de împrumut și de disponibil la bănci a decontului și a altor valori 161
Inventarierea documentelor (lucrărilor) sistemului informațional financiar-contabil 161
Inventarierea lucrărilor de investiții neterminate 161
Inventarierea materialelor, mărfurilor și produselor finite.. 161
Inventarierea mijloacelor bănești și a altor valori..... 161
Inventarierea mijloacelor fixe 161
Inventarierea parțială 161
Inventarierea producției neterminate și a semifabricatelor din producție proprie 161
Inversare 162
Investiție în curs 162
Investiții puse în funcțiune.... 162
I.S.O. (Organizația Internațională de Standardizare).... 162
I.S.P. (Instruction Set Processor) ISPL; ISPS..... 163
Istoria contabilității .... 163—165

Î

Îmbrăcăminte de protecție.... 168
Împachetare 168
Împrumut 168
Împuternicit 168
Încărcare 168
Încărcător de bandă magnetică 168
Încărcător de discuri magnetice 168
Înmatriculare..... 168
Înmulțire în lungime dublă.... 169
Înmulțire în lungime simplă.. 169
Înregistrare 169
Înregistrare contabilă 169
Înregistrare contabilă cronologică 169
Înregistrare cu cheie 169
Înregistrare de lungime fixă.. 169
Înregistrare de lungime variabilă 169
Înregistrare de ordine 169
Înregistrare determinată de evenimente 169
Înregistrare determinată de timp..... 169
Înregistrare de umplere 169
Înregistrare directă 169
Înregistrare directoare 169
Înregistrare dublă 169
Înregistrare fără cheie..... 169
Înregistrare făcută prin interviu 169
Înregistrare fizică 169
Înregistrare în roșu 169
Înregistrare logică 170
Înregistrare magnetică 170
Înregistrare parțială..... 170
Înregistrare pe bază de interviu 170
Înregistrare secvențială înlănțuită 170
Înregistrare selectivă 170
Înregistrare sistematică 170
Înregistrare unică 170
Înregistrator automat de date în timp 170
Întindere 170
Întîrziere 171
Întrepozit 171
Întreprindere 171
Întrerupere..... 171
Întrerupere temporară..... 171
Întreținerea fișierului 171
Întreținerea software 171
Învățămînt economic 171

J

Jeton de prezență 166
Jurnal 166
Jurnal american 166
Jurnal bilanț 166
Jurnal de înregistrare 166
Jurnal legismografic..... 166
Jurnal-order 166
Jurnal statmografic 166

K

Koctet (kilooctet) 167

L

Lansarea fabricației 172
Lanț 172
Lanț de prelucrare-tratare a datelor 172
Leasing (exportul dreptului de folosință 172
Lector de caractere 172
Lector de cartele 172
Lector de bandă perforată 172—173
Lectura magnetică 173
Legătura 173
Limbaj 173
Limbaj algoritmic 173
Limbaj artificial 173
Limbaj calculator 173
Limbaj COBOL 173
Limbaj comun 173
Limbaj de asamblare 173
Limbaj de manipulare a băncii de date 173
Limbaj de origine 173
Limbaj de programare 173
Limbaj evaluat 173
Limbaj jovial 173
Limbaj mașină 174
Limbaj natural 174
Limbaj obiect 174
Limbaj orientat pe calculator.. 174
Limbaj orientat pe mașină.... 174
Limbaj orientat pe probleme.. 174
Limbaj PL/1 174
Limbaj procedural 174
Limbaj rezultant 174
Limbaj simbolic 174
Limbaj sursă 174
Limbajul ASSIRIS 175
Linie în limbajul ASSIRIS.... 175
Literal 175
Lista 175
Lista de control 175
Lista de furajare 175
Lista de inventar 175
Lista de inventar a mijloacelor fixe 175
Lista de plată 176
Lista de prețuri 176
Listare 176
Livrare 176
Locație din memorie 176
Logică formală 176
Logică matematică 176
Logică simbolică 176
Lozuri în plic în depozit 176
Lucru în lungime dublă de cuvînt 177
Lucru în lungime simplă de cuvînt 177
Lucru în lungime triplă de cuvînt 177
Lungimea cuvîntului 177
Lungimea registrului 177

M

Macaz 178
Macheta de perforare a cartelelor 178
Macroasamblor 178
Macroeconomia și contabilitatea 178
Macrogenerator 178
Macroinformatica 178
Maestru-șah 178
Magazia de alimentare 179
Magazia de recepție 179
Magazie 179
Magazin general 179
Magazin universal 179
Magazinaj 179
Magaziner 179
Management 179
Manipularea informației 179
Mantisă 179
Marca 179
Marcarea prețurilor 179
Marcă de comerț 179
Marcă de fabrică 179
Marfă 180
Marfă din fondul centralizat.. 180
Marfă din fondul necentralizat 180
Marfă greu vandabilă 180
Marginal Costing 180
Market Research 180
Market Segment 180
Marketing 180
Marșrut 181
Masca 181
Mașină 181
Mașină analogică electronică .. 181
Mașină cu cartele perforate.... 181
Mașină cu cartele perforate alfanumerică 181
Mașină cu cartele perforate cifrică 181

Mașină de adresat 181
Mașină de adunat 181
Mașină de adunat electrică .. 181
Mașină de adunat manuală .. 181
Mașină de adunat „Mureș" .. 181
Mașină de bază..... 182
Mașină de birou 182
Mașină de calculat 182
Mașină de calculat automată.. 182
Mașină de calculat cu tastatura completă 182
Mașină de calculat cu tastatura redusă 182
Mașină de calculat electrică.... 182
Mașină de calculat electronică 182
Mașină de calculat electronică cu virgula fixă 182
Mașină de calculat electronică cu virgula mobilă 182
Mașină de calculat FELIX CE 32 182
Mașină de calculat electronică FELIX CE 30 182
Mașină de calculat manuală cu pîrghii 183
Mașină de contabilizat 183
Mașină de contabilizat complexă 183
Mașină de contabilizat simplă 184
Mașina de control al cartelelor perforate 184
Mașină de control al perforării cartelelor biperiodică 184
Mașină de control al perforării cartelelor monoperiodică .. 184
Mașină de facturat electronică FELIX FC 15 184
Mașină de interclasat 185
Mașină de interpretat cartelele perforate 185
Mașina de percepere-perforare .. 185
Mașina de perforat cartele 185
Mașina de perforat electronică 185
Mașina de reprodus cartele 185
Mașina de sortat cartele..... 185
Mașina de sortat electromecanică 185
Mașina de tabulat (tabulator).. 186
Mașina de tabulat alfanumerică 186
Mașina de tabulat electromagnetică 186
Mașina de tabulat numerică .. 186
Mașina de transmitere a datelor în paralel (electronică) 186
Mașina de transmitere a datelor în serie (electronică) 186
Mașina de verificat cartelele perforate 186
Mașina electronică de facturat-contabilizat FELIX FC 16 .. 186
Mașina electronică de facturat-contabilizat FELIX FC 64 .. 187
Mașina mecanografică 188
Mașina monoperiodică de perforat cartele 188
Mașina pentru întocmirea documentelor primare 188
Materiale..... 188
Materiale comercializabile distribuite direcțiilor județene 188
Materiale comercializabile în depozitul centralei 189
Materiale comercializabile în depozitul direcției județene .. 189
Materiale comercializabile în stoc la agenții 189
Materiale de expediție 189
Materiale de protecție 189
Materiale directe 189
Materiale primite spre păstrare 189
Materiale primite spre prelucrare sau reparare 189
Materiale și obiecte de inventar în curs de aprovizionare.... 189
Materiale și obiecte de inventar în transfer între gestiuni 189
Materiale trimise la laborator pentru încercare 189
Materiale și obiecte de inventar aflate la terți 189
Matrice 190
Masiv de cartele 190
Mărfuri aflate la terți..... 190
Mărfuri expediate 190
Mărfuri date spre prelucrare la terți 190
Mărfuri în curs de aprovizionare 190
Mărfuri în custodie pentru export 191
Mărfuri în depozit 191
Mărfuri în depozitul cu ridicata 191
Mărfuri în depozitele de repartizare 191
Mărfuri în expediție din străinătate 191
Mărfuri în tranzit cu participarea la decontări 192

Mărfuri în tranzit organizat 192
Mărfuri în unităţile cu amănuntul 192
Mărfuri în unităţile de alimentaţie publică 192
Mărfuri primite spre vînzare în consignaţie 192
Mărfuri refuzate rămase în păstrarea clienţilor 192
Mărimi 192
Mărimi de comandă 192
Mărimi de regiare..... 192
Mărimi perturbatoare 192
Mecanism de acţionare 193
Mecanism de calcul 193
Mecanism de culegere şi de fixare a datelor 193
Mecanism de imprimare 193
Mecanizare 193
Mecanizarea contabilităţii 194
Mecanizarea contabilităţii industriale 194
Mecanizarea contabilităţii materialelor..... 194
Mecanizarea contabilităţii mărfurilor la întreprinderile comerciale 195
Mecanizarea contabilităţii muncii şi retribuirii 195
Mecanografie 196
Mediu de informaţie 196
Mediu de memorare 196
Memorare 196
Memorie 196
Memorie adresabilă 196
Memorie asociativă 196
Memorie auxiliară..... 196
Memorie centrală 196
Memorie circulantă 196
Memorie cu acces aleator (direct) 196
Memorie cu acces direct 196
Memorie cu acces secvenţial .. 196
Memorie cu bandă magnetică 196
Memorie cu cartele magnetice 196
Memorie cu celule cu folii magnetice 196
Memorie cu discuri magnetice .. 197
Memorie cu toruri de ferită 197
Memorie de control inscriptibilă WCS 197
Memorie de ferite 197
Memorie de lucru 197
Memorie de lucru temporară 197
Memorie de masă 197
Memorie electrostatică 197
Memorie externă 197
Memorie inalterabilă 197
Memorie intermediară 197
Memorie internă 197
Memorie magnetică 197
Memorie matriceală 197
Memorie monolitică 197
Memorie operativă 197
Memorie pe discuri magnetice.. 197
Memorie permanentă 197
Memorie principală 197
Memorie PROM 197
Memorie RAM 198
Memorie rapidă 198
Memorie rentabilizabilă 198
Memorie ROM 198
Memorie secvenţială 198
Memorie tampon..... 198
Memorie TROS 198
Memorie virtuală 198
Memorie volatilă 198
Marchandising 198
Mesaj 198
Metalimbaj 198
Metoda 198
Metoda analizei 198
Metoda analizei activităţii economice a întreprinderilor 198
Metoda analizei contabile 198
Metoda analizei ieşirilor 198
Metoda benzii magnetice 199
Metoda benzii perforate 199
Metoda cartelei perforate 199
Metoda cheltuielilor directe .. 199
Metoda cheltuielilor marginale 199
Metoda cheltuielilor standard .. 199
Metoda cheltuielilor contabile.. 199
Metoda contabilităţii 199
Metoda costurilor directe 200
Metoda costurilor marginale .. 200
Metoda costurilor prestabilite.. 200
Metoda costurilor variabile .. 200
Metoda decupării sistemului în subsisteme 200
Metoda drumului critic 200
Metoda „full-costing“ 201
Metoda „G.P.“ 201
Metoda globală 202
Metoda „în flux“ 202

Metoda microfilmării 202
Metoda normativă 202
Metoda pe bandă 204
Metoda pe comenzi 205
Metoda „pe faze" 205
Metoda pe piese și operații .. 206
Metoda PERT 206
Metoda STANDARD COST .. 206
Metoda stimulilor și a răspunsurilor 207
Metoda substituirilor în lanț .. 207
Metoda T.H.M. 207
Metoda de creativitate 207
Metode de scriere a datelor pe suport magnetic 207
Mica mecanizare 208
Microcalculatorul Felix M18 .. 208
Microcircuit 211
Microinformatica 211
Micromodul 211
Microprogramare 211
Mijloace bănești 212
Mijloace circulante 212
Mijloace circulante în decontare 212
Mijloace circulante materiale .. 212
Mijloace fixe..... 212
Minicalculator 213
Mișcarea contului 213
Model determinist..... 213
Model dinamic 213
Model economic 213
Model matematic 214
Model previzional 214
Model static 214
Model stohastic 214
Modelarea deterministă 215
Modelarea dinamică a întreprinderii 215
Modelare probabilistă 217
Modelul datelor 220
Modern 220
Modernizarea utilajului 220
Modificarea adresei 221
Modul 221
Modularitatea sistemului de programe 221
Modulator 221
Monitor 221
Monofișier monovolum 221
Monofișier multivolum..... 221
Monografie contabilă 221
Mostră fără valoare 221
Multiacces 221
Multiplexare 222
Multiplexor..... 222
Multiprocesor 222
Multiprogramare 222
Multipunct..... 222
Mulțime 222
Mulțime totală 222
Mulțime vidă 222
Mulțimea datelor de ieșire.... 222
Mulțimea datelor de intrare .. 222
Munca 222

N

Nomenclator de materiale 224
Nomenclator de piese 224
Normarea contabilității 224
Normarea muncii 224
Normele de funcționare a conturilor 225
Nota de contabilitate 227
Nota de debitare-creditare 227
Nota de însoțire-transfer 227
Nota de recepție și constatare de diferențe 227
Număr..... 227
Număr aleator 227
Număr binar 227
Număr de control 227
Număr de inventar 228
Număr de nivel 228
Număr de ordine 228
Număr fracționar 228
Număr irațional 228
Număr întreg 228
Număr întreg natural 228
Număr rațional 228
Număr real 228
Numărat 228
Nume 228
Nume de dată 228
Numeral 228
Numerație 228
Numeric condensat 228
Numeric necondensat 229
Numire 229
Numitor 229

O

Obiect 230
Obiect de evidență 230
Obiect de inventar 230

Obiect de inventar de mică valoare sau de scurtă durată.... 230
Obiect de inventar în folosinţă 230
Obiecte pentru premii 231
Obiectiv 231
Obiectul contabilităţii 231
Observare 232
Observare directă 232
Octal 232
Octet 232
Ofertă fără angajament 232
Ofertă fermă 232
Off-line 232
Oficiul de calcul 233
On-line 233
Operand 233
Operare pas cu pas 233
Operator 233
Operator boolean 233
Operator logic 233
Operatori clasa „0“ 233
Operatori clasa „1“ 233
Operatori clasa „2“ 233
Operatori clasa „3“ 234
Operaţie 234
Operaţie aritmetică 234
Operaţie booleană..... 234
Operaţii de ieşire 234
Operaţii de intrare 234
Operaţii logice 234
Opţiune 234
Oră-maşină 234
Ordin de deplasare 234
Ordin de livrare 234
Ordin de lucru 234
Ordin de lucru pentru brigăzile de producţie animală 234
Ordinator 235
Ordine de plată neachitate .. 235
Ordinogramă 235
Ordonare..... 235
Ordonare în secvenţă 235
Ore suplimentare 235
Organ de înregistrare 235
Organigrama 235
Organigrama de configuraţie .. 236
Organigrama de sistem 236
Organizarea conducerii întreprinderii 236
Organizarea contabilităţii 236
Organizarea contabilităţii după grafic 237
Organizarea datelor 238
Organizarea datelor pe cartele perforate 238
Organizarea datelor pe bandă magnetică 238
Organizarea datelor pe bandă perforată 238
Organizarea datelor pe disc magnetic 239
Organizarea directă a datelor .. 239
Organizarea de fişier 239
Organizarea fizică a fişierului.. 239
Organizarea lanţului de prelucrare a datelor 239
Organizarea logică a fişierului 239
Organizarea producţiei 239
Organizarea selectivă a datelor 239
Organizarea şi conducerea analizei sistemului informaţional financiar-contabil 240
Osciloscop 243
Oscioarele lui Hapier 243

P

Pachet de aplicaţii 244
Pachet de cartele 244
Pachet de programe 244
Pagină 244
Panou de comandă 244
Panou de program 244
Paragraf de program 244
Parametru 244
Parametru de intrare 244
Parametru dinamic 244
Parametru extern 244
Parametru predefinit 245
Participare personală la întocmirea lucrărilor sistemului informaţional financiar-contabil 245
Participaţii externe..... 245
Partidă de marfă..... 245
Partidă dublă 245
Partiţie 245
Pas de program 245
Pasiv 245
Patrimoniu 245
Patrimoniu privat 245
Patrimoniu public 245
Perforare..... 246
Perforare alfa-numerică 246
Perforare deplasată 246

Perforare dublă 246
Perforare incompletă 246
Perforare în bloc 246
Perforare în cascadă 246
Perforare multiplă 246
Perforare parțială 246
Perforarea cartelelor 246
Perforator 246
Perforator automat de cartele 246
Perforator biperiodic 246
Perforator de bandă de hîrtie 246
Perforator de cartele 246
Perforator manual 246
Perforator monoperiodic 246
Perforație X 246
Perforație Y 246
Perforație de zonă 247
Perforație numerică 247
Perforație pas cu pas 247
Perforații de cod 247
Perforații de control 247
Perforații de ghidaj 247
Perie 247
Periferic 247
Personal nescriptic 247
Personal scriptic 247
PERT 247
Piese de schimb pentru perioada de garanție 247
Pistă 247
Pistă de adrese 247
Pistă de antrenare 247
Plan de rețea 247
Planificarea și controlul elaborării proiectului de prelucrare automată a datelor 248
Planul de conturi 248
Planul de inventariere 248
Planul de mecanizare a contabilității 248
Planul de operații 248
Plantație tînără 249
Pontaj 249
Pontajul lucrărilor cu animalele de tracțiune 249
Pontajul lucrărilor manuale .. 249
Post de bilanț 249
Postcalcul 249
Postcalculul centralizat 250
Postcalculul descentralizat 250
Porțiune de program corectare 250
Poziție 250
Poziție binară 250
Poziție de perforare 250
Poziționarea carului mașinii de contabilizat sau de facturat 250
Prag 250
Prag de rentabilitate 251
Precizie 251
Precizie multiplă 251
Precizie simplă 251
Pregătire tehnologică 251
Prelucrarea datelor 252
Prelucrarea automată a datelor 252
Prelucrarea conversațională a datelor 252
Prelucrarea datelor de gestiune 252
Prelucrarea electronică a datelor 252
Prelucrarea integrată a datelor 252
Prelucrarea mecanografică a datelor 252
Prelucrarea „off-line" în loturi a datelor 252
Prelucrarea „on-line" (continuă) a datelor 252
Prelucrarea paralelă a datelor 252
Prelucrarea prioritară a datelor 252
Preperforare 252
Preprocesor 253
Preț de înregistrare 253
Principiile evaluării 253
Principiul dublei înregistrări .. 253
Principiul dublei reprezentări .. 253
Procedeu al contabilității 253
Procedeu de perforare a cartelelor 253
Procedeul cotelor medii lunare 253
Procedeul diviziunii simple .. 253
Procedeul suplimentării 254
Procedură 255
Proces de calcul iterativ 255
Proces de calcul recursiv 255
Proces tehnologic 255
Procesor 255
Proces-verbal de fătare 255
Producția auxiliară 255
Producția de bază 255
Producția neterminată 255
Producția omogenă 255
Producție pe bandă 255
Producție pe comandă 255
Producție principală 255
Producție ritmică 255
Producție sezonieră 255
Producție simplă 255

Producție sorto-dimensională 255
Producție terminată 256
Producție variată 256
Producție vegetală 256
Produs 256
Produs colateral 256
Produs complex 256
Produs de bază 256
Produs declasat 256
Produse aflate la terți 256
Produse finite 256
Produse, lucrări și servicii facturate 256
Produse și servicii 257
Program 257
Program bibliotecar 257
Program „COBOL" 257
Program compilator 257
Program de aplicație 257
Program de asamblare (asamblor) 257
Program de compilare 257
Program de control 257
Program de detecție 257
Program de detecție selectiv .. 257
Program de diagnosticare 257
Program de lucru 257
Program de serviciu 257
Program de supraveghere 257
Program „Flux informațional" 257
Program „FORTRAN" 257
Program înregistrat 257
Program în limbaj mașină .. 257
Program obiect 258
Program principal 258
Program standard 258
Program sursă 258
Program traductor 258
Program translatabil 258
Programare 258
Programare automată 258
Programare liniară 258
Programare modulară 258
Programarea calculatorului electronic 259
Programator 259
Programator analist 259
Progres tehnic 259
Proiect management System .. 259
Proiect de prelucrare automată a datelor financiar-contabile 259
Proiectarea mecanizării lucrărilor de contabilitate 259
Proiectarea prelucrării automate a datelor sistemului informațional financiar-contabil 260
Prospecțiune geologică 260
Protecția memoriei 260
Pseudoinstrucțiune 260
Punct de control 260
Punct de intrare 260
Punct de introducere 260
Punct de întrerupere 260
Punct de ramificare 260
Punct de reluare 260
Punct de restart 260
Punctare 260
Pupitru de comandă 260
Purtător de date 260

R

Ramificare 261
Rang 261
Raport 261
Raport de activitate 261
Raport de activitate al fișierului 261
Raționament 261
Raționament deductiv 261
Raționament inductiv 261
Raționalizare 261
Ràboj 262
Rămășiță 262
Reboinare 262
Recensământ 262
Receptor 262
Receptor telefonic 262
Recepția informației 262
Recepție 262
Recepție calitativă 262
Recepție cantitativă 262
Recuperare 262
Recurent 262
Redeschiderea conturilor 262
Redondența informației 262
Reevaluarea stocurilor curente de mărfuri 262
Reflector de bandă magnetică 262
Regăsire în lanț a înregistrărilor 262
Regăsirea informațiilor 262
Registru 262
Registru activ 264
Registru acumulator 264
Registru aritmetic 264

Registru de adresă 264
Registru de control al secvenței 264
Registru de deplasare..... 264
Registru de indexuri 264
Registru de instrucțiuni 264
Registru de protecție 264
Registru de stocuri 264
Registru pasiv 264
Registru scadențar 264
Registru tampon 264
Registrul numerelor de inventar 264
Regrupare 264
Reguli de funcționare a conturilor 264
Relație 265
Relațiile contabilității cu alte științe 265
Releu 266
Reluare 266
Rememorare 266
Remonte Acces Company System (R.A.C.S.) 266
Repartizarea beneficiilor 266
Repertoriu 267
Reprezentare analogică 267
Reprezentare binară..... 267
Reprezentare complementară 267
Reprezentare discretă 267
Reprezentare figurativă 267
Reprezentare grafică 267
Reprezentare hibridă 267
Reprezentare incrementală .. 267
Reprezentare în virgulă fixă .. 267
Reprezentare în virgulă mobilă 267
Reprezentare poziționalã..... 267
Reprezentarea informației 267
Reprezentarea informației în caractere 267
Reprezentarea informației în cuvinte 267
Reprezentarea numerelor în cod complementar 267
Reproducător 267
Reproducere de cartele perforate 267
Rest 268
Restaurare 268
Restricție 268
Resurse 268
Reticența în disiminarea informațiilor economice 268
Retribuție 268
Rețea de calculatoare 268
Rezoluție 268
Rezolvarea întreruperilor la calculatorul FELIX FC 256.... 268
Rezultat 268
Rigla de calcul 268
Rînd al cartelei 268
Roată de imprimare 268
Robot industrial 269
Rotunjire 269
Rulajul contului 269
Rularea programului 269
Rutina..... 269
Rutina de comandă 269
Rutina de inițializare 269
Rutina de test 269
Rutina închisă 269
Rutină pentru ieșire 269
Rutină pentru intrare 269
Rutină utilitară 269

S

Salt 270
Salt condiționat 270
Salt înapoi 270
Salt la pagina nouă..... 270
Salt necondiționat 270
Sarcină 270
Scăzător 270
Scadențar 270
Scadențarul cheltuielilor anticipate 270
Scadențarul cheltuielilor preliminate 270
Scadențarul debitorilor în rate 270
Scadențarul produselor vîndute și lucrărilor executate cu garanție 270
Schema bloc 271
Schema de perforare 271
Schema generală a sistemului de prelucrare automată a datelor 271
Schema logică 271
Schema logică a sistemului .. 271
Schema logică cu cicluri în cuib 271
Schema logică cu cicluri simple 271
Schema logică cu mai multe criterii de ieșire 271
Schema logică cu secvența simplă 271
Schema logică de program.... 272
Schema logică ramificată 272
Schemă 272

Schemă de flux a datelor 272
Schemă de flux a programului 272
Schemă de funcţiuni 272
Schemă funcţională 272
Schimb 272
Schimb de date program-fişier 272
Schimb de muncitori 272
Scriere 273
Sectorizare 273
Securitatea fişierelor 273
Secvenţa de apel 273
Secvenţa de fişier..... 273
Secvenţa de interclasare 273
Secvenţa de program 273
Secvenţial 273
Segment 273
Segmentarea programului 273
Selectarea cartelelor 273
Selecţia datelor 274
Selecţia informaţiilor 274
Selecţie 274
Semantica 274
Semifabricat 274
Semn 274
Semnal 274
Semnal de orologiu 274
Semnificaţie 275
Sens de legătură 275
Sentinelă..... 275
Separator 275
Serie 275
Serviciul contabilităţii 275
Sesizare 275
Set 275
Set de caractere 275
Set de caractere grafice acceptate de limbajul de programare 275
Set de instrucţiuni 275
SID 180 (Sistem de introducere a datelor) 275
Simbol de organigramă 276
Simbol funcţional 276
Simbol logic 276
Simbol operator 276
Simbolurile de prelucrare automată a datelor 276
Simbolurile echipamentelor de prelucrare automată a datelor 276
Simbolurile fişierelor 277
Simbolizarea conturilor 278
Simbolizarea conturilor ordinală 279
Simbolizarea serială 279
Simbolizarea zecimală 279
Simbolizarea documentelor .. 279
Simbolizarea materialelor 279
Simbolizarea mijloacelor fixe 279
Simulare 279
Simulare în timp real 279
Simulator pentru calculator .. 279
Sinteză 279
Sinteză contabilă 279
Sistem 279
Sistem cibernetic 279
Sistem de calcul electronic .. 279
Sistem de circulaţie a informaţiilor 279
Sistem de circulaţie oblică a informaţiilor..... 279
Sistem de exploatare 280
Sistem finalixat 280
Sistem de întreruperi 280
Sistem de introducere a datelor 280
Sistem de numeraţie 280
Sistem de numeraţie binar 280
Sistem de operare 280
Sistem de programare 281
Sistem de transmitere a datelor 281
Sistem electronic de prelucrare automată a datelor 281
Sistem informatic de conducere 281
Sistem integrat de prelucrare a datelor..... 281
Sistem integrat de prelucrare a datelor parţial 281
Sistem integrat de prelucrare a datelor total 281
Sistem monoprocesor 281
Sistem monoprocesor monocanal 281
Sistem monoprocesor multicanal 281
Sistem multimicroprocesor 282
Sistem multimicroprocesor cu funcţionare în paralel 282
Sistem ierarhizat 282
Sistem în inel 282
Sistem multiprocesor 282
Sistem naţional de informatică 282
Sisteme distribuite de conducere cu microprocesoare 282
Sistemul cartelelor perforate .. 282
Sistemul circulaţiei informaţiilor 282
Sistemul circulaţiei orizontale a informaţiilor 282

Sistemul circulației verticale ascendente a informațiilor 283
Sistemul circulației verticale, descendente a informațiilor .. 283
Sistemul conturilor 283
Sistemul conversațional 283
Sistemul de calcul 283
Sistemul de legătură „punct cu punct" 283
Sistemul de legătură în stea 283
Sistemul de memorare 283
Sistemul informațional economic 283
Situația centralizatoare a contabilității materialelor 284
Situația de repartizare a cheltuielilor 284
Situația mișcării materialelor 284
Situația zilnică a personalului 285
Socoteală 285
Software 285
Sold creditor 285
Sold debitor 285
Soldarea contului 285
Soldul contului 285
Sortare 285
Sortare alfabetică 286
Sortare combinată 286
Sortare de la mare la mic .. 286
Sortare de la mic la mare..... 286
Sortare selectivă 287
Sortarea cartelelor perforate după caracteristica cartelei precedente 287
Standard..... 287
Standard cost 287
Storno în negru 287
Storno în roșu 287
Stare 287
Stare de eroare 287
Stare de execuție program.... 287
Stare de listare program 287
Stare de repaus a calculatorului 287
Starea funcțională a calculatorului..... 287
Stare neoperațională 287
Stare operațională 287
Statut 287
Stație de calcul 288
Stație de contabilitate mecanizată 288
Structura contului 288
Structura documentelor 288
Strată 288
Studierea materialului pus la dispoziție 288
Submulțime 288
Subprogram 289
Subrutină 289
Subrutină interpretativă 289
Subsistem de prelucrare a datelor 289
Subvenție 289
Sumator 289
Sumator algebric 289
Sumator aditor 289
Sumator totalizator 289
Sumă 289
Sumă creditoare 289
Sumă debitoare..... 289
Sume avansate pentru finanțarea investițiilor la întreprinderi noi și dezvoltări importante 289
Supervizor 289
Suport de memorie 290
Supraperforație 290
Suprimare a zerourilor 290

Ș

Șapirare 291
Șef contabil 291
Șef de depozit 291
Șir 291
Șir de numere 291
Stat de funcțiuni 291
Ștergere 291
Știința contabilității..... 291

T

Tabel 292
Tabel de decizie 292
Tabele de decizie cu intrări extinse..... 292
Tabele de decizie cu intrări limitate 292
Tabele de decizie cu intrări mixte 292
Tabel de operații 292
Tabel de referințe 292
Tabel de retribuții 292
Tabel statistic 292
Tabele statistice combinate.... 392
Tabele statistice simple 293

Tabele statistice teritoriale.... 293
Tabelare 293
Tablou de conexiuni 293
Tablou de repartizare a cheltuielilor 293
Tabulator 293
Tabulator alfanumeric 293
Tabulograma 293
Tabulograma de bază 293
Tabulograma de proces tehnologic al prelucrării datelor 293
Tambur magnetic 293
Tara 293
Tara convențională 293
Tara legală 293
Tara mijlocie 294
Tara reală 294
Tasta 294
Tasta funcțională 294
Tastatura 294
Tastatura completă 294
Tastatura redusă 294
Tehnica contabilității 294
Tehnica conturilor 294
Teleimprimator 294
Teleinformatica 294
Teleprelucrarea datelor 294
Teoria bilanțului 294
Teoria contabilității 294
Teoria conturilor 294
Teoria costurilor marginale 294
Teoria firelor de așteptare 294
Teoria informației 294
Teoria mulțimii în contabilitate 295
Teoriile bilanțului 295
Teoriile contabilității 296
Teoriile conturilor 297
Terminal 299
Terminal conversațional 299
Terminal „greu" 299
Terminal inteligent 299
Terminal semiprogramabil 299
Terminologia contabilității 299
Test de validare 299
Testare 299
Time-Sharing 299
Timp de accelerare 299
Timp de acces 299
Timp de așteptare 300
Timp de circulație a fondurilor 300
Timp de circulație a informației 300
Timp de decelare 300
Timp de întreținere a unei mașini de calcul 300
Timp de lucru al mașinii de calcul 300
Timp de răspuns 300
Timp de transfer 300
Timp de poziționare 300
Tipizarea documentelor contabile 300
Titlul contului 301
Tor de ferită 301
Total de control 301
Totalizator 301
Totalizator nesoldator 301
Totalizator soldator 301
Totalul contului 302
Traducere 302
Traductoare 302
Transfer 302
Transfer condiționat 302
Transfer de mijloace fixe 302
Transfer de personal 302
Transfer necondiționat 302
Transformarea datelor 302
Translație 302
Transmisia informației 302
Transmisiuni de date 302
Transport aritmetic 303
Tranzistor 303
Trasatoare de curbe 303
Trasatoare de curbe pe planșetă 303
Trasatoare de curbe cu tambur 303
Trecere-mașina 303
Triere 303
Trimitere 303
Trunchiere 303
Tub catodic 303
Turma de bază 303

U

Umplere cu un caracter 304
Unitate aritmetică și logică.... 304
Unitate binară 304
Unitate centrală a calculatorului electronic 304
Unitate de afișare 304
Unitate de analiză a microfilmelor 305
Unitatea de bandă magnetică.. 305
Unitate de canal 305

Unitate de colectare automată a datelor 305
Unitate de comandă 305
Unitate de control 305
Unitate de control a discurilor 305
Unitate de control a dispozitivelor periferice 305
Unitate de control central .. 305
Unitate de discuri magnetice.. 306
Unitate de echipament de calcul 306
Unitate de evidență a mijloacelor fixe 306
Unitate de intrare/ieșire 306
Unitate de legătură 306
Unitate de memorie centrală a calculatorului FELIX C 256 307
Unitate de prelucrare 307
Unitate de schimburi 307
Unitate de schimburi multiple 307
Unitate funcțională 308
Utilaje și materiale pentru investiții 308
Uzura mijloacelor fixe..... 308

V

Validare 309
Valoare neamortizată a mijloacelor fixe casate înainte de termen..... 309
Valori materiale primite în custodie 309
Valori materiale primite spre păstrare sau prelucrare 309
Variabilă logică 309
Venituri din activitatea de bază 309
Venituri din activitățile industriale și de prelucrare a produselor agricole 310
Venituri din alte activități 310
Venituri din valorificarea producției 310
Ventilare 310
Verificare optică 310
Verificare programată 310
Verificarea documentelor contabile 310
Verificarea de fond a documentelor contabile 310
Verificarea de formă a documentelor contabile 310
Verificarea mecanică 311
Vidaj 311
Vidaj dinamic 311
Vidaj selectiv 311
Violare de mod 311
Viteză de alimentare 311
Viteză de prelucrare a datelor.. 311
Vizualizare 311
Volum de fișier 311

X

X (perforație) 312

Z

Zona 313
Zona de argument 313
Zona de comandă..... 313
Zona de comentarii 313
Zona de date..... 313
Zona de depășire..... 313
Zona de etichetă 313
Zona de indexuri 313
Zona tampon 313
Zonele liniei programului COBOL 313

Plan editură: 5894. Coli de tipar: 23. Bun de tipar: 13.08.1981

Tiparul executat sub comanda nr. 235 la
Intreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918", str. Grigore Alexandrescu nr.89—97 București
Republica Socialistă România